CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

STATE MUSEUM, LUCKNOW
LIBRARY

Acc. No. ____________

Book No ____________

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

H.L. ७
22
891.29

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

7·18
CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh
PROVINCIAL ... LIBRARY

BIBLIOTHECA INDICA:

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1379.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM

A SANSKRIT WORK ON THE VEDIC LITERATURE.

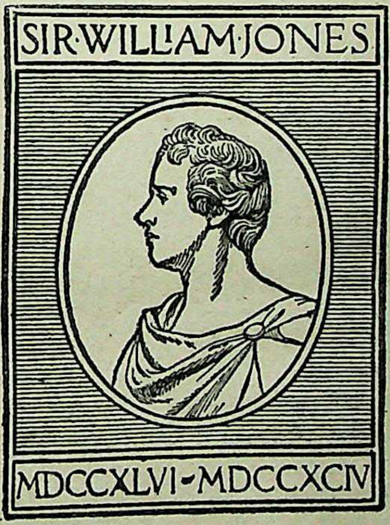

EDITED BY

DR. W. CALAND OF UTRECHT.

VOL. III. FASCICULUS I.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1914.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Asiatic Society of Bengal,

No. 1, PARK STREET,

AND OBTAINABLE

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, *Grafton S[illegible] New Bond Street, London,* W.
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLE[illegible] *[illegible]eipzig, Germany.*

*Complete copies of those works marked with an as[illegible] * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs.	
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each ...	1	4
Aitarēyá Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each ...	14	0
Aitareyalocana ...	2	0
Amarakosha, Fasc. 1-2 ...	4	0
Anumana Didhiti Prasarini, Fasc. 1-3 @ /10/ ...	1	14
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1 6 @ /10/ each ...	3	12
Ātmatattvaviveka, Fasc. I ...	0	10
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each ...	3	2
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-11. Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/ each ...	22	0
Bālam Bhaṭṭī, Vol. I, Fasc. 1-2; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each ...	1	14
Baudhāyana Srauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1, @ /10/ each ...	5	10
Bhasavritty ...	0	10
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ /10/ each ...	5	[illegible]
Bauddhastotrasangraha ...	2	0
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each ...	2	[illegible]
Bṛhaddharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	3	[illegible]
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	3	12
Cri Cantinatha Charita, Fasc. 1-3 ...	1	14
Çatadūṣaṇī, Fasc. 1-2 @ /10/ each ...	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each ...	8	[illegible]
*Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each ...	14	
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each ...	3	
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/ ...	3	
Ditto Vol. IX, Fasc. 1-2 ...	1	
Çatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-18 @ /10/ each ...	11	
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	36	
Ditto Vol. IV, Fasc. 7, @ 1/4/ each ...	1	
Ditto Vol. IV, Fasc. 8-10 @ /10/ ...	1	
Çlokavartika (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each ...	8	
*Çrauta Sūtra of Çāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each ...	10	
Çrī Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each ...	1	
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each ...	1	
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-4 ...	3	
Gobhiliya Gṛhya Sūtra, Vol. I, @ /10/ each ...	3	
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4 /each ...	2	
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista ...	2	
Gobhilīya Gṛhya Sūtra, Grihya Sangraha ...	0	
Haralata ...	1	
Karmapradiph, Fasc. 1 ...	1	
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each ...	4	
Kavi Kalpa Lata, Fasc. 1 ...	0	
Kavindravacana Samuccayah ...	3	
Kurma Purana, Fasc. 1—9 @ /10/ each ...	5	
Kiranavali, Fasc. 1-3, @ /10/ ...	1	
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each ...	6	
Mahā-bhāsya-pradipodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1 10 @ /10/ each ...	19	
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-3 @ 1/4 each ...	3	

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Provincial Museum, LUCKNOW.

THE BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRA

BELONGING TO THE

TAITTIRĪYA SAṂHITĀ

EDITED BY

DR. W. CALAND,

Professor of Sanskrit at the University of Utrecht.

VOLUME III.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.

1913.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

INDEX.

Preface.				
Dvaidhasūtra	.. Praśnas XX–XXIII.			
darśapurṇamāsau	.. Praśna XX,		1–15	(Adhy. 1–5).
agnyādheyam	.. ,,	,,	16–18	(,, 6).
punarādheyam	.. ,,	,,	19	
agnihotram	.. ,,	,,	20	
piṇḍapitṛyajñaḥ	.. ,,	,,	21	(,, 7).
āgrayaṇam	.. ,,	,,	22	
agnyupasthānam, etc.	,,	,,	23, 24	(,, 8).
paśubandhaḥ	.. ,,	,,	25–31	(,, 9, 10).
cāturmāsyāni	.. ,,	XXI,	1–6	(,, 1, 2).
agniṣṭomaḥ	.. ,,	,,	7–26	(,, 3–10).
agnicayanam	.. ,,	XXII,	1–12	(,, 1–6).
vājapeyaḥ	.. ,,	,,	13–15	(,, 7).
rājasūyaḥ	.. ,,	,,	16–21	(,, 8–10).
kāmyeṣṭayaḥ	.. ,,	XXIII,	1–4	(,, 1, 2).
aupānuvākyam	.. ,,	,,	5–8	(,, 3, 4).
dvādaśāhaḥ	.. ,,	,,	9–11	(,, 5, 6).
ahīnāḥ ..	.. ,,	,,	12, 13	(,, 7)
atirātraḥ	.. ,,	,,	13	
ekādaśinī ..				
punaścitiḥ ..				
kuṇḍapāyinām iṣṭiḥ ..	,,	,,	14, 15	(,, 8).
kāmyāś citayaḥ ..				
sautrāmaṇī	.. ,,	,,	16	(,, 9).
ayanāni ..	.. ,,	,,	17	
ekāhāḥ ..	.. ,,	,,	18, 19	(,, 10).
Karmāntasūtra	.. Praśnas XXIV–XXVI.			
paribhāṣāḥ	.. Praśna XXIV,		1–11	(,, 1–6).
agnyādheyam	.. ,,	,,	12–17	(,, 7–9).
punarādheyam	.. ,,	,,	18, 19	(,, 10).
darśapūrṇamāsau	.. ,,	,,	20–29	(,, 11–15).
agnihotram	.. ,,	,,	30, 31	(,, 16).
piṇḍapitṛyajñaḥ	.. ,,	,,	32	
āgrayaṇam	.. ,,	,,	33	(,, 17).
agnyupasthānam, etc.	,,	,,	33	
paśubandhaḥ	.. ,,	,,	34–37	(,, 18, 19).
kāmyāḥ paśavaḥ	.. ,,	,,	38, 39	(,, 20).
cāturmāsyāni	.. ,,	XXV,	1–3	(,, 1, 2).
agniṣṭomaḥ	.. ,,	,,	4–26	(,, 3–16).
agnicayanam	. ,,	,,	27–32	(,, 17–19).
vājapeyaḥ	.. ,,	,,	33–34	(,, 20).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

rājasūyaḥ ..	Praśna	XXVI,	1–3	(Adhy. 1, 2).
iṣṭikalpaḥ ..	,,	,,	4–6	(,, 3, 4).
aupānuvākyam ..	,,	,,	7–9	(,, 5, 6).
aśvamedhaḥ ..	,,	,,	10–11	(,, 7).
dvādaśāhaḥ ..	,,	,,	12–17	(,, 8–11).
ahīnāḥ	,,	,,	18–21	(,, 12, 13).
atirātraḥ . sautrāmaṇī ..	,,	,,	22	(,, 14).
ekādaśiṇī .. ayanāni	,,	,,	23, 24	(,, 15).
kuṇḍapāyinām ayanam, etc.	,,	,,	25–27	(,, 16, 17).
kāmyāś citayaḥ ..	,,	,,	28, 29	(,, 18).
ekāhāḥ	,,	,,	30–33	(,, 19, 20).
Prāyaścittasūtra ..	Praśnas	XXVII–XXIX.		
iṣṭiprāyaścittāni ..	Praśna	XXVII,	1–13	(,, 1–10).
hutānumantraṇāni ..	,,	,,	14	(,, 11).
mṛgāreṣṭiḥ ..	,,	XXVIII,	1	(,, 1).
pavitreṣṭiḥ ..	,,	,,	2	(,, 2).
nakṣatreṣṭayaḥ ..	,,	,,	3, 4	(,, 3).
āgrayaṇaprāya° ..	,,	,,	5	(,, 4).
paśuprāya° ..	,,	,,	6, 7	(,, 5).
cāturmāsyaprāya° ..	,,	,,	8	(,, 6).
adhvaradīkṣāprāya° ..	,,	,,	9	(,, 7).
sarvayajñānāṃ prāya°	,,	,,	10, 11	(,, 8, 9)
anugrahāḥ ..	,,	,,	12, 13	(,, 10).
somaprāya° ..	,,	XXIX,	1, 2	(,, 1, 2).
yajñakarmaṇi prāya°	,,	,,	3–6	(,, 3–5).
agnihotrasya laukika-vidhiḥ	,,	,,	7	(,, 6).
agnihotrasamāsaḥ, etc.	,,	,,	8–11	(,, 7–10).
prāyaścittasamuccayaḥ	,,	,,	12, 13	(,, 11).
S'ulbasūtra	,,	XXX.		
Pravarasūtra.				
paribhāṣāḥ		k.	1, 2	(,, 1).
aṅgirasaḥ		k.	3–9	
gotamāḥ		k.	10–16	(,, 2).
bharadvājaḥ		k.	17–26	(,, 3, 4).
atrayaḥ		k.	27–30	(,, 5).
viśvāmitrāḥ		k.	31–40	(,, 6).
kaśyapāḥ		k.	41–44	(,, 7).
vasiṣṭhāḥ		k.	45–48	(,, 8).
agastayaḥ		k.	49–51	(,, 9).
kṣatriyavaiśyānāṃ pravaraḥ, etc.		k.	52, 53	(,, 10).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

INDEX.

Indexes.

I. Index of proper names.

a. Names of sāmans.

b. Names of peoples and localities.

c. Ritualistic authorities.

d. Proper names of mythical, legendary and historical persons outside the pravara-praśna.

e. Proper names in the pravara-praśna.

II. Index of words.

Additions and corrections.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

PREFACE.

The MSS. which have been consulted for this third volume of the Baudhāyana S'rauta sūtra are the following:

a. Dvaidhasūtra.

1. H, from the Haug collection at Munich, containing only the first two praśnas and the first kaṇḍikā of praśna 3.

2. Bu, a MS. from the collection Burnell belonging to the India Office, containing the complete text, without the sarvatomukhadvaidhas.

3. Be (see Preface to vol. i, p. viii).

4. B, the Bombay MS. (see Preface to vol. i, p. vii), giving only the last two praśnas.

5. Ben, copy from a Benares MS., containing the first praśna only.

6. D, a MS. from Dhar, containing on 37 foll. the first two praśnas and the first kaṇḍikā of praśna 3. Nearly related with H.

7. U, from Ujjain, in Nāgarī, on 59 foll., complete; the sarvatomukhadvaidhas on a separate leaf. This MS. belongs to the same collection and is written by the same hand, and on the same kind of paper, as all the other Baudhāyana MSS. from Ujjain (see Preface to vol. ii, p. v).

8. G; this MS. has been found at Gwalior; for the use of this MS., like No. 6 and 7, I have to thank Prof. Bhandarkar. These three MSS. were found in private libraries. The Gwalior MS. is written very neatly in Nāgarī and although far from faultless originally, it has been corrected with good judgment after a better text. The sarvatomukha is given apart.

9. C, No. 2188 of the Gov. Skt. MSS. Collection, Asiatic Society of Bengal, containing on foll. 1–70 the first two praśnas and the beginning of praśna 3; much related to H. and D.

10. C[1], No. 1571 of the same collection, Nāgarī, paper; the text begins with xxi, 14 and runs to the end, without the sarvatomukha; nearly related to Be.

11. W, the MS. of the collection Whish, cp. Winternitz, a Catalogue of South Indian MSS. No. 94. Only partly collated.

The vivaraṇa of the Dvaidha is extant and known to me from several MSS., which, however, are far from exact. Of use were also the Prayogasāra by Keśavasvāmin, the bhāṣya composed by Sāyaṇa, who in his treatment of the darśapūrṇa-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

māsa mentions and comments upon all the Dvaidha and Karmānta passages, which bear upon the text proper of Baudhāyana. By Ms. I indicate in the critical notes the Mahāgnisarvasva (see Preface to vol. ii, p. v), which treats equally of those Dvaidha and Karmānta sūtras that concern the agnicayana of the text proper.

b. Karmāntasūtra.

1. H, the Haug MS., complete.
2. Be, see Preface to vol. i, p. viii.
3. D, the Dhar MS., containing on 35 foll. the first two praśnas.
4. U, the Ujjain MS., 56 foll., śake 1761.
5. G, the Gwalior MS., on 46 foll.; corrected. The last three MSS. belong to the same collections as those of the Dvaidha text.
6. M, the Mackenzie MS.; cp. Preface to vol. ii, p. iv.
7. Ben, a copy of the Gov. Skt. Coll. at Benares; rather good and independent MS.
8. C, No. 2188 of the Gov. Skt. MSS. Collection at the Asiatic Society of Bengal, Nāgarī, on paper, well written, 133 foll., containing on foll. 71–133 the first two Karmānta praśnas.

Besides the vivaraṇa of Bhavasvāmin and the remarks of Sāyaṇa and Keśavasvāmin, we possess a valuable bhāṣya on Karmānta I. 1–21 (No. 776*a* of the collection in the India Office; see Eggeling, Catalogue of the Sanskrit MSS. in the Library of the I. O., vol. i, p. 57) by Veṅkateśvara; the var. lect. of the text according to this work is indicated by me in the critical notes as Vt., that of the commentary given by Veṅkateśvara as Vc.

c. Prāyaścittasūtra.

1. H, the MS. Haug.
2. U, from Ujjain, on 25 foll., part of the same collection as mentioned above.
3. B, the Bombay MS.; see Preface to vol. i, p. vii, copy from an original, dated śake 1743.
4. Tr, the MS. from Trichinopoly, mentioned in the Preface to vol. ii, p. v.
5. C^1, a part of the text is found in the MS., mentioned under the MSS. for the Dvaidhasūtra (No. 10).

More or less help was got from Gopāla's Vivaraṇa (Viv.) known to me from the MS. belonging to the India Office (No. 259*b*; see Eggeling, Catalogue, vol. i, p. 91). The text proper is here indicated only by the beginning words of each

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

sentence. I consulted also, without, however, getting much help from them, the Prāyaścitta-pradīpa (I.O. 1467A) and the Prāyaścitta-candrikā (I.O. 1572).

d. S'ulbasūtra.

1. H, the MS. Haug.
2. U, from Ujjain, on 12 foll., part of the same collection as mentioned above.
3. B, the Benares MS.; see Preface to vol. i, p. viii.
4. M, the Mackenzie MS.; see Preface to vol. ii, p. v. I need not say, that the excellent edition with Skt. commentary and English translation by Thibaut (in the Journal "Pandit" (vols. ix, x and vol. i of the new series) has been consulted with good results. The readings accepted by Thibaut are indicated by me by T.

e. Pravarasūtra.

1. T, a copy from the Tanjore MS. No. 359; see Preface to vol. i, p. x.
2. M, being a complete copy of the Smārtasūtra in Grantha, copied for me somewhere in Madras through the kind mediation of Prof. Hultzsch. It is, on the whole, a good MS.; at the end of it the pravara is found.
3. G, the Grantha edition of the Baudhāyana smārtasūtra, Madras, 1905, by Muddudīkṣita. This edition narrowly agrees with the MS. M.
4. Bu, the Burnell MS. xciii (No. cxviii of the Catalogue of a collection of Sanskrit MSS., p. 35) in Grantha. It contains also the pravarakhaṇḍa of the Vaikhānasa school. Independent, although rather bad MS.
5. Be, copied by me from the Benares MS. 115; see Preface to vol. i, p. vii.
6. U, from Ujjain (see above), very narrowly related to the last-mentioned MS. from Benares; on 10 foll.

Other texts which have been used in constituting the pravarapraśna are:

The Gotrapravaramañjarī by Puruṣottama, a Colebrooke MS. belonging to the India Office (No. 2316A, Egg. No. 1777). In the critical notes indicated by me as Pm. It contains shattered all over the work the whole pravara text of the Baudhāyanīyas, on which it comments broadly. It treats at length also of the pravara sections of Āpastamba and Āśvalāyana and of the pravarādhyāyas of Kātyāyana-Laugākṣi. The comparison of this text is of use for the verification of several *nomina propria*. It is curious to perceive, that, although according to Puruṣottama the pravarakhaṇḍas of Kātyāyana and Laugākṣi are the

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

same, the Kātyāyana text known to us from the Pariśiṣṭas of the White Yajurveda (see Weber in the 'Verzeichniss der Skt. HSS. der Kgl. Bibl. zu Berlin,' vol. i, p. 54-60) is different from that given by Puruṣottama. The one contributed to Laugākṣi is probably the pravarādhyāya of the Kaṭhas; the text attributed by tradition to Kātyāyana (as given by Weber) agrees, with many various readings, however, on the whole with the pravarādhyāya of the Mānavas. I was kindly allowed by Prof. Knauer to use this text, which also is handed down to us in a very corrupted state.

A lengthy treatment of the pravara is given also by Gopīnāthadīkṣita in his Satyāṣāḍhahiraṇyakeśismārtasaṃskāra-ratnamālā (published in the Ānandāśrama series 1899) on pp. 415-453; by Anantadeva in his Saṃskārakaustubha, pp. 179-196 of the lithographic edition, and by Raghunātha in his Gotrapravaranirṇaya (MS. I.O. No 1781). These three texts are indicated by me in the critical notes successively as Rm., Sk., Pn. The three texts give a great many more names than are contained in the pravarapraśna of Baudhāyana, as they join, without any discrimination, to the names of the Baudhāyana text also those of other pravarakhaṇḍas. Moreover, they constantly put in the plural all the names found in the singular in our text.

Of some importance is a certain gotra list as handed down among the Deśasth brāhmaṇas in: Census of India, 1901, vol. i, India, Ethnographic Appendices, by H. H. Risley, Calcutta, 1903, on pp. 120-122.

The text of this praśna is one of the most difficult to reconstruct. Rarely we find the proper names without variants. The MSS. can be divided into two groups: M (with G) T and Bu on one side, Be (with U) and Pm on the other. The other nibandhas seem to draw on Pm.

The pravarapraśna in the kalpasūtra of the Baudhāyanīyas was probably placed originally immediately behind the pitṛmedhasūtra and before the dharmaśāstra. It is inserted there in M and in the Grantha edition; cp. the words of Puruṣottama in his gotrapravaramañjarī: *uktāny aiṣṭikasaumikapāśukadārvihomikākhyāni caturvidhāni śrautāni darśapūrṇamāsādīni sūtrāṇi.* The number given on the fly-leaf of the Ujjain MS. is xli. But nowhere in the MSS. themselves any indication of praśna number is found. Even the number xxx of the S'ulbasūtra is conjectural; on the cover of the MS. Ben. 115 is written द्वात्रिंशो ऽध्यायः. Although, then, the number of the praśnas cannot be given with certainty, their sequence, in the main, is firmly established.

It was originally my intention to include in this edition of

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

the Baudhāyana texts also the whole smārtasūtra. But I now prefer to give only the śrautasūtra; perhaps I may undertake later on a critical edition of this text, which indeed is now accessible, be it not in critical editions. One is the Grantha edition mentioned under the MSS. used for the pravarapraśna, the other has appeared at Mysore (1904) under the title: बोधायनगृह्यसूत्रम् । The Bodhāyana-gṛhya-sūtra edited by L. S'rīnivāsāchārya. On the other hand, I thought fit to edit the S'ulbasūtra anew, even after the excellent work of Prof. Thibaut, because it had to be given to make the śrautasūtra complete, and also because my MSS. enabled me to give in some places a better reading than Thibaut's text presents. I have taken much pains to obtain a copy of a part of the Baudhāyana kalpasūtra, which must have existed, but seems to be lost now, viz. the hautrasūtra. Bhavasvāmin and Sāyaṇa quote often from this text, as also does the commentary on the third book of the Taittirīya brāhmaṇa.

My design of publishing the vivaraṇa of Bhavasvāmin I also regret very much that I am compelled to abandon. The manuscript material is utterly insufficient. Perhaps I may in later times fulfill also this promise. For the time being I will try to fill up at least partially this gap, by adding to this third volume an index of words, giving, wherever it is possible, the explication of the commentators.

At the end of my task I have to express my sincerest thanks to all who kindly helped to procure me the material for my work: especially to Dr. Thomas, Chief Librarian to the India Office, and to Prof. Bhandarkar. If this volume can now appear, it is chiefly due to their kind assistance.

W. Caland.

Utrecht, *January*, 1912.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

द्वैधसूत्रम् ॥

1. 4. उपवसथ इति[१] ॥ कथमु खलूपवसथं जानीयात्संध्यः स्विदेवोपपाद्यो ऽथ ऽपूरि[२] नादर्शीति[२] । साधु खलु संध्यः[३] साधु[४] संधेरुपपादनं[५] । ननु[६] खलु संध्यः सूपपादय[७] इव[७] सर्वेषां त्वेव[८] संध्य इवेति[९] ॥ स[९] ह[९] स्माह बौधायन

[१] The constitution of the text of this first dvaidha being very difficult, I am not sure to have given everywhere the right reading and interpunction.

[२] Thus corrected according to the Vivaraṇa; पूरिणादर्शीति U Bu G D C; पूरिणदशीति Ben; करिणादशीति H; पूरिणद्दर्शीति Be.

[३] Thus (संध्यः) C U Bu G D; संध्य Be W; संध्या H Ben.

[४] खलु ins. G (sec. m.) and C.

[५] After ०पादनं U Bu D G (pr. m.) C H Ben ins.: यत्पौर्णमासीं यजते
नस्य चेदुपवसतो (थो) स्तमित स्यादित्ये; this passage is not found in W
and has been effaced in G. The vivaraṇa has nothing corresponding to it.

[६] ननु W C; नतु Bu G D; न Be; missing in Ben H U; नच the vivaraṇa (one copy), स (another copy).

[७] स्रूपपादय इव W; स्रूपपादय इवः Bu; स्रूपपाद्य इव Be; स्रूपपाद्य
(omitting इव) H U Ben D C G (pr. m.); स्रूपपादयः G (sec. m.).
The vivaraṇa runs: न च (var. स) खलु संध्यः स्रूपपादयः स्रूपपादः खलु
भवेद्यङ् संयगुपपादनं (another copy: भवितव्यं समधिस्थित्यं चान्तर्भावे सम्यगुप-
पादनं) स्रूपपादः स्रूपपादं यातीति मूलविभुजादित्वात् (cp. the Vārtt. on
Pāṇ. III. 2. 5. ?).

[८] त्वेव HU Be Ben W G (pr. m.) D C; वै Bu; वैव G (sec. m.);
त्वेव the vivaraṇa (one copy), वैव (another copy).

[९] Thus (इवेति सह) U and C only; इवेति वह D; स is not found
in H Ben G (pr. m.), इवेति is not found in Bu G (sec. m.); इवह
Be; सन्ध्यासु ह W. The vivaraṇa runs: एवं स्थिते ऽन्यो ऽप्यस्ति पच इति ।
स ह स्माह बौधायनः ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यद्येतदुपवसतोऽस्तमित आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहितीभवन्निवोदियात्तमप्युपवसथं जानीयादित्ये॥ञो ह स्माह शालीकिरतिपन्नः[१] खल्वेष भवति । स[२] संध्यं[२] वैवोपपादयिषेत्पूर्णं[३,४] वाभियजेत । तस्य चेदुपवसतोऽस्तमित आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहितीभवन्निवोदियादारभेताग्निहोत्रेणेत्युक्त्वा पार्वणेन प्रक्रामेत् । संस्थिते पार्वणेऽग्निहोत्रं जुहुयादि।ति[५] नु[५] खलु पौर्णमास्याम॥थामावास्यायामिति[६] । स ह स्माह बौधायनोऽदृश्यमान एवोपवसेन्न दृश्यमान इत्यै॥वं चैव खलु कुर्यादिति शालीकिरस्ति[७] त्वपि[७] दृश्य-

---

१ Thus (रतिपन्नः) D C G (sec. m.) and the vivaraṇa; शालीकिरितिपन्नः or ०रितियंनः the other MSS.

२ ससंध्यं Be; संसध्यं D (pr. m.); ससंध्ये C; ससंधि Bu U; संसंधि H. (reading संसंध्यैवोप०); ससंधि Ben (reading ससंध्यैवोप०). Are we to read ससंध्य॑? The vivaraṇa has: सह संध्येन ।

३ Thus G and B (the last MS. reading ०धि० instead of ०यि०); वैवोपपादयिषेत D C; वैवोपपादयिष्यन्पू० Be; चैवोपपादयिषेत्पू० U; ०पादयिष्यन्पू० H Ben.

४ पूर्णं Be Ben D C; पूर्णां Bu U G; पूर्णं H; पूर्वं the viv. (one copy), पूर्णां (another).

५ Thus Bu G (sec. m.) D C U; ०यात्कथमु H Be G (pr. m.) ०यात्कोन Ben.

६ Thus Ben G; ०थोमावा० D C; H U Be om. अथ ।

७ Thus C U Be; ०स्तित्वापि GD; ०स्तोत्वपि H; ०स्त्यपि Ben; शालीकित्वपि Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मान उपवसथो' यद्येतद्राचीभिरुपपन्नो[1] ऽणुश्चन्द्रमाः[2] परिनक्षत्रमुपव्युषं भवति न स श्वो भूते दृश्यते तमप्युपवसथं जानीयादिति' ॥

1. 5. अग्नीनामन्वाधान[3] इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्या''चो ह स्माह बौधायनो विहव्याभिरग्नीनन्वादध्यात्तिसृभिस्तिसृभिरेकैकं ये नव समामनेयुर'थ ये ऽष्टौ प्रथमां वोत्तमां वा द्विरभ्यावर्तयेयुर'थ ये दश तिसृभिस्तिसृभिरेकैकमन्वाधायोत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्दशमीं निगदेदित्य''चो ह स्माह शालीकिर्यो नु खलु गार्हपत्यः सकृदन्वाहित एष भवति' ग्रामयोनिरन्वाहार्यपचन' आहवनीयमेवैकं विहव्ययान्वादध्याद'थातिशिष्टा उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदित्य''चो ह स्माहौपमन्यवो विहव्याभिरेवाग्नीनन्वादध्यादेकैकमेकैकया'थातिशिष्टा उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदित्य''चो ह स्माह मौद्गल्य आहवनीयमेवैकमन्वादध्यादग्निं गृह्णामि सुरथं यो मयोभूर्य उद्यन्तमारोहति सूर्यमह्ने। आदित्यं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमꣳ श्वो यज्ञाय रमतां देवताभ्यः॥ वसून्रुद्रानादित्यानिन्द्रेण सह देवताः। ताः पूर्वः परिगृह्णामि स्व आयतने मनीषया॥ इमामूर्जं पञ्चदशीं ये प्रविष्टास्तान्देवान्परिगृह्णामि पूर्वः।

---

१ °द्राचीभिर° C U Ben Bu G; °द्राचिभिर° H D; °द्राचाभिर° Be.

२ Thus G D C and the vivaraṇa; नुसंद्रमाः U; नचंद्रमाः H Ben Be; संद्रमाः Bu.

३ अग्यन्वाधान C H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अग्निर्हव्यवाडिह तानावहतु[1] पौर्णमासꣳ हविरिदमेषां मयीति पौर्णमास्याम।मावास्यꣳ हविरिदमेषां मयीत्यमावास्यायामित्य॥न्यो ह स्माह मैत्रेय आहवनीयमेवैकं विहृत्यान्वादध्यात्तूष्णीमितरावथातिथिग्निष्ठा[2] उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदिति॥ व्याहृतीभिरेवाग्नीनन्वादध्यादिति राथीतरः। ॥

I. 1. 3. आतञ्चनेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनो हविरातञ्चनान्येतानि भवन्तीत्य॥न्यो ह स्माह शालीकिर्दधि खल्वातञ्चनार्थे[3] दृष्टं भवति। तस्मिन्नविद्यमान एतेषामेकेनातञ्च्यादिति। ॥

I. 1. 7. व्रतोपायन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः संगवकाले वा व्रतमुपेयाद्धेनुषु वा दोह्यमानासु प्रणीतासु वा प्रणेष्यत्सु[4] हविःषु वासन्नेष्वित्य॥न्यो ह स्माह शालीकिः पूर्वेद्युःकालं खलु व्रतोपायनं भवतीति ब्राह्मणं बर्हिषा पूर्णमासे व्रतमुपैति वत्सैरमावास्यायामिति स[5] संगवकाल एव व्रतमुपेयादित्य॥न्वाधानप्रभृतीत्यौपमन्यवः। ॥

---

१ After ॰वहतु Bu G ins. आयन्तु देवाः सुमनस्यमानाः (TS. I. 5. 10. 3).

२ After उत्तरौ U H D C Be Ben and G (pr. m.) ins. आदधाति ;—Be om. अथ, Bu has आदधाति शिष्टा ; in his citation of this passage Sāyaṇa has, rightly, no आदधाति ।

३ Thus U G Be Bu; ॰र्थं Ben; ॰थै C; H om. ॰र्थे ।

४ प्रणीयमानास्वित्यर्थः । छान्दसो व्यत्ययः Sāyaṇa.

५ Om. Bu D C and Sāyaṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अभ्युदितेष्ट्यामिति ॥ स ह स्माह बौधायनः सिद्धैरेवामावास्यैर्हविर्भिरिष्ट्वा[1] पुनरुपोष्य श्वो भूते काल्यामनभ्युदितामव्यापन्नां यजेतेत्यथो ह स्माह शालीकिर्यैषा ब्राह्मणेष्टिस्तया व्यक्तयेष्ट्वा पुनरुपोष्य श्वो भूते काल्यामनभ्युदितामव्यापन्नां यजेतेति नु खलु संनयतोऽथासंनयतः समानः कल्पो बौधायनस्याथो ह स्माह शालीकिरप्स्वेवैतानि[2] हवींषि श्रपयित्वा पुनरुपोष्य श्वो भूते काल्यामनभ्युदितामव्यापन्नां यजेतापि वोपवसथ एवातिप्रवर्धेतेति[3] ॥

1. 7. आच्छायन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वाचंयम एव शाखामाच्छेयाद्वाचंयम एवाहरेदेवं एवाहरित्येवं चैव खलु कुर्यादिति शालीकिर्ब्राह्मणेन च यथार्थमन्तर्हसन्नेव संभाषेत नाब्राह्मणेनेति ॥

1. 10. शाखाया आच्छेदन इति ॥ स ह स्माह बौधायन इषे त्वेति शाखामाच्छिन्द्यादूर्जे त्वेत्यनुमृज्याद्वान्वीचेत वेत्यन्वीचेतेवेति शालीकिः ॥

---

१ एव is found only in Bu G (sec. m.) and U (sec. m.); cp. Rudradatta on Āp. ix. 4. 3.

२ Thus G (sec. m.); अप्सुतानि Ben; अप्सुवैतानि Bu; अप्स्वेतानि H G (pr. m.); अप्स्वेतानि C D; इष्ट्वैवाचैतानि Be; but cp. the vivaraṇa: अप्स्वेवेत्यादि ।

३ Thus corrected according to Rudradatta on Āp. l. c.; °तिप्रवर्धेवेति B U G (pr. m.); °तिप्रवर्धत इति G (sec. m.); °भिप्रवर्धवेति H Ben; तिवर्धयवेति Be; °भिप्रवर्धवे C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 1. 10. वत्सापाकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वायव स्थेति पुंस एवापाकुर्यादुपायव स्थेति स्त्रियो । ऽथ यद्यन्यतरे स्युर्नैव मन्त्रं परिजह्यात्संसृष्टेनैवेति शालीकिः । ॥ १ ॥

I. 2. 1. शाखायै संचर इति । अग्रेणाहवनीयं संचारयेदिति बौधायनो ॥ जघनेन गार्हपत्यमिति शालीकिरेष सर्वकल्पे शाखायै संचरः पयसां चान्यत्र प्रावर्गिकादित्यु॥भयोरेवापरेण प्रावर्गिकं संचारयेदित्यौपमन्यवः । ॥

प्रवसतो याजमान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः सह्याजमानः खल्वयं यजमानः प्रवसति । स यत्र स्यात्तदेनं[1] मनसा[2] ध्यायेत्स । यदि विसंस्थित आगच्छेत्कृतमनुमन्त्र्य कर्मान्तेन प्रक्रामेदित्य॥थो ह स्माह शालीकिर्यद्यस्य पुत्रो वान्तेवासी वालंकर्मीणः[3] स्यात्तं तत्र प्रेष्येत्स[4] यदि विसंस्थित आगच्छेत्कृतान्तादा प्रक्रामेन्ना[5] वा[5] द्रियेतोभौ[5] त्वेव यजमानभागं प्राश्नीयातामिति । ॥

---

१ Thus Bu Be G (sec. m.); तदेनं Ben U C G (pr. m.); तदेवं Sāyaṇa.

२ Om. Be G (sec. m.), Sāyaṇa.

३ ॰कर्मीण U Bu G (pr. m.); ॰कर्मिणे Ben C D; ॰कर्मिणो H; ॰कर्मणो Be; ॰कर्मणिः G (sec. m.); ॰कर्मणि Sāyaṇa, (cp. *infra* xx. 20 and Pitṛmedhasūtra I. 1 (where the text is to be restored accordingly), II. 5 (ed. Raabe, Leiden 1911, pag. 9. 1).

४ Thus U only (sec. m.); प्रचयेत्स all the other MSS.; cp. the vivaraṇa: तचानुज्ञापयेद्यजामानं कुर्विति ।

५ Thus hesitatingly emended (tmesis!); नवाद्रि॰ Be C G (pr. m.); नैवाद्रि॰ MS. Tüb. (MS. A. 1. 317) and D; नेवाद्रि॰ Ben; नाद्रि॰ Bu H; Vivaraṇa न चाद्रियेत ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 2. 5. इध्माबर्हिषोरुपकल्पन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्'' पराह्णे पितृभ्यो दत्त्वेध्माबर्हिः संनह्येदित्याश्मीगविः'' श्वो भूते हविष्कृदन्त इत्यौपमन्यवः' ॥

I. 2. 7. असिदस्य प्रतितपन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रतितपेदेवासिदमेवमस्वपर्शुꣳ रक्षोऽपहननायेत्य''थो ह स्माह शालीकिर्न तेजस्वि तेजः प्रतितपेदश्वपर्शी खल्वेते मन्त्रा दृष्टा भवन्ति' सो ऽश्वपर्शुमेव प्रतितपेन्नासिदं क्रूरापहननायेति' ॥

I. 2. 11. प्रक्रमेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायन आहवनीयादेवाग्रे त्रीन्वा चतुरो वा प्राचः प्रक्रमान्प्रक्रम्याथ तां दिशमभिप्रव्रजेद्यत्र बर्हिर्वेत्स्यन्मन्येतेत्या''हवनीयादेव यथार्थं गच्छेन्न तु दक्षिणया द्वारेति शालीकिः' ॥

I. 2. 13. परिषवण इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्त्रिरेव मन्त्रं ब्रूयात्त्रिः कर्मावर्तयेदेवं यूपावटस्य परिलेखन एवꣳ सोमक्रयण्यै पद एवमौदुम्बर्या अवट एवमुपरवेष्विति'' सकृदेव मन्त्रं ब्रूयात्त्रिः कर्मावर्तयेदिति[1] शालीकिः' ॥

I. 2. 15. आच्छेदनेष्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य'' प्रत्यगाग्रीः खल्वेष मन्त्रो दृष्टो भवति' मन्त्रप्रत्यभिमर्शनमेवैतत्स्यादिति शालीकिः' ॥

I. 2. 18. प्रस्तरस्य संनहन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽभ्यर्धाच्चैनꣳ संनह्येदन्यच्च चैतस्मादयुग्मायुग्मं निधनानि कुर्यादित्य''थो

[1] आवर्तयेद् om. G U D C.

ह स्माह शालीकिः प्रस्तरस्य खलु मन्त्रप्रतिलाभात्सर्वं बर्हिर्मन्त्रं लभते न चैनमभ्यर्धात्संनह्येदेतच्चैवायुग्मतमं स्यादिति'॥

I. 3. 2. शुल्बस्य करण इति॥ अधिकरणं चतुर्थं स्यादिति बौधायनो'' ऽधिकरणमेव तृतीयमिति शालीकिः'॥

I. 3. 4. बर्हिषः संभरण इति॥ स ह स्माह बौधायनो यान्यन्यानि याजुषान्निधनानि तानि पूर्वाणि मन्त्रेण संभृत्याथोपरिष्टाद्याजुषं मन्त्रेणैव संभरेदित्य''थो ह स्माह शालीकिर्यान्यन्यानि याजुषान्निधनानि तानि पूर्वाणि तूष्णीं संभृत्याथोपरिष्टाद्याजुषं मन्त्रेणैव[1] संभरेदित्य''थो ह स्माहौपमन्यवो य एवादिर्लवने ससंभरणे[2] सयाजुषमेवाग्रे मन्त्रेण संभृत्य तूष्णीमितराणि संभृत्य विपरिक्रम्य ग्रन्थिं कुर्यादिति'॥ २॥

I. 3. 5. ग्रन्थिकरण इति॥ सूत्रं बौधायनस्य'' समायच्छन्नेवैतं[3] मन्त्रं जपेदिति शालीकिः'॥

I. 3. 6. पश्चात्प्राञ्चमुपगूहतीति॥ सूत्रं बौधायनस्य'' पुरस्तात्प्रत्यञ्चमिति शालीकिः'॥

I. 3. 8. बर्हिषो निधान इति॥ स ह स्माह बौधायनः स्फ्यं वा शकलं वान्तर्वेदि निधाय तस्मिन्मन्त्रेण प्रतिष्ठाप्य ततो यथा-

---

१ **मंत्रेणैव** Be Bu G (sec. m.) U (sec. m.), **मंत्रेण** the other MSS.

२ Thus Ben G C U (pr. m.) Sāyaṇa; **संभरणे** H Be; **ससंभरणेन** Bu U (sec. m.). After this word U Bu ins. **संभरेत्।**

३ Thus Be; **०न्नेवैवं** H D C Ben G (pr. m.) U (pr. m.); **०न्नेव** Bu G (sec. m.) U (sec. m.) Sāyaṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सुष्ठु निदध्यादिति″ यत्रैव निधास्यन्स्यात्तन्मन्त्रेणैव[१] निदध्यादिति शालीकिः′ ॥

I. 3. 12. परिधीनां करण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उरःसंमितो मध्यमः स्यादथेतरौ बाहुमात्रौ स्यातामिति″ सर्व एव बाहुमात्राः स्युरिति शालीकिः′ ॥

I. 3. 12. इध्मस्य करण इति ॥ अनुसामिधेनीध्मं कुर्यादिति बौधायनो″ ऽपरिमितमिति शालीकिः′ ॥

I. 3. 14. वेदस्य करण इति ॥ वत्सज्ञुं कुर्यादिति बौधायनो″ मूतकार्यमिति शालीकिस्त्रि″वृतमित्यौपमन्यव″ ऊर्ध्वाग्रमित्यौपमन्यवीपुत्रः′ ॥

I. 3. 10. पितृयज्ञबर्हिषीति ॥ समूलमेतद्बर्हिर्भवतीति बौधायनः पितृयज्ञसामान्यादिति″ महापितृयज्ञ एवैतद्दृष्टं भवत्यमूलमेवैतद्बर्हिः स्यादिति शालीकिः′ ॥

इष्टिसंनिपात इति ॥ स ह स्माह बौधायनो याः[२] कास्चेष्टयः[२] समाने ऽहनि संनिपतेयुस्तन्त्राय तन्त्राय[३] चासां[३] बर्हिर्लावो गच्छेत्सूनं वासादयेत्तन्त्रेतन्त्रे[४] चासां[५] व्रतमुपेत्य

---

१ Thus Be Bu G (sec. m.) Sāyaṇa; तच instead of तत् H Ben D C G (pr. m.) U.

२ Thus Bu U G (sec. m.); यायास्चेष्टयः Ben D G (pr. m.); यास्चेष्टयः Be; मायास्चेष्टयः C.

३ Thus G; तंत्रायतंत्रायत्वासां Bu; तंत्रायतंत्रायतासां U C D; तंत्रायतंचापतासां Be; तंत्रायतासां Ben H.

४ वासाधयेत् Bu G (pr. m.) U (sec. m.).

५ Thus Bu Ben G U; त्वासां H; तंत्रेवासां C D; तंत्रेषाधां Be

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तन्त्रापवर्गे व्रतं विसृजेतेत्य‖त्रो[१] ह स्माह शालीकिर्या:[२] काम्येष्टयः[२] समानेऽहनि संनिपतेयुः सकृदेवासाꣳ सर्वासां बर्हिर्लावो गच्छेल्लूनं वासादयेदादितस्त्वासां[३] व्रतमुपेत्य सर्वासां पारे[४] व्रतं विसृजेतेति[१] | ॥

I. 3. 17. पर्णत्सरूणां[५] निवपन इति ॥ सूत्रꣳ शालीके‖रत्रो ह स्माह बौधायनस्तृतीयमग्न्यगार उद्वपेत्तृतीयमन्तर्वेदि निवपेत्तृतीयेन वत्सानां धूननं[६] कुर्यादेवमिव हि पशूनां नेदीयान्भवतीति | ॥

I. 3. 18. पौर्णमास्यामुपवेषकरण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ‖ न कुर्यादिति शालीकिः | ॥

I. 3. 19. दोहनपवित्रस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो मूले मूलानि बद्ध्वा द्विगुणाꣳ रज्जुꣳ संप्रसार्याग्रे[७] निगृह्णीयादेवमस्याग्रमग्रैरभिसंपन्नं भवतीत्य‖त्रो ह स्माह शालीकिर्मूले

---

१ Thus C D H Ben G (pr. m.) U (pr. m.); विसृजेदिति the other MSS.

२ Thus Bu U G (sec. m.). यायाम्येष्टयः Ben D G (pr. m.) याम्येष्टयः Be; माद्याम्येष्टयः C.

३ See p. 9, n. 4.

४ परि H D C Ben.

५ Thus Bu D; ०त्सरुकाणां or ०त्सरूकाणां the other MSS. and Sāyaṇa.

६ Thus G (sec. m.) U (sec. m.) and the prayoga of Veṅkateśvara; धूमं all the other MSS.

७ ग्राणि ins. G (sec. m.); instead of ०ाग्रे U reads the first time ०ाग्रं ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मूलानि बद्ध्वा[१] द्विगुणाꣳ रज्जुꣳ संप्रसार्य मूले परिहृत्य[२] त्रिगुणाꣳ रज्जुꣳ संप्रसार्याग्रे[३] निग्रथ्नीयादेवमस्याग्रमग्रैरभिसंपन्नं भवतीति । ॥ ३ ॥

अग्निहोत्रोच्छेषणस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यद्यस्याज्येन[४] वौषधेन वा प्रक्रान्तꣳ स्यात्यस्यैव ताꣳ रात्रिं जुहुयात्पयस एवाग्निहोत्रोच्छेषणं कुर्यादित्य॥न्यो ह स्माह शालीकिर्नासमाप्ते काम आवर्तयेद्यद्यस्याज्येन[५] वौषधेन वा प्रक्रान्तꣳ स्यात्तस्य हुत्वा तस्यैवाग्निहोत्रोच्छेषणं कुर्यादिति । ॥

I. 4. 5. सांनाय्यपात्राणां प्रोक्षण इति ॥ तूष्णीꣳ सꣳस्कृताभिरद्भिः प्रोक्षेदिति बौधायनः॥ कमण्डलुगताभिरिति शालीकिः । ॥

I. 4. 6. अथ जघनेन गार्हपत्यमुपविश्योपवेषेणोदीचो ऽङ्गारान्निरूहतीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥न्यो ह स्माह बौधायनस्तूष्णीमङ्गारान्निरूहेत्सर्व एवैषो ऽधिश्रयणमन्त्रः स्यादिति । ॥

I. 4. 10. दोहनपवित्रस्याधान इति ॥ मन्त्रेण हृत्वा मन्त्रेण स्थाल्यामादध्यादिति बौधायनस्तू॥ष्णीं हृत्वा मन्त्रेण स्थाल्यामादध्यादिति शालीकिर॥र्धेन हृत्वार्धेन स्थाल्यामादध्यादित्यौपमन्यवः । ॥

---

१ हृत्वा U C.

२ Thus Bu G; परिमथ्य Be. In the other MSS. this passage is omitted, also by Sāyaṇa.

३ पाणि ins. G (sec. m.).

४ Thus Bu G U Sāyaṇa; यदा (instead of यदि) H Be C Ben.

५ नस्याज्येन H Be, instead of यद्यस्या० ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 4. 11. धेनूनामनुमन्त्रण इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकैकामेवासामनुमन्त्रयेताथासामेकैकां दोहयेदित्य॥चो ह स्माह शालीकिः सकृदेवैनाः सर्वा अनुमन्त्रयेताथासामेकैकां दोहयेदित्य॥चो ह स्माहौपमन्यवः सकृदेवैनाः सर्वा अनुमन्त्रयेत सकृच्चैना[1] दोहयेदत्र चैव स्तोकान्परिनिस्तिष्ठेदित्य॥कैकामेवासां सर्वेणसर्वेण[2] कर्मणा परिनिस्तिष्ठेदित्यौपमन्यवीपुत्रः । ॥

I. 4. 15. स्तोकानामनुमन्त्रण इति ॥ सूत्रं शालीकेराख्यातमौपमन्यवस्य॥चो ह स्माह बौधायन आतच्चैव स्तोकाननुमन्त्रयेतात्रैव हि स्तोकानामन्तो[3] भवतीति । ॥

I. 5. 5. उत्तरासां दोहन इति ॥ विसृष्टवागनन्वारभ्योत्तरा दोहयेदिति बौधायन॥ आनीयमान[4] एवानु चारभेत वाचं च यच्छेदिति कात्यः । ॥

ib. दुग्धं लभमानस्येति ॥ वत्सापाकरणप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदिति बौधायन॥ आसेचनप्रभृतीनिति शालीकिः । ॥

I. 5. 8. आतञ्चन इति ॥ चतुर्थे स्रुव आनयेद्यावता मूर्च्छयिष्यन्मन्येतेति बौधायन॥स्तृतीये स्रुव आनयेद्यावता मूर्च्छयिष्यन्मन्येतेति शालीकिः । ॥

---

१ Thus Be G Sāyaṇa; सकृल्लेवैना H Ben D C; सकृदेवैना U.

२ Thus Be; सर्वेणसर्वे Bu; सर्वेण (once) D C H Ben G U and Sāyaṇa.

३ Thus C H D G (sec. m.) Ben Be; स्तोकानामसंचो Bu G (pr. m.); स्तोकानांचो U; स्तोकानामनुसंचो Sāyaṇa.

४ Thus H Ben Be D C Sāyaṇa (*viz.* आसिच्यमाने Sāy.); ०माना Bu D (sec. m.) U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 5. 10. अग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनक्तीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्″त्रो ह स्माह बौधायनो ऽग्निहोत्रोच्छेषणमानीय हविरातञ्चनमानयेदेवमस्योभयमभ्यातक्तं[1] भवतीति′ ॥

I. 5. 11. उदन्वतापिदधातीति ॥ उदन्वतापिधाय सर्वाꣳ रात्रिं परिशाययेदिति[2] बौधायन″ उदन्वतापिधाय सिक्त्वा अपो ऽपिदध्यादिति शालीकिः′ ॥

I. 5. 18. अग्नीनां परिस्तरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्″त्रो ह स्माहौपमन्यव उपवसथ एवाग्नीन्यथोत्पन्नं परिस्तृणीयादेवꣳ हि ब्राह्मणं भवत्युपास्मिञ्छ्वो[3] यक्ष्यमाणे देवता वसन्ति य एवं विद्वानग्निमुपस्तृणातीति′ ॥

अशनानशन इति ॥ आरण्यं चापस्वाश्नीयादिति बौधायनो″ ऽप एवेति शालीकिर्″हिरण्यं नापस्वनेत्यौपमन्यवः[4]′

॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

I. 5. 17. पाणिसंमर्शन इति ॥ उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्पाणी संमृशेदिति बौधायन″ उत्तरेण गार्हपत्यमिति शालीकिः′ ॥

---

१ Corrected; ॰भ्यातनक्तं all the MSS. (also Sāyaṇa) exc. Be which has ॰भ्यातक्तं ।

२ ॰शापयेदिति Ben H.

३ MSS. (exc. B and Sāyaṇa) insert भूते, which is effaced in D; cp. TS. I. 6. 7. 3.

४ Thus Ben G D C; नापश्नेत्य॰ HU; नाप्यापस्वनेत्य॰ Be; नाप्यापस्वेत्य॰ Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 5. 19. अग्नीनां परिस्तरण इति ॥ सूत्रꣳ शालीके॥र्व्याख्यातमौपमन्यवस्य।न्यो ह स्माह बौधायनो गार्हपत्यमेवाग्रे पुरस्तात्परिस्तृणीयादथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादथोत्तरत। एवमेवान्वाहार्यपचनं परिस्तृणीयादेवमाहवनीयमिति। ॥

I. 6. 1. पात्राणाꣳ सादन इति ॥ सूत्रꣳ शालीके॥रन्यो ह स्माह बौधायन उत्तरेण गार्हपत्यं तृणानि सꣳस्तीर्य तेषु पात्राणि सादयेदि॥त्युत्तरतो ऽग्न्यगारस्य पात्राणि सादयेत्तेषां यथार्थमाददीतेति राथीतरः। ॥

I. 6. 9. ब्रह्मण उपवेशन इति ॥ व्यवेत्य दक्षिणेनाहवनीयमुपविशेदिति बौधायनो॥ ऽव्यवेत्यैव दक्षिणेनाहवनीयमिति शालीकिः। ॥

यजमानस्योपवेशन इति ॥ व्यवेत्य दक्षिणत उपविशेदिति बौधायनो॥ ऽव्यवेत्यैव दक्षिणत उपविशेदिति शालीकिः। ॥

I. 6. 9 पृष्ठ्यायै स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ सोम एव पृष्ठ्याꣳ स्तृणीयादिति शालीकिः। ॥

I. 6. 11. पवित्रयोः करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ पृष्ठ्यायास्तृणानामित्यौपमन्यवो[१]॥ ये[२] ऽन्ये[२] ऽनुपयुक्ताः कुशाः स्युस्तेषामिति शालीकिः। ॥

---

१ Thus Be; पृष्ठ्यास्तृणानामि° G (pr. m.) Bu H; पृष्ठ्याद्तृणानामि° U G (sec. m.); Ben is defective; C corrupt; पृष्ठ्याद्तृणामि° Sāyaṇa.

२ Thus G (sec. m.) and Sāyaṇa; येचान्ये the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 96. 3. स वाचंयमो भवति प्रणीतासु प्रणीयमानास्वा हविष्कृत इति ॥ अन्तर्हसन्नेतेषु संपातेषु संभाषेतेति बौधायनो'' विसृष्टवागिति शालीकिः' ॥

I. 7. 11. होतॄणां व्याख्यान इति ॥ सग्रहानृतेस्वाहाकारानित्येकमृतेग्रहानन्तःस्वाहाकारानित्येकꣳ' सर्वानित्येकं' पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरावुभौ शालीकेरिति' ॥

I. 7. 11. दशहोतुर्व्याख्यान इति ॥ प्रणीताः प्रणीय प्रत्यङ् द्रवन्दशहोतारं व्याचक्षीतेत्याचार्ययोर्मुष्टिमेव ग्रहीष्यन्नित्यौपमन्यवः' ॥

I. 7. 12. निर्वपण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्'' त्वो ह स्माह बौधायनः शकटादेव निर्वपेद्धुरौ व्यभिमृश्याक्षपालिं क्रामेद्विष्णुस्त्वा क्रमतामिति' पुरोडाशीयान्प्रेक्ष्याभिमृशेच्चक्षुर्न्त्वां पश्येति' त्रिर्यजुषा सकृत्तूष्णीं चतुरवत्तिनां' त्रिर्यजुषा द्विस्तूष्णीं पञ्चावत्तिनाꣳ'' सर्वानेव यजुषेति कात्यः' ॥ ५ ॥

पञ्चावत्तस्य प्रक्रमण इति ॥ निर्वपणात्पञ्चावत्तं प्रक्रामेदिति बौधायनो'' ऽवदानत इति शालीकिः'' प्रदानत इत्यौपमन्यवश्चातुष्प्राश्यादित्यौपमन्यवीपुत्रः' ॥

I. 8. 7. अतिशिष्टानामावपन इति ॥ तान्कोष्ठे[1] वा पल्वे वावपेदिति बौधायनो'' ऽत्रैवैनानावपेयुरिति शालीकिः' ॥

I. 13. 3. आज्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्'' त्वो ह स्माह

---

१ कोष्ठे or कोष्टे all (also the Vivaraṇa and Sāyaṇa); only Bu गोष्टे (the Gṛhyasūtra II. 15 has गोष्ठे वा पल्वे वा) ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

बौधायन औषधस्यान्तं गत्वाज्यं निर्वपेदेवमस्य सह हविर्भिः प्रोक्षणं लभत इति' ॥

I. 8. 12. परिदान इति ॥ यथानिरुप्तं परिददीतेति बौधायनो'' ऽत्रो ह स्माह शालीकिरग्ने हव्यꣳ रक्षस्वेत्येव ब्रूयाद्विष्णो हव्यꣳ रक्षस्वेति पयो' विष्णुर्हि पयसां गोप्ता भवत्यग्निरौषधस्येति' ॥

I. 8. 13. प्रोक्षणीनामुत्पवन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य'' निगदन्नेवैतामृचं त्रिरुत्पुनुयादिति[1] शालीकिः' ॥

I. 8. 19. पुरोडाशीयानां प्रोक्षण इति ॥ अवग्राहशः प्रोक्षेदिति बौधायनो'' देवताः समनुद्रुत्य त्रिरेवेति शालीकिः' ॥

I. 9. 2. पात्राणां प्रोक्षण इति ॥ सूत्रꣳ शालीके''रत्रो ह स्माह बौधायनः शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे पात्राणि[2] देवयज्याया इति' ॥

I. 9. 4. अतिशिष्टानां परिशायन इति ॥ एता एव परिशयीरन्निति[3] बौधायनः'' सिक्ता अप उपरिष्टादन्याः सꣳस्कुर्वीतेति शालीकिः' ॥

ib. कृष्णाजिनस्यावधवन[4] इति ॥ उपनिष्क्रम्याग्न्यगारादुत्तरे

---

१ Thus, as often in the Dvaidha, H Be and Sāyaṇa; पुनीया॰ the other MSS.

२ Om. Be.

३ Thus Bu Sāyaṇa; ॰शायीरन्निति U; ॰शाययीरन्निति C H Be Ben G; ॰शापयीरन्निति D.

४ Thus (and cp. *infra* XXIII. 4 and 6) G (sec. m.) Be, and the vivaraṇa; ॰धूनन Ben H G (pr. m.) U D C and Sāyaṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऽपरे ऽवान्तरदेशे कृष्णाजिनमवधुनुयादिति[१] बौधायनो "
ऽन्तरेवैतां दिशमिति शालीकिः ' ॥

I. 9. 5. कृष्णाजिनस्यास्तरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽवि-
सृजन्नेतत्कर्म कुर्यात्कृष्णाजिनावधवनादास्तरणादेवमुलूखला-
ध्यूहनादा[२] पुरोडाशीयानामावपनादेवं मुसलस्यावधानादा
शूर्पस्योपोहनादेवमधिवपनादा प्रस्कन्दनादेवं कपालोपधानादा
योगाभ्यूहाभ्यामेवं[३] प्रस्तर आ स्रुचाꣳ सादनादेवमभ्यादानादा
खननादेवमौदुम्बर्याभिहोमादेवं यूप आ परिव्ययणादिति[४] "
यथोपपादमेवैतानि कर्माणि कुर्यादिति शालीकिः ' ॥ ६ ॥

I. 9. 8. पुरोडाशीयानामावपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " पञ्च
मुष्टीन्पञ्चावत्तिनामावपेदिति शालीकिः ' ॥

I. 9. 12. दृषदुपले वृषारवेणोच्चैः समाहन्तीति ॥ सूत्रं बौधाय-
नस्य " शम्ययैवेति शालीकिः ' ॥

I. 9. 14. शूर्पस्योपोहन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्"नो ह स्माह
बौधायनस्तूष्णीꣳ शूर्पमुपोहेत्सर्वमस्तेनैवास्मिन्मन्त्रेण पुरोडाशी-
यानुद्वपेद्वर्षवृद्धमसि प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्त्विति । ॥

---

१ ०धूनुया० Bu and Sāyaṇa.

२ Thus (०धवनाद०) Be G (sec. m.); ०ध्वननाद० Ben; ०यवनाद० Bu; ०धूननाद० the other MSS. and Sāyaṇa.

३ Thus C G (sec. m.); योगाद्युभ्याभ्या० Bu; योगान्यूहाभ्या० Sāyaṇa; योगाध्यूहाभ्या० all the other MSS., but cp. *infra*, p. 19, l. 16.

४ Thus G D C Be; परिव्ययनादि० Bu; परिध्ययणादि० Sāyaṇa; परि-व्याणादि० U H Ben.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 9. 15. अथोदङ् पर्यावृत्य परापुनातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यां कां चिद्दिशमभि पर्यावृत्य परापुनातीति शालीकिः । ॥

I. 9. 17. तुषाणां निरसन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनो ऽत एव यावन्मात्रानुपहत्य कृष्णाजिनस्य ग्रीवात उपवपेद्रक्षसां भागो ऽसीत्यथोदकमुपस्पृशेदिति । ॥

I. 10. 8. कृष्णाजिनस्य पुनरास्तरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोः ॥ प्राचीनग्रीवमुत्तरर्चमित्यौपमन्यवः । ॥

I. 10. 17. पेषण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनः प्राणाय त्वेति प्राचीं प्रोहेदपानाय त्वेति प्रतीचीं व्यानाय त्वेति तिरश्चीं कर्षेद।थ प्राचीं प्रोहेद्दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धामिति । कृष्णाजिने पिष्टानि प्रस्कन्दयेद्देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णात्विति । ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

I. 11. 7. नैकचरौ धृष्टेरादानं विद्यते न बह्वीष्विति शालीकिर॥-त्रो ह स्माह बौधायन[1] आदित एव धृष्टिमाददीत धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छेति । गार्हपत्यमभिमन्त्रयेतापाग्ने ऽग्निमामादं जहीति । निष्क्रव्यादꣳ सेधेति दक्षिणाङ्गारं निरस्येद।थान्या-न्कल्पयेदा[2] देवयजं वहेति । तेषु चरुस्थालीमधिश्रयेद्ध्रुवासि पृथिवीं दृꣳहायुर्दृꣳह प्रजां दृꣳह सजातानस्मै यजमानाय

---

१ Thus Bu C G (sec. m.) U (sec. m.) and Sāyaṇa; all the other MSS. औपमन्यव।

२ ॰थान्यं कल्पयेदा G (sec. m.) D C; all the other MSS. have the plural.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पर्यूह्येत्यथैनां प्रदक्षिणमङ्गारैः परिचिनुयान्निर्दग्धꣳ रक्षो निर्दग्धा अरातय इति । स एवमेव सर्वाश्चरुस्थालीरधिश्रयेदिति ।॥

चरुमुखेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायन आदित एव धृष्टिमाददीत । मुख्यादेव भक्षान्साधयेदित्यथो ह स्माह शालीकिः कपालसंयोजने खलु धृष्टेरादानं भवति । स कपालान्येवोपधास्यन्धृष्टिमाददीत । पुरोडाशादेव भक्षान्साधयेदिति ।॥

I. 11. 10. कपालानामुपधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोरथो ह स्माहौपमन्यवो यथाम्नायं खल्वस्यैवं कपालान्युपहितानि भवन्ति । य एवैषो ऽङ्गाराधिवर्ततो[1] मन्त्रस्तं प्रथमं कपालोपधानानां[2] कुर्यादथ तूष्णीमङ्गारमधिवर्तयेदिति ।॥

एककपाले[3] द्विकपाल इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि चैककपालो यदि च द्विकपालः सर्वैरेनं कपालमन्त्रैरुपदध्यादित्यथो ह स्माह शालीकिर्यथाधिकरणमेव कपालान्युपदध्यादन्तं तु योगाभ्यूहौ गमयेत्तपनमन्त्रं चात्र ब्रूयाद्भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यस्व तप्येथां तप्यध्वमिति ।॥

---

१ Thus C D Ben G (sec. m.) and Sāyaṇa; ०वर्तने U; वर्तन Be H G (pr. m.).

२ Thus C D H Ben Be G (pr. m.); ०धानं Bu U G (sec. m.) and Sāyaṇa.

३ Thus the vivāraṇa only; ०कपालौ the MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 12. 3. कपालानां योग इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''न्यो ह स्माहौपमन्यव एतैरेवास्यैतानि मन्त्रैर्युक्तानि यैरुपहितानि भवन्त्यथेतरो विमोचनमन्त्र एव स्यादिति ' ॥

I. 12. 6. मदन्तीनामधिश्रयण इति ॥ तिरः पवित्रमप आनीयाधिश्रयेदिति बौधायनो '' यथोपपादमिति शालीकिः ' ॥

I. 12. 11. संयवन[१] इति ॥ सूत्रं शालीकेर''न्यो ह स्माह बौधायनः प्रणीताभ्यः स्रुवेणोपहत्याप आनयेदेवं[२] मदन्तीभ्यस्ता उभयीरानीयमानाः प्रतिमन्त्रयेत समापो अद्भिरग्मतेति ' ॥

I. 12. 17. व्यभिमर्श इति ॥ स ह स्माह बौधायनो व्यभिमृशेदेवैकहविरेवं[३] नानाबीजानीत्य''न्यो ह स्माह शालीकिः संसर्गात्खलु व्यभिमर्शो जायते ' नासंसृज्यमानानि हवींषि व्यभिमृशेन्नैकहविः[४] ' को[४] हि नानाबीजानां व्यभिमर्श इति ' ॥

I. 13. 3. आज्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं शालीकेर'ख्यातं[५]

---

१ Thus only G (sec. m.); all the other MSS. (and the vivaraṇa and Sāyaṇa) संवपन, but cp. Sāyaṇa's remark: संवपनमुदकपिष्टयोः संयोजनं । तथा च सूत्रं (cp. I. 12. 16) प्रणीताभिः संयौति ।

२ Thus Bu Be C D G (sec. m.); आनतय एवं Ben; आनयत एवं H G (pr. m.) U and Sāyaṇa.

३ Thus H Be Ben and Sāyaṇa; °देवैकं हवि° Bu C D U G (एकहविः एकद्रव्यकं हविः Sāyaṇa).

४ Thus Bu; नैकंहविः को H Ben G U; नैकहविष्को Be; नैकंहविष्को C; नैकंहविष्को D; नैकहविष्के Sāyaṇa.

५ cp. xx. 6 : 15. 19.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

बौधायनस्य''चो ह स्माहौपमन्यवः सर्वाण्येव हवीꣳषि परिनिष्ठाप्याज्यं निर्वपेदिति ' ॥

I. 13. 15. आप्यनिनयन[1] इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो निनयेदिति बौधायनो '' ऽग्रेणातिहायेति[2] शालीकिर''ग्रेण वा जघनेन वेत्यौपमन्यवः ' ॥ ८ ॥

I. 14. 6. स्फ्यस्य सꣳश्यान[3] इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''चो ह स्माह बौधायनो य एष[4] स्फ्यस्योदसनो[5] मन्त्रस्तं प्रथमꣳ सꣳश्यनानां[6] कुर्यादथ तूष्णीꣳ स्फ्यमुदस्येदिति ' ॥

I. 15. 4. वेद्यै परिग्रहण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''चो ह स्माह बौधायनः श्रोणिं[7] प्रथमां परिगृह्णीयादथ दक्षिणमꣳसमथोत्तरमिति '' पुरस्तादेवैनां प्रदक्षिणं परिगृह्णीयादित्यौपन्यवः ' ॥

---

१ Thus (and cp. xxi. 4) Be and the vivaraṇa; आप्येभ्यो नि॰ Ben U H G; आप्यस्यनि॰ D C and Sāyaṇa.

२ Thus Be (and cp. xx. 20, xxi. 4); ग्रेणातिहायनेति H Ben C D G (pr. m.) and Sāyaṇa; ग्रेणातिहाय निनयेदिति G (sec. m.) U (sec. m.); ग्रेणाहवनीयं निनयेदिति Bu.

३ Thus (*nomen actionis* to संश्यति) Bu only; संश्यन C D G (sec. m.) Ben Be and Sāyaṇa; संश्यान U (sec. m.) and the vivaraṇa; संस्पर्शन G (pr. m.); स्पर्श H.

४ एष Ben Be C D G (sec. m.) U (pr. m.); एव H Bu G (pr. m.) U (sec. m.) and Sāyaṇa.

५ Thus Be Ben C D; ॰दसने G Bu and Sāyaṇa; ॰दसन H.

६ Thus Sāyaṇa; संश्यनाना Bu; संश्यानं G (sec. m.), U (sec. m.); संश्यानानां Ben; संध्यानां C D; संस्पर्शनां H U (pr. m.) G (pr. m.) The reading of Be is uncertain. Read सꣳश्यानानां ?

७ श्रोणीं some of the MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 15. 15. योयुपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' चतुर्थेन योयुपित्वा पञ्चमेनोद्गृह्णीयादिति शालीकिः ' ॥

I. 16. 1. प्रोक्षणीनामासादन इति ॥ स्फ्यस्य वर्त्मन्नुपनिनीयासादये-दिति[1] बौधायनो '' ऽनुपनिनीयैवेति शालीकिः ' ॥

I. 16. 5. इध्माबर्हिषोरुपसादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तरमिध्म-मिति शालीकिः ' ॥ ९ ॥ तृतीयः ॥

I. 16. 7. वेदपरिवासनेष्विति ॥ पञ्चधा विभज्य स्रुचः संमृजेदिति[2] बौधायनः '' समस्तैरेवाङ्गिरभ्याकारमिति शालीकिः ' ॥

I. 16. 19. प्राशित्रहरणस्य संमार्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' तूष्णीꣳ संमृजेदिति[2] शालीकिर्न संमृजेदित्यौपमन्यवः[2] ' ॥

I. 17. 1. स्रुक्संमार्जनानामनुप्रहरण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्नो ह स्माह बौधायनो ऽङ्गिरभ्युह्यासंचर उदस्येदुत्करे वैवमिध्म-संनहनानीति ' ॥

I. 17. 5. पत्नीनाꣳ संनहन इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकैका-मासाꣳ[3] संनह्येदेकैकां गार्हपत्यमीक्षयेदेकैकामाज्यमवेक्षये-दित्यन्नो ह स्माह शालीकिः सकृदेवैनाः सर्वाः संनह्येदेकैकां गार्हपत्यमीक्षयेदेकैकामाज्यमवेक्षयेदित्यन्नो ह स्माहौपमन्यवः

---

१ Thus Bu G (sec. m.) and Sāyaṇa; वर्त्मन्युप॰ H C Ben U D G (pr. m.).

२ संमृशेदिति H Ben (thrice) U, D C (the first time), G (pr. m.); the other MSS. संमृजेदिति ।

३ एकैकामेषाम् Bu G (sec. m.) U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सकृदेवैनाः सर्वाः संनह्येत्सकृद्गार्हपत्यमीक्षयेदेकैकामाज्यमवेक्षयेदित्य॥ेकैकामेवासाꣳ सर्वेणसर्वेण कर्मणा परिनिस्तिष्ठेदित्यौपमन्यवीपुत्रः । ॥

ib. ग्रन्थिकरण इति ॥ अवाचीनपाशमूर्ध्वनिर्मोचनमित्याचार्ययोरू॥र्ध्वपाशमवाचीननिर्मोचनमिति दीर्घवात्स । एवमिव हि प्रजाः प्रजायन्त इति । ॥

पत्न्यामविद्यमानायामिति ॥ स ह स्माह बौधायनो यजमानायतन आसीनो यजमान एवैतान्मन्त्रान्निगदेदित्य॥चो ह स्माह शालीकिः पत्नीसंयोजकाः खल्वेते मन्त्रा दृष्टा भवन्ति । तस्यामविद्यमानायां नैवैनानाद्रियेतेति । ॥

I. 18. 4 अथैनामाज्यमवेक्षयतीति ॥ सूत्रꣳ शालीके॥र्चो ह स्माह बौधायनः पत्न्या तदवेक्षितमुपयच्छीत[1] तेजो ऽसीत्य।थैनच्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्य।थैनदाहवनीये ऽधिश्रयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्य।थैनदुद्धृत्योत्तरेण प्रोक्षणीः सादयित्वावेक्षित्वोत्पुनुयादाज्यवतीभ्यां[2] प्रोक्षणीरिति । ॥

I. 18. 10. आज्यस्यावेक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वैरेवावेक्षितमाज्यमुत्पुनुयादिति[3] शालीकिः । ॥

---

१ Thus all the MSS. exc. Be 115 and U sec. m., which read °यच्छेत (°यच्छेत् Sāyaṇa), but infra xxiv. 32 °यच्छेत ।

२ °वेक्षित्वा° only Sāyaṇa. MSS.: °वेक्षितो°, °वेक्षेतो° or °वेक्षतो । All the MSS. and Sāyaṇa and the viv. here and l. 17 पुनुया°, U only both times (sec. m.) and C once °पुनीया° ।

३ Thus Bu Be G (pr. m.) U C D; °ाज्यमवेक्षितमु° Ben H G (sec. m.) and Sāyaṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 19. 1. आज्यग्रहाणां[१] ग्रहण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैर्गृह्णीयात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च । याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य॥थो[२] ह स्माह शालीकिरध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैर्गृह्णीयात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च । न याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य॥थो ह स्माहौपमन्यवो यथापि[३] पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिनिवर्तन्त[४] एवमेवापि याजमाना मन्त्रा नाभिनिवर्तेरन्निति[५] । ॥

I. 19. 13. इध्माबर्हिषः प्रोक्षण इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकं प्रोक्षेदिति बौधायनः ॥ सकृत्सकृदिति शालीकिः । ॥ १० ॥

I. 19. 16. बर्हिषः प्रोक्षण इति ॥ सूत्रं शालीकेर॥थो ह स्माह बौधायनस्तिष्ठन्दिवे त्वेत्यग्राणि प्रोक्षेत्प्रह्वो ऽन्तरिक्षाय त्वेति मध्यान्युपविश्य पृथिव्यै त्वेति मूलानि । सह स्रुचा पुरस्तात्प्रत्यञ्चं ग्रन्थिं प्रत्युक्ष्यातिशिष्टाः प्रोक्षणीर्निनयेद्दक्षिणायै श्रोणेरोत्तरायै श्रोणेः स्वधा पितृभ्य ऊर्ग्भव बर्हिषद्भ्य ऊर्जा पृथिवीं गच्छतेति । ॥

---

१ Thus Be only; आज्यग्रहाणो Bu; आज्यानां the other MSS., but cp. xx. 23.

२ Most of the MSS. ॰मंत्रयीते॰ ।

३ यथापि Be G (sec. m.); यथाविधि Sāyaṇa; यथा the other MSS.

४ ॰भिनिवर्तते U Bu G (sec. m.) Sāyaṇa; the other MSS. without नि ।

५ Thus C D G (pr. m.) U (pr. m.) Be Ben H; ॰वर्तंत इति Bu G (sec. m.) U (sec. m.) and Sāyaṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 19. 20. स्रुच उद्गूहन इति ॥ अग्रेणात्मानमुदीचीमुद्गूहेदिति बौधायनो ॥ जघनेनात्मानमुदीचीमुद्गूहेदिति शालीकिः । ॥

I. 20. 1. प्रस्तरे पवित्रे अपिसृजति यजमाने प्राणापानौ दधामीति वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

I. 20. 2. तं यजमानाय वा ब्रह्मणे वा प्रयच्छतीति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य । ॥

I. 20. 3. शुल्बस्यायातन[1] इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य । शुल्बं विस्रस्य दक्षिणे वेद्यन्ते स्तृणीयादिति शालीकिः[2] । ॥

I. 20. 7. वेद्यै स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यात एवैनां प्राचीं धातुश स्तृणीयादिति शालीकिः । ॥

I. 20. 8. परिधीनां परिधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्यस्येद्दक्षिणमुपोहेदुत्तरमित्य॥नीकसंस्पृष्टानेवैनान्परिदध्यादिति शालीकिः । ॥

I. 20. 12. अथ सूर्येण पुरस्तात्परिदधातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याहवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेतेति शालीकिः । ॥

I. 20. 14. ऊर्ध्वे समिधावादधातीति । सूत्रं बौधायनस्योर्ध्वे एवैने अभ्याधायानतिपातयेदिति[3] शालीकिः । ॥

---

१ ०यतन Bu Be C.

२ शालीकेः Be Ben H G (sec. m.).

३ Thus H Ben C D G (pr. m.) and Sāyaṇa; ०यानुनिपातये० Bu U G (sec. m.); ०यानुपातये० Be; the verb seems to be a denominative to अनतिपात, cf. Sāyaṇa: अतिपात आहवनीयादतिक्रम्य पातः । स न कार्यः । अनतिपातयेत् अनतिक्रम्य पातयेत् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 20. 16. विधृत्योः करण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर॥न्यो ह स्माह दक्षिणाकारो राथीतर[१] उभे एवैते वेदिं[२] व्यतिषज्येयातामिति॥ मध्यमाद्धातोरनन्तर्गर्भे[३] स्यातामित्यौपमन्यवः। ॥ ११ ॥

दोहनपवित्रस्यासादन इति ॥ विस्रस्य प्रस्तर आसादयेदिति बौधायनो॥ ऽविस्रस्यैवेति शालीकिः। ॥

I. 20. 18. स्रुचाꣳ सादन इति ॥ स ह स्माह बौधायन ईषत्प्रत्यवहृतामिवोपभृतꣳ[४] सादयेद्विधृतीभ्यां चैनामवगृह्णीयादित्य॥न्यो ह स्माह शालीकिरनुपूर्वा एवैनाः[५] सादयेन्न[५] चोपभृतं विधृतीभ्यामवगृह्णीयादिति। ॥

I. 21. 14. हविषामुद्वासन इति ॥ अग्रेणानुद्वासितानि जघनेनोद्वासितानीति बौधायनो॥ जघनेनानुद्वासितान्यग्रेणोद्वासितानीति शालीकिर॥पच्छेदमित्यौपमन्यवः[६]। ॥

I. 21. 20. प्रत्यञ्जन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयानि प्रत्य-

---

१ रथीतर Sāyaṇa.

२ Effaced in G.

३ Thus Ben H C D G and Sāyaṇa; ०रंतर्गर्भै Bu.

४ प्रत्यवहृता० H Ben C D G (pr. m.) U and Sāyaṇa; प्रत्यगवहृता० G (sec. m.), प्रत्यगवहिता० Bu, cp. xxii. 7.

५ Thus Bu G (sec. m.) U and Sāyaṇa; एवैना आसा० Ben H C D G (pr. m.); एवैताꣳ सा० Be.

६ Thus Bu G (sec. m.) U (sec. m.); ०पपच्छेदित्य० Be; ०रवच्छेद० H Ben G (pr. m.) U (pr. m.) and Sāyaṇa; D and C defective; cp. xx. 30 s. f., xxii. 15 s. f.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ज्याचरूणां चाग्रयान्कापालानि चेति ॥ कपालान्येवेति शालीकिः । ॥

कपालानामाध्वर्यवे[१] विमोक इति ॥ उद्वास्य हवींषीत्यत्राचार्यौ[२] विमुञ्चतो[२] ॥ भक्षयन्नेव[२] भक्षाणां पारे कपालानि विमुञ्चेदित्यौपमन्यवः । ॥

I. 22. 17. आधाराविति ॥ सूत्रं बौधायनस्याभीषू[३] इव[३] व्यतिषक्तौ[३] स्यातामिति शालीकिः । ॥

I. 23. 2. संप्रैष इति ॥ अग्नीदग्नीनिति बौधायनो ॥ ऽग्निमग्नीदिति शालीकिरग्नीत्परिधींश्चाग्निं चेत्यौपमन्यवः । ॥

I. 23. 10. अत्याक्रमण इति ॥ सव्येन प्रदास्यन्नत्याक्रामेद्धुलामुतो दक्षिणेनेति बौधायनो ॥ दक्षिणेन प्रदास्यन्नत्याक्रामेद्धुलामुतः सव्येनेति शालीकिः । ॥

---

१ Thus only G (sec. m.) Be and the vivaraṇa; °ध्वर्यवो all the other MSS.

२ Thus Bu G (sec. m.) and, as it seems, the vivaraṇa; °चार्यो-र्विमुंचतो Be G (pr. m.); °चार्ययोर्विमुंचेदभक्षय° the other MSS. and Sāyaṇa. About the interpunction and the meaning of this dvaidham I am uncertain.

३ Thus Bu (which, however, omits इव) and the vivaraṇa only, which runs: आभिमुख्येन स्तुवावे प्रवर्तयेते अभीषू रश्मी; °भिषूव्यति G (sec. m.), U (sec. m.); °भिषूध्यतिषक्तौ C; °भिव्यतिषक्तौ Ben H; °भिध्यतिव्यक्तौ D; Be corrupt. Sāyaṇa reads अभिसृतौ and comments: अभितः सृतौ सर्वादिक्संबन्धिन्ये (*sic*). Read °भीषू ?

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 24. 1. आश्रावण इति ॥ ओ श्रावयेति बौधायन ॥ आ श्रावयेति शालीकिः ॥ श्रावयेत्यौपमन्यवः । ॥

I. 23. 19. प्रवर इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायन उत्कर ऊर्ध्वाग्रꣳ स्फ्यं निहत्य प्रवरं प्रवृणीयादत्रैव[1] च[1] स्फ्यमुदस्येदुपरिष्टाच्चोपस्पृशेदिति[2] । ॥

I. 24. 4. होतुर्वरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यद्यस्य पिता वाचार्यो वा ज्यायान्वा होता स्यादुपाꣳश्वेतेषां गुरूणां नामानि गृह्णीयादित्यु॥च्चैरेव होतुर्नाम गृह्णीयादिति शालीकिः । ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥

I. 24. 13. अभिक्रामं जुहोतीति ॥ स ह स्माह बौधायनः[3] सर्वेणाभिक्रामेत्पञ्चामाहुतीभिः[4] स्वरेणोत्तरामुत्तरामाहुतिं ज्यायसींज्यायसीं जुहुयादिति । पञ्चामेवाभिक्रामꣳ समानत्राहुतीर्जुहुयादिति शालीकिः ॥ समानत्र तिष्ठन्नाहुतीभिरेवाभिक्रामेदित्यौपमन्यवः[5] ॥ समानत्रैव तिष्ठन्प्रदक्षिणमनुदिशꣳ हुत्वा मध्ये स्वाहाकारं जुहुयादित्याञ्जौगविः । ॥

---

१ Thus H Ben C D G (pr. m.) U (pr. m.) Keś.; °दत्र चैव Be U (sec. m.) Sāyaṇa; °दत्र च Bu G (sec. m.).

२ °रिष्टाचाप उपस्पृ° Bu G (sec. m.).

३ The text is given acc. to U (sec. m.) and Sāyaṇa. In H Be Ben D C the words of Baudhāyana are attributed to S'ālīki and vice versâ, but cp. the vivaraṇa of I. 16 init., where सर्वेणाभिक्रामेत् is cited as first vikalpa.

४ The MSS. present sometimes आहुतिभिः sometimes आहुतीभिः, cp. xxiv. 3. s.f.

५ एव before अभिक्रामेत् om. Bu Be D G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 24. 14. आज्यभागयोर्होम इति ॥ पूर्वार्धे प्रतिमुखं प्रबाहुग्जुहुयादिति बौधायनः " पूर्वार्ध एव प्रबाहुगिति शालीकिः ' ॥

I. 24. 17. हविषामवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः पूर्वार्धादेवाग्रे प्रथमं मुख्यस्य हविषो ऽवद्येदथापरार्धादेवमस्य प्रदक्षिणꣳ हविषामवत्तं भवतीत्यथो ह स्माह शालीकिरपरार्धादेवाग्रे प्रथमं मुख्यस्य हविषो ऽवद्येदथ पूर्वार्धादेवमस्य प्राक्संस्थानि हवीꣳषि भवन्तीति " मध्यात्पूर्वार्धात्पश्चार्धात्पञ्चावत्तिनामित्यौपमन्यवः[1] ' ॥

आहुतीनामायतन इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्त्रीण्येवैतान्यादिष्टस्थानानि भवन्त्याज्यभागौ स्विष्टकृदथेतरा यथावकाशं जुहुयादिति " प्रष्टीरेवाहुतीर्जुहुयात्पूर्वार्धे स्विष्टकृतं जुहुयादिति शालीकिः " स्रुचमाघारपथमभिजुहुयादित्यौपमन्यवो " मध्ये प्रदक्षिणं मण्डलाकारमिति राथीतरः[2] ' ॥

I. 25. 5. उपांशुयाजस्य करण इति ॥ सूत्रं मौद्गल्यस्याथो ह स्माह बौधायन औषधस्योपांशुयाजं कुर्यादग्नीषोमीयं पौर्णमास्यां वैष्णवममावास्यायामित्यथो ह स्माह शालीकिराज्यस्योपांशुयाजं कुर्यात्सौम्यं पौर्णमास्यां वैष्णवममावास्यायामित्यथो ह स्माहौपमन्यव औषधस्यैवोपांशुयाजं कुर्यात्सरस्वतः पौर्णमास्याꣳ सरस्वत्या अमावास्यायामित्युभयत्रैवाज्यस्य

---

१ Instead of पश्चार्धात् G (sec. m.) and Sāyaṇa अपरार्धात् ।

२ Thus G (sec. m.) D C and Sāyaṇa; रथीतरः the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वैष्णव[१] इति राथीतरो " ऽत्रो ह स्माह कौणपतन्त्रिश्चरुस्य[२] स्याद्वैष्णवस्य स्यात्स्वयं चैव[३] यजमानः प्राश्नीयादिति ' ॥

पञ्चमस्यावदानस्याभिवृद्ध्या[४] इति ॥ औषधस्याभिवर्धये-दिति बौधायन " आज्यस्यैवेति[५] शालीकिः ' ॥

I. 26. 7. मेक्षणस्यानुप्रहरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर"त्रो ह स्माह बौधायनो न मेक्षणन्यायेन वपाश्रपणी अनुप्रहरेदिति ' ॥

I. 26. 15. प्राशित्रस्यावदान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " परिहरिष्यन्नेव[६] प्राशित्रमवद्येदिति शालीकिः ' ॥

आज्यहविष्यन्वाहार्यस्य[७] करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो " न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 27. 16. अन्वाहार्यस्यासादन[८] इति ॥ अग्रेण यजमानं च ब्रह्माणं च पर्याहृत्य दक्षिणस्यां श्रोण्यामासादयेदिति बौधायनो " ऽत एव दक्षिणस्यां श्रोण्यामिति शालीकिः ' ॥ १३ ॥

---

१ Thus all ; r. विष्णव ?

२ Thus (कौणपतंचि°) H D C G Be U (pr. m.) and Sāyaṇa ; कौणपतचि° Ben ; कौणपतधि° Bu ; कौणपत° U (sec. m.).

३ चैनं Bu U (sec. m.) G (sec. m.) ; चैव all the other MSS. and Sāyaṇa.

४ °वृध्या all.

५ Thus Bu Be G (sec. m.) ; आज्यस्यैवाभिवर्धयेदिति all the other MSS. and Sāyaṇa.

६ °ष्यन्निव G (sec. m.)

७ आज्यस्य instead of आज्य° H G U C.

८ Thus the vivaraṇa ; °स्य सादन the MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ib. अन्वाहार्यस्योद्वासन इति ॥ अग्रेण स्रुच उदञ्चमुद्वासयेदिति बौधायनो ॥ जघनेन स्रुच उदञ्चमिति शालीकिः । ॥

I. 27. 16. हविरुच्छिष्टानामुद्वासन इति ॥ अग्रेण स्रुच उदञ्चुद्वासयेदिति[1] बौधायनो ॥ जघनेन स्रुच उदञ्चीति[1] शालीकिः । ॥

I. 28. 9. अनूयाजानां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ प्रतीचीरेवैता आहुतीः संस्थापयेदिति शालीकिः । ॥

I. 28. 10. वाजवत्योर्व्यूहन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽक्ष्णया प्रतीचीमुपभृतं[2] प्रत्यूहेदद्भिश्चैनां संस्पृशेदित्य॥न्यो ह स्माह शालीकिः प्राचीनपुष्करे एवैने विकर्षन्न[3] चोपभृतमद्भिः संस्पृशेदिति । ॥

I. 28. 17. प्रस्तरस्य समञ्जन इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकस्यां समञ्ज्यादिति बौधायनः ॥ सकृत्सकृदिति शालीकिः । ॥

I. 29. 3. प्रस्तरस्यानुप्रहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैरनुप्रहरेत्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च । याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य॥न्यो ह स्माह शालीकिरध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैरनुप्रहरेत्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च । न याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य॥न्यो ह स्माहौपमन्यवो

---

१ उदञ्चि Sāyaṇa only; उदंचम् U Bu Be G (Ben H D C om. this dvaidham altogether).

२ प्राचीमु॰ Sāyaṇa.

३ ॰तिकर्षन्न Bu, कर्षन्न H. S.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यथापि[1] पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिवर्तन्त[2] एवमेवापि याजमाना मन्त्रा नाभिवर्तेरन्निति[2] ' ॥

I. 29. 12. परिधीनामभ्याधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' प्रस्थान[3] एवैनानभ्यादध्यादिति[3] शालीकिः ' ॥

I. 29. 15. अथैनान्स्रुꣳस्रावेणाभिजुहोतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' प्रस्तरं चैव परिधीꣳश्चाभिजुहुयादिति शालीकिः ' ॥

I. 29. 18. स्रुचोर्विमोक इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

I. 30. 2. पत्नीसंयाजेष्वृत्विजां परिक्रमण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' सर्व एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरिति शालीकिः ' ॥ १४ ॥

I. 30. 9. पत्नीनाꣳ संयाजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' ध्रौवाज्येन ध्वानेनैव[4] पत्नीः संयाजयेदिति शालीकिः ' ॥

अन्तर्धाय देवानां पत्नीः संयाजयेदिति बौधायनो '' ऽनन्तर्धायैवेति शालीकिः ' ॥

पत्नीसंयाजेषु शम्युवाकस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो '' न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

1. 32. 5. ध्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभावेव

---

१ यथा Bu G (sec. m.); यथापि the other MSS.

२ Without नि (cp. xx. 10: 24. 6) all.

३ प्रस्थाने वैना॰ Bu U (sec. m.) G (sec. m.); ॰ने चैवा॰ Be; समाप्तावेवैना॰ C D (Sāyaṇa: प्रस्थाने कर्मावसाने समिष्टयजुर्होमानन्तरमित्यर्थः)

४ एव om. Bu G (sec. m.) and Sāyaṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ध्रुवामाप्याययेतामध्वर्युश्च[1] यजमानश्चेत्य''ध्वर्युरेव ध्रुवामाप्याय्य समिष्टयजुर्जुहुयादिति शालीकिः ' ॥

I. 33. 9. समिष्टयजुषो होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''न्यो ह स्माह गौतमः स्वाहा वाचीति हुत्वा बर्हिषो धातूनाꣳ संप्रलुप्य ध्रुवायाꣳ समज्यानुप्रहृत्याभिजुहुयात्स्वाहा वाते धाः स्वाहेति ' ॥ १५ ॥ पञ्चमः ॥

अथातो ऽग्न्याधेयं व्याख्यास्यामः ॥

I. 53. 6. संभारेष्विति ॥ सूत्रꣳ राथीतराणाम''न्यो[2] ह स्माह बौधायनो नाग्निहृतं कुर्वीत घोररूपमिति '' कुर्वीतैवाग्निहृतं ' न तु मुञ्जकुलायं ' न ह्येतस्यानुख्या विज्ञायत[3] इति शालीकिः ' ॥

I. 53. 10. पात्राणां करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्त्वक्त-आसेचनानि कारयेदग्रतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः स्रुचः सन्ना भवन्तीत्य''न्यो ह स्माह शालीकिस्त्वक्तआसेचनानि कारयेन्मूलतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः[4] स्रुचः सन्ना भवन्तीति ' विज्ञायते तस्मादवाचीनाग्रा वनस्पतयः पृथिवीं चियन्तीति[5] ' ॥

---

१ Thus G (sec. m.) and Sāyaṇa; ०प्यायेताम० C G (pr. m.) Ben; ०व्यायेताम० H; ०प्यायताम० D; ०प्यायत्य० U Be.

२ रथीत० Bu.

३ विद्यत U (sec. m.)

४ Thus G U D C Be; प्रतीचीन० Ben Bu H.

५ Thus (चियंतीति) Bu U C D G Ben; चिपंतीति Be H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्रुचां प्रमाण इति ॥ बाहुमात्राः स्रुच इति बौधायनो'' अरत्निमात्रा इति शालीकिः'' प्रादेशमात्रा इत्यौपमन्यवः' ॥

स्रुचामाकृतिविकार इति ॥ हस्त्योष्ठ्यः[१] स्युरिति बौधायनो'' वायसपुच्छा इति शालीकिर्हꣳसमुखप्रसेचना[२] इत्यौपमन्यवः' ॥

I. 54. 16. अम्बरीषस्य करण इति ॥ उत्तरतो ऽग्न्यगारस्याम्बरीषं कुर्यादिति बौधायनो'' यत्रैवाम्बरीषः स्यात्तद्गच्छेदिति शालीकिः' ॥

I. 55. 12. अग्न्यगारस्य परिक्रम[३] इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन'' उत्तरेणेति शालीकिः' ॥

I. 55. 14. रोहिते चर्मणीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याप्यरोहितꣳ स्यादिति[४] शालीकिः' ॥

I. 55. 15. ब्रह्मौदनस्य[५] मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवत्स्यादिति बौधायनस्तूष्णीक[६] इति[६] शालीकिः' ॥

ib. ब्रह्मौदनस्य निर्वपण इति ॥ पवित्रवता पात्रेण मन्त्रवन्तमिति बौधायनो'' ऽपवित्रेण तूष्णीकमिति शालीकिः' ॥

---

१ हस्त्योष्ठ्र Ben H C D Bu G; हस्त्योष्ठ्य Be U.

२ Thus Be Bu G (sec. m.) U (sec. m.); ०प्रसेचा H Ben C D G (pr. m.) U (pr. m.).

३ ०क्रमण G and U (sec. m.).

४ कुर्यादिति C D H Ben U.

५ Here and *infra* the MSS. sometimes ब्रह्मौ० sometimes ब्रह्मो० ।

६ Thus Be only; ०ष्णीकमिति G (sec. m.) Bu; तूष्णीमिति H Ben U C D G (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 56. 4. ब्रह्मौदनस्य श्रपण इति ॥ पयसि श्रपयेदिति बौधायनो " ऽप्स्विति शालीकिः ' ॥

नैवास्मिन्नासिञ्चेन्न निःषिञ्चेदिति बौधायनः " काममस्मिन्नासिञ्चेन्न निःषिञ्चेदिति शालीकि" र्विस्राव्य[1] तत्[1] सूपवन्तमित्यौपमन्यवः ' ॥

I. 56. 6. ब्रह्मौदनस्योपस्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नोपस्तृणीतेति शालीकिः ' ॥

I. 56. 10 ब्रह्मौदनस्योद्वासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ' नैव पर्युपविशेयुरिति[2] शालीकिः ' ॥

I. 56. 12. ब्रह्मौदनस्योपोहन इति ॥ यज्ञो मोपनमत्विति वा तूष्णीं वेति ' पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

ib. ब्रह्मौदनस्य प्राशन इति ॥ आर्षेया एव ब्रह्मौदनं प्राश्नीयुरिति बौधायनो " य एव केच नियतपाना[3] इति कात्यो " ऽत्रो ह स्माहौपमन्यवो महर्त्विज एव ब्रह्मौदनं प्राश्नीयुर ' त्र[4] ह्येवैते[5] व्रतानुनम्रिणो भवन्तीति ' ॥

---

१ Uncertain; विस्राव्यतं U H Ben C D G (pr. m.); विस्राव्य G (sec. m.); विस्राव्यंतं Bu; विस्राव्य तु सुतं Be.

२ Thus Bu G and U (sec. m.); ०पविशेरन्निति the other MSS.

३ Uncertain; निपाना H Ben G (sec. m.) C D; निपक Be; निपावना Bu; नियतपाना G (pr. m.) U; this seems to be the reading also of the vivaraṇa, according to which the meaning is: सद्मभोजनाः ।

४ ०चो Ben H G C and U (pr. m.).

५ After ०वैते Be ins. प्रथमं, thus also Keś. in a citation of this passage.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 57. 1. समिधामभ्याधान इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''त्वो ह स्माह बौधायनः सकृत्प्राग्निते ऽप्रत्यवमृष्टे समिधो ऽभ्यज्याद्ध्यादित्य''त्वो ह स्माहौपमन्यवो ऽत्रैवैनाः पार्श्वतः समज्य सादयेत्तं यदा सर्वं प्राश्नीयुरथैतां पात्रीं निर्णिज्योपस्तीर्य यत्स्थाल्यामाज्यमवशिष्टꣳ स्यात्तत्सकृदभ्युन्नीय तेन समिधो ऽभ्यज्याद्ध्यादिति' ॥

I. 57. 13. गोः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो'' न कुर्यादिति शालीकिर''पि बह्वीरपि कुर्वीतानु चैतस्य भवेत्पुण्या प्रशꣳसेति कात्यः' ॥

I. 57. 15. अरण्योः प्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''त्वो ह स्माहौपमन्यवो ऽपररात्र एवास्मा अरणी प्रयच्छेदिदं ददामीत्येव वाचं विसृजेदिति' ॥

I. 59. 1. अग्न्यायतनानां परिलेपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''त्वो ह स्माहौपमन्यवो गार्हपत्यायतनमेवैकं परिलिम्पेत्तद्धि विदग्धं भवतीति' ॥

I. 59. 2. संभाराणां निवपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''त्वो ह स्माहौपमन्यवो गार्हपत्यायतन एवैनान्सर्वैर्मन्त्रैः परिनिष्ठाप्य त्रेधा निवपेदिति' ॥ १६ ॥

I. 62. 9. इध्मस्य हरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो जानुदघ्ने प्रथमꣳ हरेदथ नाभिदघ्ने ऽथ ग्रीवदघ्ने' प्राणाꣳस्तु नातिहरेदित्यौ''ददान एवैता मात्रा अभिसंपादयेत्'प्राणाꣳस्त्वेव नातिहरेदिति शालीकिः' ॥

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 62. 18. संभाराणामाक्रमण इति ॥ सूत्रं शालीकेर॥न्तो ह स्माह बौधायन एवमेवैतेन पुरस्तात्प्रत्यगावृत्तेन[१] दक्षिणेन पूर्वपदेनोत्तरतः पार्श्वतः[२] संभाराणामाक्रमयेद्यथाहितस्याग्नेरङ्गारा अभ्यववर्तेरन्निति । ॥

I. 62. 20. अश्वस्य दान इति ॥ अध्वर्यव एतमग्निपदमश्वं[३] दद्यादन्यं ब्रह्मण इति बौधायन ॥ एतं[४] ब्रह्मणे[४] ऽन्यमध्वर्यव[४] इति शालीकिः । ॥

I. 63. 1. इध्मस्य निधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ तूष्णीमेवेध्मं निदध्यादिति शालीकिः । ॥

I. 63. 13. सभ्यावसथ्ययोः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ॥ न कुर्यादिति शालीकिः । ॥

ib. सभ्यावसथ्ययोर्विहरण इति ॥ आहवनीयादेवैनौ विहरेदिति बौधायनो ॥ ग्रामाग्नेरिति शालीकि॥र्निर्मन्थ्यौ स्यातामित्यौपमन्यवो ॥ ऽन्तो ह स्माहौपमन्यवीपुत्रः सभायामेव सभ्यं व्यपदिशेदावसथ आवसथीयं पर्वणि[५] चैनयो स्थालीपाकौ श्रपयित्वा ब्रह्मणे जुहुयादित्य॥ तदपि न कुर्यादित्याश्वीगविः । ॥

---

१ Thus G (sec. m.) D G; °वृत्तेन the other MSS.

२ Found only in Be and U (sec. m.).

३ अश्वं given only by Bu and G (sec. m.).

४ एवं instead of एतं Bu; the other MSS. are defective, leaving out एतं ब्रह्मणे ।

५ पर्वणिपर्वणि U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 63. 14. रथचक्रस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो '' न कुर्यादिति शालीकिर्'' न्वो ह स्माहौपमन्यवो रथमेवैतꣳ संयुक्तं[1] प्राञ्चं प्रवर्तयेत्त' मृत्विग्भ्यो दद्यादित्य'' तदपि न कुर्यादित्याञ्जीगविः ' ॥

I. 64. 9. तनूनामनुदेश[2] इति ॥ प्रत्यधीत्यानुदिशेदिति[3] बौधायनो '' यास्ते अग्ने घोरास्तनुवस्ताभिरमुं[4] गच्छेत्येव ब्रूयादिति शालीकिः ' ॥

I. 64. 11. विराजक्रमेष्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' नर्य प्रजां मे गोपायेत्येव ब्रूयादिति शालीकिः ' ॥

I. 65. 2. पूर्णाहुत्यै हवन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' परिश्रित एव पूर्णाहुतिं जुहुयादिति शालीकिः ' ॥ १७ ॥

I. 65. 3. पूर्णाहुतौ तूष्णीमग्निहोत्र इति ॥ सूत्रꣳ राथीतराणाम'' न्वो ह स्माह बौधायनः पूर्णाहुतिमेव जुहुयान्न तूष्णीमग्निहोत्रमिति '' तूष्णीमग्निहोत्रमेव जुहुयान्न पूर्णाहुतिमिति शालीकिः ' ॥

I. 66. 3. दशहोतुर्व्याख्यान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यत्र क्वच हविर्निर्वप्स्यन्स्यात्सामिधेनीर्वानुवक्ष्यन्व्याचक्षीतैव तत्र दश-

---

१ Thus Bu Be G (sec. m.) and Keś.; संप्रयुक्तं U H Ben C D G (pr. m.).

२ Thus Bu Ben H G C D; ०देशने the vivaraṇa; ०देशेन Be.

३ Thus Bu U (pr. m.); प्रत्याधी० H Ben Be C D U (sec. m.).

४ Thus Be Bu U (sec. m.); पाप्मानं instead of अमुं Ben G C D U (pr. m.) H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

होतारमित्येष्वेवैतदाग्न्याधेयिकेषु[1] तन्त्रेषु दृष्टं भवतीति शालीकिरस्मिन्नेवैतदाग्नेये ऽष्टाकपाले दृष्टं भवतीत्यौपमन्यवः । ॥

I. 66. 4. तन्त्रकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः पञ्चदशसामिधेनीकाः स्युर्वार्त्रघ्नावाज्यभागावुच्चैर्देवता इत्यथो ह स्माह शालीकिः सप्तदशसामिधेनीकाः स्युर्वृधन्वन्तावाज्यभागावुपांशुदेवता इत्यथो ह स्माहौपमन्यव आग्नेये ऽष्टाकपाले वार्त्रघ्नावाज्यभागौ स्यातां वृधन्वन्तावैन्द्राग्नादित्ययो[2] रयिमन्तौ[2] पुष्टिमन्तौ पवमानहविःषु वीतवन्तावन्वारम्भेष्यामिति[3] । ॥

याजमानस्य करण इति ॥ अभीनामं[4] याजमानं कुर्यादिति बौधायनः ॥ कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति शालीकिः । ॥

---

१ Thus Bu G U (sec. m.); एष्वेवैतद॰ H; एष्वैतद॰ Ben U (pr. m.); एतेष्वैतद॰ Be; तेष्वेवैतद॰ D C.— वाग्न्याधे॰ H Ben Be U D G (sec. m.); वग्न्याधे॰ Bu G (pr. m.).

२ ॰योरयिमंतौ C D U (pr. m.) Ben; ॰योरविमंतौ H; ॰योरपिमंतौ Be; योरतिथिमंतौ Bu U (sec. m.). I am uncertain whether रयिमन्तौ or अतिथिमन्तौ is the right reading.

३ Thus Be Ben H C D G and U (pr. m.); पीववंताव॰ Bu; वृध-न्वंताव॰ G and U (sec. m.).

४ अभीनमं Be. The word seems to be absol. to अभिनमति ('to change accordingly'). Vivaraṇa: अभिनाममोहित्वा, correct perhaps ॰समूहित्वा ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 66. 6. दक्षिणानां दान इति॥ सूत्रं शालीकेर्" त्वो ह स्माह बौधायनः सर्वा एवैता इष्टीर्दक्षिणावतीः कुर्यात्तिस्रस्तिस्र एकैकस्यां दद्यान्मिथुनावुत्तमायामिति'॥

I. 66. 9. तन्त्रसमास इति॥ नास्ति तन्त्रसमास आचार्ययोर्" त्वो ह स्माहौपमन्यव आग्नेयो ऽष्टाकपालो ऽग्नये पवमानाय तत्प्रथमं तन्त्रं स्यादथाग्नये पावकायाग्नये शुचये तद्द्वितीयमथैन्द्राग्न-श्चादित्यश्च[1] चरुरन्तं[1] परीयातामिति'॥

I. 67. 15. दक्षिणानां दान इति॥ सूत्रं शालीकेराख्यातं बौधायनस्यां त्वो ह स्माहौपमन्यवः सर्वा एवैता इष्टीर्दक्षिणावतीः कुर्याच्चतस्रश्चतस्र एकैकस्यां दद्यान्मिथुनावुत्तमायामिति'॥

अनन्वारब्धदर्शपूर्णमासस्य प्रायश्चित्तकरण इति॥ कुर्यादिति बौधायनो" न कुर्यादिति शालीकिः'॥

I. 67. 18. अन्वारम्भेष्यामिति॥ चतुर्होतारं सारस्वतौ होमावन्वारम्भेष्टिमित्येतदुपवसथे कुर्यादथेतरदिष्ट्यहनि कुर्यादिति बौधायनश्" चतुर्होतारं सारस्वतौ होमावित्येतदुपवसथे कुर्यादथेतरदिष्ट्यहनि कुर्यादिति शालीकिश्" चतुर्होतारमेवोपवसथे कुर्यादथेतरदिष्ट्यहनि कुर्यादित्यौपमन्यवः" सर्वमेवैतदिष्ट्यहनि कुर्यादित्यौपमन्यवीपुत्रः'॥ १८॥ षष्ठः॥

---

१ Emended; ॰श्चादित्यश्चरंतं परीयातामिति U (sec. m.); ॰श्चादित्यश्चचरतचपरियादिति G (sec. m.); ॰श्चादित्यश्चचतुरंतं परीयादिति Bu; ॰श्चादित्यश्च (or क) संत्व (or च) परीयातामिति (or परियादिति) the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 69. 1. अथातः पुनराधेयं[1] व्याख्यास्यामः ॥

I. 69. 16. सर्पराज्ञीष्विति ॥ सूत्रं शालीकेरन्वो ह स्माह बौधायनः सर्पराज्ञिया ऋग्भिर्गार्हपत्यमादधातीति तं षड्भिराधाय सप्तम्योपतिष्ठेतेति । ॥

I. 70. 1. पूर्णाहुत्यै करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो न कुर्यादिति शालीकिः । ॥

I. 70. 3. तन्त्रकरण इति ॥ सूत्रं शालीकेरन्वो ह स्माह बौधायन उभयानि तन्त्राणि कारयेत्पौनराधेयिकानि चाग्न्याधेयिकानि चाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्तस्यासमुदिते ऽग्न्याधेयदक्षिणा[2] दद्यादथाग्नेयं पञ्चकपालं तस्यासमुदिते पुनराधेयदक्षिणा[3] दद्यादथैन्द्राग्नं चादित्यं[4] च[4] चरुमथाग्निवारुणं पारे[5] द्वादशाहस्य तन्त्र[6] इति[6] । ॥

I. 70. 17. विभक्तीनां धान इति ॥ सूत्रं शालीकेरन्वो ह स्माह बौधायनः सर्वांस्सर्वास्वृचमुक्त्वा[7] यजेतेत्याग्नेयीर्ध्वृचरा[8] विभक्तीर्दध्यादित्यौपमन्यवः । ॥

---

१ पुनराधानं Bu.

२ °क्षिणां Bu D C.

३ °क्षिणां Bu U Ben D C.

४ Emended; च is missing both times in B G (sec. m.), the second च is missing in Be D C Ben H U G (pr. m.).

५ परे H Bu Ben D C U G (pr. m.); पारे Be G (sec. m.).

६ इति is missing in all the MSS., which read मन्त्रो; the vivaraṇa runs: द्वादशाहे गते तनु दर्वींषीति।

७ Thus Bu G (sec. m.); सर्वास्वृचमु° the other MSS.

८ Thus Be only; °ग्नेयीर्ध्वृच° the other MSS.

I. 70. 12. पुरोडाशस्य परिहोम इति ॥ दैवतं परिजुहुयादिति बौधायनः " सस्विष्टकृत्कमिति शालीकिः ' ॥

I. 70. 14. स्विष्टकृतो निर्वचन इति ॥ स्वे स्थाने निर्ब्रूयादिति बौधायनः " स्वे स्थाने निरुच्य कामं तत ऊर्ध्वं निर्ब्रूयादिति शालीकिर्"न्वो ह स्माहौपमन्यवः पञ्चैतानि स्विष्टकृत्स्थानानि भवन्तीति[१] ' तेषु[२] सर्वेषु निर्ब्रूयादिति ' ॥

I. 71. 17. अथापाहृताग्नेर्नष्टारणीकस्य चेति ॥ सूत्रं शालीकेर्"न्वो ह स्माह बौधायनः कामं नष्टेषु वापहृतेषु वाग्निषु नाद्रियेताग्न्याधेयमाधानप्रभृति यजमान एवाग्नयो भवन्ति ' तस्य प्राणो गार्हपत्यो ऽपानो ऽन्वाहार्यपचनो व्यान आहवनीयः ' काममुपावरोह्य जुहुयादिति ' ॥

I. 72. 3. अग्नीनां विहरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याधानप्रभृत्येवैते ऽजस्राः स्युरिति शालीकिः ' ॥

I. 72. 17. पात्राणां सादन इति ॥ सूत्रं शालीकेर्"न्वो ह स्माह बौधायनः कूर्चे वा तृणेषु वा पात्राणि सादयेदपसव्यं[३] दारुणा[३] दारु[३] संलीयमानं[३] भवतीति ' ॥

---

१ G. om. इति।

२ ज्येष्ठः (meaning?) ins. Bu.

३ Uncertain reading. Bu reads as given in the text; ०सव्यं दारुणा दारु सन्नीय० G (sec. m.); ०सव्यं दारुणा दारु (sec. m. दारुणा) संधीय० U; ०सव्यां दारुणा दारुराधीय० Ben H; ०सव्या दारुणा दारुणा संधीय० Be; ०पसव्या दारुणां दारुराधीय० D C; ०पसव्यां दारुणां दारु संधीय० G (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

द्वयोर्होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि पूर्वा[१] भ्रेषं नीयादुत्तरया[२] प्रायश्चित्तं कुर्वीताथ यद्युत्तरा[३] भ्रेषं नीयादुभयं[४] भ्रेषकृतं[५] स्यादन्यथा प्रायश्चित्तं कुर्वीतेत्यु" चो ह स्माह शालीकिर्यतरा कतरा चिद् भ्रेषं नीयादुभयं[६] भ्रेषकृतं स्यादन्ययैव ततः प्रायश्चित्तं कुर्वीतेति ' ॥ १६ ॥

I. 73. 10. अभिज्वलन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" गार्हपत्यादङ्गारेणाभिज्वाल्य त्रिः पर्यग्नि कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 73. 13. वर्त्म कुर्वन्नुदगुद्वासयतीति ॥ सूत्रं शालीकेर्" चो ह स्माह बौधायनस्तत्रैव[७] त्रिः प्रतिष्ठापयन्निवोद्वासयेत्त्रय इमे लोका ' एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठतीति[८] ' ॥

I. 73. 18. उन्नयन इति ॥ पूर्णान्वानूचो वेति ' पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

---

१ पूर्वा G (sec. m.); पूर्वो Be; पूर्वया H Ben U C D; पूर्वद्या Bu.

२ Emended; नेयादु॰ H Ben U D C; न्येयादु॰ Be G (sec. m.).

३ ॰त्तरा Be G (sec. m.); ॰त्तरया H Ben U C D G (pr. m.); ॰त्तरद्या Bu.

४ नेयादु॰ H Ben Bu U C D G (pr. m.); न्येयादु॰ Be G (sec. m.). — Thus G (sec. m.); ॰दुभयच Bu; ॰दुभयचै Be; ॰दुभये the other MSS.

५ घोर (धोरं, घेरि) कृतं Ben H U G (pr. m.) C D.

६ नेयादु॰ Bu U C D G (pr. m.); नेयदु॰ Ben H; न्येयादु॰ G (sec. m.) Be. — ॰दुभय (instead of ॰दुभयं) H Ben U D C.

७ Thus Bu Be; तत्रतचैव Ben G U D C; तचतच H.

८ Thus (and cp. XX. 22) Bu G and U (sec. m.); ॰ष्ठानोति H Ben C Be, G and U (pr. m.); ॰ष्ठामोति D.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 73. 20. संमर्शे[1] इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयं संमृशेद्यच्च स्थाल्यां सुगतं चेति ॥ सुगतमेवेति शालीकिः । ॥

I. 74. 4. अथ जघनेन गार्हपत्यमुपसादयतीति ॥ सूत्रं बौधायन-॥ स्याग्रेणातिहार्येति[2] शालीकिः । ॥

I. 74. 20. हवन इति ॥ स्वयं व्यवेत्य जुहुयादिति बौधायनो । यद्यस्य पुत्रो वान्तेवासी वालंकर्मीणः[3] स्यात्स दक्षिणत आसीनो जुहुयादिति शालीकिः । ॥

ib. आहुत्योर्होम इति ॥ पूर्वापरे जुहुयादिति बौधायनः ॥ प्रष्टौ[4] इति शालीकिः । ॥

I. 75. 8. द्विरुपमृज्य द्विर्निमृजेदिति बौधायनः ॥ सकृदुपमृज्य द्विर्निमृजेदिति शालीकिः । ॥

I. 76. 2. द्विरङ्गुल्या प्राश्योदङ् पर्यावृत्य प्राचीनदण्डया स्रुचा भक्षयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योदीचीनदण्डया भक्षयेदिति शालीकिः । ॥

---

१ Thus Bu Be and the vivaraṇa; संमर्शन H Ben G U D C.

२ Thus (and cp. XX. 8: 21. 4) Bu G and U (sec. m.) ॰तिहरयेति Be; ॰भिहार्येति Ben G (pr. m.); ॰भिषार्येति H U (pr. m D C corrupt.

३ Thus G U (sec. m.); वालंकमीनः Ben; वालंकर्मिणः H; वालंकर्मणः Bu; वालंचर्माण Be; cp. XX. 2: 6. 12.

४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa; प्राचौ H Ben Be U D C; प्राचौष्ठौ Bu; cp. XX. 13: 29. 11.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 76. 9-13. निर्णिज्य स्रुचं निष्टप्याद्भिः पूरयित्वोदगुद्दिशतीति[१] जघनेन गार्हपत्यमपो निनयतीदमहमग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं जुहोमि स्वाहेत्यचित्यामचिताकृतिमिति वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

I. 76. 18. आग्निपावमानीभिरुपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत आग्निपावमानीभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विपदाभिरथ श्वो भूते यथायथमित्यन्यो ह स्माह शालीकिर्यत्प्राक् चोर्ध्वं चाग्निपावमानीभ्यस्तेन संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत आग्निपावमानीभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विपदाभिरथ श्वो भूते यथायथमित्येवमौपमन्यवो[२] न चास्यात ऊर्ध्वमाग्निपावमान्य आहवनीयमागच्छेयुर्न गार्हपत्यꣳ स्वाध्यायार्था एवास्यात ऊर्ध्वꣳ स्युरिति[३] ॥ व्याहृतीभिरुपस्थाय भर्तुं वः[४] शकेयꣳ श्रद्धा मे मा विगादित्येव ब्रूयादित्याञ्जीगविः ॥

I. 79. 4. आग्निःश्विति[५] ॥ स ह स्माह बौधायन आत्मने प्रथम-

---

१ उदगुद्दिशतीति found only in Bu and G (sec. m.). Be and U (sec. m.) have instead बहिर्. About the constitution of the text of this dvaidham and its meaning I am uncertain.

२ All the MSS. exc. G (sec. m.) om. एवम्।

३ All the MSS. ins. शालीकिर्, which in G is effaced.

४ Effaced in G.

५ आग्नीश्विति MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

माग्नाग्नीताथ जातेभ्यो ऽथ तन्त्वव इत्य॥थो ह स्माह शालीकिर्जातेभ्यः प्रथममाग्नाग्नीताथात्मने ऽथ तन्त्वव इत्य॥थो ह स्माहौपमन्यवो ऽजातेष्वेवात्मने[1] च तन्त्वे चेति ॥ काममपि सायंप्रातराग्नाग्नीतेत्यौपमन्यवीपुत्रः । ॥ २० ॥

I. 79. 10. पिण्डपितृयज्ञस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायन आदित एव प्राचीनावीतं कुर्वीत । स प्राचीनावीत्येव स्यादाहुतीनाꣳ होमादाहुतीर्होष्यन्यज्ञोपवीतं कुर्वीत । स यज्ञोपवीत्येव स्यादा सकृदाच्छिन्नस्य स्तरणात्सकृदाच्छिन्नꣳ स्तरिष्यन्प्राचीनावीतं[2] कुर्वीत । स प्राचीनावीत्येव स्यादा प्राजापत्यायै । यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्ययर्चा गार्हपत्यमुपतिष्ठेतेत्य॥थो ह स्माह शालीकिरादित एव प्राचीनावीतं कुर्वीत । स प्राचीनावीत्येव स्यादा प्राजापत्यायै । यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्ययर्चोदङ्ङ्याद्दिति[3] । ॥

तूष्णीꣳ[4] सकृदुत्पूय सकृत्प्रोक्ष्य सकृद्विष्कृद्रूपं कुर्यादिति बौधायनः ॥ सकृदेवैनान्सुफलीकृतान्कृत्वा पवित्रवत्याꣳ स्थाल्यामोप्य स्थालीपाकꣳ श्रपयित्वाभिघार्योदञ्चमुद्वासयेदिति शालीकिः । ॥

१ The avagraha given only by G (sec. m.); to the reading ऽजातेषु the vivaraṇa also seems to point.

२ स्तरीष्य॰ H Be.

३ Thus G (sec. m.); ॰र्चोदेयाद्दिति Ben H C D G and U (sec. m.); र्चोदङ्ङ्देयाद्दिति Bu; ॰चादग्नेयाद्दिति Be U (pr. m.).

४ Effaced in G.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 80. 5. आहुतीनाꣳ होम इति॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ नात्र मध्यमामाहुतिं जुहुयान्मेक्षणमेव तृतीयꣳ स्यादिति शालीकिः।॥

I. 80. 9. सकृदाच्छिन्नस्य स्तरण इति॥ उपनिष्क्रम्याग्न्यगाराद्दक्षिणे पूर्वेऽवान्तरदेशे सकृदाच्छिन्नꣳ स्तृणीयाद्दक्षिणतश्चोल्मुकमुपनिदध्यादिति बौधायनो॥ ऽन्तरेवैतां दिशमिति शालीकिर्न चात्रोल्मुकमुपनिदध्यादिति।॥

I. 80. 11. पिण्डानां दान इति। सूत्रꣳ शालीकेरत्रो ह स्माह बौधायनः परस्तादेवामुतोऽर्वाचोऽपसलैः पिण्डान्दद्यादिति[1]।॥

I. 80. 20. आञ्जनाभ्यञ्जने मनसो निह्नव[2] इति॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः।॥[3]

I. 81. 18. पिण्डानामनुप्रहरण इति॥ सूत्रꣳ शालीकेरत्रो ह स्माह बौधायनोऽत्रैवैते पिण्डाः परिशयीरन्नुच्छिष्टा ह्येते भवन्ति पितृभिर्भक्षंकृता इति[4]।॥

अतिशिष्टस्य प्राशन इति॥ स्वयं यजमानः प्राश्नीयादिति बौधायनः॥ पुत्राय वान्तेवासिने वा दद्यादिति

---

१ पिंडंदद्या॰ MSS. exc. G (sec. m.).

२ निह्नवन G.

३ No vikalpa is found in the text proper of Baudh.

४ Thus H Ben C D G (pr. m.); भक्षंकृत इति Be; भक्षंकृतस्येति G (sec. m.), भक्षकृतस्येति Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शालीकिः॥ पत्नीं प्राशयेत्प्रजास्यैषा[१] भवतीत्यौपमन्यवो॥ ऽङ्गुल्या यावन्मात्रमवघ्रायाथेतरदग्नावनुप्रहरेदित्यौपमन्यवीपुत्रो॥ भस्मोत्कर उद्वास्य संप्रच्छादयेदित्याञ्जीगविर॥पो[२] ऽभ्यवहरेदिति मौद्गल्यः।॥ २१ ॥

I. 82. 4. आग्रयणस्य तन्त्रसमास इति॥ नास्ति तन्त्रसमास[३] ५
आचार्ययोर॥त्रो ह स्माहौपमन्यवः सौम्यं[४] निरुप्याथेतराणि हवींषि निर्वपेदेवमस्य चरुमुखानि[५] हवींषि भवन्तीत्य॥त्रो ह स्माहौपमन्यवीपुत्रो ऽतिपातादावापिक एव सौम्यः स्यादन्तरेण वैश्वदेवं चैककपालं च निर्वपेदित्य॥त्रो[६] ह स्माहाञ्जीगविस्त्रीण्येतानि[७] हवींषि भवन्ति। त्रय इमे लोका। एष्वेव लोकेषु १४
प्रतितिष्ठति। श्यामाकेनैवास्य प्रस्तरेणैतदाप्तं भवतीति।॥

I. 82. 6. अज्यानीनां होम इति॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ पुरस्तात्स्विष्टकृतो ऽज्यानीरुपजुहुयादिति शालीकिः।॥

ib. आग्रयणहविषां श्रपण इति॥ पयसि श्रपयेदिति बौधायनो॥ ऽप्स्विति शालीकिः।॥

---

१ Thus Ben Be G U D C; प्राजास्येषा Bu; प्रजास्यैष H.

२ सं (before प्रच्छाद॰) om. H Ben D C U G (pr. m.).

३ इति ins. G and U (sec. m.); but cp. XX. 18: 40. 4.

४ चरुं ins. H Ben U C D G (pr. m.).

५ ॰मुख्यानि Bu D G (sec. m.).

६ Thus (निर्वपेद्) Ben H Be U D C; स्थापयेद् Bu; effaced in G.

७ Thus without एव, U C D Ben D G (pr. m.) and Keś.; त्रीण्येवैतानि Be Bu G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

आग्रयण एककपालस्य[1] करण[1] इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो '' न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

तन्त्रकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः पञ्चदशसामिधेनीकाः स्युर्वार्त्रघ्नावाज्यभागावुच्चैर्देवताः ' कुर्याद्याजमानमित्य''न्यो[2] ह स्माह शालीकिः सप्तदशसामिधेनीकाः स्युर्वृधन्वन्तावाज्यभागावुपांशुदेवताः ' कुर्याद्याजमानमिति[2] ' ॥ २२ ॥ सप्तमः ॥

I. 83. 13, 20.

विपरिधान[3] इति ॥ स ह स्माह बौधायन आहवनीयेनैकेन विपरिधाय[3] प्रव्रजेत्'प्रोष्य पुनरागम्य[4] सर्वैर्मन्त्रैराहवनीयं प्रत्युपतिष्ठेतेत्य''न्यो ह स्माह शालीकिर्यथोपपन्नमेवाग्निभिर्विपरिधाय[3] प्रव्रजेत्'प्रोष्य पुनरागम्य[5] सर्वैर्मन्त्रैरेकैकं प्रत्युपतिष्ठेतेति ' ॥

अनुपस्थाय प्रव्रजितस्येति ॥ यत्र स्मरेत्परोक्षं तत एनं नित्येनोपतिष्ठेतेति बौधायनो '' न[6] चेत्स्मरेत्प्रोष्य[6] पुनरागम्य[7] नित्येनैवेति शालीकिः ' ॥

---

१ कपालकरण H Ben U D C G (pr. m.).

२ Thus U Be G (sec. m.); the other MSS. या (or य)जमान इति।

३ ०परिदान and ०परिदाय D C.

४ ०गत्य Bu Ben H U G D C; ०चम्य Be.

५ ०गम्य Bu and the vivaraṇa; ०चम्य Be; ०गत्य Ben H G U C; D defective.

६ न चेततम० Be Bu G and U (sec. m.); न चेत्स्म० D C.

७ ०गत्य U H Ben G D C.

7

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 84. 9. प्रवसथाकृताविति[१] ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि कृतं प्रायश्चित्तꣳ स्यान्नाद्रियेत तत्र होतुमथ यद्यकृतꣳ स्यात्तचैनां[२] जुहुयादित्य॥चो ह स्माह शालीकिर्ये प्रत्याम्नातप्रायश्चित्ता ह्येषाः[३] स्युस्तान्येव तत्र प्रायश्चित्तानि स्युरथ ये ऽप्रत्याम्नातप्रायश्चित्ता ह्येषाः[३] स्युर्नैवैनामाद्रियेतेत्य॥चो[४] ह स्माहौपमन्यवो यदि चैव कृतं प्रायश्चित्तꣳ स्याद्यदि चाकृतं जुहुयादेव तत्र प्रवसथाकृतिमिति । ॥

I. 84. 15. विराजक्रमेष्विति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

I. 85. 6. अपामाचमन इति ॥ द्विर्मन्त्रेणाप आचामेत्सकृत्तूष्णीमिति बौधायनः॥ सकृन्मन्त्रेणाप आचामेद्विस्तूष्णीमिति शालीकिः । ॥

I. 85. 8. साचीकरण इति[५] ॥ स ह स्माह बौधायनः सर्वा एवैता देवताः साचिणीः कुर्वीताग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामीत्य॥ग्निर्वै देवानां व्रतपतिरित्येतदेव[६] नातिमन्येतेति[६] शालीकिः । ॥

---

१ Thus emended; प्रवसथाकृति (तौ)ष्विति D C Ben H U (pr. m.); प्रवासादाकृताविति U (sec. m.); प्रवसदाकृताविति G (sec. m.); प्रवसतोकृताविति Bu.

२ °चैता MSS.

३ ह्येषा MSS.

४ Thus C H Ben G U (pr. m.) D (sec. m.); नैवैनाना° Be; नैमेनामा Bu D (pr. m.); नैवैनानामा° U (sec. m.).

५ साची° Bu H and the vivaraṇa (one copy); साचि° Ben Be C D G U and the vivaraṇa (another copy).

६ Thus Bu Ben U G D C; °देवानातीमसन्येतेत्ति H; °देवानाभि° Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 85. 17; 86. 5. कपाले नष्टे भिन्ने वेति ॥ सूत्रमाचार्ययोर॥न्यो ह स्माहौपमन्यवो मनो ज्योतिर्जुषतां त्रयस्त्रिंशत्तन्तव इत्येते स्रुवाहुती हुत्वाथान्यदपिसृजेद्दर्मा देवाꣳ अप्येत्विति । स एष मन्त्रो भवति सं त्वा सिञ्चामि यजुषेति । पयो वाज्यं वाभिक्रम्येतेनैव मन्त्रेण सꣳसिञ्चेदिति । ॥

I. 87. 3. आज्यग्रहाणां ग्रहण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैर्गृह्णीयात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च । याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य॥न्यो ह स्माह शालीकिरध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैर्गृह्णीयात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च । न याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य॥न्यो ह स्माहौपमन्यवो यथापि पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिवर्तन्त[1] एवमेवापि याजमाना मन्त्रा नाभिवर्तेरन्निति[1] । ॥

I. 87. 14. परिधीनां परिधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैः परिदध्यात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च । याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य॥न्यो ह स्माह शालीकिरध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैः परिदध्यात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च न याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य॥न्यो ह स्माहौपमन्यवो यथापि पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिवर्तन्त[1] एवमेवापि याजमाना मन्त्रा नाभिवर्तेरन्निति[1] । ॥

I. 88. 2. समिधोरभ्याधीयमानयोर्जपतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ सर्व एवैषो ऽग्नियोजनो मन्त्रः स्यादिति शालीकिः । ॥ २३ ॥

---

१ G and U (sec. m.) each time नाभिनिव॰, Bu the second time.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 88. 8. अथ भूर्भुवः सुवरित्यग्निहोत्रमेताभिर्व्याहृतीभिरुपसादयेदिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रं शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनो यस्यां रात्र्यामादित उपसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य॥त्रो ह स्माहौपमन्यवो ऽभ्यारूढः खल्वस्यैव[1] संवत्सरो भवति। यस्यां रात्र्यामादित उपसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा रात्रिः स्यात्तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेति। ॥

I. 88. 11. दर्शपूर्णमासावालभमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हवींष्यासादयेदिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रं शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यामादित आसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य॥त्रो ह स्माहौपमन्यवो ऽभ्यारूढः खल्वस्यैव[2] संवत्सरो भवति। यस्यां पौर्णमास्यामादित आसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा पौर्णमासी स्यात्तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेति। ॥

I. 88. 15. चातुर्मास्यान्यालभमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हवींष्यासादयेदिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रं शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहवींष्यासादये-

---

१ एवं (एवं॒) instead of एव Be G U C D Bu; the passage is missing in H Ben.

२ एव Be H Ben U; एवं Bu D G C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्संवत्सरे[१] पर्यवेते तस्यां[१] वैश्वदेवहवीꣳष्यासाद्य[१] न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य॑चो ह स्माहौपमन्यवो ऽभ्यारूढः खल्वस्यैव[२] संवत्सरो भवति । यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहवीꣳष्यासादये-त्संवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा पौर्णमासी स्यात्तस्याꣳ शुनासीरीयहवीꣳष्यासाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेति । ।

I. 88. 21. व्याहृतीनां धान इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

I. 90. 15. प्राशित्रे ऽवदीयमाने जपतीति ॥ सूत्रं[३] मैत्रेयस्याथा-चार्ययोः[३] प्राशित्रे ऽवदीयमाने जपत्यग्निर्मा दुरिष्टात्पातु सविताघशꣳसादिति । ॥

I. 90. 17. यजमानभागे यो मे ऽन्ति दूरे ऽरातीयति तमेतेन जेषमिति ॥ सर्व एवैष स्विष्टकृदनुमन्त्रणो मन्त्रः स्यादि-त्यौपमन्यवः । ॥

I. 92. 6. वेदे यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॑चो ह स्माह बौधायनो वेदे यजमानं वाचयति वेदो ऽसि वित्ति-

---

१ In G this passage has been changed in the following way: ०साद्येदिति स संवत्सरे पर्यवेतै तस्यां शुनासीरीयहवींष्यासाद्य; in U it runs: ०साद्येत्संवत्सरे पर्यवेते तस्यां पौर्णमास्यां शुनासीरीयहवींष्यासाद्य; possibly G and U are right in reading (l. 1) शुनासीरीय० instead of वैश्वदेव० ।

२ एवं Ben G.

३ Thus Bu G (sec. m.); सूत्रमात्रेयस्याथ० the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

रमि विदेयेति । यद्यद्ज्ञातव्यस्याभिध्यायेत्तस्य[1] नाम गृह्णीयात्तदेवास्य सर्वं वृङ्क्त इति । ॥

अथ यदि यजमानः सुरापो वा भवति प्रवसति वेति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेद्ध्रुवायै वाज्येन पर्युपस्तीर्य जुह्वामवधाय जुहुयात्।प्रस्तरभूयं[2] यजमानभागो गच्छतीत्य॥न्यो[3] ह स्माह शालीकिरादित एव न सुरापेण संसृज्येताथ चेत्संसृज्येत मन्त्रान्नु हैनं वाचयेत्किमु भक्षान्[4] भक्षयेदिति[5] ॥ भक्षयेच्चैव भक्षानित्यौपमन्यवः । ॥

I. 93. 7. आदित्यस्योपस्थान इति ॥ उपनिष्क्रम्याग्न्यगारादादित्यमुपतिष्ठेतेति बौधायनो ॥ ऽत्रैव तिष्ठन्निति शालीकिः । ॥

पौर्णमास्यामुपवेषस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ॥ न कुर्यादिति शालीकिः । ॥

I. 94. 9. व्रतविसर्ग इति ॥ मन्त्रेणाप आचम्य मन्त्रेण व्रतं विसृजेतेति[5] बौधायनस्तू॥ष्णीमप आचम्य मन्त्रेण व्रतं विसृजेतेति शालीकिरु॥पवेषेण चरित्वा व्रतं विसृजेतेत्यौपमन्यवः । ॥

---

१ यद्य twice in Bu G (sec. m.), once in the other MSS.

२ °भूयं U Bu G (sec. m.); भागं Ben H C D G (pr. m.); Be uncertain.

३ नुगच्छती G (sec. m.).

४ भक्षानभक्ष° Bu, भक्षान्भक्ष° Be.

५ Here and *infra* only Be has the medium, the other MSS. have the active.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 94. 12. यज्ञस्य पुनरालम्भं जपतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याहवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेतेति शालीकिः । ॥ २४ ॥ अष्टमः ॥

I. 107. 1. अथातः पशुबन्धं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनः सोपवसथा इष्टिपशुबन्धा इति ॥ सोपवसथा[1] वा[1] सद्योयज्ञा[1] वेति[1] शालीकिः । ॥

इष्टिकरण इति ॥ पशौपशावेवाग्नेयेनाष्टाकपालेन यजेतेति बौधायनो ॥ बभ्रुकर्णां चैवैतद्जवशायां[2] च दृष्टं भवतीति शालीकिः । ॥

स्फ्यो यूपो भवतीति ॥ स्फ्यप्रकार[3] एवायं चषालवान्यूपो भवतीति बौधायनो[4] ॥ ऽस्फ्य[4] एवायमन्यगारिको ऽचषालो यूपः स्यादिति शालीकिः । ॥

विशाखो यूपो भवतीति ॥ ऊर्ध्वं रशनाकालाद्द्वे[5] शाखे चतुरश्रे चतुरश्रचषाले[6] स्यातामथेतरो ऽष्टाश्रिर्यूपः स्यादिति

---

१ Thus G (sec. m.) and Bu (the last MS. reading, however, ०यज्ञो); सोपवसथासद्योज्ञास्वेति Ben U D C; सोपवसथाथोवासद्योयज्ञास्वेति H; सोपवसथीः सद्योयज्ञास्वेति Be; cp. Rudradatta on Āp. VII. 6. 3.

२ ०द्जवशा० Bu G (pr. m.); ०द्जावशा० Ben U C D G (sec. m.); ०द्प्रवशा० Be; ०द्ंडावशा० H.

३ स्फ्याकार G D, स्फ्यकार C.

४ Thus Be (without, however, the avagraha); ०धायन (or नः) स्फ्य the other MSS.

५ ०कालाद्वे MSS.

६ Thus Be; चतुरश्रेरचषाले H; चतुरश्रे (श्रे)चषाले the other MSS.

बौधायनः॥ शाखैवेयमचषाला स्यादथेतरो ऽष्टाश्रिर्यूपः स्यादिति शालीकिः।॥

I. 107. 6. सक्तुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ व्रीहीणामपि कुर्यादिति शालीकिः।॥

I. 107. 8. षड्ढोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यौपवसथ एव षड्ढोतारं जुहुयादिति शालीकिः।॥

I. 107. 10. यूपाहुत्यै हवन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायन आज्यं चारणी चादाय यूपस्यान्तिके ऽग्निं मथित्वा यूपाहुतिं जुहुयादिति।॥

I. 108. 4. आव्रश्चनस्याभिहोम इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायन एवमेव जुह्वामन्तर्धाय हिरण्यमभिजुहुयाद्वनस्पते शतवल्शो विरोह स्वाहेति। सहस्रवल्शा वि वयꣳ रुहेमेत्यात्मानं प्रत्यभिमृशीताथोदकꣳ[1] स्पृशेदिति।॥

I. 108. 12. यूपस्यावाहन इति ॥ यः प्राङ् वोदङ् वा पश्येत तमावाहयेदिति बौधायनो॥ यां[2] कां[2] चिद्दिशमभि पश्येताव्यापन्नस्तस्यादावाहयेदेवेति शालीकिः।॥

I. 108. 13. वेद्यै करण इति। सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्या॥त्रो ह स्माह बौधायनो रथसंमिता स्याद्रथाक्षेण पश्चात्तिरश्ची रथेषया

---

१ Thus (and cp. Vol. I, p. 108, 7, medium!) Bu G (sec. m.); ०मृशती० Be; ०मृशेदि० the other MSS.

२ यांकांचदिशम० G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्राची रथयुगेन[1] पुरस्तात्तिरश्च्युत्तरयुगेनोत्तरनाभिरिति[2] '' चतुर्निमिता वा स्यात्सर्वतो वा दशपदा विराट्संपन्नेति[3] शालीकिः ' ॥ २५ ॥

I. 109. 3. चात्वालस्य परिलेखन इति ॥ सूत्रं शालीकेर''चो ह स्माह बौधायन एवमेव परिलिखन्बाह्यतः[4] पुरस्ताच्चोत्तरतश्चालिखेदिति । ॥

लोकाग्नीनां हरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर''चो ह स्माह बौधायन उत्तरवेद्यामाग्नीध्रमुपवेश्य[5] ततो लोकाग्नीन्हरेदित्यु''द्देशादेव लोकाग्नीन्हरेदित्यौपमन्यवः ' ॥

I. 110. 1. उत्तरवेद्यै परिमाण इति ॥ सूत्रं शालीकेर''चो ह स्माह बौधायनो रथसंमितायामेव धौरेयशम्यया परिमिमीत[6] ' नात्र मध्यमा वेदिर्भवतीति ' ॥

I. 110. 4; III. 7. 13. आख्यातं यूपावटस्य परिलेखनम् ॥

---

१ ०युगेण Bu.

२ उत्तरयुगेण all the MSS. (exc. U sec. m.) and the vivaraṇa.

३ Thus G; विराटसंमितेति U (sec. m.); विराट्संपन्नेति H Ben D Be CU (pr. m.); विराट्सन्नेति Bu.

४ Thus Be DC; ०लिखचाह्यतः H; ०लिखवाह्यतः Ben; ०लिखेवाबाह्यतः Bu; ०लिखेत्बाह्यतः G (sec. m.) U.

५ Thus Bu and a bhāṣya in the Bombay MS. class I B 5; ०ध्रमुपविश्य Be; ०ध्र उपविश्य Ben HUDC; ०ध्रं उपविश्य G.

६ Thus Bu G (pr. m.); ०मिमीते the other MSS.

8

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 110. 1. उत्तरवेद्या अलंकरण[1] इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पूर्वेद्युरेवोत्तरनाभिं परिनिस्तिष्ठेदिति शालीकिः ॥

I. 110. 13. स्फ्येनाग्नीध्रो निघ्नन्नेति होतुः पदानीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्नो ह स्माह बौधायनः पदात्पदं पाꣳसूनुपसꣳहृत्य[2] तानुत्तरेणोत्तरनाभिमतिकिरेदिति ॥

I. 110. 16. उत्तरवेद्यै प्रोक्षण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्नो ह स्माह बौधायनो मन्त्रानुदिशं चैनां प्रोक्षेन्मन्त्रानुलोकं चेति ॥

I. 110. 20. अतिशिष्टानां निनयन इति ॥ वेद्यै दक्षिणेऽꣳसे निनयेदिति बौधायन ॥ उत्तरवेद्या इति शालीकी ॥ रथसंमितायामेव दक्षिणमꣳसमुपनिनयेदित्यौपमन्यवः ॥

I. 111. 1. उत्तरवेद्यै व्याघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ प्रत्यनीकेष्वेनां[3] व्याघारयेदिति शालीकिर्दक्षिणयैव व्याघारयन्मध्ये हुत्वोत्तरमꣳसमभिजुहुयादित्यौपमन्यवः ॥

I. 111. 11. इध्मस्य निधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ तूष्णीमेवेध्मं निदध्यादिति शालीकिः ॥

I. 111. 14. अध्वराहुतीनाꣳ होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ चत्वारि चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शालीकिः ॥

I. 112. 11. पृषदाज्यग्रहणे संमार्जनसादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥

---

१ °कार Bu. Be.

२ °ननुपसंहृत्य Be; °नुपहृत्य GU (sec. m.); °नुपसंहृत्य Bu H Ben U (pr. m.) DC.

३ पृश्वनीके° Bu Ben HC; पृध्वनीके° Be; पश्वनीके° D; प्रत्यनीके° GU, the vivaraṇa and the bhāṣya.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

लभेतौपभृते[1] संमार्जनसादने इति शालीकिर्न संमृजेदित्यौपमन्यवः ॥

I. 112. 13. पृषदाज्यस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ हृदयान्तेन गृह्णीयादिति शालीकिः ॥ सꣳसृज्याज्यं च दधि चैतैः पञ्चभिर्गृह्णीयादित्यौपमन्यवो ॥ ऽथो ह स्माहौपमन्यवीपुत्रस्तूष्णीं द्विरुपस्तीर्य सर्वैर्मन्त्रैर्दध्यानीय तूष्णीं द्विरभिघारयेदिति ॥

पृषदाज्यस्य प्रायश्चित्तकरण इति ॥ ग्रहणादग्राचरणादन्वैवास्य[2] प्रायश्चित्तं कुर्वीतेति बौधायनः ॥ सादनादग्रा[2]चरणादन्वैवेति[3] शालीकिर्न तु दृषितमात्र[4] इत्यौपमन्यवः[4] ॥

I. 113. 7. यूपस्य प्रक्षालन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ तूष्णीमेव यूपं प्रक्षालयेदिति शालीकिः ॥

I. 113. 10. यूपस्य प्रोक्षण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः स्वरुशकलं मैत्रावरुणदण्डं यूपशकलꣳ हिरण्यमुदपात्रमित्येतत्संनिधाय यूपं प्रोक्षेदित्येवं यूपेन यूपसंयोजनानि प्रोक्षेत्पशुना पशुसंयोजनानीति शालीकिः ॥

---

१ Thus the vivaraṇa; ॰तौपभृते Bu; तौपभृतः the other MSS.; cp. Kāty. V. 4. 28.

२ Or are we to write ॰दग्राचरणा॰? The meaning of this passage is not clear to me.

३ ष्वच effaced in G.

४ Meaning and reading uncertain; दृषतिमात्र इ॰ G (sec. m.) and the bhāṣya; दृषितमात्रे the vivaraṇa; दृषतपात्र इ॰ Bu; दृषतिमात्र इ॰ Be; पपितमात्रमि॰ Ben HCDG (pr. m.); पतितमात्र॰ U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 113. 18. यूपस्य परिक्रमण[1] इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन'' उत्तरेणेति शालीकिः' ॥

I. 114. 2. यूपस्याञ्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्निष्ठामेवेति शालीकिः' ॥

उदपात्रस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति बौधायनो'' यथोपपादमिति शालीकिः' ॥

I. 114. 16. यूपस्य परिव्ययण इति ॥ त्रिरेव मन्त्रं ब्रूयात्त्रिः कर्मावर्तयेदिति बौधायनः'' सकृदेव मन्त्रं ब्रूयात्सकृत्कर्मेति[2] शालीकिः' ॥

ib. नाभिदघ्ने परिव्ययतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य'' मध्यदेश इति शालीकिः' ॥ २६ ॥

I. 114. 21. स्वरोरवगूहन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्निष्ठां प्रतीति शालीकिः' ॥

I. 115. 2. पशोरुपाकरण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्यात्रो ह स्माह बौधायन एवमेवोपाकुर्यान्न तु जोषयेदिति'' जोषयेच्चैव जुहुयाच्चोपाकरणायेति शालीकिरत्रो ह स्माहौपमन्यव एवमेवैनं पुरस्तात्प्रत्यगावृत्तं[3] बर्हिर्भ्यां च प्लक्षशाखया चाभिसेधेदेतस्यां[4] च प्लक्षशाखायाᳪ हृदयं निधायावद्येदिति' ॥

---

१ Thus Ben HDCUG (pr. m.) and the vivaraṇa; ०क्राम G (sec. m.); ०क्रम Bu Be.

२ ब्रूयात्त्रिः कर्मेति G (sec. m.)

३ Thus DGU; ०वर्तं Bu; ०दृतं the other MSS.

४ Thus H Ben DCBe G (pr. m.) and the vivaraṇa; ०भिषेधेदे० G (sec. m.); ०भिसधेदे० U; B has a lacuna.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 115. 9. अरण्योः समञ्जन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्वो ह स्माह बौधायनो ऽग्नेर्जनित्रमसीति शकलमाददीत। वृषणौ स्थ इति दूर्वे[१] वा शकले वा [२]निदध्यादुर्वश्यसीत्यधरारणिमाददीत। पुरूरवा इत्युत्तरारणिमंथेने आज्यस्थाल्याꣳ समज्य[३] घृतेनाक्ते वृषणं दधाथामिति समवदध्यादिति। ॥

I. 115. 15. पशुरशनाया आदान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधायनस्तू॥ष्णीमिति शालीकिः। ॥

I. 115. 16. पशोरभिधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ ग्रीवायामेवाभिदध्यादिति[४] शालीकिः। ॥

I. 115. 19. पशोर्नियोजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ यूप एव पशुं नियुञ्ज्यादिति शालीकिः। ॥

ib. पशोः प्रोक्षण इति ॥ तूष्णीꣳ सꣳस्कृताभिरद्भिः प्रोक्षेदिति बौधायनः॥ कमण्डलुभिरिति[५] शालीकिः। ॥

I. 116. 7. पशोः समञ्जन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकै॥रत्वो ह स्माह बौधायनो ललाटे स्रुचं प्रतिष्ठाप्यानुच्छिन्दन्कर्षेदा दक्षिणायै श्रोणेरिति। ॥

---

१ पूर्वे Be Ben U (pr. m.).

२ वानुनिदध्या॰ Be U (sec. m.).

३ Thus HD; समंज्य U Ben; समज्य C; समंज्याद्व Be; समनक्ति Bu G (sec. m.).

४ Thus G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; ग्रीवायामेनमभि॰ the other MSS.

५ Thus D Bu; कमंडलभि॰ GUC (sec. m.); कामंडलभि॰ the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्वरुरग्रनस्योत्पादन इति ॥ यूपः स्वरुरग्रनमुत्पादयेदिति बौधायनः ॥ पशुरिति शालीकिस्तन्त्रमित्यौपमन्यवो ॥ दैवतेत्यौपमन्यवीपुत्रः ॥ २७ ॥ नवमः ॥

I. 116. 13. अत्याश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सोम एवात्याश्रावयेदिति शालीकिः । ॥

I. 117. 2. पशोः समञ्जन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यया[1] समञ्ज्यान्न[2] तया[1] विशस्यान्न[3] लेतया[1] प्रतस्यावद्येदिति ॥ यथोपपादमिति शालीकिः । ॥

I. 117. 4. पशोः पर्यग्निकरण इति ॥ सहशामित्रं पर्यग्नि कुर्यादिति बौधायनो ॥ यदन्यच्छामित्रादिति शालीकिः ॥ पशुं चाज्यानि चेति राथीतरः ॥ पशुमेवेत्यौपमन्यवः । ॥

I. 117. 6. अपाव्यानाꣳ होम इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकं प्रथमे पर्याये जुहुयाद्द्वे मध्यमे द्वे उत्तम इति ॥ यथोपपादमिति शालीकिः । ॥

I. 117. 12. उपप्रैषाश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नाश्रावयेदिति शालीकिः । ॥

I. 117. 17. पशोर्निहनन इति ॥ प्रतीचीनशिरसमुदीचीनपादमिति

---

१ यथा and तथा (instead of यया and तया) some of the MSS.

२ समंज्यातया Bu.

३ विशंस्या॰ all; विशसनं न कुर्यात् the vivaraṇa; cp. Āp. VII. 14. 13 and Bhāradvāja VI. 11: या अक्ता धारा तया पशुꣳ समनक्ति तथैव हविषः प्रतस्यावद्यतोऽन्तरया विशस्ति यथाकामी विशसन इत्यपरम् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

बौधायन ॥ उदीचीनशिरसं प्रतीचीनपादमिति शालीकिः ॥
प्राचीनशिरसमुदीचीनपादमित्यौपमन्यवः । ॥
I. 118. 5. पशुरशनाया उदसन इति ॥ चात्वाले रशनामुदस्येदिति
बौधायनो ॥ ऽद्भिरभ्युच्यासंचर[१] इति शालीकिः । ॥
I. 118. 9. पत्न्या उदानयन इति ॥ सूत्रं शालीकेर॥न्नो ह स्माह
बौधायनो ऽनर्वां प्रेहीत्येनां प्रणयेदथैनामादित्यमुदीच्यानर्वां
प्रेहीत्येव प्रणयेदिति । ॥
I. 118. 10. अपामवेक्षण इति ॥ उपरिष्टाच्चात्वालस्यावेक्षयेदिति
बौधायनः । पार्श्वतः पशोरिति शालीकिः । ॥
I. 119. 6 बर्हिषः समञ्जन इति ॥ सूत्रं शालीकेर॥न्नो ह स्माह
बौधायनस्तथाक्तमेवेतरत्स्यादितरत एवैनदक्त्वा निरस्येद्रक्षसां
भागो ऽसीत्यथोदकं स्पृशेदिति । ॥ २८ ॥
वपायाः प्रदान इति ॥ आज्यस्रुवा वा स्युर्हिरण्यं वा[२]
द्वितीये चतुर्थे चेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥
I. 121. 4. पशुपुरोडाशस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
पशुमालभ्य पुरोडाशं निर्वपेदिति शालीकिः । ॥
I. 121. 5. पशोः प्रच्यावन इति ॥ हृदयजिह्वे[३] प्रच्यावयेदिति
बौधायनो ॥ हृदयमेवेति शालीकिः । ॥

---

१ द्विरभ्युच्य H Ben DCG (pr. m.).

२ Found only in G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; cp. also Rudradatta on Āp. VII. 20. 9.

३ हृदयं जिह्वां Bu G and U (sec. m.) Keś.; हृदयं जिह्वे U (pr. m.); हृदयजिह्वा D.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 121. 10. हृदयस्य श्रपण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥नो ह स्माह बौधायनः शूलपाक्यमेवैनच्छ्रपयेद॥दैव हृदयशूलं परिनिस्तिष्ठे-॥दुपरिष्टाच्च मन्त्रेणोपस्पृशेदिति[1] । ॥

I. 121. 13. पशुपुरोडाशस्येडाया अवदान इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥नो ह स्माह बौधायनो निरवदायैवास्य स्विष्टकृतमिडामवद्येदेवꣳ सवनीयानामिति । ॥

I. 122. 2. इडसूनस्य करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ बर्हिष्येव प्लक्षशाखायाꣳ हृदयं निधायावद्येदिति शालीकिः । ॥

I. 122. 3. पशोः संवदन इति ॥ सूत्रꣳ । शालीकेर॥नो ह स्माह बौधायनः[2] पृष्ठाभिक्रामेत्पूषा[3] मा पशुपाः पात्विति । द्वितीयं पृष्ठाभिक्रामेत्पूषा[3] मा प्रपथे पात्विति । तृतीयं पृष्ठाभिक्रामेत्पूषा[3] माधिपतिः पात्विति । ॥

I. 122. 9. पशोरभिघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पृषदाज्येन हृदयमभिघार्याज्येनेतराण्यभिघारयेदिति शालीकिः । ॥

पशोरासादन इति ॥ पञ्चहोत्रासादयेदिति बौधायन॥स्तूष्णीमिति शालीकिः । ॥

I. 122. 17. पशोरवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो हृदयस्य

---

१ मंत्रेणोपः स्पृ॰ G (sec. m.) U Bu; मंत्रेणाप (पः) स्पृ॰ Be G (pr. m.) DC Ben H (मन्त्रेणोपस्पर्शनम् the vivaraṇa).

२ प्रथमं ins. DC.

३ Thus Bu G (sec. m.); ॰तिक्रामे॰ U Be Ben H; ॰निष्क्रामे॰ DC, but cp. Āp. VII. 23. 6 अभिप्रव्रजति with Rudradatta's remark.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

जिह्वाया वक्षस इत्येतेषामेवानुपूर्वमवद्येत्तृतीयं[१] चात्रावदानं पश्चावत्तिनां कुर्यादित्यत्रो" ह स्माह शालीकिः सर्वेषामेवानुपूर्वमवद्येन्न चात्र तृतीयमवदानं पश्चावत्तिनां कुर्यादिति ' ॥ २९ ॥

I. 123. 9. पशोः संमर्शन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयानि[२] संमृशेद्येभ्यस्त्रावद्येत्सुगतानि चेति " सुगतान्येवेति शालीकिः ' ॥

I. 123. 13. कुम्भतः श्रीणातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " समस्तेनैवास्य पार्श्वेन वसाहोमꣳ श्रीणीयादिति[३] शालीकिः ' ॥

I. 123. 16. पशोः प्रतिपरिहरण इति ॥ प्रतिपरिहरेदिति[४] बौधायनो " न प्रतिपरिहरेदिति शालीकिः ' ॥

I. 123. 17. अत्याक्रमण इति[४] ॥ सूत्रं बौधायनस्य " जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्याश्रावयेदिति शालीकिः ' ॥

I. 124. 4. दिशां प्रतीज्याया इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेरत्रो" ह स्माह बौधायनः पुरस्ताद्वनस्पतेः समान्यो दिशः प्रतियजेद्दिग्भ्यः स्वाहेति ' हुत्वोपतिष्ठेत[५] स्वाहा दिग्भ्यो नमो दिग्भ्य इति ' ॥

---

१ एतेषाम् Bu G (sec. m.); एषाम् the other MSS.

२ Thus Bu G (sec. m.); सर्वाणि the other MSS.

३ श्रिणीयादिति Bu; श्रीणातीति the other MSS.

४—४ The words प्रतिपरि॰ ... ॰क्रमण इति left out by all the MSS. exc. Bu and G and U (sec. m.).

५ ॰तिष्ठते MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 124. 7. वनस्पतिस्विष्टयीया इति॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पृषदाज्याच्चतुर्गृहीतेन चरेदिति शालीकिः।॥

I. 124. 13. वनिष्ठोराधान इति॥ षडवत्तꣳ संपादयेदिति बौधायनः॥ सकलमेवेति शालीकिः।॥

I. 124. 18. औपयजेष्विति॥ सूत्रꣳ शालीकेर्॥चो ह स्माह बौधायन आहवनीयादेवोदीचो ऽङ्गारान्निर्वर्त्य तेषूपयष्टोपयजेदिति।॥

I. 125. 2. गुदतृतीय इति॥ एकादशधा कृत्वोपयष्टोपयजेदिति बौधायनो॥ ऽपच्छेदमिति[१] शालीकिः॥ समस्तमेवैनमनुप्रहृत्य[२] सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः।॥

I. 125. 4. अथ बर्हिषि हस्तौ निमार्ष्टीति॥ सूत्रं बौधायनस्यापो ऽप्यस्मा[३] अचानयेयुरिति[३] शालीकिः।॥ ३०॥

I. 125. 6. स्वरोर्होम इति॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ चतुर्गृहीते ऽवधाय जुहुयादिति शालीकिः।॥

I. 125. 10. पत्नीनाꣳ संयाजन इति॥ सूत्रं बौधायनस्याज्येनैव[४] पत्नीः संयाजयेदिति शालीकिः[४]।॥

---

१ •वच्छेदमिति Ben, with प the other MSS. and the vivaraṇa cp. XX. 12: 26. 12, XXII. 15 s. f.

२ ॰मेवैतमनु Bu G (sec. m.); ॰मेवैतदनु॰ H Ben Be CDUG (pr. m.)

३ घास्मा ग्रमानये॰ G (sec. m.) Ben; प्यास्मा अचानये॰ CD; ह्यप्यस्मा अचानये॰ Bu; यस्मा अचानुनये॰ H; त्वचांनये॰ Be; घस्मा अचानये॰ U.

४ आचार्ययोः instead of बौधायनस्य and औपमन्यवः instead of शालीकिः G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 125. 11. उत्तानायै जाघन्यै देवानां पत्नीर्यजति नीच्या अग्निं गृहपतिमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वमेवैतदुत्तानायै जाघन्यै कुर्यादिति शालीकिः ।॥

I. 125. 12. उत्तानायै जाघन्यै होत्र इडामवद्यति[1] नीच्या[2] अग्नीधे[2] षडवत्तमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वमेवैतदुत्तानायै जाघन्यै कुर्यादिति शालीकिः ।॥

I. 125. 15. फलीकरणहोमस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ॥ न कुर्यादिति शालीकिः ।॥

I. 125. 16. ध्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभावेव ध्रुवामाप्याययेतामध्वर्युश्च यजमानश्चेत्य॥ध्वर्युरेव ध्रुवामाप्याय्य समिष्टयजूꣳषि जुहुयादिति शालीकिः ।॥

ib. समिष्टयजुषाꣳ होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ त्रीणि चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शालीकिः ।॥

I. 126. 6. हृदयशूलस्योद्वासन इति ॥ कुर्वीतात्र समित्राश्च दुर्मित्राश्चेति बौधायनो ॥ न कुर्वीतेति शालीकिः ।॥

I. 126. 10. समिधां करण इति ॥ सर्वं एवार्द्राः सपलाशाः कुर्वीरन्निति बौधायनो ॥ यजमानश्चैव पत्नी चेति शालीकिः ।॥

I. 126. 14. बर्हिषः पर्युपोषण इति ॥ वेद्यै दक्षिणेऽꣳसे पर्युपोषेदिति बौधायन ॥ उत्तरवेद्या इति शालीकिः ।॥

---

१ Thus G (sec. m.); इडां समवद्यति the other MSS.

२ नीच्याग्नीधे Bu GDC; नीच्याग्नीध्रे H Ben U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 126. 16. सक्तुहोमस्य करण इति ॥ त्रीन्सक्तुहोमान्कुर्यादिति बौधायन'' एकमेवेति शालीकिः'' प्रदाव्य एव सक्तुहोमेन चरेदित्यौपमन्यवः' ॥

I. 127. 6. III. 54. 10. आख्यातं देवतानामुपस्थानम् ॥

I. 127. 8. यूपस्योपस्थान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याहवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेतेति शालीकिः' ॥

I. 127. 10. समन्वानयन[1] इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य'' नाद्रियेतेति शालीकिः' ॥

I. 127. 13. पूर्णाहुत्यै करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो'' न कुर्यादिति शालीकिः' ॥

I. 127. 14. दक्षिणायै दान इति ॥ धेनुं वानड्वाहं वा दद्यादिति बौधायनो'' ऽन्यद्वैकधनमिति शालीकिरन्यद्वैकधनमिति शालीकिः' ॥ ३१ ॥ दशमः ॥

॥ इति विंशः[2] प्रश्नः ॥

---

[1] Thus B.n HGUC and the vivaraṇa; समन्वायन Bu; समन्नानयन Be; समन्यान D.

[2] On the praśna-number cp. Preface to Vol. II, p. ii.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 128. I. अथातश्चातुर्मास्यानि व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनो यावज्जीवप्रयुक्तान्येव चातुर्मास्यानि स्युरन्तर्मिथुनानि ' प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रतं चरेदित्य" न्नो ह स्माह शालीकिः सांवत्सरिकाण्येव खलु[1] चातुर्मास्यानि ब्रह्मचर्यवन्ति भवन्तीति " यथाप्रयोगमित्यौपमन्यवः ' ॥

I. 128. 5. पयस्यां मन्त्रामन्त्र इति ॥ उभये सायंप्रातर्दोहा मन्त्रवन्तः स्युरिति बौधायनस्तू' ष्णीका इति शालीकिर" न्नो ह स्माहौपमन्यवो यत्प्राक्सोमेज्यायै चातुर्मासिकानि पयांꣳसि तूष्णीकानि स्युरथोर्ध्वꣳ[2] सोमेज्यायै मन्त्राँल्लभेरन्नित्य" न्नो[3] ह स्माहाज्जीगविः पञ्चैवैतानि पयांꣳसि मन्त्रवन्ति भवन्ति[4] दर्शपूर्णमासयोर्मैत्रावरुण्यामिक्षायां दाक्षायणयज्ञे कौण्डपायिन्ये सौत्रामण्यामिति ' ॥

I. 128. 8. वैश्वानरपार्जन्ययोः[5] करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो " न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 128. 9. फाल्गुन्यां वा चैत्र्यां वा पौर्णमास्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो वत्सा अपाकृता भवन्तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योदगयन आपूर्यमाणपक्षस्य पुण्याह इति शालीकिः ' ॥

---

१ Om. H Be.

२ Thus H Ben Be G (pr. m.) U DC Keś.; स्युरत ऊर्ध्वं Bu; ऽथ effaced in G.

३ Thus Bu; मंचां G; मंचा the other MSS.

४ भवंतीति Bu Be G (sec. m.).

५ Thus U (sec. m.); ॰पार्जन्यायाः the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 128. 7. प्रसूमयं[१] प्रस्तरमिति[१] ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वमेवैतद्बर्हिः प्रसूमयꣳ स्यादिति शालीकिः । ॥

I. 128. 12. पञ्चहोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपवसथ एव पञ्चहोतारं जुहुयादिति शालीकिः । ॥

I. 131. 5. प्रयाजानामनुमन्त्रण इति ॥ चतुरश्चतुर्भिरनुमन्त्र्य[२] पञ्चमेनेतराननुसमियादिति[३] बौधायनश्च॥तुरश्चतुर्भिरनुमन्त्र्य सर्वेषां पारे पञ्चमेनानुमन्त्रयेतेति[४] शालीकिः । ॥

एककपालानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति बौधायनस्तू॥ष्णीका इति शालीकिः । ॥

एककपालानामवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायनश्चातुर्मास्यिकानामेव नावद्येद॥थेतरेषामवद्येदित्य॥चो ह स्माह शालीकिस्तन्त्रहराणामेवावद्येदथेतरेषां[५] नावद्येदित्य॥चो ह स्माहौपमन्यवो य एव वैश्वदेवपरुषि तस्य नावद्येदथेतरेषामवद्येदिति । ॥

---

१ ॰मयः प्रस्तर इति MSS. exc. Bu U (pr. m.) and the vivaraṇa; the accusative as XXIII. 18: माषैः पूर्णं कमण्डलुमिति ।

२ Thus Be; चतुर्भिश्चतुरो G (sec. m.); चतुरश्चतुर्भिश्चतुरो G (pr. m.) चतुर्भिश्चतुर्भिश्चतुर्भिरन् D; चतुर्भिश्चतुर्भिरनु॰ Ben C.

३ ॰नुसमीयादिति Bu G (sec. m.); समीयादिति (without श्चनु) Ben HDC; पंचमीयदिति Be.

४ ॰मंत्रयेदिति MSS.

५ ॰हराणामेवा॰ Be U (sec. m.); ॰हराणमेवा॰ Ben; ॰हरणानामेव G (sec. m.); ॰हरेणमेवा॰ Bu; ॰करणमेवा॰ HU (pr. m.); ॰हरणमेवा॰ C (pr. m.), ॰हराणमेवा॰ C (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

एककपालानामग्निहोम इति ॥ यः स्रुचि संस्रावः स्यात्तेनाभिजुहुयादिति बौधायनश्च"तुर्भिश्चतुर्भिर्ऋतुनामभिरेकैकमिति शालीकिः' ॥ १ ॥

एककपालानामाग्रयणस्यानुसंहरण इति ॥ अनुसंहरेदिति बौधायनो" नानुसंहरेदिति शालीकिः' ॥

I. 132. 4. वाजिनस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधायन" उच्चैरिति शालीकिः' ॥

I. 132. 6. वाजिनस्य भक्षण इति ॥ सूत्रं शालीकेर"थो ह स्माह बौधायनो ऽवघ्रभक्षणेनैवेतरे[1] भक्षयेयु"र्यजमान एव प्रत्यक्षं भक्षयेदिति' ॥

I. 132. 17. निवर्तन इति ॥ निवर्तनेनोपवाप्योभयं[2] केशश्मश्रु वापयीतेति बौधायनो" निवर्तनेनोपवाप्य[2] श्मश्रूण्येव वापयीत न केशानिति शालीकि"र्निवर्तनेनोपवाप्य[2] नैव श्मश्रूणि वापयीत न केशानित्यौपमन्यवः' ॥

I. 133. 6. वरुणप्रघासेषु दक्षिणस्य विहारस्य पात्राणां करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" सौवर्णानि वा राजतानि वा स्युरिति शालीकिः" शमीमयानीत्यौपमन्यवः ॥

---

१ ०भक्षणेनै० Bu G and U (sec. m.); ०भक्षेणै० DHC Ben Be G and U (pr. m.).

२ Uncertain reading; ०नोपवाप्य each time H Ben Be UDG (pr. m.) C, ०नोवाप्य G (sec. m.), thus also (besides ०नोपाय) Bu; the vivaraṇa seems to have read also ०नो वाप्यः; it runs: निवर्त(ने)नो वाप्यः चेष्या शल्क्या विभज्य उशब्दः क (read च ?) शब्दस्यार्थे।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्तम्बयजुषोर्हरण इति ॥ व्यतिचारꣳ स्तम्बयजुषी हरेयातामिति[१] बौधायनः ॥ सहेति शालीकिः । ॥

आज्यस्यावेक्षण इति ॥ दार्शपौर्णमासिकायै दक्षिणत उपविश्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेक्षेतेति बौधायनो ॥ वेदिसंधावुपविश्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेक्षेतेति शालीकिर्मध्यत[२] इत्यौपमन्यवः । ॥

I. 133. 8. ऐषीकꣳ शूर्पमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ दर्भमयं वा कुशमयं वेति शालीकिः ॥ प्रत्यक्षमित्यौपमन्यवः । ॥

I. 137. 12. शूर्पस्यानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो ॥ नानुप्रहरेदिति शालीकिरद्भिरभ्युक्ष्य भुञ्जीतेत्यौपमन्यवः । ॥

I. 138. 8. आमिक्षयोरवदान इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेरत्रो ह स्माह बौधायन आमिक्षयोरवदाय मेषीमवदध्यान्न[३] शामीपर्णकरीरसक्तूनामवद्येद् घासोक्ता ह्येते भवन्तीत्युत्तमेनावदानेन सर्वं विश्वलोपꣳ[४] समवदध्यादित्यौपमन्यवः[४] । ॥ २ ॥

I. 138. 4 (?) मारुत्यै चर्याया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तर एवाग्नौ मारुत्या चरेदिति शालीकिः । ॥

---

१ Thus (and cp. XXV. 1. s. f.) Bu Ben HGU; हरियामिति DC; हरेतामिति Be.

२ मध्य Bu G (sec. m.).

३ Thus H Ben DC; मेषमुपद॰ Bu; मेषावुपद॰ Be G and U (sec. m.).

४ Thus Bu Be U (sec. m.); ॰लोपमवदध्या॰ H Ben. G; ॰लोपमवद्या॰ D; ॰लोपमवध्या॰ C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 139. 4. मारुत्ये मेक्षणस्यानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो नानुप्रहरेदिति शालीकिः ॥

I. 140. 10. अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्नो ह स्माहौपमन्यवस्तुषैश्च निष्कासेन चावभृथमवेयादिति ॥

आख्यातमुदकान्तस्य प्रत्यसनम्[1] ॥

आख्यातमाप्लवनम्[1] ॥

I. 140. 14. III. 67. 16. आख्यातꣳ समिधां करणम् ॥

I. 141. 15. आनीकवतस्य निर्वपण इति ॥ पाणिसंमर्शनेनादित्यस्योदयमाकाङ्क्षेतेत्याचार्ययोर्मुष्टिमेव गृह्णीयन्नित्यौपमन्यवः ॥ साकꣳ रश्मिभिः प्रचरेदित्यौपमन्यवीपुत्रः ॥ एष एवापि सांतपनस्य प्रदेश एष कौण्डिनस्य ॥

I. 141. 18. गृहमेधीयस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्स्यादिति[2] बौधायनस्तूष्णीक इति शालीकिः ॥

गृहमेधीयस्य निर्वपण इति ॥ पवित्रवता पात्रेण मन्त्रवन्तमिति[3] बौधायनोऽपवित्रेण तूष्णीकमिति शालीकिः ॥

---

१ Of these two dvaidhas the first seems to refer to Vol. I. 261. 17; the second, according to the vivarana, to III. 67. 16: आप्लवनं स्नानम् । उभयं (sc. द्वैधं समिधां करणेन व्याख्यातं सर्वं वा पत्नीयजमानौ वेति नान्यदिहाख्यातमस्ति कल्प पेक्षया सर्वमेवाख्यातं तत्राविशेषवचनमनर्थकं स्यात् ।

२ मन्त्रवत्स्यादिति DC; मन्त्रवस्यादिति H.

३ मंत्रवदिति G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 141. 20. गृहमेधीयस्य श्रपण इति ॥ पयसि श्रपयेदिति बौधायनो '' ऽप्स्विति शालीकिः ' ॥

शाकलानां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो '' न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 141. 22. गृहमेधीयस्यासादन इति ॥ दात[1] एव बर्हिष्यासादयेदिति बौधायनो '' ये ऽन्ये ऽनुपयुक्ताः कुशाः स्युस्तेष्विति शालीकिः ' ॥

I. 142. 1. गृहमेधीयस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधायन '' उच्चैरिति शालीकिः ' ॥

शाकलानामनुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो '' नानुप्रहरेदिति शालीकिः ' ॥

I. 142. 5. प्रतिवेशस्य श्रपण इति ॥ अन्वाहार्यपचने श्रपयेदिति बौधायनो '' ग्रामाग्नाविति शालीकिः ' ॥

I. 142. 10. पूर्णदर्व्यस्य[2] होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्'' द्वितीयस्त्वा ब्रह्मणो हिंकारे[3] जुहुयादिति गौतमः ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥

I. 143. 19. महापितृयज्ञस्य बर्हिषीति ॥ समूलमेतद्बर्हिर्भवतीति बौधायनस्तत्र नास्ति प्रत्यभिमर्शन इति '' सातिशेषं[4] भव-

---

१ दात Ben H (as partic from द्यति); शप Be; C D om. दात एव; विशय G and U (sec. m.), thus (var विषय the vivaraṇa.

२ °दर्व्यस्य Bu, the vivaraṇa; °दृस्य H Ben Be G U D C.

३ °कारेण H G D C U (pr. m.); °कारेणाभिजु° U (sec. m.).

४ Thus H Ben G U D C; Be defect.; सशेषं Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तीति शालीकिस्तत्र सिद्धः प्रत्यभिमर्शन इति ॥ निर्मूललूनमेवैतल्लुनुयादित्यौपमन्यवः[१] ॥

I. 144. 16. अथैतदभिवान्यायै दुग्धमर्धपात्रमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्याथ यदि कनीयः स्यादद्भिरभ्युन्नयेति[२] शालीकिः ॥

I. 144. 9. तेषां व्रीहिष्वेव हविष्कृतकुद्वादयत्युपोद्यच्छन्ते यवानिति ॥ सूत्रं शालीकेरत्रो ह स्माह बौधायन आवपनप्रभृति यवेषु मन्त्रकर्माभ्यावर्तेत तन्त्रं तु हविष्कृत्[३] स्यादिति ॥

I. 145. 1. आप्यनिनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो निनयेदिति बौधायनो ऽग्रेणातिहायेति शालीकिरग्रेण वा जघनेन वेत्यौपमन्यवः ॥

I. 145. 2. वेद्यै करण इति ॥ उपनिष्क्रम्याग्न्यगाराद्दक्षिणे[४] पूर्वे ऽवान्तरदेशे कुर्यादिति बौधायनो ऽन्तरेवेतां दिशमितिशालीकिरन्वाहार्यपचनमेवाभित इत्यौपमन्यवः ॥

I. 145. 3. अन्वाहार्यपचनस्योपसमिन्धन इति ॥ स्वे स्थान उपसमिन्धीरन्निति बौधायन इध्ममेवातिप्रणयेयुरिति शालीकिः ॥

---

१ लुनुया॰ Be G and U (sec. m.); लुनीया॰ Ben H Bu C D G and U (pr. m.).

२ Thus G U D H C; without अभि Be; ॰भ्युन्नयेवेति Ben Bu.

३ ॰ष्कृत स्यादिति G U C D H Ben; ष्कृत स्यादिति Be; ॰ष्कृतं स्यादिति Bu; cp. XXI. 16, XXII 11.

४ दक्षिणे Bu G; दक्षिण Ben Be U D C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 145. 12. आज्यग्रहाणां ग्रहण इति॥ पञ्चगृहीतानि वा षड्गृहीतानि वा स्युरिति बौधायनः" षड्गृहीतान्येवेति शालीकिः'॥

प्रस्तरस्य मन्त्रामन्त्र इति॥ ग्रहणं चैवास्य न्यसनं च तूष्णीकꣳ स्यादथेतरन्मन्त्रवत्स्यादिति बौधायनः" संभरणं[1] चैवास्य न्यसनं च तूष्णीकꣳ स्यादथेतरन्मन्त्रवत्स्यादिति शालीकिर्यावन्न्यसनमेव[2] तूष्णीकꣳ स्यादथेतरन्मन्त्रवत्स्यादित्यौपमन्यवः'॥

I. 145. 15. त्रिरपसलैः परिमृजन्पर्यन्तीति॥ सूत्रं बौधायनस्य" यथोत्पन्नेनैव सꣳस्तृणीयादिति शालीकिः'॥

वेद्यै स्तरण इति॥ सूत्रं बौधायनस्योर्णाम्रदसं त्वा स्तृणामीत्येव ब्रूयादिति शालीकिः'॥ ४॥

I. 145. 17. परिधीनां परिधान इति॥ सूत्रꣳ शालीकेर्"नो ह स्माह बौधायनः सर्वान्परिधीन्परिदध्यात्पितृकर्मणि क्रियमाणे दक्षिणतश्चोत्तरमुपनिदध्यादिति[3]'॥

I. 146. 2. हविषामुद्वासन इति॥ सूत्रं बौधायनस्य" यथाहृतमेव[4] हवीꣳष्युद्वासयेदिति शालीकिः'॥

हविषाꣳ संचरो[5] ऽध्वर्योश्चेति॥ दक्षिणेनेति बौधायन" उत्तरेणेति शालीकिः'॥

---

१ संहरणं Bu.

२ Thus G (sec. m.); यावन्न्यसन॰ the other MSS.

३ Thus all exc. Bu (दक्षिणतश्चो॰रमु॰).

४ Thus G and U (sec. m.), D: यथाहृत॰ the other MSS.

५ संचरो all the MSS. exc. Be (संचरे); the vivaraṇa has also the nominative.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 147. 3. विपरिक्रामन्त्येत ऋत्विजो विपरिहरन्ति हवीꣳषीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ नात्र हवीꣳषि विपरिहरेयातामिति[1] शालीकिर्॥ नात्र हवीꣳषि विपरिहरेयातामध्वर्युस्त्वेवाग्नीध्रश्च[1] विपरिक्रामेतामित्यौपमन्यवः[2]। ॥

I. 147. 13. आश्रावण इति ॥ ओ स्वधेति बौधायन॥ आ स्वधेति शालीकिः। स्वधेत्यौपमन्यवः। ॥

I. 146. 13. प्रवर इति ॥ सूत्रमाचार्यैर्विद्वांꣳस्त्वकिलन्नित्यौपमन्यवः। ॥

I. 149. 7. III. 87. 8. आख्यातं पिण्डानां दानम् ॥

I. 150. 8; III. 87. 11. आख्यातमाञ्जनाभ्यञ्जनयोः ॥

I. 150. 12; III. 87. 13. आख्यातं पिण्डानामनुप्रहरणम् ॥

I. 151. 6. त्रैयम्बकाणां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति बौधायन॥ स्तूष्णीका इति शालीकिर्॥ येनानेककपाल एव अपयेदित्यौपमन्यवः ॥

I. 151. 8. एकोल्मुकस्य हरण इति ॥ अन्वाहार्यपचनाद्धरेदिति बौधायनो॥ ग्रामाग्नेरिति शालीकिः। ॥

I. 151. 9. एतत्समादाय गार्हपत्यमुपतिष्ठन्त इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभय[3] एष[3] मन्त्रो भवत्याध्वर्यवश्च याजमानश्चेति॥ याजमान एवेति शालीकिः। ॥

---

१ Thus all; read probably विपरिहरेतामिति।

२ Thus Be; ०क्रामेयात मि० the other MSS.

३ Thus G D C H Be, U (pr. m.); उभयस्य एव U (sec. m.); उभयस्य च एव Bo; उभयेव Bu.

I. 152. 5. त्रैयम्बकाणामुत्खेदन[१] इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्"त्रो ह स्माह बौधायनस्त्रिरेवाभ्यतिषजन्परीत्य[२] त्रिरुत्खिदेद्भगाय त्वा भगाय[३] त्वेति' ॥ ५ ॥

I. 152. 10. अथैनान्यजमानस्याञ्जलावावपतीति ॥ सूत्रꣳ शालीके-र्"त्रो ह स्माह बौधायनो यजमानस्यैवैकस्य मन्त्रेणावपेत्तूष्णीं पत्न्यै च[४] भगकामायै चेति' ॥

I. 153. 1. अथैनान्मूत ओप्य नीललोहिताभ्याꣳ सूत्राभ्यां विग्रथ्य शुष्के वा स्थाणौ विशाखायां[५] वा बध्नातीति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः' ॥

I. 153. 5. उदपात्रस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति बौधायनो" यथोपपादमिति शालीकिः' ॥

I. 153. 20. शुनामीरीयपरुष[६] इज्याया[६] इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्"त्रो ह स्माह बौधायनो य एवात ऊर्ध्वमापूर्यमाणपक्ष आगच्छे-

---

१ °मुत्खिदन G (sec. m.) Be and the vivaraṇa; °मुत्खिदमन Bu.

२ Thus G and U (sec. m.) and the vivaraṇa (अभ्यतिषजन्नुत्खिदन्); °स्त्रिरेवव्यतिष° the other MSS.

३ Thus Be G and U (sec. m.); भगेन Ben H D C G and U (pr. m.).

४ चे (sic) Be, all the other MSS. om. the word.

५ Thus Ben H U D C; विशाख्यां Be Bu G (sec. m.).

६ °परुष इज्याया Ben C; परुषा इज्याया U D; पुरुषा इत्याज्याया H; [illegible] Be G (sec. m.) and the vivaraṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्तस्मिञ्छुनासीरीयपर्वणा यजेत ' त्रयोदशस्यैवैतन्मासस्यापौज्यार्थं[१] दृष्टं भवतीति ' ॥

वेद्यै करण इति ॥ दार्शपौर्णमासिकी स्यादिति बौधायनः ' पाशुबन्धिकीति शालीकिः ' ॥

दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्" त्रो ह स्माह बौधायनो हिरण्यं वैश्वानरे दद्याद्धेनुं पार्जन्ये द्वादश वैश्वदेवे द्वादश वरुणप्रघासहविःषु तिस्र आनीकवते तिस्रः सांतपने चतस्रो गृहमेधीय ऋषभं पूर्णदर्व्ये[२] तिस्रः क्रैडिने द्वादश महाहविःषु तिस्र आदित्ये द्वादश शुनासीरीयहविःष्वित्य्" त्रो ह स्माहौपमन्यवस्सतःषष्टिश्चातुर्मास्यदक्षिणाः समाम्नाता भवन्ति ' तास्त्वेनाधिगच्छेद्यासाꣳस्येतावन्ति मन्थान्यौदनान्येतावतो[३] दद्यात्तेनो हैवैतं काममवाप्नोतीति[४] ' ॥

चातुर्मास्यानामन्त इति ॥ सोमान्तानि स्युरिति बौधायनः " पश्वन्तानीति शालीकिः " सवनेष्ट्या यजेतेत्यौपमन्यवः ' ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥

---

१ त्रयोदशस्यैवैतन्मा॰ Be H G U (pr. m.); त्रयोदशस्य ह्यवैतन्मा॰ U (sec. m.); त्रयोदशाद्य-- यैतान्मा॰ Bu; त्रयोदशस्य वैतन्मा॰ Ben C U.—॰पौज्यार्थं Ben G U D C; ॰तौज्यार्थं Be; ॰भौज्यार्थं Bu; ॰पौद्यार्थं H.

२ Thus G; ॰दर्वे the other MSS.

३ Thus G U D C and Keś.; मंथान्योदनान्येतावतो Ben; मत्य.न्योदनान्येतावतो Bu; मंथान्योदनान्येतावतो H; कथ.न्वंत.वतो Be (cp. Vol. I. 44. 15).

४ इति is not found in my copies.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 156. 1. अथातो ऽग्निष्टोमं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनो नादृष्ट्वा राजानं चर्त्विजश्च[१] दीक्षयेदित्य॥नो ह स्माह शालीकिर्यदि दीक्षा दीर्घाः सुराश्वासिका[२] आहर्तारस्तथोद्गीथः[३] कामं दीक्षयेदिति। ॥

I. 167. 2. शालाया[४] अध्वमान[४] इति ॥ स ह स्माह बौधायनो मध्यंदिने शालामध्वस्येदापः पूर्वा गच्छेयुरन्वग्यजमानो राजा चारणिभ्यां चेत्य॥नो ह स्माह शालीकिः कामं पूर्वाह्णे वापराह्णे वा शालामध्वस्येत्प्राग्वेदास्तमयाद्दीक्षणीयाꣳ संतिष्ठापयिषेदिति[५]। ॥

I. 156. 16. अग्नीनाꣳ हरण इति ॥ अजस्रान्हरेदिति बौधायनो॥ ऽरण्योः समारोह्येति शालीकिः। ॥

---

१ ॰स्वेति H Be Bu.

२ Uncertain; ॰राश्वसिका आह॰ H G (pr. m.) C, the vivaraṇa (one copy); ॰राश्वासिकां U; ॰राश्वासिकामाह॰ Be; ॰राश्वासिकाहर्षतार॰ D; ॰रावासिवा आह॰ Bu; ॰रश्वःसितार आह G (sec. m.) and the vivaraṇa (another copy). The vivaraṇa periphrases आश्वासिका (or आश्वासितारः) by प्रत्येतारः (one copy), प्रत्ययीतारः (var. प्रत्यायियितारः). Read perhaps आश्वासकामा आहर्तारः sc. सोमस्य).

३ ॰गीथाः G (sec. m.). The vivaraṇa: उद्गीथग्रहणशब्देनर्त्विजो लक्ष्यन्ते ... अन्य आह उद्गीथ उद्गातारो गृह्यन्ते।

४ Thus Be H G U D C; in Bu these words are missing; शालायामध्य॰ the vivaraṇa.

५ Thus G Be U; संतिष्ठापयिषे॰ Bu; संनि॰ H; C D corrupt.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 157. 1. सप्तहोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ षड्ढोतारꣳ हुत्वा सप्तहोतारं जुहुयादिति शालीकिः । ॥

I. 157. 3. यूपाहुत्यै हवन इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

वाससामुपकल्पन इति ॥ अष्टाविति बौधायनः ॥ सप्तेति शालीकिः । ॥

कृष्णाजिनानामुपकल्पन इति ॥ पञ्चेति[1] बौधायनः ॥ षडिति[1] शालीकिः । ॥

कृष्णविषाणाया उपकल्पन इति ॥ त्रिवलिरिति बौधायनः ॥ पञ्चवलिरिति शालीकिः ॥ सकलैवैषा स्यादित्यौपमन्यवः । ॥

I. 157. 5. व्रतप्रदान इति ॥ कꣳस इति बौधायनश्चमस इति शालीकिः । ॥

प्रवर्ग्यस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो न प्रथमसोमे प्रवृञ्ज्यादुपनामुको हैनमुत्तरो यज्ञो भवतीति ॥ न प्रवर्ग्यं गच्छेच्चनेति शालीकिः । ॥ ७ ॥

I. 157. 6. तीर्थगमन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रदक्षिणमावृत्यैतत्तीर्थं गच्छेदथामुतोऽपसलैरावर्ततेत्यथो ह स्माह शालीकिरपसलैरावृत्यैतत्तीर्थं गच्छेदथामुतः प्रदक्षिणमावर्ततेति । ॥

---

१ In G पञ्च obtains (sec. m.) the place of षट् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 157. 7. अथास्य प्राङ्मुखस्य दक्षिणं गोदानमद्भिरुनत्तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योभयमेवाप्यस्य मन्त्रेण कुर्यादिति शालीकिः । ॥

I. 158. 1. अभ्यञ्जन इति ॥ सूत्रं शालीकेस्त्वो ह स्माह बौधायनो महीनां पयोऽसीत्यादाय वर्चोधा असि वर्चो मयि धेहीत्यभ्यञ्जीतेति । ॥

I. 158. 4. आञ्जन इति ॥ सूत्रं शालीकेस्त्वो ह स्माह बौधायनो वृत्रस्य कनीनिकासीत्यादाय चक्षुष्पा असि चक्षुर्मे पाहीत्याञ्जीतेति[1] । ॥

I. 158. 5. त्रिरनिधावं द्विरुत्तरमप्यु पञ्च कृत्व आङ्क्त इति ब्राह्मणं पञ्च कृत्व एव दक्षिणं पञ्च कृत्व उत्तरमिति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

I. 158. 7. पवन इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्त्रीन्सप्तवर्गान्कृत्वा तेषामेकेन प्राणदेशे पवयेदथेतरेण नाभिदेशेऽथेतरेण गुल्फदेशे । ऽथैनान्यद्भिरभ्युक्ष्योदक्षुत्खिदेदित्यत्वो[2] ह स्माह शालीकिर्दर्भाभ्यां पवयति त्रिभिः पवयतीत्येतैरेनमेकविंशत्यावग्राहशः[3] पवयित्वाथैनान्यद्भिरभ्युक्ष्योदक्षुत्खिदेदित्यत्वो ह

---

१ Thus Keś. only; पाहीत्यङ्क्त इति G U, °त्याङ्क्त इति D C; the other MSS. corrupt. An optative is required.

२ Instead of उत्खिदेत्, the reading of Be (and once उत्खिदते° Bu), here and infra, the MSS. have उत्क्षिपेत्।

३ Uncertain; G (sec. m.) as given in the text; पवयतीत्येचमेकं चिंशत्या° Bu; पवयतीत्युत्तरैरेवमेकविंशत्या° U; पवयतीत्युत्तरैरेकमेवविंशत्या° H; पवयतीत्युत्तरैकविंशत्या° C D; Be wholly corrupt.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्माहौपमन्यवः समस्तैरेवैनं [1]प्राणदेशे पवयेच्चित्पतिस्त्वा पुनातु वाक्पतिस्त्वा पुनातु देवस्त्वा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरिति । देवतायां देवतायामतिवाच्याङ्गिरभ्युच्योदच्युत्खिदेदिति[2] । ॥

I. 158. 11. अथैनꣳ सव्ये पाणावभिपात्येति ॥ दक्षिण[3] इति प्रोक्तं '' पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

I. 158. 14. अथैनमग्रेणाहवनीयं पर्याणयेति ॥ जघनेनेति प्रोक्तं '' पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

I. 159. 5. पत्न्या उदानयन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''चो ह स्माह बौधायनः शुचिमेवैनां पवयित्वा सर्वयर्चोदानीय जघनेन गार्हपत्यमुपवेशयेदिति । ॥

I. 158. 17. पत्न्या दीक्षण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''चो ह स्माहौपमन्यवः प्रायणीये हविष्कृदन्ते पत्नीं दीक्षयेदिति । ॥

I. 159. 10. न यजमानं व्रतमुपनयतीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''चो ह स्माह बौधायनः सौमिके तन्त्रे पौरोडाशिकं याजमानमभ्यावर्तेतान्यत्र यज्ञस्य पुनरालम्भादिति । ॥

I. 159. 11. न पत्नीꣳ संनह्यतीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''चो ह स्माह बौधायनो दीक्षणीयायामेनाꣳ संनह्य सꣳस्थितायां विमु-

---

१ Thus Be; एव not found in G (pr. m.) Bu H U D C; एनं not in G (sec. m.).

२ देवतायां once in Bu D H C.

३ °क्षिणत Bu and one copy of the vivaraṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

च्चाध्वरिकेण सह याजमानेन[1] तन्त्रेतन्त्रे वात[2] ऊर्ध्वं पौरोडाशिकेन कर्मणाभिसंनह्येदिति । ॥

I. 159. 15. ध्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभावेव ध्रुवामाप्याययेतामध्वर्युश्च यजमानश्चेत्य॥ध्वर्युरेव ध्रुवामाप्याय्य दीक्षाहुतीर्जुहुयादिति शालीकिः । ॥

I. 159. 16. दीक्षाहुतीनाꣳ होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ चतुर्थीं[3] पञ्चमीमनुद्रुत्य जुहुयादिति शालीकिर॥थो ह स्माहौपमन्यव आकूत्यै प्रयुज इति तिस्रो ऽनन्तरा हुत्वा सरस्वत्यै पूष्णे ऽग्नय इत्युपातीत्यापो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुव इत्येतां जुहुयाद्यथौद्ग्रहणमिति । ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

I. 160. 10. कृष्णाजिनयोरिति ॥ द्वाभ्याꣳ समुब्जिताभ्यां[4] दीक्षयेदिति बौधायनो । ऽथ[5] यद्यन्यतरत्स्याद्दक्षिणमौर्मं प्रतिषीव्येदित्य॥कमेव[6] कृष्णाजिनꣳ स्यादिति शालीकिः । ॥

I. 160. 11. शुक्लकृष्णयोः संमर्शन इति ॥ शुक्ले ऽङ्गुष्ठो भवति कृष्णे ऽङ्गुलिरित्येवꣳ शुक्लकृष्णे संमृशेदिति बौधायनः ॥

---

१ याजमा॰ G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; यजमा॰ the other MSS.

२ चात G (sec. m.) U Be, the vivaraṇa.

३ चतुर्थ्यां G (sec. m.) D.

४ Thus G (sec. m.) only; समुच्चिताभ्यां the other MSS.

५ Effaced in G.

६ इति before एकमेव found in G only (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

PROVINCIAL MUSEUM LUCKNOW REFERENCE LIBRARY

पृथेनैवैतꣳ[1] संधिꣳ संस्पृशेदिति शालीकिर्'' येनसेकाङ्गुल्यैव संस्पृशेदित्यौपमन्यवः ' ॥

160. 13. कृष्णाजिनस्याभिसर्पण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्''त्रो ह स्माह बौधायनः पूर्वं वोत्तरं वार्धर्चं विगृह्णीयात्तृतीयेन मध्यदेशं गच्छेदिति ' ॥

I. 160. 17, III. 23. 5. आख्यातं ग्रन्थिकरणम् ' ॥

I. 160. 22. अथास्य प्रदक्षिणमुष्णीषेण शिरो वेष्टयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' वाससैव संप्रच्छन्नः स्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 161. 4. कृष्णविषाणायाः प्रदान इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्''त्रो ह स्माह बौधायनः समस्तेनैवास्मै मन्त्रेण कृष्णविषाणां प्रयच्छेत्तू'ष्णीं वेद्यन्तमुद्धन्यात्तू'ष्णीं केशान्तमुपस्पृशेदिति ' ॥

I. 161. 9. दण्डस्य प्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्''त्रो ह स्माहौपमन्यवः समस्तेनैवास्मै मन्त्रेण दण्डं प्रयच्छेत्सूपस्था देवः वनस्पतिरूर्ध्वो[2] मा पाह्योदृच इति[3] ' ॥

161. 11. अथैनं यज्ञस्यान्वारम्भं वाचयतीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्''त्रो ह स्माह बौधायनो मष्टिकरणाः खल्वेते मन्त्रा दृष्टा भवन्ति

---

१ Thus corrected in accordance with the vivaraṇa, which runs प्रथमेन (*sic*) हस्ततलेन ; प्रथमेनैवैतं G. (sec. m.) ; पृथेनैवैतं Bu ; पृथगेवैन U H D C.

२ Thus Be ; before ऊर्ध्वो H ins. इति ; D U G C abbreviate the mantra, giving only the first and the last words.

३ Thus Be ; C D U G H Bu add यजमानः प्रतिगृह्णाति, apparently a reminiscence of the text proper (Vol. I., 161, 12).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्वाहा यज्ञं मनसा स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳ स्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहा यज्ञं वातादारभ इति' ॥

I. 161. 13. मुष्टिकरण इति ॥ वाचोयमसंयुक्तं[1] मुष्टिकरणꣳ स्यादिति बौधायन'' आवान्तरदीक्षार्थं विसर्गादिति शालीकिः' ॥

I. 161. 14. आवेदन इति ॥ यथावर्णमावेदयेदिति बौधायनो'' ऽदीक्षिष्टायं ब्राह्मण इत्येव ब्रूयादिति शालीकिः' ॥

I. 162. 14. व्रतदोहन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य''स्यांपरद्वारिकमेव[2] यजमानव्रतꣳ स्यादिति शालीकिः' ॥ ९ ॥

I. 163. 8. यजुषोरनुषङ्ग इति ॥ आ कृष्णाजिनप्राशनादनुषञ्जेतामिति[3] बौधायन'' आवान्तरदीक्षार्थं विसर्गादिति शालीकिर्'' दक्षिणानयनादित्यौपमन्यवः[4]' ॥

I. 163. 11. संवेशनयजुषीति[5] ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''न्यो ह स्माह बौधायनो ऽग्ने त्वꣳ सु जागृहीत्येव संविशेद्'व्रतयिष्यन्नप आचामेद्देवीं धियं मनामह इति' ॥

I. 164. 12. अथ सनीहारान्प्रहिणोतीति[6] ॥ अन्यत्रोग्रशूद्रयोरिति

---

१ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa; वाचोयमसं॰ Be H U G (pr. m.); वाचंयमसं॰ D C; वाचोयम्यसं॰ Bu.

२ ॰पराद्वा U D H Be C; cp. XXI. 19 init.

३ ॰षजेतामिति H Bu G U D C; ॰षजेदिति Be.

४ Thus Be, the vivaraṇa and Keś.; दक्षिणादानादि॰ H Bu G (sec. m.) U D C; दक्षिणावदनादि॰ G (pr. m.).

५ यजुषोरिति H, यजुषी इति U D C.

६ सनो॰ Be; सनि॰ Bu G; संनि॰ D U C; सन्न॰ H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

बौधायनो || ऽन्यत्रोग्नैरिति[1] शालीकिः | सर्वान्यज्ञसिद्धय इत्यौपमन्यवः | ॥

I. 163. 11. संवेशनयजुःप्रबुद्धयजुःप्रयाणयजुःपर्याणयजुरिति[2] ॥ अनुषङ्गीण्येतानि[3] भवन्तीति बौधायनः || सकृत्कृतान्येवैतान्यह्ने[4] वा रात्रियै वा स्युरिति शालीकिः | ॥

I. 164. 16. दक्षिणानां प्रतिग्रह[5] इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यस्य कस्य च जातस्य मन्त्रेण प्रतिगृह्णीयात्पुनरप्यागतं[6] मन्त्रेणैव प्रतिगृह्णीयादिति || त्वो ह स्माह शालीकिर्यस्य कस्य च जातस्य मन्त्रेण प्रतिगृह्णीयात्प्रतिगृहीतमेव तस्य स्यादागन्त्वेवास्यात[7] ऊर्ध्वं मन्त्रेणैव प्रतिगृह्णीयादिति | ॥

I. 164. 21. अविज्ञाताये दान[8] इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

---

१ न्यचानग्नैरिति U D C H; on the instrumental cp. Speyer Sanskrit Syntax § 107.

२ ॰पर्याण॰ instead of ॰परियाण॰ all.

३ Thus Bu U G (sec. m.) and the vivaraṇa; अनुषंगीद्वेयतानि H G (pr. m.); अनुषंगाण्येतानि Be; D C corrupt.

४ सकृत् twice U Be.

५ प्रतिग्रह G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; ॰ग्रहण G (pr. m.) U (sec. m.) and the other MSS.

६ Thus H G (pr. m.) U D C; ॰यागतं G (sec. m.); ॰यांगतं Bu; ॰स्यागतं Be.

७ Reading, meaning and interpunction doubtful; स्यादागंत्वेवास्यात G (sec. m.); स्यादांगत्वेवास्यात G (pr. m.); स्यादागतेवास्यात्त Be; स्यादंगत्वेवास्यात U; ॰दंगत्वेवास्यात्त D; स्यादंगात्वे॰ C.

८ विदान U D Be C; the passage is missing in H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 165. 10. प्रयाण इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

I. 165. 12. अथ यद्येनं यान्तं व्रतनवेलोपाधिगच्छतीति ॥ मथित्वाग्नीन्विहृत्य व्रतयेदिति बौधायन '' उत्तरतोऽरणी निधाय[1] दक्षिणतः परिश्रित्य व्रतयेदिति शालीकिः ' ॥

I. 165 14. अथ यद्यपर्याणा अप उपाधिगच्छतीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''त्रो ह स्माह बौधायनो यत्रैवापर्याणा अप उपाधिगच्छेत्तज्जपेद्देवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान्मदिन्तमस्तान्वो[2] गृह्णामीति ' त्रीन्लोष्टानाददीत ' तेषामेकमुदकान्ते निदध्यात्तं वो मावक्रमिषमित्यथान्यं ध्वꣳसयन्ननुद्रवेदच्छिन्नं तन्तुमित्यथान्यमुदकान्ते निदध्यात्पृथिव्या अनुगेषमिति ' सं वा गाहते सं वा तरति ' सेतुमेव कृत्वात्येतीति ब्राह्मणम् ' ॥ १० ॥ चतुर्थः ॥

I. 166. 11. रोहिते चर्मणीति ॥ सूत्रं बौधायनस्या''प्यरोहितꣳ स्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 166. 12, अꣳशुग्रहणे हिरण्य इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो '' न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 167. 2. देवयजनस्याध्यवसान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''त्रो ह स्माहौपमन्यवः पुरस्तादेवैतत्त्रैविध्यगतेषु देवयजनमध्यवसेद्विज्ञायते सा वा इयꣳ सर्वैव वेदिरिति ' ॥

I. 167. 4. III. 20. 9. (?). आख्यातं प्रायणीयस्य निर्वपणम् ' ॥

---

१ After निधाय U Be ins. तस्या, C D तस्य ।

२ तान्वो G D C Be, the vivaraṇa; तंवो H U; Bu defective.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 167. 12. प्रायणीयस्य श्रपण इति ॥ पयसि श्रपयेदिति बौधायनो "
ऽप्स्विति शालीकिः ' ॥

I. 167. 13. प्रायणीयस्यासादन इति ॥ षड्ढोत्रासादयेदिति बौधायन-
"स्तूष्णीमिति शालीकिः ' ॥

I. 167. 14. प्रायणीयस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधा-
यन " उच्चैरिति शालीकिः ' ॥

I. 169. 11. आदित्यस्योदीक्षण इति ॥ हिरण्यमन्तर्धायादित्यमुदीक्षये-
दिति बौधायनो " ऽनन्तर्धायैवेति शालीकिः ' ॥

I. 169. 13. सोमक्रयण्या अतिवित्सन इति ॥ सदसः काले ऽतिवित्सये-
दिति बौधायन " उपरवकाल इति शालीकिः ' ॥

I. 169. 15. सोमक्रयण्यै पदस्यानुनिक्रमण[1] इति ॥ अतिक्रान्तायै पृष्ठ्या-
कालं दक्षिणस्य पूर्वपदस्यानुनिक्रामेदिति[1] बौधायनो " महा-
वेदिमेवातिक्रान्तायै यस्यैव[2] कस्य[2] चेति[2] शालीकिः ' ॥

I. 169. 21. सोमक्रयण्यै पदस्य परिलेखन इति ॥ सूत्रं शालीके-
र"चो ह स्माह बौधायन स्फ्येन च कृष्णविषाणया च पदं
परिलिखेदन्तरतः कृष्णविषाणा स्यादिति ' ॥ ११ ॥

I. 170. 10. उदपात्रस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति
बौधायनो " यथोपपादमिति शालीकिः ' ॥

---

१ ॰नुनिक्र॰ all (C D only ॰नुनिष्क्र॰); this reading (given by Tr) is also to be restored VI. 12: 169. 16, see TS. VI. 1. 8. 1.

२ यस्यैव कस्यै वेति Bu G. (sec. m.); यस्यै कस्य चेति Be; यकस्य चेति C H D G (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 171. 1. राज्ञ उपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायन उषसा[१] नामेयमोषधिर्भवति[१] । तां दूतीं कुर्वीतैष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानाꣳ साम्राज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूतादित्य॥त्रो[२] ह स्माह शालीकिः प्रत्यक्षः खल्वयꣳ राजा भवति प्रत्यक्षवदेवोपतिष्ठेतैष ते गायत्रो भाग एष ते त्रैष्टुभो भाग एष ते जागतो भागश्छन्दोमानाꣳ साम्राज्यं गच्छेति । ॥

I. 171. 9. राज्ञो मान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ निगदन्नेवैतामृचं पञ्च कृत्वो मिमीतेति[३] शालीकिः । ॥

I. 172. 5. राज्ञः पणन[४] इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ गवा ते क्रीणानीत्येव ब्रूयादिति शालीकिः । ॥

I. 172. 8. अजाया उपनिग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥नुपनिगृह्णन्नेवाजां मन्त्रं जपेदिति शालीकिः । ॥

I. 197. 1. मैत्रावरुणस्य दण्डप्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर॥त्रो ह

---

१ Instead of उषसा नामेय॰ H C D U read उपस्थाना ऽय॰ ।—ओषधिर्भ॰ G (sec. m.), ओषधीर्भ॰ H Bu C D U (pr. m.); ओषधीभिर्भ॰ Be U (sec. m.).

२ The mantras are given partially abbreviated in the MSS.

३ मिमीते इति or मिमीत इति MSS.

४ Thus Bu G (sec. m.) and the vivaraṇa; पण Be H C D U G (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्माहौपमन्यवः सोमविक्रयिणमुदकुम्भेनोपहृत्याच्चैव[१] मैत्रावरुणाय दण्डं प्रयच्छेदिति ' ॥

I. 173. 11. राज्ञः प्रत्यानहन इति ॥ अन्तर्लोम्ना चर्मणा प्रत्यानह्येदिति बौधायन " ऊर्ध्वग्रीवेण बहिर्लोम्नेति शालीकिः ' ॥

I. 173. 21. ईषाया अन्वारम्भ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानन्वारभ्यैवेषां प्रत्यङ् द्रवन्मन्त्रं जपेदिति शालीकिः ' ॥

I. 174. 3. राज्ञः परिवहण इति ॥ प्रदक्षिणं परिवहेदिति बौधायनो " यथोपपादमिति शालीकिः ' ॥

I. 174. 7. राज्ञः प्रत्युपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो व्रीहिभिस्तारणीभ्यां च राजासन्द्या च राजानं प्रत्युपतिष्ठेतेत्य"थो ह स्माह शालीकिरजेन च कर्णगृहीतेनोल्मुकेन[२] च[२] राजासन्द्या च राजानं प्रत्युपतिष्ठेत ' सो ऽग्नीषोमीयः पशुः स्याल्लोहः[३] स्यात्तूपरः स्यात्साण्डः स्याच्छ्मश्रुमान्स्यात्पीवान्स्यादिति[४] विज्ञायते ' ॥ १२ ॥

---

१ सोमक्रयणम् instead of सोमविक्रयिणम् G (sec. m.); सोमक्रयिणम् U D H C.—०भेनोपहृत्या० Bu G (sec. m.); ०भेनोपप्रहृत्या० C D H (sec. m.). ०भेनोमहृत्या H (pr. m.).

२ ०हीतेन लोमशेन U D H C; ०हीतेन लोम्नकेन G.

३ लोहः Bu G and the vivaraṇa; लोमशः H D U C.

४ श्मश्रुमान् G Bu, viv., fails in H U; D Be are defective.—पीवान् Bu U (pr. m.), viv.; पीनवान् Be U (sec. m.); पीतनवा H; D C defective; fails in G (sec. m., first hand invisible). N. B. nomin. पीवान् as Mahābh., not पीवा ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

आतिथ्यस्य बर्हिषः संस्कार इति ॥ अश्विदादानप्रभृती-
न्मन्त्रान्साधयेदिति बौधायनः" शुल्बप्रभृतीनिति शालीकिः"
संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः' ॥

I. 174. 12. आतिथ्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं शालीकेर्"न्नो ह स्माह
बौधायन उभौ विमुच्य राजानं प्रपाद्यातिथ्यं निर्वपेदिति' ॥

I. 175. 14. राज्ञः परिचर्याया इति ॥ सूत्रं शालिकेर्"न्नो ह स्माह
बौधायन अत्रैव राजानं परिचरेदुत्तार्थ्यमुपनिगृह्णीयादिति' ॥

I. 175. 17. अर्हण इति ॥ यथागतमर्हयेदिति बौधायनो" राजान-
मर्हयित्वर्त्विजो[1] ऽर्हयेदिति शालीकिः' ॥

I. 175. 19. आतिथ्यस्य करण इति ॥ पुरोडाशस्य गौश्च स्यातामिति
बौधायनः" पुरोडाश एवेति शालीकिः' ॥

I. 176. 10. आज्यग्रहाणां ग्रहण इति ॥ चतुर्गृहीतानि वा पञ्च-
गृहीतानि वा स्युरिति बौधायनः" पञ्चगृहीतान्येवेति
शालीकिः' ॥

I. 176. 18. आतिथ्यस्यासादन इति ॥ चतुर्होत्रासादयेदिति बौधा-
यनस्"तूष्णीमिति शालीकिः' ॥

I. 176. 19. आतिथ्यस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधा-
यन" उच्चैरिति शालीकिः' ॥

I. 177. 19. तानूनप्त्रस्य भक्षण इति ॥ सूत्रं शालीकेर्"न्नो ह स्माह

---

१ यथागतम॰ instead of राजानम॰ G U ; C D and H are defective.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

बौधायनो निगुप्तमेवैनं[१] निधापयित्वा व्रतकाले व्रतेन सह भक्षयेदिति ।॥

I. 178. 19. औपसदस्य बर्हिषः संस्कार इति ॥ असिदादानप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदिति बौधायनः ॥ शुल्बप्रभृतीनिति शालीकिः ॥ संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः ।॥

ib. उपसदां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवत्यः स्युरिति बौधायनस्तू॥ष्णीका इति शालीकि॥र्यत्पर्याज्यं[२] तत्तूष्णीकं[२] स्यादथेतरन्मन्त्रवत्स्यादित्यौपमन्यवः[२] ॥ सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादित्यौपमन्यवीपुत्रः ।॥

180. 2-6. आहुतीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ प्राचीरेवैता आहुतीः संस्थापयेदिति शालीकिः ।॥

180. 18. उपसदां[३] होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या॥नत्याक्रम्यैवोपसदो[४] जुहुयादिति शालीकिः ।॥

स्रुचां परिशायन इति ॥ अहोरात्रं परिशयीरन्निति बौधायनो ॥ ऽहरेवेति शालीकिः ॥ कर्मणःकर्मणः प्रयुञ्जीतेत्यौपमन्यवः ।॥ १३ ॥ पञ्चमः ॥

---

१ निगुप्त॰ Bu G and U (sec. m.), the viv.; नुगुप्त॰ Be U (pr. m.) G (pr. m.) H D C.

२ Thus G (sec. m.) only, the vivaraṇa of the text proper, and Keś. (पर्याज्यम् = प्रधानम् Viv.). All the other MSS. are more or less corrupt.

३ Thus Bu H G D C; ॰सदो Be U.

४ Thus Bu H U G (pr. m.) D C; ॰सदां G (sec. m.), ॰सदं Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 182. 13. स्तम्बयजुषो हरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यौपरवकाला-
दप्याग्नीध्रो हरेदिति शालीकिः ।॥

I. 183. 1; III. 57. 4. आख्यातं चात्वालस्य परिलेखनम् ॥

III. 57. 7. आख्यातं लोकाग्नीनां हरणम् ॥

I. 215. 5 (?). स्फ्यविघनानामुपस्थान इति ॥ सूत्रं शालीकेर्॥ ह
स्माह बौधायनो ऽग्निवत्युत्तरं परिग्राहं परिगृह्य योयुपिला
तिर्यञ्चं स्फ्यं स्तब्ध्वा यजमानमुत्करे स्फ्यविघनानुपस्था-
पयेदिति ।॥

अग्नीषोमीयस्य बर्हिषः संस्कार इति ॥ असिदादान-
प्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदिति बौधायनः ॥ शुल्बप्रभृतीनिति
शालीकिः ॥ संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः ।॥

अग्नीषोमीयस्य पशोरनुसंव्रज्याया इति ॥ अनुसंव्रजेदिति
बौधायनो ॥ नानुसंव्रजेदिति शालीकिः ।॥

I. 183. 18. इध्माबर्हिषोरुपसादन[1] इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्॥ ह
स्माहौपमन्यवो ऽचैवास्मा आसीनायेध्माबर्हिराहरेत्तदादाय
प्राङियात्कुशहस्तस्य[2] पृष्ठ्याकालं प्राङ् स्तृणन्गच्छेदिति[3] ।॥

---

१ ॰रुपकल्पन the vivaraṇa.

२ Thus G (sec. m.) Be; प्रांदौयात्कुश॰ Bu: प्राङियात्कुश॰ C′; प्राङित्यात्कुश॰ U G (pr. m.); प्राङित्याकु॰ H; प्राङेत्यकुश॰ D C.

३ Thus G C U C′; स्तोनगच्छे॰ Bu; स्तपनगच्छे॰ H; स्तृपनागच्छे॰ Be, स्तृपांनागच्छे॰ D.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 184. 3. हविर्धानयोरभ्यावर्तन[1] इति ॥ काष्ठानि वा तृणानि वान्तर्धायाभ्यावर्तयेदिति[1] बौधायनो ॥ ऽनन्तर्धायैवेति[2] शालीकिः । ॥

I. 184. 4. हविर्धानयोः प्रोक्षण इति ॥ तूष्णीꣳ सꣳस्कृताभिरद्भिः प्रोक्षेदिति बौधायनः ॥ कमण्डलुभिरिति[3] शालीकिः । ॥

I. 184. 13. वर्त्मनोरभिहोम इति ॥ सूचमौपमन्यवीपुत्रस्यो। चो ह स्माह बौधायनो दक्षिणस्य हविर्धानस्य वर्तनिमभिजुहुया-त्सर्वा[4] अक्षधुर उपाञ्ज्यात्सर्वतश्च परिमृशेदित्य॥चो ह स्माह शालीकिः सर्वा एव वर्तनीरभिजुहुयात्सर्वा अक्षधुर उपाञ्ज्या-त्सर्वतश्च परिमृशेदिति । ॥

. 185. 16. मेथ्योर्निहनन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो दक्षिणस्य हविर्धानस्य दक्षिणतो मेथीं निहन्यादुत्तरस्य दक्षिणत इति ॥ दक्षिणतश्चोत्तरतश्चेति शालीकि॥र्मध्य इत्यौपमन्यवः । ॥

I. 186. 10. द्वार्बाहनां परिषीवण[5] इति ॥ सर्वान्द्वार्बाहून्मन्त्रेण परि-षीव्येदिति बौधायनः ॥ पूर्वौपूर्वाविति शालीकि॥र्दक्षिणौ-दक्षिणावित्यौपमन्यवः । ॥ १४ ॥

---

१ ०भ्यववर्तये० G (sec. m.) and the vivaraṇa; this might, after all, be the correct reading also VI. 24: 184. 3. (अभ्यववर्तयन्ति).

२ Thus G (sec. m.) C′; नान्तर्धा० the other MSS.

३ कमंडलूभि० G (sec. m.), cp. Pāṇ. IV. 1. 71.

४ Emended; वर्तन्यामभि० H Be G U D C′; वर्तन्या अभि Bu.

५ Thus C D H G (pr. m.); ०षिव्यण Be C′; ०व्ययण Bu G (sec. m.) and the vivaraṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 189. 1. औदुम्बर्या अभिहोम इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्य।ाचो ह स्माह बौधायन एवमेव जुह्वदन्तर्धाय[1] हिरण्यमभिजुहुया-
दित्युभयोरेव विशाखयोर्हिरण्ये[2] निधायाभिजुहुयादिति शालीकिः । ॥

I. 197. 8. वसतीवरीणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं शालीकेर॥चो ह स्माह बौधायन उभयतःशुक्रा आदित्यवतीर्वसतीवरीर्गृह्णीयात्ता।ः शुक्रास्ता।भिराप्याययेत्ता।भिरभिषुणुयादिति[3] ॥ धिष्ण्यान्व्युष्य वसतीवरीर्गृह्णीयादित्यौपमन्यवः । ॥

I. 190. 18. उपरवाणां परिलेखन इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकं परिलिखे-
दिति बौधायनः ॥ सकृत्सकृदिति शालीकिः । ॥

I. 191. 7. उपरवपांसूनां हरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर॥चो ह स्माह बौधायनो यजमानस्याधस्तादमुपोप्योत्करं हृत्वोप-
स्पृशेदिति[4] । ॥

I. 192. 1. उपरवाणां प्रोक्षण इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकं प्रोक्षेदिति बौधायनः ॥ सकृत्सकृदिति शालीकिस्त॥स्मिन्नपो ऽवनयेत्तस्मि-
न्यवान्प्रस्कन्दयेदित्येवमेवैतत्त्रिविधं कर्म कुर्यादित्यौपमन्यवः ॥ सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादित्यौपमन्यवीपुत्रः । ॥

---

१ ॰दनन्तर्धाय G (sec. m.); rightly?

२ Thus Bu G, the viv. and Keś; ॰ण्यं Be H U D C C'.

३ ॰ताभिरेवाप्या॰ G (sec. m.).

४ Thus Bu C' U C D G (sec. m.); इलो॰ H; द्लो॰ Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 193. 4-14. धिष्णियानां निवपन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वेद्यन्त आग्नीध्रीयं निवपेद्वेद्यन्ते मार्जालीयं । धिष्णियान्नुप्योदीचीनसंस्थतां[१] कुर्यादित्य॥थो[१] ह स्माह शालीकिरन्तर्वेद्याग्नीध्रीयं निवपेदन्तर्वेदि मार्जालीयं । धिष्णियान्नुप्य[२]न[२]चोदीचीनसंस्थतां[२] कुर्यादिति । ॥

I. 194. 10. वेद्यै स्तरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर॥थो ह स्माह बौधायनस्त्रयो दक्षिणतस्त्रय उत्तरतो मध्ये सप्तमः पृष्ठ्याकालं[३] प्राञ्च स्तृणन्तो गच्छेयुरिति ॥ पुरस्तादेवैनां प्रत्यञ्च स्तृणन्तो ऽभ्यवक्रामेयुरित्यौपमन्यवः । ॥

I. 194. 11. अग्नीषोमीयस्याज्यानां ग्रहणे सादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पत्नीशाल एवाग्नीषोमीयस्याज्यानि गृहीत्वा-त्तानि खरे सादयेदिति शालिकिः । ॥

I. 194. 13. समन्वानयन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नाद्रियेतेति शालीकिः । ॥

---

१ Thus here and l. 5 G (sec. m.); ॰संस्थां Be C′; ॰संस्थितां Bu ॰संस्थितान्कुर्या॰ U H D C G (pr. m.).—Instead of धिष्णियान् H U D here and l. 4 धिष्णियं ।

२ Thus C D C′ G (sec. m.) Bu; न्यप्यानथोचीनसं॰ Be; न्युप्योदीचीनसं॰ H.

३ Between पृष्ठ्या and कालं Bu G and U (sec. m.) ins. ॰स्तरण॰, Be C D C′ Keś. omit the word; in H this dvaidham is missing.—॰कालं U G D Keś. and cp. XXI. 14: 94. 16; ॰काले Bu C′, कालें Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 194. 4. अर्धस्तनव्रतप्रदान इति ॥ समन्वानीय[1] वासमन्वानीय[1] वा[1] पुराणगार्हपत्यमर्धस्तनव्रतं प्रयच्छेदिति बौधायनो ॥ नार्धस्तनव्रतं प्रयच्छेदिति शालीकिः । ॥

I. 195. 1. वैसर्जनानाꣳ होम[2] इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ चत्वारि चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शालीकिः । ॥

I. 195. 7. वसतीवरीणामनुसꣳहरण इति ॥ अनुसꣳहरेदिति बौधायनो ॥ नानुसꣳहरेदिति शालीकिः । ॥

वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुहुयादिति बौधायन ॥ आदितश्चान्ततश्चेति शालीकिः । ॥

हृदयशूलानामुद्वासन इति ॥ एकैकश उद्वासयेदिति बौधायनः ॥ सर्वान्सहेति शालीकिः । ॥

I. 198. 3. वसतीवरीणां परिहरण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्॥न्नो ह स्माह बौधायन एवमेवैनाः परिहरन्नग्रेण यूपꣳ सादयित्वा जघनेन गार्हपत्यमुपसाद्याग्नीध्रे मन्त्रा अभिमृग्रेयञ्जे जागृतेति । ॥ १५ ॥ षष्ठः ॥

I. 200. 5. सवनीयस्याज्यानां ग्रहणे सादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्नीध्र[3] एव सवनीयस्याज्यानि गृह्णीयात्तानि खरे सादयेदिति शालीकिः । ॥

---

१ In some of the MSS. समन्वानीयवा is found once only, but cp. the vivaraṇa : समन्वानयनात्प्रागूर्ध्वं वा ।

२ परिहोम H Bu D C U G (pr. m.), without परि Be G (sec. m.) and the vivaraṇa ; C′ : वेदसंमार्जनानां होम ।

३ ॰ग्नीध्रीय U : ॰ग्नीध्रीये D C (omitting एव).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 200. 17. औदुम्बराणां महापरिधीनां परिधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''त्रो ह स्माहौपमन्यवः सुच्छन्ना एवैते स्युरिति ' ॥

I. 201. 4. राज्ञ उपावहरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''त्रो ह स्माहौपमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यो राजानमुपावहरेदिति ' ॥

I. 201. 7. पञ्चहोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' चतुर्होतारꣳ हुत्वा पञ्चहोतारं जुहुयादिति शालीकिः ' ॥

I. 201. 10. प्रातरनुवाकस्योपाकरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''त्रो ह [1]स्माहार्तभागीपुत्रस्तूष्णीकेनैककपालेन[2] प्रातरनुवाकमुपाकुर्यादिति ' ॥

I. 201. 16. सवनीयानां निर्वपण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर''त्रो ह स्माहौपमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यः सवनीयान्निर्वपेदिति ' ॥

I. 201. 17. तेषां व्रीहिष्वेव हविष्कृतमुदादयत्युपोद्यच्छन्ते यवानिति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''त्रो ह स्माह बौधायन आवपनप्रभृति यवेषु मन्त्रकर्माभ्यावर्तेत तन्त्रं तु हविष्कृत्[3] स्यादिति ' ॥

आप्यनिनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो निनये-

---

१ ०र्तभागिपुत्र० G (sec. m.).

२ Thus Bu G (sec. m.) the vivaraṇa; ०तूष्णीमेकेनै० C H U D G (pr. m.); ०तूष्णीमेककपा० Be C′.

३ हविष्कृत् G U; हविपूत् D H C; हविष्कृत Bu; हविष्कृतं Be C′; cp. XXI. 4: 75. 7; XXII. 11.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दिति बौधायनो" ऽग्रेणातिहायेति शालीकिर"ग्रेण वा जघनेन वेत्यौपमन्यवः ' ॥

I. 202. 1. पात्राणाꣳ सादन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर"त्रो ह स्माह बौधायनः खरे पात्राणि सादयेत्तेषां यथार्थमाददीतेति ' ॥

I. 203. 9. अथैकधनानागृह्णातीन्द्राय वो जुष्टानागृह्णामीति वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥ १६ ॥

I. 203. 14. अग्नेः प्रस्कन्दन इति ॥ होतृचमसाद्वाग्रं प्रस्कन्दयेदिति बौधायनो" वासतीवरात्कलशादिति[१] शालीकिः ' ॥

I. 203. 21. क्रतुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" यथाक्रत्वेवास्य क्रतुकरणानि कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 204. 8. दधिग्रहस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर"त्रो ह स्माह बौधायन औदुम्बरेणैनं पात्रेण गृह्णीयाद्धुत्वा चैतत्पात्रमत्रैवानुप्रहरेदिति ' ॥

I. 205. 2. दक्षिणायै दान इति ॥ सूत्रं द्वैधमेवैतद्भवति ॥

I. 205. 7. तासु निग्राभ्यासु यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर"त्रो ह स्माह बौधायन ऊरौ वोरसि वोपनिगृह्य तासु निग्राभ्यासु यजमानं वाचयतीति ' ॥

I. 205. 17. राज्ञो निर्वपण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर"त्रो ह स्माहौपमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यो राजानं निर्वपेदिति ' ॥

---

१ Thus Bu G H; °तीवरीकलशा° Be C′; °तीवरीःक U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 206. 11. सो ऽꣳशौ स्कन्ने वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्यो"पाꣳशावेवाꣳशौ स्कन्ने वाचयेदिति शालीकिः' ॥

I. 208. 16. उपाꣳश्वन्तर्यामयोर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यो"भावेवोदिते जुहुयादिति शालीकिर्"भावेवानुदिते जुहुयादित्यौपमन्यवः ॥

I. 207. 11; 209. 8. आग्रयणस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्"नो ह स्माह बौधायनो द्वयोर्धारयोः प्रातःसवने गृह्णीयात्तिसृणां माध्यंदिने सवने चतसृणां तृतीयसवन इति' ॥

I. 211. 18. द्रप्सानुमन्त्रणीयास्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" स्रुवाहुतीरेवैता[1] जुहुयादिति शालीकिः' ॥ १७ ॥

I. 212. 4. पवमानग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" सञ्जुष्टान्परिमृज्य सादयेदिति शालीकिः' ॥

I. 212. 13. संतनीनाꣳ[2]होम इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्"नो ह स्माह बौधायनो वसतीवरीरण्येतैर्मन्त्रैरवनयेदिति' ॥

I. 212. 8. पवमानानामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" सदस एव बर्हिषी आदायोपाकुर्यादिति शालीकिः' ॥

I. 212. 14. ब्रह्मण उपवेशन इति ॥ यथा सदस्येवमुपविशेदिति बौधायनो" यथा दर्शपूर्णमासयोरेवमिति शालीकिः' ॥

---

१ Thus, and cp. XXV. 18, H D C U G; ०रेवैता Bu; ०वैना Be C′.

२ Thus (with न) G (sec. m.) U; संततीनां the other MSS., cp. XXV. 18.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 212. 14. यजमानस्योपवेशन इति ॥ यथा सदस्येवमुपविशेदिति बौधायनो ॥ यथा दर्शपूर्णमासयोरेवमिति शालीकिः । ॥

I. 212. 19. अथोद्गात्रे वा प्रस्तोत्रे वा बर्हिषी प्रयच्छतीति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

I. 212. 19. ऋक्सामयोरुपस्तरणमसि मिथुनस्य प्रजात्या इति वा तूष्णीं वेति । पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

I. 213. 5. पञ्चम्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यस्यामेव कस्यां चिद्वाचयेदिति शालीकिः । ॥

I. 213. 16. सप्तहोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुसवनमेव सप्तहोतारं जुहुयादिति शालीकिः । ॥

I 213. 19. धिष्णियानां विहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायन आग्नीध्रीयादङ्गारानादाय[१] तत आग्नीध्रीये प्रस्कन्दयेद्यथानुपूर्वमितरेषु । धिष्णियान्विहृत्योदीचीनसꣳस्थतां[२] कुर्यादित्य ॥ थो ह स्माह शालीकिराग्नीध्रीयादङ्गारानादाय तत आग्नीध्रीये प्रस्कन्दयेद्यथानुपूर्वमितरेषु । धिष्णियान्विहृत्य न चोदीचीनसꣳस्थतां[३] कुर्यादिति । ॥

---

१ ०ग्नीध्र० and ०ग्नीध्रीय० the MSS. promiscue; the vivaraṇa and Keś. always ०ग्नीध्रीय० ।

२ Thus G D C U (pr. m.) संस्थितान् U (sec. m.), ०मस्थतां H; ०संस्थां Bu; Be C′ defective.

३ Thus U (sec. m.) D C C′; ०संस्थातं G (sec. m.); ०संस्थानं Bu; संस्थानां H Be U (pr. m.) G (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 214. 1. धिष्णियानां व्याघारण इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

खरगमनस्योत्पादन इति ॥ यूपः खरगमनमुत्पादयेदिति बौधायनः ॥ पशुरिति शालीकिस्तन्त्रमित्यौपमन्यवो ॥ देवतेत्यौपमन्यवीपुत्रः । ॥ १८ ॥ सप्तमः ॥

I. 215. 16. सर्पण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यौपरद्वारिक[१] एव यजमानः स्यादिति शालीकिः । ॥

तार्तीयसवनिकेषूक्थ्यविग्रहेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रसर्पेदेव तार्तीयसवनिकेभ्य उक्थ्यविग्रहेभ्यः षोडशिने[२] रात्रिपर्यायेभ्यो राथंतराय संधय इत्यन्यो ह स्माह शालीकिस्तृतीयसवनातिवृद्धिरेवैषा[३] भवति । यदेव तृतीयसवने प्रसर्पेत्तत्प्रसृप्तमेव[४] तेषाꣳ[४] स्यादिति ॥ प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यः संप्रसर्पेदित्यौपमन्यवः । ॥

I. 217. 13. आमिक्षायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती च स्यात्सर्वाणि च सवनान्यनुसमियादिति[५] बौधायनस्तूष्णीका च स्यात्स-

---

१ ॰पराद्वारि॰ U D C H Be C′; cp. XXI. 9: 86. 7.

२ ॰शिने G Be; ॰शिनि Bu H U C D C′.

३ ॰नातिवृद्धि॰ Be G (sec. m.); ॰नांतवृद्धि॰ C D U; ॰नंतवृद्धि॰ H G (pr. m.); नाभिवृद्धि॰ Bu C′ and the vivaraṇa.

४ ॰मेवैतेषु G (sec. m.); ॰मेषां H.

५ ॰नुसमीया॰ MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 212. 14. यजमानस्योपवेशन इति ॥ यथा सदस्येवमुपविशेदिति बौधायनो '' यथा दर्शपूर्णमासयोरेवमिति शालीकिः ' ॥

I. 212. 19. अथोद्गात्रे वा प्रस्तोत्रे वा बर्हिषी प्रयच्छतीति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

I. 212. 19. ऋक्सामयोरुपस्तरणमसि मिथुनस्य प्रजात्या इति वा तूष्णीं वेति । पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

I. 213. 5. पञ्चम्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' यस्यामेव कस्यां चिद्वाचयेदिति शालीकिः ' ॥

I. 213. 16. सप्तहोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुसवनमेव सप्तहोतारं जुहुयादिति शालीकिः ' ॥

I. 213. 19. धिष्णियानां विहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायन आग्नीध्रीयादङ्गारानादाय[1] तत आग्नीध्रीये प्रस्कन्दयेद्यथानुपूर्वमितरेषु ' धिष्णियान्विहृत्योदीचीनसंस्थतां[2] कुर्यादित्य'' न्नो ह स्माह शालीकिराग्नीध्रीयादङ्गारानादाय तत आग्नीध्रीये प्रस्कन्दयेद्यथानुपूर्वमितरेषु ' धिष्णियान्विहृत्य न चोदीचीनसंस्थतां[3] कुर्यादिति ' ॥

---

१ ॰ग्नीध्र॰ and ॰ग्नीध्रीय॰ the MSS. promiscue; the vivaraṇa and Keś. always ॰ग्नीध्रीय॰ ।

२ Thus G D C U (pr. m.) संस्थितान् U (sec. m.), ॰मस्थतां H; ॰संस्थां Bu; Be C′ defective.

३ Thus U (sec. m.) D C C′; ॰संस्थातं G (sec. m.); ॰संस्थानं Bu; संस्थानां H Be U (pr. m.) G (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 214. 1. धिष्णियानां व्याघारण इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

स्वरुरशनस्योत्पादन इति ॥ यूपः स्वरुरशनमुत्पादयेदिति बौधायनः" पशुरिति शालीकिस्त"न्त्रमित्यौपमन्यवो" देवतेत्यौपमन्यवीपुत्रः' ॥ १८ ॥ सप्तमः ॥

I. 215. 16. सर्पण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या'परद्वारिक[1] एव यजमानः स्यादिति शालीकिः' ॥

तार्तीयसवनिकेषूक्थ्यविग्रहेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रसर्पेदेव तार्तीयसवनिकेभ्य उक्थ्यविग्रहेभ्यः षोडशिने[2] रात्रिपर्यायेभ्यो राथंतराय संधय इत्य"थो ह स्माह शालीकिस्तृतीयसवनातिवृद्धिरेवैषा[3] भवति' यदेव तृतीयसवने प्रसर्पेत्तत्प्रसृप्तमेव[4] तेषाꣳ[4] स्यादिति" प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यः संप्रसर्पेदित्यौपमन्यवः' ॥

I. 217. 13. आमिक्षायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती च स्यात्सर्वाणि च सवनान्यनुसमियादिति[5] बौधायनस्तू"ष्णीका च स्यात्स-

१ ॰परद्वारि॰ U D C H Be C'; cp. XXI. 9: 86. 7.

२ ॰शिने G Be; ॰शिनि Bu H U C D C'.

३ ॰नातिदृद्धि॰ Be G (sec. m.); ॰नांतदृद्धि॰ C D U; ॰नंतदृद्धि॰ H G (pr. m.); नाभिदृद्धि॰ Bu C' and the vivaraṇa.

४ ॰मेवैतेषु G (sec. m.); ॰मेषां H.

५ ॰नुसमीया॰ MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

र्वाणि च सवनान्यनुषमियादिति[1] शालीकि''र्मन्त्रवती च स्यात्प्रातःसवने चैवैषा स्यादित्यौपमन्यवः ' ॥

I. 217. 11. सवनीयानामुद्वासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' नानापात्रीष्वेव[2] सवनीयानुद्वासयेदिति शालीकिः ' ॥

I. 217. 16. प्रातः प्रातःसावस्येति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' प्रातःसावस्येत्येव ब्रूयादिति शालीकिः ' ॥

सवनीयानामनुसंहरण इति ॥ अनुसंहरेदिति बौधायनो '' नानुसंहरेदिति शालीकिः ' ॥

I. 218 8. प्रतिनिर्ग्राह्याणां[3] ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' द्विदेवत्येभ्य एव प्रतिनिर्ग्राह्यान्निगृह्णीयादिति[4] शालीकिः ' ॥

I. 218. 13. आघार इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' ग्रहादेवैतमाघारमाघारयेदिति शालीकिर्द्रोणकलशात्परिप्लुना पात्रेणेत्यौपमन्यवो '' यजुरेवैतज्जपेन्नैतमाघारमाघारयेदित्याञ्जीगविः[5] ' ॥

---

१ ॰नुषमीया॰ MSS.

२ Thus Be C′ and the viv., ॰पात्रेषु Bu G U D C Keś ; ॰पात्रीष्टेव H.

३ ॰निर्पा Be C′ H U D C G (pr. m.) ; निग्रा॰ Bu G (sec. m.) and the vivaraṇa.

४ निर्ग्रात्याणिगृह्णी॰ G (sec. m.) but the *r* effaced, Be H C D U ; ॰निग्रात्यांनिगृह्णी॰ Bu ; ॰नर्ग्राह्यानिगृह्णी॰ C′ ; ॰निग्राह्यान्गृह्णी॰ Keś. ; read probably (with Keś.) ॰निर्ग्राह्यान्गृह्णीयादिति ।

५ Thus G (sec m.) ; ॰न्नैवमाघार॰ Be H U C D ; ॰नैनमाघारये॰ C′ ॰न्नैतमाघारये॰ G (pr. m.) Keś. ; ॰रेववदेवैतमाघारमा॰ Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 220. 9. सꣳस्रावस्यापिधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' यावानेव[1] सꣳस्रावः स्यात्तमपिदध्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 220. 14. चमसानामायातन[2] इति ॥ अग्रेण स्रुचः[3] प्राच[3] आयातये-दिति बौधायनो '' जघनेन स्रुच उदीच आयातयेदिति शालीकिः ' ॥ १९ ॥

I. 221. 4. ग्रहयोः संधान इति ॥ अरत्नी च ग्रहौ च संदध्याता-मिति बौधायनो '' ग्रहावेवेति शालीकिः ' ॥

I. 222. 12. शुक्रवतो मन्थिवत इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' मन्थि-वत इत्येव ब्रूयादिति शालीकिः ' ॥

I. 222. 20. मन्थिसꣳस्रावस्य होम इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्'' त्रो ह स्माह बौधायन आहवनीयादेवोदीचोऽङ्गारान्निर्वर्त्य तेषु मन्थिनः[4] सꣳस्रावं[4] जुहुयादिति ' ॥

होत्रकचमसानाꣳ[5] होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनः शुक्रामन्थिभ्यामेनान्सह सकृज्जुहुयाद्द्विरभ्युन्नीतानित्य'' त्रो ह स्माह शालीकिर्नैनाञ्छुक्रामन्थिभ्याꣳ सह सकृज्जुहुयाद्द्विरेवा-भ्युन्नीतानिति ' ॥

---

१ यावानच U D C ; यावामेच Be ; याचानच H.

२ ०मायतन MSS. and the vivaraṇa.

३ Thus G (sec. m.) Bu ; स्रुच उदीच H U C ; स्रुच only, Be D C′.

४ मंथिसंस्रा० G (sec. m.).

५ Thus G (sec. m.) and C′ only ; होत्रचमसानां the other MSS. and the vivaraṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 223. 17. द्विदेवत्यानां भक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य'' प्राणेषूपनिग्राहं द्विदेवत्यान्भक्षयेदिति शालीकि''र्दीर्घभक्षेणैवैनान्भक्षयेदित्यौपमन्यवः[1] ' ॥

I. 224. 7. अथैतानि द्विदेवत्यपात्राण्यरिक्तानि करोतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य'' सोमेनैवैतान्यरिक्तानि स्युरिति शालीकिः ' ॥

I. 224 10. अथैनानि दक्षिणस्य हविर्धानस्योत्तरस्यां वर्तन्याꣳ सादयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्या''धस्तादेवैनान्युपहव्यस्य[2] सादयेदिति[2] शालीकिः ' ॥

वाचि वाचं दधामीति[3] वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

होत्रकचमसानां प्रतिभक्षण इति ॥ प्रतिभक्षयेदिति बौधायनो'' न प्रतिभक्षयेदिति शालीकिः ' ॥

I. 229. 6. प्रत्यभिमर्शन इति ॥ सूत्रꣳ शालीके''र्नो ह स्माह बौधायनो भक्षयन्नेव[4] भक्षाणां पारे प्रत्यभिमृशेतेति ' ॥

---

१ दीर्घभक्षणेनै॰ MSS., only C′ भक्षणेवैना॰ ; cp. XXV. 20.

२ Uncertain; ॰न्युपहव्यस्यासाद॰ G (sec. m.); all the other MSS. ॰न्युपहव्य आसाद॰ The vivaraṇa: अधस्तादेव दक्षिणस्योपहन्यस्य द्रोणकलशसमीपे; could उपहन्यस्य be the correct reading?

३ Thus Bu C D G U C′; ददामीति H Be. In the text proper no vikalpa of the kind here mentioned, is found; neither is the yajus to be traced in any text. Perhaps this dvaidham is to be taken together with the foregoing one.

४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa; भक्षंनेव Bu; भक्षयेन्नेव H Be U D G (pr. m.) C C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 233. 1. ऐन्द्राग्नस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्'' त्रो ह स्माह दीर्घवात्स्यो मुख्येनैनं पात्रेण गृह्णीयादिति ' ॥

I. 229. 1. नाराशꣳसानामनुप्रकम्पन इति ॥ अनुप्रकम्पयेरन्निति बौधायनो '' नानुप्रकम्पयेरन्निति शालीकि'' र्नैनानुपोद्यच्छेरꣳ-स्वनेत्यौपमन्यवः ' ॥ २० ॥ अष्टमः ॥

I. 234. 13. माध्यंदिनीये ऽभिषव इति ॥ नवकृत्वोनवकृत्वो ऽभिषुत्य निग्राभमुपेयुरिति बौधायनो '' ऽपरिमितमिति शालीकिः ' ॥[१]

I. 235. 9. मरुत्वतीययोर्ग्रहण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्'' त्रो ह स्माह बौधायन उपरिष्टादेवाग्रयणाद्गृह्णीयादिति ' ग्राह्यलोको ह्येष भवतीति ' ॥

I. 236. 10. अष्टम्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' यस्यामेव कस्यां चिद्वाचयेदिति शालीकिः ' ॥

I. 237. 3. दधिघर्मस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ' आग्नीध्र एनं गृह्णीयादिति शालीकिः '' परिश्रित्योभयतः शान्तिं कृत्वाग्नीध्र एवेत्यौपमन्यवः ' ॥

दधिघर्मस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधायन '' उच्चैरिति शालीकिः ' ॥

I. 237. 16. दधिघर्मस्य भक्षण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्'' त्रो ह स्माह

---

१ After this dvaidham G U D H C ins. प्रातःसवन एवैषा स्यादित्यौपमन्यवः सवनीयामुद्वासन इति सूत्रं बौ० स्य नानापात्रेष्वेव सवनीयानुद्वासयेदिति शा० किः। cp. XXI. 19: 104. 3.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

बौधायनो ऽवभ्रभक्षणेनैवेतरे भक्षयेयुर्यजमान एव प्रत्यक्षं भक्षयेदरण्ये[1] ऽनुवाक्येन[1] मन्त्रेणेति । ॥

I. 240. 20. दक्षिणानामत्याकरण[2] इति ॥ सूत्रं शालीकेरक्षो ह स्माह बौधायन एकामेव दक्षिणां दक्षिणापथेनात्याकुर्याद्येतरा[3] यथावकाशं गच्छेयुरिति । ॥

संचर[4] इति ॥ नीतासु दक्षिणासु[5] यथार्थं संचरेरन्निति बौधायनो ॥ नासंस्थिते सोमे ऽध्वर्युः प्रत्यङ् सदो ऽतीयादिति शालीकिः । ॥

I. 259. 7. कृष्णविषाणायाः प्रासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नीतासु दक्षिणासु चात्वाले कृष्णविषाणां प्रास्येदिति शालीकिः । ॥

I. 241. 9. आत्रेयस्य संवदन[6] इति ॥ सूत्रं शालीकेरक्षो ह स्माह बौधायनस्त्रिरेवाव्यतिषजन्पृच्छेत्क[7] आत्रेयः क आत्रेय इति । ॥ २१ ॥

---

१ Thus G U (pr. m.), viv., Keś.; ०णेनानुवा० Be U (sec. m.); ०णेनवा० Bu H D C, ०णेवानुवा० C′.

२ Thus Be C′ Bu and the vivaraṇa (one copy) ०त्याक्रमण U H G D C and the vivaraṇa (another copy).

३ ०कुर्याद० Be Bu C′; ०क्रामयेद० U H G D C.

४ संचरण Bu.

५ Between दक्षिणासु and यथार्थं the MSS. exc. Be C′ and Keś; ins. चात्वाले, clearly interpolated from the following dvaidham.

६ Thus Bu C′ G (sec. m.), the vivaraṇa; संवादन Be H C U D G (pr. m.).

७ Thus Bu Be G C′; चिरेवव्यति० H U D C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 241. 13. दक्षिणानां दान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो महर्त्विग्भ्य एना[१] दद्यान्न होत्रकाननुसंचरेरन्निति ″ न च होत्रकाननुसंचरेरन्न च सदस्याय दद्यान्न ह्येतस्यानुख्या विज्ञायत इति शालीकिः ′ ॥

I. 242. 8. मरुत्वतीययोर्होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यमेवाध्वर्युर्जुहुयात्स वषट्कृतानुवषट्कृतः स्याद्येतरोऽननुवषट्कृतः[२] स्यादित्यु′भावेवाननुवषट्कृतौ[३] स्यातामिति शालीकिरु″भावेवानुवषट्कृतौ स्यातामित्यौपमन्यवः ′ ॥

I. 242. 13. तृतीयस्य मरुत्वतीयस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर″न्यो ह स्माह दीर्घवात्स्यो मुख्येनैनं पात्रेण गृह्णीयादिति ″ ॥

I. 243. 5. नाराशंसानामनुप्रकम्पन इति ॥ अनुप्रकम्पयेरन्निति बौधायनो ″ नानुप्रकम्पयेरन्निति शालीकि″र्नैनानुपोद्यच्छेरंस्वनेत्यौपमन्यवः ′ ॥

I. 244. 2. सौम्यस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्स्यादिति बौधायनस्तू″ष्णीक इति शालीकिः ″ सौम्य एव मन्त्रवान्स्यात्तूष्णीक एककपाल इत्यौपमन्यवः ′ ॥

I. 245. 11. तार्तीयसवनिकेऽभिषव इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ″ यदाप्याययति तेनांशुमदित्येव ब्रूयादिति शालीकिः ′ ॥

---

१ एना Bu G; एनां H Be C′ U D C; एव the vivaraṇa.

२ Emended; नानुव॰ or नानव॰ MSS.

३ Thus Be C′ U; ॰भावेवानु॰ H D C; ॰भावेव वषट्कृतानुवषट्कृतौ G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 245. 19. आदित्यग्रहस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रꣳ शालीके''र्नो ह स्माह बौधायनः पुरस्तादेनमभिषवाद्गृह्णीयात्तूष्णीꣳ[1] श्रृतातङ्क्यमवनयेदिति ' ॥

I. 246. 12. आदित्यग्रहस्योदाहनन इति ॥ अर्धर्चश उदाहन्यादिति बौधायन '' ऋचर्चेति शालीकिः ' ॥

I. 247. 11. मैत्रावरुणस्य श्रयण[2] आशिरो[2] ऽवनयन[2] इति ॥ सूत्रꣳ शालीके''र्नो ह स्माह बौधायनः श्रीणीयादेव मैत्रावरुणं पयसाशिरमवनयेदिति ' ॥

I. 248. 5. नवम्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ' यस्यामेव कस्यां चिद्वाचयेदिति शालीकिः ' ॥

I. 249. 17, 250. 6. होत्रकाणाꣳ[3] संतर्पण इति ॥ सूत्रꣳ शालीके''र्नो ह स्माह बौधायनो ऽनुसवनमेव होत्राः[4] संतर्पयेदिति '' पञ्च प्रातःसवने षण्माध्यंदिने सवने सप्त तृतीयसवन इत्यौपमन्यवः ' ॥

I. 251. 1. औपासनेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽनुसंतन्यौपासनाननुमन्त्रयेत चमसेभ्यश्च पुरोडाशशकलानुपास्येद्न चैव

---

१ पुरस्तादेवाभि॰ G (sec. m.); पुरस्तादेवमभि॰ D C H.

२ Emended; श्रयणाशिरोवनयन Bu G and the vivaraṇa; श्रयणाशिरयोरवनयन H U D C; श्रयणीशिरोवनयन Be C′.

३ होत्रकाणां Be G (sec. m.) C′, the vivaraṇa; होत्राणां Bu; होत्रणां G (pr. m.); होत्र्यणां H U D C.

४ होत्राः Bu G (sec. m.); होत्रकान् Be C′ H U D C G (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

षड्ढोतारं व्याचक्षीतेत्य"थो ह स्माह शालीकिरनुसंव्रज्यैवौपासनाननुमन्त्रयेत पार्श्वतस्समस्तेभ्यः[१] पुरोडाशशकलानुपास्येदुपरिष्टाच्च षड्ढोतारं व्याचक्षीतेति ' ॥ २२ ॥ नवमः ॥

I. 251. 6. सावित्रस्य ग्रहणे सादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ' सजुष्टं परिमृज्य सादयेदिति शालीकिः ' ॥

I. 252. 5. तदन्यतो-मदं प्रतिगृह्णातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " मदा मोद[२] इवेत्येव[३] प्रतिगृह्णीयादिति शालीकिः ' ॥

I. 252. 11. नाराशंसानामनुप्रकम्पन इति ॥ अनुप्रकम्पयेरन्निति बौधायनो ' नानुप्रकम्पयेरन्निति शालीकि"र्नैवानुपोद्यच्छेरंस्तेनेत्यौपमन्यवः ' ॥

सौम्यस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधायन " उच्चैरिति शालीकिः ' ॥

I. 253. 5. सौम्यस्य परीज्याया इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि चैव[३] समस्तौ यदि च विहृतावग्नाविष्णू उपांश्वेव स्यातामिति " समस्तावुपांशु विहृतावुच्चैरिति शालीकिः ' ॥

I. 248. 12. तार्तीयसवनिकानां धिष्णियानां विहरण इति ॥ सूत्रं शालीके"रथो ह स्माह बौधायनस्त्वरित्वा वाचरित्वा वा सौम्येनाङ्गारैस्ततुर्धिष्णियान्विहरेदिति ' ॥

---

१ पार्श्वतः om. Be C′.

२ मोदेवेत्येव G (sec. m.) only.

३ एव om. Be Bu D U (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 254. 6. पात्नीवतस्य श्रयण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " दध्ना वा पयसा वा पात्नीवतꣳ श्रीणीयादिति शालीकि" र्धिष्णियानां व्याघारणशेषेणाज्येन पात्नीवतꣳ श्रीणीयादित्यौपमन्यवः ' ॥

I. 254. 14. पत्न्या उदानयन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यो"चैवासीतापो-हिष्ठीयाभ्य इति शालीकिः ' ॥

I. 255. 14. तदुभयतो-मदं[1] प्रतिगृह्णातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " मोदा मोद[2] इवेत्येव[2] प्रतिगृह्णीयादिति शालीकिः ' ॥

I. 255. 17. ध्रुवस्य प्रच्यावन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सर्व एवैषो ऽवनयनमन्त्रः स्यादिति शालीकिः ' ॥ २३ ॥

I. 256. 14. चमसानामायातन[3] इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

I. 256. 15. तेषु चीꣳस्त्रीꣳश्च दूर्वाग्रन्थीन्प्रास्यत्येकैकं च दर्भपुञ्जील-मिति ॥ सूत्रं बौधायनस्या"द्भिरेवैते दचाः[4] स्युरिति शालीकिः ' ॥

I. 256. 21. औपयजेष्विति ॥ सूत्रꣳ शालीके"र्चो ह स्माह बौधा-यन आग्नीध्राद्ग्नीषोमीयस्य[5] च सवनीयस्य चाङ्गारानाहरे-च्छामित्रान्मैत्रावरुणे वशाया इति ' ॥

---

१ ॰मदं all, against VIII, 15 : 255. 14.

२ मोदेवेत्य॰ G D C C′.

३ ॰मायतन all exc. C.

४ ? दचा Bu C′, द्रप्स्याः G (sec. m.), दश्वा Be, H U D C omit the word altogether. The vivaraṇa has : अद्भिरेव साधवो दर्शनीया इति।

५ Thus, and comp. vol. I l.c., H G U (pr. m.) C D, the vivaraṇa ; ॰ग्नीध्रीया॰ Be C′ U (sec. m.) Bu Keś.

I. 258. 8. मिन्द्राकृत्योर्होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्"त्रो ह स्माहौपमन्यवः पुरस्तान्मिन्द्राकृती जुहुयान्मिन्द्राकृती हुत्वा हारियोजनं ग्रहं गृह्णीयादिति' ॥

I. 258. 10. शाकलैश्चर्याया इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्"त्रो ह स्माह बौधायनो यावन्त्येनाꣳसि कृतान्यभिविजानीयात्तेषामवयजनमसीत्यभ्यादध्यादिति' ॥

I. 258. 15. आदित्यस्योपस्थान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या'हवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेरन्निति शालीकिः' ॥

I. 259. 8. कृष्णविषाणायाः प्रासन इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

I. 259. 12. अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्"त्रो ह स्माहौपमन्यवोऽत्रैवैनꣳ[1] स्थण्डिले कुम्भमिश्रं प्ररोप्य स्थालीभिश्च ग्रावोवायव्येन चावभृथमवेयादिति' ॥

I. 261. 12. ग्रावोवायव्यस्य प्रप्लावन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" प्रचाल्योदाहरेयुरिति शालीकिः' ॥ प्रचाल्यैवैता स्थालीरुदाहरेयुस्तास्वेतानि देविकाहवीꣳषि श्रपयेयुरिति बौधायनः" प्रप्लावयेयुरेवेति[2] शालीकिः' ॥ २४ ॥

ib. कृष्णाजिनस्य प्रप्लावन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्"त्रो ह स्माह बौधायनः कृष्णाजिनमुन्मुच्याद्भिरभ्युक्ष्य पुत्राय वान्ते-

---

१ चैवैत्यं Bu G D C; चैवैन H U (pr. m.); चैवैतत् U (sec. m.), चैनत् Be C′.

२ एव only in G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वासिने वा दद्यात्स्रुचोपधानं[1] वैनत्कुर्वीतापि वैनेन पुनर्दीक्षेतापि वैनेन पुनर्यजेतेति ' ॥

I. 262. 6. उदयनीयस्य बर्हिषः सꣳस्कार इति ॥ असिदादानप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदिति बौधायनः '' प्रस्तरप्रभृतीनिति शालीकिः '' संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः ' ॥

ib. उदयनीयस्य निर्वपण इति ॥ स्रुचि वावधाय[2] चामकाषꣳ स्थाल्यां[3] वा सचामकाषायां[4] निर्वपेदिति[4] ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

I. 262. 9. उदयनीयस्य श्रपण इति ॥ पयसि श्रपयेदिति बौधायनो '' ऽप्स्विति शालीकिः ' ॥

चरोरनुपरिहरण इति ॥ अनुपरिहरेदिति बौधायनो '' नानुपरिहरेदिति शालीकिः ' ॥

उदयनीयस्यासादन इति ॥ षड्ढोत्रासादयेदिति बौधायनस्तूष्णीमिति शालीकिः ' ॥

उदयनीयस्य चर्याया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याहवनीय एवोदयनीयेन चरेदिति शालीकिः ' ॥

I. 263. 2, 5. अनूबन्ध्यस्य[5] करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' मैत्रावरु-

---

१ स्रुचोपधानं all the MSS. ; स्रुचोप॰ Keś. ; स्रुचां निधानार्थं धृतिः the vivaraṇa.

२ वांतर्धाय H D G U C C′.

३ स्थाल्या G (sec. m.) Be C′.

४ ॰काषयेति G (sec. m.) ; ॰काषयेदिति C′.

५ अनू॰ G (sec. m.) C′ and the vivaraṇa ; अनु॰ the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

एयामिष्टया[1] यजेतेति शालीकिर्" नो ह स्माहौपमन्यवो ऽजं[2] पशुमप्युपालभेत' एकादशप्रयाजं त्वेव तन्त्रं संतिष्ठापयिषेदिति ' ॥

वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुहुयादिति बौधायन " आदितश्चान्ततश्चेति शालीकिः ' ॥

हृदयशूलानामुद्वासन इति ॥ एकैकश उद्वासयेदिति बौधायनः " सर्वान्सहेति[3] शालीकिः ' ॥ २५ ॥

उत्स्रण[4] इति ॥ सर्वान्गोपशूनुत्स्रयेदिति बौधायनो " ऽन्यत्रर्षभाच्च वशायै चेति शालीकिः ' ॥

I. 263. 5. आमिक्षायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति बौधायनस्तूष्णीकेति शालीकिः ' ॥

I. 263. 6. मैत्रावरुणे परिधिष्विति ॥ सूत्रं शालीकेर्" नो ह स्माह बौधायनः पूर्वे स्थूणे सदसो वा हविर्धानयोर्वा भित्त्वा वैदलकान्परिधीन्मैत्रावरुणे[5] कुर्यादिति ' ॥

---

१ वा ins. G.

२ ज Bu.

३ सर्वाणि instead of सर्वान् some of the MSS.; some omit सह ।

४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa of our passage, उत्स्रिण a copy of the vivaraṇa of the text proper; उत्स्रुण Bu; उत्सकरण Be C′ U (sec. m.); उत्सयण C D H U (pr. m.) G (pr. m.) and a copy of the vivaraṇa of the text proper.

५ वै(बै)दलकान् all (and thus also the Karmānta, XXV. 26), exc. G (sec. m.), which has वैदलान् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 263. 8. उदवसान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पूर्णाहुत्यैवोदवस्येदिति शालीकिः ।॥

I. 263. 12. दक्षिणायै दान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नात्राकामनियतं[1] देयमिति शालीकिः ।॥

I. 263. 13. देविकाहविषां करण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्यांचो ह स्माह बौधायनस्त्रीण्यनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तरꣳस्त्रीण्युदवसानीयामिति ॥ सर्वाण्येवानूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तरन्निति शालीकिरांज्येनैव देविका यजेतेत्याञ्जीगविः ।॥

I. 264. 5. अग्निभिः प्रत्यवसान इति ॥ अजस्रैः प्रत्यवस्येदिति बौधायनो ॥ ऽरण्योः समारोह्येति शालीकिः ।॥

I. 264. 7. अग्निहोत्रयोः प्रतिहोमः इति ॥ प्रतिजुहुयादिति बौधायनो ॥ न प्रतिजुहुयादिति शालीकिर्न प्रतिजुहुयादिति शालीकिः[2] ।॥ २६ ॥ दशमः ॥

॥ इत्येकविꣳशः[3] प्रश्नः ॥

१ Uncertain reading; नात्राकामयतो G (sec. m.); नात्राकामन्वितं Be C′ (but न्व corrected into व); नाचकामनियतं U; नाचकामनियतं H; नाचकामनिधनं D; नात्रकामनिध्नं C′; नाचकामनियति Bu. The vivaraṇa, although my copy of it is rather bad, seems at least to point to ºचकामº as it runs: इतरोकामस्यानिरुतो नियमः।

२ The repetition of the finishing words not found in the MSS.

३ On the praśna- number cp. Preface to Vol. II, p. II.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 1. 1. अथातोऽग्निकल्पं व्याख्यास्यामः ॥

II. 1. 11. खरस्य करण इति ॥ उत्तरपूर्वे ऽवान्तरदेशे कुर्यादिति बौधायन ॥ उत्तर एवेति शालीकिः । ॥

II. 1. 20. सावित्राणाꣳ होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ समृह्याप्यत्र चतुर्गृहीतं जुहुयादिति शालीकिः । ॥

II. 2. 6. गर्दभरशनाया आदान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधायनस्तू ॥ ष्णीमिति शालीकिः । ॥

II. 1. 9. वल्मीकवपायै निधाने वैश्यस्योपवेशन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर ॥ न्नो ह स्माह बौधायनो वल्मीकवपां निदध्यान्न वैश्यमुपवेशयेद्यत्र खनिः[१] स्यात्तद्गच्छेद्यस्तत्र पृच्छेत्तं प्रतिब्रूयादिति । ॥

II. 3. 6. खनन इति ॥ अर्धर्चशः खनेदिति बौधायन ॥ ऋचर्चेति शालीकिः । ॥

II. 3. 10. पुष्करपर्णेनोत्तरदण्डेन सꣳस्तृणातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यथोत्पन्नेनैव सꣳस्तृणीयादिति शालीकिः । ॥

II. 3. 14. पिण्डानाꣳ हरण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर ॥ न्नो ह स्माह बौधायनः सर्वाभिःसर्वाभिस्त्वतुर्हरेदिति ॥ गायत्रीभिर्हरेत्त्रिष्टुग्भिः सादयेदित्यौपमन्यवः । ॥

II. 4. 8. अश्वस्यात्यायमन इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर ॥ न्नो ह स्माह बौधायनस्तूष्णीमश्वमत्यायच्छेत्सर्व एवैष गर्दभमन्त्रः स्यादिति । ॥

---

१ खनि or खनी the MSS. खनिः भाविता स्यात् the Mahāgnisarvasva.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 4. 12. द्यावापृथिव्योः समीचण इति ॥ उभे षड्कूलः समीचेतेति बौधायनस्त्रि''रेवेति शालीकिः'' प्राच्यां दिशि संधिमीचमाण एतं मन्त्रं जपेदित्यौपमन्यवः' ॥

II. 4. 16. अपो रशने अभ्यवहरन्त्यपि वाद्भिरभ्युच्य भुञ्जत इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः' ॥ १ ॥

II. 5. 11. उखानां करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽषाढामप्येतस्यै याजुष्यै पादमात्रीं[1] कुर्याद्यावन्मात्रीं चाद्यायेष्टकामृत्तिकायामपिसृजेदेवमस्य[2] सर्वो ऽग्निर्याजुषो भवतीत्ये''कामेवोखां मन्त्रेण कुर्यात्तूष्णीमितरे इति शालीकिः' ॥

सर्वासु भिन्नासु प्रत्यय इति ॥ स ह स्माह बौधायनः समावित्रं मन्त्रकर्माभ्यावर्तयेदिति[3] ॥ यदन्यत्सावित्रेभ्य इति शालीकिः' ॥

II. 6. 4. अथादत्त एकविंशतिं वृष्णो अश्वस्य शकृत्पिण्डानभिमग्निं पचनमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य'' यस्यैव कस्य चाश्वस्याददीतेति शालीकिः' ॥

II. 6 5. उखानां धूपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यापरिमितैर्मन्त्रैर्धूपयेदिति शालीकिः' ॥

---

१ पाद॰ B U and G (sec. m.) Bu; पद॰ Be C′ U and G (pr. m.).

२ °ष्टकायामृत्ति॰ B G (sec. m.); the vivaraṇa: सर्वेष्टकार्थायां (या the Ms.) मृदि, the Ms.: सर्वेष्टकार्थायां (या the Ms.) मृत्तिकायाम्।

३ Thus G, U (sec. m.) and the Ms.; मंत्राकर्मा॰ B; मंत्रकर्मभ्यावर्त॰ Bu; कर्माभ्यावर्त॰ Be C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 6. 11. उखानां प्रवृञ्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ कामेवोखां मन्त्रेण प्रवृञ्ज्यात्तूष्णीमितरे इति शालीकिः। ॥

II. 6. 14. ताः प्राचीर्वोदीचीर्वायातयतीति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः। ॥

II. 6. 15. पचन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उखा ऋषभान्मण्डलेष्टका बार्हस्पत्यं महावीरं लोकंपृणा इत्येतद्गार्हपत्यात्पचेद्धेतरद्ग्रामाग्नेरिति॥ यत्किं चेष्टकोक्तं ग्रामाग्निना तत्पचेद्धविरुक्तं गार्हपत्यादिति शालीकिः। ॥

II. 8. 7. पशुशीर्षाणां करण इति ॥ प्रत्यक्षाणि वा मार्त्तिकानि वा स्युरिति बौधायनः॥ प्रत्यक्षाण्येवेति शालीकि॥ र्हिरण्मयानीत्यौपमन्यवो॥ वायव्यग्निरसि वैतान्मन्त्रान्निगदेदित्यौपमन्यवीपुत्रः। ॥

II. 9. 4. चिरपक्वैः पर्णशाखया परिकर्षतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुपरिकीर्यैव माषान्यमगाथाभिः परिगायेदिति शालीकिः। ॥

II. 10. 9. आघार इति ॥ उभाभ्यां मन्त्राभ्यामेतमाघारमाघारयेदिति बौधायनो॥ हिरण्यगर्भः समवर्तताग्र इत्येतयैवैतमाघारमाघारयेदिति शालीकिः। ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अनिष्टप्रथमसोमस्याध्वरदीक्षाहुतीनाꣳ होम इति ॥ अध्वरदीक्षाहुतीर्हुत्वाग्निका जुहुयादिति बौधायन॥ आग्निका एवेति शालीकिः। ॥

II. 11. 12. वैराजीषु दीक्षास्विति ॥ स ह स्माह बौधायनो नाम-

वत्सरꣳ सोध्यन्वैराजीर्दीक्षाः कुर्वीत कामꣳ संवत्सरꣳ सोध्यन्वैराजीर्दीक्षाः कुर्वीत संवत्सरं वा भृत्वैकाह्निकं[1] कुर्वीतैकाह्निकस्त्वेवाग्निरिति[2] शालीकिः ॥

II. 13. 7. काम्यस्यान्ववधान[3] इति ॥ जाते काम्यमन्ववदध्यादिति[4] बौधायनः पुरस्तादेवेति शालीकिः ॥

II. 13. 18. औदुम्बरीणाꣳ समिधामभ्याधान इति ॥ सूत्रं शालीके-र्नो ह स्माह बौधायन एकामेव समिधं पञ्चर्चेनाभ्याद-ध्यात्तदेव राक्षोघ्नꣳ स्यादिति ॥

II. 15. 14. अन्नपतीयायै समिधोऽभ्याधान इति ॥ सूत्रꣳ शालीके-र्नो ह स्माह बौधायनोऽन्नपतीयां प्रतिसमेधनीयां वैष्ण-वीमित्येता अभ्यादध्यादिति ॥

II. 16. 2. वात्सप्रविष्णुक्रमयोः संनिपात इति ॥ अहरहः संनिपातये-दिति बौधायन आदितश्चान्ततश्चेति शालीकिः ॥

उख्य उद्वाते प्रायश्चित्तकरण[5] इति ॥ स ह स्माह बौधा-

I

[1] Thus G U C′ and the Ms.; भृत्यैकाह्निकं B Bu; भृत्यैकाह्नं Be.

[2] According to the vivaraṇa of this dvaidham, given in Ms., the इति, which is missing in all the MSS., ought to be inserted before ऐकाह्निकस्त्वे° ।

[3] Thus U (sec. m.) C′; °स्यान्वाधान the other MSS.

[4] Thus B Be C′ Bu G (sec. m.) U (sec. m.); °न्वादध्या° G (pr. m.) and the Ms.

[5] प्रायश्चित्तस्य करण G (sec. m.) U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यनः प्रवृज्य परिदायार्काहुतिभिरभिजुहुयाद्यथेतरत्कर्मावृता कुर्यादित्य″चो ह स्माह शालीकिः प्रवृज्य परिदायार्काहुतिभिरभिजुहुयान्न चेतरत्कर्मावृता कुर्यादिति ' ॥

II. 16. 12. प्रयाण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेन प्रयायादाध्वरिकेण चाग्निकेन चेत्या॑ग्निकेनैवेति शालीकिः ' ॥

II. 165. 15. अथ यद्यपर्याणा[1] अप उपाधिगच्छतीति ॥ सूत्रं शालीकेर″चो ह स्माह बौधायनो यत्रैवापर्याणा अप उपाधिगच्छेत्तदङ्गस्य प्रवेशयेन्न च विगर्भां तां कुर्याद्यावन्मात्रं चादाय प्रत्यवदध्यात्प्रसव्य भस्मना योनिमित्यथेतरत्स्थालीषु वा मतेषु वानुनिधापयेदिति ' ॥

II. 17. 13. देवयजनस्याध्यवसान इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेनाध्यवस्येदाध्वरिकेण चाग्निकेन चेत्या॑ग्निकेनैवेति शालीकिः ' ॥ ३ ॥

II. 18. 14. संभाराणां निवपन इति ॥ सूत्रं शालीकेर″चो ह स्माह बौधायनो भस्म चैवोषांश्च मन्त्रेण निवपेत्तूष्णीमितरौ संभाराविति ' ॥

II. 19. 4. गार्हपत्यचिताविति ॥ सूत्रं शालीकेर″चो ह स्माह बौधायनोऽग्निग्रहणं स्वयंचितिं श्वेतकृष्णयोरभिमर्शनमधिद्रवणमवद्रवणमिति[2] सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादिति ' ॥

---

१ Thus here and infra all.

२ Thus Be C′ and cp. XXIII. 15; ०धिद्रवणावद्रवण इति B ०धिद्रवणावद्रवणं इति U (sec. m.) Ms; ०धिद्रवणमिति Bu G U (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

साहस्रं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानः पञ्चचितीकं चेति ॥ स ह स्माह बौधायनः समाप्यैतांश्चतुर्थं चिन्वानो जानुदघ्नं चात ऊर्ध्वं प्रत्याददीत पञ्चचितीकं चेत्य॥न्यो ह स्माह शालीकिः समाप्यैतांश्चतुर्थं चिन्वानो ग्रीवदघ्नं चैवात ऊर्ध्वं प्रत्याददीतैक-चितीकं चेति । ॥

वात्सप्रविष्णुक्रमयोः संनिपात इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यद्यह[1] वात्सप्रमुपवसथे संपद्येत वात्सप्रेणोपस्थाय संनिवपेताथ यदि विष्णुक्रमा उपवसथे संपद्येरन्विष्णुक्रमैः क्रमित्वा वात्सप्रेणोपस्थाय संनिवापेन प्रक्रामेदित्य॥न्यो ह स्माह शालीकिर्यद्यह[1] वात्सप्रमुपवसथे संपद्येत वात्सप्रेणोपस्थाय श्वो भूते संनिवपेताथ यदि विष्णुक्रमा उपवसथे संपद्येरन्विष्णुक्रमैः क्रमित्वा वात्सप्रेणोपस्थाय श्वो भूते संनिवापेनैव प्रक्रामेदिति । ॥

II. 20. 3. तस्यामन्यत्रावेक्षमाणो दधिद्रप्सान्प्रास्यत्यमुं ते शुचि दधामीति वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधातनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

II. 20. 5. अथैनाᳪं सिकताभिः पूरयित्वा दध्नोपरिष्टात्संप्रच्छाद्येति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सिकताभिरेवैनां[2] पूरयित्वोत्तरे शाला-खण्डे निदध्यादिति शालीकिः । ॥

---

१ Thus Bu U G (sec. m.) Be C′; यदिह B G (pr. m.); यदि Ms.
२ °रेवैनां Bu Be C′; °रेवैनाः B G U Ms.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 20. 7. ध्रिक्यस्यादान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधायन[॥]स्तूष्णीमिति शालीकिः[।] ॥

II. 20. 15. नैर्ऋतीनामुपस्थान[१] इति ॥ कुर्वीताच तयादेवतसूददोहसे[२] इति[२] बौधायनो[॥] न कुर्वीतेति शालीकिः[।] ॥

II. 20. 17.[५] उदपात्रस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति बौधायनो[॥] यथोपपादमिति शालीकिः[।] ॥

II. 21. 1. गार्हपत्यस्योपस्थान इति । सूत्रं बौधायनस्याहवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेरन्निति शालीकिः[।] ॥ ४ ॥ **द्वितीयः** ॥

II. 21. 13. स्तम्बयजुषो हरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यापरवकालादप्यत्राग्नीध्रो हरेदिति शालीकिः[।] ॥

III. 57. 4. आख्यातं चात्वालस्य परिलेखनम् ॥

III. 57. 7. आख्यातं लोकाग्नीनांꣳ हरणम् ॥

III. 94. 5. आख्यातꣳ स्फ्यविघनानामुपस्थानम् ॥

II. 21. 17. कार्ष्णाजिनीनामुपमोचन इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः[।] ॥

II. 22. 6. वज्रिणीनामुपधान इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर[॥]त्रो ह स्माह बौधायनो ऽग्रेण यूपावटीयꣳ शङ्कुं तिष्ठन्ननुरधिज्यं कृत्वा प्राञ्चं बाणं प्रविध्येत्तमनुद्रुत्याश्मानमुपदध्यादेवं दक्षिणत एवं पश्चादेवमुत्तरत इति[।] ॥

---

१ ॰मुपधान most of the MSS.

२ Thus B G; ॰दोहन्हे इति Bu; ॰दोहस इति Be; ॰दोहसाविति U (sec. m.), Ms.; C′ uncertain.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 23. 2. ऐन्द्रिया[१] उपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पुच्छ ऐन्द्रीमुपदध्यादिति शालीकिः ॥

II. 23. 8. उदपात्रस्योपनिनय इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति बौधायनो ॥ यथोपपादमिति शालीकिः ॥

ib. दर्भस्तम्बस्योपधान इति ॥ वाक्या समुद्र उपदधात्विति वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 23. 10. दूर्वेष्टकाया उपधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो दूर्वया वा सहोपदध्याद्दूर्वां[२] वैवेति[२] ॥ मन्त्रदूर्वैवैषा स्यादिति शालीकिः ॥

II. 23. 13. औदुम्बरं युगलाङ्गलमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ दार्व्य-वृक्षमेवैनत्कुर्यादिति[३] शालीकिः ॥ पुरुषा एवैतद्युगलाङ्गलं पुरस्तादाददते ऽध्वर्युः पश्चादिति बौधायनः ॥ प्रत्यक्षमेवैत-त्संयुज्य कृषेदिति शालीकिः ॥

II. 24. 1. कर्षण इति ॥ संप्रत्याहारं[४] कृषेदिति बौधायन ॥ आवा-जश्च[५] इति शालीकिः ॥ ५ ॥

---

१ Thus Be G (pr. m.); ऐन्द्र्या Bu B G (sec. m.); ऐन्द्रियासु॰ Bu.

२ Thus C′; दूर्वांवैवेति B Be G; चैवेति U (sec. m.); वेति U (pr. m.).

३ Thus C′ the Viv. and Ms. ॰दृक्ष॰ the other MSS.— ॰मेवैतत्कु॰ G Ms., ॰मेवैनेकु॰ Be C′.

४ Thus Be C′; संप्रत्यहारं Bu G; संप्रत्यगाहारं U, प्रत्यहारं B. संप्रत्याहृत्याहृत्य the Viv.

५ Thus B G U and the Viv.; अवाजन Bu, आवाज Be C′. Meaning uncertain.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 23. 16. गोयुगानामनुमन्त्रण इति ॥ तत्तद्देवानुमन्त्रयेदिति बौधायनः ॥ सर्वाणि सहेति शालीकिः ॥

II. 24. 10. सर्वौषधस्य वपन इति ॥ अर्धर्चशो वपेदिति बौधायन ॥ ऋचर्चेति शालीकिः ॥

II. 24. 14.५ इतरमितरच्च विपरिहरतीतरमितरच्चेति ॥ सूत्रं बौधायनस्यादद्दान एवैतां दिशमभिसंपादयेदिति शालीकिर्यजुषा यजुर्विपरिहरेदित्यौपमन्यवः ॥

II. 26. 8. स दर्भपुञ्जीलानि पयःप्रोक्षे ऽवधाय तैः प्रोक्षत्यग्नीन्वो ऽग्निभ्यो जुष्टान्प्रोक्षामीति वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 27. 5. कुम्भेष्टकानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पञ्चपुच्छेष्वेवैना[१] उपदध्यादिति[१] शालीकिः ॥

नानामन्त्रासु दिशो भजमानास्विति ॥ तयादेवतेनानुक्रम्य पारे सूददोहसः कुर्वीतेति बौधायनस्तांतामेवेष्टकां परिनिस्तिष्ठेदिति शालीकिः ॥

इष्टकागणानामुपधान इति ॥ तयादेवतेनानुक्रम्य पारे सूददोहसः कुर्वीतेति बौधायनस्तंतमेवेष्टकागणं परिनिस्तिष्ठेदिति शालीकिः ॥

II. 28. 8-10. अभिमर्शे ऽभिहोम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोरन्यो ह स्माहौ-

---

१ Thus B G U (sec. m.); ०पुच्छेष्वेतामुप० Bu; ०पुच्छेष्वेका उप० Be C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पमन्यवः पुरस्तादभिमर्शाभिहोमाभ्यां तयादेवतसूददोहसः[१] कुर्वीतेति ' ॥

II. 28. 15. सर्पशिरस[२] उपधान इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्यो-त्तरः शालीकेः ॥

II. 30. 10. औदुम्बरं चोलूखलमुसलमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " दार्व्यवृक्षमेवैनत्कुर्यादिति[३] शालीकिः ' ॥ ६ ॥

II. 30. 11. सर्वौषधस्यावहनन इति ॥ मन्त्रेणावहन्यादिति बौधायन-स्"तूष्णीमिति शालीकिः ' ॥

II. 30. 17. उखानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै"कामेवोखां मन्त्रेणोपदध्यात्तूष्णीमितरे इति शालीकिः ' ॥

II. 31. 13. पशुशीर्षाणामुपधान इति ॥ मध्य उपदध्यादिति बौधा-यनो " ऽन्तेषु तस्य व्युदूह्योपदध्यादिति शालीकिः ' ॥

अथर्वशिरस उपधान इति ॥ पुरस्तात्सर्वतोमुखमग्रेण स्वयमातृणामत्र नवर्चमथर्वशिर उपदध्यादिति बौधायनो " नाथर्वशिर इति शालीकिः ' ॥

II. 33. 12. सर्वतोमुखस्योपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुदिशमेव[४] गायत्रीरुपदध्यादिति शालीकिः ' ॥

---

१ Thus all the MSS.; ॰दोहसौ Ms.

२ ॰शिर MSS. exc. C′.

३ ॰वृक्ष्यं॰ MSS. exc. U C′ and Ms.; ॰मेवैतं MSS. exc. U.

४ Thus Be C′ U (sec. m.) and the Viv.; the other MSS. om. एव।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 33. 15. अङ्गानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ विज्ञातेष्वेवाङ्गेष्वङ्गान्युपदध्यादिति शालीकिः । ॥

II. 34. 2. ऋषभस्योपधान इति ॥ सूत्रं शालीकेरचो ह स्माह बौधायन ईषत्प्रत्यवह्वतशिरसमेनमुपदध्याद्यथर्षभो[१] वाश्रितुमुपतिष्ठतीति[२] । ॥

अतीतानामिष्टकागणानामुपधान इति ॥ आधिमुपदध्यादिति[३] बौधायनस्य ॥ इत्यन्त इति शालीकिः । ॥

व्रतप्रदान इति ॥ मध्यंदिने व्रतं प्रयच्छेदिति बौधायनस्य ॥ इत्यन्त इति शालीकिः । ॥ ७ ॥ तृतीयः ॥

II. 35. 1. पुरीषचितेरुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पूर्वेद्युरेव पुरीषचितिं परिनिस्तिष्ठेदिति शालीकिः । ॥

अश्वावभितस्तिष्ठेतां कृष्ण उत्तरः[४] श्वेतो दक्षिण[५] इति ॥ अत्रैवाभ्यां तिष्ठद्भ्यां घासमाहारयेदिति बौधायनः ॥ काले-काल एवैनावुदानयेयुरिति शालीकिः । ॥

II. 39. 1. वालखिल्यानामुपधान इति ॥ उपरिष्टाद्वालखिल्या उपदध्यादिति बौधायनः ॥ पार्श्वत इति शालीकिः । ॥

---

१ Thus (प्रत्यवह्वत॰) U G (pr. m.) C′ and Ms.; ॰प्रत्यवह्रत॰ Bu; प्रत्यगवह्वत॰ Be G (sec. m.), प्रत्यगवह्रत॰ B.

२ Thus G and Ms.; वाश्रितमुप॰ or वाश्रितामुप॰ the other MSS.

३ Thus B G U (sec. m.), Ms. and the Viv.; अधि॰ Bu. अद्रि॰ Be C′ U (pr. m.).

४ उत्तरत G C and the Viv.

५ दक्षिणत B G.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 41. 1. सृष्टीनामायातन[१] इति ॥ अग्रेण स्वयमातृण्णामुदीचीरेना आयातयेदोत्तरस्मात्पक्षसंधेः सर्वतो[२] वेति[२] ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

II. 41. 5. व्युष्टीनामुपधान इति ॥ सूत्रं शालीकेरन्त्रो ह स्माह बौधायनः पुरस्तादेनाः प्रतीचीरुपदध्यात्पुरस्ताद्धि प्रतीची रात्रिर्व्युच्छतीति । ॥

II. 42. 18. तासां पुरीषवतीं मध्य उपदधातीति ॥ स ह स्माह बौधायनः पुरीषेण वा सहोपदध्यात्पुरीषं[३] वैवेति[३] । मन्त्रपुरीषैवैषा स्यादिति शालीकिः । ॥

II. 42. 20. वैराजानामुपधान इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

II. 43. 9. याज्ञसेनीनामुपधान इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

II. 43. 21. घृतेष्टकानामुपधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो घृतेन वा सहोपदध्याद्घृतेन वाभ्यज्येति ॥ मन्त्रघृता एवैताः स्युरिति शालीकि॥८ र्घृतपिण्डानेवात्रोपदध्यादित्यौपमन्यवः । ॥

---

१ Thus C′ (sec. m.), Ms., the Viv. (one copy) ; ०मायतन the other MSS.

२ Thus Ms. and the Viv. ; सर्वत इति वेति Bu B G U (pr. m.) ; सर्वत एवेति U (sec. m.) Be C′.

३ Thus G ; ०षंचेवेति B Be Bu ; षंचतिवेति U, ०षंवैसवेति C′ ; ०षमेषवेति the Ms.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

इष्टकानामावापस्थान इति ॥ अन्तरेण ज्योतिष्मतीश्च भूतेष्टकाश्चैतदिष्टकानामावापस्थानं भवतीति ॥ स ह स्माह बौधायनः संवेशनयजुः प्रबुद्धयजुः प्रयाणयजुरपर्याणयजुः स्वामिधेनीराप्रीरतीताꣳश्चेष्टकागणानत्रोपदध्यादित्य॥त्रो[१] ह स्माह शालीकिर्नानिष्टकं मन्त्रमिष्टकावदापादयेद।तीतानेवेष्टकागणानत्रोपदध्यादिति[२] । ॥

II. 45. 4. पौर्णमास्या उपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यौत्तर एवाꣳसे पौर्णमासीमुपदध्यादिति शालीकिः । ॥

II. 45. 6. नक्षत्रेष्टकानामुपधान इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनः प्रतितारकं चात्रेष्टका उपदध्यात्तत्र तत्र च रोचयेदिति । ॥

II. 45. 15. सर्वतोमुखस्योपधान इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनो व्यवेतं[३] खल्विदं कृष्णस्याभिमर्शनेन[४] भवति । सर्वतोमुखमुपधास्यञ्छ्वेतमश्वमभिमृशेदिति । ॥

II. 46. 3. वर्धनेष्विति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनो

---

१ Before **अत्रोपदध्या०** Bu Be C′ G (pr. m.) U (sec. m.) ins. **एतदेव** or **एतद्** here and l. **6**; B G (sec. m.) and the Ms. om. these words.

२ ०पातयेदितिता० some.

३ **व्यवेतं** Be U (sec. m.) Ms. (=व्यवहितं); व्यपेतं B G, अवेतं C′ अपोवेतं Bu.

४ ०मर्शनं the Ms.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यावन्ति वर्धनानि समाने ऽहनि संनिपतेयुः सर्वेषां पारे तथादेवतसूददोहमः कुर्वीतेति ' ॥ ८ ॥ चतुर्थः ॥

II. 47. 9. अथ प्रोक्षणीषु हिरण्यशल्कान्प्रत्यस्यत्यूर्ध्वं[१] त्रिभ्यो ऽपरिमितानिति सहस्रमिति प्रोक्तं ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

II. 48. 9. शतरुद्रीयस्य होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोः '' पूर्वस्मिन्नेवानीके जुहुयादिति गौतमः ' ॥

II. 49. 8. नमस्कारैरुपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः सधनुष्क एवोपतिष्ठेतोत्तरस्या एव दिश आवृत्यैतेनैव यथेतमेत्य पश्चात्प्राङ् तिष्ठन्नूर्ध्वामुपतिष्ठेतेत्य''न्यो[२] ह स्माह शालीकिर्दत्त्वैव धनुरुपतिष्ठेतैतस्यै चैव दिश आवृत्यैतेनैव यथेतमेत्य पश्चात्प्राङ् तिष्ठन्नूर्ध्वामुपतिष्ठेतेति[२] ' ॥

II. 49. 15. परिषिच्यमाने यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रं शालीकेर''न्यो ह स्माह बौधायनः परिषिच्यपरिषिच्यैवाश्मनि कुम्भं निदध्यादश्मंस्ते क्षुदमुं ते शुगृच्छत्वित्यभिनिर्दिश्येयं द्विष्यादिति ' ॥

II. 50. 3 विकर्षण इति ॥ अर्धर्चशो विकर्षेदिति बौधायन '' ऋचर्चेति शालीकिः ' ॥

---

१ आवपति instead of प्रत्यस्यति Be C′.

२ Thus (ऊर्ध्वाम्) Be C and the Viv.; ऊर्ध्वस् all the other MSS. and the Ms.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 52. 3. स्वयमातृण्णायै व्याघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या"ग्निचतुरश्रामेनां व्याघारयेदिति शालीकिः ' ॥

II. 53. 4. वैश्वानरमारुतानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति बौधायनस्तू"ष्णीका इति शालीकि"र्वैश्वानर एव मन्त्रवान्स्यात्तूष्णीका मारुता इत्यौपमन्यवः ' ॥

II. 53. 6. आनीकवतस्य होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या"हवनीय एवानीकवतं जुहुयादिति शालीकिः ' ॥

II. 54. 4. अथैनꣳ संचितमाज्यप्रोक्षेण प्रोक्षतीति ॥ सूत्रꣳ शालीके"र्न्नो ह स्माह बौधायनो मन्त्रानुदिशं चैनं प्रोक्षन्मन्त्रानुल्लोकं चेति ' ॥

II. 54. 15. दध्नस्य निधान इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेनेध्मं निदध्यादाध्वरिकेण चाग्निकेन चेत्या"ग्निकेनैवेति शालीकिः ' ॥ ९ ॥

II. 55. 1. शाकलैः परिधान इति ॥ आहवनीयं परिदध्यादिति बौधायनः " पुच्छमेवेति शालीकिः ' ॥

II. 55. 5. स्रुवाहुत्योः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो " न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

II. 55. 7. पूर्णाहुत्यै[१] करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो " न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

II. 55. 8. अत्र जुह्वन्मनसा दिशो ध्यायेदिति[२] ॥ दिग्भ्यो ऽहमग्नि-

---

१ Thus Ms. only ; पूर्णाहुत्योः the MSS. ; पूर्णाहुतिकरण the Viv.

२ इति om. all exc. Ms.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मभि[१]संभराणीति वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

II. 56. 8. प्रसेकस्यायातन[२] इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

II. 56. 10. तस्मिंश्चतुर उपस्तृणान आहेति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नोपस्तृणीतेति शालीकिः ' ॥

II. 56. 12. प्रसेकस्यानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो " नानुप्रहरेदिति शालीकिः ' ॥

II. 56. 13. ब्रह्मौदनस्य श्रपण इति ॥ अग्न्याधेयवच्छ्रपयेदिति बौधायन " एतस्मिन्नेवेति शालीकिः ' ॥

II. 56. 14. ब्रह्मौदनस्य प्राशन इति ॥ उत्तरे ओष्यन्ते प्राश्नीयुरिति बौधायनः " पुच्छमेवाभित इति शालीकिः ' ॥

II. 57. 4. वातनामानां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " वातमप्यत्राञ्जलिना जुहुयादिति शालीकिः " कृष्णाजिनपुटेन जुहुयादित्यौपमन्यवः ' ॥

II. 57. 9. शाकलानामनुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो " नानुप्रहरेदिति शालीकिः ' ॥ १० ॥ पञ्चमः ॥

II. 57. 12. अग्निधिष्ण्यानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सर्वा एव याजुषीरुपदध्यादिति शालीकिः ' ॥

---

१ The two akṣaras स्म effaced in G.

२ ॰यतन MSS. exc. Be C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 58. 2. नानाबीजानां निर्वपण इति ॥ निर्वपणेनानुसमेत्य[1] व्यभिमृशेदिति[1] बौधायनस्तत्तदेव हविः परिनिस्तिष्ठेदिति शालीकिः ॥

तेषां व्रीहिष्वेव हविष्कृतमुद्वादयत्युपोद्यच्छन्ते यवानिति ॥ सूत्रꣳ शालीकेरन्यो ह स्माह बौधायन आवपनप्रभृति यवेषु मन्त्रकर्माभ्यावर्तेत तन्त्रं तु हविष्कृत्[2] स्यादिति ॥

आप्यनिनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो निनयेदिति बौधायनोऽग्रेणातिहार्येति शालीकिरग्रेण वा जघनेन वेत्यौपमन्यवः ॥

सचरुपशुपुरोडाशा[3] एवेतरेषाꣳ हविषामिडा अवद्येदभ्यर्धादिति[4] सपशुपुरोडाशानां वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 58. 7. अत्याक्रमण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य सह स्विष्टकृतात्याक्रामेदिति[5] शालीकिः ॥

I. 60. 10. अभिषेक इति ॥ सूत्रमाचार्ययोरन्यो ह स्माहौपमन्यवः

---

१ ॰समेत्याभिमृशेदिति U (sec. m.).

२ Thus G (sec. m.) Bu Be C′ Ms; ॰ष्कृत B G (pr. m.) U; cp. XXI. 4: 75. 7, XXI. 16: 99. 16.

३ ॰पशु॰ om. B G U (pr. m.) the Viv.— ॰डाश B Bu G U (pr. m.) the Viv.; ॰डाशा Be C′ U (sec. m.).

४ Thus (and cp. II. 71. 5) B G B; ॰दत्यर्धाद्देति Be C′ ॰दभ्यर्धद्देति Bu.

५ Thus U (pr. m.) C′, the Viv.; स्विष्टकृतमत्या॰ the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पुरस्तात्स्विष्टकृतो यावदाम्नातेनाभिषिञ्चेन्नात्र कृष्णाजिनं न रुक्मौ[१] न पार्थानि भवन्ति कुशानेव संस्तीर्य तेष्वेनमभिषिञ्चेदिति '॥

II. 58. 18; 59. 8. योगे विमोक इति ॥ अहरहर्युञ्ज्यादहरहर्विमुञ्चेदिति बौधायनो " ऽहरहर्युञ्ज्यादन्ते विमुञ्चेदिति शालीकिर"ादित एव युञ्ज्यादन्ते विमुञ्चेदित्यौपमन्यवः '॥

II. 59. 11. क्रतुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यथाकल्पेवास्य क्रतुकरणानि कुर्यादिति शालीकिः '॥

II. 59. 13. ऐकादशिनानां[२] पशूनामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै"कयूप एवैकादशिनान्पशूनुपाकुर्यादिति शालीकिः '

॥ ११ ॥

II. 59. 17. वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुहुयादिति बौधायन " आदितश्चान्ततश्चेति शालीकिः '॥

II. 60. 3. अश्वस्यावघ्रापण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " माध्यंदिन एव सवने ऽश्वमवघ्रापयेदिति शालीकिः '॥

पशूनामासादन इति ॥ पशुंपशुं पञ्चहोत्रासादयेदिति बौधायनो " मुख्यमेवेति शालीकिः '॥

हृदयशूलानामुद्वासन इति ॥ एकैकश उद्वासयेदिति बौधायनः " सर्वान्सहेति शालीकिः '॥

---

१ Thus Be C′ U (sec. m.); रुक्म° the other MSS.

२ C′ and the Viv. एका॰ ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 62. 1. आभिचार्ये मन्त्रामन्त्र इति॥ मन्त्रवती च स्यादध्यवदानीया चेति बौधायनस्तू''ष्णीका च स्यादध्यवदानीया चेति शालीकि''र्मन्त्रवती च स्यात्तन्त्रहरया चैनया निरूढया यजेतेत्यौपमन्यवः'॥

II. 62. 6. देविकाहविषां करण इति॥ कुर्यादिति बौधायनो'' न कुर्यादिति शालीकिः'॥ १२॥ षष्ठः॥

63. 1. अथातो वाजपेयं व्याख्यास्यामः॥

चिन्वीत वाजपेये ऽग्निमिति बौधायनो'' न चिन्वीतेति शालीकिः'॥

II. 63. 3. औदुम्बरꣳ रथचक्रꣳ सप्तदशारमिति॥ सूत्रं बौधायनस्य'' दार्व्यवचमेवैनत्कुर्यादिति[१] शालीकिः'॥

I. 63. 12. खादिरीं विद्धर्षीं[२] वभ्रैर्व्यूतामुपकल्पयत[३] इति॥ सूत्रं बौधायनस्य'' बस्ताजिनं चैवात्रोपकल्पयीत शतमानं च हिरण्यमिति शालीकिः'॥

II. 63. 13. स ग्रीष्मस्य जघन्याहःसु पुरस्तादाषाढ्यै पौर्णमास्यै दीक्षेत इति॥ सूत्रं बौधायनस्य'' शरदि वाजपेयेन यजेतेति शालीकिः'॥

---

१ °दृच्य° G (sec. m.).-- °मेवैनत् G (pr. m.) U, °मेवैतत् the other MSS.

२ Thus G and the Viv.; विद्धषि Bu, वितूर्षी B, वितूर्ष्णीं U, विकर्णां Be, विकर्णीं C′ (pr. m.), विद्धर्णीं (sec. m.).

३ Thus G, वध्यैव्यू° Be, वभ्रैव्यू° C′, वंधैस्य° Bu, वाभ्रैर्व्यू° U, दध्यूर्व्यू° B, वभ्रैर्व्यू° the Viv. (one copy), वभ्रैरु° (another).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 64. 4; 65. 10. सावित्राणाꣳ होम इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 64. 12. वाजपेयिकायै सुरायै संधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्॥चो ह स्माहौपमन्यवो यत्रैव सुरा स्यात्तत आहारयेदिति । ॥

II. 65. 4. सो ऽरत्निमात्रे ऽरत्निमात्रे वा विग्रथ्नाति धनुर्वेष्टीर्वा प्रवेष्टयतीति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 65. 5. गोधूमं[1] चषालमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ गोधूमपिष्टानामपि कुर्यादिति शालीकिः । ॥

II. 66. 2. दुन्दुभीनामासञ्जन इति ॥ सूत्रं द्वैधमेवैतद्भवति ॥

II. 66. 14. क्रतुकरण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्॥चो ह स्माह बौधायनो ऽतिरात्रमप्यत्र क्रतुमुपेयात्समानपक्षे चैनꣳ संतिष्ठापयिषेदिति[2] ॥ १३ ॥

II. 66. 16. पञ्चैन्द्रानतिग्राह्यान्गृह्णातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्व एवैते[3] सोपयामा[4] ग्रहीतव्या[4] भवन्तीति शालीकिः । ॥

II. 67. 10. सुराग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सजुष्टान्परिमृज्य[5] सादयेदिति शालीकिः । ॥

---

१ Thus G and the Viv. (one copy), गोधमं Bu; गोधूमं the other MSS.

२ Thus Be C′ U (sec. m.); संनिपतिष्येदिति B G; सन्निपधिष्येदिति Bu.

३ Thus G C′; एवैने U, एवैतैः B Be; Bu defective.

४ सोपयामगृहो॰ U.

५ Thus Be C′; सयजुष्टा॰ Bu U, सयजुष्का॰ B G.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 67. 12. द्विश्रेणि[1] वा त्रिश्रेणि[1] वोदीच आयातयतीति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 68. 1. षड्रशना आदाय यूपमभिप्रेयादिति बौधायनः ॥ पञ्च रशना आदाय यूपमभिप्रेयादिति शालीकिस्तिस्रो रशना आदाय यूपमभिप्रेयादित्यौपमन्यव ॥ एकामेव रशनामादाय यूपमभिप्रेयादित्यौपमन्यवीपुत्रो ॥ ऽग्नीषोमीयरशनायामेव नियुञ्ज्यादित्याञ्जीगविः । ॥

II. 68. 2. वाजपेयिकानां पशूनामुपाकरण इति ॥ ऐकादशिनानुपाकृत्य[2] वाजपेयिकानुपाकुर्यादिति बौधायनो ॥ वाजपेयिकानेव नैवैकादशिनानिति शालीकिः । ॥

ib. 3. प्राजापत्यानामुपाकरण इति ॥ एकैकश उपाकुर्यादिति बौधायनः ॥ सर्वान्सहेति शालीकिः । ॥

II. 70. 3. वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुहुयादिति बौधायन ॥ आदितश्चान्ततश्चेति शालीकिः । ॥

हृदयशूलानामुद्वासन इति ॥ एकैकश उद्वासयेदिति बौधायनः ॥ सर्वान्सहेति शालीकिः । ॥

II. 72. 15; 75. 15. रथानामभियोजन इति ॥ सूत्रं शालीकेर ॥ तो ह स्माह बौधायनो य एवैष समवक्षेपणो मन्त्रस्तं प्रथममभियोजनानां कुर्यादथ तूष्णीमश्वान्समवक्षिपेदिति । ॥

II. 76. 5. काष्ठागमन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रदक्षिण-

१ द्विःश्रे° and त्रिःश्रे° G (sec. m.).

२ एका° the Viv.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मावृत्यैतां[१] काष्ठां गच्छेयुरथामुतो ऽपसलैरावर्तेरन्नित्य''त्रो ह स्माह शालीकिरपसलैरावृत्यैतां[१] काष्ठां गच्छेयुरथामुतः प्रदक्षिणमावर्तेरन्निति ' ॥ १४ ॥

II. 79. 14. अथ यजमानं तार्प्यं परिधापयतीति ॥ सूत्रं बौधायन-स्योभे एवैते यजमानं परिधापयेदिति शालीकिः ' ॥

II. 80. 2. श्रित्या आयातन[२] इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 80. 5. तां दशभिः कल्पै[३] रोहतीति[३] ॥ सूत्रं बौधायनस्य'' तैरेव मन्त्रैः प्रत्यवरोहेदिति शालीकिः ' ॥

II. 81. 2. अथास्मै प्रत्यवरोहणत[४] आसन्दीं निदधातीति[५] ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' वस्ताजिनं चैवास्यात्र[६] प्रत्यवरोहेच्छतमानं[७] च हिरण्यमिति शालीकिः ' ॥

---

१ Thus both times C′ only; ॰वृत्येतः both times G and B the second time; वृत्येत B the first time; all the MSS. (exc. C′) ॰त्य॰, not त्यै॰।

२ Thus B G, आयतन the Viv., आतत Bu, आधान Be C′.

३ Thus G U C′ (sec. m.) and the Viv.; ॰ल्पोरोह॰ Bu, ॰ल्पैरारोह॰ B Be.

४ Thus only the Viv., प्रत्यवरोहत the MSS.

५ Thus the Viv., निमिनोतीति Be, मिनोतीति C′, प्रत्यवदधातीति B Bu G U.

६ Thus B U G; वैवास्यच Bu; च only Be C; अस्य seems superfluous.

७ Before शतमानं B Bu U G ins. इति।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 81. 5. अथैनमेतयासन्द्या सद आवहन्त्या वा व्रजतीति[1] ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 81. 8. अतिग्राह्याणां भक्षण इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

II. 83. 10. प्राजापत्यानां भक्षण इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

II. 84. 2. गुदतृतीयेष्विति ॥ द्वेद्वे अत्र गुदतृतीये उपयष्टोपयजेदिति बौधायनो ऽपच्छेदमिति शालीकिः समस्तान्येवैतान्यनुप्रहृत्य सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः ॥ १५ ॥ सप्तमः ॥

II. 85. 1. अथातो राजसूयं व्याख्यास्यामः ॥

चिन्वीत राजसूये ऽग्निमिति बौधायनो न चिन्वीतेति शालीकिः ॥

II. 85. 9. पुनरभ्युष्य पिष्टानि कृत्वाहारयेदिति बौधायनस्तथाभ्युप्तान्येवैतानि[2] स्युरिति शालीकिः ॥

II. 85. 10. नैर्ऋतस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्स्यादिति बौधायनस्तूष्णीक इति शालीकिः ॥

II. 85. 12. एकोल्मुकस्य हरण इति ॥ अन्वाहार्यपचनाद्धरेदिति बौधायनो ग्रामाग्नेरिति शालीकिः ॥

II. 86. 1. नैर्ऋतस्य होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य विस्रंसिकाकाण्डाभ्यामेनं परिगृह्य जुहुयादिति शालीकिः ॥

---

१ व्रजतीति G B, इजिनीति Bu; U Be C′ corrupt.

२ Thus G; °भ्युष्यान्ये° U, °भ्युपन्ये° B, °भ्युप्रान्ये° Be C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 86. 3. दक्षिणानां दान इति ॥ अहरहर्दद्यादिति बौधायन ॥ आदितस्त्वान्ततस्त्वेति शालीकिः । ॥

II. 86. 3. उदपात्रस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति बौधायनो ॥ यथोपपादमिति शालीकिः । ॥

II. 86. 5. स्वाहा नमो य इदं चकारेति ॥ सूत्रं बौधायनस्यान्त-मप्यत्र स्वाहाकारं परिणयेदिति शालीकिः । ॥

II. 87. 1. संतनीनामनुप्रयोग इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदह-रिष्ट्या वा पशुना वा यजेतापि तदहः संतनी[1] प्रयुञ्जीतेत्यु॥त्रो ह स्माह शालीकिरहरहराश्रावणार्थे खल्वेते दृष्टे भवतो । यदहरिष्ट्या वा पशुना वा यजेत न तदहः संतनी प्रयुञ्जीतेति । ॥

ib. चातुर्मास्यानामनुप्रयोग इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदहश्चातुर्मास्यानि प्रयुञ्जीतापि तदहः संतनी प्रयुञ्जीतेत्यु॥त्रो ह स्माह शालीकिरहरहराश्रावणार्थे खल्वेते दृष्टे भवतो । यदहश्चातुर्मास्यानि प्रयुञ्जीत न तदहः संतनी प्रयुञ्जीतेति । ॥

II. 88. 17. आख्यातं पञ्चेध्मीयस्य करणम् । ॥ १६ ॥

II. 89. 3. अथोपवेषेणाङ्गारान्समूहतीति ॥ सूत्रं शालीके॥त्रो ह स्माह बौधायनस्तूष्णीमङ्गारान्समूह्याथैनान्स्रुवाहुतिभिरभिजु-हुयादग्नये[2] रक्षोघ्ने स्वाहेति पञ्चभिर्॥त्र प्रष्टिवाहिनं रथं दद्यादिति । ॥

---

१ Here and infra some of the MSS. read संतनीः (संतती).

२ स्रुवाहुतीः Be U C′, स्रुवाहुत्याः Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 89. 11. अपामार्गसक्तूनाꣳ होम इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''न्यो ह स्माह बौधायनः समस्तेनैवास्मै मन्त्रेणापामार्गसक्तूञ्जुहुया-त्तूष्णीꣳ स्रुवमनुप्रहरेत्तूष्णीमुपोत्तिष्ठेदिति[१] ' ॥

II. 89. 15. देविकाहविषां करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य'' सोमꣳसोममनुवर्तेरन्निति शालीकि''र्न देविकाहविर्भिर्यजे-दित्याज्ञीगविः ' ॥

II. 91. 3. अग्निभिः प्रत्यवसान इति ॥ अजस्रैः प्रत्यवस्येदिति बौधा-यनो'' ऽरण्योः समारोह्येति शालीकिः ' ॥

पयसः समासेचन इति ॥ दृतौ वा विनाडे[२] वा समा-सिञ्चेदिति बौधायनो'' नवायां कुम्भ्यामिति शालीकिः ' ॥

II. 92. 14. स्वयंकृतेष्विति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''न्यो ह स्माह बौधा-यनो गौन्यामप्रमृदितानां[३] कुशानां बर्हिः संनह्येत्स्वयंपति-तानां काष्ठानामिध्मं ' यदेव वेद्यै रूपꣳ सा वेदिर्दृतिं वा विनाडं[४] वा रथ आधाय परिवहेद्यत्तत्र नवनीतमुत्सीदे-त्तदाज्यꣳ स्यादिति ' ॥

II. 93. 2. मैत्राबार्हस्पत्यस्य निर्वपण इति ॥ समानचतुर्मुष्टी स्याता-

---

१ ०मुपोत्तिष्ठेदिति G U C′, ०मुपतिष्ठेदिति B Bu Be; probably II. 89. 12 उपोत्तिष्ठति is the correct reading.

२ विनाले G U C′, विनाळे the other MSS. and the Viv.

३ Thus Be C′ and comp. the Viv.: गवां नियतगमनेन शातितानां कुशानां; यो[illegible]यप्रमृ० G B Bu, येन्यायप्रमृ० U.

४ विनालं or विनाळं MSS.

19

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मिति बौधायनो ॥ नानाचतुर्मुष्टी स्यातामिति शालीकिः ।

॥ १७ ॥ अष्टमः ॥

II. 94. 2. रोहिते चर्मणीति ॥ सूत्रं बौधायनस्या॥प्यरोहितꣳ स्यादिति शालीकिः । ॥

सोमक्रयणेषूपेते[१] नित्याः शते स्युरिति बौधायन ॥ एत एव शततमाः स्युरिति शालीकिः । ॥

II. 94. 8. वसतीवरीणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सारस्वतीरप्यत्र वसतीवरीर्गृह्णीयादिति शालीकिः । ॥

II. 94. 18. आग्नेयस्यैन्द्राग्न उपालम्भ्यो भवतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै॥न्द्राग्न एव सवनीयः स्यादिति शालीकिः । ॥

पात्राणां करण इति ॥ यथानिर्भेदं पात्राणि कारयेदिति बौधायनः ॥ प्राकृतान्येवैतानि स्युरिति शालीकिः । ॥

II. 98. 1. सारस्वतीनामभिहोम इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनो याभ्यामेतदृग्भ्यां वहन्तीरभिजुहुयात्ताभ्यां ग्रहेग्रहे जुहुयादथ तूष्णीꣳ सारस्वतीरभिजुहुयादिति । ॥

II. 98. 7. अभिषेचनीयानां ग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्ययो॥रत्रो ह स्माहौपमन्यवः पुरस्तात्सदसो ऽभिषेचनीयान्ग्रहान्गृह्णीयादिति । ॥

II. 99. 16; 102. 9. धनुषः प्रदान इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

---

१ Thus B G U (pr. m.), ०षूपहिते Be C' U (sec. m.), ०कपेत Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 100. 9. मारुतस्यैकविंशतिकपालस्य कपालोपधान इति ॥ ऐष्टिकैरुपधाय गणैरुपदध्यादिति बौधायनो॥ गणैरेवेति शालीकिः। ॥

II. 100. 9 आभिचारे मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति बौधायनस्य॥ तूष्णीकेति शालीकिः। ॥ १८ ॥

II. 101. 2. क्लीबस्य स्थान इति ॥ अन्तर्वेदि तिष्ठेदिति बौधायनो॥ बहिर्वेदीति शालीकिः। ॥

II. 106. 7. मणीनां करण इति ॥ औदुम्बर औदुम्बरेण लोहेन प्रच्छन्नः स्यादिति बौधायन॥ औदुम्बर एवेति शालीकिः। ॥

II. 107. 4. तस्मिन्त्सह संग्रहीत्रा रथवाहने रथमादधातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्या॥धातृणामेवैकः[1] संग्रहीता स्यादिति शालीकिः। ॥

II. 108. 14. स्फ्यस्य प्रदान इति ॥ सूत्रं शालीकेर्॥नो ह स्माह बौधायनो यजमानस्यैवैकस्य मन्त्रेण संप्रयच्छेत्तूष्णीमितरे संप्रयच्छेरन्निति[2]। ॥

II. 109. 1. अक्षाणां करण इति ॥ सौवर्णाः स्युरिति बौधायनो॥ राजता इति शालीकि॥र्नागदन्ता[3] इत्यौपमन्यवो॥ वैभीतका इत्यौपमन्यवीपुत्रः। ॥

ib. अथास्मै पश्चाच्चानपच्छिद्य प्रयच्छतीति ॥ सूत्रं शाली-

१ Thus G; ०स्यधातॄणामे० C′, ०स्याथाक्षणामे० U, ०स्य अथातणामे० B Be; in Bu this dvandva is missing.

२ ०यच्छेरंनिति G U C′.

३ Thus G B Bu U; ०दंत्या Be C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

केर॥ त्रो ह स्माह बौधायनो येनास्यानुपपन्नꣳ स्यात्तं तत्रापिसृजेद्दिग्गो ऽभ्ययꣳ राजाभूदिति । ॥

II. 111. 8. अथ विषुवति दर्भस्तम्बे जुहोतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यत्रैव दर्भस्तम्बः स्यात्तद्गच्छेदिति[१] शालीकिः । ॥ १९ ॥ नवमः ॥

II. 111. 14. अग्नीनाꣳ हरण इति ॥ अजस्रान्हरेदिति बौधायनो । ऽरण्योः समारोह्येति शालीकिः । ॥

ib. वेद्यै करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पूर्वापूर्वा वेदिर्भवतीति शालीकिः । ॥

II. 112. 10. अथैनं तीर्थादानीय पवयित्वा पुण्डरिस्रजिनमुदानीयेति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयानि पुण्डरिकाणि करयेत्सौवर्णानि च नादेयानि चेति ॥ नादेयान्येवेति शालीकिः । ॥

II. 112. 13. निदधत्यस्मा एतद्धविरुच्छिष्टं व्रतभाजनमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नात्र हविरुच्छिष्टं व्रतभाजनं निदध्यादिति शालीकिः । ॥

II. 112. 17. सोमक्रयणेषूपैते[२] नित्याः स्युरिति बौधायन ॥ एत एव स्युरिति शालीकिः । ॥

---

१ तत्र instead of तत् Be C′.

२ Thus B G U (pr. m.); ०षुपैते Bu; ०षूपह्विते Be C′ U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

औपसदाꣳ[१] हविषां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्ति[२] स्युरिति बौधायनस्तूष्णीकानीति[३] शालीकिः ' ॥

II. 113. 14. आग्नेयस्य प्राजापत्यस्तूपर उपालम्भ्यो भवतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " प्राजापत्य एव सवनीयः स्यादिति शालीकिः ' ॥

II. 114. 11. भार्गवो होता भवतीति ॥ आदित एव भार्गवꣳ होतारं वृणीतेति बौधायनो " दशपेय एव भार्गवो होता स्यादिति शालीकिः ' ॥

शतं ब्राह्मणाः पिबन्तीति[४] ॥ यजमान[५] एकशततमः स्यादिति बौधायनो " यजमान एव शततमः स्यादिति शालीकिः ' ॥

II. 114. 7. दक्षिणानां दान इति ॥ एता एव ब्राह्मणाभिविहिता[६] दक्षिणा दद्यादिति बौधायन " एतन्मुखꣳ सहस्रमिति शालीकिः ' ॥ २० ॥

II. 115. 1. तेषामुत्थानेष्विति ॥ गच्छेयुरावभृथादिति बौधायनो " ऽप्सुषोमान्ता इति शालीकि "र्ध्रुवान्ता इत्यौपमन्यवः ' ॥

II. 115. 8. हविषोहविष इष्ट्वा बार्हस्पत्यमभिघारयतीति ॥ बार्ह-

---

१ Thus G B and the Viv.; उपसदि U, औपसदानां C′, औपसद्यो Bu; Be defective.

२ °वंत MSS.

३ Thus G and U (pr. m.); तूष्णीका इति B G (sec. m.), तूष्णीकेति C′, तूष्णीकानिति Bu.

४ cp. T Br. I. 8. 2. 2.

५ Before यजमान G B ins. यो, U ये ।

६ °भिहिता Be C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्पत्यस्यापीष्ट्वा[1] बार्हस्पत्यमभिघारयेदिति बौधायन॥ इत- रेषामेव हविषां न बार्हस्पत्यस्येति शालीकिः । ॥

II. 115. 13. उच्चैरादित्याया आश्रावयत्युपांशु[2] मारुत्या इति ॥ आदित्याश्रावणप्रभृत्युपांश्वथेतरदुच्चैरिति[3] बौधायन॥ आ मारुत्याश्रावणप्रभृत्युपांश्वथेतरदुच्चैरिति शालीकिः॥ सर्वैवो- च्चैरादित्या सर्वोपांशु मारुतीत्यौपमन्यवः । ॥

II. 115. 15. मात्यदूतेष्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्ये॥मं[4] ते[4] ऽसौ[4] प्राहैषी- दित्येव ब्रूयादिति शालीकिः । ॥

II. 117. 14. द्विराच इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ यजनीये[5] ऽहन्पूर्व- महर्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति शालीकिः । ॥

II. 118. 5. देविकाहविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा- यनो॥ न कुर्यादिति शालीकिर्न कुर्यादिति शालीकिः[6] । ॥ २१ ॥ दशमः ॥

॥ इति द्वाविंशः प्रश्नः ॥

---

१ Thus G and the Viv.; ॰स्यापीत्वा B, स्यपिष्ट्वा U. C′ Be corrupt, Bu defective.

२ Thus G, all the other MSS. more or less corrupt.

३ Here and infra all the MSS. इतर instead of इतरद् ।

४ Emended; ॰स्यमांतेसौ Be C′ U (sec. m.), ॰स्यमंचेसौ Bu, ॰स्यमंचेस्ये G, ॰स्यमंचस्ये B; cp. XXIII. 2 and T Br. I. 8. 3. 4: दूतान्प्रहिणोति ।

५ Thus all.

६ In the MSS. no repetition of the final words.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 119. 1. अथात इष्टिकल्पं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनः पञ्चदशसामिधेनीकाः स्युर्वार्त्रघ्नावाज्यभागावुच्चैर्देवता इत्यथो ह स्माह शालीकिः सप्तदशसामिधेनीकाः स्युर्वृधन्वन्तावाज्यभागावुपांशु देवता इति ॥

याजमानस्य करण इति ॥ सꣳस्थितमिष्टिपथे[१] याजमानं कुर्यादिति बौधायनः कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति शालीकिः ॥

II. 121. 3. अग्नये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यो दर्शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादयेदिति ॥ स ह स्माह बौधायनः पाथिकृतं निरूप्य वैश्वानरं द्वादशकपालमनुनिर्वपेदथातिपन्नां प्रतियजेदित्यथो ह स्माह शालीकिः पाथिकृतं निरूप्य वैश्वानरं द्वादशकपालꣳ समानतन्त्रमनुनिर्वपेन्न चातिपन्नां प्रतियजेदित्यन्यतरेणैव सहातिपन्नां प्रतियजेदित्यौपमन्यवो ऽत्रो ह स्माहाञ्जीगविर्वि वा एतस्य यज्ञश्छिद्यते यस्य तन्त्रे प्रतते ऽन्यत्तन्त्रं[२] प्रतायते य एवैषो[३] ऽच्युत[३] आग्नेयो ऽष्टाकपालस्तमेव पौर्णमास्यां वामावास्यायां वा पाथिकृतं कुर्यान्न चातिपन्नां प्रतियजेदिति ॥

II. 121. 7. अग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहि-

---

१ ०सिद्धमिष्टिपथे G, ०सिद्धमिष्टियथे B, ०सिद्धिमिष्टिपथे U, सिद्धिमिष्टयथे Bu, ०सिद्धमिष्टयथे Be C′.

२ न्यतंचं MSS.

३ Thus C′, एवैषोव्युत U, एवैषोच्यत B G Be, एवैषाच्यूत Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ताग्निः सन्नव्रत्यमिव चरेदिति ॥ आधानप्रभृत्येवैतदुक्तं भवतीति बौधायनो " ऽन्वाहितेषु चैवोपसमाहितेषु चाग्निष्विति शालीकिः ' ॥

II. 121. 9. अग्नये रक्षोघ्ने पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यꣳ रक्षाꣳसि सचेरन्निति ॥ हुत्वाग्निहोत्रमिष्टिꣳ सꣳस्थापयेदिति बौधायनः " सꣳस्थितायामिष्टामग्निहोत्रं जुहुयादिति शालीकिः ' ॥

II. 121. 17. अग्नये रुद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदभिचरन्निति ॥ स ह स्माह बौधायनो लोहितोष्णीषा लोहितवाससश्चर्त्विजः प्रचरेयुरिति " याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं भवतीति शालीकिः ' ॥

II. 121. 18. अग्नये सुरभिमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्य गावो वा पुरुषा वा प्रमीयेरन्यो वा बिभीयादिति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रोक्षणीषु च गन्धानावपेयुर्गन्धवन्तश्चर्त्विजः प्रचरेयुरिति " याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं भवतीति शालीकिः ' ॥

II. 122. 7. अग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यं कामो नोपनमेदिति ॥ स ह स्माह बौधायनो या तत्राम्नाता स्यात्तां चेन्निर्वपतः कामो न समृध्येतायैवं[1] कुर्यादित्यैषैव सार्वकामिकी स्यादिति शालीकिः " कामेकाम एषा[2] स्यादित्यौपमन्यवः ' ॥

II 124. 1. अग्नये ज्योतिष्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्याग्नि-

---

१ ॰थैवं G U Be; थैनं B C', ॰धैवं Bu.

२ एषा G, एवैषा U, all the other MSS. एष ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

रुद्धृतो ऽऋते ऽग्निहोत्र उद्वायेदिति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''त्रो ह स्माह बौधायनो मन्थनमधिमन्थनमुपसमिन्धनमित्येतान्मन्त्रान्निगदेदिति ' ॥

II. 124. 17. वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत्पुत्रे जात इति ॥ स ह स्माह बौधायन उत्थितायां निर्दशायां वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत्सꣳस्नावस्य च कुमारं प्रलेहयेदिति '' जातमेव विदित्वेति शालीकिर्न च सꣳस्नावस्य कुमारं प्रलेहयेदित्य''नन्तरे पर्वणीत्यौपमन्यवः[१] ' ॥ १ ॥

II. 125. 2. विपर्यस्तहविषीति ॥ मारुतः[२] प्रथमं मन्त्रकर्म[३] लभेतेति बौधायनो '' ऽवदानत इति शालीकिः '' प्रदानत इत्यौपमन्यवस्त्वा''तुष्प्राश्यादित्यौपमन्यवीपुत्रः ' ॥

II. 125. 9. वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदायतनं गत्वेति ॥ यत्रैव यतिष्यमाणः स्यात्तदायतनं ' तद्गत्वा वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदिति बौधायनः '' स्वस्थानेष्वेवाग्निष्विति शालीकिः ' ॥

II. 126. 3. यया रज्ज्वोत्तमां गामाजेदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्ये''मां ते ऽसौ पाहैषौदित्येव[४] ब्रूयादिति शालीकिः ' ॥

---

१ The words after **प्रलेहयेदिति** only in C′ and U (sec. m.); Be has of them only **औपमन्यवो**; the other MSS. omit the opinion of Aupamanyava.

२ **मारुतं** Bu.

३ **तंत्रं** Be C′ (pr. m.).

४ Thus C′ U (sec. m.); **प्रहैषौ॰** the other MSS.; cp. XXII. 21 and XIII. 10: 126. 5.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 127. 10. बल्बजानपीध्मे संनह्येदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ बल्बजानामप्यत्र बर्हिः संनद्धं भवतीति शालीकिः । ॥

II. 128. 7. आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेदभिचरन्निति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ प्रत्यभिचरन्तमेव विद्वित्वेति शालीकिः । ॥

ib. सारस्वतमाज्यमिति ॥ मन्त्वनिरुप्तमेतद्भृतं[१] स्यादिति बौधायनस्य ॥ ष्णीकमिति शालीकिः । कालेकाल एवैनद्ध्रुवाज्यादृह्णीयादित्यौपमन्यवः[२] । ॥

II. 128. 17. अध्वरकल्पायामिति ॥ स ह स्माह बौधायन इडान्तं प्रथमं तन्त्रं कुर्यादेवं द्वितीयं तृतीयेन सहावशेषं वर्तयेदिति ॥ त्यो ह स्माह शालीकिरा प्रणीतात्प्रथमस्य[३] तन्त्रस्य परिशाययेदेव[४] द्वितीयमेवं[५] तृतीयं[५] । तृतीयेन सहावशेषं वर्तयेदिति ॥ सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा[६] इत्यौपमन्यवः[६] । ॥

II. 129. 7. यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतं सोमारौद्रं चरुं

१ तंचनिरुप्तं॰ B G; तंचेनिरुप्तं॰ U, तंचंनिरूपत॰ Bu: मंचभिनरुप्त॰ Be, मंचनिरुप्त॰ C′.

२ ध्रुवाज्यात्गृह्ण॰ G U (sec. m.): ध्रुवाज्यास्यात्गृह्ण॰ B U (pr. m.); ध्रुवाज्यंगृह्ण॰ Be C′; ध्रवागृह्ण॰ Bu.

३ Thus Be C′ U; प्रणीताप्र॰ B G (pr. m.), प्रणीताः प्र॰ G (sec. m.); Bu defective.

४ Thus G B; कुर्यादेवं U Be C′; Bu defective.

५ एवं तृतीयं om. B G.

६ ॰क्रमादित्यौ॰ C′ U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तिष्यापूर्णमासे निर्वपेदिति ॥ उपवसथीये ऽहन्निर्वपेदिति बौधायनो॥ यजनीये ऽहन्निति शालीकिः।॥

II. 129. 11. आज्यं प्रोक्षणमाज्येन मार्जयन्त इति ॥ उदकुम्भ आज्यस्रुवं प्रत्यस्येदिति बौधायनः। प्रोक्षणं चैव मार्जनं चाज्येन[1] कुर्यादथेतरदद्भिः कुर्यादिति शालीकि॥र्यत्किं चाद्भिः कार्यं स्यात्सर्वं तदाज्येन कुर्यादित्यौपमन्यवः।॥

ib. 16. यदि बिभीयाद्दुश्चर्मा भविष्यामीति सोमापौष्णं चरुं निर्वपेदिति ॥ विज्ञातेषु रूपेषु निर्वपेदिति बौधायनः॥ पुरस्तादेव शङ्कमान इति शालीकिः।॥

II. 130. 7. अर्धेष्विति॥ संस्थितायामिष्ट्यामर्धानभ्याद्ध्यादिति बौधायनो॥ ऽत्रैव परिश्रयोरन्निति शालीकिः।॥ २ ॥ प्रथमः ॥

I. 130. 15. विपर्यस्तहविषीति ॥ मारुतः प्रथमं मन्त्रकर्म लभेतेति बौधायनो॥ ऽवदानत इति शालीकिः॥ प्रदानत इत्यौपमन्यवश्चातुष्प्राश्यादित्यौपमन्यवीपुत्रः।॥

I. 130. 17. मारुतीभ्यां होता यजतीति ॥ स ह स्माह बौधायन आदित एव होता मरुत आवाहयेदनुवाचनतो ऽध्वर्युरिति॥ याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं भवतीति शालीकिः।॥

I. 131. 19. आदित्येभ्यो भुवद्वद्भ्यश्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम इति ॥ सूत्रं शालीकेर॥चो ह स्माह बौधायनः सर्वाः सपदाः सर्वाः समाविचाः सर्वाः समयूखेध्मा इति ॥

II. 132. 2. पदपांसूनां हरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर॥चो ह

१ चैवाज्येन B Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्माह बौधायनः समस्तेनैवास्य[1] मन्त्रेण पदपांसूंल्लोत्तरवर्ग्ये[2] आवपेदथ तूष्णीमुरस्यनुनिनयेदिति । ॥

II. 133. 16. शतं सुवर्णानि कृष्णलानि भवन्तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्यौपशतान्येवैतानि[3] स्युरिति शालीकिः परिहारयेच्चैषामिति[4] । ॥

II. 134. 3. चत्वारिचत्वारि कृष्णलान्यवद्यति चतुरवत्तस्याप्त्या इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यान्यवत्तानि स्युर्जुहुयादेव तान्यथ यानि भक्षार्थानि स्युस्तद्यावद्गृहीतान्येव[5] तानि स्युरथेतराणि समावच्छो विभजेरन्नि॥त्यथो ह स्माह शालीकिर्यान्यवत्तानि स्युर्जुहुयादेव तान्यथ यानि भक्षार्थानि स्युस्तद्यावद्गृहीतान्येव[5] तानि स्युरथेतराणि प्राशित्रहरण ओप्य ब्रह्मणे परिहारयेदिति । ॥

II. 137. 21. यः पापयक्ष्मगृहीतः स्यात्तस्मा एतमादित्यं चरुममावास्यायां निर्वपेदिति ॥ उपवसथीये ऽहन्निर्वपेदिति[6] बौधायनो ॥ यजनीये ऽहन्निति[6] शालीकिः । ॥

---

१ ०स्य Be C′ U (sec. m.), ०स्मै Bu U (pr. m.), ०स्मिन् G B.

२ Thus (and cp. vol. II, 104. 2) G, ०वर्गे the other MSS.

३ बौधायनस्यौपशता० G U, ०नस्य औपश० B, ०धायनस्येत्यायशान्य० Be, ०धायन्येत्यायसन्येवैतानि C′; but cp. the Viv.: उपशतेन तानि भवन्तीति । शतसमीपे ऊनानि वाधिकानि वेति ।

४ Thus the Viv. (ब्रह्मणे to be understood), प्रतिहार० the MSS.

५ Thus G; स्युस्तद्यव० the other MSS.

६ Instead of ऽहन् (thus B G Bu) the other MSS. हनि ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 140. 9. सांग्रहण्यै परिधिष्विति ॥ ऐष्टिकैः परिधाय पौरोडाशिकैः परिदध्यादिति बौधायन ॥ ऐष्टिकैरेवेति शालीकिः । ॥

. 140. 11. आहुतीनाꣳ होम इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेरचो ह स्माह बौधायन औदुम्बरैः पात्रैरेता आहुतीर्जुहुयाद्धुत्वा चैतानि पात्राण्यग्नैवानुप्रहरेदिति । ॥

I. 141. 1. आज्यस्यावेक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवदित्येतैरेवाज्यमवेक्षितमुत्पुनुयादिति[१] शालीकिः ।

॥ ३ ॥

142. 12. यावतो ऽश्वान्प्रतिगृह्णीयात्तावतो वारुणाꣳश्चतुष्कपालान्निर्वपेदेकातिरिक्तानिति ॥ स ह स्माह बौधायनो वैश्वानरेणैकं[२] प्रतिगृह्णीयादेवं[३] द्वौ[४] । गणं[४] तु प्रतिगृह्य कुर्वीत[५] बहुषु[६] वारुणानेकातिरिक्तानित्यचो ह स्माह शालीकिवैश्वानरेणैकं प्रतिगृह्णीयान्न तु द्वौ[७] । गणं[७] तु प्रतिगृह्य कुर्वीत न[८] तु द्वयोर्बहुषु वा वारुणानेकातिरिक्तानिति । ॥

---

१ पुनुयाद् again all.

२ About the correct reading and the meaning of this dvaidha I am uncertain; ॰णैकं B U Bu, ॰णैवैकं Be G, ॰णैकः C′.

३ एवं C′ U, एव the other MSS.

४ द्वौ गणे Be B G, द्वौगुणं C′, द्वागणे B, दौर्गुणं U (sec. m.).

५ MSS. exc. Be C′ ins. तु, U (sec. m.) नतु ।

६ वा ins. Bu.

७ U again दौर्गुणं; गणं the other MSS., गुणं C′.

८ न given by Be C′ U (sec. m.), not by B Bu G U (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 143. 2. आमिचार्ये मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति बौधायन॥स्तूष्णीकेति शालीकिः।॥

II. 143. 15. पुनः समूहति समूह्यावद्यतीति ॥ सूत्रं बौधायन॥स्यैतैरेव मन्त्रैः प्रतिसमूह्यावद्येदिति शालीकिः।॥

II. 144. 7. त्रयस्त्रिंशत्कपालं पुरोडाशं निर्वपतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ संदिग्धपुरोडाश एवैष स्यादिति शालीकिः।॥

II. 146. 3. (147. 17). वर्षाह्वस्तम्बस्याभिहोम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ यत्रैव वर्षाह्वस्तम्बः स्यात्तद्गच्छेदिति शालीकिः।॥

II. 148. 4. कृष्णाजिनस्यावधवन[1] इति ॥ अन्तर्वेदि तिष्ठन्कृष्णाजिनमवधुनुयादिति बौधायनो॥ बहिर्वेदीति शालीकिः।॥

II. 148. 6. अश्नःस्ववकारीयँ करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो॥ न कुर्यादिति शालीकिः।॥

II. 151. 1. संसर्गे[2] प्रायश्चित्तकरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर॥न्नो ह स्माहौपमन्यवो यो नु खल्वाहवनीयो ऽत एवैष उद्धृतो भवति। ग्रामयोनिरन्वाहार्यपचनस्तत्रतत्र[3] नास्ति प्रायश्चित्तं। प्रशस्तो हि वृथाग्निसंसर्ग इति।॥

इतीन्वा[4] इमा इष्टयो व्याख्याताः ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

---

१ Thus G, °स्यावयषन U, °स्यावधाम Bu Be C′, °स्यायवन B, °स्याय-वन the Viv.

२ संवर्गे B Bu G.

३ तत्रवा Be C′.

४ इतीम्वा B C′ Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 154. 5. अभिक्रामं जुहोतीति ॥ कियति नु खल्वेतदुक्तं भवतीति ॥ पञ्च प्रयाजा इति बौधायनो ॥ यत्प्राक् शालाया इति शालीकिः । ॥

II. 155. 16. यदि पशोरवदानं नश्येदाज्यस्य प्रत्याख्यायमवद्येदिति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि पशोरवदानं नश्येद्यद्येकं यदि द्वे आज्यस्य[1] प्रत्याख्यायमिष्ट्वा तत्कृत्वा[2] पुनर्यजेतेत्य॥थो ह स्माह शालीकिर्यदि पशोरवदानं नश्येद्यद्येकं यदि द्वे आज्यस्य[1] प्रत्याख्यायमिष्ट्वा तत्कृत्वा[3] कृतमेव मन्येताथ यदि भूयो ऽप्येवं कुर्यादिति । ॥

II. 157. 2. सङ्गव इति ॥ यत्र क्वच नाव्या[4] वा[4] नदी[4] स्यादन्तरेणोदयच्छवती[5] वासङ्गवस्तत्रेति बौधायनो ॥ यत्र क्वचन शब्दा न सङ्सृज्येरन्नसङ्गवस्तत्रेति शालीकि॥र्यत्र क्वचनान्तरेणेयादसङ्गवस्तत्रेत्यौपमन्यवः[6] ॥ प्रस्थयोरेव जनपदयोरसङ्-

---

१ Some of the MSS. आज्यस्यैव ।

२ न ins. B.

३ After कृत्वा G B ins. न पुनर्यजेत (or °तेति), but cp. infra XXIII. 8.

४ Thus G B (नावा वार्या the Viv.): नाव्यावा नदीव Bu U (pr. m.): नाव्यवायानदी U (sec. m.): नाव्यवायां नदी C′: नाव्याषाया नदी Be.

५ Thus G and B (the latter only °ति); °रेणोदपच्छमावति Bu U; °रेणोद:त्यती Be C′ (pr. m.), °रेणोदापच्छती C′ (sec. m.). The Vivaraṇa: उदकयच्छस्यो (?) भावः यच्छो पादः । उदकपादवती ।

६ Thus B G Bu U (pr. m.); क्वचनोदकमंतरेणयाद° U (sec. m.); क्वचनोदकमंतरेयाद° C′, °नोदकमंतरेयाद° Be; but in the Vivaraṇa there is no mention made of water; परस्परशकटायन्तरा गच्छेदिति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मन्त्रस्त्वेत्यौपमन्यवीपुत्रो ॥ नाविद्विषाणयोः सꣳस्रवो विद्यत इति छागलेयब्राह्मणं[१] भवतीत्याज्ञीगविः । ॥

II. 157. 3. अभिभूतीनाꣳ होम इति ॥ आध्वरा हुत्वा साान्नाय-णिका[२] जुहुयादिति बौधायनः ॥ सान्नायणिका[२] एवेति शालीकिः । ॥

II. 162. 18. दीर्णप्रवृत्तेष्विति ॥ सूत्रꣳ शालीकेरत्रो ह स्माह बौधा-यनो याभ्यामेतदृग्भ्यां[३] पूतभृदाधवनीययोर्जुहुयात्ताभ्यां[४] ग्रहे-ग्रहे जुहुयादथ तूष्णीꣳ सꣳस्रावमवनयेदिति । ॥

II. 167. 6. नित्ये ग्रहणे वैष्णवीमृचमनुवर्तयतीति ॥ सूत्रं बौधा-यनस्य ॥ पृषदाज्य एवैषानुवर्तयितव्या भवतीति शालीकिः । ॥

II. 169. 5. स उक्थमुक्थं वेव प्रतिगीर्योक्थशा इत्याह सवनꣳसवनं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः । ॥

II. 171. 8 (172. 14). पृष्ठ्यग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेरत्रो ह स्माह बौधायनो यत्र क्वचैतान्यहानि संगच्छेयुर्गृह्णीयादेव तत्र पृष्ठ्य-ग्रहानिति ॥ संवत्सर एवैते दृष्टा भवन्ति । संवत्सर एवैना-न्गृह्णीयादित्यौपमन्यवः[५] । ॥

---

१ Thus B G Be C′, ॰लयंब्रा॰ Bu, ॰लेयाब्रा॰ U (pr. m.), ॰लब्रा॰ U (sec. m.), ॰लेयिब्रा॰ the Vivaraṇa.

२ साया॰ the MSS.

३ Thus (and cp. infra p. 157, 8) G Bu U (pr. m.), ॰भ्यामेषब्र॰ Be U (sec. m.), ॰भ्यामेवतद्द॰ B, यचामेषब्र॰ C′.

४ पूतभृताधवनीयेज॰ U (sec. m.), पूतभृदाधवनीयेज्॰ G B U (pr. m.)

५ एवैनंगृ॰ all.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 171. 16. पृष्ठ्यग्रहाणां भक्षण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽनुसवनभक्षेण[1] चैवैनान्भक्षयेन्नित्येन चेति " नित्येनैवेति शालीकिः ' ॥

II. 173. 7. अꣳशूनां प्रवृꣳहण[2] इति ॥ एकैकशः प्रवृहेदिति[3] बौधायनः " सर्वान्सहेति शालीकिः ' ॥ ५ ॥

II. 173. 12. आधवन[4] इति ॥ व्यतिचारमाधुनुयादिति बौधायनो " यथाधवित्रमिति शालीकि"र्भक्षयेदित्यौपमन्यवः ' ॥

II. 174. 9. अꣳशोर्होम इति ॥ सूत्रं शालीकेर"न्नो ह स्माह बौधायनो याभ्यामेतदृग्भ्यामुपस्पृशेत्ताभ्यामेनं जुहुयाद'थ तूष्णीमुपस्पृशेदिति ' ॥

II. 175. 1. पृश्निग्रहाणां ग्रहण इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 176. 13. तेन कक्षमुपोषतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य'पूपेनैवाप्यत्र कक्षमुपोषेदिति शालीकिः ' ॥

II. 176. 16. ऋषभो गोषु जीर्यतीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर"न्नो ह स्माह बौधायनो यमप्यन्यं बर्हिस्तन्त्रात्पशुमालभेत तत्राप्येतानि कुर्यादुपाकरणीययोर्वपायां देवतास्विति ' ॥

---

१ नुसवनंभक्तेण B G U (pr. m.); नुषवनभक्षण Bu, नुसवनभक्षणेनैवैना॰ U (sec. m.) C′; Be corrupt.

२ Thus (cp. XIV. 12: 173. 7) B Bu G and the Viv., प्रवंहण Be, प्रवर्हण U C′.

३ प्रवर्हे॰ or प्रवर्हये॰ the MSS. exc. G.

४ अथायवन Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 178. 9. अष्टापद्यै गर्भस्य वसाहोम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ न गर्भस्य वसाहोमं जुहुयादिति शालीकिर्न च गर्भस्य वसाहोमं जुहुयान्नेडां न स्विष्टकृतमित्यौपमन्यवः । ॥ ६ ॥ तृतीयः ॥

II. 179. 9. अजवशाया उपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ वायव्ययैवैनामुपाकुर्यादिति शालीकिरथो ह स्माह ज्यायान्कात्यायनो यथाप्युपाकरण उपाकरणं नुदत एवमेवाप्युत्तरे मन्त्रा नुद्येरन्निति । ॥

II. 180. 5. यदालब्धायामभ्रो भवतीति ॥ स ह स्माह बौधायनो यद्यहान्तश्रिता[1] अकृष्णा मेघाः स्युः सꣳस्थापयेवाथ चेत्कृष्णाः स्युरथैवं कुर्यादित्यथो ह स्माह शालीकिर्यद्यह नादित्यमन्तर्दध्युः[2] सꣳस्थापयेदेवाथ चेदेनमन्तर्दध्युरथैवं[3] कुर्यादिति ॥ नालब्धायामसꣳस्थापनं[4] विद्यत इति गौतमः । ॥

II. 180. 17. जयेष्विति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 181. 15, 16. अभ्यातानेष्विति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्याथो ह स्माहौपमन्यवो ऽभ्यातानाञ्जयान्राष्ट्रभृत इति स्रुवाहुतीरेवैता जुहुयाद्गच्छेयुश्च दर्शपूर्णमासावभ्यातानाञ्जयान्राष्ट्रभृत इति । ॥

---

१ ? यद्यहान्तासिता Be C′, यद्यहांतश्रिता B G U, यदिहांतस्थिता Bu.

२ Thus U, यद्यहर्नादित्य B G Be C′, यद्यहसादित्य॰ Bu.

३ Thus Be C′ U (sec. m.); एनम् om. B Bu G U (pr. m.), ॰थैवंनकुर्य॰ C′.

४ नलब्धा॰ G U.— ॰थांसंस्थापनं Bu, but the Viv. has असमापनम् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 182. 2. शम्यापरिधिष्विति[१] ॥ शम्यैव शम्यापरिधीन्कुर्यादिति[२] बौधायनः ॥ प्राकृता एवैताः[३] स्युरिति शालीकिः । ॥

II. 182. 7. द्विःस्वाहाकारꣳ राष्ट्रभृतो जुहोतीति ॥ विग्राहं जुहुयादिति बौधायन ॥ द्वे द्वे स्वाहाकृती इति शालीकिः । ॥

II. 182. 11 sqq. अधिदेवने जुहोति रथमुखे जुहोति रथनाभ्यां[४] जुहोतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ तदग्नीन्येवैतानि[५] स्युरिति शालीकिः । ॥

II. 183. 15. नैयग्रोध औदुम्बर आश्वत्थः प्लाक्ष इतीध्मो भवतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पृथगेवैतानीध्मान्यभ्यज्य पृथगभ्यादध्यादिति शालीकिः । ॥

II. 184. 2. १० यद्वाचः क्रूरं तेन वषट्करोतीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर्न्वो ह स्माह बौधायन उदश्वित्क्षारमिश्रमर्कपर्णेन[६] सह[७] जुहुयाज्जुहोति वा कडिति वा वषट्कुर्यादिति । ॥

---

१ Thus Bu C′ and the Viv.; शम्याः प° the other MSS.

२ Conjecturally (Viv.: शमीवृक्षस्य शम्याकाराः); शम्याये शम्यान्परि° B G U, शम्ययैव शम्यान्परि° Bu; शम्याये परि° Be C′.

३ एवैता all.

४ नाभ्यां Bu U C′.

५ Thus C′ U (sec. m.); °तदग्नित्येव Be; °तदन्येवै° B Bu G U (pr. m.). The Viv.: एव (r. एत) दग्नौन्वे (r. न्ये) व । एतेष्वेव होमाः । नास्त्यग्निस्तवतन्चेति ।

६ Emended; उदश्वित्क्षा° Be, उदश्विदतक्षा° C′, दुदश्वतक्षा° B G, दश्वि-तक्षा° Bu, उत्श्विदत्क्षा° U.

७ om. Be C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 187. 8. प्रसव इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेन प्रसुवीयाद्वाग्निष्ठीयाभिश्च सावित्रेण चेति " सावित्रेणैवेति शालीकिः ' ॥ ७ ॥

II. 187. 16 sqq. अतिक्रामेष्विति[1] ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 188. 10 sqq. अतीमोक्षेष्विति[2] ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

II. 191. 2. प्राणग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " संवत्सर एवैते दृष्टा भवन्ति ' संवत्सर एवैनान्गृह्णीयादिति शालीकिः ' ॥

II. 192. 10. तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्यान्नं नाद्यादिति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर"न्यो ह स्माह बौधायनः प्राक् चेद्विजिज्ञासायै[3] निषीदेदथैवं कुर्यादिति ' ॥

II. 195. 3. यस्याहवनीयेऽनुद्वाते गार्हपत्य उद्वायेदिति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर"न्यो ह स्माह बौधायनः समस्तमेतमग्निꣳ सते समुप्य दक्षिणेन विहारं पर्याहृत्य गार्हपत्यस्यायतनाद्भस्मोद्वाप्य शकृत्पिण्डेन परिलिप्य न्युप्योपसमाधाय ज्वलन्तमाहवनीयमुद्धृत्याहवनीयस्यायतनाद्भस्मोद्वाप्य शकृत्पिण्डेन परिलिप्य न्युप्योपसमाधाय समिद्वत्याहवनीये षट् स्रुवाहुतीर्जुहुयादुद्बुध्यस्वाग्ने

---

१ Thus G (sec. m.) and the Viv.; ॰क्रमे॰ the other MSS. Vol. II. 187. 15 is to be corrected ऽतिक्रामाणा॰ ।

२ स्रतो॰ Be C′ and the Viv., स्रति॰ the other MSS.

३ Thus B G and the Viv., प्राक्चेत्जिज्ञासायै Bu, प्राक्चेविज्ञासायै C′, प्राक्चजिज्ञासयै U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्वमग्ने सप्रथा असि मनो ज्योतिर्जुषतां तन्तुं तन्वन्नुद् त्वं चित्रमिति' ॥

II. 196. 2 sqq. अतिरिक्तसोमेष्विति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 198. 1. ध्रुवे परिहीणे प्रायश्चित्तकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्राक् चेदवभृथाच्छन्दोगबह्वृचेषु लभेरन्नभ्यावर्त्तयेयुस्तुतशस्त्राणि स्युस्तत्कृत्वा पुनर्यजेतेत्य"न्यो ह स्माह शालीकिः प्राक् चेदवभृथाच्छन्दोगबह्वृचेषु लभेरन्नभ्यावर्तयेयुस्तुतशस्त्राणि स्युस्तत्कृत्वा कृतमेव मन्येतेति' ॥

II. 199. 6. अक्तां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" यदेवानन्तरमहः स्यात्तस्मिन्मैत्रावरुणाग्राग्ग्रहांगृह्णीरन्निति शालीकिः' ॥

II. 200. 3. यूपे विरूढे प्रायश्चित्तकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या'न्तस्तन्नमेव यूपे विरूढे प्रायश्चित्तं कुर्यादिति शालीकिः' ॥

II. 201. 11. यस्य सोम उपदस्येत्सुवर्णं हिरण्यं द्वेधा विच्छिद्यर्जीषेऽन्यदाधुनुयाज्जुहुयादन्यदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" सहिरण्या एवास्यात ऊर्ध्वं सुत्यास्सम्भसा ह्वयेरन्नभ्युन्नीयेरन्निति[१] शालीकिः' ॥

II. 201. 19. आदारसोमेष्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्या'दारसोमेनैवाप्यन्यमागमयेरन्निति[२] शालीकिः' ॥

---

१ Corrected; भ्युन्निरन्निति B G Bu U (pr. m.), ०भ्युपनीरंनिति or ०रन्निति Be C′ U (sec. m.).

२ Thus B G; ०नवाप्यन्यमाग० Bu, नैवान्योन्यमाग० Be C′ U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 203. 4. आशिःष्विति ॥[१] आशिषो ऽनुवर्तेरन्निति बौधायन ॥ एता[२] एवाशिषः स्युरिति शालीकिः । ॥ ८ ॥ चतुर्थः ॥

II. 245. 1 sqq. अथातो द्वादशाहं व्याख्यास्यामः ॥

II. 247. 4. चिन्वीत द्वादशाहे ऽग्निमिति बौधायनो । न चिन्वीतेति शालीकिः । ॥

अतिग्राह्य[३] इति ॥ स ह स्माह बौधायनो गृहपतिरेवारण्योः[४] समारोपयेदेतदतिग्राह्यस्य रूपं भवतीत्य॥न्यो ह स्माह शालीकिः पृथगेवारणीषु समारोपयेरन्गृहपतेरेव प्रथमस्य मथित्वा ज्वलत्सु ज्वलतो ऽपि[५] विसृजेरन्नित्येतदतिग्राह्यस्य[५] रूपं भवतीति । ॥

II. 245. 7. संनिवाप[६] इति ॥ स ह स्माह बौधायनः संनिवप्स्यन्तो ऽग्नये ब्रह्मण्वते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेयुरग्नये क्षत्रवते ऽग्नये क्षत्रभृत इत्य॥न्यो ह स्माह शालीकिरग्निसंयोजनो[७] खल्वेषेष्टिर्भ-

---

१ Before आशिषो U has (rightly?) आशीष्ष्वेव (r? आशिःष्वेव,) C′ reads; आशीष्ष्वेवाशीष्ष्वित्याशिषो।

२ Thus B U C′, the Viv.; एत the other MSS.

३ Thus U (sec. m.) and C′ originally; अतिग्राह the other MSS.

४ Thus G B, गृहपतेरेवा॰ Bu Be C′, गृहपतिना॰ U.

५ Thus B Bu G, ॰तोनिसृ॰ Be, ज्वलत्सुज्वलतोपिनिसृ॰ U (sec. m.).

६ Thus B G and cp. XXVI. 12; संनिवापन U (sec. m.) C′ Be, संनिधाप Bu.

७ Thus B Be; ॰यजना Bu G U C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वति । यत्रैवाग्निं चेष्यमाणः स्यात्तत्रैनां निर्वपेदिति ॥ प्राजापत्यं[१] पशुपुरोडाशमनुवर्तयेतेत्यौपमन्यवः[२] । ॥

II. 245. 11. पत्न इति ॥ एकैकश एवैनान्पवयित्वैकैकश उदानयेयुरिति बौधायनः ॥ सकृदेवैनान्पवयित्वैकैकश उदानयेयुरिति शालीकिः ॥ सकृदेवैनान्पवयित्वा सर्वान्सहोदानयेयुरित्यौपमन्यवः । ।

II. 246. 6. आर्षेयवरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ये केचन समानगोत्रा अव्यवेता अन्यथागोत्राः[३] स्युरेकस्यार्षेयस्य[४] वरण[४] एव तेषां वरणꣳ स्यादित्यत्रो ह स्माह शालीकिर्यदि चैव व्यवेता यदि[५] चाव्यवेताः[५] समानगोत्रा एकस्यार्षेयवरण[६] एव तेषां वरणꣳ स्यादिति । ॥

I. 246 13. व्रतधुक्ष्विति ॥ समातच्य समावच्छो विभजेरन्निति बौधायनः ॥ पृथगेवैषां[७] व्रतदुघः स्युरिति शालीकिः । ॥

---

१ प्राजापत्यस्य the MSS.

२ Thus U (sec. m.), ॰नुवर्ततेत्यौ॰ B G U Be, ॰नुनिर्वेतेतेत्यौ॰ C′, ॰नुवर्तेतप्यौ॰ Bu.

३ ? अन्यथाद्दौत्रा Be, अन्यथोद्दोत्रा C′, अन्यथाद्दोरात्रा Bu, अन्यथा अद्दोरात्रा U, अन्येय अगोत्रा G B; अन्वायागोत्राः the Viv. (one copy), अन्यथासगोत्राः (another copy).

४ स्युरेक आर्षेयसंवरण C′, स्युरेक आर्षेयताः समानगोत्रा एकार्षेयं चरण Be.

५ Only in C′ B and U (sec. m.).

६ ॰र्षेयंवरण or चरण U Be C′. On the whole difficult passage cp. Āp. XXI. 3. 4.

७ एव om. G and the Viv.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 247. 1. षष्ठ्यामुपसद्युत्तरवेदिꣳ संनिवपन्तीति सूत्रमाचार्य्ययोरपि[१] वैकादश्यामिति विधिः[२] । ॥

II. 247. 7. वसतीवरीणामभिग्रहण[३] इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥त्रो ह स्माह बौधायनो यदि सातिशेषः कलशः स्यात्तूष्णीमवनयेद्यु वै सर्वश एव लेपः समवनीतः स्यादथैवं[४] कुर्यादिति शालीकिः । ॥

II. 247. 12. सो ऽत्र[५] वैव[५] यज्ञस्य पुनरालम्भं जपति यज्ञायज्ञीयस्य वा स्तोत्रे शंयुवाके वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकिः । ॥

II. 248. 1. विवर्तयन्ति परिधीननुप्रहरति[६] प्रस्तरमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुप्रहरेदेवात्र प्रस्तरपरिधीनिति शालीकिः । ॥ ६ ॥

II. 248. 5. निमील्याध्वर्युरुपांꣳशु[७] जुहोतीति । सूत्रं बौधायनस्यानन्वीक्षमाण एव जुहुयादिति शालीकिः । ॥

---

१ Before अपि Be ins. अचोद्दस्माहौपमन्यवो, C′ अचो॰ वो, U अचोहस्माह बोधायनो । cp. XXVI. 12.

२ Thus B G; ॰मिति वाधिः Bu; मिति नामिः U, ॰मिवल्कं Be C′.

३ Thus the Viv. and cp. XXVI. 12; ॰मदिग्रहण Be C′, ॰मिति-ग्रहण the other MSS.

४ Thus Be G, ॰दथैव C′, ॰दथवैवं Bu B U.

५ Thus B U G Bu the Viv. (one copy); चैव Be C′ the Viv. (another copy).

६ ॰हरति Be G Bu U; ॰हरंति Be C′.

७ Read ॰पांꣳशुं?

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 248. 7 sqq. शिल्पैरुपाकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेनोपाकुर्याद्बर्हिर्भ्यां च शिल्पैश्चेति ॥ शिल्पैरेवेति शालीकिः । ॥

II. 248. 15. न्यूङ्खन इति ॥ विराजां[1] वा प्रतिपत्सु न्यूङ्खयति[2] शस्त्रे[3] वेति[3] ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 249. 4. निर्मन्थ्यस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्स्यादिति बौधायनस्य ॥ तूष्णीक इति शालीकिः । ॥

दाक्षिणानाꣳ होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनो जुहुयादेवाहुतीर्जपेत्प्रत्ययमन्त्रानित्य॥न्यो ह स्माह शालीकिर्जुहुयादेवाहुतीर्न तु[4] प्रत्ययमन्त्राञ्जपेदिति ॥ ये केच दक्षिणायुक्ता मन्त्राः स्युर्नैवैनानाद्रियेतेत्यौपमन्यवः । ॥ १० ॥

पञ्चमः ॥

II. 252. 6. अविवाक्य इति ॥ अविवाक्यमेतदहर्भवतीति बौधायनो ॥ विब्रूयादेवेति[5] शालीकिः । ॥

II. 252. 11. ऋचामुद्धरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यथाप्रकृतिमेवाध्वर्युः कुर्याच्छन्दोगबह्वृचा एव प्रतिकुर्वीरन्निति[6] शालीकिः । ॥

---

१ विराजां G C′, विराजा Be Bu, विरजां U, विवजां B.

२ ०यंति all exc. C′.

३ शस्त्रैर्वेति all.

४ Found in Be C′ U G (sec. m.), the other MSS. om.

५ Thus corrected; निब्रू० B G, तिब्रू० Bu, नुब्रू० Be C′ U (sec. m.), निर्ब्रू० U (pr. m.).

६ प्रतिषिकु० B G U (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 255. 13. सर्पण इति ॥ कृष्णाजिनान्तैः सर्पन्त उत्तरꣳ हविर्धानमुपस्पृशेयुरिति बौधायनो ' नोपस्पृशेयुरिति शालीकिः ' ॥

II. 257. 4 sqq. आग्रयणाग्रेष्विति ॥ वाचंयमो ऽध्वर्युः पूर्वान्ग्रहस्थान् गृह्णीयादिति[1] बौधायनो '' विसृष्टवागिति शालीकिः ' ॥

स[2] शुक्रं गृहीत्वा धारयति यावदितरौ ग्रहौ गृह्णातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' यंयं गृह्णीयात्तंतं परिमृज्य सादयेदिति शालीकिः ' ॥

ग्रहाधानेष्वनुसंव्रज्याया[3] इति ॥ अनुसंव्रजेदिति बौधायनो '' नानुसंव्रजेदिति शालीकिः ' ॥

II. 258. 1. पशुकल्पेष्विति ॥ सर्वे कल्पा बौधायनस्यै''न्द्राग्नपशून्येवाहीनरात्रिसत्त्राणि भवन्तीति शालीकिः ' ॥

II. 261. 2. तेषां यानि समहाव्रतानि तानि साग्निचित्यान्य'येतराण्यौत्तरवेदिकानि स्युरिति बौधायन '' ऐकाहिकस्त्वेवाग्निरिति शालीकिः ' ॥

II. 262. 12. आचीयेष्विति[4] ॥ अभिजिद्विषुवान्विश्वजिद्गममहर्महा-

---

१ ग्रहस्थानान्गृ॰ B.

२ स given only by U (sec. m.) C′ and the Viv.

३ Thus B G (sec. m.) C′ (sec. m.) U; जायोजनाधानेष्व॰ Be, ग्रहस्थानेष्व॰ Bu; the Viv.: ग्रहा आधीयन्ते एष्विति।

४ Thus (heteroclitic locative? from आचीयत्) Be C′ U (cp. Āp. XXIII. 9. 6 आच्यन्ति); आहीयेष्विति B G the Viv.; आजीयेष्विति Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

व्रतमित्येतान्याचीयन्ति[1] भवन्तीति बौधायनो॥ यान्यन्यानि पृष्ठ्याभिप्लवेभ्य इति शालीकिर्॥ यानि चान्यानि पृष्ठ्याभिप्लवेभ्यो दशमाच्चाह्न इत्यौपमन्यवः॥ प्रायणीयारम्भणीयावभिजिद्विषुवान्विश्वजिद्दशममहर्महाव्रतमुदयनीयो ऽतिरात्र इत्येतान्यष्टावाचीयन्ति[2] भवन्तीति गौतमः। ॥

II. 265. 5. पशुकल्पेष्विति ॥ सर्वे कल्पा बौधायनस्यै॥ कादशिनपशून्येव सांवत्सरिकाणि सत्राणि भवन्तीति शालीकिः। ॥

II. 266. 9. वाणः शततन्तुर्भवतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य॥ वौणैवैषा[3] तन्त्रीभिः[4] शततमा[5] स्यादिति शालीकिः। ॥

अहर्गणे माहाव्रतिकानां[6] शिल्पानां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो॥ न कुर्यादिति शालीकिः। ॥

अहर्गणे शिखानामनुप्रवपण इति ॥ अनुप्रवपेरन्निति बौधायनो॥ नानुप्रवपेरन्निति शालीकिः। ॥ ११ ॥ षष्ठः ॥

---

१ ०तान्यच्चीयंती Bu, ०तान्याद्धीयानि B G; the other MSS. wholly corrupt; cp. XXVI. 17.

२ ०ष्टावच्चियंति U, ०ष्टावच्चीया Be, ०ष्टावच्चीय C′, ०ष्टावद्धीयानि B G, ०ष्टावाच्चियेती Bu.

३ वाणैवैषा C′, वौणैवैषां Be, U (sec. m.), वौणैवैषां G, वौणैवैषां Bu B, वौणैवेषा U (pr. m.).

४ Thus G U C′; तंचाभिः Bu, चौभिः Be, तंचं भिः B.

५ Uncertain; शततमा B Bu G U (pr. m.) C′ (sec. m.); शततंतु Be U (sec. m.), शततंतुर C′ (pr. m.).

६ Thus B G Be, महा० or मह० Bu U C′ and the Viv.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 269. 10. द्विरात्र इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" यजनीये ऽहन्पूर्वमहर्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति शालीकिः' ॥

II. 270. 5. तस्मिन्नुन्नतो वेद्दामन इति भवन्तीति ॥ उपवैते[1] नित्याः सहस्रे स्युरिति बौधायन" एत[2] एव[2] सहस्रतमाः[3] स्युरिति शालीकिः' ॥

II. 271. 10. द्रोणकलशस्यात्रप्रापण इति ॥ अन्तःपरिध्यवप्रापयेदिति बौधायनो" बहिःपरिधीति शालीकिः' ॥

II. 272. 3. रूपाणां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या'श्वमेधिकान्यप्यच[4] रूपाणि जुहुयादिति शालीकिः' ॥

II. 274. 1. उद्यत्स्तोमेष्विति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः' ॥

II. 274. 9. औपसदानां पुरोडाशानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति बौधायन"स्तूष्णीका इति शालीकि'राग्नेया एककपालाः स्रुवाहुत्या चैनान्सह सकृज्जुहुयादित्यौपमन्यवः' ॥

II. 275. 8. द्वयीर्गा उपकल्पयन्त इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या'जा अप्यत्रोपकल्पयीरन्निति[5] शालीकिः' ॥

---

१ Thus G B; उपवेत्ति Bu, उपेवे U, उतवैते Be, अतवेते C′.

२ Thus B G U (pr. m.) एता एव Be C′ U (sec. m.), एतमेव Bu.

३ सहस्रतमा MSS.; omitted by Be C′ (pr. m.).

४ Uncertain and partially emended; ॰नस्याश्वमेधिकस्याप्यच C′, ॰नस्य श्वाश्वमेधिकस्याप्यच Be U; ॰नस्य श्वाश्वमेधिकायनस्य श्वाश्वमेधिकान्यपाच B G, ॰नस्याश्वमेधिकायतस्याश्वमेधिकान्यप्यच Bu.

५ ॰कल्पयेर॰ C′; अत्र om. Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 275. 11. उलूखलबुध्नो यूपो भवतीति । सर्वाङ्कारान्कुर्यादिति[१] बौधायनः'' प्रोच्यैनमुच्छ्रयेदिति शालीकिः'' प्रोच्योपास्य[२] यूपशकलमुच्छ्रयेदित्यौपमन्यवः' ॥

I. 275. 13. पाꣳसूनामनुसꣳहरण इति ॥ धिष्णियेभ्य औदुम्बर्या अवटादुपरवेभ्य उत्करादुत्तरवेद्यै पाꣳसूननुसꣳहरेदिति बौधायनो'' नानुसꣳहरेदिति शालीकिः' ॥

अथ यदि दीक्षोपसत्सु प्रत्ययमायच्छेरन्संप्रकीर्येदवसानीयाभिरिष्टिभिरिष्ट्वोत्तिष्ठेयुरिति[३] बौधायन'' एकाहꣳ[४] सुत्वोत्तिष्ठेयुरिति[४] शालीकिर्नासꣳस्थाप्य पृष्ठ्यꣳ षडहमुत्तिष्ठेयुरित्यौपमन्यवः' ॥ १२ ॥

तेषामुत्थानेष्विति ॥ गच्छेयुरावभृथादिति बौधायनो'' ऽप्सुषोमान्ता इति शालीकिर्ध्रुवान्ता इत्यौपमन्यवः' ॥

जनकसप्तरात्रो[५] ऽतिरात्रः पृष्ठ्यः षडह इति बौधायनः'' पृष्ठ्यः षडहो ऽतिरात्र इति शालीकिः' ॥

---

१ सर्वकारान्कु॰ Be, सर्वाकारान्कु॰ C′, सर्वाङ्कामान्कु॰ B G U, सर्वारान्कु॰ Bu; the Viv.: सर्वाङ्कारान्। क्रियन्त इति कारा: कर्तव्याः संस्काराः।

२ Thus Be C′; प्रोच्यौपास्य Bu, प्रोच्यावास्य G, प्रोच्यवास्य B, प्रोच्यपाचस्या U.

३ इष्टिभिइ found only in G U C′.

४ Thus G Bu and the Viv.; एकंसुत्वो॰ U, एकसुखो॰ B, एका एव सुत्वो॰ Be C′.

५ ॰रात्रो G Bu and the Viv.; ॰रात्रे B Be, ॰रात्रः C′ (omitting तिरात्रः).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 277. 14. दशरात्राय दीक्षिष्यमाणो दशहोतारꣳ हुत्वा दशरात्राय दीक्षत इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" सप्तहोतारꣳ हुत्वा दशहोतारं जुहुयादिति शालीकिः" ॥ इति नु ब्राह्मणवान् ॥

अथ गोवल्लदशरात्रो ऽतिरात्रः पृष्ठ्यः षडहो वाजपेयो महाव्रतं चातिरात्रश्चाष्टमे[1]ऽह्नि[1]वाजपेयः[1] ॥ तत्र[1]देवसुवाꣳ हविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो" न कुर्यादिति शालीकिस्त्व"यस्त्रिꣳशस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तेरन्नित्यौपमन्यवः[2]' ॥

विलुप्यमाने पृष्ठ्ये षडहे शिल्पानां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो" न कुर्यादिति शालीकिः' ॥

II. 281. 16. एकषष्टिरात्रे वैश्वकर्मणादित्ययोर्ग्रहण[3] इति ॥ उत्तरे त्रिꣳशद्रात्रे गृह्णीयादिति बौधायनः" संवत्सर एवैतौ दृष्टौ भवतः' संवत्सर एवैनौ गृह्णीयादिति शालीकिः' ॥

II. 283. 2. औदुम्बरꣳ षोडशिपात्रमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" खादिरमेवेति शालीकिः' ॥

II. 283. 15. अतिरात्रपशूनामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य" सारस्वतीमेवोपाकुर्यादिति शालीकिः' ॥

---

१ Thus U C'; ॰चाष्टमो भवतीति वाजपेयस्तच Bu; चाष्टमेनाजपेयस्तच B G Be.

२ ॰पशु॰ om. B Be G.

३ Thus G U C' and the Viv.; णादित्यग्रहयोर्ग्रहण B Bu; ॰णोदित्ययोर्ग्रहण Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 286. 7. षोडशिवतां चमसानां भक्षण इति ॥ व्यक्तान्भक्षयेदिति[1] बौधायन॥ इन्द्रपीतानिति शालीकिः। ॥

रात्रिपर्यायेषु मुख्यानां चमसानामभिमर्शन इति ॥ सूत्रं शालीकेर्॥त्वो ह स्माह बौधायन इन्द्राय त्वापिशर्वरायेत्येव मुख्यंमुख्यं चमसमभिमृशेदिति। ॥

I. 290. 11. आश्विनस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्स्यादिति बौधायनस्॥तूष्णीक इति शालीकिः। ॥

I. 291. 6. आश्विनस्य चर्याया इति ॥ सूत्रं शालीकेर्॥त्वो ह स्माह बौधायनः पुरस्तात्तिरोअह्नियानां[2] चमसानां चर्याया[3] अमुत्राश्विनेन[3] चरेदिति। ॥

I. 291. 8. तिरोअह्नियानां[2] चमसानां भक्षण इति ॥ अनुष्टुप्छन्दसा भक्षयेदिति बौधायनो॥ जगतीच्छन्दसेति शालीकिः। ॥

I. 291. 16. गुदतृतीयेष्विति ॥ एकादशधा कृत्वोपयष्टोपयजेदिति बौधायनो॥ ऽपच्छेदमिति शालीकिः॥ समस्तान्येवैनान्यनुप्रहृत्य सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः। ॥ १३ ॥ सप्तमः ॥

I. 292. 1. एकादशिन्यै संप्रदान इति ॥ सूत्रं शालीकेर्॥त्वो ह

---

१ Thus Bu Be C′ and the Viv.; सुव्यक्तान्भ° B G U.

२ Thus Bu and Viv.; °अन्ह्यानां or °अह्निनां the other MSS.

३ Thus G only; चर्याया इत्यत्राश्वि° C′ U (sec. m.), चर्यायासुत्राश्वि° the other MSS.; चर्याया also the Vivaraṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्माह बौधायन एकादशाग्नीषोमीया एकादश सवनीया एकादशानूबन्ध्या[१] इति ' ॥

II. 292. 2. उपशयस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ लभेत ग्रामे नारण्य इति बौधायनो'' लभेतारण्ये न ग्राम इति शालीकि''र्नैव ग्रामे नारण्य इत्यौपमन्यवः ' ॥

II. 294. 16. उपशयस्योपासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या''न्तेवोत्तरत[२] उपास्येदिति शालीकिः ' ॥

II. 296. 4. पात्नीवतस्य परिलेखन इति ॥ शालामुखीयꣳ शङ्कुमभिपरिलिखेदिति बौधायन'' उत्तरत एकादशिन्यै पात्नीवतं मिनुयादिति शालीकिः ' ॥

II. 296. 5. त्वाष्ट्रस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्स्यादिति बौधायनस्तू''ष्णीक इति शालीकिः ' ॥

II. 296. 6. त्वाष्ट्रस्योत्सर्ग इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''न्यो ह स्माह बौधायनोऽभिपर्यग्निकृतमेनमन्तरेण चात्वालोत्करावुदङ्ङुपनिष्क्रमय्याद्भिरभ्युक्ष्य[३] यजमानस्याजास्वपिसृजेदिति ' ॥

II. 296. 11. त्वाष्ट्रस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधायन'' उच्चैरिति शालीकिः ' ॥

II. 297. 4. पुनश्चिताविति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''न्यो ह स्माह बौधा-

---

१ ॰शानुबंध्या MSS.

२ Thus G U and a citation in the Ms.; उत्तर the other MSS.

३ Thus B Be C′ G U (sec. m.); ॰निष्क्रमस्या॰ U (pr. m.), ॰निष्क्रमर्या॰ Bu; ॰निष्क्रमय्या॰ a citation in the Ms.

यनो यमप्यग्निं चिन्वानो[१]ऽपजानीयात्तस्मिन्नुपरि[१] पुनरग्निं चिनुयादुत्तरतस्य यूपाद्यूपं मिनुयादिति ॥

II. 299. 10. कौण्डपायिनीयास्विष्टिष्विति ॥ अग्न्यन्वाधानप्रतिपत्का इडान्ताः संतिष्ठेरन्निति बौधायन आज्यभागप्रतिपत्का इडान्ता इति शालीकिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा इत्यौपमन्यवः ॥

I. 299 14. पिण्डपितृयज्ञस्य दान इति ॥ अहरहर्दद्यादिति बौधायन आदित अन्ततस्य मासस्येति शालीकिः ॥ १४ ॥

II. 301. 3. होतॄणां व्याख्यान इति ॥ सग्रहानृतेस्वाहाकारानित्येकम्ऋतेग्रहानन्तःस्वाहाकारानित्येकं[२] सर्वानित्येकं ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरो शालीकेः ॥

? स पौर्णमासीषुपौर्णमासीषु जुहुयादग्न ऋत्वः संवत्सरे जुहुयादित्येतदेकममावास्यापौर्णमासीष्वित्येतदेकं सर्वास्वित्येतदेकम् ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरो[३] शालीकेः ॥

? त्रयस्त्रिंशग्निचिताविति[४] ॥ सूत्रं शालीकेरत्रो ह

---

१ Doubtful. G and the Viv. read as given in our text; चिन्वानोयजा॰ C′, चिन्वानैवजा॰ U; चिन्वानोपजा॰ the other MSS. We expect an optative derived from the root ज्या, cp. ज्यानानः XVII. 17: 297. 5. The Viv. periphrases by क्षीणः only.

२ ॰नंतस्वाहाकारा॰ MSS., but cp. XX. 5: 5. 5.

३ उभौ ins. B Be G (sec. m.).

४ Thus C′, G U (sec. m.) the Viv. and a citation in the Ms.; ॰स्त्रिंशग्चिंता॰ B Be, ॰स्त्रिंशाग्चिंता॰ Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्माह बौधायनो ऽग्निग्रहणꣳ स्वयंचितिꣳ श्वेतकृष्णयोरभिमर्शनमधिद्रवणमवद्रवणमिति[१] सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादिति' ॥

II. 303. 5. अहरहस्त्वितावितिति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर''चो ह स्माह बौधायनो ऽग्निग्रहणꣳ स्वयंचितिꣳ श्वेतकृष्णयोरभिमर्शनमधिद्रवणमवद्रवणमिति[१] सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादिति' ॥

II. 307. 13. रथचक्रचितौ पुरीषस्योपधान इति । पुरीषस्यान्तान्कुर्यादिति[२] बौधायन'' इष्टकास्वेव पुरीषस्यान्तं[३] गच्छेदिति[३] शालीकिः' ॥ १५ ॥ अष्टमः ॥

II. 310. 2. रोहिते चर्मणीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याप्यरोहितꣳ स्यादिति शालीकिः' ॥

उभयनीतस्य करण इति ॥ उभे[४] ऋचौ[४] द्विरभ्यावर्तयेदिति बौधायनः'' सकृदेव ब्रुवन्द्विर्ब्रूयादिति[५] शालीकिः' ॥

---

१ Thus B G Be Bu and a citation in the Ms. (cp. also XXII. 4: 121. 18); C′ reads ॰मर्शनाधिद्रविणमि॰, U. om. ॰मवद्रवण॰ ।

२ Thus G Be; पुरीषस्यांतस्यात्कुर्या॰ U, पुरीषस्यतस्यांतान्कुर्या॰ B, पुरीषस्योमत्कुर्या॰ C′; Bu defective.

३ Hesitatingly corrected; पुरीषस्यात्तद्गच्छे॰ G, पुरीषंस्यातद्गच्छे॰ Be, पुरीषंस्यात्तद्गच्छे॰ C′, पुरीषंस्यात्तद्गच्छे॰ U.

४ उभौ ऋचो B G, उभये ऋचो Be C′, उभयौ ऋचो Bu, उभये ऋचौ U (sec. m.). The two ṛks are, according to the Viv.: वायुः पूतः... प्राङ् सोमः etc., and वायुः पूतः... प्रत्यङ् सोमः etc., T Br. II. 6. 2. 2-3.

५ ब्रुवन om. Be C′ U G (pr. m.); ब्रुवन् नद्विर्ब्रू॰ Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्राङ् सोमः प्रत्यङ् सोमः । प्रत्यङ् सोमः प्राङ् सोम[१] इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. 310. 4 sqq. सौत्रामणिकायै सुरायै संधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्॥त्रो ह स्माहौपमन्यवो यत्रैव सुरा स्यात्तत एवाहारयेदिति । ॥

I. 312. 14. सुराग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ पयोग्रहानप्यत्र गृह्णीयादिति शालीकिः । ॥

II. 313. 4 ताञ्जघनेन स्रुग्दण्डान्प्राचो वोदीचो वायातयतीति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

सुरासोमस्य संचर इति ॥ दक्षिणेन हलोत्तरेणावनयेदिति बौधायन॥ उत्तरेण हला दक्षिणेनावनयेदिति शालीकिर्॥यत एवैनꣳ हरेत्तत एवैनमवनयेदित्यौपमन्यवः । ॥

. 314. 14. पावमानीभिरुपस्थान इति ॥ पावमानीभिरुपस्थाय पितॄणां याज्यानुवाक्याभिरुपतिष्ठेरन्निति बौधायनः ॥ पितॄणामेव याज्यानुवाक्याभिर्न पावमानीभिरिति शालीकिः । ॥

I. 315. 14. अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्॥त्रो ह स्माहौपमन्यवः शूलैश्च मासरेण चावभृथमवेयादिति । ॥

आख्यातमुदकान्तस्य प्रत्यसनम्[२] ॥

आख्यातमाप्लवनम्[२] ॥

I. 316. 10. आख्यातꣳ समिधां करणम् ॥

---

१ Thus G only; प्राङ् सोमः प्रत्यङ् सोमः प्राङ् सोम B, प्रत्यङ् सोम प्राङ् सोम Be C′ U, प्राक्सोम Bu.

२ See remark on XXI. 3: 73. 5, 6.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 327. 15. वैमृधस्यानुनिर्वपण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नानिष्ट्वा प्रथमसोमेनानुनिर्वपेदिति शालीकिः । ॥ १६ ॥

II. 328. 12. पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यामिति ॥ उभयत्र पौर्णमासहविर्भिर्यजेतेति[१] बौधायनो ॥ नामावास्यायां किंचन यज्ञरूपं कुर्यादिति शालीकिः ॥ पिण्डपितृयज्ञेन चरेदित्यौपमन्यवः । ॥

II. 328. 15. साकंप्रस्थायीयेन यजेत पशुकाम इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर् ॥ त्रो ह स्माह बौधायनः स्रुग्भ्यामेव पुरोडाशं जुहुयाच्चमसेन सांनाय्यमिति । ॥

II. 329. 11. नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत । त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवान्ग्रामणी राजन्यस्तेषां महेन्द्रो देवतेति ॥ स यो ऽन्य एतेभ्यो महेन्द्रमियक्षेत[२] स संवत्सरमिन्द्रमिष्ट्वा महेन्द्रेज्यां[३] लभेतेति बौधायनो ॥ ऽत एवापि संवत्सरमिन्द्रमिष्ट्वा महेन्द्रेज्यां[३] लभेतेति शालीकिः । ॥

II. 329. 16 संवत्सरमिन्द्रं यजेत । संवत्सरꣳ हि व्रतं नातीति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर् ॥ त्रो ह स्माह बौधायनो यस्याममावास्याया-

---

१ Thus B Bu, पौर्णमासी° Be U G; C′ injured.

२ Thus (इयक्षेत and cp. XVII. 49 : 329. 13 : इयक्ष्येत) the Vivaraṇa only; महेन्द्रं यियक्षेत G (sec. m.) B; महेंद्रमियक्ष्येत Bu, °द्रंयजेत Be C′, °द्रं यक्षेत U (pr. m.).

३ Thus B Bu G C′; महेंद्रयाज्यां Be U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मादित इन्द्रं यष्टुं प्रक्रामेत्संवत्सरे[1] पर्यवेते तस्यां महेन्द्रं
यजेत । सो ऽत ऊर्ध्वं महेन्द्रयाज्येव स्यादित्य॥न्यो ह स्माहौ-
पमन्यवो ऽभ्यारूढः खल्वस्यैव[2] संवत्सरो भवति यस्याममा-
वास्यायामादित इन्द्रं यष्टुं प्रक्रामेत्संवत्सरे[1] पर्यवेते या ततः
पूर्वामावास्या स्यात्तस्यां[3] महेन्द्रं यजेत । सो ऽत ऊर्ध्वं महे-
न्द्रयाज्येव स्यादिति । ॥

II. 331. 7. दाक्षायणयज्ञेन सुवर्गकामो यजेत । पूर्णमासे संनयेन्मै-
त्रावरुण्यामिक्षयामावास्यायां[4] यजेतेति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
वैमृधमप्यत्रानुनिर्वपेदिति शालीकिः । ॥

II. 331. 14. सांनाय्यस्य भक्षण इति ॥ सूत्रꣳ शालीकेर॥न्यो ह स्माह
बौधायनो यजमान एवैतमर्धमासमनुनिधाय सांनाय्यं भक्षये-
दिति । ॥

II. 332. 1. आमिक्षायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति
बौधायनस्तू॥ष्णीकेति शालीकेः । ॥

II. 332. 6, 333. 3. इडादधे चतुश्चक्र उपाꣳशुयाजस्य करण इति ॥ कुर्या-
दिति बौधायनो ॥ न कुर्यादिति शालीकिः । ॥ १७ ॥

नवमः ॥

II. 344. 1. बृहस्पतिसवे दाक्षिणानां होम इति ॥ अनुसवनं दाक्षिणानि

---

१ Thus (प्रक्रामेत्) C′ U and a citation by Sāyaṇa; प्रक्रामेन G (sec. m.), प्रक्रमेत् Bu Be, प्रक्रामेत B G (sec. m.).

२ Thus U C′, खल्वस्यै B, खल्वेवंस्येव Bu, खल्वस्य G; Be is defective.

३ स्यात् given only by Sāyaṇa in his citation.

४ वा ins. Be B U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

जुहुयादिति बौधायनो माध्यंदिन एव सवने दाक्षिणानि जुहुयाद्ददामीत्येवेतरयोः[1] सवनयोर्ब्रूयादिति शालीकिः ' ॥

II. 346. 8. हिरण्येन घृतमुत्पुनातीति ॥ मन्त्रनिरुप्तमेतद् घृतꣳ स्यादिति बौधायनस्" तूष्णीकमिति[2] शालीकिः ' ॥

II. 349. 6. अनुद्धृते[3] वेद्यै दक्षिणत आहवनीयस्य हृत स्तोत्रं प्रत्यभिषिञ्चतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " कृष्णाजिनमप्यत्रास्तृत्याभिषिञ्चेदिति शालीकिः ' ॥

II. 350. 2. माषैः पूर्णं कमण्डलुमिति ॥ सौवर्णः सौवर्णैर्माषैः पूर्णः स्यादिति बौधायनो " मार्त्तिक[4] एव धान्यमाषैरिति शालीकिः ' ॥

II. 354. 16. सप्तदश मारुतीः पृश्नीर्वत्सतरीरालभत इति ॥ पृथगेवासां मनोताः स्युः पृथक् पशुपुरोडाश इति बौधायनः " पृथगेवासां मनोता स्युरेकः पशुपुरोडाश इति शालीकिर्" एकैवासां मनोता स्यादेकः पशुपुरोडाश इत्यौपमन्यवः ' ॥

II. 356. 3.
II. 358. 9. अग्निष्टुतीन्द्रस्तुतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यथाप्रकृतिमेवाध्वर्युः कुर्याच्छन्दोगबह्वृचा एव प्रतिविकुर्वीरन्निति शालीकिः ' ॥

II. 360. 10. अतिरिक्तस्तोत्रेष्विति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

---

१ Thus B G Bu and the Viv.; ददानी॰ Be U C′.

२ Thus G B; तूष्णीक इति B, तूष्णीमिति Be C′ U.

३ Thus the Viv.; ॰हृते U G, ॰द्धते Be C′, ॰हृत B.

४ मार्तिक G U C′ Be and Viv.; आर्तिक B, आतीक Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 362. 3, 20. धनुषः प्रदान इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

एकाहानामन्त इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य । मृत्युसवान्त इति शालीकिः । ॥

II. 367. 3. निदधत्यस्मा एतद्धविरुच्छिष्टं व्रतभाजनमिति[1] ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नात्र हविरुच्छिष्टं व्रतभाजनं[1] निदध्यादिति शालीकिः । ॥

II. 366. 4. sqq. अथास्याꣳ सद्यस्क्रियामनुक्रियां परिक्रियामतिक्रियां प्रवर्ग्यस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ॥ न कुर्यादिति शालीकिः । ॥

I. 385. 10. ग्रावानसो ऽधिषवणे फलके पुरुषास्यस्य वृषणाविति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ ग्रावानसो ऽप्यचारणी कुर्यादिति शालीकिः । ॥

II. 386. 2. स यं कं च[2] ग्रहं गृह्णात्येवमेवैनं गृह्णाति । यदु किं च पात्रꣳ सादयत्येवमेवैनत्सादयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यंयं ग्रहं गृह्णीयात्तंतं परिमृज्य सादयेदिति शालीकिः । ॥

II. 370, 8, 12; 377. 14; श्वेतमश्वं ददाति । श्वेतां वडबां ददात्यश्वमसितं ददाति । गर्भिणीं वडबां ललामीं ददात्यनडुच्छतं[3] ददाति । त्रय-

---

१ Thus B Bu G (sec. m.); °भोजन° Be C′ U G (pr. m.).

२ चन G (sec. m.) and the Viv., चनं B.

३ Thus C′ only (sec. m.), all the other MSS. corrupt (°त्यनडुहं-ब्चं ददाति; °त्यनडुहं ददाति, °त्यनडुहं ददाति ब्चं ददाति).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 379. 11; 382. 11; 388. 9; 406. 8, 9. स्त्रिङ्शतं निष्कान्ददाति[१]। सोमचमसं ददाति। हिरण्मयं चमसं ददाति। राशिकृतं[२] धान्यं ददाति। मरायकृतं धान्यं ददातीति[३] ॥ एतानि च नित्यानि च दद्यादिति बौधायन॥ एतान्येवेति शालीकिः[४]। ॥ १८ ॥

[५]अथातः सर्वतोमुखं व्याख्यास्यामः ॥ ५

चिन्वीत सर्वतोमुखेऽग्निमिति बौधायनो॥ न चिन्वीतेति शालीकिर॥न्यो ह स्माह. मौद्गल्यः पूर्वस्मिन्नेवाग्निचय इतरेषु सावित्राः स्युरि॥त्येतदपि न कुर्यादित्याञ्जीगविः। ॥

अरण्योः समारोपण[६] इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर॥न्यो ह स्माह गौतमो गृहपतिरेव प्रथममरण्योः[७] समारोपयेत[८] इतरे सत्त्र इति। ॥

---

१ निष्कं ददाति MSS., but cp. XVIII. 38: 388. 9.

२ Thus Be C′ Bu U, राशी॰ B G (sec. m.).

३ इति found in C′ only.

४ The words एतान्येवेति शालीकिः are repeated in Be Bu U W C′, indicating the end of a praśna.

५ This kaṇḍikā is not found in Be C′ Bu W U; in U it is given on a loose page. The text of this, doubtless later added, chapter is given according to B G (where it is given secunda manu), a complete citation in Keśavasvāmins prayogasāra (K) and a ditto (I) in a MS. belonging to the India Office (Catologue by Eggeling Vol. I, p. 87). The Vivaraṇa of this chapter is missing equally.

६ ॰रोहण G B.

७ प्रथमम् om. K.

८ ॰रोहयेत्तत G B, ॰रोहयंत K.

R x 45

शालाया इति ॥ प्राकृतेन[1] प्रक्रमेण सौयान्म।ध्ये गार्हपत्य इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या ॥ त्रो ह स्माह शालीकिः त्रिपदेन प्रक्रमेण सर्वत इति । ॥

त्रिवृत्प्राच्यां दिशि भवति पञ्चदशो दक्षिणतः सप्तदशः पश्चादेकविंश उत्तरतः । सर्वतो वा ज्योतिष्टोमः[2] सर्वं[3] ज्योतिष्टोमदक्षिणा इति ॥

प्रवर्ग्यस्य करण[4] इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नोक्थ्ये[5] प्रवृञ्ज्यादिति शालीकिः । ॥

याजमान इति ॥ अभीनामं[6] याजमानं कुर्यादिति बौधायनः ॥ कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति शालीकि॥र्ये ऽग्निसंस्काराः[7] कुस्तान्काममितरत्तन्त्रेणेत्यौपमन्यवः[8] । ॥

अग्न्यन्वाधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्या।त्रो ह स्माह शालीकिर्गार्हपत्यः[9] सकृदन्वाहितः स्याद्धामयोनिरन्वाहार्य-

---

१ प्रकृ॰ U K I.

२ ॰मः B G, ॰माः U K I.

३ Thus I, सर्वं K, सर्वतो U, सर्वतो वा B G.

४ प्रकरण U K I.

५ नोक्थे B G.

६ अभिनाम B G, but cp. XX. 18 : 39. 11. the other MSS. om. this word.

७ ॰संस्काराथाँ U.

८ तान om. B G ; instead of तान्कामम् U : तस्यांगम् ।

९ ॰पत्यस्तु B G.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पचन आहवनीयꣳ[1] सकृदन्वाधाय ततो यथार्थं गच्छेदिति[2] ।॥

भक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ सर्वꣳ समवधाय सकृदेव[3] भक्षयेदिति[3] शालीकिः ।॥

मार्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य[4] ॥ सकृदेकस्मिन्निति शालीकिः ।॥

लोकाग्नीनाꣳ हरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर् ॥ नो ह स्माह दीर्घवात्स्यः[5] पूर्वस्मिन्नेव याजमानꣳ स्यादिति ।॥

क्रतुपशूनां करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ क्रतुपशव ऐकादशिनाश्च विकल्पन्त इति शालीकिः ।॥

समञ्जन इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्य ॥ यावन्त स्तोमास्तावत्कृत्वः प्रचरण्या समनक्तीति बौधायनः[6] ।॥

दधिग्रह इति ॥ सूत्रं मौद्गल्यस्य ॥ पयसा वाज्येन[7] वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ।॥

अꣳशुदाभ्ययोर्ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नो ह स्माह

---

१ After ॰नीयं G ins. तंतं, B तं ; U K I om. शाम॰ ...नीयं and read स्यात्तं सकृद॰ (thus K I), स्यान्नसकृद॰ (thus U).

२ इति inserted by me.

३ सकृदेव om B ; न G instead of these words ;—भक्षयेयुर U.

४ मौद्गल्यस्य U K I.

५ दीप॰ U K I.

६ शालीकिर U K I.

७ U K I om. the first वा।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शालीकिर्वाजपेये द्वादशाहे सत्त्रे ताण्डिनामयन उद्भिदि वलभिदीति तस्य स्यादित्येवमेव पृश्निग्रहैः प्राणग्रहैरिति[१] ' ॥

षोडशिग्रहाणां[२] ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुसवनं गृह्णीयुरिति शालीकिः ' ॥

अतिग्राह्याणां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य[३] '' माहेन्द्रस्यानुवषट्कारमुपजुहुयुरिति शालीकिः[४] ' ॥

षोडशिन स्तोत्रमुपाकरोतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य '' येन केन चिदिति शालीकिः ' ॥

हृदयशूलानामुद्वासन इति ॥ एकैकश उद्वासयेदिति बौधायनः '' सर्वान्सहेति शालीकिः ' ॥

अवभृथ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य[५] '' प्राञ्च एवावभृथमवेयुरिति[६] शालीकिः[७] ' ॥

---

१ The reconstruction of the text of this dvaidha is wholly uncertain. I have given the reading presented by B which, however, has उद्भिद्वलभिदिति and adds शालीकिः at the end. Thus also G. U K I have तांडिनामयने ॥ तांडिणामयन, indicating the beginning of a new kaṇḍikā; moreover the following words run thus in U: उद्भिद्वलभिदित्येवमेव पृश्नि॰ in K: उदिदि वलभिदि मित्येवमेव पृ॰, in I: उद्भिदि वलभिदि लभ्येदितिपुल्विषिमतिसाध्यानमित्येवमेव पृ॰ ।

२ षोडशिनां प्र॰ B G.

३ शालीकिर् U K I.

४ औपमन्यवः U K I.

५ शालीकेः U K I.

६ Thus G, ॰भृथमभ्यवेयु॰ U K I, ॰भृथमवेति B.

७ गौतमो U K I.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अरण्योः समारोपण[१] इति॥ सूत्रमाचार्ययोर्॥ चो[२] ह स्माह गौतमो[३] गृहपतिरेवारण्योः समारोपयेत्तत[४] इतर इति[५] ॥ १९ ॥ दशमः ॥

॥ इति त्रयोविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus K I, समारोहण U, समारोह्य B G.

२ सूत्रं शालीकिरवो U K I.

३ बौधायनो U K I.

४ ०रोहये० B G.

५ Thus B G, तत इतरे यथार्थं गच्छेयुर्गच्छेयुः U K I.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कर्मान्तसूत्रम् ॥

पञ्चतयेन कल्पमवेक्षेत छन्दसा ब्राह्मणेन प्रत्ययेन न्यायेन सꣳस्थावशेनेति । छन्दसेति यदवोचाम यथाम्नायप्रणिधीदं पूर्वमिदमुत्तरमित्यथापि मन्त्र एव स्वयं कर्म प्रब्रूते । कर्मानुवादो भवति । यथैतद्भवति प्रेयमगाद्धिषणा बर्हिरच्छोर्वन्तरिक्षमन्विहि देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नये जुष्टं निर्वपामीति । यच्छन्दसा न शक्नुयात्कल्पयितुं ब्राह्मणेन तद्विकल्पयिषेद्ब्राह्मणस्तु हैवैनान्मन्त्रानप्रज्ञातान्विदधातीदमनेन करोतीदमनेनेति । यथैतद्भवतीषे त्वोर्जे त्वेति शाखामाच्छिनत्ति वायव स्थोपायव स्थेति वत्सानपाकरोतीत्यथाप्यमन्त्राणि कर्माणि विदधाति । यथैतद्भवत्यष्टासु प्रक्रमेषु ब्राह्मणोऽग्निमादधीतैकादशसु राजन्यो द्वादशसु वैश्य इत्येवं व्यवस्थावर्णसंयोगाद्यथो एतत्प्रत्ययेनेति छन्दोगबह्वृचाध्वर्युप्रत्ययेनेति । यथो एतन्न्यायेनेति प्राकृते तन्त्रे प्राकृतं[1] न्यायमनधिगच्छन्ग्राममन्यायं प्रतीयादयमिहार्हताꣳ समारम्भ इति । यथो एतत्सꣳस्थावशेनेति सोमे ऽपहृत आदाराꣳश्च फाल्गुनानि चाभिषुणुयादिति । चतुष्टयेन मन्त्रा वर्तन्ते स्तुत्या निर्देशेनाशिषा नैव स्तुत्या नाशिषा न निर्देशेनेति चतुर्थमयेमे पञ्च हविराकारा ओषधं पयः पशुः सोम आज्यमिति । ॥१॥

तेषां पृथक्पृथग्धर्माः पृथगधिकरणानि । यथाधिकरणं

---

१ प्राक्तन all exc. D.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मन्त्रा दृष्टास्तान्न मिथः सꣳसादयेदनादेशाद्येनयेन[1] यद्धविः सꣳसिध्येत्तेनतेन तत्कुर्यात्तत्तस्याधिकरणमुक्तान्यधिकरणानि यज्ञ इति। किमुपज्ञो यज्ञः श्रद्धोपज्ञो माङ्गल[2] इति। क उ खलु यज्ञ इति। पुरुष इति। का उ खलु देवता दीक्षेति। वागिति। का उ खलु पथ्या स्वस्तिरिति। [3]वागेवेति। का उ खल्वेकाक्षरा गायत्रीति। वागेवेति। क उ खलु यज्ञस्यारम्भः का प्रतिष्ठेति। विज्ञायते[4] स्वाहा यज्ञं मनसा स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳ स्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहा यज्ञं वातादारभ इति। वात एव यज्ञस्यारम्भो वातः प्रतिष्ठेति। ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

कथमु खल्वेतज्जानीयादिदं तन्त्रमयमावाप इत्यग्न्यन्वाधानप्रभृति तन्त्रमाज्यभागाभ्यामन्यत्रौषधात्तस्मिꣳस्तन्त्रे सत्यावापस्थानानि भवन्ति यथैतद्धेनूनां दोहनं कपालानामुपधानꣳ स्तम्बयजुषो हरणमाज्यग्रहा[5] इति यच्च किंचाभिनिवपत्यूर्ध्व-

१ Thus H Ben G U D C Vt, Vc, the Viv. (one copy); संसाधये॰ Be, the Viv. (another copy). The meaning, according to Vc., of न मिथः संसादयेत् is: न मिश्रयेत्।

२ Thus C U H G (pr. m.) Vt Vc and the Viv.; मांगलक Ben Be, मांगलिक G (sec. m.), पांगल D.

३ सा ins. G U (pr. m.) H.

४ In TS. I. 2, 2, 3.

५ ॰ग्रहा Be G U, ॰ग्राहा Ben D (sec. m.), ॰ग्राहाः H, ग्रहण D (pr. m.), ॰ग्रह C, ग्राह Vt.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

माज्यभागाभ्यामेष मध्यत आवापो भवति यस्मिन्नेतद्धवीꣳष्योप्यन्ते तस्मिन्नेवावापजानि[1] तन्त्रस्थानं[2] भजन्ते यथैतत्प्राशित्रं यजमानभागब्रह्मभागौ स्विष्टकृच्चेडा चेत्यवदानत आवापो भवति तन्त्रं तु प्रदानतः । क उ खलु तन्त्रमावापभूयं गच्छत्यावापो वा तन्त्रभूयमिति । मैत्राबार्हस्पत्ये ऽप्यन्यस्मिꣳस्तन्त्रमु ह निर्वपणतो भवत्यावाप उ प्रदानतो । ऽथ वारुणीषु[3] च संज्ञानीष्ट्यां[4] चावापो ह निर्वपणतो भवति तन्त्रं तु प्रदानतो । ऽनूयाजप्रभृति तन्त्रमा समिष्टयजुषो होमात्किंदेवत्या उ खल्वनूयाजा भवन्तीत्याग्नेया इत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते तं देवा आहुतीभिरनूयाजेष्वन्वविन्दन्यदनूयाजान्यजत्यग्निमेव तत्समिन्द्ध इत्यृतुदेवता उ खलु प्रयाजा भवन्तीति ॥ ३ ॥

द्वितीयः ॥

कियत्यः पाकयज्ञसꣳस्थाः कियत्यो हविर्यज्ञसꣳस्थाः कियत्यः सोमसꣳस्था इति । हुतः प्रहुत आहुतः शूलगवो बलिहरणं प्रत्यवरोहणमष्टकाहोम इति सप्त पाकयज्ञसꣳस्था इत्यपरिमिता उ हैके ब्रुवते । यच्च किं चान्यत्र विहाराद्धूयते सर्वास्ताः पाकयज्ञसꣳस्था इत्यथ हविर्यज्ञसꣳस्था अग्न्याधेय-

---

१ एव om. H G U (pr. m.) C ;-- ०जानीति G (sec. m.) U (pr. m.)

२ Ben Be ins. पंच।

३ Thus (sc. इष्टिषु) D and C only ; वारुणेषु the other MSS.

४ Thus Ben C and Vc. ; संज्ञानीत्तूष्णीं D ; the other MSS. and the Viv. (one copy) and Vt. संज्ञान्येष्ट्यां ; संज्ञानेष्ट्यां the Viv. (another copy).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासावाग्रयणं चातुर्मास्यानि दाक्षायणयज्ञः कौण्डपायिन्य[1] इति। सौत्रामणिमु हैके ब्रुवते। ऽथ सोमसꣳस्था। अग्निष्टोमो ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो ऽतिरात्रो ऽप्तोर्याम इति सप्त सोमसꣳस्था। यदग्निष्टोमस्य क्रतुकरणं तदत्यग्निष्टोमस्य। यदुक्थ्यस्य तत् षोडशिवाजपेययोर्यदतिरात्रस्य तदप्तोर्यामस्येति। सप्तानाꣳ सोमसꣳस्थानां द्वे सत्त्राणि न गच्छतो वाजपेयस्याप्तोर्यामस्येति। ॥ ४ ॥

कथमु खल्वेतज्ज्ञानीयादियं पूर्वा ततिरियमुत्तरेति। या प्रकृतिः सा पूर्वा ततिरथ यद्विदधाति सोत्तरा ततिरग्न्याधेयं पूर्वा ततिः पुनराधेयमुत्तरा ततिर्दर्शपूर्णमासाविष्टीनां पूर्वा ततिः सर्वाः काम्या इष्टय उत्तरा ततिरैन्द्राग्नो निरूढपशुबन्धानां पूर्वा ततिः सर्वे काम्याः पशव उत्तरा ततिर्ज्योतिष्टोमः सोमानां पूर्वा ततिः सर्वे सोमा उत्तरा ततिः। श्येनचिदग्नीनां पूर्वा ततिः सर्वे काम्या अग्नय उत्तरा ततिर्द्विरात्रो ऽहीनानां पूर्वा ततिः सर्वे ऽहीना उत्तरा ततिर्द्वादशाहो ऽहर्गणानां पूर्वा ततिः सर्वे ऽहर्गणा उत्तरा ततिर्गवामयनꣳ सांवत्सरिकाणाꣳ सत्त्राणां पूर्वा ततिः सर्वाणि सांवत्सरिकाणि सत्त्राण्युत्तरा ततिः। कियन्ति नु खलु गवामयनानि भवन्तीति। विज्ञायते[2] यथैतन्मासि पृष्ठमुत्तमे

---

१ कुंडपायिन्य Be, कौंडपायिनम् the Viv. (one copy), कौंडपायिमित D.
२ om. M Ben U (pr. m.) D C Vt.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मासि सक्तत्पृष्ठान्युपेयुर्दशमास्यं तृतीयꣳ। सप्त ग्राम्या ओषधयः सप्तारण्याः। सप्त ग्राम्याः पशवः सप्तारण्याः। सप्त छन्दाꣳसि चतुरुत्तराणीति। सप्त ग्राम्या ओषधयस्तिलमाषव्रीहियवाः प्रियङ्गवो ऽणवो गोधूमाः सप्तमे। कुलत्थानु[1] हैके ब्रुवते। सप्तारण्याः श्यामाकाश्च नीवाराश्च जर्तिलाश्च गवीधुकाश्च गार्मुताश्च वास्त्वानि[2] च वेणुयवाश्च सप्तमे। कुरुविन्दानु हैके ब्रुवते। सप्त ग्राम्याः पशवो गोऽश्वमजाविकं पुरुषश्च गर्दभश्चोष्ट्रश्च सप्तमे। ऽश्वतरमु हैके ब्रुवते। सप्तारण्या द्विखुराश्च श्वापदानि च पक्षिणश्च सरीसृपाणि च हस्ती च मर्कटश्च नादेया सप्तमे। सप्त छन्दाꣳसि चतुरुत्तराणीति गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्[3] बृहती पङ्क्तिस्त्रिष्टुब्जगतीति। ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

अथेदं त्रयं भवति कर्माभ्यावर्ति देवताभ्यावर्ति संख्याभ्यावर्तीति। सावित्रं नु खल्विदं कर्माभ्यावर्ति भवत्यथ देवताभ्यावर्ति ध्रुवाज्यं द्रोणकलशः सर्वपृष्ठेत्यथ[4] संख्याभ्यावर्ति त्रिः पृच्छति शृतꣳ हवीः३ शमितरित्यथापि राज्ञो मानं। क उ खलु मन्त्रमन्तरितं कल्पयेत्स्थानाद्वा स्थानं प्रजिज्ञासीताभिरूप्येण[5] वा प्रौहेण वेति। स्थानात्स्थानमिति यदवोचाम

१ Thus M Be Ben; कुलित्थानु H G (sec. m.) U D C, कुलुत्थानु Vt.

२ वास्त्यानि G (sec. m.), वास्तानि D C. According to the Viv. वास्तुकम् (Chenopodium) is meant.

३ °ष्टुग् M only.

४ *i.e.* सर्वपृष्ठाख्या काम्येष्टिः (Vc), cp. TS. II. 3, 7, 1.

५ प्रजिज्ञासेत U, °षित Vt Vc Ben.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यो ऽनन्तरो मन्त्र आम्नातः स्यात्तेनैनꣳ सह कल्पयेत्पूर्वकालेन वोत्तरकालेन वेति । यथो एतदाभिरूप्येणेति यथैतद्भवत्या-ग्नाश्वानः सुवीर्यꣳ रायस्पोषꣳ स्वश्वियम् । बृहस्पतिना राया स्वगाकृतो मह्यं यजमानाय तिष्ठेति । यथो एतत्प्रौहेणेत्यग्नि-कल्पः खल्वयमिष्टकाभूयान्समाम्नातस्तत्र[1] यो मन्त्रो ऽन्तरितः स्यादिष्टकाभूयसैनमापादयेत् । ॥ ६ ॥

अथायमश्वमेध आकृतिभूयान्समाम्नातस्तत्र यो मन्त्रो ऽन्तरितः स्यादाकृतिभूयसैनमापादयेन्नाप्रक्रान्तं प्रक्रमयेन्न प्रक्रान्तं कर्म तूष्णीं कर्मणाभिपूरयिषेदिति । नाप्रक्रान्तमिति यदवोचाम बर्हिर्लवनः खल्वयꣳ ह्रस्वो मन्त्र आम्नातो भवति दीर्घंसु कर्म । न कर्मणो हेतोर्मन्त्रो ऽभिनिवर्तेताथायं पशो-र्विशसनो ह्रस्वो मन्त्र आम्नातो भवति दीर्घंसु कर्म । न कर्मणो हेतोर्मन्त्रो ऽभिनिवर्तेताथास्याꣳ स्वयमातृण्णायां दीर्घो ह मन्त्र आम्नातो भवति ह्रस्वमु कर्म । न कर्मणो हेतोर्मन्त्रो विरम्येद्यथो[2] एतत्त्रियजुषा सकृत्तूष्णीमिति । लोकाग्नीꣳस्त्र तेषामुपश्रुत्य स्तम्बयजुश्चेति । यथो एतत्पञ्चकृत्वो यजुषा

---

१ अयम् given by Ben D C U (pr. m.) Vt, om. by H Be G U (sec. m).—On इष्टकाभूयान् V comments: इष्टकाभिर्भूयान् बहुलः इष्टकोप-धानप्रचुर इति यावत् ।

२ Thus Be G U Vt Vc. विरम्येतयथो Ben C D, विरस्येत यथो H; V. comments: न विरम्येत् न विरमेत् विकरणव्यत्ययश्छान्दसः ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पञ्चकृत्वस्तूष्णीमिति राज्ञस्तेषां मानमुपश्रुत्येति । [1]यथो एतत्सकृद्यजुषा सकृत्तूष्णीमिति राज्ञ एव[2] तेषां[3] मानमुपश्रुत्येति[1] । यथो एतच्चतुरो मुष्टीन्व्रीहीणां निर्वपतीति द्वौ देवतायै स्विष्टकृते तृतीय इडायै चतुर्थ इति सर्व एवैतेषां ब्राह्मणवन्तः । ॥ ७ ॥ चतुर्थः ॥

अथात आदेशकारितानि व्याख्यास्यामो । ऽनादिष्टो ऽग्निरपि तु यथैतद्भवत्यधिदेवने जुहोति रथमुखे जुहोति रथनाभ्यां जुहोति चतुष्पथे जुहोति वर्त्मनोर्जुहोत्याव्रश्चने जुहोति पदे जुहोत्यजायां जुहोत्यजस्य दक्षिणे कर्णे जुहोत्यजस्य दक्षिणे शृङ्गे जुहोति ब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते जुहोति दर्भस्तम्बे जुहोत्यप्सु जुहोत्यौदुम्बर्यां जुहोति वल्मीकवपायां जुहोत्यौपासने जुहोत्युत्तपनीये जुहोति श्रामित्रे जुहोत्याग्नीध्रीये जुहोत्यन्वाहार्यपचने जुहोति गार्हपत्ये जुहोतीत्यनादिष्ट[4] आहवनीय एव होतव्यमनादिष्टो ऽध्वर्युरपि तु यथैतद्भवत्युन्नेता जुहोति प्रतिप्रस्थाता जुहोतीत्यनादिष्टे[4] ऽध्वर्युणैव होतव्यमनादिष्टं पात्रमपि तु यथैतद्भवत्यञ्जलिना जुहोति

१...१ This clause is found in D U Be G (sec. m.) only; it is commented upon by Bhavasvāmin.

२ Thus D; एवैषां U Be G; some of the MSS. here and supra instead of उपश्रुत्य read उपश्रित्य, which is perhaps the preferable reading, but cp. Vc: उपश्रुत्य समीपे श्रुतिं कृत्वा।

३ इति supplied by me.

४ इति found in G only.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शूर्पेण जुहोति कृष्णाजिनपुटेन जुहोति मध्यमेन पर्णेन जुहोत्यन्तमेन पर्णेन जुहोत्यर्कपर्णेन जुहोति पर्णमयेन स्रुवेण जुहोत्यौदुम्बरेण स्रुवेण जुहोत्यङ्गुष्ठाभ्यां जुहोति विस्रꣳसिकाकाण्डाभ्यां जुहोति गोमृगकण्ठेन जुहोत्यश्वशफेन जुहोत्ययस्मयेन कमण्डलुना जुहोतीत्यनादिष्टे[1] स्रुचैव होतव्यमनादिष्टा समिदादेशादेव समिधं जानीयाद्विज्ञायते नासमित्के जुहुयाद्यदसमित्के[2] जुहुयाद्यथाजिह्वे ऽन्नं दद्यात्तादृक्तत्तस्मात्समिद्वत्येव होतव्यमनादिष्ट उपसमाधायैव होतव्यम् । ॥ ८ ॥

अथातो ऽवदानकल्पश्चतुरुन्नयति चतुरवत्तं भवतीत्यनादिष्ट उपहत्यैव होतव्यमनादिष्टꣳ हविरादेशादेवान्यद्व्रीहियवेभ्यो जानीयादपि तु नु खलु चित्रसꣳस्कारतममाज्यं ब्रुवते । ऽनादिष्टः पशुरादेशादेवान्यमजाज्जानीयादैन्द्राग्नाद्यदभिहारं तन्त्रꣳ स्यात्तदभिहारं कुर्यादग्न्यभिहारौ दर्शपूर्णमासौ । सोम इन्द्राभिहारः । सावित्रमौषधस्य निर्वपणं दृष्टं भवति । किꣳ[3] स्वित्सांनाय्यस्य पशो राज्ञ इति । दोहनꣳ सांनाय्यस्योपाकरणं पशोर्यदुपाꣳशुसवनमभि मिमीते तद्राज्ञः । प्रज्ञातमन्येषाꣳ हविषां पर्यग्निकरणं । किꣳ स्विद्राज्ञ इति । यदेवादो वसतीवरीः परिहरति तद्राज्ञ इति । ॥ ९ ॥

पञ्चमः ॥

---

१ इति missing in G H U D.

२ Thus U Ben G D C; जुहुयाद्यस° Vt, °याद्यदिस° Be, °याद्यत्स° H.

३ Thus Be, the Viv. and V.; किम D C, किमु H Ben G U D.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथातः पुरोडाशान्व्याख्यास्यामः । सर्व एवाग्नेया अष्टाकपाला अन्यत्र पौनराधेयिकात्सर्व एवैन्द्राग्ना एकादशकपाला अन्यत्राग्रयणाच्च शुनासीरीयाच्च । सर्व एवैन्द्रा एकादशकपाला अन्यत्र शुनासीरीयात्सर्व एवाग्नीषोमीया एकादशकपाला अन्यत्र श्यामाकात्सर्व एव पशुपुरोडाशा एकादशकपाला अन्यत्र वायव्याद्यद्देवत्यः पशुस्तद्देवत्यः पशुपुरोडाशो ऽन्यत्र वायव्याद्भवति । सर्व एवाग्नावैष्णवा एकादशकपाला अन्यत्राध्वरकल्पायै । तत्रैवाष्टाकपालश्च[१] द्वादशकपालश्च भवतः । सर्व एव सावित्रा द्वादशकपाला अन्यत्राश्वमेधिकेभ्यस्तत्रैवाष्टाकपालश्चैकादशकपालश्च भवतः सावित्रो ऽष्टाकपाल इति च । सर्व एव मारुताः सप्तकपाला अन्यत्राश्वमेधिकानां चातुर्मास्यपशूनां पशुपुरोडाशेभ्यो मारुताच्चैकविंशतिकपालादन्यत्र राजसूयिकात्पञ्चशारदीयानां च पशूनां पशुपुरोडाशेभ्यः । किमनुख्यानि नु[२] खलु ते[३] विलेख्यानि कपालानि भवन्तीति । विज्ञायते[४] वैश्वानरं द्वादशकपालं मृगाखरे भूमिकपालं निर्वपेदित्येतदनुख्यानि भवन्तीत्यथ पूर्वसंस्थाः । पञ्चप्रयाजस्य

---

१ Thus C Ben U (pr. m.); °कपालौ H Be G U (sec. m.).

२ नु H D C V, तु Ben Be G U.

३ om. H G (sec. m.), found in Ben Be U D C G (pr. m.) V. According to Vc it stands for तानि. Is the word to be cancelled? The Vivarana makes no mention of it.

४ Cp. T Br. III, 9, 17, 3.

नवप्रयाजस्यैकादशप्रयाजस्येति प्रयाजाः पूर्वसꣳस्थाः। पर्यग्निकरणं पशोरुपाꣳश्वभिषवो ऽग्निष्टोमे गवामयने चतुर्विꣳशमहस्तदपि विज्ञायते तस्य त्रीणि च शतानि षष्टिश्च स्तोत्रीयास्तावतीः संवत्सरस्य रात्रय इति। ॥ १० ॥

अथ राजयज्ञा। राजसूयो ऽश्वमेधः पुरुषमेधः सर्वमेधः सोमसवः पृथिसवो[1] मृत्युसवः कानान्धयज्ञः शुनस्कर्णयज्ञ इति चायादितिर्देवता। अग्न्याधेये त्वेव प्रथमश्चरुश्चातुर्मास्येषु द्वितीयः। प्रायणीयोदयनीययोरग्निदीक्षणीयायां। त्रयो राजसूये रत्निमानेषु[2] च प्रायुजेषु चादित्यां मल्हां गर्भिणीमालभत इति चैक इष्टिकल्प। एको व्रात्यस्तोमे। चत्वारो ऽश्वमेधे ऽदित्यै विष्णुपत्न्यै चरुरदित्यै हꣳससाचिरदित्यै त्रयो रोहितैतास्तिस्रो मेध्य आदित्या। द्वौ सौत्रामण्यामादित्याविर्वशा। यह्वो ऽष्टादश इति च। त्रीणि तन्त्राणि यज्ञमन्वायत्तानि भवन्ति पञ्चप्रयाजं नवप्रयाजमेकादशप्रयाजमिति। पञ्चप्रयाजेन दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टय इति वर्तन्ते। नवप्रयाजेन चातुर्मास्यान्येकादशप्रयाजेन पशुः सोम इति। षडिमानि सर्वकल्पे सर्वाभिप्रायिकाणि भवन्ति। यथैतदग्न्याधेय-

---

१ पृथिवीसवो or पृथिविसवो all, cp. XVIII 6.

२ Thus H Ben D C V, रत्निनेषु G Be U the Viv. (one copy), रत्निनिषु the Viv. (another copy). Read probably रत्निनीषु (sc. हविःषु).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यानि पशुः सोम इति । तदपि विज्ञायते ऽथ यदस्याग्निमुद्धरति सहस्रं तेन कामदुघा[1] अवरुन्द्धे[1] । ऽथ यदग्निहोत्रं जुहोति सहस्रं तेनैषा वै वैश्वदेवस्य मात्रैतद्वा एतेषामवममतोऽतो वा उत्तराणि श्रेयाꣳसि भवन्ति[2] । सर्वाँल्लोकान्पशुबन्धयाज्यभिजयत्येकस्मै[3] वै कामायान्ये यज्ञक्रतव आलभ्यन्ते । सर्वेभ्यः कामेभ्यः पशुः सोम इति । ॥ ११ ॥ षष्ठः ॥

अग्नीनाधास्यमानः प्रज्यमात्मानं कुर्वीत । येनास्याकुशलꣳ[4] स्यात्तेन कुशलं कुर्वीत । यान्यृणान्युत्थितकालानि स्युस्तानि व्यवहरेदनुज्ञापयीत वाथाप्यग्न्याधेय एवर्त्विजां वरणं प्रथममुदाहरामस्तांश्च चेत्पूर्वपुरुषैर्वृताः स्युस्तानेव नातिवृणीताव्यवच्छिन्नाश्चेत्कौलेनाध्ययनेन मानुषेण शीलवृत्ताभ्याꣳ स्युरिति । किंगत उ खल्वतिवरणं वावरणं वा भवतीति । स्तेयमचारी-

---

१ Thus Be G (sec. m.), ०दुघोवरु० U D C H V, दुघावरु० Ben G (pr. m.).

२ भवंतीति C Ben.

३ After ०जयति Be and G(sec. m.) ins. इति ।

४ Thus (and cp. XXV. 4 init.) U G D C Be and the Viv. (one copy), येनास्य कुशलं H Ben V and the Viv. (another copy). The Vivaraṇa runs: येनास्याकुशलं स्यात् चमादिना तेन साम्यं कुर्वीत, the Bhāṣya of Venkateśvara: येनास्य कुशलं स्यात् तेन संभारो नास्ति तं संपादयेदित्यर्थः ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दभ्यमङ्स्थादयाज्यमयाजयत्सादितं[1] कर्म तदु हास्थित[1] इत्येतेषामेकस्मिन्नतिवरणं वावरणं वा भवतीति । तांस्त्वे-वृणीताव्यापन्नाङ्गानेव वृणीत । कं नु खल्वेषां प्रथमं वृणीत । यो ऽस्य सङ्स्तुततमः[2] स्यात्तं प्रथमं वृणीत । तेन सचिवेनान्यान्लिप्सेत । यद्यु वै यथाज्येष्ठं ब्रह्माणं प्रथमं वृणीताथ होतारमथोद्गातारमथाध्वर्युं । ब्रह्मणो वानन्तर-मध्वर्युं । पूर्वं वोत्तरं वा यथाकर्म चेत्स्यात्सृष्टेन धनेनर्त्विजः प्रतिसंवसीत । त्रीण्यधिकरणान्यृत्विजां विनापि[3] यच्छे[3]

---

१ Thus (अभ्यमङ्स्थात्) all. I guess this word to be a corruption from an original अभ्यमङ्स्त । The commentaries find the word अम 'sickness' in it. V.: आभिमुख्येन रोगवत् बाधकत्वेन स्थितः । The Viv.: आत्मानं (var. अमीनं) जिघांसति । अम रोगे । आभिमुख्येन रोगभूत (var. रोगद्दत) स्तिष्ठति । अभ्यमंस्था इति लेट् सिचः (var. लेटचः) रोगत्वेन स्थितः ।— सादितं all the MSS. exc. Be (सातं), G (sec. m. सीदं) and U C (यत्कुत्सितं) ; कुत्सितं, however, seems to be the periphrase of our word in the commentaries ; V.: सादितं कुत्सितं कर्म सेवाभिचारयजनादि । Perhaps the original reading of our passage has been : स्तेयमचारी-दभ्यमङ्स्तायाज्यमयाजयद्यत्सादितं कर्म तदु हास्थितेति । आस्थित 3rd sing. root aor. med. from आतिष्ठते । Moreover instead of the impf. अया-जयत् we expect an aorist.

२ संस्कृततमः D and U (sec. m.).

३ Thus (विनापि यच्छे) all (also Vt, Vc). exc. C, which has बिना थियच्छे ; the correct reading (see the Viv. and the Bhāṣya : यष्टु-मिच्छामि) seems to be either विना यियक्षे (see the reading of C) or विनापीयच्छे (इयच्छे for regular इयक्षे, cp. the remark on XXIII, 17 ; 176, 12).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऽज्याशिषि[1] भार्यामक्रषीति । को नु खल्वृत्विक्षु धर्म इति । य आचार्य इति । कथमर्हण इति । ॥ १२ ॥

आगममागम इत्येकमृतुमुखमृतुमुख इत्येकं । संवत्सरस्य पार इत्येकं । यज्ञाधिगम इत्येतदपरं । को नु खल्वृत्विजां धर्म इति । न न्यस्तमार्त्विज्यं कुर्यान्नानुध्यातं । नावक्रीतो याजयेन्नावृतो याजयेन्नातिवृतो याजयेन्नानूद्देश्यं[2] याजयेन्न
I. 36. 7. नीतदक्षिणं[3] याजयेन्नापरपक्षे याजयेन्नार्तं याजयेन्न मृतं याजयेन्न त्रिकिणिनं याजयेन्न परिखातिक्रान्तं[4] याजयेन्नान्तगं

---

१ Thus Be G and U (sec. m.) and both copies of the Viv.; ज्यसिषि U H Ben, Vt. Vc; C corrupt; the Viv.: राजकुलचोरादिभिः हृतसर्वस्वो ऽस्मि, the Bhāṣya: राजाद्युपद्रवादिना हृतसर्वस्वो ऽस्मि ॥ On अज्याशिषि for original अज्यासिषि cp. Indog. Forsch. XVIII. 421, M.S.L. XIV. 192. See also infra XXIV. 18 : 202. 2.

२ Thus G Ben U D G (pr. m.) Vt, and cp. T Br. III. 11. 8. 8 with the remark of Sāyaṇa a. h. l.; नुद्देश्यं Be, the Viv. (one copy); °नुद्देश्य' G (sec. m.) C, the Viv. (another copy); नूद्देश्य' H. The Viv.: ऋत्विजां यज्ञे ऽन्यस्मै चोद्दिश्य करोति; the Bhāṣya: अन्यस्य कुलमुद्दिश्य स्वयमस्वतन्त्रः सन्यो यजति तम् ।

३ Thus (as S'āṅkh. śrs. V. 1. 10) G C, the Viv.; नीचदक्षिणं (as Āśv. gṛhs. I. 23. 20) the other MSS. The Bhāṣya (दक्षिणानयनानन्तरं यस्य कस्य चिदृत्विजो ऽनुपपत्तौ सत्यां तस्यार्त्विज्यं न कुर्यादित्यर्थः) and the Vivaraṇa (दक्षिणादानोत्तरकालम्) derive नीत from नयति; it is rather the partic. from न्येति; cp. नीतस्य XVIII 41 : 393. 7.

४ परिघा° Be Ben C D V.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

याजयेन्नान्त्यजं[1] याजयेन्नाननूचानं याजयेदपि वैतेषां[2] तं याजयेयुः कपालान्युपहन्याद्वृत्तिप्रेप्से वर्तमाने । तदपि दाशतये विज्ञायते ऽवर्त्या शुन आन्त्राणि पेचे न देवेषु विविदे मर्डितारम् । अपश्यं जायाममहीयमानामधा मे श्येनो मध्वाजभारेति । नैतेषामयाज्यः सहस्रदक्षिण इति । ॥ १३ ॥ सप्तमः ॥

I. 53. 3. ऊषाश्च सिकताश्चेति । ये भस्मरा इवोषाः स्युस्तानाहा-
I. 53. 4. रयेदारण्यस्य वराहस्य विहतादाहारयेदारण्यस्याखोरुत्करादा-
हारयेद्यो ऽनुपदासी सूदः स्यात्तत आहारयेत्सूदे ऽविद्यमाने
I. 53. 6. कुलीरसुषिरादाहारयेदग्निहते ऽविद्यमाने शीतहतमाहा-
I. 53. 7. रयेद्वातहतं वा । चित्रियस्याश्वत्थस्येति । येन ग्रामो वा नगरं
I. 53. 9. वा नदी वा तीर्थं वा ज्ञायते तत आहारयेदश्वं पूर्ववाह-
मिति । युवानमित्येवेदमुक्तं भवति । चीन्हिरण्यशल्कानिति[3] ।
षडिमान्कारयेत्सौवर्णा[3] उपासनार्था[4] राजता अतिप्रदानार्था ।

---

१ Thus Be, नांतजं G D C. Viv., Vt; तात्यजं H; Ben. om. the word; the Bhāṣya: पूर्वोक्त (sc. म्लेच्छ) देशजातम् । शूद्रक्षियासुत्पन्नमित्यन्ये ।

२ Thus H Be U (sec. m.) the Viv.; चैतेषां Ben G C U (pr. m.) and Vc. (अपि च अपि वेत्यर्थः) ।

३ Uncertain reading. H G U (sec. m.) Be (only °शल्कोनिति) and U (sec., only शल्काकानिति) read as given in the text; चीन्हिरण्य शलका (शकला D C) न्कारयेत्सौ° Ben D C; षड्हिरण्यशल्कान्कारयेत्सौ° Vt. Are we to correct: षड्हिरण्यशल्कानिति । चीन्स्त्रीनिमान्कारयेत् ?

४ Thus Ben C H D G (pr. m.) Vt; चोपास° Be G (sec. m.) the Vivaraṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 54. 10. उभौ मानुषेणालङ्कारेणालङ्कृतौ भवतो ऽहतवाससाविति । सर्व एवान्यो मानुषो ऽलङ्कारो ऽन्यत्र नलदादार्तायैवैतदुदाहरन्ति । स्रजमु हैके प्रतिषेधयन्ति । ॥ १४ ॥

ताः संवत्सरे पुरस्तादादध्यादिति । त्र्यहे षडहे द्वादशाहे वा । संवत्सरे ऽपर्यवेत उद्गायति कथं तत्र कुर्यादिति । पुनरेव ब्रह्मौदनꣳ समुत्थापयेदा समिधामभ्याधानान्न त केशश्मश्रु वापयीत । पुरस्तात्त्वेवैतत्संवत्सरꣳ[१] संचयीत । प्रायश्चित्तार्थ एष उक्तो[२] भवति । स यावत्कृत्व उद्गायेदेवमेव कुर्यात्पर्यवेते नोपनमेदेवमेव कुर्यादुपनमत्युपवसथगविप्रभृति कर्म तायते । द्विब्रह्मौदनमु[३] हैके ब्रुवत उच्छेषणीयो हेतरः[४] सान्वकरण

I. 59. 4. उत्तरो । ऽथ संभारेषूषान्निवपन्यददश्चन्द्रमसि कृष्णं तन्मनसा ध्यायेत्तदपीहेति । सामानि चेन्न प्रत्यधीयीत योनीर्निगदेदपि वा व्याहृतीभिरपि वा हिंकारेण । प्रणीतालोकेन

I. 63. 14. रथचक्रं प्रवर्तयेत्तस्य चेदादधानस्य पुरस्ताच्चन्द्रमा दृश्येत कथं तत्र कुर्यादिति । यः कर्मान्त आरब्धः स्यात्तं परिनिष्ठाप्य कर्मान्तेनोपरमेच्छ्वो भूते परिनिस्तिष्ठेदित्यथ चेदिध्मे ऽभ्याहिते

---

१ Thus Be G; ०स्तात्त्वेवैनंसंवत्सरं U (sec. m.); एतत् (एनत्) not found in Ben U (pr. m.) D C Vt.; in H the whole passage is left out.

२ Found in G Be U (sec. m.) only.

३ Thus G Be U Ben; द्विब्र० H G D C, the Viv.

४ Thus Be U (sec. m.) the Viv.; हीतरः Ben H G C U (pr. m.) Vt; हितरः D.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दृश्येत कथं तत्र कुर्यादिति । पूर्णाहुत्यन्तं कर्म कृत्वा कर्मान्ते-
नोपरमेच्छ्वो भूते परिनिस्तिष्ठेदिति । ॥ १५ ॥ अष्टमः ॥
I. 53. 13. अथात ऋतुनक्षत्राणामेव मीमांसा । ऋतूनेवाग्रे व्याख्या-
स्यामो ऽथ छन्दांसीति । वसन्ते ब्राह्मणो ऽग्निमादधीत ग्रीष्मे
राजन्यः शरदि वैश्यो वर्षासु रथकार इति । सर्वेषां त्वेव
वसन्त आधानं सर्वेषां रोहिण्यां । यथावर्णं त्वेव छन्दां-
स्यपि तु नु खलु कामनियुक्तान्यग्न्याधेयानि भवन्ति । यथै-
तद्भवति कृत्तिकास्वग्निमादधीत रोहिण्यामग्निमादधीत पुनर्व-
स्वोरग्निमादधीत पूर्वयोः फल्गुन्योरुत्तरयोः फल्गुन्योश्चित्राया-
I. 53. 16. मिति । सद्यस्कालान्येतानि भवन्ति[1] । ग्रीष्मे राजन्यः शरदि
वैश्य इति नैते सद्यस्काले भवतो । ऽथात आर्तिजान्यग्न्या-
धेयानि व्याख्यास्यामो । विपक्ष आपूर्यमाणपक्षे विपक्षे ऽपक्षी-
यमाणपक्ष इति । विपक्ष आपूर्यमाणपक्ष आदधानो यावान-
क्षावकाशः[2] स्यात्तमभिविदधीत । पौर्णमास्यां तु[3] सद्यस्कालं ।
विपक्षे ऽपक्षीयमाणपक्ष आदधानो[4] नाक्षावकाशः[4] काङ्क्षणाय
विद्यते । सर्वमेवैतदहः सद्यस्कालं कुर्याच्चतुर्होतारं सारस्वतौ
होमावन्वारम्भेष्टिमिति । ॥ १६ ॥

---

१ भवन्तीति Be.

२ Thus G Be H U (sec. m.), the other MSS. and the Viv. om. क्ष ।

३ Found in Be U (sec. m.) only.

४ आदधीत यावानक्षावकाशः U (sec. m.) only. Are we to read आदधाने with Vc ?

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिष्ट्वामावास्यामेव ततः काङ्क्षेदथ
चेदमावास्यायाꣳ सद्यस्कालममावास्यान्तमथ सारस्वतौ होमौ
I. 65. 2. जुह्वदृचैवर्चमुपसंदध्यादेवं पूर्णदर्वे। एवं वास्तोष्पतीये। कथमु
खलु पूर्णाहुतिं जुहुयादग्नये पृथिव्यै वायवे ऽन्तरिक्षाय सूर्याय
I. 65. 3. दिवे वरुणायाद्भ्यः स्वाहेति जुहुयादथेदं तूष्णीमग्निहोत्रमग्नि-
सꣳस्कारार्थं दृष्टं भवति। तदाज्येनैव जुहुयादर्वाचीनमवभृ-
ज्योर्ध्वमुन्नाभ्युभे एवैते सायंप्रातरग्निहोत्रे प्रतिजुहन्मन्यत
I. 66. 3. औपवसथिकायै रात्रेः। सामिधेनीरनुवक्ष्यन्दशहोतारं व्याख्याय
व्याहृतीरुक्त्वाथ[1] हिंकुर्यादथानुब्रूयादेतदत्रानुपूर्व्यं[2] भवति।
कथमु खल्वग्न्याधेये सोम इति। पूर्णाहुत्यन्तं कर्म कृत्वा
शालामध्यवस्येदौदवसनीयामाग्नेयो ऽष्टाकपालो ऽनुवर्तेत प्रायणी-
यामैन्द्राग्नश्चादित्यश्च[3] चरुरातिथ्यामग्नये[3] पवमानाय पुरोडाशो
ऽष्टाकपालो ऽग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमग्नये पावकायाग्नये
शुचये प्रातःसवनीयानन्वारम्भेष्टिरपि वा सर्वाण्येवाग्न्याधेयि-
कानि हवीꣳषि परिनिष्ठाप्य शालामध्यवस्येदुदवसानीया-
मन्वारम्भेष्टिरिति[4]। ॥ १७ ॥ नवमः ॥

---

१ अथ om Be.

२ ०पूर्वं H.

३ Thus G U (sec. m.) and cp. XX, 19 : 20, 24; ०मैन्द्राग्नश्चादित्यश्चरु० U Vt. ०मैंद्राग्न्यदित्यश्चरु० Be.

४ Thus Be only (sc. अनुवर्तेत), cp. the Viv.: उदवसानीयानन्वारम्भेष्टिः। All the other MSS. and V: उदवसानीयायामन्वा०।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 69. 1. अथेदं पुनराधेयं । कियन्नु खलु पुनराधेयं भवतीत्यग्नीनाधाय पापीयानभूवमज्याशिषि[1] पुत्रो मे मृत[2] इत्येतस्मिꣳस्त्वेवैतत्संवत्सरे दृष्टं भवति । कस्मिन्नु खल्वेनत्काले
I. 69. 6. समुत्थापयेदिति । सा याषाढ्याः पौर्णमास्याः पुरस्तादमावास्या[3] भवति सा सकृत्संवत्सरस्य पुनर्वसुभ्याꣳ संपद्यते तस्यामादधीतेति । तस्या उपवसथे ऽरण्योरग्नीन्समारोप्योद्वसाय[4] मथित्वाग्नीन्विहृत्योद्वासन्येष्ट्वाग्नीन्समारोप्य[5] गच्छेत्पुनरेतदन्यगारꣳ[6] सꣳस्कारयेदन्यद्वा नवं कारयेत्पुनरेतानि यज्ञ-
I. 70. 16. पात्राणि संलेखयेदन्यानि वा नवानि कारयेत्पुनर्निष्कृतो रथो दक्षिणेति पुनःसꣳस्कृत एवैष उक्तो भवति । पुनरुत्स्यूतं

---

१ Thus again (and cp. XXIV, 12 : 197, 1) Ben Be G, the Viv. and Vc (twice); अज्यासिषि H U Vt and Rudradatta on Āp. V, 26. 3. D and C are defective. Here Bhavasvāmin remarks : अज्याशिषि शब्दस्थिन्त्यः (Var. शब्दस्तेःसचि)। यमरमनमातां सक् चेति (Pāṇ. VII, 2, 73). स स्यात्तथा अज्यासिषीति भवितव्यं। वर्णव्यत्ययेन सकारस्य शकारः स्यात्। क्षीणो ऽस्मि धनशरीरादिना।

२ Thus all ; probably the original reading was : पुत्रो मे ऽम्रवेति।

३ Instead of पुरस्तात् G H Be उपरिष्टात्।

४ Thus Be Viv. : ॰समारोह्यो॰ H Ben C Vt.

५ Instead of उद्वासन्ये॰ one copy of the Viv. and Vt : उद्वासिन्ये॰, another copy of the Viv. : उद्वासने॰ ।— The reading ॰ग्नीन्समारोप्य is uncertain : thus read H G U C D, ॰ग्नीन्परोप्य Be, ॰ग्नीरोप्य Ben, ॰ग्नीनरोप्य Vt (pr. m.), ॰ग्नीनवोच्य Vt (sec. m.) Vc. The Viv. gives the periphrase : तत्रैवाग्नीनुत्सृज्य, cp. Āp. V, 27, 3.

६ Thus Ben U (pr. m.) Vt, पुनरेवागन्य॰ G H Be U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वाम इति पुनःसंस्कृतमेवैतदुक्तं[१] भवति। पुनरुत्सृष्टो ऽनड्वानित्यवशीर्णगव एवैष उक्तो भवत्यथेमान्युपांशुधर्माणि भवन्ति यथैतदग्न्याधेयं पुनराधेयं पितृयज्ञो दीक्षणीया प्रायणीयातिथ्योपसदः प्रातरनुवाकः पत्नीसंयाजा[२] अवभृथ उदयनीयोदवसानीया चितिप्रणयनीयं त्वाष्ट्रो यूपविरोहणीयो ऽष्टापदी[३] गर्भवती[४] च[४]। सहकारिप्रत्यया[५] भवन्ति[५]। यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते ॥ १८ ॥

III. 41. 2. सर्पराज्ञिया[६] ऋग्भिर्गार्हपत्यमादधातीत्यपोद्धृत्य घर्मग्निर एतस्य स्थाने सर्पराज्ञीरावपेन्नित्येनोपस्थाय पौनराधेयिकेनोपतिष्ठेत। सिद्धमत ऊर्ध्वमीजानस्य पुनरादधानस्य संनये३न्न[७] संनये३दिति[७]। संनयेदित्येक आहुरथ हैक आहुर्न संनयेदिति। शरीरसंस्पर्शी ह यज्ञो भवति यदैव[८] पुनर्य-

---

१ उक्तं supplied by me.

२ Thus Ben U (pr. m.) D C, ०याजाः अवभृ० Vc, ०याजोवभृ० G H Be U (sec. m.).

३ ष्टापद्यै G and U (sec. m.) Be.

४ Thus D C U (pr. m.) Vt; गर्भ इति G and U (sec. m.) Be; गर्भवती इति च Ben, गर्भवति च H.

५ ०कारी U (sec. m.) D.— ०प्रत्ययाद्भव० (०यात् भव०) Vt Vc. and Be; the word occurs also II. 2 : 35, 16.

६ Thus G U D C Ben V; ०राज्ञीया Be, सार्पराज्ञिया H.

७ Plutimark only in Ben U Vt.

८ Thus Ben U D V; यदेव G H, यदेल Be, यद्वैव C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 70. 12. जेताथ संनयेच्छताक्षरा भवन्तीत्यक्षरपङ्क्तय[१] एताश्चतस्र एकैका
I. 71. 12. पञ्चविंशत्यक्षरा। तच्छतमथेदं तृतीयाधेयं[२]। कतरन्नु
खल्विदमुपिनिश्रयतीत्यग्न्याधेयं वा पुनराधेयं वेत्यग्न्याधेय-
I. 72. 1. मित्येव ब्रूयादथापहृताग्नेर्नष्टारणीकस्य च[३] ब्रह्मौदनेनैव प्रति-
पद्यते। सिद्धमग्न्याधेयम्। ॥ १९ ॥ दशमः ॥

I. 1. 4. अथेमौ दर्शपूर्णमासौ पौर्णमास्युपक्रमावमावास्यासंस्था-
वाचार्या[४] ब्रुवते। तत्रोदाहरन्त्यूर्ध्वं मध्यरात्रात्पौर्णमास्यां
चन्द्रमाः पूर्यते। स एतं चापररात्रं पूर्णो भवति सर्वं चाह-
रुत्तरस्याश्च रात्रेरा मध्यरात्रादथामावास्याया[५] उपवसथीये
ऽहन्यूर्ध्वं मध्यंदिनाच्चन्द्रमसमादित्यो लभते। स एतं चापराह्णं
लब्धो भवति सर्वां च रात्रिमुत्तरस्य चाह्न आ मध्यंदिनादेतं
सन्धिमभि[६]यजेतेति। रात्रिर्हि पौर्णमास्यां संधेया भवत्य-
हरमावास्यायां। द्वे पौर्णमास्यौ द्वे अमावास्ये। पूर्वांपूर्वां पौर्ण-
मासीमुत्तरामुत्तराममावास्यां। या पूर्वा पौर्णमासी सानुमति-

---

१ °पंक्तय H Be G Vc; °पंक्त्या Ben Vt, °पंक्तय U C, पङ्क्तय D; cp. TS. I, 5, 2, 1; the four akṣarapaṅktis are TS. IV, 4, 4, w-z.

२ Thus G Be Ben the Viv. (and thus is to be read also III, 3 : 71, 17 instead of तृतीय आधान); तृतीयमग्न्याधेयं H U D C V.

३ Found in Ben D G U C only.

४ Thus U G D C Be V and the Viv.; पौर्णमासोप° H Ben, see also Pitṛmedhasūtra I, 1 : 16.

५ अथ found in Be G (sec. m.) U and the Viv.

६ °मभितो G and U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

योत्तरा सा राका या पूर्वामावास्या सा सिनीवाली योत्तरा सा कुहूर्गायत्री वा अनुमतिस्त्रिष्टुब्राकेति पौर्णमास्यै नामधेये जगती सिनीवाल्यनुष्टुप् कुहूरित्यमावास्यायै नामधेये । ॥ २० ॥

अथायं चन्द्रमाः षोडशकलस्तस्य[१] पञ्चदशभिः[१] पक्षो[१]ऽभिविहितो[१] भवति । षोडशी त्वियं कला बहुधा विप्रविष्टा ब्राह्मणेष्वप्स्वोषधीषु वनस्पतिषु पशुष्विति । स यदेतानि यज्ञे क्रियन्ते तेनैषा संभ्रियते । ऽथोपवसथस्थानानि चतुर्दशी पञ्चदशी षोडशी । न तु त्रयोदशी सप्तदशी भवतः । सोऽयमाहिताग्निरुपवसथीयेऽहन्पुरा प्रातरग्निहोत्रात्पिङ्ख्यानुपसादयेदन्वाधानार्थान्व्रतोपायनीयं[२] पाचयीत । तस्याशितौ भवतः । सर्पिर्मिश्रं दधिमिश्रमक्षारलवणमपिशितं[३] । सर्वमेवै-तदहः[४] कौशोधान्यं[५] वर्जयेदन्यत्र तिलेभ्यस्तस्य ब्राह्मणं प्रति-

---

१ Thus Be H, G and U (sec. m.); ०कलः स षोडशभिर्द्वपक्षोभिवि० D C; ०कलः शभिर्द्वपक्षोभिवि० Ben; ०कलः स पंचदशभिर्द्वपक्षोभिर्वि० Vt; Vc: शुक्लपक्षे स चन्द्रमाः पञ्चदशभिः पक्षोभिस्तिथिभिः प्रतिपत्प्रभृतिपौर्णमासीपर्यन्तैः विहृतः कल्पितो भवति ।

२ Thus (पिंख्यान्) U H D C and a citation by Sāyaṇa; पिंखान् Be Vt Vc, पिंख्यानि the Viv., पिढकान् Ben G. Sāyaṇa: स्थूलकाष्ठविशेषान्, Veṅkateśvara: स्थूलकाष्ठानि, Bhavasvāmin: काष्ठानि स्थूलानि ।

३ Thus (अक्षारलवणम्) Be D and a citation by Sāyaṇa; ०क्षालवण० H, ०क्षारमलवण० G U C, Vt, Vc.

४ Thus H G Be U (sec. m.) and a cit. by Sāyaṇa; एव om. Ben D C V.

५ Thus (and cp. II. 20 : 67, 1) G Ben, कोशी(षि)० D C U H V Be and a citation by Sāyaṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पाद्याश्नीयान्नै तदहः शूद्रायोच्छिष्टं दद्यात्पत्न्या एवैतदहरुच्छिष्टं दद्यान्नासन्द्याꣳ शयीत न स्त्रियमुपेयात्कामं त्वेवोपरि शयीत स्त्रियं त्वेव नोपेयाद्व्रतचारी त्वेव स्याद्यदि केशश्मश्रु वापयिष्यमाणः स्यात्केशश्मश्रु वापयित्वा लोमानि सꣳहृत्य नखानि निकृन्तयीत स्नायादभ्यञ्जीताञ्जीत दीक्षायै रूपं कुर्वीता-
I. 1. 5; III. 3. 4. ग्नीनन्वादध्यादुपस्थं कृत्वा गार्हपत्यमूर्ध्वज्ञुरन्वाहार्यपचनं प्रह्व आहवनीयं तिष्ठन्दशमीं निगदेदिति ॥ २१ ॥ एकादशः ॥

अन्वाहिताश्चेदग्नय उद्वायेयुः सवनीयं गार्हपत्यस्याहवनीय उद्वाते भस्मोद्वाप्य शकृत्पिण्डेन परिलिप्य ज्वलन्तमाहवनीयमुद्धृत्य न्युप्योपसमाधाय पुनरन्वाधाय व्याहृतीभिरुपतिष्ठेताथ यदन्वाहार्यपचन[1] उद्वायेदेवमेवैनꣳ हरेदनार्ता ह्येषा देवता यदन्वाहार्यपचन इति पुनरन्वाधाय व्याहृतीभिरुपतिष्ठेताथ
II. 193. 17. sqq. यस्याग्निमनुद्धृतꣳ सूर्यो ऽभ्यस्तमियादाभ्युदियाद्वा यथासूत्रं[2] वा कुर्यादपि वा संततीं[3] जुहुयान्मनो ज्योतिर्जुषतां त्रयस्त्रिꣳशत्तन्तत इत्येते स्रुवाहुती हुत्वा व्याहृतीभिरुपतिष्ठेताथाभ्यस्तमिते वारुणीꣳ स्रुवाहुतिꣳ हुत्वा व्याहृतीभिरुपतिष्ठेताथाभ्युदिते मैत्रीꣳ स्रुवाहुतिꣳ हुत्वा व्याहृतीभिरुपतिष्ठेत व्याहृतीभिरेवान्वाहार्यपचनमथारण्योरग्निषु समारूढेष्वात्मनि

---

१ यदन्वा० Ben H, यद्यन्वा० B G U, यद् om. C.

२ See XIV, 24 : 193, 19 sqq.

३ Thus (cp. III, 14 : 84, 9) Be G D U; संततिं H, संततीं C, संतति Ben.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वाध्वगते न प्रायश्चित्तमाचार्या ब्रुवते । तत्रोदाहरन्ति काममात्मनि समारूढेष्वरण्योरुपावरोह्य मन्थेदपि वामात्यं विहृत्य[1] तस्मिन्नुपावरोह्य जुहुयादथारण्योः समारूढेषु मथित्वाग्नीन्विहृत्य जुहुयादपि वामात्यं विहृत्याग्नीनन्तरारणी[2] निधाय जुहुयात् । ॥ २२ ॥

यथा राजविशामेवं[3] निर्मन्थ्यो वृथाग्नेस्तत्सिद्धमेके[4] ब्रुवते । यावति कृष्णमृग उपविशेत्तावदवरार्धो[5] ऽध्वगतो[5] विहारो ।
I. 1. 7; III. 5. 9. ऽग्नीनन्वादध्याद्व्रतमुपेयाद्व्रतोपेतस्य पर्णशाखामाच्छेद्यादेतदचा-

---

१ Ben H U D मथित्वा instead of विहृत्य; विहृत्य मथित्वा Be; G om. pr. m. विहृत्य, sec. m. मथित्वा ।

२ Thus H Be G D U (sec. m.); Ben U (pr. m.) ins. मथित्वा before विहृत्य ।— ग्नंतरारणी Be G U, ग्नंतराणि Ben H, ग्नंतराणी D. In C this whole passage runs as follows: ऽपि वामात्यं मथित्वा तस्मिन्नुपावरोह्य जुहुयादथारण्योः समारूढेषु मथित्वाग्नीन्विहृत्य जुहुयादपि वामात्यं मथित्वा विहृत्याग्नीनन्तराग्नी विधाय जुहुयात् ॥ २२ ॥ Cp. also Rudr. on Āp. IX. 3. 3.

३ राजा॰ Ben C and one copy of the Viv.; this seems to be the better reading.

४ Thus Ben D U (pr. m.) C and the Viv.; तत्र सिद्ध॰ Be H G U (sec. m.). About the meaning of these words I am uncertain.

५ Uncertain reading. G as given in our text; ॰वराध्योध्वगतो H; ॰वरार्ध्योध्वगतो U; ॰परार्ध्याध्वगते C; ॰परार्द्धोर्ध्वगते Ben; ॰वरार्ध्योर्ध्वगतो Be; ॰परार्ध्वोर्ध्वगतो D. The Vivaraṇa runs: तावदवरार्ध्यो जघन्यावस्थानत ऊर्ध्वो न (one copy om. न) भवति ऊर्ध्वं द्वादशसु विक्रमेष्वित्याद्यग्नेर्विहरण- (॰विहार another copy) भूमिक्रमः ।

नुपूर्व्यं भवत्यथेमानि[१] त्रीणि पलाशजातानि भवन्ति स्फूर्जको
लोमशको व्रततिरिति । लोमशकस्यैवैषा[२] छेत्तव्या भवति ।
यावन्मात्रे गौर्निकर्षेत[३] न[३] तत[३] ऊर्ध्वं छिन्द्यादपशव्यात
ऊर्ध्वं[९] स्यात्स यद्यु हाग्निहोत्रोच्छेषणात्प्रमाद्येत्तत्पुनरेवाग्नि-
होत्रं[४] जुहुयादथेमाः सांनाय्यदुहः षडवमाः[५] समाम्नाता
भवन्ति । तास्वेत्तिस्र एव स्युः प्रथमां वोत्तमां वा चतुर्वि-
गृह्णीयादथ चेद्द्वे एव स्यातामितरेतरां त्रिस्त्रिर्विगृह्णीयादथ
I. 5. 5. चेदेकैव स्यात्तामेव षट्कृत्वो विगृह्णीयाद्विष्टवागनन्वारभ्यो-
त्तरा[६] दोहयेदित्यपरिमितानामेवैतदुक्तं[७] भवतीति । ॥ २३ ॥
द्वादशः ॥

I. 6. 2. द्वादश द्वन्द्वानि दर्शपूर्णमासयोस्तानि संपाद्यानीति ।
स्फ्यश्च कपालानि चेति पञ्च । वत्सं चोपावसृजत्युखां चाधि-
श्रयतीति सप्त । तानि द्वादशामावास्यायामेवैतत्संनयत[८]

---

१ Only Be has इति after भवति ।

२ Thus U (sec. m.) and a citation by Sāyaṇa; एव om. D Be C H G; एवैषा om. Ben.

३ Equally uncertain. निकर्षेतेनतत U (sec. m.), निकर्षते न तत a citation by Sāyaṇa; निकषतेतत G D, निकषेतत Ben, निकर्यतेत C, निकर्षतेतत Be U (pr. m.), निकषेतत H.

४ Thus G U; प्रमाद्येतपु॰ Ben C D, प्रमाद्येत्पु॰ Be, प्रमाद्येत्पु॰ the other MSS. The Viv. om. तत्, as also Rudr. on Āp. I. 11. 1.

५ षडवराः D C and a cit. by Sāyaṇa.

६ After गृह्णीयात् G and U (pr. m.) ins. त्रिर्मन्त्रेण त्रिस्तूष्णीम् ।

७ दोहयत्य॰ instead of दोहयेदित्य॰ Be G U; दोहयित्वादित्य॰ C.

८ एव om G and U (sec. m.), H Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उपपद्यते नासंनयतो । ऽथेयं दार्शपौर्णमासिकी[१] वेदिर्यजमानमात्री भवत्यपरिमिता वा । यथासन्नानि हवीꣳषि संभवेदेवं तिरश्ची । प्राञ्चौ वेद्यꣳसावुन्नयत्याहवनीयस्य परिगृहीत्यै । प्रतीची श्रोणी निरूहति गार्हपत्यस्य परिगृहीत्यै । पुरस्तादꣳहीयसी पश्चात्प्रथीयसी मध्ये संनततरा भवतीत्येवमिव[२] हि योषेति । तस्यै वदतीयतीं खनति[३] प्रजापतिना यजमानमुखेन संमितामा प्रतिष्ठायै खनतीति । द्व्यङ्गुलं खेयेत्येकेषां । त्र्यङ्गुलं खेयेत्येकेषां । चतुरङ्गुलं खेयेत्येकेषाꣳ । सीतामात्रीत्येकेषाꣳ । रथवर्त्ममात्रीत्येकेषां । यावत्पार्ष्ण्यै श्वेतमित्येकेषामेतदेव सदन्येषामनुनिक्रान्ततरं भवति । नैतामात्रा अतिखनेद्दक्षिणतो वर्षीयसीं करोति । पुरीषवतीं करोति । प्राचीमुदीचीं प्रवणां निस्तिष्ठन्तीतीयन्तं[४] गृह्णातीति प्रस्तरस्य वदति । ॥ २४ ॥

संनखमात्रो ग्रहीतव्य इत्येकेषां । विशारुको[५] ग्रहीतव्य

---

१ दर्शपूर्णमा॰ G, दर्शपौर्णमा॰ Be; cp. V. 5: 133. 13.

२ इति found in H G U only.

३ G Ben H and a citation by Sāyaṇa ins. इति, but cp. TS. II. 6. 4. 2, TBr. III. 2. 9. 10.

४ Thus Ben U (pr. m.) and a citation by Sāyaṇa; निस्तिष्ठतीतीयंतं D H C, निस्तिष्ठतेतीयंतं U (sec. m.) G Be.

५ Thus H U (pr. m.) and Sāyaṇa (twice, in a citation); विषारुको Ben, विशातुको Be G U (sec. m.), the Viv.; C D om. this passage. Sāyaṇa (and Bhavasvāmin) remarks: विशारुकः विशरणदेशः छेदनप्रदेशो मूलमित्यर्थः, Bhav. adds: सर्वच मूलत एवोक्ता ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

इत्येकेषाꣳ । स्रुग्दण्डमात्रो ग्रहीतव्य इत्येकेषाꣳ । स्रुवदण्डमात्रो
ग्रहीतव्य इत्येकेषामुर्वस्थिमात्रो[1] ग्रहीतव्य इत्येकेषामङ्गुष्ठपरुषा[2]
संमितो[2] ग्रहितव्य इत्येकेषामपरिमितो ग्रहीतव्य इत्येकेषा-
मियतीर्भवन्तीति समिधां वदति । प्रादेशमात्रीरेवैता उक्ता
भवन्त्यनेन संमिताः कार्या इत्याङ्करनेन ह्यग्रे प्रजापतिः प्रजा
I. 6. 11. असृजतेति । किंदेवत्ये उ खलु पवित्रे किंपूते भवत इति ।
वैष्णवी वायुपूते इत्येव ब्रूयादनखच्छिन्ने स्यातां । प्रणीताः
प्रणयन्ननयापः प्रणयामीति पृथिवीं मनसा ध्यायेत्समान्येतानि
कुर्यात्प्रणीता आहवनीयं ब्रह्माणमिध्माबर्हिरिति यज्ञस्य शिर
I. 8. 18. इत्येतदाचक्षते । किंप्रोक्षिता उ खलु प्रोक्षिण्यो भवन्तीति ।
विज्ञायते ब्रह्मवादिनो वदन्त्यद्भिर्हवीꣳषि प्रौक्षीः केनाप
I. 9. 11. इति । ब्रह्मणेति । ब्रह्मप्रोक्षिता एव भवन्ति । हविष्कृदेहीति
ब्राह्मणस्य वदति हविष्कृदागहीति राजन्यस्य हविष्कृदाद्रवेति
वैश्यस्य । हविष्कृदेहीति पर्जन्य एवैष उक्तो भवत्यथाप्युदा-
I. 9. 12. हरन्ति हविःसꣳस्कारीमेवैतदाहेति[3] । दृषदुपले वृषारवेणोच्चैः
समाहन्तीति । विज्ञायते ब्राह्मणमुच्चैः समाहन्तवा आह

---

१ Thus (उर्वस्थि, not ऊर्वस्थि) all. Sāyaṇa remarks: छान्दसो ह्रस्वः ।

२ Thus Sāyaṇa (cit.), °परुषामात्रो Ben, °परुटसंमितो Be G, °परु-संमितो U G (sec. m.), °पर्वसंमितो H. Sāyaṇa comments: अंगुष्ठस्य परुः पर्व परुषा संमितः अंगुष्ठपर्वपरिमाण इत्यर्थः ।

३ Thus Ben Sāy., °संस्कारामे° D C, °संस्कारिमे° U (pr. m.), °संस्कारिणमे° Be H G U (sec. m.). Sāyaṇa remarks: हविःसंस्कारिणस्तु मुख्यं हविष्कृतं इति संस्कारीमिति छान्दसः ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

विजित्यै । यावन्तो ऽस्य भ्रातृव्या यज्ञायुधानामुद्वदतामुप-
शृण्वन्ति ते [1]पराभवन्तीति । द्विर्द्विर्दृषदि । सकृत्सकृदुपलायां[2] ।
नवकृत्वः संपादयतीति विज्ञायते । ॥ २५ ॥ त्रयोदशः ॥

I. 11. 8. अपाग्ने ऽग्निमामादं जहीति । को नु खल्वामाद्वती-
त्यपराग्निरेवैष उक्तो भवति । निष्क्रव्यादꣳ सेधेत्यादहनाग्नि-
रेवैष उक्तो भवत्या देवयजं वहेत्याहवनीय एवैष उक्तो भवति ।
को[3] नु[3] खलु कव्यवाहन इत्यन्वाहार्यपचन इत्येव ब्रूयाद्वि-
ज्ञायते यदग्ने कव्यवाहन पितॄन्यक्ष्यृतावृध इति । कुतो नु
I. 13. 14. खलु पिष्टानि संवपेत्कृष्णाजिनादित्येव ब्रूयात्संवपन्पिष्टानि
वाचं यच्छति । तामविदहन्तः[4] श्रपयतेत्येव वाचं विसृजते ।
यो विदग्धः स नैर्ऋतो यो ऽशृतः स रौद्रो यः शृतः स
I. 13. 13. सदेव इति । साधुशृतꣳ श्रपयतीत्येवेदमुक्तं भवति । सं
ब्रह्मणा पृच्यस्वेति । विज्ञायते वाग्वै ब्रह्म[5] वाचैवैनमेत-
I. 13. 16. त्संपृणक्ति । क उ खलु हविः पृक्तꣳ[6] श्रपयत इति । यदेवै-
तदाप्येभ्यो[7] निनयत्येकताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय

---

१ U (sec. m.) ins. सर्वे but cp. TBr. III. 2. 5. 9.

२ द्विः and सकृत् once H Sāy.; सकृत् once G.

३ Thus Ben C D U (pr. m.), Sāyaṇa; क उ H, क्व उ Be U (sec. m.), क्व G.

४ With the visarga Ben G U D C Sāy., without Be H; I. 10: 13. 9 is to be corrected accordingly.

५ ब्रह्मा H Be G U (sec. m.).

६ प्रक्तं G D C U (sec. m.), Sāyaṇa (cit.).

७ Thus Ben U (pr. m.), Sāyaṇa (twice); यदेवैतदाप्ये॰ D C, यदेवैनमाप्ये॰ Be U (sec. m.), यदेवैनमाप्ये॰ G H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्वाहेति । को नु खल्वेकतः को द्वितः कस्त्रित इति । पिता पितामहः प्रपितामह इत्येके । पृथिव्यन्तरिक्षं द्यौरित्येके । ऽग्निरादित्यो वैद्युत इत्येके । ॥ २६ ॥

अग्नेस्त्रयो ज्यायाꣳसो भ्रातर आसन्नित्येक[1] । ऋषय
एतन्नामधेया[2] बभूवुरित्येके । ते देवा आप्येष्वमृजतेत्याप्य-
नामधेया[3] देवा भवन्ति । क उ खलु पौर्णमास्यां पितृभ्यो
I. 19. 19. दीयत इति । यदेवैतच्छ्रोण्योर्निनयतीति[4] । किमभिघारितं
I. 87. 2. नु खल्वाज्यं भवतीति । सत्याभिघारितमित्येव ब्रूयाद्विज्ञायते
I. 87. 4. सत्येन त्वाभिघारयामि तस्य ते भक्षीयेति[5] । पञ्चानां त्वा
वातानां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामीत्यनुदिशं वाता । विश्ववात
एवैषां पञ्चमो भवति । पञ्चानां त्वर्तूनां यन्त्राय धर्त्राय
गृह्णामीति हेमन्तशिशिरावत्र समासं गच्छतः । पञ्चानां त्वा
दिशां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामीतीयमेवासामूर्ध्वा दिक् पञ्चमी
भवति । पञ्चानां त्वा पञ्चजनानां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामीति
देवा मनुष्या असुरा राक्षसा । गन्धर्वा एवैषां[6] पञ्चमा
भवन्ति । चरोस्त्वा पञ्चबिलस्य यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामीत्यय-

---

१ Thus (०त्येके) C only, ०त्येते all the other MSS. and cit. by Sāy.

२ एवंनाम० Ben C D; ऋषयस्तांनाम० Be.

३ Thus G H Be U (sec. m.), ०त्याप्यानाम० Ben D C U (pr. m.) Sāyaṇa.

४ Thus G U D C and cit. Sāyaṇa यदेवै० Ben, यदेवैन० Be.

५ इति om. G.

६ Thus Ben U D C, एषां H Be G, एवैषां a cit. by Sāyaṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मेवैष आकाशस्तरुः पञ्चबिलो भवति । दिशो ऽस्य पञ्च
बिलानि भवन्ति वायुर्मेक्षणमित्यंचाप्युदाहरन्ति संवत्सर
एवापि चरुः पञ्चबिलो भवत्यृतवो ऽस्य बिलानि भवन्ति
वायुर्मेक्षणमिति । ॥ २७ ॥ चतुर्दशः ॥

अथाध्वर्योश्च होतुश्च प्रपदनमन्तरेण वेद्युत्करौ प्रागावृत्तो[१]
I. 23. 18. ऽध्वर्युः प्रपद्यते प्रत्यगावृत्तो होताध्वर्युरनन्तरो ऽग्नेः स्यादार्षे-
यमसंप्रजानानस्य प्रवरं ब्रूहीति मनुष्वद्भरतवन्मनुवदित्येव
ब्रूयाद्विज्ञायते मानव्यो हि प्रजा इति ब्राह्मणं । पुरोहित-
प्रवरो[२] वा[२] राज्ञो । ऽथाप्रज्ञातबन्धुराचार्यामुष्यायणमनुब्रवी-
I. 25. 16. ताचार्यप्रवरमु[३] हैव[३] प्रवृणीताथ होतारं प्रवरयेत्यंयसा दैवत-
मभिवर्धयेद्द्विधा स्विष्टकृतं व्यतिषज्यैवाङ्गुली[४] अवद्येदङ्गुष्ठपर्व-
मात्राणि[४] दैवतान्यवदानानि भवन्ति ज्यायांऽसि सौविष्ट-
कृतान्यैडानि च । चतुर्धाकरणानि[५] ब्रह्म[५] प्रतिष्ठेति[५] । हुत्वा

---

१ प्राङ्गावृ० G U.

२ Thus Be U (pr. m.) Sāyaṇa; ०प्रवरोव C D, ०प्रवरेण (omitting वा) H Be G (sec. m.) U (sec. m.). Is राजा to be read?

३ थाप्रज्ञात० G (sec. m.) D C U, the Viv. and Sāyaṇa; थप्रज्ञात० Be Ben H G (pr. m.).— ०बंधोरा० C and Sāyaṇa.— ०ब्रवीत० all (Sāyaṇa alone ०ब्रुवीत), cp. Āp. XXIV. 10. 17.— ०प्रवरमुहैव C D and Sāyaṇa; ०प्रवरमुह्वै G (sec. m.) U (pr. m.), ०प्रवरमुवै Ben, ०प्रवरमनुवैव Be U H; cp. Āp. l. c.

४ Thus G U D C and Sāyaṇa; ०वांगुली अव० H Ben, वांगुलीरव० Be. The Viv. also has the dual.

५ These words are effaced in G.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 26. 8. स्विष्टकृतं स्रुचमद्भिः पूरयित्वान्तःपरिधि निनयेद्वैश्वानरे
हविरिदं जुहोमीति। किमु खल्वसमुदितं[1] भवतीति प्रागा-
नूयाजिकात्संप्रैषादित्येव ब्रूयात्॥ २८॥

किंदक्षिणमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टयः पशुबन्ध
इत्युपदोहदक्षिणमग्निहोत्रमित्येके। शरावदक्षिणमग्निहोत्र-
मित्येके। यत्सायं जुहोति रात्रिमेव तेन दक्षिणां कुरुते।
यत्प्रातरहरेव तेन दक्षिणं कुरुते। यत्ततो ददाति सा
दक्षिणेति। यदहोरात्रयोर्ददातीत्येवेदमुक्तं भवत्यथ दर्शपूर्ण-
मासयोरन्वाहार्यश्च पुरोडाशस्य च[2] चतुर्धाकरणं। विज्ञायते[3]
दक्षिणैवास्यैषाथो यज्ञस्यैव छिद्रमपिदधातीति। यथैवादः[4]
सौम्ये ऽध्वर आदेशमृत्विग्भ्यो दक्षिणा नीयन्त एवमेवापि
II. 120. 4. दक्षिणं पुरोडाशं चतुर्धा कृत्वा बर्हिषदं करोति। वासोदक्षिणाः
काम्या इष्टयो या[5] अनादिष्टदक्षिणा[5]। गोदक्षिणः पशुबन्धो।
III. 32. 10. नित्यो ऽन्वाहार्यो। यथो एतच्छालीकेः कल्पं वेदयन्ते पत्नी-
संयाजेषु सर्व एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरित्यनभ्यावृत्त्यै-
वात्र पत्नीकरणहोमो होतव्यो भवत्यथ हैके राकां च सिनी-
वालीं च कुहूं चानुमतिं च पत्नीहोमं च नारिष्ठौ च होमौ

---

१ ॰दितानि H U G (pr. m.) Ben, ॰दिता C.

२ Given by U (pr. m.) only and by Sāyaṇa in a citation.

३ See TS. I. 7. 3. 1.

४ यथैवश Ben, यथापि Be.

५ Thus Ben G (sec. m.), याश्चानादि॰ H U D C G (pr. m.), इष्टय अनादि॰ Be; cp. XIII. 1: 120. 4.

पुरस्ताद्गृहपतेरुपजुह्वति सं पत्नी पत्या सुकृतेन गच्छतां यज्ञस्य युक्तौ धुर्यावभूताम् । संजानानौ विजहतामरातीर्दिवि ज्योतिरजरमारभेताꣳ स्वाहा ॥ दश ते तनुवो यज्ञ यज्ञियास्ताः प्रीणातु यजमानो घृतेन । नारिष्ठयोः प्रशिषमीडमानो देवानां दैव्ये ऽपि यजमानो ऽमृतो ऽभूत्स्वाहा ॥ यं वां देवा अकल्पयन्नूर्जो भागꣳ शतक्रतू । एतद्वां तेन प्रीणानि तेन तृप्यतमꣳहहौ स्वाहेति ॥ २९ ॥ पञ्चदशः ॥

I. 72. 3. अथेदमग्निहोत्रꣳ सायमुपक्रमं प्रातरपवर्गमाचार्या ब्रुवते तत्रोदाहरन्ति ज्योतिषी इमे संनिपतिते भवत आदित्यस्य चाग्नेश्च ते न व्यवेयात्सायमाहवनीयमुद्धरन्पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखो निवपेत्प्रातराहवनीयमुद्धरन्पश्चात्प्राङ्मुखो निवपेत्सायमग्निहोत्रꣳ होष्यन्नग्रेण परीत्य जुहुयात्प्रातरग्निहोत्रꣳ होष्यन्नपरेण परीत्य
I. 72. 6. जुहुयादेवमस्यैते ज्योतिषी अव्यवेते भवतो ऽथायमुद्धरणमन्त्रो वाचा त्वा होत्रा प्राणेनोद्गात्रा चक्षुषाध्वर्युणा मनसा ब्रह्मणा श्रोत्रेणाग्नीधैतैस्त्वा पञ्चभिर्दैव्यैर्ऋत्विग्भिरुद्धरामि भूर्भुवः सुवरुद्ध्रियमाण उद्धर पाप्मनो मा यदविद्वान्यच्च विद्वाꣳश्चकार । अह्ना यदेनः कृतमस्ति पापꣳ सर्वस्मान्मोद्धृतो मुञ्च तस्मादिति सायꣳ रात्रिया यदेनः कृतमस्ति पापꣳ सर्व-
I. 72. 12. स्मान्मोद्धृतो मुञ्च तस्मादिति प्रातरग्निं निदधात्यमृताहुतिममृतायां जुहोम्यग्निं पृथिव्याममृतस्य जित्यै । तयानन्त[1]

---

१ Corrected; तेना॰ MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कामभितो जयेम प्रजापतिर्यं प्रथमो जिगायाग्निमग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं जुहोमि स्वाहेति सायꣳ सूर्यमग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं जुहोमि स्वाहेति प्रातरेतद्ध[1] वा अग्नेरग्निहोत्रं पयोहोत्र-
I. 73. 7. मितरं द्वौ ह्यन्यथाहितमग्नीन्परिषिञ्चेद्धुत्वाहवनीयमेवैकं परि-
षिञ्चेद्द्वौह्यꣳस्त्वेव हुत्वा चाहवनीयमेवैकं परिषिञ्चेन्नैव परि-
षिञ्चेदित्येतदपरमथेदं परोक्षोपस्थानं भवतीहैव सन्तत्र सतो
वो अग्नयः प्राणेन वाचा मनसा बिभर्मि । तिरो मा सन्त-
I. 77. 6. मायुर्मा प्रहासीज्ज्योतिषा वो वैश्वानरेणोपतिष्ठ इत्यथेमाꣳ
समिधं प्रवसतस्तूष्णीमभ्यादध्यात्प्रवसन्याजमानं[2] कुरुते ॥३०॥

अथेमꣳ समस्तहोमं यायावरधर्मेण विद्यमानमाचार्या ब्रुवते तत्रोदाहरन्ति यायावरा ह वै नामर्षय आसꣳस्ते ऽध्वन्यश्राम्यꣳस्ते[3] समस्तमजुहवुस्तस्माद्यायावरधर्मेणाध्वनि[4] समस्तꣳ होतव्यं तस्यानिमित्तो[5] होमः संवेशनेन वा निमीलनेन वोपसमाधानेन वान्तर्दध्यान्न शूद्रगव्या[6] अग्निहोत्रं[6]

---

१ ह ins. Be G (sec. m.) ; C om. ह (प्रातरेतद्वा) ।

२ प्रवत्स्यन्या॰ G (sec. m.) and the Viv.

३ Thus Ben H U D G (pr. m.), धन्विन्य॰ (i.e. धन्वन्य॰ ?) Be G (sec. m.). Instead of अश्राम्यन् Be अभाम्यन् ।

४ ॰णाधन्विनि Be G (sec. m.).

५ Uncertain ; ॰स्यानिमित्तो Be C D U G (pr. m.), ॰स्यनिमित्तो G (sec. m.), ॰स्यानिमितो Ben H.

६ Conjecturally ; ॰द्रगव्याया च॰ H G (pr. m.) U (sec. m.), ॰द्रागव्याया च॰ Ben D C U (pr. m.), ॰द्रगव्याग्नि॰ Be G (sec. m). Probably we have here the genit. (dative) of ॰गवी, cp. उपवसथगवी, ब्रह्मगवी ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

जुहुयान्नाहितायै न मृतवत्सायै न वहलायै न वाहिन्यै[1] न वान्यायै न वान्यवत्सायै नानुदेश्यप्रतिगृहीतायै[2] नानुस्तरणीप्रतिगृहीतायै[3] । नैकस्यै दुग्धेन बहवो जुहुयुर्न बह्वीनामेवैको[4] । दुग्धं लभमानस्योपसादनप्रभृति स्कन्नानुमन्त्रणं भवति । दीप्यमानेष्वहूयमानेषु[5] यावन्त्यग्निहोत्राण्यभ्यतिक्रान्तानि[6] स्युस्तानि प्रतिसंख्याय प्रतिजुहुयात्स यद्यनस्तमिते जुहुयात्पुनरेवास्तमिते जुहुयादथ यदि महारात्रे जुहुयात्पुनरेवौषसं जुहुयादिति । ॥ ३१ ॥ षोडशः ॥

I. 80. 11. कथमु खलु जीवपितुः पिण्डदानं भवतीति । येभ्य एव पिता ददाति तेभ्यः पुत्रो ददाति । द्वाभ्यां जीवपिता ददात्येकस्मै जीवपितामहो ददाति । न जीवन्तमतिदद्यादित्येके । पितृव्यस्य चेत्सगोत्रस्य दायमुपयच्छेत[7] कथं तत्र पिण्डदानं भवतीति । यस्मिन्काले पित्रे पिण्डं ददाति

---

१ Emended; वहान्यायै Be G Ben U, हान्यायै H D, बाहळायै C.

२ I am uncertain if we are to read here also अनूदेश्य (cp. XXIV. 13: 197. 6); नानुदेश्य° Be Ben C D, °नानुद्देश्य° G U, नानुदेभ्य° H; अनुद्देश्य one copy of the Viv., अनूदेश्य another.

३ These words found in Ben D C U only; they are mentioned in the Vivaraṇa.

४ एव effaced in G.

५ Thus Be H G; °मानेष्ववहूय° D C, °मानेषुहूय° Ben U; cp. Rudradatta on Āp. IX. 8. 5.

६ अभि om. Ben U (pr. m.) C.

७ यच्छेत G (sec. m.) only; cp. XX. 10: 23. 12.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तस्मिन्काले ऽस्य पिण्डं निपृणुयादथ चेदसगोत्रस्य दायमुपयच्छेत[1] कथं तत्र पिण्डदानं भवतीति । स्वेभ्यो दत्त्वा प्रतिवेश्यं बर्हि स्तीर्त्वा बर्हिःप्रभृति पिण्डं दद्यादपि वागार एव स्थालीपाकꣳ श्रपयित्वा बर्हिःप्रभृत्येव पिण्डं दद्यात्कथमु खलु पुत्रिकापुत्रस्य पिण्डदानं भवतीत्येतत्ते ऽमुष्मै तत मम पितामह ये च त्वामन्वेतत्ते ऽमुष्मै पितामह मम प्रपितामह ये च त्वामन्वेतत्ते ऽमुष्मै प्रपितामह मम प्रप्रपितामह[2] ये च त्वामन्विति । प्रविदानकल्पेन वा दद्यात्स्वधा पितृभ्यः पृथिवीषद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो ऽन्तरिक्षसद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो दिविषद्भ्य इति । पितुश्चेत्पितामहस्य प्रपितामहस्येति नामानि न जानीयात्कथं तत्र पिण्डदानं भवतीति । प्रविदानकल्पेन वा दद्यादपि वैतत्ते तत ये च त्वामन्वेतत्ते पितामह ये च त्वामन्वेतत्ते प्रपितामह ये च त्वामन्वित्युत्तर आयुषि लोम
I. 81. 2. छिन्दीतेति । कस्मिन्नु खल्वेतत्काले छेत्तव्यं भवतीत्यूर्ध्वꣳ षट्षष्टिभ्यश्च[3] वर्षेभ्यो ऽष्टाभ्यश्च मासेभ्य इत्येतस्मिन्नेवैतत्काले छेत्तव्यं भवतीति[4] । कथमु खल्वनाहिताग्नेः पिण्डपितृयज्ञो भवतीत्यनिरुप्तꣳ स्थालीपाकꣳ श्रपयित्वाग्निमुपसमाधाय

---

१ यच्छेत G (sec. m.) only ; cp. XX. 10 : 23. 12.

२ Thus G (sec. m.) only ; all the other MSS. om. the first. प्र ।

३ Thus Ben C U (pr. m.) ; षट् षष्टिश्च D, षट्षष्टिभ्यो H G U (sec. m.), षष्टिभ्यो Be.

४ Thus Ben D C U (pr. m.) ; भवति om. H Be G U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

संपरिस्तीर्याहुतीर्हुत्वा दक्षिणेनाग्निं दक्षिणाग्रं बर्हिः स्तीर्त्वा बर्हिःप्रभृति पिण्डं दद्याद।पि वागार एव स्थालीपाकꣳ श्रपयित्वा बर्हिःप्रभृत्येव पिण्डं दद्या।द्यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्यर्चैतमग्निमुपतिष्ठेतेति । ॥ ३२ ॥

I. 82. 6; III. 48. 16. यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते हविष्कृता वाचं विसृज्याज्यानीर्जुहुयात्कस्मिन्नु खल्वेनाः काले जुहुयादिति । प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वैतस्मिन्नेनाः काले जुहुयात्।कथमु खल्वनाहिताग्नेराग्रयणं भवतीत्य।निरुप्तꣳ स्थालीपाकꣳ श्रपयित्वाग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याघारावाघार्याज्यभागाविष्ट्वाग्रयणदेवताभ्यः स्विष्टकृच्चतुर्थीभ्यो जुहुयात्।कामं[1] पुरस्तात्स्विष्टकृतो I. 83. 3. ऽज्यानीरुपजुहुयात्त।स्यैतेनैव मन्त्रेण प्राश्नीयाद्भद्रान्नः श्रेयः समनैष्ट देवा इत्य।पि वा श्रुतवतो ब्राह्मणस्य हुतोच्छेषणा- I. 84. 15. न्निप्सेत । समानः प्राशनमन्त्रः । कथमु खल्वन्तर्विराजं बर्हिर्विराजमन्तर्बर्हिर्विराजमिति जानीयान्नि।त्येनोपस्थाय विराजक्रमैरुपतिष्ठेत प्रोष्य[2] पुनरागम्य[3] विराजक्रमैरुपस्थाय नित्येनैवोपतिष्ठेत।तेनैव[4] बर्हिर्विराजमुक्तमन्तर्बर्हिर्विराजं चेति । सो- I. 83. 16. ऽधः संवेश्यमाꣳसाश्यस्त्युपायी प्रवसति । विपरीतनामधेय एष

---

१ Thus G (sec. m.) only; काम Be, कर्म, D, कर्मु C, कर्म U, कर्म Ben, कथं H.

२ Thus G, पोष्य Be D, प्रोष्यन् Ben C U, प्राप्य H.

३ ॰गत्य G and U (sec. m.).

४ अपि instead of the last एव Ben D C U (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 86. 5 भवति । स खिद्यथेदं प्रायश्चित्तं मध्ये[1] पतितमाश्विनो द्विकपालस्तमन्तमेव[2] परिणये । द्दीक्षणीयायां चेन्नश्येत्प्रायणीयामनुवर्तेत । प्रायणीयायां चेन्नश्येदातिथ्यामनुवर्तेतातिथ्यायां चेन्नश्येदग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमुत्तरमुत्तरं[3] तन्त्रमनुवर्ती[3] स्यादथ । चेदग्निर्दीक्षणीयायां नश्येत्कस्मिन्नु खल्वेनं काले निर्वपेदिति । दीक्षाहुतीर्हुत्वैतस्मिन्नेनं काले निर्वपेदपि । वा

III. 54. 4. प्रागौद्ग्रहणाद्यथो । एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेद्ध्रुवायै वाज्येन पर्युपस्तीर्य[4] जुह्वामवधाय जुहुयात्प्रस्तरभूयं यजमानभागो गच्छतीति प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेदिति ।

॥ ३३ ॥ सप्तदशः ॥

III. 55. 4. अथायं पशुः सोपवसथस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीत्यंजस्रैरग्निभिरुदवसाय षड्ढोतारꣳ[5] हुत्वा यूपाहुतिꣳ हुत्वा यूपꣳ सयजुषं कृत्वा[5] वेदिं विमाय व्रतोपायनीयमग्नित्वाग्नीन्न्वादध्याद्व्रतमुपेयादिध्माबर्हिः संनह्योपवसेदथ प्रातराग्नेयेनाष्टाकपालेन यजेतेति नु बौधायनस्य कल्पो । नाग्नीनन्वा-

१ मध्य H Be G U D C.

२ Thus (°स्तमंतमेव) G H U (sec. m.), °स्तंतमेव C, °स्तमतमेव Be, °स्ततमेव Ben U (pr. m.) D.

३ Thus Ben U (pr. m.) D C; °मुत्तरमुत्तरं तत्रेममनु° Be U (sec. m.), °मुत्तरं तत्रेममनु° H G (pr. m.), °मुत्तरं तंत्रमनु° G (sec. m.).

४ वा ins. G Be U (sec. m.) H, not Ben D C.

५ The words षड्ढोतारं unto कृत्वा are given by G (sec. m.) after उपेयात् (l. 15).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दध्यान्न व्रतमुपेयात्पाणी संमृशीत । परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सꣳसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेशयेत्तूष्णीं[1] । प्रणीते त्वौत्तरवेदिके मन्त्रेणोपविशेत्प्रोक्षणीः सꣳस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुप्याधिश्रित्य पर्यग्नि कृत्वा स्फ्यहस्तः प्राङेत्य स्तम्बयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वमथ शालीकेररण्योरग्नीन्समारोह्योदवसाय मथित्वाग्नीन्विहृत्यैवमेव[2] षड्ढोतारꣳ हुत्वा यूपाहुतिꣳ हुत्वा यूपꣳ सयजुषं कृत्वा वेदिं विमायाग्नीनन्वादध्याद्व्रतमुपेयादिध्माबर्हिः संनह्येत्पाणी संमृशीत । परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सꣳसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेशयेत्तूष्णीं । प्रणीते त्वौत्तरवेदिके[3] मन्त्रेणोपविशेत्प्रोक्षणीः सꣳस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुप्याधिश्रित्य पर्यग्नि कृत्वा गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा समिद्वत्याहवनीये पूर्णाहुतिꣳ हुत्वा स्फ्यहस्तः प्राङेत्य स्तम्बयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वम् । ॥ ३४ ॥

III. 55. 9. स्फ्यो यूपो भवतीति । कथमु खल्वस्य स्वरुरधिमन्यने[4] यूपशकले[4] इति[4] भवन्तीत्येतस्यैवावतक्ष्णुयादपि वान्यस्य

---

१ Thus Ben C D U (pr. m.), तूष्णीकं G Be H U (sec. m.).

२ After विहृत्य G ins. (on the margin): षड्ढोतारं हुत्वा यूपं सयजुषं कृत्वा वेदिं विमाय व्रतोपायनीयमश्रित्वाग्नीनन्वादध्याद्व्रतमुपेयादिध्माबर्हिः संनह्योपवसेत् ।

३ त्ववौत्त॰ Be.

४ Not wholly certain; ॰मंथनेयूपशकल इति Ben U C D G (pr. m.), ॰मंथनयूपशकले इति H G (sec. m.), ॰मंथनेयूपशकलमिति H. The Vivaraṇa, although not clear, gives ॰मन्यने as *viṣayasaptamī*. It seems more probable we have here a dual.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तज्जातीयस्य वृक्षस्य कुर्यादेषाल्ल एष भवति । प्रोक्षणप्रभृति मन्त्रान्साधयेद्वा परिव्ययणात्तृतीयवेलायां परिव्ययेदेवमुपरसंमितायां । पञ्चारत्निप्रभृतयः पाशुबन्धिका यूपा भवन्त्या नवारत्नेर्नवारत्निप्रभृतय आग्निष्टोमिका यूपा भवन्त्येकत्रिंशत्यरत्नेस्त्र्यरत्निश्चतुररत्निर्वा निरूढपशुबन्धस्य पालाशो यूपः । किमु खलु प्रवसतः पशुबन्धः सिध्यती३[1] न सिध्यती३[1] इति । सिध्यतीत्येक आहुरथ हैक आहुर्न सिध्यतीति । लोकाग्नीन्खल्विमान्द्वितीयमग्न्याधेयं ब्रुवते । न[2] तु[2] खलु[2] प्रवसतः पशुबन्धः सिध्यतीति । ॥ ३५ ॥ अष्टादशः ॥

कियन्नु खलु पशुबन्धे याजमानं भवतीति । व्रतोपायनव्रतविसर्जने[3] यज्ञस्य पुनरालम्भ । आज्यावकाशमु हैके ब्रुवत उपप्रैषाश्रावण इति । किंदेवत्यं[4] नु खल्विदं भवतीति । मृत्युदेवत्यमित्येव[4] ब्रूयादथेमाः पशुबन्धे षट् प्रोक्षण्यस्तिस्रो ह[5] मन्त्रवत्यस्तिस्रस्तूष्णीका । यवमतीरिन्द्रघोषवतीः पशुप्रोक्षणीरिति तूष्णीकाः । पशुपुरोडाशीयप्रोक्षणीः पात्रप्रोक्षणीरिध्माबर्हिःप्रोक्षणीरिति मन्त्रसंस्कृताः । पशुबन्धे चेदा-

---

१ Pluti signs only in Ben C D U.

२ नतुखलु Be G, ततुखलु Ben, तनुखलु H, नखलु U C, न D.

३ व्रतोपायभे Be (instead of ॰पायन॰)।

४ Thus corrected (in accordance with the TS.) ; ॰दैवतं or दैवतं the MSS.

५ ह्वि U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ज्यभागावुदाजिहीर्षेत्कस्मिन्नु खल्वेनौ काले यजेदिति ।
स्वाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा प्राग्वपायै । पुरस्तात्स्वाहाकृतयो वा
अन्ये देवा उपरिष्टात्स्वाहाकृतयो ऽन्य इत्यादित्यस्यैवैते रश्मयः
I. 121.3. प्राचीनाश्च प्रतीचीनाश्च भवन्त्यथायं पशुपुरोडाशस्तस्य कः
कर्मण उपक्रमो भवतीति । जघनेन गार्हपत्यꣳ स्फ्यं निद-
ध्यात्स्फ्योपरि पात्रीं । पात्र्यां व्रीहीनावपेच्छूर्पादानप्रभृति
कर्मान्तस्तायत आप्यनिनयनान्तो । जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो
निनयेत्प्राचरणीशेषेण पुरोडाशीयानि[1] पिष्टानि संयौयादेवꣳ[2]
सवनीयानां । यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते ॥ ३६ ॥

III. 64. 4. निरवदायैवास्य स्विष्टकृतमिडामवद्येत्कथमत्र चतुरवत्तं
भवतीत्युपस्तीर्य पुरोडाशं द्वेधा कृत्वाभिघारयेदेवमस्य[3] चतु-
रवत्तं भवत्यथ हैक आचार्या एकादश धर्मान्पशुबन्ध उत्सा-
दयन्त्यग्न्यन्वाधानं व्रतोपायनं पृष्ठ्यां प्रणीतां याजमानमाज्य-
भागौ प्राशित्रं यजमानभागब्रह्मभागौ चतुर्धाकरणं विष्णु-
क्रमानिति । कियन्नु खलु पशुबन्धे दर्विहोमा दृष्टा भवन्तीति ।
I. 122. 17. षड्ढोता यूपाहुति स्तोक्या दिशांप्रतीज्योपयज इति । किंदे-
I. 124. 7. वत्या उ खलु मनोता भवतीत्याग्नेयीत्येव ब्रूयात्किंदेवत्य उ
खलु वनस्पतिर्भवतीति । वैष्णव इत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते वैष्णवा
वै वनस्पतय इत्यथाप्युदाहरन्ति यज्ञो वै विष्णुरित्यथायं

---

१ पुरो॰ Ben G (sec. m.), पौरो॰ the other MSS.

२ Thus U H Be G; संयुयादेवं Be, संयुत्यादेवꣳ C.

३ ॰मत्र Ben U (pr. m). D C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पशुः सार्वत्रैष्टुभो भवत्येकादश प्रयाजा एकादशानूयाजा एकादशकपालः पशुपुरोडाश एकादशावदानान्येकादशोपयाजा इत्येवं पशुः सार्वत्रैष्टुभो भवति । यथो एतच्छालीकेः कल्प[1] वेदयन्ते ऽरण्योरग्नीन्समारोह्योदवस्येत्तं[2] चेत्तत्र चेष्टन्तमादित्यो ऽभ्यस्तमियात्कथं तत्र प्रायश्चित्तꣳ सिध्यती३[3] न सिध्यती३[3] इति । सिध्यतीत्येक आहुरथ हैक आहुर्न सिध्यतीति । यद्याभिपरीत एष[4] आकाशो भवति । नैव सिध्यतीतीन्वा[5] अयं पशुः सार्वत्रैष्टुभो व्याख्यातः । ॥ ३७ ॥
एकोनविꣳशः ॥

अथातः काम्यान्पशून्व्याख्यास्यामः । को नु खल्वेषामुपाꣳशु भवतीति । य एवाश्वमेधिकाः प्राजापत्याः सावित्राः सारस्वताः पौष्णा याम्याः पितृदेवत्या द्यावापृथिव्या वायव्याः सौर्या वैश्वकर्मणा इति । गर्भिण्यो भवन्तीति कथमत्र प्रायश्चित्तꣳ सिध्यती३ न सिध्यती३ इति । सिध्यतीत्येक आहुरथ हैक आहुर्न सिध्यतीत्येतत्समृद्धय एता भवन्ति । नैव सिध्यतीत्यादित्यां मल्हां गर्भिणीमालभत इत्यृषिनामधेयमेवैत-

---

१ The kalpa of S'ālīki here alluded to I have not traced in our Dvaidhapraśnas; the prāyaścitta is, according to the Vivaraṇa, the one treated of in XIV. 24 init.

२ Thus G (sec. m.) Be; ०समारोप्यो० the other MSS.

३ Pluti signs not given by all the MSS. here and infra.

४ एष om. H Ben C.

५ सिध्यतीतीचा H, सिध्यतीतिन्वा (or चा) or सिध्यतिन्वा the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ह्नवत्यपन्नदती[1] भवतीत्यहीनदतीत्येवेदमुक्तं भवत्यथेयं दशर्षभा संवत्सरमभि विहिता[2] । प्राजापत्य[3] एवैषां कद्रुर्दशमो भवतीति[4] । कथमत्र ब्रह्मचर्यꣳ सिध्यती३ न सिध्यती३ इति । सिध्यतीत्येक आहुरथ हैक आहुर्न सिध्यतीति । संतिष्ठते । नैव सिध्यतीति । पर्यारिणी भवतीति । परिहारसूरित्येक आहुरथ हैक आहुरनुजैवैषोक्ता भवति । वेहदित्येतामाचक्षते । ॥ ३८ ॥

सोमापौष्णं त्रेतमालभेतेति । त्रयाणामेवैष उक्तो भवत्यथाप्युदाहरन्ति यस्तिस्रो धयतीति । त्वाष्ट्रं वडवमालभेतेति । यमेवैतं पुमाꣳसꣳ सन्तमधिरोहति स वडवो । विषम आलभेतेति । देवयजनं[5] वा विषमꣳ स्याद्यस्मिन्वा पशुमालभेतापां चौषधीनां च सन्धावालभत इत्युदकान्त इत्येक आहुरथ हैक आहुः प्रावृषि वा शरदि वेति । यस्याश्विने शस्यमाने सूर्यो नाविर्भवति सौर्यं बहुरूपमालभेतेति । प्रायणीये चेदतिरात्रे न दृश्येतारम्भणीयस्याहः सवनीयस्योपालम्भ्यं

---

१ Uncertain; इत्यृषीनाम॰ Be, इत्यृषिनाम॰ Ben C G D, इत्युषिम॰ H, इत्यृष्ठिनाम॰ U (pr. m.), इत्यृष्टष्ठिनाम॰ U (sec. m.). Read perhaps इत्यृश्शीनामधेय॰ ?

२ Thus Ben C D G (pr. m.), विहिताः Be U H G (sec. m.).

३ Thus Ben C U D G (pr. m.), ॰पत्या Be H G (sec. m.).

४ इति only in Be.

५ Before देव॰ all the MSS. exc. Be ins. यद् or य ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कुर्यादथ चेदुदयनीये ऽतिरात्रे न दृश्येतैकाहिके वानूबन्ध्यस्योपालम्भ्यं कुर्युरपि वोदवसायैवैतेन पशुना यजेरन्नितीन्वा[1] इमे काम्याः पशवो व्याख्याताः । ॥ ३९ ॥ विंशः ॥

॥ इति चतुर्विंशः प्रश्नः ॥

---

१ ०तीन्वा some of the MSS. ; इति इन्वा Viv.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

III. 69. 2. कथमु खलु यावज्जीवप्रयुक्तानां चातुर्मास्यानामनुप्रयोगो
भवतीति । फाल्गुन्यां वा चैत्र्यां वा पौर्णमास्याꣳ शुनासी-
रीयपरुषा यजेताथ वैश्वदेवायोपवसेद्वैश्वदेवेनेष्ट्वा पौर्णमास-
वैमृधाभ्यां यजेताथ चेदिष्ट्या पशुना सोमेन वा यजेत कथं
तत्र कुर्यादिति । प्रतिक्रम्यैतस्य पचस्य शुनासीरीयपरुषा
यजेताथैतेषामेकेन यजेताथ वैश्वदेवायोपवसेद्वैश्वदेवेनेष्ट्वा पौर्ण-
ib. मासवैमृधाभ्यां यजेतेति । यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेद-
यन्ते यावज्जीवप्रयुक्तान्येव चातुर्मास्यानि स्युरन्तर्मिथुनानि ।
प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रतं चरेदिति कथमत्रेष्टिपशुबन्धा इति ।
काममिष्ट्या कामं पशुबन्धेनेति । क्व उ खलु चातुर्मास्यानि
समासं गच्छन्तीति । राजसूये च चातुर्मास्येषु च सोमेष्वित्येव
ब्रूयादथाप्युदाहरन्ति द्वादशाहे ऽपि चातुर्मास्यैर्यजेत । वैश्व-
देवेनेष्ट्वा[१] चतुर्थ्यां वरुणप्रघासैरष्टम्यां च[२] नवम्यां च साक-
मेधैर्द्वादश्याꣳ शुनासीरीयपरुषा यजेतेति । विज्ञायते संव-
I. 130. 5. त्सरप्रतिमा वै द्वादशरात्रयो भवन्तीति । त्रिवृद्बर्हिर्भवतीति ।
तूष्णीकानि ह्यन्तराणि भवन्तीति मन्त्रवदु[३]ह[१]बाह्यमेतदेव[३]
I. 134. 3. सदन्यत्रेष्टिसंनिपाते[३] विपरीतं भवतीति । क्व उ खलु करम्भ-

---

१ Before वैश्व० D G U C ins. प्रथमायां, which, strictly spoken, is superfluous.

२ च om. U G D Ben C and Rudradatta on Āp. VIII. 1. 2; it is found in Be H and the Vivaraṇa.

३ Thus G; D Ben (pr. ṁ.) U (pr. m.) C present the same reading, leaving out only ह; U (sec. m.) Ben (sec. m.) Be ins. एतदु: between मन्त्रवदु and उ; H reads as G, only ०तदेवताछदन्यत्रे० ; Ben ०वदेतदुहान्यमेतदुपसदन्यत्रे०, Be : ०वंदेदतदुहवान्यमेतदुपसदन्यत्रे० ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पात्राणि प्रथमं मन्त्वं लभन्त इति । प्रोक्षण[१] इत्येव[१] ब्रूयात्सह हविर्भिः करम्भपात्राण्यभिपर्यग्नि कुर्यात् । किंदेवत्यानि नु खलु करम्भपात्राणि भवन्तीति । वारुणानीत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते ऽन्यमेव[२] वरुणमवयजत इत्यस्तं प्रेत सुदानव इति गृहान्प्रेक्षे-
III. 72. 1. तेत्येवेदमुक्तं भवति । तौ व्यतिचारꣳ स्तम्बयजुषी हरेयातामितस्वामुतस्व[२] यन्तं[३] प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृह्णीयात्सह[४] निरस्य प्रतिप्रस्थातापो निःषिच्याध्वर्योराज्यस्य[५] वाचयेदथेध्मयोरतिप्रणयनादादायाध्वर्युः स्वमिध्ममपक्रम्यैव तिष्ठति । ॥ १ ॥

अथायं प्रतिप्रस्थातान्तरेणेध्मं[६] चाहवनीयं चोपातीत्य स्वमिध्ममाददीत । तावपसलैः[७] पर्यावृत्येध्मौ हरेयातामथामुतः[८] प्रदक्षिणमावृत्येध्मौ प्रतिष्ठाप्यैतेनैव यथेतमेत्य प्रतिनि-

---

१ Thus Be G (sec. m.), the Viv.; प्रोक्षणाप्रभृतीन्येव U G (sec. m.) Ben H, प्रोक्षणप्रभृत्येव D, प्रोक्षप्रभृत्येव C.

२ Thus all, cp. the Calcutta edition of TS, vol. II, p. 41, l. 5 from bottom (TBr. I. 6. 5. 4 ?).

३ ०स्थायंतं Be G U (pr. m.).

४ Thus G U (sec. m.) and the Viv.; प्रतिगृह्य० D C U (pr. m.) Be Ben; H om. the prepos.; cp. Āp. VIII. 5. 12.

५ ०ध्वर्युरा० H Ben (pr. m.).—After आज्यस्य C D Be G U (pr. m.) ins. च, U (sec. m.) चार्धं ।

६ Thus Ben H U (sec. m.) and the Vivaraṇa; ०स्थातोत्तरेण Be G C U (pr. m.) D.

७ Thus G U C and the Viv., the other MSS. om. तौ ।

८ परिहरेयाताम० U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वेष्टयते प्रतिप्रस्थातान्तरेण वेदी प्राचीनमुपयमनीहारो[1]।
ऽथेमा अध्वर्योः प्रोक्षण्यो दक्षिणेन प्रतिप्रस्थातारं परिगृह्या-
I. 138. 4. सादयेदेवमेताभिरनभिपरिहृतो भवत्यथेयं[2] मारुती दक्षिणां
वेदिं गच्छति सप्तमी[3] हविषामधिश्रीयते[3]। कथमेतयाव्य-
वेतानि भवन्तीति। प्रतिक्रम्यैनामग्रेण दक्षिणेन[4] हवींष्य-
नभिघारितामुद्वासयेदथैनां पुनरधिश्रित्याभिघारितामुद्वा-
स्यान्तर्वेद्यासादयेदेवमेतान्यव्यवेतानि भवन्त्यथायं प्रतिप्रस्थाता
मारुत्यै दैवतस्य सकृदेवानुवाचयेत्सकृदाश्रावयेदथान्यत्राध्वर्योः
कृतानुकारो भवतीति। तद्यदिहाश्रावयतीह[5] यजतीति
तत्प्रतिप्रस्थाता कृतानुकार एव भवत्यथेदं मारुत्यै मेक्षण-
III. 73. 3. मग्रेणोत्तरवेदिकमग्निं[6] परिगृह्यानुप्रहरेद्यथो[7] एतदौपमन्यवस्य

---

१ Thus G U C D, ॰यमनिहारो the other MSS.

२ इति after भवति ins. D U Ben C.

३ Uncertain reading and meaning, the Vivaraṇa of this passage is missing. G (sec. m.) reads as given above; सप्तम्यस्य हविषामधिश्रि॰ Ben (pr. m.) C, सप्तम्या हविषामधिश्रि (or श्र)यते Be U (sec. m.) Ben (sec. m.) G (pr. m.), सप्रयम्यविषधमिश्रयते H.

४ Instead of दक्षिणेन (thus G, Ben sec. m. Be) दक्षिणा U (sec. m.), दक्षिणानि C Ben (pr. m.) U (pr. m.) H D.

५ Thus Ben (sec. m.) G (sec. m.), the last MS ins. इति also after ॰श्रावयति) H (only ॰वयतिह) and the Viv. (reading यदी॰): तद्यदाहा॰ Ben (sec. m.), तद्यदाश्रावयतीह Be, तद्यदिहाश्रावयतीति तत्-प्रतिप्रस्था॰ C.

६ ॰ग्रेणोत्तर॰ Be H.

७ पर्याहृत्यानु॰ U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कल्पं वेदयन्ते तुषैश्च निष्कासेन चावभृथमवेयादिति दैवतं
प्रदाय स्विष्टकृतं प्रयच्छेत्तुषान्संप्रकीर्योदकान्तं प्रत्यस्येत् । सिद्धमत
I. 141. 18. ऊर्ध्वम् । अथायं गृहमेधीय आज्यभागप्रतिपत्क्रेडान्तः[1] संतिष्ठते ।
III. 74. 10. तत्र नास्ति प्रायश्चित्तं । तूष्णीꣳ [2]समक्ताञ्छाकलान्परिधीनग्ना-
I. 143. 18. वनुप्रहरेद् । अभिवान्यायामविद्यमानायाꣳ संधिनीक्षीरं दोहये-
दिति ॥ २ ॥ **प्रथमः** ॥

I. 143. 17. अथायं महापितृयज्ञस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति ।
बर्हिर्यजुषा कुर्याद्देवानां पितृणां परिषूतमसि देवपितृबर्हिर्मा
त्वान्वङ्मा तिरश्चपर्व ते राध्यासमित्यपहतो ऽरक्षः पृथिव्यै देव-
पितृयजन्या इत्यपहतो ऽरक्षः पृथिव्या अदेवपितृयजन इत्येव-
मेतेष्वधिकरणेषु कुर्याद्यत्र देवाश्च पितरश्च संनिगच्छेयुः ।
पाणी संमृशीत । परिस्तृणीयात् । पात्राणि निर्णिज्य सꣳसादये-
द्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेश्यात्रैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन
गार्हपत्यꣳ स्फ्यं निदध्यात् । स्फ्योपरि[3] पात्रीं । पात्र्यां व्रीहीना-
वपेच्छूर्पादानप्रभृति कर्मान्तस्तायत आप्यान्तो । जघनेन
I. 147. 4. गार्हपत्यमाप्येभ्यो निनयेद् । द्विपरिक्रामन्त्येत ऋत्विजो । ऽध्वर्यु-
रनन्तरो ऽग्नेः स्यादथ यजमानो ऽथ ब्रह्माथाग्नीध्रो । ऽपि

---

१ Thus G U D Ben C, °त्क्रेडांत Be, °त्क्रेडांता H; read °प्रतिपत्क इडान्तः ?

२ Thus (and cp. XXI. 3 : 74. 10) Ben U H, °श्कला° D C, °शाखाका° G (sec. m.) Be.

३ निधाय instead of निदध्यात् Ben U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वाग्नीध्र एवानन्तरो ऽग्नेः स्यादथ यजमानो ऽथ ब्रह्माथाध्वर्यु-
ib. विपरिहरन्ति हवीꣳष्यग्रेण पुरोडाशं धाना जघनेन धानाः करम्भमित्येवं विपरिहृतानामेवैतेषाꣳ हविषामेकैकमुद्वासयेत् । क्व उ खलु त्रैयम्बका निरुप्यन्त इत्युद्वास्य हवीꣳषि रुद्रायाम्बिकायै जुष्टं निर्वपामीति यस्य मन्त्रवन्तः । कायेति कायं निर्वपेत्कायानुब्रूहीत्यनुब्रूयात्कं यजेति यजेत्क्व उ खलु
I. 153. 1. त्रैयम्बकाणाꣳ सौविष्टकृतं भवतीति । यद्देवातो मूत आसजतीत्यसमुदित ऋषभं ददातीति[1] । महाहविषामेवैषो ऽसमुदिते[2] दातव्यो भवति । सर्वमेव याजमानं पितृयज्ञ उत्सौदेत्यपशुबन्धे सौम्ये ऽध्वरे ऽन्यत्रतत्रोत्पत्तिवचनात्सर्वं[3] एवाग्निर्याजमानो ऽग्निचये सर्वमेवाग्न्याधेयच्छन्दो[4] याजमानमग्न्याधेये । ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

I. 156. 1. अग्निष्टोमेन यक्ष्यमाणः प्रक्ष्यमात्मानं कुर्वीत । येनास्याकुशलꣳ[5] स्यात्तेन कुशलं कुर्वीत । यान्यृणान्युत्थितकालानि स्युस्तानि व्यवहरेदनुज्ञापयीत वा । स पुरस्तादेवोपकल्पयते

---

१ इति om. Ben H.

२ Emended; समुदितो MSS.

३ Thus U Ben C D H; न्यत्तचोत्पत्ति॰ G and the Viv.; न्यत्तचोत्पपति॰ Be.

४ Thus G U (sec. m.) and the Viv.; ॰धेयंछंदसो H Ben D C, ॰धेयम्छंदसो Be.

५ Thus (and cp. XXIV. 12 : 195. 8) Be D U C, ॰स्याऽकुशलं G. ॰स्यकुशलं Ben H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 156. 6. प्रभूतं तृणवꣳशं पश्वाज्यꣳ स्थाल्यमत्रं कुम्बं च कुरीरं चेति । विदलमु ह कुम्बं भवति जालमु कुरीरं । द्वादशशतं दक्षिणानां । विज्ञायते छन्दोगब्राह्मणं वीरहा वा एष देवानां यः सोममभिषुणोतीति । शतेन वीरं निरवदयते । दशभिर्दश प्राणान्यैकादशी तथात्मानं । यैव द्वादशी सा दक्षिणेत्यथ[1] हैक एकविꣳशतिदक्षिणेन यजन्त एकविꣳशं यज्ञायज्ञियमिति वदन्तो । ऽथ हैके सप्तगुना यजन्ते सोमक्रयण्यतिथिगव्यनूबन्ध्यास्वतस्रो[2] मध्यतस्तदपि दाशतये[3] विज्ञायते प्र सप्तगुमृतधीतिं सुमेधामिति । ॥ ४ ॥

156. 9. अथातो देवयजनकल्पः । स एतद्देवयजनकल्पं जोषयते पुरस्तादुदकमनूषरमनुपह्वितमविस्रग्दार्यनिरिणमसुषिरमभङ्गुरमवल्मीकं[4] बहुलौषधि[4] यत्रान्याअन्या ओषधयो व्यतिषक्ताः

---

१ दक्षिणेत्यथ Be Ben (sec. m.). On this passage cp. Pañc. br. XVI. 1. 12.

२ After ॰गव्य॰ G ins. (on the margin), ॰र्घ्यचेत्य, thus also the Vivaraṇa.

३ See Ṛgveda X. 47. 6.

४ ॰नुपह्वितम॰ Be G (sec. m), the Viv.; ॰नूपह्वितम॰ the other MSS.—॰विस्रग्दार्यनि॰ G and one copy of the Viv.; ॰विह्रग्दार्यनि॰ Ben and another copy of the Viv.; ॰विरंदार्यनि॰ U; these MSS. point to a reading अविह्र(स्र)ग्दारि; ॰विष्वग्दीर्यमनि॰ D, ॰वि(पि)ष्वग्दीर्य(र्घ)मह्रण॰ Ben C H D; these MSS. point to a reading अविष्वग्दार्यम्. Both readings occur equally in Baudh. pitṛmedha I. 4: 7. 14 (cp. Hir. pi. sū. I. 1: 33. 3). Gārgya Gopālayajvan comments: अविह्रग्दारि यत्र विविधं दारणं प्रदरादिकं विदारणं न विद्य तदविह्रग्दार्यम्।—बहुलौषधि G U D C, the Viv.; ॰षधी Be ॰षधिकं Ben ॰वधीकं H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्युः प्रागुदक्प्रवणं यथा चात्वालसारिणीरापः स्युर्नातिप्रवणं यस्मादन्यत्पुरस्तात्समन्तिकं देवयजनं न विन्देयुस्तदेतां प्राचीनवꣳशाꣳ शालां मापयन्ति । कृत्तिकाः खल्विमाः प्राचीं दिशं न परिजहति[1] । तासाꣳ संदर्शनेन मापयेदित्येतदेकꣳ । श्रोणासंदर्शनेन मापयेदित्येतदेकं । चित्रास्वात्योरन्तरेणेत्येत-
I. 156. 11. दपरं । दिक्वतीकाशा भवतीति[2] । द्वाभिरेवैषा[3] दिक्वतीकाशा भवत्यथाप्युदाहरन्ति[4] वꣳशानामेवातीकाशान्कुर्यादिति । द्वौ स्तोमौ प्रातःसवनं वहत इति[5] । त्रिवृत्पञ्चदशौ प्रातःसवनं वहतः । पञ्चदशसप्तदशौ माध्यन्दिनꣳ सवनꣳ । सप्तदशैकविꣳशौ तृतीयसवनमेष एव सꣳस्तुतस्तोमो भवति । चत्वारो हि स्तोमा भवन्त्येष एव सन्द्वादशस्तोमो[6] भवति ।
III. 88. 17. द्वादश हि[7] स्तोत्राणि भवन्ति । यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते पुरस्तादेवैतत्त्रैविध्यगतेषु देवयजनमध्यवस्येद्विज्ञायते सा वा इयꣳ सर्वैव वेदिरिति । ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

I. 159. 9. अथेममाग्नावैष्णवमेके प्रागप्सुदीचायै ब्रुवत उपरिष्टाद्वा[8] ।

---

१ MSS., exc. H. ०जहंति (०जाह्नंति Be).

२ भवंतीति MSS., but दिक्वतीकाशा is adj., sc. शाला ।

३ ०वैषां MSS.

४ Thus (भवति) U only, भवंत्य० H, भवंतीत्य० all the other MSS.

५ See TS. VII. 1. 1. 1.

६ Thus C and the Viv., all the other MSS. unanimously ०स्तोभौ ।

७ Om. G U D C.

८ Thus Be G U D Ben (sec. m.); उपरिष्टाद्वयं H Ben (pr.m.) and the Viv. one copy another, sec. m., originally reading उपरिष्टाद्वयं; the Viv. explains यथा कल्पे ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

क उ खलु दीक्षणीयायै बर्हिर्यजुषा कुर्यादिति व्युपनिधाय[१]
I. 159. 10. संभारान्प्राक् पाणिसंमर्शनान्न यजमानं व्रतमुपनयति न पत्नीं
संनह्यतीत्यध्वरदीक्षायै व्रतं प्रणुदते । सर्वैवैषा व्रतोपायनीया
I. 159. 11. भवतीष्टिरप्सु पत्नीसंनहनं । न यजमानभागं करोति न
ब्रह्मभागमित्याशीःसंयोजनावेवैतावुक्तौ[२] भवतः । किमुपक्रम-
माणो यज्ञमाशिषं वदेदित्यथापि सुभिक्षो व्रतोपायनीयस्य
भवतीति । कस्मै[३] किं सुभिक्षायावद्येद्यजमानभागस्य खलू-
त्सादनाद्ब्रह्मभाग उत्सीदति । संयुक्तौ ह्येतौ यजमानभागब्रह्म-
I. 159. 12. भागाविति । न बर्हिषदं पुरोडाशं करोति नान्वाहार्यं याच-
तीति । दक्षिणोक्तावेवैतावुक्तौ[४] भवतो । ऽन्या उ खल्विह
ib. दक्षिणाः प्रतिख्याता भवन्ति । न फलीकरणहोमेन चरति
न समिष्टयजुर्जुहोतीत्यन्तपरिक्रमिणावेवैतावुक्तौ[५] भवतः ।
I. 159. 13. किमुपक्रममाणो यज्ञमन्तं परिणयेदिति । न पूर्णपात्रे यज-
मानं वाचयति न विष्णुक्रमान्क्रमत इत्यवभृथोक्तः खलु पूर्ण-

१ Thus Be G (sec. m.) and the Viv. a. h. l. and as cited elsewhere; the prep. वि om. D U Ben H C.

२ Thus Be U (sec. m.) G (only °वैवै°); एव H U (pr. m.), °संयोजनाव- - - D, °संयोजनायेवैतावु° Ben and a citation by Sāyaṇa; °संयोजनावैमानायु° C.

३ The Viv. seems to read तस्मै ।

४ Thus Be G U (sec. m.) Ben (sec. m.) and the Viv.; दक्षिणो-कार्यावेवैतावु° Ben and U (pr. m.), दक्षिणैकार्यो एवैतावु° D, दक्षिणैकार्यो एवैतावु° C, तचगणोक्तादक्षिणैकार्यावेवैतावु° H.

५ °क्रमणावे° D C, °क्रामिणावे° Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पात्रो भवत्यन्यः खल्विहावभृथः प्रतिख्यातो भवत्यन्तपरि-
क्रमिणो विष्णुक्रमाः । किमुपक्रममाणो यज्ञमन्तं परिणये-
दिति । ॥ ६ ॥

I. 159. 18. द्वादश वात्सबन्धान्युदयच्छन्निति[१] । कतमानि खल्वि-
मानि वात्सबन्धानि भवन्तीत्येता एव स्रुवाहुतीरन्यत्र स्वाहा-
I. 160. 10. कारादित्यथाप्युदाहरन्ति समानसंख्यानो ऽग्निर्ऋचि[२] तिस्रो
देवतास्तानि द्वादशाथेदं कृष्णाजिनं नौरुक्तं[३] भवत्याच्य जान्वे-
I. 163. 5. तत्पार्श्वत एवाभिसर्पेद्दक्षिणं प्रति रम्भं यथा नावं । नक्तं चेद-
सेध्यं पश्येदाहवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेताथेमानि दैत्राणि
व्रतानि सायमुपक्रमाणि प्रातरपवर्गाण्यथौपसदानि प्रातरुप-
I. 164. 2. क्रमाणि सायमपवर्गाण्यथेदं[४] दैत्रं[४] व्रतं परिश्रित्यैव व्रतयेदा-
हवनीय एवैतत्पुराग्निहोत्रं हूयते स मानुध्यास्यतीति[५] ।
॥ ७ ॥ चतुर्थः ॥

---

१ See TS. VI. 1. 2. 5.

२ ग्निर्ऋचि G (sec. m.), निरुचि Be, ग्नीनिति U (sec. m.), ग्निनिति C, ग्निरिति the other MSS.

३ See TS. I. 2. 2. e (last pāda).

४ Thus Ben (pr. m.) G (sec. m.), ०थेतद्दैत्रं ०थेतंदैत्रं H C U D G (pr. m.) Ben (sec. m.).

५ Thus H, समनुध्यास्यतीति Be Ben, स मानुध्यासीदिति C U D G (pr. m.), समनुध्यस्यासीदिति G (pr. m.). The Vivaraṇa seems to have read as C, etc.: स आहवनीयोऽनुध्यासीत् आत्मीयमन्यत्र हूयामानं दृष्ट्वेति, but we expect a future: 'if the Āhavanīya sees that I offer somewhere else, it will... .'

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 167. 3. अथायं प्रायणीयस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति । बर्हिर्यजुषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतꣳ स्यात्पाणी संमृशीत । परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सꣳसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेश्यात्रैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यꣳ स्फ्यं निदध्यात्स्फ्योपरि पात्रीं । पात्र्यां व्रीहीनावपेच्छूर्पादानप्रभृति कर्मान्तस्तायत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वाहवनीये स्रुवाहुतिꣳ हुत्वोपनिष्क्रम्य संप्रैषमुक्त्वाभिप्रपद्य तिरः पवित्रमप आनीयाधिश्रित्य तिरः पवित्रं तण्डुलानावपेदथाज्यं निर्वपे-दथाज्यमधिश्रयेदुभयं पर्यग्नि कृत्वा स्फ्यहस्तः प्राङेत्य स्तम्ब-यजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वꣳ । शंय्वन्तः[१] प्रायणीयः संतिष्ठते । को नु खल्वस्य कर्मणोऽवशेषो भवतीत्या स्रुचां विमोकान्न चरुहविषामाप्यनिनयनं विद्यत इति[२] । स्थालीभिस्त्वेव चरूं

I. 169. 20. निर्वपेदिति नु[३] बौधायनस्य कल्पः । किंदेवत्या उ खलु पदाहुतिर्भवतीत्याग्नेयीत्येके । वैष्णवीत्येके । प्राजापत्येत्येके ।

I. 172. 19. वाग्देवत्येत्येव[४] ब्रूयात्कृष्णयोर्णास्तुकया सोमविक्रयिणमन्तरेण

I. 172. 15. भ्रूमके[५] विध्यति । राजानं प्रत्यपोर्णुते यजमानः ॥ ८ ॥

---

१ शंयुवंतः G D C U (pr. m.), शंयवतः Be.

२ Effaced in G.

३ Om. Be H.

४ Thus H, °देवतेत्येव the other MSS.

५ Thus G U (sec. m.) and the Viv. (both copies); भ्रमेके Be, भूमध्यके Ben H Keś., भ्रुवोर्मध्ये C D; cp. Baudh. gṛhs. I. 1: भ्रुवो-नामन्तरेण भ्रूमके दर्भेण संमार्ष्टि।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वयः सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रमित्येतयाथ यदि न सोमविक्रयी
स्यादग्रेण यूपावटकालं पलाशशाखां निहत्य समुपनह्य राजानं
पलाशशाखायाꣳ समासज्योपासीताथ यदि कश्चित्प्रसवसंयुक्तं
व्याहरेत्क्षिप्रमिति वा त्वरध्वमिति वा कुरुतेति वा[1] तद्राजा-
I. 173. 19. नमाददीत । न संवादा आवर्तेरन्स सोमविक्रयी स्यादथेयं
I. 174. 14. प्रथमा सुब्रह्मण्योंकारान्तैवैषोक्ता भवत्यथायमातिथ्यस्तस्य कः
कर्मण उपक्रमो भवतीति । बर्हिर्यजुषा कुर्याद्यदि पुरस्ता-
दयजुष्कृतꣳ स्यात्पाणी संमृशीत । परिस्तृणीयात्पात्राणि
निर्णिज्य सꣳसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेश्य दक्षिणमनड्वाहं
विमुच्यात्रैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यꣳ स्फ्यं
निदध्यात्स्फ्योपरि पात्रीं । पात्र्यां व्रीहीनावपेच्छूर्पादानप्रभृति
कर्मान्तस्तायत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वोत्तरमन-
ड्वाहं विमुच्य राजानं प्रपादयेत्सिद्धमत्राग्निष्टोमिकं[2] कर्म
I. 175. 19. जानीयादा संप्रैषात्कृष्णाजिनावधवनेनैवातिथ्यं[3] प्रतिपद्यते ।
सिद्धमत ऊर्ध्वम् । ॥ ९ ॥ पञ्चमः ॥

स दर्भपुञ्जीलमुद्गृह्येति । कतरन्नु खल्विदं दर्भपुञ्जीलं
भवतीति । यदेवैतद्गोदानयोर्निदधातीति ॥ सप्त गिरीन्भि-
न्त्वेति । कतमे नु खल्विमे गिरयो भवन्तीति । प्रयाजानू-

---

१ वेति or वोति MSS. exc. H ; om. C.

२ ०ष्टौमिकं G U D C.

३ ०धवने० G and the Viv.; ०यवने० Be, ०यवतिने० Ben, ०धूनने० D U C.—०तिथ्यं G, ०तिथ्य Be, ०तिथ्यस्य the other MSS

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

याजा[1] एवैता उक्ता भवन्तीति दीक्षणीयायाः प्रायणीयाया आतिथ्याया अग्नीषोमीयस्येत्यथाप्युदाहरन्ति[2] दीक्षणीया प्रायणीयातिथ्योपसदो ऽग्नीषोमीयः सप्तम इति ॥ यज्ञो देवेभ्यो निलायतेति । कतमो नु खल्वयं यज्ञो भवतीति । य एवैष इडान्त आतिथ्यः संतिष्ठते ॥ तं देवा हस्तान्संरभ्यैच्छन्निति । यदेवैतत्तानूनप्त्रꣳ समवमृशन्तीति[3] ॥ तमिन्द्र उपर्युपर्यत्यक्रामदिति । यदेवैतदुपसद्भिश्चरन्तीति ॥ तमेभ्यो यज्ञ एव यज्ञमाहरदिति । कतमो[4] नु खल्वयं यज्ञो यज्ञमाहरदिति[4] । दीक्षणीया प्रायणीयातिथ्यैष एव यज्ञो यज्ञमाहरदिति[5] ॥ वराहो ऽयं वाममोष इति । सुत्यमह्नां वर्षिष्ठं । तद्यजमानं वामं वसु मुष्णातीति ॥ के नु खल्वातिथ्यस्यानूयाजा[1] भवन्तीत्युपसद इत्येव ब्रूयात्किंदेवत्या उ खलूपसदो भवन्ती-
I. 178. 19. त्याग्नेय्य इत्येव ब्रूयात्कथमु खलूपसदामुपक्रमो भवतीति । बर्हिर्यजुषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतꣳ स्यात्पाणी संमृशीत । परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सꣳसादयेन्मदन्तीः सꣳस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुप्याधिश्रित्य पर्यग्नि कृत्वा स्रुक्हस्तः प्राङेत्य स्तम्बयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं । यथा प्रकृत्यासेवं प्रथ-

---

१ ॰नुयाजा MSS.

२ ॰षोमीयस्य चेत्यथा G U (sec. m.).

३ सम् found in Be G U D C only.

४ From कतमो unto आहरदिति missing in G H; इति missing in Ben C Be D U.

५ इति missing in G U C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मायामुपसदि स्रुचः सादयेदभ्यूढा द्वितीयस्यामभ्यूढतरास्तृती-
यस्याꣳ[1] । संत्वरमाणा इवोपसद्भिः प्रचरेयुर्नाकृतमाद्रिये-
रन्संमग्राङ्गुलिः[2] स्रुवमादायास्यन्निवोपसदं जुहुयादिति ।
॥ १० ॥ षष्ठः ॥

क उ खल्वग्नीषोमीयस्य बर्हिर्यजुषा कुर्यादित्युद्दास्य
I. 188. 13. प्रवर्ग्यं प्रागाहवनीयस्य प्रणयनात्सवनीयेभ्यस्य वत्सानुपाकुर्या-
द्यवच्छिन्न आहवनीये गार्हपत्ये पदहृतीयमुपवपेदेवमुपय-
I. 183. 14. मनीष्वथेयमौदुम्बरी[3] स्थूणा यजमानेन संमिता कार्या
भवत्यथायं यूपो यजमानस्यारत्निभिर्विमितो भवति ।
सद्योपर[4] इत्येके[4] । ऽतो हैवैतानि[5] कुर्याद्यूपावटं तु[6] परि-
I. 194. 11. लिख्य पाणी संमृशीत । परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य
सꣳसादयेत्प्रोक्षणीः सꣳस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुप्या-
धिश्रित्य पर्यग्नि कृत्वा स्रुचः संमार्ष्टि । ता उत्तरवेदिꣳ
हरन्ति प्रोक्षणीश्चाथ प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभिसंनह्येत्पौरोडा-

---

१ ॰ढतरास्तृ॰ H Ben U Be; ॰ढतरांव्ह॰ G, ॰ढतराव्ह॰ D C.

२ Thus G D Ben CU (pr. m.), ॰समग्रांगुलि Be, ॰मग्रंगुलीभिः U (sec. m.). H defective. The Viv.: परिगृहीतमूलं प्रस्तरमादाय ।

३ Between उपवपेदेवम् and उपयमनीषु H Ben ins. इध्मम्, not G U Be D C.

४ Conjectural reading; सद्योपर इत्येके G C Be U, सद्योपरेत्येके Ben, समोपर इत्येके H, सद्योमपर इत्येके D; सोपर इ॰ the Viv.

५ हैवैनानि all the MSS., with °त° the Viv. (one copy) = वक्ष्यमाणानि ।

६ om. H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ग्निकेनाथैनां गार्हपत्यमीक्षयेदथैनामाज्यमवेक्षयित्वाज्येनाद्रवेत्पत्न्या[१] तदवेक्षितमुपयच्छीत[२] तेजोऽसीत्यथैनच्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजोऽनु प्रेहीत्यथैनदाहवनीयेऽधिश्रयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्धृत्वोत्तरेण प्रोक्षणीः सादयित्वावेक्षेतोत्पुनुयादाज्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः। प्रसिद्धमाहवनीयसकाशे
III. 97. 11. पृषदाज्यवन्त्याज्यानि गृह्णीतेति सिद्धमत ऊर्ध्वं। यथो एतच्छालीकेः कल्पं वेदयन्ते पत्नीशाल एवाग्नीषोमस्याज्यानि गृह्णीयात्तानि खरे सादयेदिति। समन्वानीय वासमन्वानीय[३] वा पुराणगार्हपत्यं पाणी संमृशीत। परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सꣳसादयेत्प्रोक्षणीः सꣳस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुप्याधिश्रित्य पर्यग्नि कृत्वा स्रुचः संमार्ष्टि। ता अत्रैव सह सꣳसादयन्ति प्रोक्षणीश्च। न[४] प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभिसंनह्येत्पौरोडाग्निकेन[५]। नैनां[५] गार्हपत्यमीक्षयेदथैनामाज्यमवेक्षयित्वाज्येनाद्रवेत्पत्न्या तदवेक्षितमुपयच्छीत तेजोऽसीत्यथैनच्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजोऽनु प्रेहीत्यथैनद्गार्हपत्येऽधिश्रयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्धृत्वोत्तरेण प्रोक्षणीः

---

१ ॰नोद्रवे॰ instead of ॰नाद्रवे॰ G here and infra l. 14. Is उद्द्रवेत् the better reading?

२ Thus here and l. 14 G Be D C Ben U (sec. m.), ॰यच्छेत H U (pr. m.).

३ Only given by G U (sec. m.).

४ Thus G U D Be, C H Ben om.

५ Thus Be C only, the other MSS. om. न reading ॰डाग्निकेमेनां।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मादयित्वावेक्षेतोत्पुनुयादाज्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः प्रसिद्धं गार्हपत्यसकाशे पृषदाज्यवन्त्याज्यानि गृहीत्वा ॥ ११ ॥

I. 194. 17. परिक्रम्येभ्य उत्प्रदाय ब्रह्मणे राजानमुत्प्रयच्छेत्संप्रच्छन्नेषु स्रुवाहुती[1] जुहुयात्संप्रच्छन्नास्त्वेव गच्छेयुराहवनीयाद्राजा दक्षिणार्धः स्यादथाग्निरथ ग्रावोवायव्यान्युत्तरार्ध्यान्याज्यान्यपि वाग्निर्दक्षिणार्धः स्यादथ राजाथ ग्रावोवायव्यान्युत्तरार्ध्यान्येवाज्यानि । पूर्वया द्वारोपनिष्क्रम्योत्तरेण सदः परीत्याग्नीध्रागारेऽग्निं निधायाभिहृत्य प्रोक्षणीहस्त उत्तरेणाग्नीध्रीयं धिष्णियं प्रतिपद्यते[2] । ऽन्वञ्च आज्यैराहवनीये हुत्वेध्मं प्रोक्ष्य वेदिं प्रोक्ष्य बर्हिः प्रोक्ष्य बर्हिरासन्नं प्रोक्ष्योपनिनीय पुरस्तादाश्ववालं प्रस्तरं गृहीत्वा पञ्चविधं बर्हिः स्तीर्त्वा प्रस्तरपाणिः प्राङभिसृप्य कार्ष्मर्यमयान्परिधीन्परिधायोर्ध्वे समिधावभ्याधाय बर्हिर्मुष्टिं विधृती प्रस्तरमित्येतत्समादाय प्रदक्षिणमावृत्य पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपद्योत्तरार्धे खरस्य बर्हिर्मुष्टिꣳ स्तृणीयाद्बर्हिषि विधृती । विधृत्योराश्ववालं प्रस्तरं । प्रस्तरे जुहूं । बर्हिषीतरा । एता असदन्निति समभिमृश्याप उपस्पृश्य ब्रह्मणो राजानमादाय पूर्वया द्वारा हविर्धानं

---

१ स्रुवाहुतीर्जु॰ MSS., but cp. the Viv.: त्वं सोम जुषाण इति (TS. I. 3. 4. *a* and *b*).

२ प्रतिपद्यते Be G U D C, प्रतिपद्यंते Ben, ॰वमतिपद्यंते H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रपादयेदात्मानमभिपरिहरमाण[१] इव । खिद्रमत ऊर्ध्वम् । ॥ १२ ॥ सप्तमः ॥

क उ खलु शिल्पवदिध्माबर्हिरपवर्गं गच्छतीत्यग्नीषोमीय इत्येव ब्रूयात्क उ खल्वग्नीषोमीयः सुत्यमहरनुषमेतीति । सद्यस्क्रियामित्येव[२] ब्रूयात्क उ खलु प्रवर्ग्यः सुत्यमहरनुषमेतीति । सद्यस्क्रियामित्येव[२] ब्रूयात्का उ खलु देवता सुब्रह्मण्या प्रथमाह्वयत इति । वागेव वाचमाह्वयतीति । क
I. 197. 2. उ खलु पितापुत्रीया[३] सुब्रह्मण्या प्रथमाह्वयत इत्यग्नीषोमीयस्य हुतायां वपायां परिहृतासु वसतीवरीषु द्वितीया । प्रातरनुवाके तृतीया । दक्षिणानामु ह काल एक आह्वयन्ती-
I. 197. 8. त्यथ यो वीडितः कुम्भस्तं याचतीति दृढ इत्येवेदमुक्तं
I. 198. 17. भवति । पयस्व सक्तूंस्व कुरुतेति श्रयणार्थ एवैते उक्ते
I. 199. 1. भवतश्चतस्रो रशनाश्चतस्रो वपाश्रपणीर्द्वयमिध्माबर्हिरिति सवनीयस्य चानूबन्ध्यस्य चैतानि भवन्ति । काश्चतस्र स्थालीर्वायव्याः सोमग्रहणीरित्यादित्यस्थाल्युक्थ्यस्थाल्याग्रयणस्थाली ध्रुवस्थालीत्यथेमानि द्वादशोर्ध्वपात्राणि भवन्ति दधिग्रहपात्रमपांश्वन्तर्यामयोर्द्विदेवत्यानां शुक्रामन्थिनोर्ऋतुपात्रे आदि-

---

१ Thus Ben C Be G D U (sec. m.); ॰त्मानमपरिह॰ H, ॰त्मानमनभिपरिह॰ U (pr. m.).

२ Thus Ben C G (sec. m.) U (pr. m.); ॰स्क्रियायामित्येव H Be U (sec. m.).

३ ॰पुत्रिया G U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्यस्थाल्या औपशयं पात्रमुक्थ्यस्थाल्या औपशयं पात्रमथेम एकादश चमसा भवन्ति यजमानस्य ब्रह्मणो होतुरुद्गातुर्मैत्रावरुणस्य ब्राह्मणाच्छंसिनो ऽच्छावाकस्य सदस्यस्याग्नीधः पोतुर्नेष्टुरिति । तेषां त्सरूणि सरूपाणि कारयेन्नैयग्रोधानां । विज्ञायत उत्तरस्यां[1] ततौ[1] यदत्सरुकैश्चमसैर्भक्षयन्ति न्यग्रोधचमसैरित्येतस्मान्नैयग्रोधा एव भवन्ति । रश्मिरसि[2] म[2] इत्यदाभ्य एवैष उक्तो भवत्यधिपतिरसि म इति प्राजापत्य एष दधिग्रहो भवति । सारस्वतस्य मे पौष्णस्य[3] म[3] इति[3] वसतीवरीरित्येक आहुरथ हैक आह राजसूयिक एष महाग्रहो भवति । पोषणाद्[4] ह[4] पौष्णो भवति ग्रहणाद्[5] सारस्वत इति । ॥ १३ ॥ अष्टमः ॥

I. 200. 5.
III. 98. 16.
अथेदं महारात्रिकं कर्म । तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति । हस्तपादान्प्रक्षाल्यान्तरेण चात्वालोत्करौ देवयजनमभि प्रपद्यन्ते । तेषां यथासंप्रैषं विहितानि कर्माणि भवन्त्यथाध्वर्युराग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिमृशेद्वैष्णव्या हविर्धानमित्यथोपरमत्यथैष आग्नीध्रः पूर्वः पत्नीशालं हृत्वाग्नीनुपसमाधाय

---

१ The first citation from the *uttarātatiḥ* seems XVIII. 21 300. 13, the second I have not been able to point out.

२ °श्मस H ; Ben om. म ।

३ Thus G D U C, पोष्णस्य म H, पौष्णस्येति Ben, पौष्ण इति Be.

४ Thus G U ; पोषणाद् ह H D C, पोषणादद्धि Ben Be.

५ Thus emended : ग्रहणात्तु G U Ben Be, ग्रहणान्नु C, ग्रहणानु D, ग्रहणाल्ल H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

संपरिस्तीर्य पात्राणि निर्णिज्य सꣳसाद्याज्यं विलाप्योपास्ते । ऽपरः[1] प्रतिप्रस्थाता प्रोक्षणीः सꣳस्कृत्य पात्राणि प्रोक्ष्येदाज्यं निरुप्याधिश्रित्य पर्यग्नि कृत्वा स्रुचः संमार्ष्टि । ता उत्तरवेदिꣳ हरन्ति प्रोक्षणीस्तथाध्वर्युराग्नेय्यर्चा स्रुचो ऽभिमृशति । संमृष्टानि द्विधा पात्राण्यभिप्रच्युन्त[2] इति । वायव्यया वायव्यान्यैन्द्र्या[3] सदो । ऽथैष उन्नेता ग्रावोवायव्यꣳ संप्रक्षाल्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधाय दक्षिणस्य हविर्धानस्य पुरोऽक्षꣳ सꣳसादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता पृषदाज्याय दध्याग्नीध्र इध्माबर्हिरुपसादयत्यथ प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभिसंनह्येत्यौरोडाशिकेनाथैनां गार्हपत्यमीक्षयेदथैनामाज्यमवेक्षयित्वाज्येनाद्रवेत्यत्वा[4] तदेवेक्षितमुपयच्छीत[5] तेजो ऽसीत्यथैनच्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यथैनदाहवनीये ऽधिश्रयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्धृत्वोत्तरेण प्रोक्षणीः सादयित्वावेक्षेतेत्यनुयादाज्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः प्रसिद्धमाहव-

---

१ ऽपरः U (pr. m.), परः D C, श्चपरः Ben (pr. m.), ह्यपरः the other MSS. H. wholly corrupt.

२ Uncertain reading °म्रच्यत Ben. °म्रच्यंत G (sec. m.), °म्रचंत G (pr. m.), °म्रच्चात Be C U, °म्रम्रत D, °म्रच्यंत D. The Viv. (one copy) °च्चय changed into °च्ज्य, and thus also the other copy.

३ °यैन्द्रिया G C.

४ °नोद्रवे° again G.

५ °यच्छीत G (sec. m.), U (pr. m.) D C Ben, °यच्छेत G (pr. m.) Be H U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

नीयसकाशे पृषदाज्यवन्त्याज्यानि गृह्णीते । सिद्धमत ऊर्ध्वम् । ॥ १४ ॥

III. 98. 17. अथ शालीकैरेवमेवैषां यथासंप्रैषं विहितानि कर्माणि भवन्त्यथाध्वर्युराग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिमृशेद्वैष्णव्या हविर्धानमित्यथोपरमत्यथैष आग्नीध्रः पूर्वः पत्नीशालं हृत्वाग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्य पात्राणि निर्णिज्य सꣳसाद्याज्यं विलाप्योपास्ते । ऽपरः प्रतिप्रस्थाता प्रोक्षणीः सꣳस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुप्याधिश्रित्य पर्यग्नि कृत्वा स्रुचः संमार्ष्टि । ता आग्नीध्रꣳ हरन्ति प्रोक्षणीस्त्वथाध्वर्युराग्नेय्यर्चा स्रुचो ऽभिमृशति । संमृष्टानि द्विधा पात्राण्यभिमृश्यन्त[1] इति । वायव्यया वायव्यान्यैन्द्र्या[2] सदो । ऽथैष उन्नेता ग्रावोवायव्यꣳ संप्रक्षाल्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधाय दक्षिणस्य हविर्धानस्य पुरोऽक्षꣳ सꣳसादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता पृषदाज्याय दध्याग्नीध्र इध्माबर्हिरुपसादयति । न प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभिसंनह्येत्पौरोडाशिकेन[3] । नैनां[3] गार्हपत्यमीक्षयेदथैनामाज्यमवेक्षयित्वाज्येनाद्रवेत्यत्या[4] तदवेक्षितमुपयच्छीत[5] तेजो ऽसीत्यं

१ °मृच्यंत Be G, °मृच्यत U C, °मृश्यंत D; H and Ben. abbreviate this passage.

२ °न्यैन्द्रिया G U C, °न्यैंद्रीया Be.

३ Thus G (pr. m.) D Be C Ben; °केनैनां G (sec. m.) H; °केनाथैनां U (sec. m.).

४ °नोद्रवे° again G.

५ °यच्छीत all (H. abbreviates).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यैनच्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यथैनदाग्नीध्रीये ऽधिश्रयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्धृलोत्तरेण प्रोक्षणीः सादयित्वावेक्षेतोत्पुनुयादाज्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः । प्रसिद्धमाग्नीध्रीयसकाशे पृषदाज्यवन्त्याज्यानि गृहीत्वा परिक्रम्य उत्प्रदाय प्रोक्षणीहस्त उत्तरेणाग्नीध्रीयं धिष्णियं प्रतिपद्यते । ऽन्वञ्च आज्यैरथेध्मं प्रोक्ष्य वेदिं प्रोक्ष्य बर्हिः प्रोक्ष्य बर्हिरासन्नं प्रोक्ष्योपनिनीय पुरस्तात्प्रस्तरं गृहीत्वैकविधं[1] बर्हि[1] स्तीर्त्वा[1] प्रस्तरपाणिः प्राङभिसृप्यौदुम्बरान्परिधीन्परिधायोर्ध्वे समिधावभ्याधाय बर्हिर्मुष्टिं विधृती प्रस्तरमित्येतत्समादाय प्रदक्षिणमावृत्य पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपद्योत्तरार्धे खरस्य बर्हिर्मुष्टिꣳ स्तृणीयाद्बर्हिषि विधृती । विधृत्योः प्रस्तरं । प्रस्तरे जुहूं । बर्हिषीतरा । एता असदन्निति समभिमृश्य योगेन युनक्ति । सिद्धमत ऊर्ध्वम् । ॥ १५ ॥ नवमः ॥

किमग्निहोत्रो दीक्षितः किमौपसदः किंप्रसुत इति । विज्ञायते व्रतमेव दीक्षितस्याग्निहोत्रं । घर्मोच्छिष्टमौपसदस्योपाꣳश्वन्तर्यामौ[2] प्रसुतस्य । यो ह्यनुदिते स सायमग्निहोत्रभक्तिर्य उदिते स प्रातरग्निहोत्रभक्तिः । किंदर्शपूर्णमास[3]

---

१ The three words एक ०ब० स्त र्त्वा effaced in G.

२ Thus G U D C Be; ०पसदसुपाꣳस्व० H, ०पसदमस्योपाꣳस्व० Ben, the Vivaraṇa also has औपसदस्य ।

३ Thus Be G U (sec. m.), the Viv.; ०दर्शपूर्णमासस्य H, दार्श (or दर्श) पौर्णमासस्य (or सस) H D C Ben (pr. m.), all without इति : °मास इति Ben (sec. m.), °दर्शपौर्णमास इति U (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

इति । विज्ञायते पौर्णमासं यज्ञमग्नीषोमीयं पशुमकुर्वत
III. 99. 11. दार्शं यज्ञमाग्नेयं पशुमकुर्वतेति । यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यः सवनीयान्निर्वपेत्सकृदुपहितान्येव कपालानि स्युरा समभिवासनात्संसृष्टं कर्म तायते[1] । तेषामेकैकमुद्वासयेदनुसवनं येनयेन प्रचरिष्यन्स्यादपि वा व्यभिसृष्टानां पिण्डानां परिशाययीतेतरयोः[2] सवनयोर्यद्येककपालश्चिकीर्षितः[3] स्यात्प्रातःसवनिकैरेव[4] वर्तयेत्कृतान्तात्पौरोडाशिकं कर्म प्रत्याददीतेतरयोः[5] सवनयोरनुसवनमङ्गाराध्यूहनेनैव कपालेषु प्रतिपद्येत । भिन्नमत ऊर्ध्वम् ।
॥ १६ ॥ दशमः ॥

III. 96. 6. यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्त उभयतःशुक्रा आदित्यवतीर्वसतीवरीर्गृह्णीयात्ताः शुक्रास्ताभिराप्याययेत्ताभिरभिषुणुयादित्युपर्यर्धꣳ होतृचमसं कृत्वेत्येतेनैवापि तृतीयेन वर्तयेद्द्वयीरपः पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपादयेद्धोतृचमसीया वसतीवरीया मैत्रावरुणचमसीया इति दक्षिणेन होतारं परिगृह्यापरया[6] द्वारैकधनानेतस्मिꣳस्त्र काले सर्वश एव मैत्रा-

---

१ Thus Ben, ज्ञायते C D, तायत H (reading एषाम् instead of तेषाम्), वर्तयेत् G Be U (sec. m.) and the Viv.

२ इतरयोः Be G (pr. m.), उत्तरयोः Ben C U D G (sec. m.).

३ यद्येक॰ H and the Viv., यदेक॰ G U Ben Be; C defective.

४ ॰सवनिकै॰ G U D, Viv., ॰सवनीकै॰ the other MSS.

५ उत्तरयोः MSS.

६ परिप्रगृह्या॰ Be U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वरुणचमसीयाः पर्यस्येत्तृतीयं वसतीवरीणामवनयेत्तृतीयमेक-
II. 190. 12. धनानामेवमस्य प्राक्स्विष्टकृतः शुक्रो भवति । सोमग्रहं गृह्णीयाद्ब्र-
ह्मवर्चसकामस्येत्यनिरुप्तस्यैवैष राज्ञो ग्रहीतव्यो भवति । का
उ खलु देवताः प्रथमꣳ सोमं भक्षयन्तीत्यपि इत्येव ब्रूया-
द्विज्ञायत उपहूताः सोमस्य पिबतोपहूतो युष्माकꣳ सोमः
पिबत्विति । क उ खलु सोमस्य सोमपीथो भवतीति ।
विज्ञायते यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम
सोमाय स्वाहेत्येष एवापि सोमस्य सोमपीथस्तेषाꣳ संनिपति-
तानामानुपूर्वतेति[१] । निग्राभ्यास्तु वाचयित्वादाभ्येन चरेदथो-
पाꣳशुसवनमाददीताथ राजानं निर्वपेत्सिद्धमत्राग्निष्टोमिकं
कर्म जानीयादा फलकयोरभिमर्शनात्फलके अभिमृश्य
पृश्निभिश्चरेदथ प्राणग्रहैश्चरेदथाꣳशूनुपसंगृह्णीयादथाꣳशुना
चरेदथोपाꣳशुना । काले ऽन्तर्यामेण । सिद्धमत ऊर्ध्वम् ।
॥ १७ ॥ एकादशः ॥

III. 101. 7. यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्त आग्रयणस्य ग्रहणे
द्वयोर्धारयोः प्रातःसवने गृह्णीयात्तिसृणां माध्यंदिने सवने
चतसृणां तृतीयसवन इत्युपाꣳश्वन्तर्यामयोश्च सꣳस्रावः संततश्च
शुक्र एते द्वे प्रातःसवने । संततस्यैव शुक्र आग्रयणस्योदचनेन

---

१ Thus G U D, ॰पातितानां॰ H Ben, ॰पतिताम॰ C, ॰पोभानां Be.—॰मानुपूर्वतेति G U (sec. m.), ॰मानुपूर्वते H, ॰ानुपूर्वतेति Be, ॰मानुपूर्व्यतेति Ben U (pr. m.), ॰मनुपूर्व्यतेति C D.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

च[1] तृतीया माध्यंदिने सवन । आदित्यस्थाल्यामतिग्रिष्टो[2]
राजादित्यग्रहस्य च संस्राव आग्रयणस्यैवोदचनेन[3] च चतुर्थी
तृतीयसवने । संपूतं राजानं त्रयेण श्रीणीयात्पयसा सक्तु-
भिर्हिरण्येनेति । स यं कं चन ग्रहं गृह्णात्युभयत[4] उदबुध्नं
हिरण्यश्रयणमेवैनं करोति । तिष्ठता ग्रहा होतव्या अन्यत्र
II. 101. 9. प्राजापत्याच्च मन्थिसंस्रावाच्चेति । यथो एतच्छालीकेः कल्पं
वेदयन्ते द्रुणानुमन्त्रणीयास्विति स्रुवाहुतीरेवैता जुहुयात्क-
स्मिन्नु खल्वेनाः काले जुहुयादिति । संततीर्हुत्वैतस्मिन्नेनाः[5]
I. 212. 6 काले जुहुयादित्य।थोन्नेतरित्याह प्राञ्चं राजानं पूतभृतमभि
संपवयताद्दशाभिराधवनीयं मृष्ट्वा न्युब्जतादित्युक्तसंप्रैष[6] एष
श्रेत[7] आवकाशेभ्यो । ऽवकाशैरुपस्थाय दशाभिरेवैनं[8] मृष्ट्वा
न्युब्जति । ॥ १८ ॥

समानं कर्माश्विनाद्ग्रहादित्या[9] धिष्णियव्याघारणसंपा-

---

१ Given by G U D only.
२ ०स्थाल्या अति० Ben H.
३ एव om. Be G U D.
४ गृह्णीयादिति instead of गृह्णाति Be G (sec. m.).
५ संतती० Be, सततीर्हु० H.
६ Thus Ben H, ०त्युक्तः सं० the other MSS.
७ श्रेते G U D C, एते Be, दाते Ben, H. corrupt.
८ Thus G (sec. m.) U D, दशभिरेनं C, दशाभिरेवैनां the other MSS.
९ Viv.: समानं कर्माश्विनाद्ग्रहादिति यदोच्यते (e.g. XI. 3 : 67. 17) तदा-
यमेव विधिः ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. 213. 20. तादित्येष समुद्देशो[1] भवति। कथमु खलु धिष्णियानां यथान्युप्तं व्याघारणं भवतीति। विभुवे प्रवाहणाय स्वाहेति व्याघार्य रौद्रेणानीकेन पाहि माग्ने पिपृहि मा मा मा

I. 214. 8. हिंसीरिति। सप्त वृणीत इति। होतैवैषां सप्तमो भवत्यहर्गण उत्तरेष्वहःसु प्रातःसवनिकं प्रसर्पणं कथं स्यादित्याहवनीयोपस्थानप्रभृतीत्येव ब्रूयात्सकृत् स्फ्यविघनानामुपस्थानं।

I. 217. 6. कथमु खल्वेषां विसंस्थितसंचरः स्यादित्यन्तरेण होतुश्च धिष्णियं ब्राह्मणाच्छंसिनश्च ये ऽधिष्णिया। अथ धिष्णियवन्तः स्वंस्वमेव धिष्णियमुत्तरेण परिक्रामेयुर्येमावध्वर्यू अचमसौ[2] भवतः। क उ खल्वेतयोर्भक्षो भवतीति। होतृचमस इत्येव ब्रूयात्क उ खल्वृत्विजामेकाहे सोमं न भक्षयन्तीत्युन्नेता ग्रावस्तुत्सुब्रह्मण्य इत्येव ब्रूयात्क उ खलु सत्त्रे दीक्षिता भक्षयेयुरिति। नेष्टुश्चमस उन्नेता भक्षयेदच्छावाकचमसे ग्रावस्तुदुद्गातृचमसे[3] सुब्रह्मण्यो। ऽपि वा सर्व एवाग्नीध्रचमसे भक्षयेयुर्विज्ञायत उत्तरस्यां ततौ[4] तेषां य एवाग्नीध्रः स ग्रावस्तुत्स सुब्रह्मण्यः स उन्नेतेति। ॥ १९ ॥ द्वादशः ॥

I. 217. 11.
III. 104. 7. यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते समानपात्र्यामेव

---

१ °देश्यो G (sec. m.).

२ Thus H Ben (pr. m.) C D U (pr. m.), °मसिनौ Ben (sec. m.) Be G U (sec. m.).

३ °द्गातुश्चमसे H only.

४ See XVII. 21 : 301. 2.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्रवनीयानुद्वासयेत्पुरोडाशस्यैवैषो ऽलङ्कारो दृष्टो भवति[१] । मध्यतः पुरोडाशमुपस्तीर्णाभिघारितमुद्वासयेत्पुरस्ताद्धाना दक्षिणतः करम्भं पश्चात्परिवापमामिक्षामुत्तरतः । कथमु
I. 217. 13. खल्वेषाꣳ संचरी[२] स्यादिति । प्रज्ञातो हविष्यथो । ऽथापरं । पूर्वया द्वारोपनिर्हृत्यापरया द्वारा सदः प्रपाद्याग्रेण कर्तृन् जघनेन धिष्णियानुत्तरेणाच्छावाकस्य धिष्णियं पर्याहृत्यान्यस्मै प्रदायैतेनैव यथेतमेत्योत्तरेण सदः परीत्य पूर्वया द्वारोपनिर्हृत्योत्तरेणाग्नीध्रीयं पर्याहृत्यान्तर्वेद्यासादयेदध्वर्युस्तद्धविर्धानं[३] प्रपन्नः स्यदुपनिष्क्राम मा त्वाभिपरिहारिष-
I. 218. 12. मित्येव ब्रूयाद्यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते द्विदेवत्येषूत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थात्रे प्रतिनिर्ग्राह्यं[४] प्रयच्छतीति यदाध्वर्युः पुरोडाशान्प्रत्यङ् हरेत्तद्धविर्धानं प्रपद्यमानं प्रतिप्रस्थातारं परिगृह्णीयाद्ग्रहावादायोपनिष्क्रामत्युपनिष्क्रान्तस्यैवाध्वर्युर्ग्रहावादत्ते । ऽपरेण परिक्रान्तायोत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थात्रे

---

१ °तीति Ben.

२ Thus Ben C U and G (pr. m.) the Viv. (one copy); संचरि D H the Viv. (another copy), संचारी Be G (sec. m.), संचरः U (sec. m.). The Viv.: संचरणं संचरो गमनं तस्यास्ति संचरी (°रि) मार्गः cp. XXVI. 24.

३ Thus H G (pr. m.) Kes'., the other MSS. ins. अथ before अध्वर्यु°

४ प्रतिनिग्रा° Ben Be and one copy of the Viv

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रतिनिर्ग्राह्यं[1] प्रयच्छतीति। हुत्वा व्यवनीय[2] प्रदक्षिणमावृत्य[2] प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृह्णीयादथाध्वर्युः प्रतिप्रस्थातारं प्रत्यङ् द्रवन्पात्रेण। सिद्धमत ऊर्ध्वमथेमे द्विदेवत्या अननुवषट्कारा भवन्ति। क्व[3] उ खल्वेषामनुवषट्कारो भवतीति। विज्ञायते द्विदेवत्यानृतुयाजानग्नयस्य पात्नीवतो ग्रहः। आदित्यग्रह- III. 106. 2. सावित्रौ[4] तान्स्म[5] मानुवषट्कृथा[5] इति। यथो एतदौपम- न्यवस्य कल्पं वेदयन्ते द्विदेवत्येषु दीर्घभक्षेणैवैनाग्भक्षयेद्भक्षे हि[6] माविशेति प्रतिपद्य हुत्वे दक्षाय रायस्पोषाय सुवीरताया इत्यातः। प्रत्यभिमृशते मा मा राजन्विबीभिषो मा मे हार्दि त्विषा वधीः। वृषणे शुष्मायायुषे वर्चस इत्यथानु- सवनभक्षेणैव[7] सवनमुखीयान्भक्षयेदिति। ॥ २० ॥ त्रयोदशः॥

क्व उ खलु वसतीवरस्य स्तोत्रभक्तिर्भवति शस्त्रभक्तिश्चेति। विश्वरूपासु हास्य स्तोत्रभक्तिर्भवति प्रातरनुवाके[8] ह शस्त्र- भक्तिः। क्व उ खलूपांश्वन्तर्यामयोर्द्विदेवत्यानां स्तोत्रशस्त्र-

---

१ प्रतिनिग्रा° Ben Be and one copy of the Viv.

२ °नीयाप्रदक्षिण° G U D C.

३ क्व उ U Be Ben C, Viv., क G H.

४ ०सावित्रं Be Ben (sec. m.), ०सावित्रान् Ben (pr. m.)

५ Thus G (pr. m.) U D C and cp. Āśv. śrs. v. 5. 21 (Vait. sū. 20. 4); मास्मतानुवष० Ben (pr. m.), मास्मताननुवष० G (sec. m.), तास्मासानुवष० H, ममास्मतानुवष० Be.

६ ०भक्षणेनैवै० Be G.

७ ०भक्षणेनैव Be G U (sec. m.).

८ ०वाको Be G C U (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

भक्तिर्भवतीति । यदुपाꣳशु शꣳसति तदुपाꣳश्वन्तर्यामयोः ।
I. 226. 1. प्रउग उक्थे[1] द्विदेवत्यानामथायं प्रतिप्रस्थातर्तुग्रहेष्वध्वर्योरुत्तरतःसेवी भवतीतस्यामुतस्य यन्तं प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृह्णीयादथाध्वर्युः प्रतिप्रस्थातारं प्रत्यङ् द्रवन्पात्रेण । सिद्धमत ऊर्ध्वं । किंदेवत्या उ खल्वृतुयाजा भवन्तीत्यृतुदेवता इत्येतदेकमथापरमिन्द्रꣳ होता यजति । मरुतः पोता यजति । ग्रावो नेष्टा यजत्यग्निमाग्नीध्रो यजतीन्द्रं ब्राह्मणाच्छꣳसी यजति । मित्रावरुणौ मैत्रावरुणो । देवं द्रविणोदां चत्वारो ऽश्विनाध्वर्यू अध्वर्यू[2] । अग्निं[2] गृहपतिं गृहपतिः । क्व उ खल्वैन्द्राग्नस्य स्तोत्रभक्तिर्भवतीति । बहिष्पवमान इत्येव ब्रूयाद्ये के चन ग्रहा अस्तोत्राः पवमान एव[3] तेषाꣳ[4] स्तोत्राणि भवन्ति[4] । क्व उ खलु माध्यंदिनीयाः सवनीया निरुप्यन्त इति । क्षुल्लकवैश्वदेवस्य स्तोत्र इत्येव ब्रूयात्क्व[5] तृतीयसवनीया । माहेन्द्रस्य स्तोत्र इत्येव ब्रूयात् । ॥ २१ ॥

नाराशꣳसमुपदस्तꣳ हुतादेवैनꣳ[6] होतृचमसाद्गृह्णीया-

---

१ Thus U (sec. m.), Viv.; उक्थ्यो G U (pr. m.), उकथ्ये Be Ben H C. Acc. to the Viv. it is synonymous to शस्त्रे ।

२ Thus G U D C; ध्वर्यवोग्निं Ben H Be.

३ Thus G Be, एवैतेषां Ben D H U C.

४ भवंतीति Ben H.

५ उ खलु ins. G U D C.

६ Thus G U (sec. m.), हुतादेनं H D C U (pr. m.), हुतादेवेनं Ben (sec. m.) Be, हुतादेनं Ben (pr. m.)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

द्विनाराशꣳसं प्रातःसवनं च माध्यंदिनसवनं चैकनाराशꣳसं तृतीयसवनं । चत्वार्युन्नीयमानसूक्तानि[1] भवन्तीति[2] । सवनमुखेषु[3] चाच्छावाकचमसे[3] च[3] । त्रयो दीर्घभक्षाः । क्व उ खलु प्रवर्ग्यः सुत्यमहरनुसमेतीति । दधिघर्म इत्येव ब्रूया-
I. 234. 1. त्किमुपसदाꣳ । सौम्यस्य परीज्येति । तिरश्चर्मन्फलके ग्राव्णोद्वादयतीति । शुष्काभिषव इत्येतदाचक्षते । कथमु खलु रथंतरपृष्ठे माहेन्द्रं ग्रहं गृह्णीयान्महाꣳ इन्द्रो य ओजसेत्येतया गायत्र्या माहेन्द्रं गृह्णीयादथ बृहत्पृष्ठे महाँ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा इत्येतया त्रिष्टुभा माहेन्द्रमथोभयपृष्ठे[4] यथा पृष्ठं तथा गृह्णीयात्पुरोरुचमितरां कुर्यादिति । ॥ २२ ॥ चतुर्दशः ॥

कथमु खलु सवनीयस्य पशोश्चर्याया उपक्रमो भवतीतीडसूनꣳ सꣳस्तीर्य पृषदाज्यं विहृत्य[5] जुह्वाꣳ समानीयान्तरेण चात्वालोत्करावुदङ्ङुपनिष्क्रम्य संवदेताभिघारयेदासादयेत्पशुं पञ्चहोत्रा चतसृषूपस्तृणीते । मनोताप्रभृतिनेडान्तेन चरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वमथोक्थ्यविग्रहेषु य एव प्रातःसवनिको[6]

---

१ ०र्युन्नीयमानानिसू० Ben H, ०र्युन्नीयमानिसू० Be, ०र्युन्नीयसू० C.

२ इति om. G.

३ । Thus, hesitatingly, emended. सवनमुखेष्वाछावाकच (०कस्य०) मसेच सवनेच C U D; सवनमुखेष्वछावाकचमसे च सवनमुखेषु G (sec. m.); सवनमुखेषाछावाकचमसे च सवने च Be Ben ; सवनमुखेछावाकचमसेवसवने च H

४ After माहेन्द्रम् G U D ins. ग्रहम् ।

५ Thus H, विहृत्य the other MSS. (G is indistinct).

६ ०सावनीको or ०सवनीको some of the MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ग्रहणमन्त्रः स एव माध्यंदिनीयः स तृतीयसवनिको[1] । I. 251. 1. देवतामेव व्यञ्जयेच्चमसायचमसायैव त्रीꣳस्त्रीन्पुरोडाशशकलानुपास्येन्नव[2] होतृचमस इति । त्रयाणामेवैष उक्तो भवत्यथायमाग्रयणस्त्रयस्त्रिꣳशतो देवतानां गृह्यते । क्व उ खल्वेताः प्रदाने विज्ञायन्त इति । पात्नीवते । विज्ञायते पत्नीवतस्त्रिꣳशतं त्रीꣳश्च देवानिति । I. 254. 12. कथमु खलु पात्नीवतं भक्षयेदादित्यवद्गणस्य सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सवनस्य जगतीच्छन्दसो ऽग्निना वैश्वानरेण पत्नीवता त्वष्ट्रा पीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो भक्षयामीति । ॥ २३ ॥

कथमु खल्वन्तरुक्थ्यो भवतीति । प्रसिद्धं तृतीयसवन आग्रयणं गृहीत्वोक्थ्यं गृह्णीयादथैनं ध्रुवमुपस्थाप्य त्रिषूर्ध्वपात्रेषु विगृह्णीयादुपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुवमुक्थ्येभ्य उक्थायुवं यज्ञस्यायुष इन्द्रावरुणाभ्यां[3] जुष्टं गृह्णामीति । पुनर्हविरसीत्युक्थ्यस्थालीं प्रत्यभिमृशति । परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्रावरुणाभ्यां त्वेति । तदानीमेवापरं[4] गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुवमुक्थ्येभ्य उक्था-

---

१ ०सावनीको or ०सवनीको some of the MSS.

२ Thus D G U (pr. m.) C Ben (pr. m.), ०पास्येतत्र H, ०पास्येरन्नव Ben (sec. m.), ०पास्येरंनव Be.

३ Nearly all the MSS. insert here and infra त्वा before जुष्टं ।

४ MSS., exc. Be once and Ben once (sec. m.), read ०परेण instead of ०परं ।

युवं यज्ञस्यायुष इन्द्राबृहस्पतिभ्यां[1] जुष्टं गृह्णामीति । पुनर्ह-
विरसीत्युक्थ्यस्थालीं प्रत्यभिमृशति । परिमृज्य सादयत्येष
ते योनिरिन्द्राबृहस्पतिभ्यां त्वेति । तदानीमेवापरं गृह्णात्यु-
पयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुवमुक्थ्येभ्य उक्थायुवं
यज्ञस्यायुष इन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं गृह्णामीति । नात्र पुनर्हविर-
सीत्युक्थ्यस्थालीं प्रत्यभिमृशति । दशाभिरेवैनां मृष्ट्वा न्युब्जति ।
परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राविष्णुभ्यां त्वेत्यथैनान्ध्रुवे
ऽवनीय होतृचमसे ऽवनयेत्स्तोत्रे स्तोत्राण्यवेक्षस्ते शस्त्राणि ।
तस्य प्रत्तस्य[2] भक्ष इन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्राबृहस्पतिभ्यामिन्द्रा-
विष्णुभ्यामग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपहू-
तस्योपहूतो भक्षयामीत्येतेनैव वा भक्षयेदपि वा नित्यपूर्वे-
णादित्यवद्गणस्य सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सवनस्य
जगतीच्छन्दस इन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्राबृहस्पतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्या-
मग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो
III. 113, 2. भक्षयामीति । यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते पुरस्ता-
न्मिन्दाहुती जुहुयान्मिन्दाहुती हुत्वा हारियोजनं ग्रहं
II. 326, 12. गृह्णीयादित्यथ हैके चात्वालदेशे ऽवभृथं निधाय दध्ना
पयसा मधुमिश्रेण नैक्ष्यनैर्ऋजीषमभिजुह्वति यत्ते ग्राव्णा

---

१ Here begins M (see Introd . to Vol. II, p. IV).

२ Thus U M, प्रतस्य D, प्रबस्य Be, thus or प्रत्तस्य Ben., प्रतिर H G. om. the word altogether, प्रत C.

चिच्छिदुः सोम राजन्नित्यवभृथयजूꣳषि जुहोतीति[1] कतमानि खल्विमान्यवभृथयजूꣳषि भवन्तीति यदेवैनदाहवनीये शाकलैश्चरन्ति देवकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि मनुष्यकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि पितृकृतस्यैनसो ऽवयजनमसीत्यवभृथा-
I. 261. 5. कृताविति कतमा उ खल्वियमवभृथाकृतिर्भवतीत्यप उद्गृह्य[2] जुहोति यज्ञस्य त्वा यज्ञपते हविर्भिः । सूक्तवाके नमोवाके विधेम स्वाहेति तिष्ठन्त एवावभृथेन प्रचरेयुः
I. 261. 17. पराङावृत्तः प्रपदेनोदकान्तं प्रत्यस्येत्सिद्धमत ऊर्ध्वम्

॥ २४ ॥ पञ्चदशः ॥

I. 262. 6. अथायमुदयनीयस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति बर्हिर्यजुषा कुर्यात्पाणी संमृशीत परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सꣳसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेश्यात्रैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यꣳ स्फ्यं निदध्यात्स्फ्योपरि पात्रीं पात्र्यां व्रीहीनावपेच्छूर्पादानप्रभृति[3] कर्मान्तस्तायत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वा तिरः पवित्रमप आनीयाधिश्रित्य तिरः पवित्रं तण्डुलानावपेदथाज्यं[3] निर्वपेदथाज्यमधिश्रयेदुभयं पर्यग्नि कृत्वा जघनेन गार्हपत्यमौपसदायां वेद्याꣳ स्तम्बयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं तस्य घृतस्थासादनं दक्षिणं परिधिसन्धिमपरं विमुच्य दक्षिणं वा परि-

---

१ See TS. VI. 6. 3. 1.

२ Thus G U M D C, उद्धृत्य Ben हृत्य H.

३ From आवपेच्छूर्पा॰ unto तंडुलान् om. G Be and Ben (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

धिमग्रेण प्राञ्चं प्रायणीयमासादयेत्प्रत्यञ्चमुदयनीयमग्निमुखा अत्र देवता इज्यन्ते । शंय्वन्त[१] उदयनीयः संतिष्ठते । ॥ २५ ॥

I. 263. 2. अथ यदि पशुरुपक्लृप्तः स्यात्पाणी संमृशीत । परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सꣳसादयेत्प्रोक्षणीः सꣳस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुप्याधिश्रित्य पर्यग्नि कृत्वा स्फ्यमाददीत । संप्रैषप्रभृति पाशुबन्धिकं कर्म तायते । सिद्धमत ऊर्ध्वं ।
III. 114. 17. यथो एतच्छालीकेः कल्पं वेदयन्ते मैत्रावरुणामिक्षया यजेतेति तस्यै सह सवनीयैर्वत्सापाकरणꣳ[२] सह सायंदोहमुदयनीयेन चरित्वा पाणी संमृशीत । परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सꣳसादयेत्प्रोक्षणीः सꣳस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षेदथ प्रातर्दोहं धेनूर्दोहयेदथैनां[३] गार्हपत्ये श्रपयित्वानभिघारितामुद्वासयेदथाज्यं[४] निर्वपेदथाज्यमधिश्रयेदुभयं पर्यग्नि कृत्वाहवनीये वैदलकान्परिधीन्परिधायाथैनां[५] पुनरधिश्रित्याभिघारितामुद्वास्यान्तर्वेद्यासादयेदथाग्नये सोमायेत्याज्यभागाभ्यां चरेदाज्यभागान्तं कर्म कृत्वा दक्षिणे वेद्यन्ते केशश्मश्रु वपते नखानि

---

१ Thus write G M U (sec. m.), शंयुवंतः Be U (pr. m.) C, शरुवंतं H, शंयुत D.

२ Thus M Be Ben, वत्सानामपाक० G U D C, वत्सापाक० H.

३ ०नं Ben (pr. m.) Be.

४ Thus H U D C G (pr. m.) Ben (pr. m.); ०त्वानभिघारितमु० M, ०त्वाभिघारितमु० G (sec. m.) Be Ben (sec. m.).

५ वैदल० M only.

निष्क्रान्ते[१] । ऽथाज्यभागप्रतिपत्क्रेडान्ता[१] संतिष्ठते । ऽथेयमुदव-
I. 263. 9. सानीयोपांशु भवति पुनराधेयधर्म[२] हि[२] । सक्रान्महावेद्यै
स्तम्बयजुषो हरणमसंनद्धा पत्नी यज्ञपुच्छमन्वास्ते । ॥ २६ ॥

षोडशः ॥

अथेममग्निचयं त्र्युपसत्कं षडुपसत्कं द्वादशोपसत्कमिति[३] चिन्वते । स यदि साहस्रं त्र्युपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रथमां चितिं सपुरीषामुपधाय संचिताहुती[४] जुहोति । द्वितीयां चितिं सपुरीषामुपधाय संचिताहुती जुहोति । श्वो भूते प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य तृतीयां चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिं षष्ठीं चितिं सपुरीषामुपधाय संचिताहुती जुहोत्यौपवसथिकैव तृतीयाथ यदि साहस्रं षडुपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रथमां चितिं सपुरीषामुपधाय संचिताहुती जुहोति । श्वो[५] भूते प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य द्वितीयां चितिं सपुरीषामुपधाय संचिताहुती जुहोति[५] । स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यथ यदि साहस्रं द्वादशोपसत्कं चेष्यमाणो भवति यथासूत्रं[६] तथाथ

---

१ ०त आज्य० Ben H.

२ Thus G Ben C D; ०धर्माद्धि U, ०धर्म्यद्धि M, ०धर्माद्धिण H, ०धर्म्यामाद Be.

३ ०कं वेति Ben H.

४ Here and infra some of the MSS. read ०हुतीर्जुहो० ।

५ The passage from श्वो unto जुहोति om. M Be, in G it is effaced.

६ यथासूत्रमथ H G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यदि द्विषाहस्तं[1] त्र्युपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रथमां चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताहुती हुत्वाहार्याꣳ सपुरीषामुपदधाति[2]। द्वितीयां चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताहुती हुत्वाहार्याꣳ सपुरीषामुपदधाति। श्वो भूते प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य तृतीयां चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिꣳ षष्ठीं चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताहुती हुत्वाहार्याꣳ[3] सपुरीषामुपदधात्यौपवसथ्यिकैव तृतीयाथ यदि द्विषाहस्तꣳ षडुपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रथमां चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताहुती हुत्वाहार्याꣳ सपुरीषामुपदधाति। श्वो[4] भूते प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य द्वितीयां चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताहुती हुत्वाहार्याꣳ सपुरीषामुपदधाति[4]। स एवमेव पञ्चाहमौपवसथ्यिकैव षष्ठ्यथ यदि द्विषाहस्तं द्वादशोपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रथमां चितिमुपधायाध्यस्तपुरीष[5] एतां रात्रिं वसति। श्वो भूते प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य पुरीषमुपधाय संचिताहुती हुत्वाहार्याꣳ[6] सपुरीषामुपदधाति[6]।

---

१ द्विषा° and द्विसा° the MSS. promiscue; thus also त्रिषा°, त्रिसा°।

२ Thus Be G M, -मुपधाय the other MSS.

३ हार्यꣳ M here and infra each time.

४ From श्वो unto °दधाति effaced in G.

५ Most of the MSS. ins. सपुरीषाम् after चितिम्, but cp. the following chapter.

६ हुत्वा द्वे द्वे आहार्ये सपुरीषे उप° M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स एवमेव यथासूत्रं तथा वर्तमानः पुरीषंपुरीषमुपधाय संचिताकृती कृत्वाहार्याꣳ सपुरीषामुपदधात्यौपवसथिकैव[1] द्वादशौ । ॥ २७ ॥

अथ यदि त्रिषाहस्सं त्र्युपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रथमां चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताकृती कृत्वा द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधाति । द्वितीयां चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताकृती कृत्वा द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधाति । श्वो भूते प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य तृतीयां चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिꣳ षष्ठीं चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताकृती कृत्वा द्वेद्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधात्यौपवसथिकैव तृतीया।थ यदि त्रिषाहस्सꣳ षडुपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रथमां चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताकृती कृत्वा द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधाति । श्वो[2] भूते प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य द्वितीयां चितिꣳ सपुरीषामुपधाय संचिताकृती कृत्वा द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधाति[2] । स एवमेव पञ्चाह।मौपवसथिकैव षष्ठ्य।थ यदि त्रिषाहस्सं द्वादशोपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रथमां चितिमुपधायाध्यस्तपुरीष एताꣳ रात्रिं वसति । श्वो भूते प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य पुरीषमुपधाय संचिताकृती कृत्वा द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधाति । स एवमेव यथासूत्रं तथा

---

१ कृत्वा द्वेद्वे आहार्ये सपुरीषे उप० M.

२...२ Effaced in G.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वर्तमानः पुरीषंपुरीषमुपधाय संचिताकृती कृत्वा द्वे द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधात्यौपवसथिकेैव द्वादशी। कथमु[1] खल्वन्तरुपसत्कं बहिरुपसत्कमन्तर्बहिरुपसत्कमिति विजानीयाद्द्वे चस्य संवत्सरस्य द्वादशावशिष्य राजानं क्रीणीयात्सो ऽन्तरुपसत्कः। संवत्सरे पर्यवेते राजानं क्रीणीयात्स बहिरुपसत्को। द्वे चस्य संवत्सरस्य षडवशिष्य राजानं क्रीणीयात्तास्योपसदः स्युरुत्तरश्च षड्रात्रः सो ऽन्तर्बहिरुपसत्कः। ॥ २८ ॥ सप्तदशः ॥

II. 1. 8. मृदमेतां समां बिलेन करोतीति[2]। समां[3] भूम्यां
II. 1. 16. निदधातीत्येवेदमुक्तं भवत्यथैतावश्वगर्दभावुत्तरत उपस्थापयति[4] पुरस्ताद्वा प्रत्यञ्चौ। स यदि पुरस्तात्प्रत्यञ्चौ दक्षिणो ऽश्व उत्तरो गर्दभो। ऽथ यद्युत्तरतः पूर्वो ऽश्वो[5] ऽपरो[5] गर्दभो। ऽग्निभ्यः पशूनालभत इति। पञ्चानां पशूनां ब्राह्मणं भवति। स यद्यु[6] हैतान्पशूनुपाकरोत्या बर्हिष उपासनात्पाशुबन्धिकं कर्म वर्तयित्वा शिरांसि प्रच्छिद्यापो देहानभ्यवहरेयुरपो

---

१ Thus U G (pr. m.) C Ben (pr. m.) H M D, कउ G (sec. m.) Ben (sec. m.)

२ इति given by G U and a citation in the Mahāgnisarvasva.

३ समां D H U (pr. m.) C, समं M U (sec. m.) Ben (sec. m.) Be.

४ Thus (singul.) U (sec. m.) the Viv. and the Mahāgnis., plural the other MSS.

५ Thus (श्वोपरो) M D C U (pr. m.) the Viv. and Ms., श्वउत्तरतो Be Ben G U (sec. m.); H corrupt.

६ यद्य M. (i.e. *yady aha*).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

देहानभ्यवहरन्तीति विज्ञायते । मासमेतं[1] ब्रह्मचर्यं चरति । सो ऽधःसंवेश्यमाꣳसाश्यस्त्युपायो भवति पूर्वदीक्षेत्येतामाचक्षते[2]।
II. 14. 7. त्रयोदशमेवैतं मासमभि दीक्षमाणो मन्यते । ऽत्र कृष्णाजिने यजमानं वाचयति मुष्टी चैव न करोति वाचं च न यच्छतीति । कृष्णाजिनप्रभृति कर्मान्त एष भवत्यावेदनात्।अथमायासुपसदि वेदिं विमिमीते[3] स्तम्बयजुर्हरतीति । कर्मवश-
I. 18. 16. कारितमेवैतद्भवत्य।थ[4] संभारेषूषान्निवपन्यददश्चन्द्रमसि कृष्णं तन्मनसा ध्यायेत्तदपीहेति । ॥ २९ ॥

II. 24. 1. उत्तरमुत्तरं प्रति बलीवर्दमुत्तरामुत्तराꣳ सीतां कृषन्स-
II. 28. 9. वौषधं वपन्स्वयमातृण्णावकाशं नावक्रामेदित्य।थ[5] हैके[6] पुरुषे
II. 37. 8. च स्वयमातृण्णायां च साम गायन्ति । किमु खलु स्वयमातृण्णानिकीतं भवतीति । हिरण्येष्टका मण्डलेष्टका रेतःसिगित्येव ब्रूयाद्यं यमिष्टकागणमुपदध्यात्तं न व्यवेयाद्दक्षिणेन दक्षिणमुत्तरेणोत्तरꣳ । स यदि दक्षिणतः पुरस्ताद्वेष्टका उपदध्यादपसलैरावर्तेता।थ यद्युत्तरतः पश्चाद्वा प्रदक्षिणमावृत्य
I. 43. 15. स्वयमातृण्णामेवाभिमुख इष्टका उपदध्यात्कृत्तिका उपदधा-

---

१ Thus D C M (sec. m.) Ben Ms ; मासमेकं Be H G U M (pr. m.).

२ पूर्वा दी॰ Ben H.

३ मिमीते Ben H.

४ एव om. M G D C ; तद् instead of एतद् Ben (sec. m.) Be.

५ नावक्रा॰ M D C H U (pr. m.) Ms ; नातिक्रा॰ G U (sec. m.) Be Ben.

६ All the MSS. ins. ब्रुवते, only Ms. om.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तीति । कतमा उ खल्विमाः कृत्तिका भवन्तीति । विद्युत इत्येव ब्रूयादस्रवणार्थे[1] बौधायनस्याग्नावग्नौ पुनश्चितिः । सह सा न पुरीषचितिः षष्ठ्या चित्या वृद्धिजेति । वृद्धिजैवेति
II. 45. 17. शालीकिः । षष्ठं प्रच्छादमाहरमाणः कस्मिन्नु खल्वेनत्काल आहरेदिति । नक्षत्रेष्टका उपधायेत्येव ब्रूयात्स त्रिभिः कर्मभिरभिप्रैति पुरीषस्योपधानेन साहस्रवता प्रोक्षणेन धेनुकरणेनेति । सो ऽष्टाभिः कर्मभिरभिप्रैत्युत्तमे संचिताहुती शतरुद्रीयं नमस्काराः परिषेचनं विकर्षणꣳ सर्पाहुतीः सामभिरुपस्थानमनुशꣳसनमिति । ॥ ३० ॥ अष्टादशः ॥

III. 133. 1. अथ किं[2] नानाबीजानां निर्वपणे तन्त्रमिति[2] । स्रुगादानं तन्त्रꣳ शूर्पादानं तन्त्रं [3]धूःप्रभृतयः शकटमन्त्राः सर्वे तन्त्रं भवत्या[4] सावित्राद्बीजंबीजमभ्यावर्तते सावित्रं । तन्त्रं दशहोताभिप्रव्रजनं परिदानमिति तन्त्रं भवति । तन्त्रं कृष्णाजिनावधवनं तन्त्रमुलूखलाध्यूहनं तन्त्रं पुरोडाशीयानामावपनं तन्त्रं मुसलस्यावधानं तन्त्रꣳ शूर्पस्योपोहनं तन्त्रꣳ

---

१ °दास्रवणा° some of the MSS. and the citation in Viv. ; but cp. the vivaraṇa itself : स्रवति वै सा ताꣳ स्रवन्तीमिति (TS. v. 4. 10. 3) दोषनिवृत्त्यर्था पुनश्चितिरिति ।

२ किं and इति only given by U (sec. m.) G (sec. m.), Ms. ; the other MSS. om. these words.

३ Before धूः° M Be Ben D C G (pr. m.) ins. प्रत्योषणं प्रत्यौषणं or प्रत्यौषधणं (i.e. प्रत्यौषधं ?).

४ Thus H Be G D C Ms ; भवंत्या Ben U M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

हविष्कृदावपनप्रभृतिमन्त्रो बीजंबीजमभ्यावर्तते प्रस्कन्दनान्तो ।
II. 133. 13. यथो एतच्छालीकिः कल्पं वेदयन्ते सह स्विष्टकृतात्याक्रामे-
II. 134. 1. दित्येकादशप्रयाज एवैतदुपपद्यते न पञ्चप्रयाजे । यथो एतदौ-
पमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते पुरस्तात्स्विष्टकृतो यावदाम्नातेना-
भिषिञ्चेन्नात्र कृष्णाजिनं न रुक्मौ न पार्थानि भवन्ति
कुशानेव सꣳस्तीर्य तेष्वेनमभिषिञ्चेदिति[१] । कथमु खलु
क्षत्त्रिणामभिषेक आवर्तत इत्यभिषेक आवेदनं प्रथमे ऽह्न्यभि-
षेकः प्रथमे ऽह्न्यश्वस्यावघ्रापणमादितश्चान्ततश्च बहिष्पवमान-
मास्तावे सुवीरन्नहरहर्यज्ञायज्ञियस्य[२] स्तोत्रे द्वाभ्यामभिमृशे-
दिति । ॥ ३१ ॥

कथमु खल्वेकादशिनानां[३] पशूनां चर्याया उपक्रमो भवती-
तीडसूनꣳ सꣳस्तीर्य पृषदाज्यं विहृत्य जुहूꣳ समानीयान्तरेण
चात्वालोत्करावुदङ्ङुपनिष्क्रम्य संवदेताभिघारयेदासादयेत्पशुं[४]
पञ्चहोत्रा चतसृषूपस्तृणीते । मुख्यस्य पशोर्दैवतमवदाय[५]

---

१ Corrected acc. to the Dvaidha; तेष्वेवैनम॰ MSS. (वेषुवैन॰ M, तथैवैन॰ H).

२ Thus, with the Saṃhitā, G Be Ben, ॰यज्ञीय॰ H U D M C.

३ Thus(खल्वेका॰) MSS. (एकादशिनीनाम् M.).

४ ॰दासादये॰ not found in Be and effaced in Ben, but cp. XXV. 23, init.—पशुं seems, here and further on, to have been changed into पशून् in G.

५ ॰दैवतम॰ M U Be, the Viv., ॰देवतम॰ H G D C Ben.—After ॰दाय M. ins. अथ ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वृक्यमेदो यूषन्नवधाय तेन जुहूं प्रोर्णुयाद्यूष्णोपसिच्याभिघारयेदथोपभृति स्विष्टकृते[१] सर्वेषां त्र्यङ्गाणाꣳ सकृत्सकृत्स्विष्टकृते समवदाय वृक्यमेदो यूषन्नवधाय तेनोपभृतं प्रोर्णुयाद्यूष्णोपसिच्य[२] नाभिघारयेदथ[२] हृदयं जिह्वां वक्षस्तनिम मतस्नौ[३] वनिष्ठुमिति[४] पात्र्याꣳ[५] समवधाय यूष्णोपसिच्य नाभिघारयेदथ कꣳसे वा चमसे वा वसाहोमं गृहीत्वा यूष्णोपसिच्याथाभिघारयेत्संप्रैषोत्पशुं। पार्श्वेन वसाहोमं
I. 123. 13 प्रयौयान्मꣳस्तः[५] कुम्बतो। जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्याश्रावयेद्याज्याया अर्धर्चे प्रतिप्रस्थाता वसाहोमं जुहुयात्परिशिꣳष्याच्च दिग्भ्यो ऽथेतरद्वसाहोमहवन्याꣳ समवनयेद्वषट्कृते हविर्जुहोति। सो ऽनिष्ट्वैव स्विष्टकृतमुदङ्ङत्याक्रम्य जुह्वां चैव वसाहोमहवन्यां चोपस्तृणीते। द्वितीयस्य पशोर्दैवतमवदाय वृक्यमेदो यूषन्नवधाय तेन जुहूं प्रोर्णुयाद्यूष्णोपसिच्याभिघारयेदथोपभृति[६] स्विष्टकृते सर्वेषां त्र्यङ्गाणाꣳ सकृत्सकृत्समवदाय वृक्यमेदो यूषन्नवधाय तेनोपभृतं[७] प्रोर्णुयात्समवत्त-

---

१ Not given by G U D M.

२ °सिच्याभिघा° G, °सिच्यानाभिघा° H.

३ Thus D Ben C U (pr. m.), मतस्नू G M U (sec. m.), मतस्नु H.

४ Thus we ought to read also IV. 9: 123. 7.

५ Here and further on the MSS. write मंस्तः मस्तः मौस्तः मंस्यः नस्तः।

६ °थैत्तथो° M.

७ After °भृतं G H M ins. यूष्णोपसिच्य नाभिघारयेत्, U ins. यष्णोपसिच्य नाभिघारयेदथ हृदयं जिह्वां वक्षस्तनिम मतस्नु वनिष्ठुमिति पात्र्याम्; C is incomplete.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मेतद्यूष्णोपसिच्य[1] नाभिघारयेत्तथैव[2] कꣳसे वा चमसे वा
वसाहोमं गृह्णीयाद्यूष्णोपसिञ्चेद्यथाभिघारयेत्सꣳस्थितेत्पशुꣳ।
पार्श्वेन वसाहोमं प्रयौयान्मꣳस्तः कुम्भतो। जघनेनोत्तरवेदिं
परिक्रम्याश्रावयेद्याज्याया अर्धर्चे प्रतिप्रस्थाता वसाहोमं जुहु-
यात्परिशिꣳष्याच्च दिग्भ्यो[3]। वषट्कृते हविर्जुहोति। स एव-
मेव सर्वेषां पशूनाꣳ। स यत्र वारुणस्य स्विष्टकृते ऽवद्येत्त-
द्विरभिघारयेत्स मवत्तमेवैतद्यूष्णोपसिच्याभिघारयेत्तथैव कꣳसे
वा चमसे वा वसाहोमं गृह्णीयाद्यूष्णोपसिच्याभिघारयेत्सꣳस्थि-
तेत्पशुꣳ। पार्श्वेन वसाहोमं प्रयौयान्मꣳस्तः कुम्भतो। जघनेनो-
त्तरवेदिं परिक्रम्याश्रावयेद्याज्याया अर्धर्चे प्रतिप्रस्थाता वसा-
होमं जुहुयात्परिशिꣳष्याच्च दिग्भ्यो। ऽथेतरद्वसाहोमहवन्याꣳ
समवनयेद्वषट्कृते हविर्जुहोत्यथ पुरस्ताद्वनस्पतेः समान्यो
दिशः प्रतियजेदथ वनस्पतिना चरेदथ स्विष्टकृता। सिद्धमत
III. 135. 3. ऊर्ध्वं। यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते मैत्रावरुणामि-
त्रया निरूढया यजेतेति सिद्धमत्रौपवसथिकं कर्म जानी-
II. 62. 8. याद्यथामावास्यायाꣳ संनयतो ऽन्यत्र पिण्डपितृयज्ञात्संवत्सरं

---

१ समवत्तमेवैत० M, समवत्तमेतद् D; Ben om. समव० unto ०घारये० (1. 2).

२ एव om. M, probably rightly.

३ Between दिग्भ्यो and वष० M H Ben U ins. तथैव कंसे वा चमसे वावनयेद्, in Ben and U these words are effaced; G (partly secunda, partly prima manu) तथैवेतरद्वसाहोमहवन्यां समवनयेद् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

न कंचन प्रत्यवरोहेन्न शीर्षमाꣳसं खादेन्न वयसां माꣳसं नाग्निं चित्वा रामामुपेयान्नाग्निचिद्वर्षति धावेद्यदि[1] धावेदु-पावर्ततान्नाद्यमेवाभ्युपावर्तत[1] इति ब्राह्मणम् । ॥ ३२ ॥

एकोनविꣳशः ॥

II. 63. 8. अथास्मिन्वाजपेये सप्तदशानाꣳ रथानां त्रयस्त्रयो ऽश्वास्त
II. 63. 11. एकपञ्चाशतमुत्तरतः प्रष्टिं नियुञ्ज्याच्चतुर्विꣳशतिं[2] पशूनि-
II. 64. 4. त्यग्नीषोमीयस्यानूबन्ध्यस्य चतुर्विꣳशौ भवतो । ऽथ स्म भवति
सावित्रं जुहोति कर्मणःकर्मणः पुरस्तादिति । दीक्षणीयां
निर्वप्स्यन्सावित्रं जुहोतीति । सावित्रादेव सावित्रं भवति ।
II. 64. 7. दीक्षाहुतीर्होष्यन्सावित्रं जुहोतीति । सावित्रꣳ हुत्वा दीक्षा-
II. 64. 8. हुतीर्जुहुयात्प्रायणीयां निर्वप्स्यन्सावित्रं जुहोतीति । सावि-
ib. 9. त्रादेव सावित्रं भवत्यन्तर्हिरण्याꣳ[3] होष्यन्सावित्रं जुहो-
ib. 10. तीति सावित्रꣳ हुत्वान्तर्हिरण्यां[4] जुहुयात्पदेन चरित्वा
राजानं क्रीत्वोद्यातिथ्यं निर्वप्स्यन्सावित्रं जुहोतीति । सवि-
ib. 11. त्रादेव सावित्रं भवति । प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचरिष्य-
न्सावित्रं जुहोतीति । सावित्रꣳ हुत्वा प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्योप-
ib. 13. सद्भ्यां प्रचरेन्महावेद्यै पूर्वं परिग्राहं परिग्रहीष्यन्सावित्रं
ib. 14. जुहोतीति । सावित्रꣳ हुत्वा स्फ्यमाददीताहवनीयं प्रणेष्य-

---

१ यदि धावेदु om. most of the MSS.

२ Thus G (sec. m.), °विंशतिः Be, °विंशतं Ben, °विंशं D H M G (pr. m.), विंशं U C.

३ °ण्यां G (pr. m.) U (sec. m.) Ben H ; °ण्यं Be U (pr. m.) M.

४ °ण्यां U (sec. m.), °ण्ये the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ib. न्सावित्रं जुहोतीति । सावित्रं हुत्वेध्ममाददीत । रथवाहने
ib. सदोहविर्धाने संमेष्यन्सावित्रं जुहोतीति । सावित्रं हुत्वा
II. 64. 15. रथवाहने सदोहविर्धाने संमिनुयादग्नीषोमौ प्रणेष्यन्सावित्रं
II. 65. 1. जुहोतीति । सावित्रं हुत्वाग्नीषोमौ प्रणयेद्यूपमुच्छ्रयि-
ष्यन्सावित्रं जुहोतीति । सावित्रं हुत्वा प्रोक्षणीराददीत ।
ib. 6. स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरिष्यन्सावित्रं जुहो-
तीति । सावित्रं हुत्वा बर्हिषी आददीत । तस्य प्रसिद्धं
ib. 8. वपया चरित्वा वसतीवरीर्ग्रहीष्यन्सावित्रं जुहोतीति । सावित्रं
ib. 9. हुत्वा कुम्भमाददीत । पशुपुरोडाशं निर्वप्स्यन्सावित्रं जुहो-
तीति । सावित्रादेव सावित्रं भवति ॥ ३३ ॥

II. 63. 5. तूपरस्तुरश्रिर्भवतीत्यनुदिशमश्री[१] स्थापयित्वाग्निष्ठां च
II. 66. 16. सूर्यस्थां च संमिनुयात्पञ्चैन्द्रानतिग्राह्यान्गृह्णातीति[२] । सर्व
II. 68. 2. एवैते सोपयामा ग्रहीतव्या भवन्ति । मारुत्या प्रचर्यैतान्सं-
ज्ञपयेदिति । तन्त्रमुल्मुकहरणं तन्त्रमध्रिगुप्रैषो ऽभ्यावर्तेत[३]
संज्ञप्तहोम ऊर्ध्वं[४] बर्हिषो[४] भिन्द्यात्स्वाहाकृतिप्रैष आज्यं द्वेधा
II. 71. 9. विभजेदुभयभागिन्य स्तोकीया । अथेदं रथचक्रं प्रादेशमात्रं

---

१ Thus Ben H, ०श्रीः the other MSS.

२ Before गृह्णा० Ben H Be ins. ग्रहान्; the word is missing in M D C and effaced in G.

३ Corrected; ०वर्तत U, ०वतीत Be, ०वर्तते the other MSS.

४ Thus G U (sec. m.) H Ben (pr. m.), ऊर्ध्वबर्हिषि Ben (sec. m.) C, ऊर्ध्वबर्हिषी Be, ओर्ध्वबर्हिषी M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 75. 8. भूमेरुच्छ्रितं[१] भवत्यपरेण परीत्य पञ्चमी संमृशतीति रथचक्रे
II. 79. 1. एवैते संमृशत्यथाहाजिसृतो[२] दक्षिणापथेनोपातीत्येति सूत-
ib. 2. राजन्या एवैत उक्ता भवन्ति[२] । मारुता अग्रेणाहवनीयं परी-
ib. 14. त्येति क्षत्तसंग्रहीतार एवैत उक्ता भवन्त्यथ यजमानं तार्प्यं
परिधापयतीत्याज्येनैवैतत्तृप्तं[३] वासो भवत्यथाप्युदाहरन्ति तृपा
नाम वृक्षास्तेषामेवैतद्भवत्यथेमं वाजपेयꣳ सर्वसप्तदशमेके[४]
ब्रुवत[५] । आदेशादेव बृहत्सामैकविꣳशं वैष्णवीषु शिपिविष्ट-
वतीषु स्तुवीरन्निति[६] । ॥ ३४ ॥ विꣳशः ॥

॥ इति पञ्चविꣳशः प्रश्नः ॥

---

१ ०रुत्सन्नं M Ben C.

२ After संमृशति and भवन्ति some of the MSS. इति ।

३ Thus M, ०वैततप्तं D C, ०वैतंत्पप्तं G U Ben, वैनंत्पप्तं Be, वैतेंत्पप्तं H.

४ Thus G Ben Be, पर्वस० M, सर्वसप्त० H U ; D C om. सर्वे ।—Before एक Be U D M ins. एव ।

५ ब्रुवतेत M.

६ कुर्वंति instead of स्तुवीरन्निति M C.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथायꣳ राजसूयो ऽर्धसप्तदशैर्मासैः संतिष्ठते ऽर्धषोडशैर्वा । तस्मिन्सोमसꣳस्थाः पञ्चैकाहा[१] अहीनो द्विरात्रः । षट्छाला[२] । अष्टौ यूपाः षड्ढाग्निष्टोमिका द्विपशौ[३]पशुबन्धे[३] सौत्रामण्यामष्टमस्तावन्त एवावभृथाः । क उ खलु हविषो
II. 86. 3. हविर्निरुप्यत इत्यानुमत इत्येव ब्रूयात्कृष्णं वासः कृष्णतूषं दक्षि-
II. 87. 11. णेति । कृष्णदशमित्येवेदमुक्तं भवति । काममिष्ट्या पशुबन्धेनेति । संतन्येष्ट्याग्रयणेन वा पार्वणेन वा यजेत । कथमु खलु साकमेधपरुषीति । महारात्रे पूर्वा संततिः श्वो भूत उत्तरा प्रदोषे । किमु खल्वसमुदितं भवतीति । प्रागनूयाजिकात्संप्रैषादित्येव
II. 91. 1. ब्रूयाद्बार्हस्पत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृह इति । योऽन्यो
II. 91. 16. याजमानासंयुक्तो[४] ब्राह्मणो[५] भवति । भगाय चरुं वावातायै
II. 92. 1. गृह इति । यान्या महिष्या[६] एव[६] सुभगा भवति । नैर्ऋतं
ib. 7. चरुं परिवृक्त्यै गृह इति । दुर्भगैवैषोक्ता भवति । पौष्णं चरुं

---

१ Thus M only; पंचहै काह H, पंचाहैकाहा (*i.e.* पञ्च अह एकाहाः ?) पंचाहैकाह Ben U, पंचाहैकाह्निनो Be.

२ शाला MSS.—द्विरात्रस्यैका the Vivaraṇa.

३ Thus G (sec. m.) and the Viv. °पशुपशुबंधे Be, °पशूपशुबंधे G (pr. m.) Ben U H, °पशूपशूषशुबंधे M.

४ Uncertain reading; याजमानासं° M Be Ben, याजमानसं° H U G (pr. m.), याजनसं° G (sec. m.). The Viv.: योन्याजनसंयुक्तः and यन्याजनासंयुक्तः ।

५ After ब्राह्मणो Ben G H U ins. ब्रह्मा, M ब्रह्म; this word is missing in Be and has been effaced in G and Ben.

६ Conjectural reading. महिष्यैव H Be U Ben, महिष्यैच M, महिष्यै G (omitting एव).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

भागदुघस्य गृह इति । महानसिक[१] एवैष उक्तो भवत्यथाप्युदाहरन्ति यो भागलाभौ[२] दोग्धि स एषैष उक्तो भवति । द्वादशाहेन[३] रत्निनाꣳ हवीꣳषि । त्रयोदशे[४] मैत्राबार्हस्पत्यं । द्व्यहो ऽवशिष्ट एतस्यैव[५] पूर्वपक्षस्य । तस्मिन्त्संतनीभ्यां यजेताथ चेदुक्थ्ये ऽभिषेचनीये ऽग्निं चिन्वीतैतस्मिन्नेव द्विरात्र आग्निकानि सावित्राणि हुत्वोखाः संभृत्य पशुशीर्षाणि च वायव्येन पशुना यजेत । ॥ १ ॥

II. 97. 7. अपां पतिरसीत्यपांपतीयाः । समुद्रियाणामेवैता उक्ता भवन्ति । मरुतामोज स्थेति निवेष्या[६] । आवर्तानामेवैता[७] उक्ता भवन्ति । सूर्यवर्चस स्थेत्यभिदृश्याः[८] । प्रसन्नानामेवैता उक्ता भवन्ति । शक्करी स्थेति[९] गोरु[१०] जरायोरेवैता[१०] उक्ता भवन्ति ।
II. 111. 15. सो ऽत्रैवाग्नेयेनाष्टाकपालेन यजेतेति । सद्यः संतिष्ठमान उक्थ्य एतत्सूत्रं भवत्यथ चेदतिप्रवर्धेत तदानीमेवाग्नेयेनाष्टाकपालेन

---

१ Thus Be Ben (sec. m.); माहानसिक G (sec. m.) and one copy of the Viv; महानासिक H U G (pr. m.) Ben (pr. m.) and another copy of the Vivaraṇa; महानासीक M.

२ °भौ M Ben, °भि Be H G U.

३ शाहो M.

४ °दशो M, दशौ all the other MSS.

५ एव om. M.

६ Thus G U M, °वेष्या Be Ben, °वेप्या H.

७ आवृत्तानां or आवृतानां MSS.

८ Thus all, against अतिदृश्याः of the text proper.

९ गोरुल्ब्या seems to have fallen out.

१० Conjecturally; गोरजरायो° M, गारुजरायो° G (pr. m.), गारुज्यायो Ben (sec. m.), गारज्यायो Ben (pr. m.), गारजरायो° H Be U, गारुजारयो G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 114. 4. यजेत । श्वो भूते सारस्वतेन । दशदशाच चमसमभिसंजानत
इति । होतृचमसे चोद्गातृचमसे च सप्तसप्तायेतरेषु नवनव ।
II. 117. 1. प्रसर्पणप्रभृतय एवैते[१] भवन्त्यग्नीषोमान्ता । अथायं प्रतीचीन-
स्तोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रः षोडशिको भवति । तस्य
ह्याग्निष्टोमिकानि स्तोत्राण्यावृत्तानि भवन्त्येकविंशो बहिष्प-
वमानः सप्तदशान्याज्यानि माध्यंदिनस्य पवमानः पञ्चदशानि
पृष्ठान्यार्भवस्य[२]पवमानस्त्रिवृद्यज्ञायज्ञियमित्यथ[३] प्रतीचीन-
स्तोमाय केशवपनीयायातिरात्राय दीक्षते । तस्य षड् दीक्षाः
I. 117. 14. षडुपसदस्तस्योदशश्यां प्रसुतस्य तुर्दश्यामुदवसानमथैतस्मिन्नेव पक्षा-
वशेषे व्युष्टये[४] द्विरात्राय दीक्षते । स एतां चैकाः रात्रिं
पूर्वपक्षस्य दीक्षितो भवति द्वे चापरपक्षस्य । तासां[५] द्वादशो-
पसदो । ऽथोपवसत्यथोपवसथीये[६] ऽहन्यमावास्यायां[६] पूर्वमह-
II. 118. 2. र्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति । संतिष्ठते व्युष्टिर्द्विरात्रो[७] । ऽथो-
त्तराः शालामध्यवस्येदथ मथिलाग्नीन्विहृत्योदयनीयायाग्नि-

१ Thus Ben, एवते M, एते H Be G U.

२ Thus M G (sec. m.), °र्भवतिस्य Ben, °र्भव the other MSS.

३ अथ om. H Ben.

४ Thus M only, व्युष्टि the other MSS.

५ Thus G (sec. m., first hand invisible) and the Viv., which comments: तृतीयप्रभृतीनाम् ; तस्यांसा H U, तस्याशां Be, तस्य M, Ben, defective.

६ Thus, hesitatingly, emended; थोपवसत्यह्नान्यौपवसथ्योभवतिमावा°
G (pr. m.), थोपवसत्यथाह्नीन्योपवसथ्यममावा° Ben, थोपवसथ्येऽह्न्यमावा° G
(sec. m.), थोपवसथाह्नान्यौपवसथ्योमावा H Be M (the last only °सथ्ये-
ममा°), थोपवसथाह्नान्यौपसथ्योमावा° U.

७ Thus, here and further on, M only; °द्विर्द्वि° all the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ष्टोमाय[1] दीक्षते । तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः सप्तम्यां प्रसुतः । संतिष्ठत एष[2] उदयनीयो[2] ऽग्निष्टोमः सहस्रदक्षिणो । ऽथैतस्मिन्नेव पञ्चावशेषे क्षत्रस्य धृतिनाभिविधत्ते[3] देविकाहविर्भिस्त्रैधातवीयया सौत्रामण्येति । संतिष्ठते राजसूयो ऽर्धसप्तदशैर्मासैरथ शालीकेः केशवपनीयान्तस्ते ऽर्धषोडशाः[4] ।

॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथातो ऽञ्जसवः । प्रसिद्धमेव प्रथमो ऽर्धमासः संतिष्ठते । पञ्चाहेन चातुर्मास्यानि द्व्यहेन संतनी अष्टमे ऽहनीन्द्रतुरीयं नवमे ऽह्नि पूर्वाणि देविकाहवीꣳषि दशमे ऽन्युत्तराण्येकादशे[5] द्वादशे त्रयोदश इति त्रिषंयुक्तैश्चतुर्दशे वैश्वानरो द्वादशकपालः पञ्चदशे वारुणो यवमयश्चरुरिति मासो । द्वादशाहेन रत्निनाꣳ हवीꣳषि त्रयोदशे मैत्राबार्हस्पत्यं द्व्यहेन संतनी अर्धमासेनाभिषेचनीय उक्थ्य इति द्वौ मासावर्धमासेन सप्तदशो दशपेयो ऽर्धमासं दीक्षितो[6] दीक्षितव्रतीति त्रयो मासा । अर्धमासेन प्रतीचीनस्तोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रो ऽर्धमासेन व्युष्टिर्द्विरात्र इति चत्वारो मासा । अर्धमासेन क्षत्रस्य धृतिरिति । ते ऽर्धपञ्चमा । अथ शालीकेः । सप्ताहेन

---

१ Thus M ; °विहृत्योदवसानीयाया° or यया° the other MSS.

२ एवसुषडवधानीया Ben.

३ Thus G (sec. m.) and the Viv. ; °भिधत्ते Be U, °भिविद्यते Ben, °भिधीयंते M.

४ Thus M Be G (sec. m.), °षोडशः H U G (pr. m.), °षोडश Ben.

५ इन्युत्त° Be Ben.

६ Effaced in M.

पवित्रो ऽग्निष्टोमः स एवमेव पञ्चावशेषꣳ सिद्धमा वारुणाद्द्वादशाहेन रत्निनाꣳ हवीꣳषि त्रयोदशे मैत्राबार्हस्पत्यं द्व्यहेन संतनी इति मासो । ऽर्धमासेनाभिषेचनीय उक्थ्यो ऽर्धमासेन सप्तदशो दशपेय इति द्वौ मासावर्धमासेन प्रतीचीनस्तोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रो ऽर्धमासेन व्युष्टिर्द्विरात्र इति त्रयो मासा । अर्धमासेन क्षत्रस्य धृतिरिति । ते ऽर्धचतुर्था । अथ पतन्तको । द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदः । सप्ताहो ऽहीनो राजसूयो । यथावकाशमितरै राजसूयहविर्भिर्यजते । ऽथ देविकाहविर्भिर्यजते । ऽथ त्रैधातवीयया यजते । ऽथ सौत्रामण्या यजते । संतिष्ठते राजसूयः । ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

II. 119. 1. अथेममिष्टिकल्पं पञ्चदशसामिधेनीकं च सप्तदशसामिधेनीकं च समामनामस्तत्र[1] सिद्धं[1] याजमानं बौधायनस्य कल्पो[2] । यथाम्नायꣳ शालीके स्तोꣳस्तृचाननुब्रूयादिति । त्रिः प्रथमामनूच्य तिस्रो ऽनन्तरा अनुब्रूयात्त्रिरुत्तमां । ताः[3] पञ्चदश[3] । पञ्चदशानुब्रूयादित्येकादशेमाः[3] सामिधेन्यः समामनामस्तासां त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां । ताः पञ्चदश । सप्तदशानुब्रूयादेकविꣳशतिमनुब्रूयाच्चतुर्विꣳशतिमनुब्रूयात्त्रिꣳशतमनुब्रूयाद्द्वात्रिꣳशतमनुब्रूयात् षट्त्रिꣳशतमनुब्रूयाच्चत्वारिꣳशतमनुब्रूयाच्चतुश्चत्वारिꣳशतमनुब्रूयादष्टाचत्वारिꣳशत-

---

१ तस्य प्रसिद्धं M.

२ कल्पे M.

३ Thus corrected; ताः पंचदश सप्तदशानु° M Be U H, ताः पंचदशानु° Ben; in M सप्तदश is effaced and G is defective.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मनुब्रूयादिति धाय्यालोक एता धातव्या भवन्त्याग्नेय्यः सर्वा
गायत्र्यः। सर्वाणि छन्दाꣳस्यनुब्रूयादपरिमितमनुब्रूयादिति
धाय्यालोक एवैता धातव्या भवन्ति। नैताः सर्वा गायत्र्यो।
गायत्री पुरोऽनुवाक्या भवति त्रिष्टुग्याज्या। पुरस्ताल्लक्ष्मा
पुरोऽनुवाक्या भवत्युपरिष्टाल्लक्ष्मा याज्या। मूर्धन्वती पुरोऽनु-
वाक्या भवति नियुत्वत्या यजत्युपाꣳशुयाजमन्तरा यजतीति।
दर्शपूर्णमासयोरेवैतदुपपद्यते नान्यत्र। ॥ ४ ॥ तृतीयः ॥

अथेमाः काम्या इष्टयो निष्पुरीषेणैव प्रयोक्तव्या भवन्ति।
स[1] संवत्सरं पयोव्रतः स्याद्द्वादशाहं वा यावद्वा[2] शꣳसीत[2]।
तासां याः समानसंयोजना एकां चेत्तासां निर्वपेत्सर्वा एवैता
निर्वप्तव्या भवन्ति यथो एतदनायुक्तो[3] ऽग्निपरिचरो ऽभ्युद्धृत्य
पुनरप्युद्धरति। कथमत्र प्रायश्चित्तꣳ सिध्यती३ न सिध्यती३
इति। सिध्यतीत्येक आहुरथ हैक आहुर्न सिध्यतीति।
निर्दिष्टभागो वा एतयोरन्यो ऽनिर्दिष्टभागो ऽन्य इत्युभावु[4]
II. 125. 3. खल्विमावनिर्दिष्टभागौ भवतो। नैव सिध्यतीति। तन्त्वं
धृष्टेरादानं। गार्हपत्यसकाशाद्धृष्टिमाददीत। तयाहवनीये[5]
वैश्वानरस्य कपालान्युपदध्यात्। प्रदक्षिणमावृत्य गार्हपत्ये मारुतस्य

---

१ Found in Ben H, the other MSS. om. the word.

२ Thus G; तावद्वा द्वांसीत Be, यावत्द्वाशंसीत M U, यावत्द्वादशसीत H याव -- सीत Ben.

३ Thus Ben Be G (sec. m.); ॰नुयुक्तो H G (pr. m.) U, ॰नुयुक्तो M.

४ Thus G M U; उभाउ H Be; Ben defective.

५ तया° G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कृतानि पिष्टानि समुप्य[१] संयुत्य[१] व्यभिमृश्य[१] पिण्डौ[१] कृत्वा-
ग्रेण[१] मारुतस्य पिण्डं पर्याहृत्याहवनीये वैश्वानरमधिवृञ्ज्या-
त्प्रदक्षिणमावृत्य[२] गार्हपत्ये मारुतं त्वचं ग्राहयित्वेमं त्वचं
ग्राहयेदमुं पर्यग्नि कृत्वेमं पर्यग्नि कुर्यादमुं श्रपयित्वेमं श्रप-
येदपि वोभयमेवोभयत्र कुर्यात्तस्य शृतस्यासादनं दक्षिणं[३]
परिधिसंधिमपरं[४] विमुच्य दक्षिणं वा परिधिमग्रेण । सिद्ध-
I. 125. 11. मत ऊर्ध्वमेतस्मिन्वा एतौ मृजाते यो विद्विषाणयोरन्नम-
I. 126. 22. त्तीतीतरमितरेणेत्येवैष[५] उक्तो भवति । यं मृधो ऽभि प्रवे-
पेरन्राष्ट्राणि वाभि समियुरिति । प्रतिवेशा राजानो मृधः ।
I. 127. 15. स एव जनपदा[६] राष्ट्राणि विशो । यो हतमनाः स्वयंपाप
इव स्यादिति । सति बले हतमनाः स्वयंपाप इव स्यादिति ।
I. 127. 21. साधुरूपे कुले स्वयंपापो । यस्मै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेतेति ।

---

१ Thus Be M; संयुत्यव्यूह्याभिमृश्य U G, समुप्यसंदुत्यपिंडौ व्यहत्वाग्रेण Ben, संयुक्तव्यूह्यभिमृश्य H.

२ Thus (अधिवृंज्यात्) Ben, अधिवृश्यात् M, अधिव्रज्यात् G H U, अधि-प्रवृज्यात् Be, cp. XXVI. 6 : 279. 9 : अधिवृञ्जन; it is synonymous to अधिश्रयात् ।

३ Om. Ben.

४ Thus all the MSS. exc. M, which has परिधिसंधिमन्वितरं; is अपरं to be cancelled ? A prayoga omits it.

५ Thus G (sec. m.), °न्नमत्तीतरमितरेणेत्येष U, °न्नमत्तीतिरमितरेणेत्येष Ben, °न्नमत्तीतरिमितीतरंनितीतरेणेत्येवैष M,° न्नमत्तितरमितीतरेणेत्येष एवैष Be, ०मितरेणेत्येष H (partly defective).

६ वा ins. G.

II. 128. 17. प्रत्तमनुपाकृतं[1] प्रतिबध्यमानमेवैतद्भवत्यथास्यामध्वरकल्पाया-
मिडान्तं[2] प्रथमं तन्त्रं कुर्यादेवं द्वितीयं। तृतीयेन सहावशेषं
वर्तयेत्कथमत्र भक्षा इति। तत्रतत्र वा भक्षयेदपि वा
II. 130. 4. सर्वासाꣳ समवदाय हुत्वान्ततो[3] भक्षयेदनड्वान्होत्रा देय इति।
II. 130. 7. यजमानस्यैवैष गोष्ठाद्दातव्यो भवति। वेदिं परिगृह्यार्धमुद्ध-
II. 131. 6. न्यादर्धं नेति। दक्षिणं वा वेदेरर्धमपरं वेत्यैन्द्रस्यावदाय
वैश्वदेवस्यावद्येदथैन्द्रस्योपरिष्टादिति। द्वे एवैते अवदाने उक्ते
II. 131. 9. भवत। उपाधाय्यपूर्व्यं[4] वासो दक्षिणेति। प्रवेणतो[5]
वान्ततो वा ताम्राणि वा नीलानि वा सूत्राण्युपहितानि[6]
II. 131. 13. भवन्त्यपि वोपधानरज्जुरेवैषोक्ता भवत्यथास्याꣳ संज्ञानेष्याꣳ[7]
सकृदेवानुवाचयेत्सकृदाश्रावयेद्द्वे ह्यस्यै याज्यानुवाक्ये भवतः।
॥ ५ ॥

---

१ Thus Be; °मनापकृतं M G (pr. m.), °मनापापकृतं Ben H U, °मनापाकृतं G (pr. m.); °मनापाकृतमप्रति °G (sec. m.).

२ Thus (प्रतिबध्यमान°) M G U, प्रतिवध्य° the other MSS. (G, अप्रतिब° sec. m.).

३ Thus Ben, हुत्वातततो G U M, हुत्वातितो H.

४ Thus (cp. XIII. 20 : 131. 5) M only, उपधाय्य° the other MSS. and the Viv.

५ Thus M Be, प्रतिवेणतो Ben. प्रवतो H, प्रणवतो G U, प्रणतः the Viv. (both copies).

६ Thus Ben M Be °हतानि G H U.

७ Thus Ben Be U G, संज्ञान्येष्यां M H; the correct reading seems to be (see XXIV. 3 : 187. 7) संज्ञानीष्यां।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 132. 16. अथ वै भवति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो[1] भागं
निर्वपाम्यामुष्मादमुष्यै विशो ऽवगन्तोरिति निर्वपेदिति निरु-
प्योपरमति[2] । परिदानान्तं कर्म कृत्वाथैतान्व्रीहीन्कृष्णाजिने
समुप्योत्तरार्धे ऽग्न्यगारस्यासञ्जयेद् । अथावगते सꣳसादयेत् । प्रोक्षण-
II. 133. 15. प्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येत । सिद्धमत ऊर्ध्वं । यथा नख-
निर्भिन्नायामेवꣳ शतकृष्णलायां । पुरा वा तण्डुलानामावप-
नाद्रुक्ममवदध्याच्छृतमुत्तरमपि[3] वैनꣳ शृतमेव सुवर्णरजताभ्याꣳ
II. 136. 9. रुक्माभ्यां परिगृह्यान्तर्वेद्यासादयेद् । आग्नेयस्य च सौम्यस्य चैन्द्रे
समाश्लेषयेदिति । व्यभिमृष्टानां पिण्डानां पुराधिपृञ्जना-
II. 138. 12. त्समाश्लेषयितव्यं[4] भवति । सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति[5] सदै-
II. 140. 17. वतस्य[5] सस्विष्टकृतस्येत्येवेदमुक्तं[6] भवत्य् । अथो खलु यावतीः समा
एष्यन्मन्येत तावन्मानꣳ स्यादिति । त्रिꣳशद्वर्षस्येत्स्यात्सप्ततिमानं
कुर्वीत । चत्वारिꣳशद्वर्षस्येत्स्यात्षष्टिमानं कुर्वीतै । ष एवैतस्याभि-

---

१ इदम् instead of इमम् Be Ben H M.

२ Probably इति has fallen out.

३ अवदध्यात् Ben M, उपदध्यात् Be G U H.

४ Thus (°धिषृंजनात्) M G (sec. m.), °धिव्रजनात् U H G (pr. m.), °धिंजनात् Be; Ben is defective; cp. अधिषृञ्ञात् XXVI. 5: 277. 2. Bhavasvāmin gives the periphrase: प्रागधिश्रयणात् ।

५ Thus U G Ben; °तीतिसदैवस्य M, °तीतिसदेवतस्य H, °तिसौडे-दैवतस्य Be.

६ Thus M only; सस्विष्टकृत्स्ये° Be, सस्विष्टकृतस्ये° or स्विष्टकृतस्ये° the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 142. 12. वृद्धिकल्पो[1] । ऽथ वारुणेषु च संज्ञानेष्ट्यां[2] च सकृदेवानुवाच-
II. 142. 16. येत्सकृदाश्रावयेत्सकृत्प्रदानाः समानदेवता । आपोनप्त्रीयं चरुं
पुनरेत्य निर्वपेदिति । को नु खल्वपां नपाद्भवतीति । वैद्युत
II. 145. 12. इत्येव ब्रूयात्कृष्णमधु चेति । पौत्तिकमित्येवेदमुक्तं[3] भवत्यन-
स्निग्धमिति । त्रिवल्लीकमित्येवेदमुक्तं[4] भवत्यथाप्युदाहरन्ति
II. 149. 13. त्रिच्छदिष्कमित्येवेदमुक्तं[5] भवति । यथा त्रिधातावेवꣳ[6]
संदिग्धपुरोडाशस्यावदानकल्पः । ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥
II. 152. 2. स सर्पानसृजतेति । मासा एवैत[7] उक्ता भवन्ति । स
II. 155. 10. वयाꣳस्यसृजतेति । छन्दाꣳस्येवैतान्युक्तानि भवन्ति । स वैव
II. 155. 13. स्यादिति । पुराणगार्हपत्यमभ्युपदिशन्ति । तस्य पशुवेलाया-
मुल्मुकमादाय दक्षिणया द्वारोपनिर्हृत्य दक्षिणेन सदः परीत्य
दक्षिणेन मार्जालीयं धिष्णियं पर्याहृत्यान्तरेण यूपं चाहव-
नीयं चोपातिहृत्यान्तरेण चात्वालोत्करावुदङ्ङुपनिर्हृत्य तेन
पशूꣳ अपयेयुरथ यदाहवनीयादुल्मुकꣳ स्यादपया तत्सहा-

---

१ एतस्य om. M ; Ben Be are defective here.

२ संज्ञान्येष्ट्यां again M G U H, see above.

३ पौतिक° M Ben, वौत्तिकं the Viv. (one copy), पौतीक° G U, पौचीक H Be and another copy of the Viv.

४ °वल्लीक° Ben H, °वल्लिक° Be M G U.

५ Thus Ben ; त्रिच्छदीत्ये° M, त्रिच्छदित्ये° Be, त्रिविच्छतीत्ये° H G U.

६ त्रैधातावेवं Be, त्रिधातवेवं M, त्रि (or त्रे° त्रै°) धातवीयेवं the other MSS.

७ Thus M only, एवैता all the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

हरेयुः । किंदेवत्यानि खल्वपाव्यानि भवन्तीति । द्वे प्राजा-
II. 156. 14. पत्ये आग्नेयं वायव्यं वैश्वदेवमितीष्टर्गो वा अध्वर्युर्यजमान-
स्येष्टर्ग इत्युष्णाग्रमित्येवेदमुक्तं[1] भवत्यथाप्युदाहरन्त्यध्वर्युरेवैष
उक्तो भवत्यासन्यान्मा मन्त्रात्पाहि कस्याश्चिदभिशस्त्या इत्यनु-
व्याहारो ह[2] वा आसन्यो मन्त्रस्तस्मान्मा पाहीत्येवेदमुक्तं
II. 160. 14. भवति । तस्माद्यज्ञवास्तु नाभ्यवेत्यमित्यहोरात्रावित्येकं । याव-
दग्नयः शीताः[3] स्युरित्येतदेकं । यावदेनमभिवर्षेदित्येतदपरं ।
II. 163. 9. द्वौ समुद्रौ विततावजूर्यावित्यहोरात्रावेवैतावुक्तौ भवतः ।
पर्यावर्तेते जठरेव पादा इत्युदरे पादा इत्येवेदमुक्तं भवति ।
तयोः पश्यन्तो अतियन्त्यन्यमपश्यन्तः सेतुनातियन्त्यन्यमित्यहः
पश्यन्तो अतियन्ति रात्रिं स्वप्नेन सेतुनातियन्त्यन्यमिति ।
II. 163. 19. द्वे द्रधसी सततौ वस्त एक इत्यादित्यो ऽहोरात्रे वस्त इत्ये-
वेदमुक्तं भवति । तिरोधायैत्यसितं वसानः शुक्रमादत्ते अनु-
हाय जार्या इति । रात्रिं वसानस्तिरोधायैति शुक्रमादत्ते
II. 167. 8. ऽहरित्येवेदमुक्तं[4] भवति । कीटावपन्नस्येति । कतमो नु
II. 167. 10. खल्वयं कीटो भवति[5] । य एवैष पिण्डान्संवर्तयतीति । नित्ये

---

१ Thus (उष्णाग्रम्) M G U H and the Viv. (periphrase: दर्वी वा उल्मुकं वा); उलप° Be, उ-प° Ben.

२ Only given by M Be.

३ All the MSS. om. the visarga and Be reads शिता।

४ °घहरि° MSS.

५ इति ins. M G U

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ग्रहणे वैष्णवीमृचमनुवर्तयतीति । पृषदाज्य एवैषानुवर्तयितव्या[1] भवति[2] । ॥ ७ ॥

II. 171. 8. अथातोऽतिग्राह्यान्व्याख्यास्याम । इमे न्वेव[3] पृष्ठ्यातिग्राह्याः पञ्चैन्द्रा वाजपेये । परःसाम्नानस्वार्वाक्सामानस्य सौर्यो वैषुवते । वैश्वकर्मणादित्यौ गवामयने । प्राजापत्यो महाव्रते । बार्हस्पत्यो बृहस्पतिसवे । वैमृधे चोद्भिदि च त्विषिमति च वृषा सो अंशुः पवत इति च । द्वावश्वमेधे महिमानावादेशादेवाश्वस्य वपां महिमाभ्यां[4] परिजुहुयात् । कथमु खलु परःसाम्नां भक्षो भवतीति । रुद्रवद्गणस्य सोम देव ते मतिविदो माध्यंदिनस्य सवनस्य त्रिष्टुप्छन्दसो[5] ऽङ्गिरोषधीभिः पीतस्यौषधीभिः प्रजाभिः पीतस्य प्रजाभिः प्रजापतिना पीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो[5] भक्षयामीत्येष एवार्वाक्सा-

II. 177. 18. म्नामावृत्तो भक्षो । ऽष्टाप्रूड्ढिरण्यं दक्षिणेत्यष्टापिलकमित्येवेदमुक्तं[6] भवति । द्वौ चेद्गर्भौ स्यातां द्वादशप्रूट् स्यादेको ह

---

१ Thus M ; नुवर्ति(र्तौ)तव्या Be G H, °नुवर्तयितव्यं U, नुवर्तव्या Ben.

२ इति ins. M G U.

३ त्वेव MSS. ; the Viv. points to न्वेव ।

४ Thus (with °मा°) all (only महीभ्यां Ben), also the Vivaraṇa.

५ ...५ Thus acc. to the Viv. and cp. Āp. XXI. 21. 4. The MSS. more or less corrupt.

६ Thus Be G U ; °ष्टाफलक° M ; °ष्टाप्रूत्यिपिलक° H ; Ben altogether corrupt. Is पिलक = पिडक ? or are we to read पुलाक ? The same word occurs VII. 6 : 209. 18.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

महाकोशः स्याद्द्वाववान्तरकोशौ स्यातामथास्थिगर्भाया[1] आज्ये-
नैवैतान्यस्थानि[2] समुदायुत्य मध्यमेन पर्णेनान्तःपरिधि निन-
येद्भूर्भुवः सुवरिति ' ॥ ८ ॥ पञ्चमः ॥

II. 180. 5. यदालब्धायामभ्रो भवतीत्यालब्धायां चेदभ्रः स्यात्सꣳस्था-
पयेदेवाथ चेदुपाकृतायामभ्रः स्यादन्यमेतस्मिन्स्थान उपाकृत्यो-
II. 180. 12. sqq. त्तरममेघसंपन्नमेतयागमयेरन्नित्यथेमे[3] जया अभ्यातान[4]
राष्ट्रभृत[4] इत्याहिताग्नेश्चानाहिताग्नेश्चान्यत्र विहाराद्दृष्टा भव-
न्त्यभिसमारम्भात्त्वेवैनानाचार्याः[5] प्राक् स्विष्टकृत उपजुहुत्यष्टौ
वसव इति ' कतमे नु[6] खल्विमे वसवो भवन्तीति ' पृथिव्य-
न्तरिक्षं द्यौरग्निर्वायुरादित्यश्चन्द्रमा आप इत्येते ऽष्टौ वसव '
एतेषु वा इदꣳ सर्वं प्रतिष्ठितं यदिदं किंच ' य एवं वेद
प्रत्येव तिष्ठत्येकादश रुद्रा इति ' प्राणा एवैत°[7] उक्ता भवन्ति '
द्वादशादित्या इति ' मासा एवैत°[7] उक्ता भवन्ति ' पञ्च
गृह्यन्ते नवनव गृह्यन्ते पञ्चधा विगृह्यन्ते ' नवनवाꣳशवो

---

१ Uncertain reading; °गर्भाया the Viv.; °गर्भयाजमाज्येना° Ben, गर्भ-यागमाज्ये° M, °गर्भमाज्येना° Be G U, गर्भामाज्येना° H.

२ °स्थानि G Be and the Viv., °स्थीनि M U Ben, °स्थिनि H.

३ Thus (°त्तरममेघ°) M, °त्तरंमेघ° or °त्तरमेघ° the other MSS., but cp. the Vivaraṇa: उत्तरस्मिन्मेघवर्जिते ।

४ Thus M; जया अभ्यातानाश्राष्ट्र° Be G U, जयाभ्यातानाश्राष्ट्र° Ben H.

५ Thus, in accordance with the Viv., G; °पिसमारंभा° M Be, °विषमारंभा° U Ben H.

६ Om. M.

७ Thus both times M and G (sec. m.); एवैता the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

भवन्त्यथ य एव दशमो मन्त्र एतेषामेवैषो ऽभिग्रहणार्थो[1]
II. 192. 10. दृष्टो भवति । तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्यान्नं नाद्या-
II. 196. 2. दिति । भैक्षाय प्रत्यवस्थितायैवैषा दातव्या भवति । किंदे-
वत्या उ खल्वतिरिक्तसोमा[2] भवन्तीति । यंयं ग्रहमभ्यतिरि-
च्येरꣳस्तत्तद्देवत्या[3] एव स्युरित्येतदेकमथापरं । विज्ञायत उ
खल्वेषां[4] ब्राह्मणमथ कस्मादैन्द्रो यज्ञ आ सꣳस्थातोरित्येतस्मा-
II. 199. 5. दैन्द्रावैष्णवा एव भवन्ति । तेन ग्रीतीभवता षडहसꣳस्थां
काङ्क्षेयुरिति । षडहब्राह्मणमेवैतद्भवत्यथ चेदहःसंयोग[5] एव-
मापद्येत[5] यद्यपि नव मध्यमानि सांवत्सरिकाण्यहानि संनि-
गच्छेयुस्तदानीमेवैनꣳ ग्रीतीकृत्वा संचिनुयुरथ चेदुदयनीये
ऽतिरात्र[6] एतदेव[6] । प्रजा वै सत्त्रमासत तपस्तप्यमाना अजु-
ह्वतीरिति । तत्पृच्छन्ति[7] कतमत्तत्सत्त्रं[8] भवतीति । यद्देवै-

---

१ Thus M and the Viv.; all the other MSS. स्य° instead of भि°

२ तिरिक्तः सोमो भवतीति M. Ben (the last without इति), °तिरिक्त-सोमा भवंतीति the other MSS.

३ °देवता MSS.

४ Thus G M U H; खल्विषां खल्वे Be, खल्वेब्राह्म Ben. The last reading seems to point to खल्वेकेषां ब्रा°, cp. the Viv.: अन्येषां ब्राह्मणम्; but the Brāhmaṇa here cited is to be found TS. III. 3. 7. 3.

५ Thus M and the Viv.; °संयोगं एवमा° G U, संयोगमेवमा M Be H.

६ Thus M; तिरात्रे एतदेव H U (sec. m.) तिरात्रतदेव G U (pr. m.), तिरात्रैतदेव Ben, तिरात्रिएवैतेव Be.

७ पृच्छंति M only (cp. XIV. 1 : 152. 5), पृच्छति all the other MSS.

८ Thus corrected; कतमस्स° M Be U H, कतमचसचं Ben G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तदनाहिताग्नयो वृथाश्रमꣳ श्राम्यन्त्येतत्सत्त्र[१] भवतीति ।
॥ ६ ॥ षष्ठः ॥

II. 204. 2. आश्विनं प्रागाश्विनमिति । कियन्नु खल्वाश्विनं भव-
II. 204. 10. तीति । [२]द्वियोजनं वा यावद्वाश्वो ऽह्ना गच्छेद्द्विस्तावा[३] वेदि-
र्भवतीत्याग्निकस्य प्रक्रमस्य चतुरश्रकृतस्याद्व्यायामानमाददीत ।
स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीतापि वा विꣳशत्यास्त्व
रथाक्षाणामेकविꣳशत्यास्त्व पदानामष्टाङ्गुलस्य च[४] चतुर्विꣳशं
भागमाददीत । स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीते ।
त्रिस्तावो[५] ऽग्निर्भवतीति[५] । त्रयः सप्तविधाः । स एकविꣳशति-
II. 204. 5. विधो । ऽथैतौ ह्रदौ मध्यतो देवयजनस्य जोषयत इति ।
किमर्थौ[६] खल्विमौ ह्रदौ भवत इत्यश्वसावनो ह दक्षिण
II. 208. 18. आवसथिक उत्तरो । द्वौ दासावनुजायै च पुत्रो ऽन्वाधेयायै
चेति । यो ऽस्य पितुरनुजायाः पुत्रः स पुरस्तान्नयत्यथ यो
II. 208. 19. ऽस्य मातुरन्वाधेयायै पुत्रः सो[७] ऽपरो[७] । जरत्पूर्वया सव्यं
II. 209. 8. जानु वेष्टयित्वेत्युपधानरज्जुरेवैषोक्ता भवति । शतं वै[८] तल्प्या

---

१ Thus Ben H U G (pr. m.). श्राम्यंतेतत्स M शाम्यंवेतत्स॰ Be G (sec. m.).

२ कियन्नु खलु ins. Be M, कथं नु खलु H.

३ स्तावान्वे॰ M Be.

४ च given only by M and G (sec. m.), cp. XXX. 4 s.fin.

५ त्रिस्तावान्वेदिर्भ॰ M Be, त्रिस्तावावेदिर्भ॰ H.

६ नु ins. Ben.

७ Thus G M Be; सोश्वो H U, सोयश्रो Ben.

८ Are we to supply वै also XV. 5 : 209. 8 or to accept that the Karmānta points directly to T Br. III. 8. 9. 3 ?

II. 209. 11. राजपुत्रा इति। प्रतिहिता एवैत उक्ता भवन्ति। अतऽ[1] II. 211. 5. राजान[1] उग्रा इति। राजन्या एवैते नाभिषेच्या[2] भवन्त्यथ सावित्रमष्टाकपालं प्रातर्निर्वपतीत्येषैव[3] प्रथमा सावित्री। वैश्वदेवपरुषि द्वितीयापराह्णे तृतीयै। तदत्रैकाहिकं कर्म जानीयादुत्तरतस्य देवयजनादुदवस्यैचातुर्मासिकानां पशूना- II. 217. 18. मेवं[4] वायव्याय[5] पशव एवं तूपराय[6]। सप्ताहान्येतयेष्ट्वा यजत इति। कथमत्र भक्षा इति। तत्रतत्र वा भक्षयेदपि वा पुरस्तादेवैतस्मै सप्ताहाय। यूपमाम्नाये[7] राज्जुदालमग्निष्ठं[7] मिनोतीति। श्लेष्मातक इत्येवेदमुक्तं भवत्यथाप्युदाहरन्ति राज्जुदालमग्निष्ठं मिनोति भ्रूणहत्याया अपहत्यै। पौतुद्रवावभितो II. 223. 5. भवतः पुण्यस्य गन्धस्यावरुद्ध्या इति। तृतीयं दक्षिणानां ददातीत्याग्निकानामु[8] ह[8] तृतीयं कामप्रेण सह तृतीयमतिरात्रे II. 223. 14. तृतीयं। चतुष्टोम एष भवति[9]। चतुरुत्तरीय[10] एष[10] चतुष्टोमो भवति। ॥ १० ॥

---

१ Read अतमराजान ?

२ Conjectural reading; नाभिस्नेया M, नाभिषिच्या the other MSS.

३ Thus G Ben; M om. एव, reading त्येषा; ॰त्यैवैषैव U H, त्येवैषैव Be.

४ मेव M G U.

५ ॰व्यायै Be H U.

६ इति ins. M.

७ Reading and interpunction dubious; ॰म्नायेराज्जु॰ M, ॰म्नायेतराज्जु॰ G, म्नायेत् राज्जु॰ the other MSS.

८ Thus G M Be; ॰कानामुदाहृतं U H, Ben defective.

९ इत्येके ins. M only.

१० ॰रीया एष G and the Viv.; ॰रीयादेष M Be, ॰रया (or ॰पा) देष Ben U H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 225. 7. एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याᳪं स्वाहेति । कथमु खल्वेताननु-
II. 226. 8. वाकाञ्जुहुयादिति । यथाप्रकृत्यस्तथानन्तरायᳪं[१] होतव्याश्चतु-
र्विᳪंशतिᳪं रशना आदाय यूपानभ्यायन्ति चतस्रश्चतस्र इतरे
परिकर्मिण इति[२] । कथमेतासु नियुञ्ज्यादित्यश्वस्तूपरो
गोमृग इति ते त्रयः समानरशना । ऐन्द्राग्नेषु तिस्रः । पर्य-
ङ्ग्येषु पञ्चाग्नये ऽनीकवते रोहिताञ्जिरनड्वानित्येतेष्वष्टौ[३] ।
सोमाय स्वराज्ञे ऽनोवाहावनड्वाहावित्येतेषु सप्तस्वेतेषां त्रय-
स्त्रयः समानरशना । मुख्यस्यैवैषां चतुर्थी भवति । समानं
कर्म पर्यग्निकरणात्पर्यग्निकृतानामेतेषां पशूनामूनविᳪंशति-
रुत्सृज्यन्त[४] एकचत्वारिᳪंशतमतिशिष्यन्ते । द्विचत्वारिᳪंशत-
मेषाᳪं[५] शासा[६] भवन्त्यश्वे[७] ऽत्र[७] द्वौ समासं गच्छतो । ऽथैत-
रेषां प्रतिपशु[८] संपद्यन्त[९] इन्द्राग्निभ्यामोजोदाभ्यामुष्टाराविति ।
II. 235. 6. प्रासङ्ग्यावेवैतावुक्तौ[१०] भवतो । ऽथैतस्मिञ्छल्मलिशर्चं[११]

---

१ °तथानंतराय MSS. (only G : °नंतरा see m. and M : °तथांतरायं)।

२ इति supplied by me.

३ °नितितेष्वष्टौ G U Be.

४ जन om. M, क्ना read Be U.

५ एतेषां instead of एषां G U H.

६ Thus M; शसा G Be, शाखा Ben U H.

७ Thus M Be G (sec. m.); °श्वेन Ben, स्वत U H.

८ Thus Be G, °पशुᳪं or °पशुं the other MSS.

९ °पद्यते Ben H.

१० Thus G M Be; सप्रसंग्या° Ben, सप्तासंग्या° U H.

११ Thus (शल्मलिशर्चं चा°) M, °शच Be Ben H U, °वचाशुपि° G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

आशुपिष्टानि[१] संयुत्येत्याशुकानामेवैतानि व्रीहीणां पिष्टानि शल्मलिश्लेष्मणा संयुतानि[२] भवन्ति । पृथक् प्रतिप्रस्थातारो ऽव-
II. 240. 4 द्यन्ति । तेषां मैत्रावरुणा एवानुब्रूयुस्त्वार्यवैतानि प्रदानानि[३] भवन्तीलुवर्दाय स्वाहा बलिवर्दाय स्वाहेति । सूर्याचन्द्रमसा-वेवैतावुक्तौ भवतो । ऽथाप्युदाहरन्ति संवत्सरो वा इलुवर्दः
II. 242. 5 परिवत्सरो बलिवर्द इति । तस्य मूर्ध्नि जुहोति[४] जुम्बकाय स्वाहेति । किंदेवत्या उ खल्वियमाकृतिर्भवतीति । वारुणी-
II. 242. 10. त्येव ब्रूयात्किंकिदीविर्विदीगय इति । विदिदिद्दीविकीदी[५]ह
II. 243. 4. किकिदीविर्भवति । पृषत उ[६] पतंगो[६] विदीगयो[६] । ऽथैता-न्पशूनुपाकरोत्याग्नेयमैन्द्राग्नमाश्विनमिति । यमा एवैते छागाः समानयोनयो भवन्ति । तेषामुक्तं चरणं यथैकादशिनानां
II. 244. 2. पशूनां । किंदेवत्या उ खल्वृतुपशवो भवन्तीत्यृतुदेवत्या इत्येतदेकमथापरमाग्नेयाः प्रथमा ऐन्द्रा द्वितीया वैश्वदेवा-स्तृतीया मैत्रावरुणाश्चतुर्थी बार्हस्पत्याः पञ्चमाः सावित्राः षष्ठाः संवत्सराय निवचस इति प्राजापत्याः । ॥ ११ ॥ सप्तमः ॥

---

१ Thus (शल्मलिशर्चं श्मा०) M, ०शच Be Ben H U, ०वचाशुपि० G (sec. m.).

२ संयुता Ben, संयुक्तानि the other MSS.

३ om. Be.

४ All the MSS. exc. G ins. इति।

५ Wholly uncertain reading. I have accepted the reading given by Be; विदीदिद्दीविद्दी M, विदिदिट्वद्दीकिदी U, विदिदिद्दिद्दीकीदी H, विद - - दिकाकृति Ben, विद्दिभिः किद्दिहेति G (sec. m.).

६ Thus Be, उप्रंगोर्विदी० M, उपद्दतंगोविदी० the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 245. 1. अथायं द्वादशाह उभयविधो भवत्यहीनो वा सत्त्रं वा । स[1] यद्यु[1] हैको[1] दीक्षते ऽहीनो भवत्यथ यदि बहवः सत्त्रं । यदि चैवाहीनो यदि च सत्त्रमुभयथैवोभयतोऽतिरात्रो भवत्यन्यतरतो ऽतिरात्रा ह्यहीना भवन्त्युभयतोऽतिरात्राणि सत्त्राण्यादेशादेवोभयतोऽतिरात्रो ऽहीनो भवत्यादेशात्तु[2] सत्त्रमनतिरात्रं यथैतदग्निष्टोमायनꣳ सारस्वतमयनं[3] विश्व-

II. 245. 7. सृजामयनमिति । कथमु खल्वेषाꣳ संनिवापः स्यादिति । सावित्रेभ्यः प्रथमꣳ संनिवपेरन्हुत्वा सावित्राणि विसमारोह्याग्निहोत्राणि जुहुयुरथ वायव्याय पशवे संनिवपेरन्वायव्येनेष्ट्वा विसमारोह्यैवाग्निहोत्राणि जुहुयुरथ यदि[4] दीक्षणीयायै संनिवपेरꣳस्तेषां तत्संन्युप्तान्येव[5] स्युर्व्युदवसानीयाद्व्युदवसायैव[6] प्रतिवेशा यज्ञपुच्छानि कुर्वीरन्कथमु खलु संदीक्षिता विष्णुक्रमान्क्रमेरन्निति । महापाशाभिपरीता[7] वा क्रमेरन्नपि वा

---

१ Thus Ben, सयद्येको the other MSS.

२ Before आदेशात्तु G (sec. m.) ins.: आदेशादनतिरात्रोऽहीनो भवति; the Viv. makes no mention of these words.

३ Thus U G (pr. m.) Ben, °स्वतामयनं the other MSS, only H: सारस्वतायनं।

४ यद् M G U H.

५ तत्तत् instead of तत् G U, तेतत् H.

६ स्युर्व्युदवसाना° Ben, स्युर्ह्युदवसानीयात्घु (द्यु) दव° Be M, स्यद्युदवसानीयादुवसाय H, स्युवदवसानीयादुदवसाय G; cp. Āp. XXI. 2. 15.

७ Thus, hesitatingly, emended; °पाशाभिःपरीता MSS. and the Viv.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पाशानभिसंधित्वाभिक्रमः[1] स्याद्‌याह[2] क्रमस्वाथाह[2] क्रमस्वे-
II. 247. 1. III. 164. 1. त्यतिगुरुस्तथा[2] कल्पः स्याद्यथो एतत्सूत्रं भवति षष्ठ्यामुपसद्यु-
त्तरवेदिꣳ संनिवपन्त्यपि[3] वैकादश्यामित्यनग्निचय एवैतदुप-
II. 247. 11. पद्यते न साग्निचये । कथमु खल्वेषामहीनसंततिर्भवतीति ।
वसतीवरीणामभिग्रहणेनाध्वर्युः संतनोतीध्माबर्हिषोरुपकल्पनेन
च पयसां विशासनेन च वाचो[4] यम्येन[5] ब्रह्मातिप्रैषेण होता
पुनरभ्यासेन च सुब्रह्मण्ययोद्गाता[5] यज्ञस्य पुनरालम्भेन यज-
मानः[6] । प्रचरन्त एवैतद्ध्रुवाज्यꣳ समाददते । ऽथेमानि सव-
नानि बर्हीꣳषि संचिनुयुस्तेषां महारात्र उत्थायाग्नीध्र
आज्यानि गृह्णन्तो ज्वलयेरन्निति । ॥ १२ ॥ अष्टमः ॥

II. 248. 3. कथमु खलु दिवा प्रातरनुवाकस्याह्न उपक्रमो भवतीति ।
तत्पत्नीसंयाजान्तं वा हृदयशूलान्तं वाहः कृत्वा समुपनह्य
राजानं काले वसतीवरीरभिगृह्याहीनसंततिं कृत्वा ग्रावो-
वायव्यꣳ संप्रक्षाल्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधायाग्नीध्रं

---

१ Thus H U (without the visarga); पाशानभिः पर्यद्धित्व॰ Ben, पाश्निनीःसंधित्वाभिक्रमः M Be G (the last two omitting the visarga at the end).

२ Thus G (which has only both times ॰थाहं instead of याह); instead of the second क्रमस्वेति Be H U have: क्रम इति, M: क्रमस्य इति।

३ Thus H only; ॰वपत्यपि G U Ben, ॰वपत्यैत्यपि M Be.

४ वाचयम्येन M. Is वाचंयम्येन the correct reading?

५ Thus G (sec. m.), ॰ण्यायोद्गाता all the other MSS.

६ Om. M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

हुत्वा समिद्धारा यन्त्याहृत्य समिध[1] आहवनीय उपसादयन्ति । परिहृतासु वसतीवरीष्वाहूतायाꣳ सुब्रह्मण्यायाꣳ संवेशनीयाः समिधो ऽभ्याधायेध्माबर्हिः संनह्य पयाꣳसि विश्रिश्याग्नीध्रं हुत्वाग्नीध्रे संवेशनरूपाणि कृत्वा प्रातःकर्मणा प्रतिपद्यते । प्रसिद्धेन महारात्रिकेण । सिद्धमत ऊर्ध्वमुपस्तम्भनं वा एतद्यज्ञस्य यदतिग्राह्यास्त्रके पृष्ठानीति । त्रिवृत्त्रैकविꣳशस्य चक्रे आग्नेय उपस्तम्भनं । पञ्चदशस्य त्रिणवस्य चक्र ऐन्द्र उपस्तम्भनꣳ सप्तदशस्य[2] त्रयस्त्रिꣳशस्य[3] चक्रे सौर्य
III. 165. 5. उपस्तम्भनं । यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते निर्मन्थ्यो मन्त्रवान्भवतीत्याध्वर्यवा एवात्र मन्त्रा आवर्तन्ते नाग्निमन्थ-
II. 250. 9. नीयाः । स्वयमृतुयाजमेवैतदहर्भवति[4] नैतदहरन्योन्यस्यर्तुयाजं यजतीति । ॥ १३ ॥

आश्राव्याध्वर्युरन्यस्मै ग्रहं प्रदायैतेनैव यथेतमेत्य जघनेन हविर्धाने उपविश्यर्तुसंप्रैषमुक्त्वोपोत्थाय हुत्वा च्यवनीय प्रदक्षिणमावृत्य यत्रायाचीत्तत्प्राङासीनो होतृभक्षं भक्षयेत्प्रत्य-
II. 251. 10. ङ्ङासीनो[5] ऽध्वर्युभक्षं । पारुच्छेपीर्होता शꣳसति वालखिल्या मैत्रावरुणो विहरति वृषाकपिं[6] ब्राह्मणाच्छꣳसी शꣳसत्येवया-

---

१ M G Be U ins. आग्नीध्र ।

२ पंचदशस्य Be.

३ Thus Ben ; ०त्रिंशतस्य the other MSS.

४ इति ins. U H, it is effaced in G.

५ Thus M ; प्रत्यग० the other MSS.

६ ०कपीयं M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मरुतमच्छावाकः। किंकर्मा[१] तर्ह्यध्वर्युर्भवतीति[१] प्रत्याग्टणा-
II. 252. 11. तीत्येव[२] ब्रूयाद्यां एता अध्वर्युरनुष्टुभ उद्धृत्याहरति तास्तिस्रो गायत्र्यस्तास्तिस्रो ऽनुष्टुभः। सोम राजन्नेह्यवरोहेत्येतस्यै गायत्र्यै पदमात्रेण राजानमुपावहरेत्कथमु खलु दशममहर्भक्त्या[३] सर्वचतुर्विंꣳशं[४] च भवति[५] त्रिष्टोमं[६] चान्यत्र[७] तूष्णीꣳस्तोमा-दिति। चतुर्विंꣳशो बहिष्पवमानः पञ्चदशं ब्रह्मसामं[८] त्रय-स्त्रिꣳशमग्निष्टोमसाम। तासामु[९] ह नवागच्छन्ति[९]। तास्तु विंꣳशतिः संपद्यन्त। एतदेवापि दशममहर्भक्त्या[१०] सर्वचतु-
II. 256. 8. र्विंꣳशं[११] च भवति त्रिष्टोमं चान्यत्र तूष्णीꣳस्तोमादित्युपसृज-

---

१ Thus emended; किकमतिर्ह्य॰ Ben, किंकर्मातंह्य॰ Be G U, किंकर्मा-तꣳह्य॰ M, किकमांतर्ह्य॰ H.

२ Thus G (sec. m.), प्रत्याग्टह्लातीं M Be U H, वस्यामाणीतीत्येव Ben.

३ Thus Ben and the Viv. only; ॰र्भवतीति or ॰भवति the other MSS.

४ Thus (and cp. XXVI, 16 init.) M Ben Be, सर्वचतु॰ G U H.

५ Om. G H Be.

६ Thus G M Be; भवतिचिष्टदग्निष्टोमं U H, भवतीत्यग्निष्टोमं Ben.

७ Thus M Be (Ben defective), वा अन्यच G U H.

८ ॰साम U (sec. m.) M G.

९ Doubtful and conjectural reading; तसामुहनन्वागछति Ben, तासा-मुहतन्वागच्छती M, तासामुहनगछंति G U H; Ben defective. The meaning is clear; त्रयस्त्रिंशानां मध्यं (r मध्यात्) नव पंचदशस्तु प्रक्षिप्यन्ते। तथा तयोः (i.e. the pañcadaśam brahmasāma or pañcadaśam mādhyandinam paramānam and the trayastriṃśam agniṣṭomasāma) चतुर्विंशं भवति।

१० Thus G only (॰र्भक्त्या), ॰र्भवत्या all the other MSS.

११ सर्वचतु॰ Ben Be H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

न्मात्रे वत्सं धारयन्ब्रह्मणो धयन्निति । किंदेवत्या उ खल्वियमाहुतिर्भवतीति । प्राजापत्येत्येव ब्रूयादिति । ॥ १४ ॥

॥ नवमः ॥

TS. VII. 2. 8.

अथेमं द्वादशाहं ग्रहाग्रैरेव प्रतिव्यूहामस्तस्य नवाहानि प्रतिव्यूहं गच्छन्ति यान्यन्यानि प्रायणीयोदयनीयाभ्यां दशमाच्चाह्नो । ऽथ[१] छन्दोमास्तत्[१] षडेव[१] । स्वस्थानो[२] ह्वि[३] प्रथमस्त्रिरात्रो[४] । गायत्रीप्रातःसवने[५] प्रथमे त्रिरात्रे[६] ऽष्टौ कृत्वो ऽग्रे प्रथममुपांशुमभिषवमभिषुणुयादेकादश कृत्वो द्वितीयं । द्वादश कृत्वस्तृतीयं । महाँ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा इत्येतया त्रिष्टुभा माहेन्द्रं गृह्णीयाददब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वमित्येतया जगत्या सावित्रमष्टाकपालान्प्रातःसवनीयान्कुर्यादेकादशकपालान्माध्यंदिनीयान्द्वादशकपालांस्तृतीयसवनीयान्वसुमद्गणेन गायत्रच्छन्दसा प्रातःसवनीयानर्चयेद्रुद्रवद्गणेन त्रिष्टुप्छन्दसा माध्यंदिनीयानादित्यवद्गणेन जगती-

---

१ ? Thus Be U H; यच्छंदोमास्ता: षडेव M, यत्छंदस्तत्षडेव G, वच्छंदस्तत् षडेव Ben; the Vivaraṇa also has छंदस्तत् षडेव ।

२ स्वस्वस्थानो Ben, स्वधानो M.

३ Thus B G M, ह्वि U ह्वित् Ben H.

४ Thus, in accordance with the Vivaraṇa, U; प्रथमस्त्रस्त्रिरात्रो the other MSS.

५ गायत्रीं प्रा० G.

६ Instead of त्रिरात्रे here and in the similar passages further on some of the MSS. (Ben H U) तिरात्रे ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

च्छन्दसा तृतीयसवनीयानित्यथ जगतीप्रातःसवने[1] द्वितीये त्रिरात्रे द्वादश कृत्वो ऽग्रे प्रथममुपांश्वभिषवमभिषुणयादष्टौ कृत्वो द्वितीयमेकादश कृत्वस्तृतीयं । महाꣳ इन्द्रो य ओजसेत्येतया गायत्र्या माहेन्द्रं ग्रहं गृह्णीयाद्वाममद्य सवितरित्येतया त्रिष्टुभा सावित्रं । द्वादशकपालान्प्रातःसवनीयान्कुर्यादष्टाकपालान्माध्यंदिनीयानेकादशकपालाꣳस्तृतीयसवनीयानादित्यवद्गणेन जगतीच्छन्दसा प्रातःसवनीयान्भक्षयेद्वसुमद्गणेन गायत्रच्छन्दसा माध्यंदिनीयान्रुद्रवद्गणेन त्रिष्टुप्छन्दसा तृतीयसवनीयानित्यथ[2] त्रिष्टुप्प्रातःसवने[3] तृतीये त्रिरात्र एकादश कृत्वो ऽग्रे प्रथममुपांश्वभिषवमभिषुणयाद्द्वादश कृत्वो द्वितीयमष्टौ कृत्वस्तृतीयं । महाꣳ इन्द्रो य ओजसेत्येतां गायत्रीं त्रिरभ्यावर्तयेदनुपयामाꣳ । सा जगती संपद्यते । तया माहेन्द्रं गृह्णीयाद्धिरण्यपाणिमूतय इत्येतया गायत्र्या सावित्रमेकादशकपालान्प्रातःसवनीयान्कुर्याद्द्वादशकपालान्माध्यंदिनीयानष्टाकपालाꣳस्तृतीयसवनीयान्रुद्रवद्गणेन त्रिष्टुप्छन्दसा प्रातःसवनीयान्भक्षयेदादित्यवद्गणेन जगतीच्छन्दसा माध्यंदिनीयान्वसुमद्गणेन गायत्रच्छन्दसा तृतीयसवनीयानिति । ॥ १५ ॥

॥ दशमः ॥

---

१ Corrected ; जगतींप्रा॰ G M Be, जगत्प्रा॰ H U ; Ben has a lacuna.

२ इति om. Ben G U.

३ Thus M Be ; त्रिष्टुनःप्रा॰ Ben U H G (pr. m.), त्रिष्टुभंप्रा॰ G (sec. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 261. 12. अथायं वैषुवतो लभेत मासगणानामित्येक आहुः सप्त-
II. 262. 8. दश दीक्षा द्वादशोपसदो वैषुवतं त्रिंशत्तमं । कथमु खलु
गोआयुभ्याꣳ स्तोमा[1] भवन्तीति[1] । गोर्नु खलु पञ्चदशो
बहिष्पवमानस्त्रिवृन्त्याज्यानि सर्वसप्तदशं[2] माध्यंदिनꣳ[3] सवनꣳ
सर्वैकविंशं तृतीयसवनꣳ सोक्थ्यमथायोस्त्रिवृद्बहिष्पवमानः[4]
पञ्चदशान्याज्यानि सर्वसप्तदशं[5] माध्यंदिनꣳ सवनꣳ सर्वैकविंशं
II. 261. 11, 18. तृतीयसवनꣳ सोक्थ्यमथेमौ विश्वजिदभिजितावग्निष्टोमौ
सत्त्रगतौ भवतः । के[6] नु[6] खल्वेतयो स्तोमा[7] भवन्तीत्यभि-
जिन्नु[7] खलु त्र्युदयश्चतुरावृत्तो । ऽथ विश्वजिच्चतुरुदयस्त्र्या-
वृत्तः[8] । कथमु खल्वेकविंशतिगर्भा भवतीत्यभिजितमुपेत्य
पृष्ठ्यꣳ षडहमुपेयुरथ त्रीन्परःसाम्नो ऽथ वैषुवतमथ त्रीन्प्रत्य-
क्साम्नो ऽथावृत्तं पृष्ठ्यꣳ षडहमथ विश्वजितं । कथमु खलु
गोआयुषी विहृते जानीयादिति[9] । पुरस्तादभिजितो गामु-
पेयात्स्वस्थान एवायुर्भवतीति । कियन्तो नु खलु गवामयने

---

१ Thus Be G U and the Viv.; स्तोमा भवतीति H, स्तोमो भवतीति M.

२ Thus Be M; सर्वस॰ G U H Ben.

३ Thus G (sec. m.); ध्यंदिनाना all the other MSS

४ ॰मानं MSS.

५ Thus M Be; सर्वस॰ G U Ben, सर्वतःस॰ H.

६ कोनु M H U Be G (pr. m.), काउ G (sec. m.), कानु Ben.

७ Thus M Ben G; ॰मो भवतीं H U Be.

८ ॰चतुरस्त्र्यावृत्तः M H Be (the last two ॰वृत्तः), Ben defective.

९ इति Supplied by me.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऽग्निष्टोमा भवन्तीति । ज्योतिरग्निष्टोमस्त्रिवृदग्निष्टोमो विश्व
जिदभिजितावग्निष्टोमौ वैषुवतं दशममहर्महाव्रतमिति सप्तेति
ह वा इदं गवामयनं प्रज्ञातस्तोमं ब्रुवते । तस्य होत्तरं पञ्च
आवृत्तं भवति यदन्यद्गोआयुर्भ्यां च दशरात्राच्च । अनीका-
नत्रावृत्तान्यहान्गृह्णीयात् । ॥ १६ ॥

अथेमा द्वात्रिंशतमेकादशिन्यो गवामयने । तेषां[1] पूर्व-
स्मिन्पक्षसि षोडश निष्ठीयन्ते सप्तदश[2] एकादशिन्यै बार्ह-
II. 265. 11. स्पत्यो वैषुवते[3] सवनीयः संपद्यते । तस्य नवाहान्यपशुकान्य-
तिरिच्यन्त इति । कतमानि खल्विमान्यहानि भवन्तीति ।
पृष्ठ्यस्य षडहस्योत्तराणि त्रीणि त्रयश्छन्दोमा दशममहर्महा-
II. 262. 12. व्रतमुदयनीयो ऽतिरात्र इत्यभिप्लवाश्चाचीयन्ति च तदङ्गि-
रसामयनमिति । पृष्ठ्यानामत्र स्थाने ऽभिप्लवानेव दधाति ।
पृष्ठ्याश्चाचीयन्ति च तदादित्यानामयनमित्यभिप्लवानामत्र
स्थाने पृष्ठ्यानेव दधात्यग्निष्टोमाश्चाचीयन्ति च तत्प्रजापते-
रयनमित्युभयेषामत्र पृष्ठ्याभिप्लवानां स्थाने ऽग्निष्टोमानेव

---

१ Thus M G Be Ben U, तासां H, cp. Āp. XXI. 23. 2.

२ Thus G (sec. m.) and the Viv.; मध्या ins. M Ben, ध्या ins. Ben U G (pr. m.); H. defective; meaning and interpunction uncertain; cp. Āp. XXI. 23. 2.

३ Thus M U Be H Ben; ०वतः H G (sec. m.), ०वतेः G (pr. m.), ०वतेऽ Ben.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 267. 9. दधात्याघाटीभिः[1] पिञ्छोलाभिः[2] कर्करीकाभिरित्याघाट्यो[3]
ऽह[3] कोलोष्ठा[4] भवन्ति । पिञ्छोला[5] उ ह वीणाकाणभ्रष्टा[6] ।
II. 267. 5. वीणा[7] उ कर्करीकास्तं[8] काल एव ग्रस्त्यादणत्तीत्यादन्यादि-
त्येवेदमुक्तं[9] भवति । ॥ १७ ॥ एकादशः ॥

अथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै यजेत यो
ऽग्निष्टोमेन यजमानो ऽथ सर्वस्तोमेन यजेतेति । चत्वारि
पञ्चदशान्याज्यानि । तौ द्वौ त्रिंशद्वर्गौ । तयोरितरस्मिंस्-
त्रिंशद्वर्गे तिस्र उपास्यति । तौ द्वौ त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ ।
II. 269. 16. गायत्रं पूर्वे ऽहन्साम भवति त्रैष्टुभमुत्तर इति होतुराज्य-

---

१ Thus G M U, ०टिभिः Be H.

२ Thus (पिंछो०) H U G (sec. m.), पिछो० G (pr. m.) Be M, पिखो० Ben.

३ कर्करी० Ben, कर्करि० the other MSS.—०घाट्योरह Ben H U, ०घोदल Ben, ०घाटयोरह M, ०धाद्य उह G.

४ ? कोलोष्ठो H, कोलोष्टा G, कोलोष्ठो M U, कालोष्टो Ben, कोलोषो Be (compound of काल-ओष्ठ ?).

५ Thus M H U, पिछोला Be G पिटखोला Ben.

६ ? ? Thus read U H Be (with var. ०भ्रष्टा), वीणाकाणाकाभ्रष्टा M, वीणांकांडभ्रूषा G.

७ Thus G only ; वीणागा Be H U M, वीणाकां Ben.

८ MSS., exc. Ben, कर्करिका० ; perhaps the form with short *i* is, after all, preferable.

९ Emended in accordance with the text proper ; instead of ०द्यणत्ती० the MSS. read द्यणंनी० ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 270. 6.मेतानि[1] संपादयेदेवमेवोत्तरेऽह्नि होतुरेवाज्ये । अथास्यैषा[2] सहस्रतम्यन्यतएनी कण्डूकृतोपक्लृप्ता[3] भवतीति । सꣳस्थेविते-त्येवेदमुक्तं भवति । कस्मिन्नु खलु काले लक्ष्मणां पष्ठौहीं

II. 273. 7.वार्त्रघ्नीं दद्यादिति । संग्रामं जित्वा राजन्य एनां[4] दद्यात्कथमु खलु गर्गत्रिरात्रेणर्तुमुखेषु विहृतेन यजेतेत्याषाढे वा[5] श्रावणे वा पक्षेऽग्निष्टोमेन वा[6] यजेत । तत्पत्नीसंयाजान्तं वा हृदय-शूलान्तं वाहः कृत्वा समुपनह्य राजानं काले वसतीवरीरभि-गृह्याहीनसंततिं[7] कृत्वा ग्रावोवायव्यꣳ संप्रक्षाल्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधायाग्नीध्रं द्रुत्वा समिद्धारा यन्त्याहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति । परिहृतासु वसतीवरी-ष्वाहूतायाꣳ सुब्रह्मण्यायाꣳ संवेशनीयाः समिधोऽभ्याधाये-ध्मावर्हिः संनह्याविशिष्य[8] पयाꣳस्युपवसन्त्यथ श्वो भूते सव-नेष्ट्या यजेत । तत[9] स्तम्बयजुर्हरति । स एवमेवाहरहर्वसती-

---

१ Thus G U H, होतुराज्यानि Be, होतुराज्यानि एतानि M, होतुराश्रितानि Ben.

२ ष्या॰ M.

३ Thus Ben M U, कंडकृतो॰ Be, ॰कंडूखतो॰ G H.

४ एतां Be.

५ Om. all exc. Ben.

६ Is वा to be cancelled ?

७ ॰वरोभिः परिगृह्य Ben H.

८ Thus G Be U H ; ॰ह्यविशि॰ the other MSS.

९ तत om. M. Ben ; are we to remove it or to read as infra (k. 19). तत्र न ?

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वरीः परिहरमाणश्चतुरो मासः सवनेष्ट्या यजते । नाग्निहोत्रं जुहोति न दर्शपूर्णमासाभ्यां यजते । ऽथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु परिहृतासु वसतीवरीष्वाहृतायाꣳ सुब्रह्मण्यायामहरहः संवेशनीयाः समिधो ऽभ्याधायेध्माबर्हिः संनह्य पयाꣳसि विशिष्योपवसन्ति । ॥ १८ ॥

अथ श्वो भूत उक्थ्येन यजते । तत्तथैव पत्नीसंयाजान्तं वा हृदयशूलान्तं वाहः कृत्वा समुपनह्य राजानं काले वसतीवरीरभिगृह्याहीनसंततिं[१] कृत्वा ग्रावोवायव्यꣳ संप्रक्षाल्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधायाग्नीध्रं द्रुत्वा समिद्धारा यन्त्याहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति । परिहृतासु वसतीवरीष्वाहृतायाꣳ सुब्रह्मण्यायाꣳ संवेशनीयाः समिधो ऽभ्याधायेध्माबर्हिः संनह्याविशिष्य[२] पयाꣳस्युपवसन्त्यथ[२] श्वो भूते सवनेष्ट्या यजते । तत्र तथैव न[३] स्तम्बयजुर्हरति । स एवमेवाहरहर्वसतीवरीः परिहरमाणो ऽपराꣳश्चतुरो मासः[४] सवनेष्ट्या[४] यजते । नैवाग्निहोत्रं जुहोति न दर्शपूर्णमासाभ्यां यजते । ऽथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु परिहृतासु वसतीवरीष्वाहृतायाꣳ सुब्रह्मण्यायामहरहः संवेशनीयाः समिधो ऽभ्याधायेध्माबर्हिः संनह्य पयाꣳसि विशिष्योपवसन्त्यथ श्वो भूते

१ ०वरीभि. परिगृह्य० G U.

२ Thus M U G; संनह्य पयांसि विशिष्योप० the other MSS.

३ न read by all the MSS., but seems to be expunged in M.

४ Thus M U H; सासांस्सव० Ben G, मासास० Ben.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 273. 1 *sqq.* ऽतिरात्रेण यजते सयज्ञपुच्छेनाथैताꣳ सहस्रतमीं प्राचीं वोदीचीं वावर्तयꣳस्तथा[1] विहारं चात्मानं च न व्यवेयादिति । ॥ १९ ॥ द्वादशः ॥

किंदक्षिणा उ खल्वहीना भवन्तीत्यहर्गणोऽहर्गणः सहस्रदक्षिणः स्यादित्येतदेकमेकैकमहः सहस्रदक्षिणꣳ स्यादित्येतदेकं । द्वादशशतदक्षिणꣳ स्यादित्येतदेकं । यथाश्रद्धदक्षिणꣳ स्यादित्येतदपरमादेशादेवैतस्मिन्नतिरात्रे सहस्रमनुविहितं ददाति । द्विरात्रप्रभृतयोऽहीना भवन्त्यैकादशरात्रादथैमान्यहीनाभिपरीतानि[2] सत्त्राणि भवन्ति यथैतत्संवत्सरगर्भं[3] एकादशरात्र । उभयविधो हि भरतद्वादशाहो । द्वादशाग्नि-
III. 168. 10. ष्टोमा रथंतरसामानः । स ह भरतद्वादशाहो । ऽथोद्यत्स्तोमेषु त्रिवृत्प्रथममहः स्यात्पञ्चदशं द्वितीयꣳ सप्तदशं तृतीयमेकविꣳशं चतुर्थमितीन्वेकमथापरस्त्रिवृत्प्रथमस्याह्नः[4] प्रातःसवनं पञ्चदशं माध्यंदिनꣳ सवनꣳ सप्तदशं तृतीयसवनमथ[5] द्वितीयस्याह्नः

---

१ Thus M; वावर्तयन्स्तया G, वावर्तयस्तथा U Ben H.

२ Thus G; ॰ह्वीनाभिः पेरौ (or रि) तानि the other MSS.; ह्वहीनापतितानि or ह्वहीनाचरितानि the Vivaraṇa; cp. infra k. 21 s. fin.

३ Thus Ben; यथैनत्सं॰ the other MSS.

४ ॰मितीन्वे॰ or मितील्वे॰ MSS.; the following is doubtful; ॰कमथापरंसचिष्ट G U Ben U M, but in M स is effaced; ॰कमथापरं सर्वत्रिष्ट॰ Ben. The Viv. has ह्वपरस्त्रिष्ट॰; if this is the correct reading, we ought to correct also एकम् into एको ।

५ The MSS. here are defective; the passage has been restored by me according to Sāyaṇa on TS. VII. 1. 8 (ed. Calc. Vol. VII, 198).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पञ्चदशं प्रातःसवनꣳ सप्तदशं माध्यंदिनꣳ सवनमेकविꣳशं
तृतीयसवनमथ तृतीयस्याह्नः सप्तदशं प्रातःसवनमेकविꣳशं
माध्यंदिनꣳ सवनं त्रिणवं तृतीयसवनमथ चतुर्थस्याह्न एक-
विꣳशं प्रातःसवनं त्रिणवं माध्यंदिनꣳ सवनं त्रयस्त्रिꣳशं
तृतीयसवनम् ॥ २० ॥

III. 168. 12. अथेम औपसदाः पुरोडाशाः शूर्पादानप्रभृतय
आप्यान्ताः स्रुवाहुत्या चैनान्सह सह्वन्जुहुयादौपमन्यवीयेन[1]
II. 275. 8. कल्पेनाग्नेयानेककपालाननुसरस्वति[2] प्राञ्चो यान्तीत्याहवनीय-
सकाशाच्छम्यां प्रास्येत्सा यत्र निपतेत्तद्गार्हपत्यस्यायतनꣳ
स्यात्प्राचीनं[3] तत आहवनीयो ऽथ यद्यपर्याणा अप उपा-
धिगच्छेयुरपोनप्त्रीयं चरुं तृतीयसवनीयानामनुनिर्वाप्यं कुर्यु-
र्यथोपोत्तरेयुः समाप्यत्वेव[4] शम्यां प्रास्येत्त्र्यहा भवन्ति पञ्चाहा
III. 170. 5. भवन्तीत्यभिप्लवानामेवैते[5] ऽपच्छेदा[5] भवन्त्यष्टमे ऽह्नि वाज-
पेय इति[6] तत्र यदेव सुत्याभिपरीतं वाजपेयिकं कर्म

---

१ Thus Ben, ०न्यवेन the other MSS.

२ Thus G (sec. m.) only; ०नुसरस्वती all the other MSS. and my two copies of the Vivaraṇa.

३ कुर्वन्ति instead of स्यात् G (sec. m.).

४ ? Thus M G; ०त्वैव U H; समाप्येत Ben, सःसमाप्यद्यत्वेव Be; the Viv. gives the periphr.: उत्तीर्य समादे(द्दे)शात् ।

५ Uncertain; ०वैतेपच्छदा Be, ०वैतेपस्वेदा H, वैते-च्छदा Ben, ०वैतेपस्वेदा U and G (pr. m.), ०वैतेतपदा G (sec. m.), ०वैतपच्छेदा M. The Vivaraṇa periphrases: ष्वभिप्लवानामेवान्ते लोपे (or ०वान्तर्लोपे) न प्राप्ताः ।

६ इति Supplied by me.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 279. 14. तत्कुर्याद्यथेदꣳ सꣳसदामयनमच्छन्दोमं[1] भवतीति । विज्ञायत[2] उ खल्वस्य छन्दोमभक्तयश्चतुर्विꣳशं चतुश्चत्वारिꣳशमष्टाचतुर्विꣳशमिति । ॥ २१ ॥ त्रयोदशः ॥

II. 283. 1. अथायमतिरात्र उभयविधो भवत्यहीनो वैकाहो वापि तु खल्वस्याहीनस्यैव रूपं । द्वादशोपसदो ऽनेकमहरभिविधत्ते[3] । ऽथैकाहस्यैव रूपꣳ । सकृदसतीवरीर्गृह्णाति सकृ-
II. 285. 13. त्पशूनुपाकरोत्येकं[4] क्रतुकरणꣳ । समयाविषिते सूर्ये हिरण्येन षोडशिन स्तोममुपाकरोतीत्यर्धास्तमित इत्येवेदमुक्तं[5] भवति । तस्य चेदनुपाकृत आदित्यो ऽभ्यस्तमियाद्गार्हपत्ये तिस्रः स्रुवाहुतीर्जुहुयाद्भूर्भुवः सुवरित्यथ यस्योक्थ्ये ऽतिरिच्येतातिरात्रं कुर्वीतेत्यतिक्रान्ताः खल्वस्य दीक्षोपसदो ऽतिक्रान्तं क्रतुकरणमतिक्रान्तꣳ षोडशिनो ग्रहणमथ तदानीमेव षोडशिपात्रमुपकल्प्य तिसृभिरृग्भिर्गृह्णीयाद्यथैतेन[6] पुरस्ताद्रात्रिपर्यायेभ्यश्चरेत्तत्रैवमेव संप्रैषः[7] प्रतिप्रस्थाताराग्रयणात्तृतीयं गृह-

---

१ Thus (and cp. TS. VII. 4. 2. 3, Pañc. br. XXIII. 19. 8) M G U H; ॰यनछंदोमं Be, ॰यनंमछंदोमं Ben.

२ r. विज्ञायन्त ?

३ Thus G (sec. m.), नेकम॰ Be, नैकम॰ M Ben G (pr. m.) U (sec. m.), ष्यैकम॰ H.—Instead of अभिविधत्ते (thus M Be G U), Ben: अभिविधवे, H. अभिधवे । The Viv.: अहीनरूपकं द्वादशोपसत्त्वमेकस्मिन्नहन्य समाप्तत्वं च ।

४ Thus M G U Be; ॰त्यकं Ben, त्वेवं H.

५ इति om. all exc. M.

६ Thus M Ben; ॰थैतेन G Be U.

७ प्रषः M G U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तृतीयानि[1] जाघनीः पृषदाज्यं गोपायाग्नीदाश्विनं ते द्विक-
II. 290. 11. पालꣳ शृतमप्यपररात्रेऽस्त्विति। कस्मिन्नु खलु काल आश्विनो
द्विकपालो निरुप्यत इति। तार्तीयसवनिकैर्वा पुरोडाशैः[2]
सहापि वा पुरस्तादुत्तमस्य रात्रिपर्यायस्य। त्रिवृद्वै स्तोमाना-
II. 309. 11. मवमस्त्रिवृत्परम इत्यतिरात्रब्राह्मणमेवैतद्भवत्यथैयꣳ सौत्रा-
मणिकी सुरा पादकिण्वा[3] वा[4] भवत्यपि वा पञ्चिका।
शष्पाणि च तोक्माणि[5] चेति। यवानामु[6] ह[6] शष्पाणि
II. 309. 15. भवन्ति व्रीहीणामु ह तोक्माणि[5] माषास्तु नग्नहुरथायं कारो-
तरो दारुमयो वा वैदलो[7] वा मृन्मयो वा चर्मणा त्वेवाभि-
विद्रि[8] स्यादथैयꣳ सुतासुतीति। सुतमु[9] हास्यामुत्र भवत्या-
II. 331. 7. सुतमु[10] हास्येह भवत्यथास्मिन्दाक्षायणयज्ञे कुर्यादुपाꣳशुयाज-
मिति। ॥ २२ ॥ चतुर्दशः ॥

---

१ Om. G U H Be.

२ पञ्चपुरो॰ H, पौरोडाशैः M.

३ पादकीण्वा H U, पाकीण्वा G, पादचिण्वा M, पादचिण्वा Be. The Viv., although corrupt, mentions the word किण्वा।

४ वा om. H Ben.

५ ॰णि both times G Be, once ॰णि once ॰नि M, ॰नि both times Ben H U.

६ यवानांह Ben; read perhaps यवानामह।

७ वैदलो M H U Ben, वै॰ G Be.

८ Thus all exc. Ben (॰विंद्रि). The Viv. seems to give the paraphrase: कर्मणा (r. च॰) बन्धोप्तः (var. बन्धोप्तः)।

९ r. सुतमहास्या॰ ?

१० ॰भवत्यसुतमु Ben, भवत्यासुतमो M Be H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 292. 1. अथास्यामेकादशिन्यां यूपाहुतिस्तन्त्रं याम्यौ हूयते । ऽया-
व्रश्चनजा संचारिणी । सꣳस्पर्शकं[1] कर्म तद्भवत्यग्निष्ठां[2] प्रथम-
स्याश्रिꣳ[2] सकृदाहन्याद्द्विर्द्वितीयस्य त्रिस्तृतीयस्यैवमेवेतरेषामनु-
पूर्वं छेदनज्ञायाय चाथ वेदिविमानं । दशानां च रथाक्षाणा-
मेकादशानां च पदानामष्टाङ्गुलस्य च[3] चतुर्विꣳशं भागमाद-
II. 293. 9. दीत । स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीताथेमावुपस्थावानौ
चतुरङ्गुलमात्रेण विकृष्टतमौ[4] स्यातामथेतरे रथाक्षान्तराला[5]
II. 293. 10. एव स्युरित्यथ वै भवत्युपरसंमितां मिनुयात्पितृलोककाम-
II. 293. 12. स्येति यावत्यग्निष्ठस्योपरं[6] तावन्मात्रा इतरे भवन्ति । चषाल-
संमितामिन्द्रियकामस्येति यावदग्निष्ठस्य रशना तावन्मात्रा
II. 293. 13. इतरे भवन्ति । सर्वान्त्समान्प्रतिष्ठाकामस्येति सर्वान्त्समान्प्रतिष्ठा-
II. 293. 14. कामस्य करोति । ये त्रयो मध्यमास्तान्त्समान्पशुकामस्येति
II. 294. 1. तान्त्समान्पशुकामस्य करोति । व्यतिषजेदितरानिति[7] स एवमेव
II. 294. 3. दक्षिणमुत्तरमित्यष्टौ यूपान्व्यतिषजत्यथ वै भवति यं कामयेत
प्रमायुकः स्यादिति गर्तमितं तस्य मिनुयादुत्तरार्ध्यं वर्षिष्ठमथ

---

१ सस्पर्द्धक Be. Instead of सꣳस्पर्शकं कर्म a citation in the Mahāgnisarvasva gives संस्पर्शि कर्म ।

२ Thus according to Ms. (text and comm.); ०ग्निष्ठांतस्याश्रिꣳ the MSS.

३ Om. Ben Be U; cp. XXX. 4.

४ विप्रकृ० M Ben.

५ ०क्षांतस्यादा M Be, क्षांतस्यादा H.

६ Thus MSS.; r. यावदग्नि०?

८ M Ben ins. व्यतिषजति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ह्रसीयाꣳसमित्युत्तरार्ध्यमत्र वर्षिष्ठं मिनोति दक्षिणार्ध्ये ह्रसीयाꣳसमेष वै गर्तमिद्यस्यैवं मिनोति ताजक्प्रमीयत इति
II. 294. 6. ब्राह्मणं । दक्षिणार्ध्ये वर्षिष्ठं मिनुयात्सुवर्गकामस्याथ ह्रसीयाꣳसमिति ॥ २३ ॥

अङ्गुष्ठपर्वमात्रेणाङ्गुष्ठपर्वमात्रेणोत्तरमुत्तरं यूपꣳ ह्रसीयाꣳसं मिनुयाद।पि वा यूपावटानामेवैता मात्रा अतिखनेद।पि वोपशयमेवोपनिदधते[१] । ताभिर्मात्राभिरभिसंपादयेत्।कथमु खलु यूपावटाꣳस्य परिलिखतो यूपाꣳस्योच्छ्रयतः[२] पशूꣳश्चोपाकुर्वतः संचरी[३] स्यादित्य।न्तरेणाग्निष्ठं[४] चोपस्थावानं चोपातीत्य जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्यान्तरेणाग्निष्ठं[५] चैवोपस्थावानं[६] चोपातीत्यैकैकं परिलिखेद्वोच्छ्रयेद्वोपाकुर्याद्।वापि वा यंयं परिलिखेद्वोच्छ्रयेद्वोपाकुर्याद्वा तंतं न व्यवेयाद्दक्षिणेन दक्षिणमुत्तरेणोत्तरम।पि वा सर्वानेवाग्रेण यूपान्परीत्यैकैकं परिलिखेद्वोच्छ्रयेद्वोपाकुर्याद्वा । व्यतिषङ्गं[७] तेन पूर्वाः संपद्यन्त । एवं

---

१ ०निधत्ते U.

२ ०च्छ्रयतां M, ०च्छ्रयतो Ben U.

३ Corrected; कःसचरी M G Be H, कःसंचारी Ben, कंसंचरी U. The Mahāgnisarvasva संचरः (without कः). संचरी (cp. also XXV. 20 : 251. 4) has the meaning of मार्गः (Viv.).

४ ०ष्ठां most of the MSS.

५ Thus M and a citation in the Ms.; ०णाग्निं the other MSS.

६ एव given by Ben only.

७ ०षंगे Ben, ०षग Ben, ०षंजं H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

व्यतिषक्तानामेवैतेषां पशूनां[१] पञ्च दक्षिणार्ध्यान्पशूनुपक्रम्यैव[२] स्थापयेयुर्वारुणं प्रथममत्यानयेयुरथानुपूर्वमितरानन्तरेण चात्वालोत्करावुदङ्ङुपनिष्क्रम्य[३] प्रस्थान्वा[४] निहन्युरपि वा मण्डलीकृताꣳस्तेषां वपा उत्खिद्याहरेयुर्यथा[५] वपाभिर्विहारं चात्मानं
II. 296. 3. च न व्यवेयुर्याथं पात्नीवतो ऽङ्गुष्ठपर्वमात्रेणोत्तरार्ध्याद्यूपाद्भूयी-
यांꣳस्यादपि वा यथाब्राह्मणमवाङ्नाभिमचषालमनवस्तीर्ण-
II. 297. 15. मथेदꣳ[६] सर्पाणामयनꣳ स्तोमतो विकृतं भवत्यथेदं विश्व-
II. 298. 11. सृजामयनं कथमिदानीन्तनेषु स्यादिति। शतं दीक्षाः शत-
मुपसदः सहस्रं[७] प्रसुतः[७]। ॥ २४ ॥ पञ्चदशः ॥
II. 299. 10. अथेदं कुण्डपायिनामयनमग्निहोत्रपूर्वमेके ब्रुवते सोमपूर्व-
मुपयन्ति[८]। तत्पत्नीसंयाजान्तं वा हृदशूलान्तं वाहः कृत्वा

---

१ Om. Ben Be.

२ पशून् ins. all the MSS. exc. Ben (cp. XVII. 14 : 295. 10).

३ °ष्क्रमय्य G U.

४ Thus Ben only and Ms. (प्रस्थानुक्तक्रमावस्थितान्), and the Vivaraṇa (प्रस्थान्यथा स्थितानि (sic) स्युः); प्रतिप्रथावा U (pr. m.), प्रतिप्रस्थातावा the other MSS.

५ Thus the Ms. (तेषां संज्ञप्तानां वपाः अध्वर्युणा उत्खिन्नाः परिकर्मिण आहवनीयं प्रति नयेयुः); उत्खिदेयुर्यथा the MSS.

६ अनवस्थितम् instead of अनवस्तीर्णम् G (sec. m.).

७ These words are missing in G Be U H; प्रसुतः M, प्रसूतं Ben.

८ Uncertain reading; °मुपयंति G (sec. m.) Ben; °मुपसं U H, °मुभयं M, °मुपैवसथं Be; the Viv.: स एव चारम्भणीयमहः।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

समुपनह्य राजानं काले वसतीवरीरभिगृह्याहीनसंततिं[1] कृत्वा ग्रावोवायव्यꣳ संप्रक्षाल्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधायाग्नीध्रं हुत्वा समिद्धारा यन्त्याहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति । परिहृतासु वसतीवरीष्वाहृतायाꣳ सुब्रह्मण्यायाꣳ संवेशनीयाः समिधो ऽभ्याधायेध्माबर्हिः संनह्याविशिष्य पयाꣳस्युपवसन्त्यथ श्वो भूत आमावास्येन हविषा यजते । तत्र न स्तम्बयजुर्हरति । त एवमेवाहरहर्वसतीवरीः परिहरमाणा अष्टाविꣳशतिमहान्यामावास्येन[2] हविषा यजन्ते । नाग्निहोत्राणि जुह्वति न पौर्णमासीं यजन्ते । स यत्र तृतीयसवने धिष्णियान्विहरति तदजस्रं मार्जालीयं करोति । समासन्नेषु हविःषु गार्हपत्ये करम्भपात्राण्यभिपर्यग्नि कृत्वा तैर्मार्जालीये प्रचरति । गार्हपत्य एव पिण्डपितृयज्ञꣳ श्रपयित्वा तेन मार्जालीय एव प्रचरति । प्रतिपूरुषमुवेवैषां[3] प्रवरान्प्रवृणीत । एकैकस्यैवैषां त्रयस्त्रयः पिण्डास्ते पञ्चदश[4] । महापितृयज्ञे स्तीर्णं[5] बर्हिर्भवति न वेदिमालिखति[6] न स्तम्बयजुर्हरति नाज्यानि गृह्णीते । स यत्र

---

१ Emended (cp. XXVI. 18, 19); ॰वरीभिः परिगृह्या॰ U H, वरीरभि-परिगृह्या॰ M G Ben, ॰वरीभिपरिगृह्या॰ Be.

२ Emended; ॰विंशतिरहा॰ MSS.

३ Thus M G U H and the Viv.; ॰पुरुष॰ Ben Be.—॰मुवेवैषां my conjecture (उवेव = उ एव), ॰मुवैवैषां MSS. exc. G (॰मुद्वैवैषां)।

४ पंचदशा M Ben Be.

५ स्तीर्णं M Be H.

६ After लिखति Ben ins. न खनति।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तृतीयसवने धिष्णियान्विहरति तदजस्रं मार्जालीयं करोति। समासन्नेषु हवि:षु गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवीꣳषि श्रपयित्वा तैर्मार्जालीये प्रचरेदाहवनीये मारुत्या प्रचरेदन्तमेवावभृथः[1] परीयाद्वितृतीया[2] वेदिर्भवति प्रक्रमाणास्तु ह तृतीयं नवमस्तु[3] भूमेर्भागो भवतीति। ॥ २५ ॥ षोडशः ॥

II. 302. 12. अथ पञ्चहविषमिष्टिमिष्ट्वान्वहं पुनरावृत्तमेकैकेन हविषा
यजेतैकं चेद्वे वा हविषी पर्यवेते स्यातामथ संवत्सरः समा-
प्येत कथं तत्र कुर्यादिति। प्रतिक्रम्यैतस्य पक्षस्य पञ्चहविष-
II. 302. 16. मिष्टिं निर्वपेदथ संवत्सरतमे ऽह्नि पञ्चहविः स्यादिति। प्रथमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेति। प्रथमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वानश्चतुरहं प्रथमयोपसदा गच्छेच्चतुरहं मध्यमयाष्टाहोनꣳ संवत्सरमुत्तमयाथेतराꣳश्चतुरहोनाꣳश्चतुरहोनानेकैकया[4] चतुरश्चतुरो[5] मासान्प्रत्याददीत। चतुरहं प्रथमयोपसदा गच्छेच्चतुरहं मध्यमया चतुरहमुत्तमयापि वा चतुरश्चतुर एव मासानेकैकयोपसदा गच्छेदित्युत्तमे[6] द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेत्युत्तमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वानो ऽष्टाहोनꣳ संवत्सरं प्रथम-

---

१ Thus M (sec. m.) G; ०रेदंतमथावभृथः Be; ०रेदंतमेथावभृथः U H, ०रेदन्त एवावभृथः Ben; cp. the Vivaraṇa: अवभृथोऽन्तं गच्छेत्।

२ Thus (परीयात्) M Ben; प्रतीयात् the other MSS.

३ नवमंच Ben.

४ Instead of इतरान् (thus Ben M the Viv.) इमान् H Be G U.

५ Thus G U M H Be; चतुरहश्चतुरहोनान् Ben.

६ इति om. G.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

योपसदा गच्छेच्चतुरहं मध्यमया चतुरहमुत्तमयाथेतराꣳश्चतुरहोनानेकैकया[१] चतुरश्चतुरहोनान्मासान्प्रत्याददीत[२]। चतुरहं प्रथमयोपसदा गच्छेच्चतुरहं मध्यमया चतुरहमुत्तमयापि वा चतुरश्चतुर[३] एव मासानेकैकयोपसदा गच्छेदिति ॥ २६ ॥

II. 393. 6. अथ लोकंपृणा इष्टका उपदधन्मासमेतीति। लोकंपृणा इष्टका उपदधन्मासं गत्वा त्रिꣳशत्तमस्यामहः[४] सर्वं प्रच्छादं प्रच्छादयेदपि वा त्रिꣳशतोऽवकाशं कृत्वा लोकंपृणा इष्टका उपदधन्मासमेतीति। कथमेतं मासं गच्छेदितीष्टिः प्रथमाथ पूर्वाह्णिके प्रवर्ग्योपसदावथेष्टका[५] अथापराह्णिके[५] प्रवर्ग्योपसदौ मासि वसोर्धारेति। मासं पुरीषेण यन्तीति। कथमेतं मासं गच्छेदितीष्टिः प्रथमाथ[६] पूर्वाह्णिके प्रवर्ग्योपसदावथ पुरीषमथापराह्णिके प्रवर्ग्योपसदौ। चतुरो मास उपसद्भिरे-

---

१ Instead of इतरान् some of the MSS. again इमान्;—चतुरहोनान् twice (as above) H, and one of my copies of the Vivaraṇa.

२ ? Thus (and is so to be read also supra, 308. 12 ?) M U G, चतुरश्चतुरीमासान्प्र॰ K, चतुरहश्चतुरहोनान्मासान्प्र॰ Ben, चतुरश्चतुरोनान्मासान्प्र॰ Be.

३ Thus Ben H and one copy of the Viv.; चतुर the other MSS.

४ Are these words corrupt? The Vivaraṇa periphrases: त्रिंशत्तमेऽह्नि सर्वमुपधेय शेषमुपदध्यात्।

५ Thus according to the Viv.; ॰थेष्टकामथाप॰ G, U Ben; the other MSS. are incomplete.

६ अथ om. the MSS; it is given in the Vivaraṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तीति[१] । यदमुत्र[२] मासेन करोति तदिह दशरात्रेण करोति । चतुरो मासः सुनोतीति । कतमे नु खल्विमे मासा भवन्तीति । गवामयनस्य प्रथमोत्तमौ च मासौ यौ चाभितो
II. 306. 1. विषुवतः[३] सह वैषुवतेन । वसतीवरीषु मृत्पिण्डमन्ववधायेति[४] । किमर्थो नु खल्वयं मृत्पिण्डो भवतीति । संतन्यर्थ एष भवतीति । भिन्ने कुम्भे ऽन्यस्मिन्कुम्भ एतं मृत्पिण्डमन्ववधायाप[५] आनयेत्तं।त्पत्नीसंयाजान्तं वा हृदयशूलान्तं वाहः कृत्वा समुपनह्य राजानं काले वसतीवरीरभिगृह्याहीनसंततिं[६] कृत्वा ग्रावोवायव्यꣳ संप्रक्षाल्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधायाग्नीध्रं हुत्वा समिद्धारा यन्त्यां।हृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति । परिहृतासु वसतीवरीष्वाहृतायाꣳ सुब्रह्मण्यायाꣳ संवेशनीयाः समिधो ऽभ्याधायेध्माबर्हिः संनह्याविभिष्य[७] पयाꣳस्युपवसन्त्यं।थ श्वो भूते सवनेष्ट्या यजन्ते । तत्र न स्तम्बयजुर्हरति[८] । त एवमेवाहरहर्वसतीवरीः परिहरमाणाः संवत्सरꣳ सवनेष्ट्या यजन्ते । नाग्निहोत्राणि जुह्वति न दर्शपूर्णमासाभ्यां यजन्ते ।

---

१ Thus Ben and the Viv.; उपसद उपसद्भिरेतीति the other MSS.

२ Thus the Viv; यदत्र the MSS.

३ वैषुवतोः Ben.

४ Thus Be U G H M; ०पिंडमवधाय Ben.

५ Thus Ben; the other MSS. om. अनु; Be defective.

६ Thus Be G U H; ०वरीरभिपरिगृह्या० M (sec. m.).

७ Thus M G U Be; संनह्यविभिष्य Ben H.

८ ०र्हरंति MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऽथ संवत्सरतम्यां[१] पर्यवेतायां परिहृतासु वसतीवरीष्वाहृतायाꣳ सुब्रह्मण्यायामहरहः संवेशनीयाः समिधो ऽभ्याधायेध्माबर्हिः संनह्य पयाꣳसि विशिष्योपवसन्त्यथ श्वो भूते[२] ऽभिजितेष्ट्वोत्तिष्ठन्ति[२] । ॥ २७ ॥ सप्तदशः ॥

II. 306. 8. अथ वै भवति छन्दश्चितं चिन्वीत पशुकाम इत्यभ्यादानप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदा[३] वायव्यात् । प्रत्यक्षं वायव्येन पशुना यजेत प्रत्यक्षं दीक्षणीययोखाप्रवृञ्जनप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदा वात्सप्रविष्णुक्रमेभ्यः । प्रत्यक्षं वात्सप्रविष्णुक्रमैः क्रमित्वा निगदेद्देवेतरान्मन्त्रान्विहरेदग्निꣳ[४] । रूपाणि[४] दर्शयेद्गच्छेदिरिणं । तत्र नैर्ऋतान्मन्त्रान्निगदेत् ।[५] प्रत्यक्षं गार्हपत्यमुपतिष्ठेत । प्रत्यक्षं प्रायणीयया । प्रत्यक्षमातिथ्यया । कार्ष्णाजिनीप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदा[६] कर्षणवपनाभ्यां । प्रत्यक्षं कर्षणवपने । प्रथमां

---

१ Thus emended ; ०वत्सरतस्यां Be U H, ०वत्सरंतस्या G Ben.

२ Thus Ben and G (sec. m.) ; भूतेष्वोत्तिष्ठंति U, भूतेयोत्तिष्ठंति H Be, भूते इष्ट्वोत्तिष्ठंति M.

३ Corrected ; इत्यभ्यादांन० Ben, इत्यारभ्यादान० the other MSS. ; The Vivaraṇa details देवस्य त्वेत्यादिनाभ्रादान० (sic), cp. X. 2 : 2. 3.

४ Doubtful ; G (sec. m.) reads as given in our text and cp. the Vivaraṇa विहरेत् चिनुयादग्निम् ; विहरेदग्निंतत्ररूपाणि Ben, विहरेग्नींद्र-रूपाणि Be, विहरेदग्नोद्रूपाणि H U, विहरेदग्नौनूपाणि M ; the comm. on the S'ulba cites the passage with अग्निरूपाणि ।

५ Emended ; नैर्ऋतीन्मंत्रा० M Be G (sec. m.) ; नैर्ऋतिमंत्रा Ben U, नैर्ऋतिंमंत्रा० H.

६ Thus (कार्ष्णाजिनी०) M Be H U (cp. X. 23 : 21. 17) ; ०जिनि० G (sec. m.) ०जिन० Ben.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

चितिꣳ सपुरीषां निगदेदेवं द्वितीयामेवं तृतीयाꣳ। सर्वां[१] चितिꣳ सपुरीषाꣳ सवण्डां चितिꣳ सपुरीषां[१] निगदेद्या[२] अहान्तःशालीका[२] आकृतयः स्युर्जुहुयादेव ता। अथ य औत्तरवेदिका मन्त्राः स्युर्निगदेदेव तान्। ॥ २८ ॥

अग्निहोत्रं वै दशहोतुर्निदानं दर्शपूर्णमासौ चतुर्होतुरित्येक आनुपूर्व्यं[३] ब्रुवते। ऽथाप्युदाहरन्त्याग्न्याधेयं पूर्वस्यां ततावेकादशप्रयाजꣳ सर्वꣳ सहोत्पन्नमृतवः षड्ढोतेति। षाण्मास्य[४] एष पशुबन्ध उक्तो भवत्यथाप्युदाहरन्ति षट्सुषट्सु मासेष्वाहिताग्निना पशुना यष्टव्यं भवत्युभे काष्ठे अभियजेत। माघमासे[५] धनिष्ठाभिरुत्तरेणैति भानुमानर्धाश्लेषस्य श्रावणस्य दक्षिणेनोपनिवर्तत इत्येते काष्ठे भवतस्तदन्ततो ऽनीजानस्य[६]

---

१ The reading of this passage is wholly uncertain; I have accepted the reading of M (on वण्ड cp. XVII. 25 and 26); सर्वाश्चितिः सपिंडां चितिं सपुरीषां U H; सर्वाश्चितीः सपिंडां चितिं सपुरीषां G, सर्वाश्चितीः संपिंडां - - - चितेसपुरीषां Be, सर्वाश्चितीः संवसा - - चितिं सपुरीषां Ben.

२ Thus G (sec. m.), which however, as do all the other MSS. exc. U, reads ०हांताःशा० instead of ०हान्तःशां; निगदेदेवंद्यांतः शालिका G (pr. m), निगदेदेवंद्यास्याहांताः शालीका M., निगदेद्याहांताः शालिका H, निगदेदेवंद्याहांतः शालिका U, निगदेदेवंद्यां - - - हांताः शालीका Be, निगदेदेवंद्याभांताः शालीका Ben.

३ Thus M Ben U G (sec. m), ०पूर्वं Be, अनुपूर्व्यं H G (pr. m.).

४ Thus Be U G and the Viv. (one copy); षण्मास्य M H Ben and the Viv. (another copy).

५ ०मासेन Ben U (sec. m.).

६ Are we to read with the Vivaraṇa. ऽनीजानꣳ ?

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 334. 6. संवत्सरो नातीयादथ चातुर्मास्येषु सोमेषु पञ्चहोता सप्तहोतु स्थानं प्रत्येत्यथ य एष चातुर्मास्यसंयोजनो निर्मन्थ्य उत्सीदत्येष पशुसंयोजन एव[1] भवति । परिधौ पशून्नियुञ्जीतेति[2]
II. 340. 17. ब्राह्मणमेतद्यूपा एव तदस्माकं भवन्त्यथ[3] महापितृयज्ञे स्तीर्णं बर्हिर्भवति न वेदिमालिखति न स्तम्बयजुर्हरति नाज्यानि गृह्णीते । स यत्र तृतीयसवने धिष्ण्यान्विहरति तदजस्रं मार्जालीयं करोति । महाहविर्भिश्चरित्वा समासन्नेषु हविःषु गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवीꣳषि श्रपयित्वा तैर्मार्जालीये प्रचरेदाहवनीये माहृत्या प्रचरेदन्तमेवावभृथः[4] परीयात्तस्य प्रथमा चितिः पुरीषवती[5] मन्त्रवती भवतीति । प्रथमैवास्य चितिः पुरीषवती मन्त्रवती भवत्यथेतरास्तूष्णीका । यांयां चितिꣳ सपुरीषां ब्रुवते सासैवास्य चितिः पुरीषवती मन्त्रवती भवत्यथेतरास्तूष्णीकाः । ॥ २९ ॥ अष्टादशः ॥

II. 343. 1, sqq. अथेम एकाहास्तेषां यान्यहान्यनादिष्टान्यग्निष्टोमा इत्येव तानि जानीयादथाहीनरात्रिसत्त्रेषु यान्यहान्यनादिष्टान्युक्थ्या
II. 344. 12. इत्येव तानि जानीयान्माध्यंदिनीया एवैनं चमसा निम्रुजन्तो

---

१ एष the MSS.

२ पशुं instead of पशून् M.

३ Thus M G U H Be; एतद्यूपा एवतस्माकं भवत्यथ Ben.

४ Thus Ben (only चरेत् instead of प्रचरेत्); चरेदंतमीषभृथः G H, चरेदंतमोवभृथः U, चरेदंतमेनावभयः Be, प्रचरेदंतमेनवावभृथः M; cp. XXVI. 25 : 308. 3.

५ सपुरीषवती MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यन्तीति[1] । सदस्यासीनं माध्यंदिनीया एवैनं चमसा निमृ-
II. 344. 13. जन्तो यन्ति भक्षार्थाश्चतुर्विꣳश एष भवति । शुक्रामन्थिनोः
II. 345. 4. सꣳस्रावेणाभिषिञ्चतीति । यजमानायतन आसीनꣳ शुक्रा-
II. 345. 9. मन्थिनोः सꣳस्रावꣳ समानीयाभिषिञ्चति[2] । चतुष्टोम एष
भवति । सप्त हवीꣳषि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त इत्याग्नेयो ऽष्टाकपालः पौष्णश्चरुः सावित्रो[3] द्वादशकपालस्त्वाष्ट्रो ऽष्टाकपालो वारुणो दशकपालो वैश्वदेवश्चरुर्मारुतः सप्तकपाल
II. 346. 4. इत्यष्टौ हवीꣳषि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त इत्याग्नेयो ऽष्टाकपालः सौम्यश्चरुः सावित्रो[3] द्वादशकपालो बार्हस्पत्यश्चरुरग्नीषोमीय एकादशकपालः सारस्वतश्चरुर्वारुणो[4] दशकपालो द्यावापृथिव्य
II. 346. 17. एककपाल इति । यत्किंच राजसूयमृतेसोमं तत्सर्वं भवतीति । मारुतं चात्रैकविꣳशतिकपालं प्रतिषेधयत्यौपसदा-
II. 347. 14. स्त्वेष्टीरर्धचतुर्दशैरेष[5] मासैः संतिष्ठते । यत्किंच राजसूयमनुत्तरवेदीकं[6] तत्सर्वं भवतीति । द्विपशुं चात्र पशुबन्धं प्रतिषेध-
II. 348. 19. यति[7] चातुर्मास्यानि चाध्यर्धैनैष[8] मासेन संतिष्ठते । सिꣳहे

---

१ इति om. M Ben U.

२ Thus G H U Be, समवनीया॰ M, स्रवनीया॰ Ben.

३ The words द्वादश॰ unto सावित्रो (incl., l. 6) are given only by Ben, which, however, reads सावित्रो दशकपा॰ instead of सा॰ द्वादश॰ ।

४ Thus Ben, सावित्रश्च the other MSS.

५ Thus M Ben; ॰षेधयंत्यौ॰ Be U H, ॰षेधयतीत्यौ॰ G.

६ ॰वेदिकं all, but cp. T Br. II. 7. 5. 2.

७ Thus Be, ॰यंति the other MSS.

८ Thus G only; नाध्य॰ all the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 350. 14. व्याघ्र उत या पृदाकाविति । किंदेवत्या उ खल्वियमाहुति-
र्भवतीति । ॥ ३० ॥

II. 354. 16. इन्द्राणीदेवतेत्येव[१] ब्रूया।त्सप्रदग्मिना पशुबन्धेनेष्ट्वोखाः
संभृत्य पशुशीर्षाणि च वायव्येन पशुना यजेतापि वा पुरस्ता-
देव तूष्णीं[२] संभृताः[३] संभृत्य मन्त्रवतीं मृदं संभृत्य तयानु-
II. 356. 8. प्रलिप्य[४] । नियुनक्त्युक्थ्यस्योपयामगृहीतोऽस्यग्नये त्वा बृहद्वते
वयस्वत उक्थायुवे यत्ते अग्ने बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्णवे त्वा
जुष्टं गृह्णामीति । परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरग्नये त्वोक्था-
II. 358. 14. युव इति । नियुनक्ति ध्रुवस्य मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या
मघवन्तमृताय जातमग्निम्[५] । कविं सम्राजमतिथिं जनाना-
मासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय
त्वा मघवते जुष्टं गृह्णामीति । परिमृज्य सादयत्येष ते योनि-
II. 359. 3. रिन्द्राय त्वा मघवत इति । नियुनक्ति पात्नीवतस्योपयाम-
गृहीतोऽसि बृहस्पतिसुतस्य त इन्दो[६] इन्द्रियावतः पत्नीवन्तं
ग्रहं गृह्णामीन्द्रा३[७] पत्नीवा३ इति । नियुनक्ति हारियोजन-

---

१ इंद्राग्नी॰ Ben.

२ तूष्णीमेव M.

३ संभृतां all, but cp. the Vivaraṇa: तूष्णीं संभृता उखा संभृत्य ।

४ Thus M, तयानुप्रपलिप्य Be, तयानूपलिप्य G (sec. m.), तयानुलिप्य Ben H U.

५ जातमिंद्रमग्निं M.

६ Thus M G U, इंद्रो the other MSS.

७ Uncertain; ॰मींद्रा१ह G (sec. m.), ॰मींष्प्राह Be, ॰मींद्राग्नाह H ॰मींद्रग्न्याह U, ॰मीऽद्राग्ना - उ Ben, ॰म्यग्ना३ M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्योपयामगृहीतो ऽसि रोहिदसि रोहिद्योजनो रोह्यो स्थाता वज्रस्य भर्ता पृश्नेः प्रेता तस्य ते देव सोमेष्टयजुष स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्य रोहिद्वन्तं ग्रहं गृह्णामि रोही स्थ रोह्योर्धानाः सहसोमा अग्नये स्वाहेति । यो ऽग्निष्टुतैन्द्रस्पर्शस्तमुत्सादयेद्य दिन्द्रस्तुत्यग्निस्पर्शस्तमुत्सादयेन्नित्या अन्या देवताः । किंदेवत्यानि

II. 360. 10. खल्वतिरिक्तस्तोत्राणि भवन्तीत्याश्विनानीत्येव ब्रूयाद्यच्च[1] किंच रात्रिमुपातिरिच्यते सर्वं तदाश्विनमितीन्वेकमथापरमाग्नेयं[2] प्रथममैन्द्रं द्वितीयं वैश्वदेवं तृतीयं वैष्णवं चतुर्थमिति ।

॥ ३१ ॥ एकोनविंशः ॥

II. 366. 11. स ग्रीष्मस्य जघन्याहःसु प्रजहितेषु[3] यवेष्विति । प्रमृदि-

II. 366. 12. तेष्वित्येवेदमुक्तं[4] भवत्यधिकरणेनेत्येवेदमुक्तं भवत्यृत्विजः[5] पदे-

II. 367. 1. नाङ्कापयतीति[6] तत्पूर्वं[7] वेत्यथैनमभ्यज्य पवयित्वोदानयतीति । सिद्धमत्राग्निष्टोमिकं कर्म जानीयादोत्तरस्मादुपघातादेत-स्मिंस्स्व काले त्रीणि बर्हींषि यजुषा कुर्याद्दीक्षणीयायाः

---

१ ०च्चदि M.

२ ०मितीन्वेक०, मितीचेक०, मितिन्वेक० the MSS.

३ Thus M G (sec. m.) and the Viv.; व्रजितेषु Be, व्रजतितेषु H U G (pr. m.), व्रजंतितेषु Ben.; the meaning is, acc. to the Viv., प्रपक्वेषु ।

४ प्रमुदिते० Ben.

५ भवतीत्यृत्विजः Ben.

६ पदंना-पयतीति Ben, पदंनाङ्कायंतीति Be U, पदंनाङ्कयंतीति G, पदंवा-ङ्कवंतीति H, पदंनासीदययतीति M, but द cancelled.

७ Conjectural reading. तत्पूर्वंषत्यथै० Ben G (sec. m), तत्पूर्वंत्यथै० Be H U M G (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रायणीयाया आतिथ्याया इत्यथ निर्वपेद्दीक्षणीयां प्रायणी-
यामातिथ्यादाज्येन[1] वर्तयेद्यावद्वया[2] आगच्छेयुः[2] सहनिरुप्त-
माज्यं तिसृषु स्थालीषु विगृह्णीयाद्या दीक्षणीयायै संस्था[3]
तया[3] दीक्षणीयां संतिष्ठापयिषेत्प्रणीताभिः प्रायणीयस्य
II. 368. 2. प्रतिपद्येतैष[4] एवातिथ्याया उपक्रमो भवतीति । त्रिवत्सेन
साण्डेन वत्सतरेण राजानं क्रीत्वोह्यातित्यं निर्वपतीति । त्रि-
हायणेनेत्येवेदमुक्तं[5] भवति[6] । कथमु खल्वस्य मन्त्रानभिनमये
II. 368. 3. च्चिदसि[7] मनो[8] ऽसि[8] धीरसि दक्षिणो ऽसि यज्ञियो ऽसि
क्षत्रियो ऽस्यदितिरस्युभयतःशिराः[9] स नः सुप्राङ् सुप्रत्यङ्
संभवेत्येकगणा[10] उपसदो भवन्तीति । पूर्वाह्णिका एवैता उक्ता
I. 368. 13. भवन्ति । खलेवाली यूपो भवतीत्येतामेवैषां[11] मेथीं कुर्वन्ति ।

---

१ ? Thus Be U H. ०थ्यामाज्येन G, ०थ्यांपृषदाज्येन M. Ben utterly corrupt.

२ Thus the Vivaraṇa; all the MSS. are hopelessly corrupt; G has the least corrupt reading यावद्वयमागच्छेयुः ।

३ Thus M G U Be, संस्थाया H, संस्थान Ben.

४ Thus M G U, प्रतिपद्यद्येतैष Be Ben, प्रतिपद्येतेसणया H.

५ ०द्वायनेने० MSS. exc. Ben.

६ भवतीति MSS. exc. M.

७ ०भिसंनमये० G.

८ मनासि MSS. exc. H.

९ Thus Be G U Ben, ०शिरी H, ०शीर्षाभि M.

१० ०गुणा MSS.

११ ०त्येतयेवैषां Ben; are we to correct: ०त्येतामिवैषां (iṣā)? Viv. एतामेव छन्दीवांमार्धं कुर्वन्ति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स खल्वेवाक्तो यूपस्तस्यै कटे परमिव चषालभाजनं भवतीत्या-
II. 369. 1.कुट्ट[१] इत्येवेदमुक्तं भवत्यथैतान्पशूनुपाकरोत्यग्नीषोमीयमाग्नेय-
मनूबन्ध्यमिति । यमा एवैते छागाः समानयोनयो भवन्ति ।
तेषामुक्तं चरणमथास्याᳲ सद्यस्क्रियामनुक्रियां परिक्रियामति-
क्रियामवभृथप्रभृत्यन्तमिते[२] यज्ञपुच्छं । तासां प्रथमैव सरथा[३]
प्रथमा चित्रसोमक्रयणी प्रथमाग्निहोत्रोच्छेषणव्रतायास्याᳲ[४].
सद्यस्क्रियामनुक्रियां परिक्रियामतिक्रियां त्रिस्तनद्विस्तनैक-
स्तनव्रतस्य[५] रूपाणि[५] कुर्वन्ति । क[६] उ[६] खल्वेकाहे दृष्टः[७]
संनिवापो भवतीति । व्रात्यस्तोमे चेन्द्राग्न्योश्च कुलाय इत्येव
II. 371. 5.ब्रूयादथास्मिन्व्रात्यस्तोमे[८] बहव एकस्मै दीक्षन्ते[९] । ऽदीक्षिता[१०]
II. 373. 8.एवैनान्याजयन्ति[१०] । दण्डोपानहᳲ[११] ग्रामुखाजिनमिति । ग्रा-

---

१ Thus G M. Ben, ०कट्ट U H, ०कुट्ट Be ; the Viv. reads आकुट and details : आहतस्थानं निम्नकृतम् ।

२ Instead of अतिक्रियाम् here and l. 7 the MSS. read अभि०, अवि० or इति० ।

३ Thus corrected ; सरथाः Be M G, सुरथाः H U, सपथाः Ben.

४ Corrected ; ०षणव्र(ह)तोमंथास्यां M G U Be, ०षणवततमथास्यां H Ben.

५ Corrected ; ०कस्तनव्रतरूपाणि Ben H, ०कष्टतस्य रू० M Be G U.

६ Thus M G Be U, कउ H का Ben.

७ दृष्टौः Ben, दृष्टं Be.

८ Thus M Ben, ०थैतस्मिन्व्रा० the other MSS.

९ Thus M G ; दीक्षते Be U H, एकस्मिन्नदीक्षंते Ben.

१० दीक्षित ... जयति H.

११ ? दंडोपानहनं G (sec. m.) Ben, दंडोपहननं G (sec. m.), दंडोमन-हनं Be, दंडोपनहन H, दंडोपिगहनं M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सुलकानामु[1]ह दभ्रमिश्राः[2] कम्बला भवन्ति स च भवति[3]
श्वेतं[4] चौरश्वाजिनम्[5] । ॥ ३२ ॥

I. 374.3, 4. स एष[6] ज्येष्ठानामग्निष्टोम । एष एव सञ्कनीयसामुक्थ्य-
II. 386. 6. श्चतुष्टोमं पूर्वमहर्भवति पञ्चस्तोममुत्तरं[7] । रथो[7] हविर्धानं ।
II. 386. 8. कुर्यात्तत्प्ररूपमुत्तरं हविर्धानमुत्सीदेयुः शकटमन्त्रा । द्वौ त्रय-
स्त्रिंशौ मध्यत स्तोमौ भवत इति । पृष्ठ्यस्तोमावेवैतावित-
श्चामुतश्च[8] प्रतिलोमौ[8] भवतो । ऽथामात्रास्यायां[9] प्रतिमम्स्य
I. 383. 10 चान्द्रमसं पिण्डपितृयज्ञं दद्यात्तं ब्रह्मणः सन्तं पर्युपविश्य
भक्षयन्ति यद्वृतं मन्यन्ते तेन ब्राह्मणं । ब्राह्मणो वै वर्णानां
श्रेष्ठो[10] ऽग्निर्देवानामित्येतेन वा भक्षयेदपि वा व्याहृतीभि-
I. 383. 12. श्चतुष्टोम एष भवतीति[11] चतुरुत्तरीय[12] एष[12] दिशां चतु-

---

१ Thus M Be and Viv.; शासुल्लाका° the other MSS.

२ Corrected according to the Viv., दर्भमिश्रा M G (sec. m.), दर्भमि Ben, गर्दभमिश्रा Be U H.

३ भवंति MSS.

४ श्वेतां MSS.

५ चोर° Ben (च चौरश्व-अजिनम्)।

६ एष Ben and Viv.; एव the other MSS.

७ Thus M only; °मुत्तरमथो the other MSS.

८ Thus M G (sec. m.) Be Ben; °तश्चाप्रति° U H G (pr. m.).

९ Refers acc. to the Vivaraṇa to the दुरश (XVIII, 37).

१० Thus M Ben, ज्येष्ठो G U Be H.

११ Ben om. इति, rightly?

१२ Corrected; °त्तरौयादेष M G U Be, °त्तरौयादष H. °त्तरायावदय Ben.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II 392. 6. ष्टोमो भवत्यथास्मिन्कानान्धयज्ञे[1] ऽवभृथप्रभृत्यस्तमिते यज्ञ-
II. 395. 8. पुच्छं । तस्य दशसु बहिष्पवमानः शते सहस्रे ऽयुते नियुते प्रयुते[2]
ऽर्बुदे न्यर्बुदे समुद्रे मध्ये ऽन्ते परार्धे पद्वे[3] पल्वे नित्यमुक्त्वा[4]
मनसैव स्तुवानो मन्यत एतावति[5] मे[5] स्तुतमित्यथ सकृत्प्रवर्ग्य
II. 405. 18. एकमेवाग्निहोत्रमथास्मिञ्छुनस्कर्णयज्ञे । तिलमिश्रमशित्वा स-
त्याग्खादित्वा[6] चारमात्रं[7] पिबेदथ सामपथे संविशेत्स्वप्नादेव
II. 406. 8. स्वप्ने गच्छति । राग्निकृतं[8] धान्यं ददाति मरायकृतं धान्यं
II. 407. 4 ददातीति । मूतकृतमित्येवेदमुक्तं भवति । प्रचरन्ति प्राञ्चः
प्रत्यञ्चः प्रचरन्तीति । यः प्रत्यङ् विहारो दक्षिणतउपचार
एष भवत्येतेनैवापि सर्वतोमुखो व्याख्यात । एतेन सहस्र-
शालो । ऽथैनमिह[9] पवयित्वामुत्र पवयन्तीति[10] । सिद्धमत्रा-

---

१ कानांड॰ (or कानांद्व॰ ?) M.

२ Om. G U.

३ पद्वे G U Ben and probably also M ; पद्ये Be, द्वे H ; are we to correct here and XVIII. 43. बद्वे ?

४ Thus Ben ; नित्यसुंक्थ्य the other MSS.

५ Thus M G U ; एताषतिमेव H, एतावतीमे Be, एतावतीमेव Ben.

६ ॰स्वादित्वा H.

७ Thus G U ; ॰माच M, चारमाष H, चरमच Ben, मच्चारमात्रं Be.

८ राशी॰ G Be U H.

९ Conjectural reading ; वैनमिह MSS (वैरनऽह M). I have not been able to point out the passage in the text proper here referred to.

१० ॰यतीति G (sec. m.) Be.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. 412. 4. ग्निष्टोमिकं कर्म जानीयादुत्तरस्यैव[1] शालायै स द्वौ त्रिरात्रौ[2] कुरुत एकं च द्विरात्रमिति[3] । द्वीचोपसद्भिरेवास्यैतान्यहान्यभिविधत्ते । ऽहीनविधोऽ[4] ऽति यज्ञं दद्यात्तदिदं[4] प्रोक्तं यदक्लृप्तं सूत्रतः । सामयिकं त्वेव क्रतुयोगं[5] यज्ञे यज्ञमुपलक्षयेतेति बौधायनो यज्ञे यज्ञमुपलक्षयेतेति बौधायनः । ॥ ३३ ॥ विंशः ॥

॥ इति षड्विंशः प्रश्नः ॥

। कर्मान्तं समाप्तम् ।

१ Thus the MSS.; read ०दुत्तरस्यै च ?

२ द्विरात्रौ G U.

३ त्रिरा० MSS. exc. M.

४...४ Wholly uncertain; ०हीनविधोतियज्ञदयात्तदिदं G, हीनविधोतियज्ञं दद्यात्तदिदं U, हीनविधोतियज्ञदयात्तदिदं Ben Be, हीनविधोतियज्ञं दधातोदं H, हीनवियोनियज्ञं दद्यात्तिदिदं M. The Viv. seems to point, at least also to the reading यज्ञं दद्यात् ।

५ Thus M G U H, क्रतुयेसंगं Be, क्रतुयेसंग Ben.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रायश्चित्तसूत्रम् ॥

अथातो मन्त्रगणाम्नातानि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । सर्वत्रोपरिष्टान्मन्त्रकृतं यद्यधस्तान्निपतेद्ब्रह्म प्रतिष्ठा मनस इत्येतया प्रतिष्ठाप्यैतयैव स्रुवाहुतिं जुहुयाद्धुत्वा वा[1] प्रतिष्ठापयेद्धुत्वानन्तरं[2] कर्म कुर्यादेवमन्येष्वप्यतिक्रान्तं कर्म नाद्रियेत यद्यर्थलुप्तं भवति । सर्वत्राश्रावितप्रत्याश्रावितवषट्काराणामत्युक्तानुक्तहीनेष्वाश्रावितमत्याश्रावितमित्येतया स्रुवाहुतिं जुहुयात्सर्वत्र देवोच्चारणेषु[3] भागिनीं देवतामनुच्चारयित्वा[4] योन्यामुच्चारयेद्यद्वो देवा अतिपादयानीत्येतया स्रुवाहुतिं जुहुयात्सर्वत्र देवतावाहनेषु भागिनीं देवतामनावाहयित्वा योन्यामावाहयेदेतयैव स्रुवाहुतिं जुहुयाद्यत्र स्मरेत्तदुपोत्थायैनां मनसावाहयेद्यातिरिक्तामाज्येन यथोढां यजेत । सर्वत्र प्रणीतानां प्रणीयमानानां प्रणीतानां[5] वा यदि[6] विप्रुषो[6] विपतेयुः[6] स्रवेद्वा चमस[7] आपो[7] हि ष्ठा मयोभुव इति तिसृभिरद्भिः पूरयित्वा ततं म आपस्तदु तायते पुनरित्ये-

१ Om. H.

२ Thus H U C′ B Viv., °हुत्वायानन्तरं Tr.

३ Thus H U B, देवतोच्चरणेषु C′, ०च्चारणे Tr.

४ देवतामुच्चा० B.

५ प्रणिहितानां H B.

६ Thus Tr., विप्रुषो यदि पतेयुः the other MSS.

७ Thus C′ H, चमसं आपो U. चमसमापो B, चमसामापो Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तया स्रुवाहुतिं जुहुयात्सर्वत्र वितते यज्ञकर्मणि यदि सूर्यो नाविर्भवत्यन्यत्रादेशादुद्वयं[1] तमसस्पर्युद् त्यं चित्रमित्येताभिः स्रुवाहुतीर्जुहुयाद्यदि सूर्याचन्द्रमसोर्ग्रहणं[2] विद्यत एतदेवाथ यति यजमानस्यर्त्विजां वा स्वप्ने रेतोविसर्गः स्यादिमं मे वरुण तत्त्वा यामीत्येताभ्यां स्रुवाहुती जुहुयात्सर्वत्र[3] हविर्देवतायाज्यापुरोनुवाक्याहुतीनां हुताहुतशेषेष्वन्तरिते विपर्यासे च त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्न इत्येताभ्यां स्रुवाहुती जुहुयात्सर्वत्र दर्विकूर्चप्रस्तरपरिधिबर्हिर्विधृतिपवित्रवेदोपवेषेध्मद्रव्यसंभाराणां[4] छेददाहोपघातेषु नाशे विनाशे वान्यं यथालिङ्गं कृत्वा यथालिङ्गमुपसाद्य त्वमग्ने अयासि प्रजापत इत्येताभ्यां स्रुवाहुती जुहुयात्सर्वत्र वितते यज्ञकर्मणि ॥ १ ॥

यदि पुरा प्रयाजेभ्यो बहिःपरिध्यङ्गारा अभिपर्यावर्तेरन्ब्राह्मणोक्तं प्रायश्चित्तं कृत्वेमं जीवेभ्यः परिधिं दधामीत्येतया स्रुवाहुतिं जुहुयात्सर्वत्र वितते यज्ञकर्मणि यदि यज्ञशेष आगच्छेदिष्टेभ्यः स्वाहा[5] वषडनिष्टेभ्यः[5] स्वाहेत्येतैरष्टाभिः[6] स्रुवाहुतीर्जुहुयात्सर्वत्र वितते यज्ञकर्मणि यदि जन्यं भयमा-

---

१ Thus U C′ Tr Viv.; ॰न्यचदेशा॰ B, न्यत्रादशा॰ H.

२ Thus C′ U Viv.; सूर्याचद्रमसोर्ग्र॰ B, ॰सूर्याचंद्रमसोग्र॰ Tr H.

३ B U ins. वितते यज्ञकर्मणि ।

४ दर्वि॰ Tr C′ U Viv., दर्वी B H and Prāy. candrikā — Instead of ॰वेदोपवेषेध्म॰ Tr B read वेदेध्मोपवेष॰ ।

५ Om. Tr.

६ ॰त्यष्टभिः C′, ॰त्येताभिः Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

गच्छेयत इन्द्र भयामहे स्वस्तिदा विशस्पतिरित्येताभ्याꣳ स्रुवाहुती जुहुयादभये वा पुनर्यजेत। [1]सर्वञ्चोपाꣳशुप्रभृति वाच[2] स्थानानाꣳ स्वराक्षरपदवृत्तभ्रेषेष्वाभिर्गीर्भिर्यदतो न ऊनमित्येतया स्रुवाहुतिं जुहुयात्सर्वञ्चानाज्ञातप्रायश्चित्तेष्वनाज्ञातं पुरुषसंमित इत्येताभ्याꣳ स्रुवाहुती जुहुयात्सर्वञ्चेध्माबर्हिषः प्रयाजानूयाजानां[3] पाकत्राकर्मसु[4] यत्पाकत्रा मनसेत्येतया स्रुवाहुतिं जुहुयात्सर्वञ्च स्कन्ने भिन्ने छिन्ने भग्ने[5] नष्टे[5] चासे विपर्यास उद्दाहे[6] ऊनातिरिक्ते वा[7] यन्म आत्मनो मिन्दाभूत्पुनरग्निश्चक्षुरदादित्येताभ्याꣳ स्रुवाहुती जुहुयात्सर्वेष्वग्न्युपघातेषु पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धतामित्येतया समिधमादध्यादेतयैव स्रुवाहुतिं जुहुयात्सर्वेषु यज्ञक्रतुषु पत्नीः संयाज्य प्राङेत्य ध्रुवामाप्याय्य ध्रुवातः सर्वप्रायश्चित्तानि जुहोति ब्रह्म प्रतिष्ठा मनस इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचमेष वै भवति समिष्टयजूꣳषि जुहोति यज्ञस्य समिष्ट्यै। यद्वै यज्ञस्य क्रूरं यद्विलिष्टं यदत्येति यन्नात्येति यदतिकरोति यन्नापिकरोति

---

१ In H U the prāyaścitta सर्वञ्चेध्माबर्हिषः (l. 5) is given here, but cp. T. Br. III. 7. 11. 5.

२ वाचि U, वावि H.

३ ॰नुयाजा॰ H Tr.

४ पाकत्रकर्मसु B Tr.

५ Om. Tr. B; the last om. also भिन्ने छिन्ने।

६ ? उद्दाह Tr, बुद्दाहो H, उद्वाह B U, विपर्यासेदूरदाहे C'; the Viv. explains as उत्क्षेचने।

७ Om. Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तदेव तैः प्रीणातीति ब्राह्मणमेतान्येव ब्राह्मणविधिविहितान्याप्यायनानि[1]. मन्त्रवन्ति[2] भवन्तीति बौधायनो । मन्त्रगणाम्नातानि नैमित्तिकानीति शालीकिः । ॥ २ ॥ **प्रथमः** ॥

अथ कपालकरणे रथचक्रचित्याकृत्यश्वशफमात्रं स्थानं कल्पितं भवति । संकल्पो[3] ऽधिकारः कपालवृद्धिः कपालह्रासो वा कपालानामनभिप्रथने व्याहृतीभिराहवनीये स्रुवाहुतीर्जुहुयाद्भूर्भुवः सुवरित्येतावदेव नानाप्रथने चातिप्रथने चाथ हविषामशृतद्रवदाहोत्सेकनिस्रावे[4] प्रायश्चित्तिरशृते रुद्राय स्वाहेत्याहवनीये[5] स्रुवाहुतिं जुहुयाद्द्रवे वायवे विदग्धे निर्ऋत्यै । यदि दग्धं स्याद्यत्तत्र[6] शृतं स्यात्तेन[7] प्रचरेदथ यदि सर्वमेव दग्धं स्यादपो ऽभ्यवहृत्य मिन्दाहुती जुहुयादथान्यं निर्वपेदाज्येन वा प्रचरेत्सैव ततः प्रायश्चित्तिर्यस्यैयस्यै[8] दिश्युत्सिच्येत तस्यैतस्यै देवतायै स्रुवाहुतिं जुहुयाद्यदि प्रागग्नये यदि दक्षिणतो यमाय यदि पश्चाद्वरुणाय यद्युत्तरतः

---

१ U ins. sec. m. नित्यानि. B ins. प्रायश्चित्तानि नित्यानि ।

२ मंत्रवर्णवंति B and U (sec. om.)

३ संकल्पे B.

४ °स्रावेषु Tr.

५ स्वाहवनीये om Tr. B.

६ Thus C′ Tr. and Viv., स्यात्तत्र H, स्याद्यद्यत्र B U.

७ अथ Tr. ins. after स्यात् ।

८ Thus also the Vivaraṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सोमायाय[१] यदि सर्वत एवोत्सिच्येतैताभ्यः सर्वाभ्यो देवताभ्यः स्रुवाहुतीर्जुहुयात्तमाज्येनाप्यायनीभ्यामाप्याययत्याप्यायस्व सं त इत्यथ हविषामुद्वासनकाले पतनफालनखण्डनोद्वर्तनसंसर्पणविपरीतव्यवायकरणेषु[२] [३]व्याहृतीभिराहवनीये स्रुवाहुतीर्जुहुयाद्भूर्भुवः सुवरित्यथान्तरेण वेद्युत्करावुदङ्ङुपनिष्क्रम्या तमितोरुदङ्ङुपनिःसृप्य[४] व्याहृतीरुक्त्वा व्याहृतीभिरेव प्रतिपद्यते[५] । ॥ ३ ॥

व्याहृतयस्तु[६] चतुष्पादा नवाङ्गाश्च षडक्षराः ।
चतुर्णामपि वेदानामादिमध्यावसानिकाः[७] ॥
मन्त्रोनं वातिरिक्तं वा दुरिष्टं वापि यद्भवेत् ।
व्यपोहयन्ति[८] पाप्मानं तस्माद्व्याहृतयः स्मृता इति ॥

यद्यृक्तो यज्ञभ्रेष आगच्छेद्भूरिति गार्हपत्ये जुहुयाद्यदि यजुष्टो भुव इत्यन्वाहार्यपचने । यदि सामतः सुवरित्याहवनीये । यदि सर्वतः सर्वा जुहुयाद् ।

---

१ स्वय om. B U.

२ Instead of ०फलन० B: कालन० ।— Before संसर्पण० B U have वल्लनवेपन० ।

३ Before व्या० A B ins. प्रायश्चित्तं, C′ प्रायश्चित्तिर् ।

४ Thus U C′, ०परिहृप्य H (pr. m.), ०पहृप्य Tr H (sec. m.), संरूप्य B.

५ ०पद्यते Tr H, ०पद्येते B U C′ (प्रविशेत् the Viv.)

६ व्याहृतीस्तु U only.

७ ०सानकाः H U.

८ Thus H U B C′, पोहति च Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उद्धृते तु पुरोडाशे वेपिते स्पन्दिते[1] तथा।
भिन्ने सꣳसर्पणे चापि[2] प्रायश्चित्तं कथं भवेदिति॥

विज्ञायते

उद्धृते तु[3] कुलꣳ हन्याद्वेपिते नश्यति प्रजा[4]।
भिन्ने सꣳसर्पणे चापि यजमानः प्रमीयत इति॥

अथ[5] पतनक्षालनखण्डनोद्वर्तनसꣳसर्पणेषु[6] प्रसिद्धमुद्वास्य बर्हिषदं कृत्वा प्रभूतेन सर्पिषावसिच्याभिमन्त्रयते किमुत्पतसि किमुत्प्रोष्ठाः शान्तः शान्तेरिहागहि[7]। अघोरो यज्ञियो भूत्वासीद सदनꣳ स्वमासीद सदनꣳ स्वमिति। ब्रह्मणे वरं दत्वान्तर्वेद्यासादयेत्तस्याꣳ सꣳस्थितायाꣳ सुरभिमतीं निर्वपेत्तस्याꣳ सꣳस्थितायां तन्तुमतीं निर्वपेत्।

आयुष्मत्यस्तु कर्तव्या उत्तराश्छन्दसः[8] क्रियाः।
हविर्भ्रेषविधिस्त्वेष[9] विहितस्तत्त्वदर्शिभिरिति॥

---

1 स्पंदिते Tr. C'.

2 वापि U.

3 Thus C' U Tr, नु H, B om.

4 प्रजाः U C'.

5 Instead of अथ Tr ब्राह्मणम्।

6 B again °कालन° instead of °क्षालन°।

7 शांतेरि° Tr.

8 ? Thus U Viv. (sec. m.), °राःछंदसः H, °राश्छांदसः C', °राछंदसः Viv. (pr. m.) Tr B.

9 हविश्लेष° Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्कन्ने ग्रहणनिर्वापे[1] द्रव्याणां चानुमन्त्रणे ।
यस्मिन्काले विजानीयात्तत्कुर्यात्कर्मसꣳस्तरे[2] ॥
प्रणवो व्याहृतयश्चैव[3] यज्ञ एष परो ऽवरः ।
तस्माद्यज्ञस्य यत्स्कन्नं विपरीतं च यद्भवेत् ।
तत्सर्वं व्याहृतीभिः[4] कुर्यादन्यत्र च वषट्कृतात् ॥
अजानद्भिः कृतं यच्च त्वरमाणैश्च यत्कृतम् ।
व्याहृतीनां प्रयोगेण यत्कृतं कृतमेव तदिति ।
कपालानां प्रमाणानि ब्रूयादाध्वर्यवे विधौ ।
समानि चतुरश्राणि द्व्यङ्गुलानि समन्ततः ॥

हविर्विकाराणां प्रमाणेन समविषमाणि[5] वर्धयन्तीति[6] बौधायनः ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

अथारणिगतानामात्मगतानामजस्राणामन्वाहितानाꣳ[7] सवनगतानां चाग्नीनामुद्वातानां[8] प्रायश्चित्तिररणिगतं मथित्वा विहारं कल्पयित्वा गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्रुचि चतु-

---

१ ग्रहणंनि॰ Tr.

२ ? Thus Tr B, सꣳस्मरेत् C′, संचरेत U H

३ Thus H Tr C′, °हृतिश्च B U.

४ Thus Tr, ॰तिभिः H C′ U (pr. m.), ॰हृतिः B, ॰हृति U (sec. m.)

५ च ins. Tr B U (sec. m.).

६ Thus Tr U (sec. m.), वर्धयतीति B, वर्धयेदिति C′ H U; the Vivaraṇa periphrases छेदयन्ति ।

७ अजस्राणाम् om. Tr.

८ वाग्नी॰ U H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

गृहीतं गृहीत्वाहवनीये संततीं[1] जुहोति मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञꣳ समिमं दधातु। या इष्टा उषसो निम्रुचश्च ताः संदधामि हविषा घृतेन स्वाहेत्येतत्प्रायश्चित्तमनुगते ऽस्तमिते ऽभ्युदिते ऽभिनिम्रुक्ते चैतत्परिवित्तस्यैतत्परिविन्नस्यैतत्परिविविदानस्यैतत्सोमवामिने[2] सोमातिपविताय[3] भग्नान्तरितस्यैतद्ब्रह्मचरहितस्यैतत्परीष्टस्यैतत्परियष्टुरेतदेव यस्य पुरुषो रथो ऽश्वो गौर्महिषो वराहो ऽहिर्मृगः श्वा वान्यद्वा श्वापदमन्तराग्नी गच्छेदेतदेव[4] [5]यस्याग्नेरेकदेशमपहरेयुरेतदेव सर्वास्वेवाग्निहोत्रस्यार्तिषु मनस्वत्या प्रायश्चित्तिः क्रियत इष्ट्वा वसीयान्भवतीति ब्राह्मणम् ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

अथ दर्शपूर्णमासयोश्चत्वार ऋत्विजस्तेषामेकस्मिन्नविद्यमाने त्रयः प्रचरेयुर्द्वौ वा य[6] यद्येक एव स्यात्पुरा प्रयाजेभ्य आज्यस्थाल्याः स्रुवेणोपघातमेकाध्वर्यवप्रायश्चित्तानि जुहोति जुष्टो वाचो भूयासं जुष्टो वाचस्पतये देवि वाक्। यद्वाचो मधुमत्त-

---

१ Thus Tr, संततिं C′, संतति B U, संतति H.

२ Thus (and cp. Āp. IX. 12. 11) B; after परिविन्नस्यैतत् Tr H C′ U ins. परिविदानस्यैतत्; Tr reads instead of परिविविदान॰ परिविदान॰।

३ ॰पवितस्यैतत् U C′.

४ After गच्छेत् H C′ and U ins. the following passage (which however, is put between brackets in U): एतदेव विण्मूत्र (H. C′ विष्ठामूत्र) पुरीषलोहितरेतोमांसास्थिमज्जामेध्याभ्याधाने समारोप्य मथित्वा पवमानेष्टिर (॰नेष्टिस्तद् U).

५ Before यस्य B U H C′ ins. अथ।

६ य found only in Tr C′ and the Vivaraṇa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्विन्मा धाः सरस्वत्यै स्वाहा ॥ इमामेवाश्विना यज्ञस्य यद्वाचो यद्दुरिष्टम् । तदश्विनौ भेषजेन संदधाताꣳ[1] स्वाहा ॥ त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳ हवेहवे सुहवꣳ शूरमिन्द्रम् । ह्वये नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रꣳ स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः स्वाहा । यन्मे मनसश्छिद्रं यद्वाचो यच्च मे हृदः । देवास्तच्छमयन्तु सर्वꣳ सोमो बृहस्पतिश्च स्वाहा ॥ यद्विद्वाꣳसो यदविद्वाꣳसो मुग्धाः कुर्वन्त्यृत्विजः । अग्निर्मा तस्मादेनसः श्रद्धा देवी च मुञ्चताꣳ स्वाहा ॥ यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं पितरं वा जिहिꣳसिम । अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेहसꣳ स्वाहा ॥ ब्रह्मत्वे हौत्र आध्वर्यव आग्नीध्रे याजमाने[2] चैक एव यज्ञे यत्पर्याणि[3] तन्मे[3] देवा रक्षन्तां प्राणान्मे मा हिꣳसिषुः स्वाहा ॥ अहं ब्रह्माहꣳ होताहमध्वर्युरहमाग्नीध्रो ऽहं यजमान एक एव यज्ञे पर्याणि[3] तन्मे[3] देवा रक्षन्तां प्राणान्मे मा हिꣳसिषुः स्वाहेत्यैकाध्वर्यवप्रायश्चित्तानि हुत्वान्तर्वेद्यासीनः सर्वा देवता यजतीति विज्ञायते ।

अतिक्रान्तेषु होमेषु पर्वस्वाग्रयणेषु च ।
अरण्योर्ध्रियमाणेषु कथं तन्त्रं न लुप्यते ॥

---

१ Thus H C′, संधातारौ Tr, संदधातारौ B U.

२ Om. H C Tr.

३ Thus Tr B; पर्वणितंमे or तन्म C′ H U. I take पर्याणि as standing for परियाणि, 1st conj. praes. cp. अपर्याण ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शुचिश्च पावमानी च तन्तुमानथ पाथिकृत् ।
एता इष्टयः[१] प्रयोक्तव्यास्ततस्तन्त्रं[१] न लुप्यते ॥
शुचिः शोधयते पापं तन्तुस्तन्त्रं न लोपयेत् ।

पथिकृत्पन्थानमारोहेत्[२] पावमानी तु पावयेदिति नु[३] बौधायनस्य कल्पो । दर्शे व्यतीते पाथिकृती कार्या पौर्णमासे व्यतीते वैश्वानरी कार्योभये व्यतीत उभे[४] कार्ये बहुषु व्यतीतेष्वन्वारम्भणीया[५] स्यादिति[६] शालीकिः । ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥

अथ यद्यरणी जीर्णे स्यातां जन्तुभिर्मन्थनेन वा समाने नवे अन्ये अरणी आहृत्यामावास्यायामुपोष्य[७] श्वो भूते दार्शेनेष्ट्वा तस्मिञ्जीर्णे शकलीकृत्य गार्हपत्ये प्रक्षिप्य प्रज्वाल्य दक्षिणेनोत्तरारणिमादाय[८] सव्येनाधरारणिमुपर्यग्नौ धारयञ्जपत्युद्बुध्यस्वाग्ने प्रविशस्व योनिमन्यां देवयज्यां वोढवे जातवेदः । अरण्या अरणिमनुसंक्रमस्व जीर्णां तनुमजीर्णया निर्णुदस्वेत्ययं[९] ते योनिर्ऋत्विय इत्यरण्योरग्नीन्समारोह्य[१०] मन्थन-

---

१ इष्टीः प्रयुञ्जीत तत॰ Tr.

२ Thus Tr, ॰त्पंथानारोहेत् C′, ॰तस्थानमारोहेत् B, ज्ञानमारोहयेत् H U.

३ नु given by U C′ only.

४ उभये B U.

५ ॰भणौ Tr.

६ कार्येति U.

७ ॰मावास्यायामुपोष्य om. Tr B.

८ ॰रणीमादाय H.

९ निर्नु॰ Tr; after °दस्वेति H U C′ ins. अथ ।

१० ॰ग्निं instead of ॰ग्नीन् B; ॰रोप्य Tr B.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्वावृता गार्हपत्यं[1] मथित्वा[1] विहारं कल्पयित्वा गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये संतनीं[2] जुहोति मनो[3] ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञꣳ समिमं दधातु। या इष्टा उषसो निम्रुचश्च ताः संदधामि हविषा घृतेन स्वाहेत्यथाग्नये तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति शरावं[4] दक्षिणां ददाति सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ॥ ७ ॥
पञ्चमः ॥

अथारण्योर्व्यापत्तिं[5] व्याख्यास्यामो ऽष्टाभिर्निमित्तैर्विनश्यत्यमेध्यश्वचाण्डालशूद्रवायसपतितरासभरजस्वलाभिश्च[6] संस्पर्शने ऽरण्योर्विनाशस्तयोरुत्सृज्य[7] समाने नवे अन्ये[8] अरणी आहृत्याग्निसहमन्याधेयमरणिगतं[9] पुनराधेयं नष्टारणी अप्सु निमज्जति[10] भवतं नः समनसावित्यथोत्तरां छित्वा भित्वा

---

१ Tr om. गा॰ म॰, B om. गा॰।

२ Thus Tr B U, संततिं H C′.

३ All the MSS. abbreviate the mantra.

४ Thus Tr C′ H and the prāy. candrikā; शारावं B U.

५ अयातोरण्यो॰ H U C′;— ॰र्व्यापत्ती॰ Tr.

६ इभि॰ instead of ष्टाभि॰ Tr B U.— ॰चण्डाल॰ Tr.

७ ? Thus (°स्तयोरु°) Tr C′ and the Viv., °प्रायोरु° H, °स्तायोरु° B U.

८ Om. H U.

९ ? ॰सह॰ Tr C′ H B and the Viv., ॰गत॰ U— ॰माग्न्या॰ Tr.— ॰रणिगतं Tr and the Viv., ॰रणीगतं C′ H U ॰रणगतं B.

१० निमज्जति B C′, निमज्ज Tr H B and the Viv.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शकलीकृत्य मन्थनसामर्थ्यꣳ समारोपणसामर्थ्यं मन्थनशेषं वा प्रमन्थनं[1] च कुर्यात्समस्तशल्यवर्जꣳ । संतिष्ठते ऽरण्योर्व्यापत्तिः ।

॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

अथ हविर्दोषान्व्याख्यास्यामो यथैतन्नीलमक्षिकाशातिका[2] मत्कुणश्चैलशिरसोर्यूके[3] कीटो वा पिण्डकारी स्यात्क्षुद्रकीटमक्षिकापिपीलिकावर्जꣳ श्वमार्जारनकुलकुक्कुटमर्कटध्वाङ्क्षाखुपुरीषसिक्पदकेशश्मृतनखकुनखपूतिद्रप्सस्वेदासृक्स्नेहाश्रुकासचवथ्वार्द्रव्रणैर्वोपहतमन्यैर्वोपहतꣳ[4] रजस्वलया वा स्पृष्टं तथाप्रयतेन[5] भ्रूणघ्नेन वा दृष्टं तथापपात्रेणामेध्ये वा देशे । स्कन्नं दुष्टꣳ हविरपो ऽभ्यवहरन्ति । शीते[6] भस्मनि वा निधापयति[7] । भिन्दाहुती हुत्वाथान्यन्निर्वपेदाज्येन[8] वा प्रचरेदपि[9] तु[10]

---

१ Thus B H and the Viv.; प्रथनं U C′, प्रमंथं Tr.

२ Thus (०शातिका i. e. श्वाशातिका according to the Viv.), B and the Viv., ०शांतिका H C′. ०शीतिका U. ; Tr om.

३ Thus (०श्चैल०) U H C′ and the Viv., ०श्चेल B, ०चेल० Tr.

४ ०चवथ्वा० my conjecture; ०चवध्वा० Tr, ०चवथा० H, ०त्त्ववध्वा० U, ०त्त्ववथा C′, ०वर्ध्वा० B.; the Viv.: चवथुः क्षुतं ।

५ ०प्रपतेन H ; अप्रयतो नामाशुचिः the Viv.

६ शीत Tr C′.

७ ०यंति Tr H U.

८ ०थान्यन्नि० Tr, ०थान्यनि० B, ०थान्यंनि० C′ U, ०याज्यंनि० H.

९ After प्रचरेत् H U C′ ins. सैव तत्र प्रायश्चित्तिर् ।

१० Thus Tr C′ Viv. (sec. m.), नु H U B Viv. (pr. m.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

खलु त्रिप्रसंस्कारमाज्यं[1] ब्रुवत इति । मिन्दाहुती हुत्वा मनस्वतीं जुहोति । सैव ततः[2] प्रायश्चित्तिः[3] । ॥ ९ ॥ सप्तमः ॥

अथातो ऽग्नीनामुद्दातानां प्रायश्चित्तिराहुतयः संस्कारार्था दृष्टा भवन्ति । चतुर्होतार इत्येके । व्याहृतय इत्येके । मिन्दाहुती इत्येके । मनस्वतीत्येके । महाव्याहृतय[4] इत्येके[4] । ऽथ यदि सर्व एवोद्दायेयुरायतनेभ्यो ऽरण्योरग्नीन्समारोह्य[5] मन्थनस्यावृता गार्हपत्यं मन्थतीतः प्रथमं जज्ञे अग्निः स्वाद्योनेरधि जातवेदाः । स गायत्रिया[6] त्रिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्निति । छन्दोभिरेवैनं स्वाद्योनेः प्रजनयतीति ब्राह्मणमथ[7] यदि मथ्यमानो न जायेत यत्रान्यं पश्येत्तत आहृत्य होतव्यमित्यथान्यमलरमाणः[8] पुनर्मन्थेदथ यदि जात एवोद्दायेत्समारोपणमन्त्रं जपित्वा पुनरेव मन्थेदथैनमुप-

---

१ °संस्कारतसमा° U (pr. m.) Viv. (sec. m.), °संस्कारतसा° C′.

२ ततः Tr, तत U B H C′.

३ H U C′ add इति विज्ञायते ।

४ Om. Tr C′.

५ °रोप्य B U H.

६ गायत्र्या MSS.

७ After ब्राह्मणम् H C′ insert the passage (l. 11-12): अथ यदि... पुनरेव मन्थेत् ।

८ Instead of the words: अथान्यमलरमाणः ... पुनरेव मन्थेत् (l. 11-12) H C′ have (and cp. Rudradatta on Āp. IX. 2. 3): लौकिकमग्निमाहृत्य विहृत्याग्नीनन्तरारणी निधाय जुहुयात्पुनरेवालरमाणो मन्थयेदुक्तं मन्थनम्; these last two words not in C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तिष्ठत इषे रय्यै रमस्व सहसे द्युम्नायोर्जे ऽपत्यायेत्यथैनमुपसमिन्द्धे सारस्वतौ त्वोत्सौ समिन्धाताꣳ सम्राडसि विराडसीत्यथैनमुपसमाधायान्वाहार्यपचनमाहृत्य ज्वलन्तमाहवनीयमुद्धृत्य न्युप्योपसमाधाय[१] गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा दशहोतारं मनसानुद्रुत्याहवनीये जुहोत्यन्वारब्धे यजमाने स्वाहेत्यथ प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्ङाद्रुत्य[२] गार्हपत्ये दशात्मकं ब्राह्मण एकहोतेत्येतस्यानुवाकस्य दश स्रुवाहुतीरथ यद्यन्वाहार्यपचन उद्वायेद्गार्हपत्यादेनमुद्धृत्यान्वाहार्यपचने चतुर्होतारं जुहोति गार्हपत्ये दशात्मकमथ यद्याहवनीय उद्वायेद्गार्हपत्यादेनमुद्धृत्याहवनीये पञ्चहोतारं जुहोति[३] गार्हपत्ये दशात्मकमथ[३] यदि सवनगतानामग्नीनामाग्नीध्रीय[४] उद्वायेच्छालामुखीयादेनमुद्धृत्याग्नीध्रीये षड्ढोतारं जुहोति शालामुखीये दशात्मकमथ यद्यौत्तरवेदिक आहवनीय उद्वायेदाग्नीध्रीयादेनमुद्धृत्यौत्तरवेदिक आहवनीये सप्तहोतारं जुहोत्याग्नीध्रीये दशात्मकम् ॥ १० ॥

एतयैवावृतैकस्मिन्नुद्वाते द्वयोर्वा प्रतिविभज्य होतॄञ्जुहुयाद्व्याहृतीश्चेद्व्यस्ताः समस्ताश्च जुहुयात्तथा भिन्दाहुती जुहुया-

---

१ These two words found in C′ H U (in U they are cancelled), U ins. अथ after ०धाय।

२ These two words om. Tr C′ H.

३ H B read हुत्वा and insert जुहुयात् after दशात्मकम्।

४ सवनगतानामग्नीनाम् om. Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

न्मनस्वतीं चेदाहवनीये जुहुयात्तेषाजस्राणामन्वाहितानाꣳ सवनगतानां चाग्नीनामुद्वातानां प्रायश्चित्तिरेतदेव[1] होमकाले ऽन्वाधानवर्जमथ यस्याग्निरुद्धृतो[2] ऽहुते ऽग्निहोत्र उद्वायेदिति यथासूत्रं[3] वा कुर्यादपि वा गार्हपत्यादिध्ममादीप्य[4] मन्थन-मधिमन्थनमुपसमिन्धनमित्येतान्मन्त्रान्निगदेदपि[5] वा ज्योति-ष्मतीमिष्टिं निर्वपेदपि वा ज्योतिष्मतीभ्यामृग्भ्यां पूर्णाहुतिं जुहुयादपि वा ज्योतिष्मतीꣳ स्रुवाहुतिं जुहुयादग्नये ज्योति-ष्मते स्वाहेतीष्टिपूर्णाहुतिस्रुवाहुतीनां पूर्वंपूर्वं विधिं बलीयाꣳ-समाचार्या ब्रुवते । तत्रोदाहरन्ति

येये विशेषा लघवो यत्रयत्रोपलक्षिताः ।
कर्म तैर्न प्रसङ्गेन कुर्यादापत्सु तद्बुधः[6] ॥
विशेषान्सर्ववेदेभ्यः[7] प्रयत्नेनोपधारयेत्[8] ।
कर्मणां प्रविचारार्थमापत्सु[9] च समाप्नुयादिति ॥

---

१ Thus C′ H B U (pr. m.) and the Viv.; ॰त्तिषैव Tr, ॰त्तिरेवाथ यदि U (sec. m.).

२ यश्चस्याग्नि॰ Tr.

३ Viz. according to the ritual exposed in XIII. 7 : 124. 1.

४ Instead of ॰मादीप्य H U उद्धृत्य ।

५ अधिमंथनम् found in C′ Tr H U (pr. m.).

६ तद्बुतं H U.

७ ॰देवेभ्यः H Tr and once in the Viv.

८ प्रयत्नेनो॰ B.

९ प्रतिचारा॰ B U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यदि प्रसङ्गेन हुतं च[१] लौक्ये[१] मुग्धैर्वा[२] बालैर्हुतं स्याद्विहृतं[३] च पत्न्या तानरण्योरग्नीन्[४] समारोह्योदवसाय[५] मथित्वाग्नीन्विहृत्य पूर्णाहुतिस्तन्तुमती च कार्येत्यथ यद्यप्रसङ्गेन हुतं च[६] लौक्ये[६] मुग्धैर्वा[७] बालैर्हुतं[८] स्याद्विहृतं च पत्न्या तान्व्याहृतीभिर्विहृत्य पूर्णाहुतिस्तन्तुमती च कार्येति । ॥ ११ ॥ अष्टमः ॥

अथ वै भवति[९] निर्ऋतिर्वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति यस्य कस्यै च हविः क्षायति[१०] यद्यवदानानि विन्दन्ति नात्र प्रायश्चित्तं कुर्वन्ति । दहति ह वा एषो ऽध्वर्युरवदानानि । समू[११]ह्यैतान्येष[११] तर्पयति[११] । दहति ह वा एष य[१२] आज्यं[१२]

---

१ ? चलौक्ये Tr U, चलौक्ये C′ the Viv., चेलौवे H, चेलौक्ये B.

२ Thus B C′, मुग्धैर्नवा H, मुग्धेनवा Tr U the Viv.

३ विहृते H U.

४ Thus Tr and the Viv., त्वानारण्यो॰ H, थारण्यो॰ B U, तारण्यो॰ C′.

५ समारोप्योदवसाय H U, समारोप्य B, समारोह्य Tr C′.

६ Thus Tr C′ the Viv., चैलोक्ये B, स्याल्लौक्ये H, लौकिक्ये U.

७ Thus B, मुग्धैनवा H, मुग्धेनवा U C′, मुखेग्धनवा Tr.

८ Thus Tr B, वालैर्हुतं C′, वालैर्वाहुतं H U.

९ These three words not in H Tr.

१० Thus (and cp. Āp. IX. 1. 17) Tr B U the Viv. क्षारयति C′, क्षपयंति H.

११ समूह्यैतान्येष संतर्पयति U, समूह्यैतान्येष तर्पयति Tr, समूह्यैर्नान्येष संत॰ H, समूह्यैर्नतान्येष संत॰ B, समूह्यैतान्येषः संत॰ C′.

१२ Thus Tr and the Viv., यदाज्यं the other MSS.

पुरस्ताद्धुत्वाथावदानानि जुहोत्याज्येनोपरिष्टान्नाभिघारयति । तेषाꣳ संदग्धानां न देवास्तृप्यन्ति[1] न यजमानो । ऽथ हैनान्येष संतर्पयति य आज्यं पुरस्ताद्धुत्वाथावदानानि जुहोत्याज्येनोपरिष्टादभिघारयति । तेषाꣳ संतप्तानां तृप्यन्ति[2] देवास्तृप्यति[2] यजमानो[2] । ऽथ यद्याग्नेयात्पुरोडाशादग्नीषोमौ यजेताग्नीषोमीयाद्वाग्निं यजेत नैतत्प्रदानमित्याहवनीये स्रुवाहुतिं जुहुयाद्यद्वो देवा अतिपादयानीति । देवपवित्रमाग्नेय्यो याज्यापुरोनुवाक्या देवपवित्रमैन्द्रियो[3] देवपवित्रं प्राजापत्या देवपवित्रं व्याहृतय इत्यथ यदि होता याज्यापुरोनुवाक्यासु मुह्येत सर्वाभिराग्नेयीभिर्यजेतेति । विज्ञायते ऽग्निः सर्वा देवता इत्यैन्द्रीभिर्विज्ञायत[4] इन्द्रो वै सर्वा देवता इति । प्राजापत्याभिर्विज्ञायते प्रजापतिः सर्वा देवता इति । व्याहृतीभिर्विज्ञायते सर्वा वा ऋचः सर्वाणि सामानि सर्वाणि यजूꣳषि यद्व्याहृतय इत्यथ यदि यजमानो याजमानेषु मुह्येत व्याहृतीभिरेवान्तरेण वेद्युत्करौ प्रपदन[5] व्याहृतीभि-

---

१ देवतास्तृ॰ U (sec. m.).

२ Thus Tr, देवा (or देवता) स्तृप्यंत्यथ यज॰ U (sec. m.) B, देवास्तृप्यंति यजमानो H; C′ incomplete.

३ Thus U, ॰मिंद्रियो C′, ॰मैन्द्रो Tr U the Viv., ॰मैन्द्रिया H.

४ After the instrumental here and infra some of the MSS. ins. वा ।

५ प्रपादनं Tr. C′.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

रेवोपनिष्क्रमणं व्याहृतीभिरेवानुमन्त्रणं । विज्ञायते[१] सर्वा वा ऋचः सर्वाणि सामानि सर्वाणि यजूꣳषि यद्व्याहृतय इत्युपासते ह वै यज्ञं देवा[२] अन्तरिता[३] इदमु नो हविर्न कृतं तद्धोष्यत[४] इत्यां स्विष्टकृत इत्येक । एडाया इत्येक । आनुयाजेभ्य[५] इत्येक । आ शंयुवाकादित्येक । आ समिष्टयजुष इत्येक । ऊर्ध्वं चेत्समिष्टयजुषः स्मरेत्सꣳस्थाप्यैतामिष्टिमन्यामिष्टिमनुल्बणां तन्वीत । यज्ञो ह[६] वै[६] यज्ञस्य प्रायश्चित्तिरिति विज्ञायते ॥ १२ ॥ नवमः ॥

अथ सांनाय्यदुहो[७] धयेयुर्वेदत्सा वायव्यया[८] यवाग्वा[८] सायं यजेताप्येकस्यां दुग्धायां न[९] धीतां[९] दोहयेद्दुग्धाभिः सꣳस्थाप्यादुग्धानां[१०] वत्सानपाकृत्य श्वः सांनाय्येन यजेत ।

---

१ च ins. H U C′.

२ देवता H C′.

३ Thus H U C′, अंतर्हिता Tr B.

४ तस्माद्धो॰ Tr.

५ Thus, not आनू॰ the MSS.

६ ह्वैव Tr.

७ साम्नायाद्धो Tr, साय्यदुहो H.

८ Thus C′ Tr and the Viv.; वायव्यावा यवाग्वा B C′, वायव्ययायंवाग्वा C′.

९ ? नाधीतां Tr, नधोता B, नपीतां H U C′. The Vivaraṇa periphrases: अन्धामानीय तां दोहयीत (sic) ।

१० ॰स्थाप्य दुग्धानां Tr H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सायंदोहस्येदार्तिमार्छेदिन्द्राय[१] व्रीहीन्निरुप्योपवसेदिति यथासमाम्नातमपि वा प्रातर्दोहं द्वैधं कृत्वान्यतरदातच्य[२] सायंदोहस्थाने कुर्याच्छृतस्थान[३] इतरत्प्रातर्दोहस्येदार्तिमार्छेदैन्द्रं वा माहेन्द्रं वा पुरोडाशं निरुप्य तेन दध्ना सह प्रचरेदुभयं चेदार्तिमार्छेदैन्द्रं[४] पञ्चशरावमोदनं निर्वपेदिति । प्रसिद्धमाग्नेयेन प्रचर्यैन्द्रेण प्रचरेत्सर्वाणि चेद्धवींषि दुष्येयुर्नश्येयुरपहरेयुर्वाज्येनैता देवताः प्रतिसंख्यायमिष्ट्वैतामिष्टिमन्यामिष्टिमनुल्बणां[५] तन्वीत । यज्ञो ह[६] वै[६] यज्ञस्य प्रायश्चित्तिरिति विज्ञायते । ॥ १३ ॥ दशमः ॥

अथातश्छन्दस्यनाम्नातानि[७] हुतानुमन्त्रणानि व्याख्यास्यामो । वैमृधमिष्टमनुमन्त्रयत इन्द्रस्य वैमृधस्याहं देवयज्ययेन्द्रियाव्यसपत्नो वीर्यवाञ्छ्रीमान्भूयासित्यसपत्नो वीर्यवान्भूया-

---

१ After इन्द्राय C′ H U and the Viv. ins. वा महेन्द्राय वा but cp. T Br. III. 7. 1. 6.

२ ०न्यतरमातच्च B U, ०न्यतरदाषिच्च C′.

३ हुतस्थान इतरत् only in H U C′.

४ आर्तिमार्छेत् om Tr H C′.

५ प्रतिसंख्यामि० Tr; C′: प्रतिसंख्ययामि० ; the Viv. and B U as given in the text.

६ दैव Tr.

७ The Prāyaścitta candrikā makes the interesting statement, that these anumantraṇa formulas are taken from the Kāṭhaka (कंठोक्तः sic). Some of them occur indeed in the Kāṭhaka (v. i: 44. 5 sqq.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

समिति वा[1] । पर्जन्यस्याहं देवयज्यया सुयवसो[2] भूयासꣳ । सोमस्याहं देवयज्यया प्र प्रजया च पशुभिश्च जनिषीय सुरेता रेतो धिषीयेति वा । सवितुरहं देवयज्यया स्वस्तिमान्पशुमान्भूयासꣳ । सरस्वत्या अहं देवयज्यया वाचमन्नाद्यं पुषेयꣳ । सरस्वतो ऽहं देवयज्यया श्रद्धामना भूयासं । पूष्णो ऽहं देवयज्यया पुष्टिमान्पशुमान्भूयासं[3] । मरुतामहं देवयज्यया प्राणैर्ऋध्यासं । विश्वेषां देवानामहं देवयज्यया प्राणैः सायुज्यं गमेयं । द्यावापृथिव्योरहं देवयज्ययोभयोर्लोकयोर्ऋध्यासं भूमानं प्रतिष्ठां गमेयमिति वा । वाजिनामहं देवयज्यया रेतस्वी भूयासं । वरुणस्याहं देवयज्यया धर्मभाग्भूयासं । कस्याहं देवयज्यया ग्रविष्ठो[4] भूयासं । विश्वकर्मणो ऽहं देवयज्यया विश्वानि कर्माण्यवरुन्धीयादित्या अहं देवयज्ययाꣳहसो मुच्येय । वायोरहं देवयज्यया रत्नभाग्भूयासꣳ । सूर्यस्याहं देवयज्यया सुदृशीको भूयासमग्नाविष्णवोरहं देवयज्यया वीर्यवान्भूयासं । विष्णोरहं देवयज्यया

१ H U C' ins. पर्जन्यमिष्टमनुमन्त्रयते H U C', and thus each time further on, mutatis mutandis, before each formula (e.g. after सुयवसो भूयासमिति सोममिष्टमनुमन्त्रयते सोमस्याहं etc.). But cp. the expression (p. 342. 2.) यथादेवतमिष्टमनुमन्त्रयते ।

२ सूयवसो Tr only.

३ पशुमान् in Tr C' and Prāy. candrikā only.

४ गच्चिष्ठो Tr B.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ग्निपिविष्टो भूयासमर्यम्णो ऽहं देवयज्यया सुवर्गं[1] लोकं गमेयमिति । यथादेवतमिष्टमनुमन्त्रयत[2] एवमेनादिष्टानष्टाकपालानाग्नेयविकारानाचक्षत एकादशकपालानग्नीषोमीयविकारान्द्वादशकपालान्वैश्वदेवविकारानेककपालं भूमिकपालं च द्यावापृथिव्यविकारावतो[3] ऽन्यानाग्नेयविकाराꣳस्त्वन्सौम्यविकारान्दधिपयस्यामिक्षापशवः[4] सांनाय्यविकारा[5] वनस्पतिः स्विष्टकृद्विकार । उपाꣳशुयाजानुपाꣳशुयाजविकारानाचक्षत[6] इत्यथाप्युदाहरन्ति[6] हविःसामान्यं देवतासामान्यं कपालसामान्यमिति हविर्देवताकपालसामान्ये हविःसामान्यं बलीय[7] इत्यपि[7] वास्य यज्ञस्यागुर उदृचमशीयेति सार्वत्रिकम् ।

॥ १४ ॥ एकादशः ॥

॥ इति सप्तविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus U C′ Prāy. candr., स्वर्गं Tr B H.

२ ०देवत० H U C′.

३ Thus B U H Viv., ०विकारानतो Tr C′.

४ Thus (०विकारान्दधि०) U C′ and Viv.; ०विकारांदधि० Tr, ०विकारादधि० H, ०विकारानिति शालीकिर B. — C′ breaks off after पयस्यामक्षापशून्स (sic).

५ Thus Tr U B, ०विकारान् H.

६ Thus U; ०कारावचक्षत इत्य० H, कारानित्यथा Tr B.

७ Thus B H U and the Viv., बलीयोऽपि Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथ वै भवति यः पापयक्ष्मगृहीतः स्याद्यो वापरुध्येत देवेभ्य ऋषिभ्यः पितृभ्यो गोभ्यो ब्राह्मणेभ्य[१] स्तेनाभिग्रस्तोऽभिग्रस्यमानो वा स एतयेष्ट्या यजेतेत्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उपकल्पयते हिरण्यं। तस्याः प्रज्ञात उपवसथो। ऽथ प्रातर्हुतेऽग्निहोत्रे पुराग्नीनां प्रणयनाद्गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारब्धे यजमाने येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा। तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु मा स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय एव जुहोति प्राजापत्यं पवित्रꣳ शतोद्यामꣳ हिरण्मयम्। तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय एव जुहोतीन्द्रः सुनीती सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या। यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मां जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु स्वाहेत्यथ पृष्ठ्याꣳ स्तीर्त्वापः प्रणीयाग्नये ऽꣳहोमुचे ऽष्टाकपाल इति दशहविषमिष्टिं निर्वपति अपयित्वासादयति। तस्याः सप्तदश सामिधेन्यः। समिध्यमानां च समिद्धां चान्तरेण पावकवत्यौ धाय्ये दधात्यपामिदं न्ययनं नमस्त इति द्वे[२]। पावकवन्तावेवाज्यभागावग्नी[३] रक्षाꣳसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः। शुचिः पावक ईड्य इति

---

१ B U ins. पशुभ्य, which is neither found in the Prāy. pradīpa देवेभ्यः पितृभ्य ऋषिभ्यो गोभ्यो ब्राह्म॰ Tr, देवेभ्य ऋषिभ्यो ब्राह्मणेभ्यः पितृभ्य H.

२ द्वाभ्यां Tr B, द्वे H.

३ एव given by Tr only.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पुरोनुवाक्यामनूच्य यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनीमह इति यजति । यो धारया पावकया परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृत्विय[1] इति पुरोनुवाक्यामनूच्या कलशेषु धावति पवित्रे परिषिच्यते । उक्थैर्यज्ञेषु वर्धत इति यजत्यथ हविषामग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतस इत्येतस्मिन्ननुवाके याज्यापुरोनुवाक्याः सहसंयाज्या भवन्त्यथ[2] पुरस्तात्स्विष्टकृतः स्रुवाहुतीरुपजुहोति पवमानः सुवर्जन इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचं । प्रसिद्धेडाथान्वाहार्यमासाद्य हिरण्यं ददाति । समानं कर्म पत्नीसंयाजेभ्यो । ऽथ पुरस्ताद्गृहपतेः स्रुवाहुतीरुपजुहोति यद्देवा देवहेडनमित्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचꣳ । संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा । विसृजते व्रतमेतयैव यजेतर्तुव्यतिक्रमे[3] दारव्यतिक्रमे ऽयोनौ वा रेतः सिक्त्वैतयैव यजेत पातकोपपातकसंयुक्तो[4] द्वादशाहं महापातकसंयुक्तो मासं पुण्यमिच्छन्संवत्सरमृतुं वा तामेतां महापवित्रेष्टिरित्याचक्षते मृगारेष्टिरिति वा रहस्येष्टिरिति बौधायनः[5] । ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

---

१ Thus Tr U H, कृत्व्य B.

२ भवन्तीत्यथ Tr.

३ यजेतर्त्वतिक्रमे Tr.

४ पातकोवपातक॰ Tr, पातकोपातक॰ B. The Viv.: पातकोपपातकः महापातकानां रहस्यकृतानाम् ।

५ Tr B H repeat the last three words.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यथो एतस्यो ऽपरिमितं प्रवसतीति[1] न संवत्सरमति प्रवसतीत्येवेदमुक्तं भवति स उ चेदति प्रवसेत्पवित्रेष्ट्या यजेतेत्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उपकल्पयते हिरण्यं । तस्याः प्रज्ञात उपवसथो । ऽथ प्रातर्हुते ऽग्निहोत्रे पुरापां प्रणयनाद्गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारब्धे यजमाने येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु मा स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय एव जुहोति प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामꣳ हिरण्मयम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय एव जुहोतीन्द्रः सुनीती सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या । यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मां जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु स्वाहेत्यथ पृष्ठ्याꣳ स्तीर्त्वापः प्रणीयाग्नये पवमानाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति सरस्वत्यै प्रियाया उपाꣳश्वाज्यमग्नये पावकाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति सवित्रे सत्यप्रसवायोपाꣳश्वाज्यमग्नये शुचये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति वायवे नियुत्वत उपाꣳश्वाज्यमग्नये व्रतपतये[2] पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति विष्णवे शिपिविष्टायोपाꣳश्वाज्यमग्नये वैश्वानराय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति दधिक्राव्ण उपाꣳश्वा-

---

१ इति not in the MSS., but cp. III. 14 : 85. 2.

२ ॰तय इति Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ज्यमिति। अपथिलासादयति। तस्याः सप्तदश सामिधेन्यः। समिध्यमानां च समिद्धां चान्तरेण पावकवत्यौ धाय्ये दधात्यपामिदं न्ययनं नमस्त इति द्वे[1]। पावकवन्तावेवाज्यभागावग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः। शुचिः पावक ईड्य इति पुरोनुवाक्यामनूच्य यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा। ब्रह्म तेन पुनीमह इति यजति। यो धारया पावकया परिप्रस्यन्दते सुतः। इन्दुरश्वो न कृत्विय इति पुरोनुवाक्यामनूच्या कलशेषु धावति पवित्रे परिषिच्यते। उक्थैर्यज्ञेषु वर्धत इति यजत्यथ हविषामग्न आयूंषि पवस अग्ने पवस्वेत्यग्नेः पवमानस्योत नः प्रिया प्रियास्विमा जुह्वाना युष्मदिति सरस्वत्याः प्रियायाः अग्ने पावक स नः पावकेति पावकस्या विश्वदेवमा सत्येनेति सवितुः सत्यप्रसवस्याग्निः शुचिव्रततम उदग्ने शुचयस्तवेति शुचेर्वायुरग्रेग वायो शुक्रो अयामि त इति वायोर्नियुत्वतस्त्वमग्ने व्रतपा असि यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानीति व्रतपतेः प्र तत्ते अद्य किमित्ते विष्णो परिचक्ष्यं भूदिति विष्णोः शिपिविष्टस्य वैश्वानरो न ऊत्या पृष्टो दिवीति वैश्वानरस्य दधिक्राव्णो अकारिषमा दधिक्रा इति दधिक्राव्णो। ऽथ हुतानुमन्त्रणमग्नेः पवमानस्याहं देवयज्यया शुचिः पूतो मेध्यो विपाप्मा ब्रह्मवर्चस्यन्नादो भूयासमग्नेः पावकस्याग्नेः शुचेरग्नेर्व्रतपतेरग्नेर्वैश्वानरस्याहं देवयज्यया शुचिः

१ द्वाभ्यां Tr B.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पूतो मेध्यो विपाश्मा ब्रह्मवर्चस्यन्नादो भूयासमित्युपांशुयाजायामुपांशुयाजवदित्यथ[1] पुरस्तात्स्विष्टकृतः स्रुवाहुतीरुपजुहोति पवमानः सुवर्जन इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचमतिथिवत्यौ[2] दमूनवत्यौ संयाज्ये जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुपयाहि विद्वान्। विश्वा अग्ने अभियुजो विहत्य शत्रूयतामाभरा भोजनानि॥ मर्जाल्यो मृज्यते स्वे दमूनाः कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः। सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोजा विश्वां अग्ने सहसा प्रास्यन्यानिति। प्रसिद्धेडायान्वाहार्यमासाद्य हिरण्यं ददाति। समानं कर्मा पत्नीसंयाजेभ्यो ऽथ पुरस्ताद्गृहपतेः स्रुवाहुतीरुपजुहोति यद्देवा देवहेडनमित्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचं। संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा विसृजते व्रतमेतयैव यजेताभिशस्तो ऽभिशस्यमानो वैतयैव यजेतर्तुव्यतिक्रमे[3] दारव्यतिक्रमे ऽयोनौ वा रेतः सिक्त्वैतयैव यजेत संवत्सरमर्धपादमेकविंशतिरात्रं[4] वा। तिर्यग्योनिगताञ्ज्ञातीञ्जात्यन्तरे[5] वर्तमानान्दुष्कृतैरपरुद्धान्दश पूर्वा-

---

१ ॰शुयाजविकारवदित्यथ H U.

२ ॰मत्यौ U.

३ Thus B U H and Prāy. candr.; Tr. omits the passage.

४ Thus (अर्धपादम्) H and Prāy. candr., ॰मूर्ध्वपाद॰ U, मध्यपाद॰ Tr B. The meaning acc. to the Vivaraṇa is: द्वौ मासौ।

५ ज्ञातीन Tr and the Viv. ॰ज्ञातान् U; B and H. om.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

न्दशापरानात्मानं चैकविंꣳशं[१] पङ्क्तिं च पुनाति न[२] च[२] पुनरावर्तत[२] इत्यथाप्युदाहरन्ति

वैश्वानरीं व्रातपतीं पवित्रेष्टिं तथैव च ।

ऋतावृतौ प्रयुञ्जानः पुनाति दशपूरुषमिति[३] । ॥ २ ॥

द्वितीयः ॥

अथातो नक्षत्रेष्टीर्व्याख्यास्यामो । ऽग्निर्वा अकामयतान्नादो देवानाꣳ स्यामिति ता ब्राह्मणेन[४] व्याख्याताः । सा या वैशाख्याः पौर्णमास्याः पुरस्तादमावास्या भवति स सकृत्संवत्सरस्यापभरणीभिः[५] संपद्यते तस्यामारभेतेति । तस्या उपवसथे ऽरण्योरग्नीन्समारोह्योदवसाय[६] मथित्वाग्नीन्विहृत्याजस्रान्वापि वा[७] पौर्णमास्याममावास्यायां वोपवसेद्यस्यां[८] तस्मिन्न

१ Thus B U, विंशति H Tr and Prāy. candr.

२ These words omitted by Tr as also the following इति ; the Prāy. candrikā reads न स पुन° ।

३ Thus (and cp. Baudh. dhś. I. 2. 17, Vas. dhs. XXII. 10) Tr B (the last only °पुरुष° and U (sec. m.) and Prāy. candr.; पवित्रेष्टिमृतावृतौ । त्र्यगारेष्टिं प्रकुर्वाणः पुनात्याविंꣳशतिं (or पुनाति वि°) कुलमिति H and U (pr. m.).

४ See T Br. III. 1. 4 sqq.

५ Thus Tr B U (sec. m.) °भरणा H U (pr. m.) Prāy. candr.

६ °रोप्यो° B U H Prāy. candr.

७ Om. U B.

८ उपवसेत् om. Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

संपद्यते । तत्रैषो ऽत्यन्तप्रदेशो । हविरुच्छिष्टव्रतो[१] यजमानो[२] भवतीति विज्ञायते ऽपि वा जन्मनक्षत्रे कुर्यादायुष्कामस्य[३] यावज्जीवं[३] त्र्यवरार्ध्यो वा प्रयोगो । जीववन्तावाज्यभागौ यजत्या नो अग्ने सुकेतुना[४] त्वꣳ सोम महे भगमित्यथ[४] निर्वपत्यग्नये कृत्तिकाभ्यो जुष्टं निर्वपामीत्यग्निं[५] कृत्तिका यजेति संप्रेष्यत्याग्नेयमष्टाकपालमनुमत्यै चरुमिति[६] सर्वत्रानुषजति नक्षत्रहविर्मध्ये । अपथिलासादयति । तस्याः सप्तदश सामिधेन्यः । समिध्यमानां च समिद्धां चान्तरेण श्रीमत्यौ धाय्ये दधाति स्वारुहा यस्य श्रियो दृशे ऽदाभ्यः पुरएतेति । रयिमन्तौ पुष्टिमन्तावाज्यभागौ[७] यजत्यग्निना रयिमश्नवद्वयस्फानो अमीवहेत्यथ हविषामग्निर्मूर्धा भुवो ऽनु नो ऽद्यानुमतिरन्विदनुमते त्वमिति संचरयोर्याज्यापुरोनुवाक्या ।

---

१ ॰व्रतोपायी H U.

२ Om. Tr.

३ Thus reads Tr; the three other MSS. : ॰दायुष्कामस्त्र्यवरार्ध्यो; the manuscript tradition, however, seems to be defective, the Vivaraṇa runs : अपि वा जन्मनि क्रियेतायुष्कामः किं तत्र स्वजन्मनक्षत्रदेवत्यामिष्टिं यावज्जीवमथ वा त्र्यवरार्ध्यः प्रयोगः । जन्मनक्षत्रदेवत्यामिष्टिं जन्मनक्षत्रे निरावर्तयेदायुष्कामोऽत ऊर्ध्वं यथाश्रद्धमायुष्कामस्य ।

४ The two mantras are given Sakalapāṭhena in B.

५ इति om. U B H.

६ इति om. Tr B H.

७ पुष्टिमन्तौ om. Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

नक्षत्रहविषामग्निर्नः[1] पातु कृत्तिका[2] इति यथासमाम्नातमथ पुरस्तात्स्विष्टकृतः स्रुवाहुतीरुपजुहोत्यग्नये स्वाहा कृत्तिकाभ्यः स्वाहेति यथासमाम्नातꣳ[3] । स्विष्टवत्यौ[4] संयाज्ये हव्यवाहꣳ स्विष्टमिति । संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा । विसृजते व्रतम् । ॥ ३ ॥

एवमुत्तरमुत्तरं[5] प्रतितन्त्रमुत्तरउत्तरे[6] ऽहनि यजेत । विशेषान्व्याख्यास्यामः । प्रजापतिः सवितेत्युपांशु सर्पेभ्य आश्रेषाभ्य[7] आज्ये करम्भमिति । सर्वे यवा भवन्त्यधिश्रयण-काले तिरः पवित्रमाज्यमानीयाधिश्रित्य[8] तिरः पवित्रं कर-म्भानावपति[9] । पितृभ्यो मघाभ्यः पुरोडाशꣳ षट्कपालमिति । पैतृयज्ञिकेन निर्वपणप्रोक्षणाधिवपनसंवपनादीनि[10] व्याख्यातानि भवन्ति । तार्तीयसवनिकेन[11] सौम्येन प्रचरणकल्पो व्याख्यातो ।

---

१ ॰हविषोऽग्नि॰ H.

२ Tr gives a longer citation of the pratīka.

३ Tr. ins. अथ ।

४ ॰कृतौ U H.

५ एवमेवमु॰ U H.

६ Thus Tr; प्रतिमंत्रमु॰ H U, तंत्रमु॰ B and the Viv.

७ Thus (॰श्रे॰) B and Prāy. candr. as T Br. III. 1. 4. 7; ॰श्ले॰ U H Tr.

८ अधिश्रित्य given only by Tr.

९ Thus Tr B H and Prāy. pradipa; ॰भमानयति U.

१० ॰संवपन॰ om. Tr; ॰संयवनादीनि the Viv.

११ ॰सवनीयेन Tr.

ऽथैतद्वायवे निष्ट्यायै गृष्ट्यै दुग्धमिति । पयसः प्रातर्दोहवत्संस्कार[1] । अथ[1] विशाखाभ्यामिष्ट्वा तदानीमेव पौर्णमासीमाज्येन यजेताथ श्वो भूते मित्रायानूराधेभ्यश्चरुमित्युत्तराभिरषाढाभिरिष्ट्वा[2] तदानीमेवाभिजिता यजेताथ श्वो भूते विष्णवे श्रोणायै पुरोडाशं त्रिकपालमित्युत्तरेषु प्रोष्ठपदेषु पुरोडाशं भूमिकपालमिति । कपालमात्रं[3] भूमौ परिलिख्याङ्गारमधिवर्तयति[4] । तस्यैककपालवत्संस्कार[5] । अपभरणीभिरिष्ट्वा[5] तदानीमेवामावास्यामाज्येन यजेताथ श्वो भूते चन्द्रमसे प्रतीदृश्यायै पुरोडाशं पञ्चदशकपालमित्यभिनीयैवाहनि[6] निर्वपेदुदिते चन्द्रमसि प्रचरेत् एतमहोरात्राभ्यां चरुं निरवपतां द्वयानां व्रीहीणां शुक्लानां च कृष्णानां न सवात्योर्दुग्धे श्वेतायै च कृष्णायै चेत्यभिनीयैवाहनि[6] निर्वपेदस्तमिते प्रचरेदपि वा सन्धावेव निर्वपेत्सन्धावेव प्रचरेन्निर्वपणन्यायेन[7] प्रचरेदथैतमुषसे चरुमित्यभिनीयैव रात्रौ निर्वपेदुषसि प्रचरेदथैतस्मै नक्षत्राय चरुं निर्वपति । यथा त्वं देवानामस्येवमहं मनुष्याणां भूयासमिति निर्वपण-

---

१ ? Thus Tr B; ०रोथावि० H, ०रोथवि० U.

२ ०थानुराधे० Tr.

३ ०मंत्रं Tr.

४ प्रलि० U H.

५ ? Thus B; ०रोथापभ० U, ०रोपभ० H Tr.

६ हविर् ins. H.

७ निर्वपणन्यायेन प्रचरेत् in Tr only.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

काले यजमानायतन आसीनो यजमानो जपत्यभिनीयैवाहनि[1] निर्वपेददितेषु नक्षत्रेषु प्रचरेदथैतꣳ सूर्याय नक्षत्रेभ्यश्चरुमित्यभिनीयैव रात्रौ निर्वपेदुदिते सूर्ये प्रचरेदथैतमदित्यै चरुमथैतं विष्णवे चरुमिति यजति[2]। यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञ एवान्ततः प्रतितिष्ठतीति ब्राह्मणं। वरो[3] दक्षिणा भवतीति[3] विज्ञायतेऽपाघावद्धा[4]। प्रसिद्धः पशुः। पाथिकृत्येष्ट्वा दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेत नक्षत्रसत्त्रेण द्युतिरानन्त्याय। [5]ज्योतिषामयनेनेष्ट्वा पापं निर्णुद्य[6] ज्योतिष्टमुपजायतेऽप पुनर्मृत्युं जयतीति ह[7] स्माह[7] बौधायनः। ॥ ४ ॥

तृतीयः ॥

नवैरेवामावास्यायां[8] पौर्णमास्यां[8] वा यजेत नवैर्वाग्नि-

---

१ हविर् ins. H.

२ Om. Tr.

३ वरा दक्षिणा भवन्तीति Tr.

४ Thus (and cp. the Journal of the German Oriental Society, Vol. LVII, p. 742) U Tr, पाद्यावद्धा B, पाकद्रा H. The Vivaraṇa runs: अपाघावद्धा दक्षिणा इति शेषः। यथा अपाघास्तु श्रूयन्ते दक्षिणाः तास्वम्बिष्टि पष्ठौही वरान्दद्यात्कꣳसं च स्त्रियै चाभारꣳ समद्धा इति (cp TBr. III. 12. 4. 7).

५ Tr ins ज्योतिषा।

६ निर्मुद्य Tr.

७ Om. B.

८ Thus Tr H and the Viv.; ॰मावास्यां पौर्णमासीं वा U, नवैरेव पौर्णमासीममावास्यां वा B; the accus. instead of the locat. also Āp. VI. 30. 13.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

होत्रं[१] जुहुयादपि वाग्निहोत्रीं वा[२] नवानादयित्वा[२] तस्याः पयसा जुहुयादपि[३] वा[३] नवानां[३] यवाग्वा[३] सायंप्रातरग्निहोत्रं जुहुयादपि वा गार्हपत्ये चतुःशरावमोदनꣳ श्रपयित्वाग्रयण-देवताभ्यः स्विष्टकृच्चतुर्थीभ्यो[४] जुहुयादपि वा नवैरेव ब्राह्मणा-न्भोजयेत्स[५] एष[५] दध्युपचारकल्पो[६] हरितयवशमीधान्यौषधि-वनस्पतिमूलफलशाकानामनिष्ट्वाग्रयणं[७] याथाकामी[८] स्यात्पङ्क्ति-वैषम्याद्व्रीहिभिरिष्ट्वा[९] व्रीहिभिरेव[१०] यजेत । यवेभ्यो यवैरिष्ट्वा यवैरेव[१०] यजेत । व्रीहिभ्यो । ऽपि वा व्रीहिभिरेव[११] यवैर्वा यजेत । संतिष्ठन्त आग्रयणानि । ॥ ५ ॥ चतुर्थः ॥

---

१ Thus H U and the Viv.; नवैरेवा॰ B Tr.

२ Thus U and the Viv., वा नवानदयि॰ Tr, वावानादयि॰ H, वैनानादयि॰ B.

३ Om. Tr; cp. Āp. l. c. 15.

४ Thus (as gṛhyasūtra and Hir. śrs. III. 8. 23) Tr B, ॰र्थीभ्यो (as Āp. l. c. 16,) H U.

५ Thus U and the Viv., ॰स एवैष Tr, H B om. स ।

६ Thus Tr; दध्न्युपचार॰ B U, दध्न्युपचारि॰ H.

७ ॰शिंबी॰ instead of ॰शमी॰ H; ॰फलमूल॰ instead of ॰मूलफल॰ U; ॰निष्ट्वापि instead of ॰मिष्ट्वाग्रयणं (thus B U H and Viv.) Tr.

८ Thus B H, यथा॰ Tr U Viv.

९ Thus U and the Viv.; स्यासक्तिवै॰ B, स्यातान्पंक्तिवै॰ H, स्यात्तान् पङ्क्तिवै॰ Tr.

१० एव om. Tr.

११ एव om B U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथातः पशुप्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । स यदि पशुरुपाकृतो वाश्येत यदस्य पारे रजस इत्येताꣳ हुत्वा नैमित्तिकीं[1] द्वितीयां जुहोति यस्माद्भीषावाशिष्ठास्ततो नो अभयं कृधि । प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड नमो रुद्राय मीढुषे स्वाहेति[2] । यस्माद्भीषावेपिष्ठाः पलायिष्ठाः समज्ञास्थाः शकृदकृथा मूत्रमकृथा इत्येतेषु[3] निमित्तेषु य इदमकस्तस्मै नमस्तस्मै स्वाहेति तृतीयाꣳ । स यदि निषीदेद्यस्माद्भीषा न्यषद इत्येताꣳ हुत्वा तं मैत्रावरुणदण्डेनोत्थापयेदन्येनौदुम्बरेण वोर्ग्वा उदुम्बर ऊर्क् पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनवरुन्ध इति ब्राह्मणमुदस्य तिष्ठेत्युदश्वमुदश्वेत्यश्वमुच्छागेति छागमुन्मेषेति मेषमुद्वश इति वशां । स उ चेत्प्राक् पर्यग्निकरणान्म्रियेत याश्वमेधे प्रायश्चित्तिस्तां कृत्वाथान्यं[4] तद्दैवत्यं[5] तद्वर्णं[6] तद्वयसं[6] तद्रूपं तज्जातीयं पशुमालभेत । तस्योपाकरणादि सर्वमावर्तते निर्मन्थ्य सामिधेनीतच्छेषाघारसंप्रैषसंमार्गप्रवरप्रयाजवर्जमथ[7] यदि तज्जातीयं न विन्देताजावयो[8] र्गोअश्वा इत्यन्योन्यस्य प्रति-

१ ॰त्तिकां H U.

२ इति only in U (sec. m.)

३ Thus U (pr. m.) इत्येषु B, इत्येवमेतेषु Tr, इत्येवमेदेषु H.

४ Thus (and cp. XVIII. 11 : 355. 15.) Tr B; H U om. अथ ।

५ तद्दे॰ Tr and the Viv.

६ तद्वयसं तद्रूपं H U.

७ ॰सामिधेनित॰ Tr, ॰सामिधेनीस॰ H U.

८ Thus Tr, ॰ताजोवयो H U, ॰तांजावि B.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

निधयो भवन्तीति[१]। तेषां छागस्य[२] मेषस्योपाकरणीयावलाभे[२] ऽन्यतममालभेत[२]। त्वाष्ट्रेण प्रचरणकल्पो व्याख्यातो[१]। ऽथास्य[३] शरीरमप्सु प्रवेशयति न वा उवेतन्भियस्व आशानां त्वा विश्वा आशा इति द्वाभ्याम्। ॥ ६ ॥

अथ यद्यङ्गहीनः पशू रूपतो वर्णतो वाग्नेयीमाग्ना-वैष्णवीमैन्द्रीं वायव्यां प्राजापत्यामिति च कृत्वा तमेवोपा-कुर्यादथ यदि वपामाह्रियमाणाꣳ श्येनो ऽपहरेन्नश्येद्वा[४] पात्र्याꣳ हिरण्यमन्तर्धाय[५] चतुर्गृहीतं[५] गृहीत्वाहवनीये जुहो-त्यन्वारब्धे यजमान उद्यन्त्सुपर्णो[६] न विभाति सर्वꣳ हिरण्य-कुक्षिः सप्तशिराः पुरस्तात्। सर्वेषु लोकेषु विभुः प्रविष्टो गातुमस्मिन्यज्ञे यजमानाय विन्द[७] स्वाहेत्यथैतस्यै[७] वपायै स्थाने यत्किंचिन्मेदोरूपमवशिष्टꣳ स्यात्तदुत्पाद्य[८] तेन प्रचरे-

---

१ भवंति B U H.

२ Partly conjectural reading; छागस्य मेषस्येदुपाकरणीयावुपाकरणीयानमन्यतम० U, छागचेदुपाकरणीया उपाकरणीयातासन्यतम० H, छागं च मेषं चोपाकरणीयावावालभेदन्यतम० Tr, छागमश्चमेषस्योपाकरणीयावलाभेन्यतम० B. The Viv. तेषां छागस्य मेषस्योपाकरणीयाविति।

३ U ins. after थास्य : षट्त्रयमभिविदर्शयति, H ins. before थास्य : (व्याख्यात)रेथास्य षट्त्रयमभिविदर्शयति (cp. IX. 19 : 296. 3).

४ Thus B Tr U ; H corrupt.

५ Om. Tr.

६ उद्यंस्त० H, उद्यत्सु० U Tr, उद्गुत्सु० B.

७ Thus Tr, विंदत्स्वा० B H U.

८ Thus B, ०दुत्पाद्य Tr U H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

द्ंथ यद्येनां पुनर्विन्देत नैनामाद्रियेताथ यदि वपा हविरवदानं वा स्कन्देदा त्वा ददे यशसे वीर्याय चास्मास्वग्निया यूयं दधायेन्द्रियं पय इत्यादाय जुहोति यस्ते द्रप्सो यस्त उदर्षो दैव्यः केतुर्विश्वं भुवनमाविवेश। स नः पाह्यरिष्ट्यै स्वाहेत्यथ यद्यसꣳस्थिते पशौ शकुनिश्चषाल उपविशेच्चषालं प्रक्षाल्य यूपं प्रोक्ष्य तथैवाज्येन जुहोत्यापवस्व वदस्व[1] वा[1] सोमपीतये गातुमस्मिन्यज्ञे यजमानाय विन्द[2] स्वाहेति[2]।

॥ ७ ॥ पञ्चमः ॥

अथातश्चातुर्मास्यान्तरालव्रतानि व्याख्यास्यामस्तस्यैतद्व्रतं[3]। नानृतं वदति। न माꣳसमश्नाति। न स्त्रियमुपैति। नास्य[4] पल्पूलनेन वासः पल्पूलयन्त्यमृन्मयपाय्यशूद्रोच्छिष्टी। स्वयं पादौ प्रक्षालयते[4]। न लवणमश्नाति। न कौशीधान्यमन्यत्र[5] तिलेभ्यो। नासन्द्याꣳ शयीत। न स्त्रियमुपेयात्काममृतौ जायामुपेयाद्यद्यजातपुत्रः स्यादुभयोः कालयोर्मधुपूर्वं व्रत-

---

१ ? Thus U, वदस्व H, वदसुवा B, वदस्यसुवा Tr.

२ Thus Tr again, विंदत्स्वा० B U H, विदत्स्वा० Prāy. candr.

३ Thus B: व्याख्यास्यामो व्रतं चरेदिति तस्यैतद्व्रतं Tr; after व्याख्यास्यामः H and U have a passage which seems to be interpolated (from XXI. 1. : 69. 2, 3): तान्यस्य (these two words only in H) यावज्जीवप्रयोगीत्येवं चातुर्मास्यानाम(न)न्तरस्मिन्नहनि प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रतं चरेदिति।

४...४ om. Tr.

५ Thus (and cp. II. 20: 67. 1) B. कोशी० H U Prāy. candr. कौशि० Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मुपैति । मध्वश्नातीति ब्राह्मणं[1] । घृतमित्येवेदमुक्तं[1] भवति[1] । दैव्यं मध्विति । विज्ञायते ऽञ्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना दैव्येनेति । नान्यस्योच्छिष्टं भुञ्जीत । नान्यस्यार्त्विज्यं कुर्वीत । नाश्नीत । नाभ्यञ्जीत । न श्राद्धं[2] भुञ्जीत । न लोमानि वापयीत[3] । न दतो धावते[4] । न नखानि निकृन्तते[4] । कामं पर्वसु[5] केशश्मश्रुलोमनखानि[6] वापयीत । चतुर्षुचतुर्षु मासेषु निवर्तयेतेति ब्राह्मणं । संवत्सरादूर्ध्वं दार्शपौर्णमासिकमेव[7] व्रतमुपदिशन्ति तस्य चेद्वैश्वदेवस्य कालो[8] नातीयाद्यद्यतीयादग्नये[8] व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति[9] । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठत आमावास्यकालादिति[10] व्याख्याताः । कालातिक्रमेष्वापदि[11] यजेत । ॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

---

१ Thus Tr B; ॰णं वेदमुक्तं भवति घृतमित्येतद्वै H, ॰णे चैवेदमुक्तं भवति घृतमित्येतद्वै U; on this passage cp. Rudr. on Âp. VIII. 4. 11.

२ श्राद्धानि Tr.

३ Thus U H, वापयते B, छिंदीत Tr.

४ Thus MSS., we expect the optat.

५ पर्वाति Tr.

६ लोमनखानि om. Tr.

७ दार्शपूर्णमासिकं Tr.

८ Thus is the reading of U sec. m. U (pr. m.) B and Tr. om. the words यद्यतीयात् and B has कालोतीयाद् instead of कालोनाती॰ ।

९ शरावं दक्षिणां ददाति U ins. on the margin.

१० ॰स्यस्य कालादिति Tr.

११ Thus also the Vivaraṇa, काला अतिक्र॰ H. (rightly ?).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथातोऽध्वरदीक्षाप्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामो । दीक्षितश्चेदनृतं वदेदिमं मे वरुण तत्त्वा यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्न इति चतस्रो वारुणीर्जपेत् । कृष्णाजिनाद्व्यवच्छिन्नो दण्डाद्वा देवाञ्जनमगन्यज्ञस्ततो मा यज्ञस्याशीरवतु। वर्धतां भूतिर्दध्ना[1] घृतेन मुञ्चतु यज्ञो यज्ञपतिमंहस इति जपेदमेध्यमनिष्टं वा दृष्ट्वा जपतीत्युक्तमेतद् । अभिवृष्टोऽभिवृष्यमाणो वा[2] जपतीत्युक्तमेतद् । वर्तयित्वाप आचम्य जपति शिवाः पीता भवथ यूयमापोऽस्माकं योनावुदरे सुशेवाः। इरावतीरनमीवा अनागसः स्वस्ति नो भवथ जीवस इति । छर्दयित्वा निष्ठीव्य वा जपति यदत्रापि रसस्य मे निरष्ठविषमस्तृतः[3]। अग्निष्टत्सोमः पृथिवी पुनरात्मन्दधातु म इति । रेत स्कन्नमनुमन्त्रयते यन्मे रेतः परीतोषात्तदर्पिय[4]। अग्निहोत्रमिव[4] सोमेन तदहं पुनरादद इति । मूत्रं करिष्यन्पुरीषं वा पृथिव्या[5] लोष्टमादत्त इयं ते यज्ञिया तनूरिति । करोत्यपो मुञ्चामि न

---

१ दध्ना om. H.

२ om Tr.

३ निरष्ठविषम् B U H and the Prāy. candrikā, निरष्ठीविषम् Tr and a prayoga of the collection Burnell;—अस्तृतः or अस्तृत Tr B H and the same prayoga, अस्मृत B and the Prāy. candrikā.

४ परीतो॰ Tr B, परितो॰ U H Prāy. candrikā—॰र्पिय अग्नि॰ Tr, र्पिया। अग्नि॰ prayoga Burnell, ॰र्पियेग्नि॰ H, ॰र्पियाग्नि॰ U, ॰र्पिताग्नि॰ B, cp. Āp. X. 13. 10.

५ पृथिव्यां Tr U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रजामंहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति । लोष्टं प्रतिनिदधाति पृथिव्या संभवेति । बीभत्सा नाम[1] स्थापः[1] स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेत्यश्रु[2] । कफस्या[3] नाम स्थापः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति सूहानं[4] । तपस्या नाम स्थापः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति स्वेदं । दुःस्वप्नं दृष्ट्वा जपत्यभिपर्यावर्तते[5] दुःस्वप्न पापस्वप्नादभूत्यै[6] । ब्रह्माहमन्तरं करवै न हि स्वप्नमुपग्रय[7] इति । स्वप्ने ऽन्नं भुक्त्वा जपति यदन्नमद्यते नक्तं न तन्मातः क्षुधो ऽवति । सर्वं तदस्मान्मा हिंसीन्न हि तद्ददृशे दिवेति । लोहितमुत्पतितं दृष्ट्वा कण्डूय[8] वा जपति नमो रुद्रियाभ्यो ऽद्भ्यः स्वाहेति । न वर्षति धावेद्यदि धावेन्नमो रुद्राय[8] वास्तोष्पतय[9] इत्येतामृचं जपेन्नान्येन दीक्षितेन समेयाद्यदि समेयात्कया नश्चित्र आभुवदित्येतामृचं जपेद्देव-

१ Thus (and cp. Âp. X. 14. 1) Tr, नामाप स्थः H U Viv. and Prāy. candrikā ; B om. this passage.

२ Thus the prayoga Burnell ; •श्री Tr, ०श्रुपाते U ; H totally corrupt and B defective.

३ Thus Tr, Viv. and prayoga Burnell ; कफे निर्गते कफस्या U.

४ Thus the prayoga Burnell, स्नोढं Tr, स्नेढं B and Viv, स्वस्था H.

५ Thus MSS., read with Av. VII. 100 जपति पर्यावर्तं ।

६ The original reading of Baudh. is difficult to restore. ०म्राउपभुज्यते B, ०म्रोभुङ्क्ते Tr, ०म्रोपसुक्तौ U Prāy. candr. ०म्रोपसुक्तौ H.

७ Thus B U Tr and Prāy. candr., ०प्रथ H.

८ Thus MSS.

९ वायवे Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यजनादन्यत्राभ्युदितो ऽभिनिर्मुक्तो वा सूर्यो मा देवो देवेभ्यः पात्विति जपेदितीत्वा[1] इमानि[1] सर्वास्वेवाध्वरदीक्षासु प्रायश्चित्तानि भवन्तीति[2] बौधायन। आवान्तरदीक्षायै विसर्गादिति शालीकिः। ॥ ९ ॥ सप्तमः ॥

अथातः सर्वयज्ञानां प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः। सर्वत्र स्कन्नच्छिन्नभिन्नभग्ननष्टदुष्टविपरीतहीनेषु[3] [4]हविःस्यन्दनास्रावितपतितस्फुटितेष्वद्विजश्वानबिडालकाकखरमृगपशुपक्षिसरीसृपादीनामन्यत्कीटानामृत्विजो[5] ऽग्नीनामन्तरागतानां[5] द्वादशगृहीतेन[5] स्रुचं पूरयित्वा दुर्गां[6] मनस्वतीं[6] महा-

---

१ Thus Tr (reading only ०त्वा), जपेदितीमानि B U H.

२ इ स्माह ins. H U.

३ Thus the Prayāscittapradipa, and H and the Viv., the last two omitting, however, ०छिन्न०; स्कन्नेछिन्नेभिन्ने भग्ने० B U, स्कन्नेभिन्नेछिन्नेभग्न० Tr; ०हीन B.

४ हविस्यंदना० B, हविस्यंदता० H, हविस्यन्दना० Tr, हविर्विस्यंदन० U.

५ One of the most difficult passages! स्फुतिवेष्वविर्द्विज० U, स्फुतितेषुद्विज B U, ०स्फुदिताद्विज० Tr. The Viv. reads अद्विज० (द्विजातिरिक्ताः शूद्रादयः) – श्वानवि (or वि)डाल० all, but the Viv. ०श्वानोविडाल० explaining श्वनः शकटम्; this points to अद्विजश्वानोबिडाल० – Before खर H U have शुक० – ०सरोसृपादिर् H U and the Viv., सरीसृपादि० Tr, सरीसृपादीनाम् B. – अन्यत्कीटानाम् the Viv., अन्यत्कीटो B, अन्यत्कीटानाम् H U. – ग्नीनामंतरागतानांद्वा० U (sec. m.), ग्नीनंतरागतानांद्वा० H U (pr. m.) ग्नीनामंतरागकेद्वा० B Tr, ग्नीनामंतरागकेद्वा० Viv.—Read perhaps instead of अन्तागतानाम्: अन्तरागमने। In the Gṛhyasūtra (IV, 8) this passage also is to be found equally corrupt.

६ Thus Tr, दुर्गामनस्वती B U H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

व्याहृतीस्तिस्रो जुहुयाज्जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो निदहाति वेदः। स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः स्वाहेति[१]। कार्यविपर्यासे च[२] मन्त्रब्राह्मणमात्रं[३] दर्भेध्माबर्हिःपरिधिविधृतिपवित्रहविःकपालस्रुक्स्रुवारणिकृष्णाजिनप्रणीताग्न्युद्वासनेन[४] यत्किंचित्कार्यविपर्यासः स्याद्ये चान्ये चाज्यस्थाल्याः स्रुवेणोपघातं प्रायश्चित्तानि जुहोति प्रजापतये स्वाहा हिरण्यगर्भाय स्वाहेत्यथ पितामहां जुहोति भृगूणां पतये स्वाहाङ्गिरसां तपसे स्वाहेत्यथ महाव्याहृतीर्जुहोति भूरग्नये च पृथिव्यै च महते च स्वाहा भुवो वायवे चान्तरिक्षाय च महते च स्वाहा सुवरादित्याय च दिवे च महते च स्वाहा भूर्भुवः सुवश्चन्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च स्वाहेत्यथ व्याहृतीर्जुहोति भूः स्वाहा भुवः स्वाहा सुवः स्वाहा भूर्भुवः सुवः स्वाहेति। ॥ १० ॥

॥ अष्टमः ॥

मन्त्रहीने ऽतिरिक्ते वा दुरधीते दुरागते।
अनागते ऽवषट्कारे[५] अतीते[६] वापि[७] यद्धुते[८] ॥

---

१ दुर्गा ins. B.

२ च found in H Tr and the Vivaraṇa.

३ Thus B, °मात्र Tr, °मंत्रभेदे च U, °मात्रोभेदे च H.

४ This whole passage is incomprehensible to me; हविः om. B K. – °कपालनामस्रु° H U – °वरणी° B K U – प्रणीतानामग्न्युद्वासनादि H U.

५ °ट्कृते H.

६ Thus Tr, ऽतीते H U, ध्यतीते B.

७ चापि Tr, B.

८ ? °ते B Tr, °तं H U.

हविषः[१] स्यन्दनादग्नेर्होतुर्हीनस्वरेण[२] च ।
अतिदाहे च हविषां यत्किंचित्पात्रभेदने ॥
कपालनाशे भेदे च चतुष्पाद्यन्तरागते[३] ।
प्रणाशे च पवित्रस्य[४] आज्यस्यैवात्रलोडने[४] ॥
हविषां च विपर्यासे स्वलिच्चप्रयतेषु च ।
यज्ञप्रसारणीकाले[५] द्वैधीभावे समुत्थिते ॥
भिन्दाकृती च होतव्ये व्याहृत्यः प्रणवादिकाः ।
वारुण्यस्तन्तुमत्यश्चान्वग्निश्च[६] मनस्वती ॥
महाव्याहृतयः सप्त प्राजापत्या तथैव च ।
प्रसंधानाय यज्ञस्य[७] लेते[७] मन्त्राः प्रकीर्तिताः ॥
अप्रायश्चित्तिको यज्ञो ह्यसुरैः संप्रभुज्यते ।
असुरैर्भुक्तयज्ञस्तु[८] देवान्दोषेण[९] सङ्श्रयेत् ॥

---

१ Thus Tr and the Viv. हविषाँ U, हविषां B, हवि H.

२ होष्ट॰ Viv.

३ Thus Tr B and the Viv., ॰ष्पादंतरागतौ U, ॰ष्पादांतरागतौ H.

४ Thus U, ॰त्रस्याज्य॰ Tr H, ॰त्रस्यचाज्य B.

५ ? Thus U H, प्रसारणा॰ Tr, प्रासारणा॰ B; प्रसारणिकाले यज्ञप्रसारिणीं (sic) यज्ञविस्तारः the Vivaraṇa.

६ Thus Tr H T U, ॰मत्यश्चाथान्व॰ B.

७ Thus Tr, यज्ञस्थैते U (pr. m.) and H, स्वेचैते U (sec. m.). स्वतत्ते B.

८ Thus H U B, ॰यज्ञस्य Tr.

९ Thus Tr B, यज्ञेन U, द्रयज्ञन H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऋत्विजो यजमानं[१] च[२] आयुषो[२] ब्रह्मवर्चसात्[३]।
प्रच्यावयेद्दुरिष्टं तत्तस्माद्दोषात्प्रणाशयेदिति[४] ॥

॥ ११ ॥ नवमः ॥

अथातोऽनुग्रहान्व्याख्यास्यामः[५] । सायꣳहोमं चोपोदयं[६] जुहुयात्प्रातर्होमं चोपास्तमयं[६] कालेन कालमनतिक्रम्य । कालो[७] दर्शपूर्णमासयोरग्निहोत्रस्य च न[८] स्कन्दते[८] न व्यथत इति[९] विज्ञायत । आ प्रातराहुतिकालात्सायमाहुतिकालो नातीयादा सायमाहुतिकालात्प्रातराहुतिकालो । ऽथ यदि सायꣳ सायं दोषा वस्तोर्नमः[१०] स्वाहेत्यहुतिꣳ हुत्वाग्निहोत्रं जुहुयाद्यदि प्रातः प्रातर्दोषा वस्तोर्नमः[१०] स्वाहेत्याहुतिꣳ हुत्वाग्निहोत्रं जुहुयादथ यदि पूर्वस्यामाहुत्याꣳ हुताया-

---

१ Thus B K U (pr. m.), ॰मानश्च Tr, मानं वा U (sec. m.).

२ ह्यायुषो Tr.

३ ॰वर्चसः Tr.

४ Thus H U; ततस्मा॰ B, तुतस्मा॰ Tr.—The last words repeated in B Tr.

५ Thus Tr B and the Viv., नुकल्पान्व्या॰ H U.

६ Thus U H, वो॰ B Tr and the Viv.

७ Thus H; काले U, कालेन B कालेन च Tr.

८ Thus H U, मस्कंदने B, स्कन्ने Tr; ॰होत्रस्य च स्कंदनं व्यथते Viv., cp. the citation of Bhāradvāja in Rudradatta's comm. on Āp IX. 7. 3.

९ च ins, H U.

१० वस्तर्दोषा U and Prāy. candrikā.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

माहवनीयो ऽनुगच्छेदग्निर्दारौ दारावग्निरिति वदञ्छकले[1] हिरण्यं निधायोत्तरामाहुतिं जुहुयात्कालातिक्रमेष्वापद्धोम[2] । आमावास्यस्य[2] कालात्पौर्णमासस्य कालो नातीयादा पौर्णमासादामावास्यस्यां व्रीह्याग्रयणस्य कालाच्छ्यामाकाग्रयणस्य कालो नातीयादा यवाग्रयणस्य[3] कालाद्व्रीह्याग्रयणस्या[3] श्यामाकाग्रयणाद्यवाग्रयणस्यां[4] वरुणप्रघासानां कालाद्वैश्वदेवस्य कालो नातीयादा साकमेधेभ्यो[5] वरुणप्रघासानामा शुनासीर्यात्साकमेधानामा वैश्वदेवाच्छुनासीर्यस्यां दक्षिणायनपशोः कालादुत्तरायणपशोः कालो नातीयादोत्तरायणपशोर्दक्षिणायनपशोरोत्तरवसन्तज्योतिष्टोमस्य[6] कालात्पूर्ववसन्तज्योतिष्टोमस्य[7] कालो नातीयात्संमस्तस्य संवत्सरस्या[8] निज्यासुत्या[8] । ऋषयो ह स्म तत्प्रयोयुगा[9] आसंस्ते ऽर्धमासायार्धमासायाग्निहोत्रमजुहवुः[10] । प्रतिपदि सायं चतुर्दशगृहीतानि गृह्णाति ।

---

१ Thus U, वदच्छ॰ Tr, वदेछ॰ B H.

२ Thus Tr, ॰होममामा॰ U, होमामा॰ B U.

३ Thus Tr, ॰ग्रयणाद्व्रीह्याग्र॰ B H, ॰ग्रयणकालाद्व्रीह्याग्र॰ U.

४ श्यामाकाद्यवा॰ Tr.

५ Thus U, ॰धानां H B, ॰धानां कालाद्य॰ Tr.

६ Thus Tr, ॰पशोरुत्तरवसंत॰ B U.

७ Thus Tr, ॰त्पूर्ववसंतस्यज्यो॰ B, ॰त्पूर्ववसंतज्यो॰ U.

८ ? Thus Tr U, ॰त्सरस्य स्थानी॰ B; H om. this passage.

९ तत्प्रयोयुगा Tr, प्रयोगा H and the Viv. (pr. m.) तत्प्रयोगा B, प्रयोग U, प्रयोयुगा Viv. (sec. m.) which explains अतिशयेन प्रयोगविदः ।

१० Thus Tr B, र्धमासेर्धमासेग्नि॰ H U – ॰त्रमजुहवुः Tr, ॰चंजुहुयुः U H, ॰चंजुहुवुः B; on this passage cp. Hir. pi. sū. II. 9 : 56, 11.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सकृदुन्नयते हविरेका[१] समित्सकृद्धोमः[१] सकृदुपस्थानꣳ । सकृत्पाणिनिमार्जनमेवं प्रातरथ षण्मासानकृते ऽग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासाभ्यामनिष्ट्वाग्रयणैश्चातुर्मास्यैः पशुबन्धेन चाग्नये पथिकृते ऽग्नये तन्तुमते ऽग्नये वैश्वानरायाग्नये व्रतपतय इति[२] पुरोडाशान्निरुप्याग्निहोत्रꣳ हुत्वा[३] दर्शपूर्णमासाभ्यामिष्ट्वाग्रयणैश्चातुर्मास्यैः[४] पशुबन्धेन चाथ संवत्सरमकृते ऽग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासाभ्यामनिष्ट्वाग्रयणैश्चातुर्मास्यैः पशुबन्धेन चाग्नये पवमानायाग्नये पावकायाग्नये शुचये ऽग्नये पथिकृते ऽग्नये तन्तुमते ऽग्नये वैश्वानरायाग्नये व्रतपतय इति पुरोडाशान्निरुप्याग्निहोत्रꣳ हुत्वा[३] दर्शपूर्णमासाभ्यामिष्ट्वाग्रयणैश्चातुर्मास्यैः पशुबन्धेन च । ॥ १२ ॥

अथ हविषामर्थे व्रीहियवौ । तयोरलाभे[५] प्रियङ्गवः कोद्रवोदारवरकवर्जꣳ[६] श्यामाकनीवारवेणुयवास्तरसंपाककन्दमूलफलान्यापः[७] सक्तुमिति[८] । घृतमाज्यार्थे । गव्यमिति प्रत्यय-

---

१ Thus Tr B, एकाꣳ समिधꣳस॰ U H.

२ B U H put व्रतपतये before वैश्वानराय ।

३ Tr ins. अग्निहोत्रं जुहुयाद् ।

४ ॰र्मास्येश्च Tr.

५ Thus B Tr, the Viv. and the Prāy. candr.; ॰रभावे H U.

६ ? Thus Tr H U, ॰वोद्दारक॰ B; ॰वोदारकमाषवर्जं the Prāy. dīpikā.

७ Uncertain reading; ॰संवादकंदमू॰ Tr, ॰संवाकंदमू॰ B U, ॰संयाकेमू॰ H, ॰सकंदमू॰ Prāy. pradīpa.

८ Thus H U, सक्तमिति B ॰सक्तूनिति Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्तस्यालाभे माहिषमाजं वा घृतमाज्यार्थे प्रयुञ्जीत[१] । भोजनेष्वविरुद्धं मन्यन्त[२] एके । तयोरलाभे तैलं प्रतिनिधिस्तस्यालाभे जर्तिलतैलमतसीकुसुम्भसर्षपवार्च्चस्नेहा[३] इति[३] शिष्टप्रामाण्यादत ऊर्ध्वमलाभे यवपिष्टानि व्रीहिपिष्टानि श्यामाकपिष्टानि वाद्भिः संसृज्याज्यार्थे प्रयुञ्जीत । कुशा स्तरणार्थे[४] । तेषामलाभे शरमयकुतपाश्ववालमुञ्जसुगन्धितेजनार्जुनादारदूर्वाश्यामाकाः[५] वीरवृक्षा इक्षव इत्येतेभ्यः । प्रस्तरबर्हिर्विधृतिपवित्रयूपरशनाशलाकपरिस्तरणान्तर्धानासनशयनस्तोत्रोपाकरणार्थाः कार्याः सर्वतृणेभ्यो वा शुष्कशुण्ठिनलबल्बजकृष्णतूलतृणवर्जं[६] । पालाशः खादिरो वेध्मस्तयोरलाभे याज्ञिकानां वा[७] वृक्षाणामन्यतमस्तेषामलाभे ऽरुकपित्थकोविदारशल्मलिश्लेष्मातकनीपनिम्बतिलकबाधकविभीतकराजवृ-

---

१ Thus B U, प्रयुंजवे Tr., H. omits the passage.

२ B U ins. इति ।

३ Emended; ॰वार्चस्नेहाग्निशिष्ट॰ Tr, ॰वार्चावास्नेहाच्छिष्ट॰ B, वार्चवास्नेहा इति शिष्ट॰ H U.

४ स्वास्तरणा॰ H U.

५ शरमय॰ Tr, शरमय्य॰ U, शरमय्यः H U – ॰र्जुनादार॰ Tr, ॰र्जुनादारा॰ B U, र्जुनशरा H.

६ Thus Tr (reading only शूर्ण instead of शुण्ठि); शुक॰ H U, ॰शीर्णबिल्वकृष्ण॰ B; ॰शुडिनवल्बकृष्ण॰ H, ॰शुंडिनवलवन॰ U. Sāyaṇa (citing in his bhāṣya on the darśapūrṇamāsa) gives शुंब instead of शुण्ठि॰ ।

७ Om. by Sāyaṇa in his citation.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

चकरञ्जपलाण्डुवर्जं[१] । सर्ववनस्पतीनामिध्मो भवतीत्येके[२] । दक्षिणानां काले गौर्हिरण्यं वासस्तेषामलाभे फलानां मूलानां भक्ष्याणां[३] दद्यान्न त्वेव न यजेत ।

नित्यं[४] नित्येषु युक्तः स्यात्तथैवाजस्रिकेषु च ।
यस्य नित्यानि लुप्तानि[५] तथैवाजस्रिकाणि च ॥
विपर्यस्थो[६] न स[७] स्वर्गं गच्छते पतितो हि सः ।
तस्मान्मूलैः फलैर्वापि[८] मधुना तरसेन[९] वा[९] ।
नित्यं नित्यानि कुर्वीत न च नित्यनि लोपयेत् ॥

न च नित्यानि लोपयेदिति ॥ १३ ॥ दशमः ॥

॥ इत्यष्टाविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus Tr and B (B reading, however, ॰भल्लातौ॰ and ॰पर्णार्जुन instead of ॰पलाण्डु॰ ; both have ॰वार्भ्रीणस॰ insead of ॰बाधक॰). Sāy. in a citation agrees with the above given reading, putting only करञ्ज between कपित्थ and कोविदार ; U reads : नीपनिंबतिलकबाधक विभीतकराजवृक्षशाल्मलिरक्तं (sec. m. खरव, करंजपिश्यकोविदारश्लेष्मातक-पलांडु (sec. m. पर्णार्जुन) वर्जं ; H : नीपनिंबबिल्वाकवार्भ्रीणकवैभीतकराजवृक्ष-शाल्मकटंकपित्थंकरंजककोविंदारश्लेष्मातकपलांडुवर्जं ।

२ After एके the MSS. exc. Tr and the Viv. ins. यद्यदि ।

३ Thus H U, भक्ष्याणां B, भक्षणानां Tr.

४ Thus B U and Viv. ; नित्या Tr, निष्णुं H.

५ युक्तानि Tr.

६ Thus Tr B and Viv. ; विपदंस्था U H.

७ सः U च Tr.

८ Thus U H and Viv. ; मूलफलैः Tr B.

९ Thus B and Viv. तरसापिवा Tr U H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथाभिदग्धानि[1] सदोहविर्धानानि समस्तदेवयजनमावृतैव[2] क्रियेरन्ननावृता[3] वा[4] वसतीवरीः प्रथमं गृह्णीयादिति[5] वाधूलकस्य मतमथेतरानानुपूर्वमित्यथ[6] यदि °भिन्नेषु कपालेषु सर्वाणि[8] निपतेयुस्तत्र यावत्स्मूतं[9] पुरीषमादाय वसतीवरीभिः संयुत्य[10] विस्राव्य प्रचरेत्तत्र प्रायश्चित्तं ग्रहाणामेकेन जुहुयादाग्नीध्रीयविनाश आग्नेय्यर्चा[11] जुहुयादग्निर्मूर्धा दिव इति । वैष्णव्या हविर्धाने[12] विष्णो त्वं नो अन्तम इत्याग्नेय्या[13] सुच्वयमग्निः सहस्रिण इति । वायव्यया वायव्येषु वायो शतं हरीणामित्यैन्द्रिया[14] सदसीन्द्रं विश्वा अवीवृधन्निति । वैश्व-

---

१ अथाति° H U and the Vivaraṇa.

२ Thus Tr H U and Prāy. candrikā, समस्तंदेव° B.

३ Thus B and the Viv., क्रियेरन्नावृता Tr H U, cp. Rudradatta on Āp. XIV. 25. 2.

४ Om. T B, given by U H and the Vivaraṇa.

५ Thus Tr B, गृह्णीरन्निति H U.

६ Thus B, °तरानानुपूर्वमित्यथ Tr, °तरानानुपूर्व्यं भवत्यथ U, °तरान्यनुपूर्वं भवंत्यथ H.

७ Om. H.

८ कपालानि यत्र ins. B, यत्र ins. Tr.

९ यावत्पूतं U and Viv., यावत्पतं B H, यावन्मूतं Tr.

१० Thus U, °युज्य H B, °सृज्य Tr.

११ °ग्नेय्या B U H.

१२ °र्धानं B Tr.

१३ The passage अग्नेय्या...हरीणामिति found in H U only.

१४ °त्यंद्रीया H B °त्यंद्रा Tr, त्यंद्रा U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

देव्या प्राग्वंशे विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं म इति । सर्वेषु मिन्द्राहुती जुहुयाद्वाहुतीश्चापि वेष्टिं निर्वपेदगारदहने[1] ग्रामवान्[2] सर्वविनाशे तन्तुमती[3] । दग्धेषु[4] सोमेषु[4] वा नष्टेषु वा सोमानामुपघातापहारेषु[5] वा यथालाभमंशून्हुत्वा वसतीवरीभिः[6] संयुत्याभिषुत्य[6] प्रचरेत्सर्वविनाश ओषधीभिरभिषुत्य प्रचरेत्तत्कृत्वा[7] पुनर्यजेतेति श्रुतिरेवमेव कुर्यात्सा[8] प्रायश्चित्तिरिति ॥ १ ॥ **प्रथमः** ॥

अथ होत्रकाणामन्योऽन्यस्य मैत्रावरुणश्चोदयेदपि[9] वान्योऽन्यस्य याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यां[10] यजेत[10] तस्य प्रायश्चित्तं । ब्राह्मण एकहोतेत्यस्यानुवाकस्य प्रथमेन होतुर्जुहुयाद्द्वितीयेन मैत्रावरुणस्य तृतीयेन ब्राह्मणाच्छंसिनश्चतुर्थेन पोतुः पञ्चमेन नेष्टुः षष्ठेनाच्छावाकस्य सप्तमेनाग्नीध्रस्याध्वर्युः प्रधानदेवतामनुच्चारयित्वा योन्यामुच्चारयेद्यद्वो देवा अतिपादयानीत्येतया स्रुवाहुतिं जुहुयाद्दशात्मकेनाष्टमेन नवमेन पूर्वोक्तं

---

१ Thus Tr U Viv., °दाहे B H.

२ Thus all the MSS. and the Vivaraṇa.

३ Thus Tr and the Viv., मतीं B H U.

४ दहनेषु Tr.

५ Thus Tr B; वोपघातापहारेषु U, वेध्यघातापहारेषु H.

६ °वरीभिःसंयुज्य U, °वरीः संपूज्य H, Tr B om. these three words.

७ तत् om. H U.

८ सा om. U Tr.

९ Thus Tr °श्चोदयत्यपिवा B U H and the Viv.: H om. अपि वा।

१० Thus Tr B and the Viv., °वाक्याभ्याभवचि H, °वाक्या भवति U.

प्रायश्चित्तं कुर्यादुक्थ्यपर्यायेषु[१] यथाक्रमेण जुहुयाद्द्वयमेन षोडशिरात्रिपर्यायेभ्यो[२] राथंतराय स्वधये । तथा शिपिविष्ट-स्तोत्रे वाजपेये । तथातिरिक्तस्तोत्रेष्विति[३] यथाचोदितमन्यो यजेत्तत्प्रथमो[४] यजेज्जपेद्वा स्वयं चोदितः स्वयमेव यजे-द्द्वितीय एव[५] प्रायश्चित्तं भवेत्सोमे ऽन्यच्चैवं कुर्याद्धोतान्येन यजेदन्येनैव[६] मैत्रावरुणो वा पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्यात्तथा याज्यापुरोऽनुवाक्यास्वन्यथान्यत्प्रायश्चित्तं[७] भवेद्यथाश्वमेधस्याज्य-होमेष्वारण्यानां पशूनां[८] स्रुवाहुत्या ऊनातिरिक्तपुनरुक्त-व्याघातेषु[८] भिन्दाहुती जुहुयात्तथेष्टकोपधाने । ऽथ[९] देव-सुवां[९] हविषामन्यद्बीजमन्यदैवतस्य[१०] कुर्यात्तदुत्सृज्य पुनरुत्पाद्य यजेदतिशिष्टं[९] सह यजेज्जपेद्वा । पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्या-दिति । ॥ २ ॥ द्वितीयः ॥

---

१ ०क्थ० H U.

२ Thus B H, षोडशि निरात्रि० Tr U.

३ इति in Tr only.

४ Thus Tr U, यजेतत्प्र० B, यजेनप्र० H.

५ एवं B only.

६ Thus B U, यजेतान्यं दैवतं Tr (H om.).

७ ? Thus Tr, ०क्यास्वन्यथान्यतप्रा० B, ०क्यास्वथान्यथान्यत्र प्रा० H, ०क्यास्वथान्यत्र प्रा० U.

८ ? Thus Tr, ऊनातिरिक्तेषु पुनरुक्तव्याघातेषु U, ऊनातिरिक्तेषु H, न्यूनातिरिक्तेषु B.

९ थ om. H U.

१० ? ०षामन्यंबीजमन्यंदैव० B, ०षामन्यं बीजमन्यदैव० Tr H, ०षामन्य-दन्यदै० U.

अथ वितते यज्ञकर्मणि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामस्त्वौषधं पयः पशुः सोम आज्यमित्येतेषु न्यूनेषु वा नष्टेषु वापहृतेषु[1] वा[1] पुनरुत्पाद्य गृह्णीयाद्यत्र स्मरेत्प्राक् स्विष्टकृत उत्पादनं भवति । स्विष्टकृत ऊर्ध्वं स्मरेत्तत्संस्थाप्यैतेनैव[2] पुनर्यजेत्सह यजेद्वाथ यदि निरुप्य स्मरेदन्यं[3] दैवतममुष्मै त्वेति प्रतिविभज्याभिमृश्य[4] सर्वं जुहुयादमुष्मै स्वाहेति । यत्र[5] स्मरेत्तत्रैवमेव कुर्यादासादनादथ[6] यद्यासाद्य स्मरेदन्वायात्य स्थानेषु जुहुयादन्यद्वा[7] पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्यादन्यासु देवतास्विष्टासु[8] नष्टेषु दुष्टेषु वा[8] दोषवति[9] तन्त्रे प्रधानमावर्तयेत्सर्वैष्टिरशेषतस्तस्य[10] कः कर्मण उपक्रमो भवतीति । भागिनो दैवतस्य शूर्पादानप्रभृति कर्म कृत्वा अपयित्वासाद्य स्वस्थाने[11]

---

१ These two words in Tr only.

२ तत् om. B H.

३ ॰न्यद्दैवतं H.

४ तदानीमेव ins. U.

५ वा ins. B U H.

६ जुहुयात् instead of कुर्यात् Tr.

७ अन्यत् in U only. Is it to be cancelled ?

८ Thus B U, ॰ष्टासुनेषुदुष्टेषु वा H, ॰सुंनष्टेषु वा Tr.

९ Thus B U, शेषवति Tr, – षवति B.

१० H आवर्तते instead of आवर्तयेत् ; ॰सर्वैष्टिरशेषेतस्य Tr, ॰सर्वैष्विष्टिरशेषतस्तस्य B U, ॰सर्वैशिरशेषेतस्तस्य H ; सर्वैष्टिरशेतः gives the Vivaraṇa.

११ स्व om Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रचरेत्तत्र प्रायश्चित्तं मिन्दाहुती जुहुयाद्व्याहृतीश्चैवं[१] पश्वावुपाकरणप्रभृत्या[२] स्विष्टकृतः[२] पूर्वोक्तं[३] प्रायश्चित्तं[३] कुर्यादथ[३] यदि प्रातरनुवाकमनुपाकृतमादित्यो ऽभ्युदियात्कथं तत्र प्रायश्चित्तं भवतीत्युषाः केतुना जुषतां यज्ञं देवेभिरन्वितम्। देवेभ्यो मधुमत्तमꣳ स्वाहेति मिन्दाहुती व्याहृतीश्च हुत्वोपाकुर्यादथ यदि प्रातरनुवाके ग्रस्यमान आदित्यो ऽभ्युदियादुद्वयं तमसस्परि त्वं चित्रमित्येताभिः स्रुवाहुतीर्जुहुयादथ यदि सोमो नाविः स्यान्नवोनवो भवति जायमानो यमादित्या अꣳशुमाप्याययन्तीत्येताभ्याꣳ[४] स्रुवाहुती[४] जुहुयाद्यदि[५] सूर्याचन्द्रमसोर्ग्रहणं[५] विद्यत एतदेव ॥ ३ ॥

अथ यदि ग्रहान्गृहीष्यमाणो भागिनीं देवतामगृहीत्वा योन्यां गृह्णीयात्तयामुष्मै[६] स्वाहेति तदानीमेव सर्वं जुहुयाद्भागिनीं पुनर्गृहीत्वा मिन्दाहुती जुहुयादपि वा ग्रहाणामेकेन जुहुयात्सर्वान्वाचस्पते विधे नामन्नित्येवमादीन्ग्रहान्होत्रकाणां[७] ग्रहेषु वा चमसेषु वा हविर्दोषोक्तदोषो[८] भवे-

---

१ ०व H U.

२ Thus Tr, ०प्रभृतितथास्विष्ट० H U B.

३ Thus Tr, पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तमथ B, ०दुक्तमथ H U.

४ एताभ्यां स्रुवाहुतीर (sic) and यदि only in Tr.

५ सूर्यचंद्र० B U H.

६ ०याद्या० H U.

७ Thus Tr, होत्रणां or होतृणां B U H.

८ Before भवेत् H U ins. वा।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्।तथापो[1] ऽभ्यवहृत्य[2] तत्प्रायश्चित्तं कृत्वा तथा पुनर्गृहीत्वा जुहुयाच्चमसेषु[2] पुनरुन्नीय जुहुयाद्धुत्वा वा तस्मिन्हिरण्यमन्तर्धायाप आनीय भक्षयेत्।तस्यैव ततः प्रायश्चित्तिर्।अथ यदि सवनकालो ऽतिक्रामेदग्निर्मूर्धा दिव इत्येतस्यानुवाकस्य प्रथमेन गायत्रेण[3] जुहुयात्प्रातःसवने[4]। तथा त्रैष्टुभेन[5] माध्यंदिने सवने। तथा जागतेन[5] तृतीयसवने। ऽत ऊर्ध्वमतिरात्र[6] उत्तरमहर्नाधिगच्छेद्।यदि गच्छेद्यज्ञभ्रेष आगच्छेत्।तच्च प्रायश्चित्तं सर्वान्होतॄन्जुहुयाद्।विज्ञायते ब्रह्म वै चतुर्होतार इति। तस्माच्चतुर्होतॄनेव जुहुयादत ऊर्ध्वमहःसंख्यां[7] नाधिगच्छेदेकाहेष्व्।अथ[8] सवनीयानां प्रायश्चित्तिर्।अथ यदि पूतिगन्धः[9] स्यात्तदुत्सृज्य पुनरुत्पाद्य प्रचरेद्।अपि वोष्णोदकेन प्रक्षाल्याज्ये[10] ऽवधाय[10] पुनः श्रपयित्वा प्रचरेत्।तच्चापि यदि[11] पूतिगन्धो भवेत्तदुत्सृज्य पुनरेवोत्पाद्य प्रचरेत्।तथा सवनीयानां पुरो-

---

१ ०त्तथापव्रत्य Tr.

२ Thus Tr, चमसेषुवा B H U.

३ गायत्र्या Tr.

४ प्रातः सवने जुहुयात् B H U.

५ त्रिष्टुभा, जगत्या Tr.

६ ०तिरात्रादुत्तर० Tr.

७ Thus H and Viv. ; संख्या B U, संख्यं Tr.

८ यदि ins. Tr.

९ Thus B and Viv., पूतीगंध U, पूतीगंधाः H, पूतीगंधं Tr.

१० Thus U, ०ज्येनावधाय H, ०ज्येन—B, ०ज्येन, omitting अवधाय, Tr.

११ in U only.

डाशानां। तथा सांनाय्यानामथ यदि स्तोत्रꣳ शस्त्रं प्रतिगरं वोत्सृजेन्मिन्द्राहुती हुत्वोपाकुर्यादथ यद्येकाꣳ स्तोत्रीयाꣳ सूक्तं वर्चं वार्धर्चं वा प्रतिगरं वोत्सृजेन्मिन्द्राहुती हुत्वा जपेत्स्तोत्रो-पाकरणप्रभृत्या[1] होमाद्वाचं यच्छेद्यदि वाचं विसृजेद्वैष्णवी-मृचं जपेदथ यद्याश्राव्य वाचं विसृजेद्वैष्णवीमृचं जपेद्विष्णो त्वं नो अन्तम इति। पुनरेवाश्राव्य[2] यजेदूनातिरिक्तपुनरुक्त-व्याघातेष्वन्येषु वान्यत्र प्रायश्चित्त[3] मिन्द्राहुती जुहुयात्सर्व-स्थानेषु मिन्द्राहुती यज्ञशरीरमिति श्रुतिस्तस्मात्सर्वेषामाचा-र्याणां प्रशस्तमिति। ॥ ४ ॥ तृतीयः ॥

अथ यदि हुताहुतौ सोमौ सꣳसृज्येयातामाहवनीया-दुदीचो[4] ऽङ्गारान्निरूह्य[5] तेषु जुहुयाद्यज्ञस्य हि स्थ ऋत्वि-याविन्द्राग्नी चेतनस्य च। हुताहुतस्य तृष्यतमहुतस्य हुतस्य च॥ हुतस्य चाहुतस्य चाहुतस्य हुतस्य च। इन्द्राग्नी अस्य सोमस्य वीतं पिबतं जुषेथाꣳ स्वाहेति। तस्य नित्यभक्षमनु-वर्तयति[6] मा[6] यजमानं तमो विदन्मर्त्विजो मो इमाः प्रजाः। मा यः सोममिमं पिबात्सꣳसृष्टमुभयं कृतमित्यथ यद्यन्य-

---

१ Thus Tr B, ०स्तोत्रादानप्रभृत्या U H.

२ एव om. Tr.

३ ०त्तेषु Tr.

४ ०यादेवोदीचो Tr B.

५ Thus Tr U, ०न्निर्वर्त्य B H.

६ ०वर्तयेन्मा U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

हुतास्त्वमसा अन्यहुतैः संसृज्येरन्सोमे वा सोममभिगृह्णीयादित्येतदेवाथ यद्यन्यवृता ऋत्विजो ऽन्यवृतैः संसृज्येरन्दीक्षिता[1] दीक्षितैर्वान्यच्च व्रात्यस्तोमात्सत्त्राच्चेत्येतदेवाथ यदि सुतः सोमो ऽभिवृष्येत[2] तदित्पदं[2] प्रत्यस्मै पिपीषत इत्येताभ्यांꣳ स्रुवाहुती हुत्वा[3] तस्य[3] नित्यभक्षमनुवर्तयतीन्दुरिन्दुमवागादिन्दोरिन्द्रो ऽपात्। तस्य त इन्द्रविन्द्रपीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो भक्षयामीत्यथ यदि सुते सोमे यजमानो म्रियेत भयं वागच्छेत्सर्वाणि हवींꣳषि पात्र्यांꣳ समवधाय द्रोणकलशे सोमं जुह्वामाज्यं पशुमन्यस्यामित्येकामाहुतिं जुहुयाद्ये[4] देवा येषामिदं भागधेयं बभूव येषां प्रयाजा उतानूयाजाः। इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यो ऽग्निहोतृभ्यो देवेभ्यः स्वाहेति हुत्वात ऊर्ध्वं पैतृमेधिकं कर्म प्रतिपद्येताभये[5] वा[6] पुनर्यजेत। जीर्णस्याशक्तस्य[7] चाग्निहोत्रचेष्टायामात्मन्यग्निसमारोपणं[7] विद्यत इत्यात्मनि समारूढेष्वग्निषु[8] न खादेन्न पिबे-

---

१ ॰दीक्षितौ B H U.

२ ॰वृष्येततददित्पदं H, ॰वृष्येत्तददित्पदं B U, ॰वृष्येत्तदित्पदं Tr.

३ जुहुयात्तस्य Tr.

४ जुहोति ये Tr.

५ ॰पद्यतेभये Tr.

६ H. om. वा ; it is added sec. om. in U and found in B Tr.

७ Thus Tr, ॰क्तस्याग्निहो॰ H U B.—॰त्मन्यग्निसमा॰ Tr, ॰त्मसमा॰ B U H.

८ अग्निषु om Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्वोपरि शय्यायां[1] शयीत नाप्सु निमज्जेन्न मैथुनं व्रजेत्कामं खादेत्कामं पिबेत्कामं त्वेवोपरि शय्यायां[1] शयीत नैवाप्सु[2] निमज्जेन्न मैथुनं व्रजेदिति[3] । प्रक्षालितपादपाणिरप आचम्य प्राङ्मुख उपविश्याग्निहोत्रयजुषा[4] यावन्मात्रं व्रतयित्वा तूष्णीं भूयो व्रतयेत्प्रजापतिं मनसा ध्यायन्नित्येवमेवोपासीता शरीरविमोक्षणात्[5] । ॥ ५ ॥ चतुर्थः ॥

अथ वै भवति[6] यथा वै पुत्रो जातो म्रियत एवं वा एष म्रियते यस्याग्निरुख्य उद्वायति । यन्निर्मन्थ्यं कुर्याद्विच्छिन्द्याद्भ्रातृव्यमस्मै जनयेत्स एव पुनः परीध्यः । स्वादेवैनं योनेर्जनयति । नास्मै भ्रातृव्यं जनयतीति ब्राह्मणमुख्यश्चेदुद्वायेदप्सु भस्म प्रवेश्योखायां शकृत्पिण्डेन परिलिप्य पुनरेवैनां[7] प्रवृज्य परिदायाहुतिषाहं कृत्वाथैनां[8] स्रुवाहुतिभिरभिजुहोति[9] सुवर्न घर्मः स्वाहा सुवर्नार्कः स्वाहा सुवर्न शुक्रः स्वाहा सुवर्न ज्योतिः स्वाहा सुवर्न सूर्यः स्वाहेत्यर्कवतीभ्यामर्कसमिधावभ्या-

---

१ शय्यायां H B U.

२ नत्वेवाप्सु B U (H def.).

३ इति om. Tr.

४ Thus the Vıv., °होत्रं यजुषा the MSS.

५ °वि° om B H U.

६ See T S. V. 7. 5. 1.

७ पुनरेवैनं B, पुनरेवान्यां Tr.

८ °थैनं Tr, °थैषां B.

९ °हुतीभि° Tr H U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दधात्यर्कः पवित्रं पवित्रमर्को रजसो विमान इति द्वाभ्यां । मुञ्जकुलायप्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येत कृष्णाजिनवाचनादथ वै भवति तमो वा एतं गृह्णाति यस्याग्निरुख्य उद्वायति । मृत्युस्तमः । कृष्णं वासः कृष्णा धेनुर्दक्षिणेति । कृष्णं वासः कृष्णां धेनुꣳ शतमानꣳ[1] हिरण्यमिति ददाति[2] । तमसैव तमो मृत्युमपहते । ऽथो तेजो वै हिरण्यं । तेज एवात्मन्धत्त इति ब्राह्मणमथ यद्यासन्दी शिक्यमगारं वा दह्येत वैश्वानरीभिः समिधोऽभ्यादध्याद्वैश्वानरो न ऊत्येत्येतेनाष्टार्चेनाथ यदि वसतीवरीकलशः[3] पान्नेजन[4] एकधनाः[4] कुम्भेष्टकाः कथनेष्टका[5] वा परासिच्येरन्यूपो वा भिद्येत रशना वा छिद्येत चषालं वा भिद्येतौदुम्बरी वा भिद्येत ग्रावा वा भिद्येत द्रोणकलशो वा दीर्येतान्यद्वा यज्ञे दारुमयं मृन्मयं[6] वा पात्रं भिद्येत तत्स्वेनैव यजुषा स्व[7] आयतने[7] निधायोपधायाभिमन्त्रयते[8] भूरायुर्मे धारयत प्राणं मे धारयत प्रजां मे

---

१ Tr ins. च।

२ Found in Tr only and in a citation in the Mahāgnisarvasva.

३ Thus Tr, the Viv. and the Prāy. Candrikā, वसतीवरकल॰ H U, वसतीवरः कल॰ B.

४ Thus B and the Prāy. Candrikā, पान्नेजना H, पान्नेजनीरेक॰ U, पन्नेजनीरेक॰ Tr.

५ Thus Tr B, क्वथने॰ U, कथने॰ H.

६ मृण्मयं Tr.

७ Thus Tr. and the Viv. स्वस्थाने U, स्वस्थाने B H.

८ Thus Tr, निधायवोपधायाभि॰ B, निधायवोपधायावाभि॰ H U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

धारयत पशून्मे धारयत मा म आयुः प्राणः प्रजाः पशवः परामिच्येरन्नित्यथ यदि दारुमयं पात्रमाहवनीये[1] ऽनुप्रहरेदथ[2] यदि[2] मृन्मयमपो[3] ऽभ्यवहरेद्भूमिर्भूमिमगान्माता[4] मातरमप्यगात्। भूयास्म पुत्रैः पशुभिर्यो नो द्वेष्टि स भिद्यतामिति । ॥ ६ ॥ पञ्चमः ॥

[5]अथातो ऽग्निहोत्रस्य लौकिकविधिं व्याख्यास्यामः । पुराग्निहोत्राद्गार्हपत्यादरण्योरग्नीन्समारोपयन्त्ययं[6] ते योनिर्ऋत्विय इत्यन्तर्वेद्यरणी निधाय लौकिके[7] ऽग्नौ जुहुयात्सायमुद्धरति[7] सायमाहुतिं हुत्वा[8] प्रातरुद्धरति प्रातरुद्धरति प्रातराहुतिं हुत्वेति विज्ञायते । ऽथाग्निहोत्रं चतुर्भिर्लुप्यते[9] होमोपस्थानव्रतदर्शपूर्णमासैरिति । तन्तुमत्येष्ट्वा[10] दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेत । संतिष्ठते विच्छिन्नप्रायश्चित्तिः[11] । ॥ ७ ॥ षष्ठः ॥

---

१ After पात्रं H U B ins. भिन्नम्।

२ अथ यदि om. Tr.

३ मृण्मयं Tr.

४ ०वहरेयुर्भूमि० H U.

५ The first part of this kh. differs considerably in the MSS. I have given the text of Tr, which, on the whole, agrees with the Vivaraṇa.

६ पुराग्निहोत्रस्य कालाद्गार्हपत्यभस्मनारणी संस्पृश्या (or संस्पर्श्या) रण्योः समारोपयत्ययं B U H.

७..७ लौकिकमग्निमाहृत्य सायमुद्धृत्य B U H.

८ इति विज्ञायते ins. B U H.

९ Thus the Viv., ०र्लुप्येत the MSS.

१० इष्ट्वा om. Tr.

११ Thus Tr and the Vivaraṇa ; ग्निहोत्रस्य लौकिकविधिः B U H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथापद्यग्निहोत्राणां[1] समासस्तद्यथा राष्ट्रविभ्रमो व्याधयोऽध्वगमनं गुरुकुलवासो देशकालद्रव्यानुपपत्तिरन्यैश्चायोगो[2] यासु[3] विद्यत इति । तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति । कामं पूर्वाह्णे वापराह्णे वाग्निहोत्रवेलायां वा यथासूत्रं[4] वा कुर्यात्प्रसिद्धं वा[4] यजमानस्या प्रवासात्प्रसूतः[5] प्रसिद्धं प्रतिपदि सायं[5] चतुर्दश चतुर्गृहीतानि गृह्णाति सोपवसथे पार्वणे वाथेतरस्मिन्पञ्चदश[6] । प्रसिद्धं सर्वं समित्प्रभृति कर्म । मन्त्रांस्त्वेकवत्संस्थाप्य सायमग्निहोत्राणि[7] हुत्वा प्रातरग्निहोत्राणि[8] जुहुयात्सायमुपक्रमः प्रातरपवर्गः । काले[9] पार्वणे न यजेत । नोर्ध्वं[10] पाक्षिकात्समासो न प्रसङ्गे नाश्रद्दधानस्याथाप्युदाहरन्ति[11]

---

१ Thus Tr and the Viv. ; अथाप्यग्नि° B U H.

२ Tr ins. होम after °काल° ।

३ Thus H U, धासु Tr (grantha!), वान्यासु B.

४ Instead of these four words Tr प्रसिद्धं only.

५..५ Thus Tr; प्रवसतः प्रसुतः प्रतिपदीष्ट्वाथ U H, प्रवसत् प्रतिपदि सायं B.

६ वा only in Tr.

७ Thus U, °त्राणां Tr B H.

८ Thus U, °त्राणां Tr B, °त्राण्यं H.

९ कालेथ H.

१० Thur Tr, नोर्ध्वं B U H.

११ Thus Tr, °दधानस्य अथाप्यु° B, °दधाननव B °दधानेनव U (the last two om. अथाप्युदाहरन्ति).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अश्रद्धा परमः[1] पाप्मा पाप्मा ह्यज्ञानमुच्यते ।
अज्ञानाल्लुप्यते धर्मो लुप्तधर्मो ऽधमः[2] स्मृतः ॥
श्रद्धया शुध्यते बुद्धिः श्रद्धया शुध्यते मतिः ।
श्रद्धया प्राप्यते ब्रह्म श्रद्धा पापप्रणाशिनी[3] ॥

तस्माच्छ्रद्दधानेनाप्रसङ्गेन[4] संपन्ने[4] काले[4] तन्त्रमत्या यजेतैवं लौकिकप्रयोग एवमकृत एवं विध्यपराधे चाथाप्युदाहरन्ति न वृथाग्नीनुद्वासयेन्नैवानापत्सु । वीरहा वा एष देवानां यो ऽग्निमुद्वासयत इति । तस्माच्छ्रद्दधानस्याप्रासङ्गिकस्य[5] चान्यत्रापि[6]

येये विशेषा लघवो यत्रयत्रोपलक्षिताः ।
तैः कर्मसंस्तरे[7] कुर्यान्न्यायोपेतं यथा भवेत् ॥
स्वशास्त्रे विद्यमाने[8] यः परशास्त्रेण वर्तते ।
भ्रूणहत्या समं तस्य स्वशास्त्रमवमन्यतः ॥
आर्षेयस्य स्वशास्त्रस्य प्रदेशास्तद्गुणैः समाः ।
कर्मणां प्रविचारार्थमापत्सु च समाप्नुयादिति ॥ ८ ॥

---

१ परमा MSS.

२ Thus B H U, धर्मः Tr.

३ Thus Tr, ०प्रनाशिनी U, ०प्रमोचनी B H.

४ ? Thus Tr (only संपन्नेन), ०प्रसंगेन प्रसंगेन संपन्नेकाले U, ०प्रसंगेन काले B H; the Viv. also has प्रसन्नेकाले ।

५ ? Thus H U, ०धानस्याप्रसंगिक० B, ०धानेनाप्रसंगिकस्य Tr.

६ Thus Tr, ०कस्यान्यात्रापि B, ०कस्य च अन्यत्रापि U, ०कस्य च H.

७ Thus B U H, ०संस्तरैः Tr.

८ ०मानो H U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यथो एतत्सो ऽपरिमितं प्रवसति न संवत्सरमति प्रवसतीत्यविशेषाज्जायापत्योराहिताग्न्योरित्येवेदमुक्तं भवति । विज्ञायते चार्धो वा एष आत्मनो यत्पत्नीत्यथ यदि प्रवसति यजमाने पत्न्याः प्रवासनिमित्तꣳ स्यात्तद्वास्तोष्पतीयꣳ हुत्वाध्वर्युः समारोपयेदयं ते योनिर्ऋत्विय इति । यत्र गच्छेत्तत्रानो हरेत्तत्र प्राप्यग्निं[1] मथित्वा विहारं कल्पयित्वा गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये संततीं जुहोति मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञꣳ समिमं दधातु । या इष्टा उषसो निम्रुचश्च ताः संदधामि हविषा घृतेन स्वाहेत्यथाग्नये तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति । शरावं दक्षिणां ददाति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते । ऽथ यदि यजमानश्चैव[2] पत्नी चोभौ त्वेव[3] निष्क्रामतो ग्रामान्ते ग्रामसीमान्ते वा वसतो[4] ऽग्निहोत्रमेव[4] लुप्येताविकृतमग्न्याधेयं कुर्वीताग्नीन्हरन्तो नोच्छ्वसेयुर्यद्युच्छ्वसेयुरग्नयो लौकिकाः संपद्येरन्ननो विना समारूढेष्वग्निषु[5] नाद्रियेत[5] शम्याप्रासे[6] सत्त्रनिदर्शनात्[6] । ॥ ९ ॥ सप्तमः ॥

१ प्राप्य only in Tr.

२ ॰नश्च H U.

३ त्वेवमेव H U.

४ ? Thus B, वसातेग्नि॰ Tr, वसेताग्नि॰ U, वसत्यग्नि॰ H, वसेते the Vivaraṇa.

५ अग्निषु नाद्रियेत om. Tr.

६ ? शम्याप्रवासेसत्रनिद॰ Tr, शम्याप्रासेसत्रेतन्नद॰ B, शम्याप्रासेनदीसत्रनिद॰ U, शम्याप्रासेनदीत्वनिद॰ H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथ वै भवति सर्वान्वा एषो ऽग्नौ कामान्प्रवेशयति यो ऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति स यदनिष्ट्वा प्रयायादिति। स यदनिष्ट्वा प्रयास्यन्भवति तद्गार्हपत्य[१] आज्यं विलाप्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारब्धे यजमाने तुभ्यं त अङ्गिरस्तमेति। यो ऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति स यद्युद्वायतीति तत्पुरस्ताद्व्याख्यातं। यस्याहिताग्नेरग्निरपक्षायति यावच्छम्यया प्रविध्येद्यदि तावदपक्षायेत्तꣳ संभरेदिदं त एकं पर उ[१]त एकमिति। संभृत्यानुप्रहरेदग्निहोत्रकालेषु[२] वान्येषु[२] वा[३]। यदि परस्तरामपक्षायेदनुप्रयायावस्येदित्यनुप्रयायावस्येत्तद्यत्रैवावस्येत्तत्र[४] वोद्वासयेयुरोषधीर्वा[४] एतस्य पशून्पयः प्रविशति यस्य हविषे वत्सा अपाकृता धयन्ति। तान्यद्दुह्याद्यातयाम्ना हविषा यजेत। यन्न दुह्याद्यज्ञपरुरन्तरियाद्वायव्यां यवागूं निर्वपेदित्यथैतेषां दोहयित्वा[५] तस्मिन्नप आनीय व्रीहिप्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वमथ यस्य सायं दुग्धꣳ हविरार्तिमार्च्छतीन्द्राय व्रीहीन्निरुप्योपवसेदिति। निर्वपणान्तं[६]

---

१ Thus B, तदागार्ह॰ H U, गार्ह॰ Tr.

२ ज Tr. H.

३ Thus Tr U and the Viv. (only चान्येषु instead of वा॰); कालेषु वा H, कालेचान्येषु वा B.

४ Thus H U, ॰वस्येत्तत्रैवावस्येदोषधी॰ Tr, ॰वस्येत्तद्यत्रैवास्योषधी॰ B.

५ किंचिद् ins. Tr and the Viv.

६ निर्वापणान्तं Tr, निर्वापांतं Viv.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कर्म कृत्वा श्वो भूत आग्नेयेन प्रचर्यैन्द्रेण प्रचरेच्छृतस्थानं तत्कुर्यादथ[1] यस्योभयꣳ हविरार्तिमार्च्छेत्यैन्द्रं पञ्चशरावमोदनं निर्वपेदिति । प्रकृत्या वा निर्वपेच्छरावेण वेति । प्रकृत्या[2] निर्वपेत्तथा[2] शरावपरिमाणार्थꣳ शरावमिति वदन्तस्तथा[3] चतुष्पात्रं निर्वपेदित्यत्र पात्र्यामेव निर्वपेत्सांनाय्यस्थाने[4] कुर्याद्यस्य[5] व्रत्ये ऽहन्पत्न्यनालम्भुका भवति तामपरुध्य यजेतेति । तामपरुध्यैव[6] यजेत सर्वेणैव यज्ञेन यजते । तामिष्टोपह्वयेताम्[7] हमस्मीत्यृतुकाले[7] उपगमनमन्त्रो । ऽग्न्यन्वाधानप्रभृत्यपरुध्यैव यजेत तथैकाहानाम् । ॥ १० ॥ नवमः ॥

अथ यदि[8] दीक्षोपसत्सु[8] तथाहर्गणेष्वन्येष्वहःसु वा[9] यथा[9] ऽग्ने पर्यवेते गोमूत्रेणोष्णोदकमिश्रेण लोहितं क्लिन्नेत्युक्ता[10]

---

१ Thus Tr and B; U and H read (after कृत्वा): यैतान्व्रीहीन्कूर्पे समुप्याङ्गिरभ्युच्यासंजयेदथ वागते सꣳसादयेत्प्रोक्षणप्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येत सिद्धमतजर्धूमथ यस्योभयꣳ etc.

२ These three words not in Tr.; प्रकृत्येव B

३ तथा not in Tr.

४ After निर्वपेत् Tr. has: न प्रकृत्या प्रसिद्धमाग्नेयेन प्रचर्यैन्द्रेण प्रचरेत् ।

५ कुर्यात् only in Tr.

६ एव not in Tr.

७ ०येतामोहम० U and the Viv. (pr. m.) ०येतेत्यमोहम० Tr, but cp. T Br. III. 7. 1. 9.

८ यद्दी० Tr, यदी० B.

९ ? वाथ Tr.

१० ? क्लिन्खे० Tr, क्लिन्ने० B H U and the Viv.

प्रक्षाल्य दर्भपुञ्जीलैः पवयतीति । विज्ञायत आपो वै दर्भा-
स्तैर्हि[1] स्नाता भवतीति । विज्ञायते ब्रह्महत्यायै ह्येषा वर्णं
प्रतिमुच्यास्त इति । तस्माद्रुचिर्नान्वीक्षेत न स्पृशे।दित्यथ
सूतिकाया[2] दशाहे पर्यवेते यथाम्नातं शौचं कृत्वा पत्नीं
कर्मसु योजये।त्तत्कर्म पुत्रो[3] ब्रह्मचारी वा कुर्या।त्तन्मन्त्रं यज-
मानो जपे।देषा पत्न्यकुशली[4] यदि स्यादेवमेव कारये।दित्यथ
यदि[5] सांनाय्ये घर्मे वा प्रवृत्तायां पयो न स्याद्येन[5] केन
चिदुपायेन किंचित्पयो[6] दोहयित्वाद्भिः संसृज्य प्रचरे।न्नैवा-
न्यत्पय आनीय कुर्या।त्सैव ततः[7] प्रायश्चित्ति।रथ यदि सोमा-
धानमारभ्य पुरा[8] दीक्षणीयाया अनालम्भुका भवति नाग्नि-
होत्रं जुहोति । त्र्यहे पर्यवेते[9] ऽप्सुदीक्षाप्रभृति सिद्धमत
ऊर्ध्वमथ यदि पुरा व्रतदोहनादनालम्भुका भवति त्र्यहं
हविष्यमश्नीयाद्यदि व्रते[10] दुग्धे[10] हविष्यमेव[11] व्रतमपो ऽभ्यव-

१ Thus H U, दर्भा इति तैर्हि B, दर्भा इति तेन Tr.

२ Thus H ॰कायां Tr B U.

३ तत्पुत्रो Tr.

४ Thus Tr and U (sec. m.); कुशली B H U (pr. m.).

५..५ Thus Tr; सांनाय्यं वा घर्मो वा प्रतप्तो नस्येद्येन B, सांनाय्ये वा घर्मे वा प्रवृत्तायां पयो नस्येद्येन U, H is corr. but reads at the end पयोनस्याधेन ।

६ किंचित्तस्मिन् Tr.

७ तत्र B H.

८ पुरस्ताद् Tr.

९ यथाम्नातं शौचं कृत्वा ins. U.

१० Thus B U H and the Viv., ॰तं दुग्धं Tr.

११ Only in Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

हरेत् । त्र्यहे[1] पर्यवेते गोमूत्रादि सिद्धमत ऊर्ध्वमंथ[1] यदि पुरा प्रवर्ग्यस्य[2] स्यान्न[2] प्रवृञ्ज्याद्धविष्यप्रभृति यथाम्नातꣳ शौचं कृत्वा गोमूत्रादि सिद्धमत ऊर्ध्वमंथ यदि प्रवृक्ते[3] ऽनालम्भुका भवति हविष्यमेव[4] तदहः[4] सꣳस्थाप्य त्र्यहे[5] पर्यवेते गोमूत्रादि सिद्धमत ऊर्ध्वमंथ[5] दीक्षित वाचं यच्छ व्रत्य वाचं यच्छ[6] पत्नि[6] वाचं[6] यच्छेति संप्रैषादेकस्तनप्रभृत्यानालम्भुका[7] भवति सिद्धमावभृथात्कृत्वा त्र्यहे पर्यवेते ऽवभृथमवयन्ति । सुत्ये ऽहनि मार्जालीये सिकतोपोप्ते परिश्रित्योपविशेदन्येष्वहःसु पत्नीशालायामेवोपविशेत्प्राग्वꣳशं[8] न प्रपद्येत ॥ ११ ॥ दशमः ॥

अथातः प्रायश्चित्तसमुच्चयं व्याख्यास्यामः । सर्वत्रानादिष्टेषु मनस्वती मिन्दाहुती व्याहृतयो होतार इति जुहुयात्सर्वेष्वव्रत्येषु[9] मिन्दाहुती पितृयज्ञलोपे सप्तहोतारमिति[10] जुहुयादथ[10] यद्यग्न्याधेये सर्वमौपासनमभिप्रव्रजेयुः पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धतामित्येतया स्रुवाहुतिꣳ हुत्वा[11] लौकिके

---

१ त्र्यहे..ऊर्ध्वम् only in Tr.

२ ? Thus U B, प्रवर्ग्यस्य न Tr, प्रवर्ग्यस्यासन्न H.

३ प्रवृत्ते MSS. and Viv.

४ Thus Tr, ०ष्यमेतदहः B H U.

५ Instead of त्र्यहे..ऊर्ध्वम् Tr has only सिद्धम् ।

६ Only given by Tr.

७ Thus Tr, संप्रैषावेक० B H U.

८ उपविशेत् om, H U.

९ Thus Tr, ०षु व्रत्येषु B U H.

१० इति जुहुयात् in Tr only.

११ तस्मिन् ins. Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऽग्नौ गृह्याणि कर्माणि प्रयुञ्जीत[१] यद्यर्धमवशिष्येताथ[२] यदि ब्रह्मौदनिको धारितः स्यादौपासनवत्स्यात्तथोद्वाते पाकादूर्ध्वं जयादींश्च जुहुयादथ यदि गार्हपत्यमनाहितमादित्यो ऽभ्युदियादादित आरभ्यान्यस्मिन्काल आदध्यान्मध्ये चेदग्निविनाश एतदेवाथ[३] यदि पत्नीमृत्वियं[४] विन्देत प्राग्दक्षिणाया एतदेवात ऊर्ध्वमपरोधो ऽग्निहोत्रे च सोमे[५] चावभृथादिषु[५] सर्वत्रेष्टिपशुसोमेषु[६] तावन्मात्रं[७] पत्न्या वा सर्वमथ यदि गार्हपत्याहवनीयावुद्वायेतामभिनिम्लोचेदभ्युदियाद्वाग्न्याधेयं[८] तत्र प्रायश्चित्तिः । पुनराधेयमित्येके । ऽथ[९] यदि पत्नी बहिः सीमां पुनराधानमथ यद्यात्मनि समारूढेष्वव्रत्यं चरेदरणिविनाशोक्तदोषो[१०] वा[११] भवेदग्न्याधेयमरणिविनाशेनाग्निविनाश[१२] उक्तो । ऽथ यदि ग्राममर्यादां नदीं वाग्नीनतिहरेयुरेताने-

---

१ अथ ins. Tr.

२ Thus H U, ॰शिष्येदथ Tr, ॰शिष्येतातस्मिन्कुर्यादथ B.

३ अथ in Tr only.

५ Thus Tr, पत्न्यृत्वियं B U H.

५ Thus B H, सोमे चावभृथात् U, सोमेनावभृथादिषु Tr.

६ Thus Tr B, सर्वेष्टि॰ U H.—॰सोमेषु Tr B, ॰तंत्रेषु U H.

७ स ins. U H.

८ Thus Tr, आहवनीयगार्हपत्यावु॰ B U H.—उद्वायेताम् Tr.

९ In Tr only.

१० ॰रणी B U H.

११ In H U only.

१२ Tr om. अग्न्याधेयम्, rightly ?

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वाग्नीन्ह्रियमाणानन्वारभेयातां[1] । प्रवसति यजमाने न[2] पत्नी[2] प्रवसति[2] नात्र प्रायश्चित्तं । भिन्नयोनिश्चेदन्वाहार्यपचन उद्धायेद्या[3] प्रकृतिस्तत[4] आहरणं पृथगरणी वा । ॥ १२ ॥

अथ यद्येककपालः परावर्तते[5] प्रजापतेर्वर्तनिमनुवर्तस्वेत्यध्वर्युः स्वस्थाने प्रतिष्ठापयेत्प्रति क्षत्रे प्रतितिष्ठामि राष्ट्रे विश्वमन्याभिवावृध इत्येताभ्यां यजमानोऽनुमन्त्रयते । अस्कान्द्यौः पृथिवीमस्कानजनि प्राजनीत्येताभ्याꣳ स्रुवाहुती जुहुयात्सꣳस्थिते वैश्वानरीमिष्टिं[6] निर्वपेद्विज्ञायते च यत्प्राङ्[7] पद्येत देवलोकमभिजयेद्यद्दक्षिणा पितृलोकं । यत्प्रत्यग्रक्षाꣳसि यज्ञꣳ हन्युर्यदुदङ् मनुष्यलोकमभिजयेत्प्रतिष्ठितो होतव्य इत्यथ यदि पशुबन्धः सोमो वा लुप्येत वैश्वानरीमिष्ट्वा पुनर्यजेत[8] । सर्वं चेत्सुत्यमहरतिक्रामेत्समन्वारब्धाः[9] प्रागुपवेशनादपच्छिद्येरन्त्समाप्य पुनर्यजेत । सोमेन दीक्षितो न[10] दद्यान्न[10] जुहुयान्न[10] पचेन्न जपेदित्यादित[11] एव विभजेदित्याहुर्मतो-

---

१ Instead of एतानेव B U H एतदेव ।

२ Thus Tr, B om. न, प्रवसति H, S प्रवसति वा U.

३ Thus Tr B, ०येद्यथा U H.

४ Instead of तत Tr तद् ।

५ पुराङ्गावर्तते Tr.

६ इष्टिम् alone in Tr.

७ प्राक् H.

८ एकाहेषु ins. U.

९ After ०क्रामेत् U ins. सर्पणे ।—Instead of ०रब्धाः (thus Tr.) ०रब्धा वा U, रब्धा वा H B.

१० न जुहुयान्न दद्यान्न Tr.

११ इति om. Tr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पेतो[1] न[1] स्नायान्नापो[1] ऽवगाहेत न वासो जह्यान्न रजः[2] प्रस्नावयेत्सर्वत्र यजमानस्यर्त्विजां च यावत्कर्म व्रतमुपदिशन्ति नर्त्विजामार्त्विज्यमन्यत्र विद्यते न महर्त्विजाꣳ समासो[3] न[3] सर्वत्र[3] यजमानस्यार्त्विज्यमन्यत्र सत्त्रात्सर्वेषु[4] सोमेषु सोमापचारकालातिक्रमान्तरितविपर्यासव्यवायसमासादिष्वन्येषु[5] चाज्ञातेषु[6] ज्ञातेषु च दोषेषु[6] प्राक् समिष्टयजुष आज्यस्थाल्याः स्रुवेणोपघातꣳ सर्वप्रायश्चित्तानि जुहुयाज्जयानित्येके। ऽभ्यातानानित्येके। राष्ट्रभृत इत्येके। ऽमात्यहोमानित्येके। छन्दाꣳसीत्येके। सौरीरित्येके। तनूरित्येके। होतृनित्येके। दशात्मकमित्येके। पौरुषीरित्येके। वैष्णवीरित्येके। महाव्याहृतीरित्येके। व्याहृतीरित्येके। प्राजापत्यामित्येके[7]। प्रणवमित्येके। सर्वानित्याचार्यः[8] सर्वानित्याचार्यः। ॥ १३ ॥ एकादशः ॥

॥ इत्येकोनत्रिंशः प्रश्नः ॥

---

१ व्र० न स्नायात् in U only.

२ Thus Tr, वासः B U H.

३ ? Thus reads U, समासोन चापिवे (यज०) Tr, समासोमेन सर्वत्र B, समालोमेन सर्वत्र H. The meaning of the whole passage is unclear to me.

४ सत्राद्यसर्वेषु Tr.

५ सोमोपचार० Tr.—०सादिषु चान्येषु B.

६ Thus (only वाज्ञा० instead of चाज्ञा०) Tr, वाज्ञाषेषु दोषेषु B, चदोषेषु U H.

७ Thus Tr, प्राजापत्यानि० H B, प्राजापत्यानी० U.

८ ०चार्यः Tr H, ०चार्याः B U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथेमे ऽग्निचयास्तेषां भूमेः परिमाणविहारान्व्याख्यास्यामो । ऽथाङ्गुलप्रमाणं चतुर्दशाणवश्चतुस्त्रिꣳशत्तिलाः पृथुसꣳश्लिष्टा इत्यपरं । दशाङ्गुलं क्षुद्रपदं । द्वादश[1] प्रादेशः[1] । पृथोत्तरयुगे त्रयोदशिके । पदं पञ्चदशाष्टाशीतिशतमीषा चतुःशतमक्षः । षडशीतिर्युगं । द्वात्रिꣳशज्जानुः । षट्त्रिꣳशच्छम्याबाहू । द्विपदः प्रक्रमो । द्वौ प्रादेशावरत्निरथाप्युदाहरन्ति पदे युगे प्रक्रमे ऽरत्नावियति शम्यायां च मानार्थेषु याथाकामीति । पञ्चारत्निः पुरुषो व्यामश्च[2] । चतुररत्निर्व्यायामश्चतुरश्रं[3] चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षेत्तावतीꣳ रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति । लेखामालिख्य तस्या मध्ये शङ्कुं निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य[4] लक्षणेन मण्डलं परिलिखेद्विष्कम्भान्तयोः शङ्कू निहन्यात्पूर्वस्मिन्पाशं प्रतिमुच्य पाशेन मण्डलं परिलिखेदेवमपरस्मिꣳस्ते यत्र समेयातां तेन द्वितीयं विष्कम्भमायच्छेद्विष्कम्भान्तयोः शङ्कू निहन्यात्पूर्वस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन मण्डलं परिलिखेदेवं दक्षिणत एवं पश्चादेवमुत्तरतस्तेषां ये ऽन्त्याः सꣳसर्गास्तच्चतुरश्रꣳ संपद्यते । ऽथापरं । प्रमाणाद्द्विगुणाꣳ रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति । स प्राच्यर्धो । ऽपरस्मिन्नर्धे चतुर्भागोने

---

१ द्वादशांगुलंप्रादेशं M.

२ Thus T, च not in my copies.

३ Thus throughout B U M; ०स्र० instead of ०श्र० throughout H,

४ प्रमुच्य B M H.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

लक्षणं करोति । तन्न्यञ्चनमर्धे ऽꣳसार्धे । पृष्ठ्यान्तयोः पाशौ प्रतिमुच्य न्यञ्चनेन दक्षिणापायम्यार्धेन श्रोण्यꣳसान्निर्हरे।द्दीर्घ-चतुरश्रं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षेत्तावत्यां भूम्यां[1] द्वौ शङ्कू निहन्या-द्द्वौद्वावेकैकमभितः[2] समौ । यावती तिर्यङ्मानी तावतीꣳ रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति । पूर्वेषामन्त्ययोः पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन दक्षिणापायम्य लक्षणे लक्षणं करोति । मध्यमे पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणस्योपरिष्टाद्दक्षिणा-पायम्य लक्षणे शङ्कुं निहन्यात्।समो ऽꣳस । एतेनोत्तरो ऽꣳसो व्याख्यातस्त।था श्रोणी । यत्र पुरस्तादꣳहीयसीं मिनुयात्तत्र तदर्धे लक्षणं करोत्य।थापरं प्रमाणादध्यर्धाꣳ रज्जुमुभयतः-पाशां कृत्वापरस्मिꣳस्तृतीये षड्भागोने लक्षणं करोति । तन्न्यञ्च-नमि।ष्टे[3] ऽꣳसार्धे[3] । पृष्ठ्यान्तयोः पाशौ प्रतिमुच्य न्यञ्चनेन दक्षिणापायम्येष्टेन श्रोण्यꣳसान्निर्हरेत्स।मचतुरश्रस्याक्ष्णयारज्जु-र्द्विस्तावतीं भूमिं करोति । प्रमाणं तिर्यग्द्वि।करण्यायामस्त।-स्याक्ष्णयारज्जुस्त्रिकरणी । तृतीयकरण्येतेन व्याख्याता । नव-मस्तु[4] भूमेर्भागो भवतीति[5] । दीर्घचतुरश्रस्याक्ष्णयारज्जुः पार्श्वमानी[6] तिर्यङ्मानी च यत्पृथग्भूते कुरुतस्तदुभयं करोति ।

---

१ Thus my copies, भूमौ T.

२ ०वेकमभितः B, ०वेकैवमभितः H.

३ ०नमिष्टेन सार्धं M.

४ Before नव० M ins. विभागस्तु तासां ।

५ भवति M.

६ च ins. M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तासां[1] त्रिकचतुष्कयोर्द्वादशिकपञ्चिकयोः[2] पञ्चदशिकाष्टिकयोः[3] सप्तिकचतुर्विंशिकयोर्द्वादशिकपञ्चत्रिंशिकयोः[4] पञ्चदशिकषट्त्रिंशिकयोरित्येतासूपलब्धिः । ॥ १ ॥

नानाचतुरश्रे समस्यन्कनीयसः करण्या वर्षीयसो वृध्रमुल्लिखेद्वृध्रस्याक्ष्णयारज्जुः[5] समस्तयोः पार्श्वमानी भवति । चतुरश्राच्चतुरश्रं निर्जिहीर्षन्यावन्निर्जिहीर्षेत्तस्य करण्या वर्षीयसो वृध्रमुल्लिखेद्वृध्रस्य पार्श्वमानीमक्ष्णयेतरत्पार्श्वमुपसंहरेत्सा यत्र निपतेत्तदपच्छिन्द्याच्छिन्नया निरस्तं । समचतुरश्रं दीर्घचतुरश्रं चिकीर्षंस्तदक्ष्णयापच्छिद्य भागं द्वेधा विभज्य पार्श्वयोरुपदध्याद्यथायोगमपि[6] वैतस्मिंश्चतुरश्रं[7] समस्य तस्य करण्यापच्छिद्य[8] यदतिशिष्यते तदितरत्रोपदध्याद्दीर्घचतुरश्रं समचतुरश्रं चिकीर्षंस्तिर्यङ्मानीं करणीं कृत्वा शेषं द्वेधा विभज्य पार्श्वयोरुपदध्यात्खण्डमावापेन[9] तत्संपूर-

---

१ Found in all my copies; not given by T.

२ M om. द्वादशि..कयोः।

३ पंचिकषष्ठिकयोः M.

४ ०विंशति० instead of ०विंशि० M.

५ वृद्ध instead of वृध्र the MSS. here and infra. cp. Thibaut, Paṇḍit X, pp. 17, 18.

६ ०रुपसंदध्या० M U B.

७ Thus अपि वैत० my copies, not अपि चैत०, as Thibaut reads.

८ Thus B H U, ०च्छिद्याद् M only.

९ Instead of पार्श्वयोः T: विपर्यस्येतरत्र।; उपसंदध्या० B H U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

येत्तस्य निर्हार[1] उक्तश्चतुरश्रमेकतोऽणिमच्चिकीर्षन्नणिमतः करणीं तिर्यङ्मानीं कृत्वा शेषमक्ष्णया विभज्य विपर्यस्येतरत्रोपदध्याच्चतुरश्रं प्रउगं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षेद्द्विस्तावतीं भूमिं समचतुरश्रां कृत्वा पूर्वस्याः करण्या मध्ये शङ्कुं निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य दक्षिणोत्तरयोः श्रोण्योर्निपातयेद्बहिस्पन्द्यमपच्छिन्द्याच्चतुरश्रमुभयतः प्रउगं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षेद्द्विस्तावतीं भूमिं दीर्घचतुरश्रां कृत्वा पूर्वस्याः करण्या मध्ये शङ्कुं निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य दक्षिणोत्तरयोर्मध्यदेशयोर्निपातयेद्बहिस्पन्द्यमपच्छिन्द्यादेतेनापरं प्रउगं व्याख्यातं। चतुरश्रं मण्डलं चिकीर्षन्नक्ष्णयार्धं मध्यात्प्राचीमभ्यापातयेद्यदतिशिष्यते[2] तस्य सह तृतीयेन मण्डलं परिलिखेन्मण्डलं चतुरश्रं चिकीर्षन्विष्कम्भमष्टौ भागान्कृत्वा भागमेकोनत्रिंशधा[3] विभज्याष्टाविंशतिभागानुद्धरेद्भागस्य च षष्ठमष्टमभागोनमपि वा पञ्चदश भागान्कृत्वा द्वावुद्धरेत्सैषानित्या[4] चतुरश्रकरणी। प्रमाणं तृतीयेन वर्धयेत्तच्चतुर्थेनात्मचतुस्त्रिंशोनेन[5]। सविशेषः। ॥ २ ॥

अथाग्न्याधेयिके विहारे[6] गार्हपत्यादाहवनीयस्यायतनं।

---

१ निर्ह्रास B U, cp. Z D M G. LV, p. 579.

२ ०भ्यायातये० B M.

३ ०विंशधा H M.

४ Thus U M; ०द्धरेदेषा० H B and T.

५ Thus my copies.

६ Thus, not विहारे, my copies.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

विज्ञायते ऽष्टासु प्रक्रमेषु ब्राह्मणो ऽग्निमादधीतैकादशसु राजन्यो द्वादशसु वैश्य इत्यायामतृतीयेन त्रीणि चतुरश्राण्यनूचीनानि कारयेदपरस्योत्तरस्यां[1] श्रोण्यां गार्हपत्यस्तस्यैव दक्षिणे ऽंसे ऽन्वाहार्यपचनः पूर्वस्योत्तरे ऽंस आहवनीयो । ऽपि वा गार्हपत्याहवनीययोरन्तरालं पञ्चधा षोढा वा संभुज्य षष्ठं सप्तमं वा भागमागन्तुकमुपसमस्य[2] समं त्रेधं विभज्य पूर्वस्मादन्ताद्द्वयोर्भागयोर्लक्षणं[3] करोति । गार्हपत्याहवनीययोरन्तौ नियम्य लक्षणेन दक्षिणापायम्य लक्षणे शङ्कुं निहन्ति । तद्दक्षिणाग्नेरायतनं भवत्यपि वा प्रमाणं पञ्चमेन वर्धयेत्तत्सर्वं पञ्चधा संभुज्यापरस्मादन्ताद्द्वयोर्भागयोर्लक्षणं[3] करोति । पृष्ठ्यान्तयोः पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन दक्षिणापायम्य लक्षणे शङ्कुं निहन्ति । तद्दक्षिणाग्नेरायतनं भवति । विपर्यस्तेतेनोत्करो व्याख्यातो । ऽपरेणाहवनीयं यजमानमात्री भवतीति दार्शपौर्णमासिकाया वेदेर्विज्ञायते । तस्यास्त्रिभागोनं पश्चात्तिरश्ची । तस्या एवार्धं पुरस्तात्तिरश्च्येवं[4] दीर्घचतुरश्रमेकतोऽणिमद्विहृत्य स्रक्तिषु शङ्कून्निहन्याद्यावती पार्श्वमानी

---

१ ०दपरस्योत्तरस्योत्तरस्यां B M.

२ ०गंतुमुपसमस्य H U.

३ Thus (and cp. Thibaut's remark) B; the other MSS. अन्त्यात् instead of अन्तात्।

४ ०त्तिरश्ची यावद् M.

द्विरभ्यस्ता[1] तावतीं[1] रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति। दक्षिणयोः पार्श्वयोः[2] पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन दक्षिणापायस्य लक्षणे शङ्कुं निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन दक्षिणं पार्श्वं परिलिखेदेतेनोत्तरं पार्श्वं व्याख्यातं। पूर्वं पार्श्वं तथा द्विरभ्यस्तया परिलिखेदेवमपरं। दशपदा पश्चात्तिरश्ची द्वादशपदा प्राच्यष्टापदा पुरस्तात्तिरश्चीति पाशुबन्धिकाया वेदेर्विज्ञायते। मानयोगस्तस्या व्याख्यातो। रथसंमितेत्येकेषां। विराट्संपन्नेत्येकेषां। शम्यामात्री चतुः-स्रक्तिर्भवतीत्युत्तरवेदेर्विज्ञायते[3]। समचतुरश्राविशेषाद्वितीया वेदिर्भवतीति पैतृक्या[4] वेदेर्विज्ञायते। महावेदेस्तृतीयेन समचतुरश्रकृतायास्तृतीयकरणी[5] भवतीति[6]। नवमस्तु भूमेर्भागो भवति[7]। यजमानमात्री चतुःस्रक्तिर्भवतीत्येकेषां। दिक्षु स्रक्तयो भवन्ति। वेदितृतीये यजेतेति सौत्रामणिकीं वेदिमभ्युपदिशन्ति। महावेदेस्तृतीयेन समचतुरश्रकृताया अष्टादशपदा पार्श्वमानी भवति। तस्यै दीर्घकरणामेकतोऽणिमत्करणां च याथाकामीति। ॥ ३ ॥

---

१ द्विस्तावतीं B.

२ ? Found in H M U; B. om. Thibaut omits the word.

३ चतुस्र॰ the MSS.

४ पैतृयज्ञिकाया B, and U originally.

५ ॰कृतायाः करणी तृतीयकरणी B U, and cp. Thibaut's remark on this passage.

६ भवति M U, भवती H.

७ भवतीति M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्राग्वंशः षोडशप्रक्रमायामो द्वादशव्यासो[1]।ऽपि वा द्वादशप्रक्रमायामो दशव्यासस्तस्य मध्ये द्वादशिको विहार। स्त्रिंशत्पदानि प्रक्रमा वा पश्चात्तिरश्ची भवति षट्त्रिंशत्प्राची चतुर्विंशतिः पुरस्तात्तिरश्चीति महावेदेर्विज्ञायते। मानयोगस्तस्या व्याख्यात। आहवनीयात्षट् प्रक्रमान्महावेदिस्तत एकस्मिन्सदस्तद्दशक्रमुदक् सप्तविंशत्यरत्नयो। ऽष्टादशेत्येकेषां। ततश्चतुर्षु हविर्धानं। तद्दशकं द्वादशकं वा। मानयोगस्तयोर्व्याख्यातो। यूपावटीयाच्छङ्कोरर्धप्रक्रममवशिष्योत्तरवेदिं विमिमीते। दशपदोत्तरवेदिर्भवतीति सोमे विज्ञायते। मानयोगस्तस्या व्याख्यातश्चात्वालः शम्यामात्रो ऽपरिमितो वा यथोपरवाः प्रादेशमुखाः प्रादेशान्तराला। अरत्निमात्रं समचतुरश्रं विहृत्य स्रक्तिषु शङ्कून्निहन्यादर्धप्रादेशेनार्धप्रादेशेनैकैकं मण्डलं[2] परिलिखेत्सदसः[3] पूर्वार्धाद्विप्रक्रममवशिष्य धिष्ण्यानां[4] द्विप्रादेशो विष्कम्भस्तथान्तराला। आग्नीध्रागारस्य[5] पार्श्वमानी पश्चारत्निरतेन मार्जालीयो व्याख्यातस्तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्ति। रथाक्षान्तराला यूपावटा भवन्तीत्येकादशिन्यां

---

१ द्वादशपदव्यास० M, which omits the following words up to दशव्यास०।

२ परिमंडलं M and U (sec. m.).

३ ०त्सदः H.

४ Thus, not धिष्णिया०, the MSS,

५ आग्नीध्रीया० T.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

विज्ञायते । तस्या[1] दशानां च रथाक्षाणामेकादशानां च पदानामष्टाङ्गुलस्य च चतुर्विंशं भागमाददीत । स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीते[2] । ऽथाश्वमेधे[2] विंशत्याश्च रथाक्षाणामेकविंशत्याश्च पदानामष्टाङ्गुलस्य च चतुर्विंशं भागमाददीत । स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीते[3] । ऽथ[3] प्राच्येकादशिन्यां[4] यूपार्थं वेदेः पूर्वार्धात्पदार्धव्यासमपच्छिद्य[5] तत्पुरस्तात्प्राञ्चं[6] दध्यान्नाचाष्टाङ्गुलं विद्यते । न व्यतिषङ्गो । यूपावटाः पदविष्कम्भास्त्रिपदपरिणाहानि यूपोपराणीति ।
॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अर्धाष्टमाः[7] पुरुषाः[7] प्रथमो ऽग्निरर्धनवमा द्वितीयो । ऽर्धदशमास्तृतीय । एवमुत्तरोत्तरो[8] विधाभ्यास ऐकादशविधात्तदेतत्सप्तविधप्रभृत्येकशतविधान्तमत ऊर्ध्वमेकशतविधानेव प्रत्याददीतानग्निकान्वा यज्ञक्रतूनाहरेदन्यत्राश्वमेधादश्वमेधमप्राप्तं चेदाहरेदत ऊर्ध्वं विधामभ्यस्येन्नेतरदाद्रियेतातीतं[9]

---

१ तस्यै U originally and a citation in the Mahāgnisarvasva.

२ ०मीतायाश्वमेधे M, cp. XXVI. 23 : 304. 6.

३ ०मीताथ again M.

४ प्राच्ये० M, प्राचै० the other MSS. ; ०न्या U.

५ Thus M; पूर्वार्धात्पदार्धव्या० U, पदार्धव्या० B, पूर्वार्धात्पदार्धन्या० H.

६ ०प्राच्यां M.

७ अर्धाष्टमपुरुषाः T.

८ ०त्तरे M.

९ ०भ्यस्येदन्यतरदाद्रि० M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

चेदाहरेदाहृत्य कृतान्तादेव प्रत्याददीत । कथमु खलु विधामभ्यस्येद्यदन्यत्प्रकृतेस्तत्पञ्चदश भागान्कृत्वा विधायांविधायां द्वौद्वौ भागौ समस्येत्ताभिरर्धाष्टमाभिरग्निं चिनुयादूर्ध्वप्रमाणाभ्यासं जानोः पञ्चमस्य चतुर्विंशेनैके[१] समामनन्त्यथ हैक एकविधप्रभृतीनपक्षपुच्छांश्चिन्वते । तन्नोपपद्यते पूर्वोत्तरविरोधादथ हैकेषां ब्राह्मणं[२] भवति श्येनचिदग्नीनां पूर्वा ततिरित्यथापरेषां[३] न ज्यायांसं चित्वा कनीयांसं चिन्वीतेत्यथास्माकं[४] । पक्षी भवति । न ह्यपक्षः पतितुमर्हत्यरत्निना पक्षौ द्राघीयांसौ भवतस्तस्मात्पक्षप्रवयांसि वयांसि । व्याममात्रौ पक्षौ च पुच्छं च भवतीति । नापक्षपुच्छः श्येनो विद्यते । न चासप्तविधस्य पक्षपुच्छानि विद्यन्ते न च सप्तविधं चित्वैकविधप्रसङ्गस्तस्मात्सप्तविध एव प्रथमोऽग्निर्भेदान्वर्जयेदधरोत्तरयोः पार्श्वसंधानं भेदा इत्युपदिशन्ति । तदग्न्यन्तेषु न विद्यते[५] न स्रक्तिपार्श्वयोः । साहस्रं चिन्वीत प्रथमं चिन्वान इति[६] । पञ्चमायां वा चितौ

---

१ ॰शेनैवैके T.

२ See XXIV. 5: 188. 14.

३ ॰थापरं M.

४ ब्राह्मणं ins. U on the margin; the brāhmaṇa is found T. S. V. 2. 5. 1.

५ विद्यंते U.

६ See T. S. V. 6. 8. 2,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

संख्यां[1] पूरयेद्द्विशताश्चेच्चिकीर्षेत्पञ्चचोडाभिर्नाकसदः[2] समान-संख्यं[3] प्रतीयात्। ॥ ५ ॥

पशुधर्मो[4] ह वा अग्निर्यथा ह वै पशोर्दक्षिणेषामस्थ्नां यद्दक्षिणं पार्श्वं तदुत्तरेषामुत्तरं यदुत्तरेषां दक्षिणं तद्दक्षिणेषामुत्तरं यदवाक्[5] चोर्ध्वं[5] च[5] तत्समानमेवमिष्टकानाꣳ रूपाण्युपदध्याद्या दक्षिणावृतो लेखास्ता दक्षिणत उपदध्यात्सव्यावृत उत्तरत। ऋजुलेखाः पश्चाच्च[6] पुरस्ताच्च भवन्ति। आलिखिता मध्ये। ऽथ या विशयस्था[7] यथा ह वै पशोः पृष्ठवꣳशो नैवैकस्मिन्पार्श्वे व्यतिरेकेण वर्तते नैवापरस्मिन्नेवं तासामुपधानं प्रतीयादथापि ब्राह्मणं[8] भवति प्रजापतिर्वा अथर्वाग्निरेव दध्यङ्ङाथर्वणस्तस्येष्टका अस्थानीति। तस्माद्ध-हिस्त्वं चेच्चिनुयात्त्वोपलयमध्यैरात्मोपलयमध्यात्संदध्यात्प्राञ्च-मेनं[9] चिनुत इति विज्ञायते। ऽन्मयीभिरनिष्टकाभिर्न[10]

---

१ om. M.

२ °शता(?)श्चे U, °शतांश्चे° B.—°चोडानाकसदः M.

३ °ख्यं H U, ख्यां M, °ख्याः B.

४ °धर्मा B M U.

५ यदवांचं M; यदवाक् चो° B.

६ Thus H M U, पश्चात् B.

७ Thus with T; विषय° my copies.

८ T. S. V. 6. 6. 3.

९ Some of the MSS. write (as Lāṭy. I. 5. 7.) उपलय or लय, some (as Drāhy. II. 1. 10.) उपलव।

१० °योभिरिष्टकाभि° M B.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

संख्यां पूरयेदिष्टकचिद्वा[1] अन्यो ऽग्निः पशुचिदन्य इत्येतस्माद्ब्राह्मणात्पशुर्वा एष यदग्निर्योनिः खलु वा एषा पशोर्विक्रियते यत्प्राचीनमैष्टकाद्यजुः क्रियत[2] इति च[3]। लोकबाधीनि[4] द्रव्याण्यवटेषूपदध्यान्मण्डलमृषभं विकर्णीमितीष्टकासु[5] लक्ष्माणि प्रतीयादिष्टकामन्त्रयोरिष्टकाव्यतिरेके लोकंपृणाः संपद्यन्ते परिमाणाभावादतीतानेव[6] वेष्टकागणानत्रोपदध्यात्पंच[6] लोकंपृणा। मन्त्रव्यतिरेके ऽक्ताः शर्कराः संधिषूपदध्यात्प्राचीरुपदधाति प्रतीचीरुपदधातीति गणेषु रीतिवादः। प्राचीमुपदधाति प्रतीचीमुपदधातीति कर्तुर्मुखवादः। पुरस्तादन्याः प्रतीचीरुपदधाति पश्चादन्याः प्राचीरित्यपवर्गश्चतुरश्रास्वेवैतदुपपद्यते। ॥ ६ ॥

न खण्डामुपदध्यान्न भिन्नामुपदध्यान्न कृष्णामुपदध्यान्न जीर्णामुपदध्यान्न लक्ष्मणामुपदध्यान्न[7] स्वयमातृण्णाः[8] स्वयंचितावुपदध्यादूर्ध्वप्रमाणमिष्टकानां जानोः पञ्चमेन कारयेदर्धेन

---

१ See T. S. I. 5. 8. 2.

२ ०यत इति B U, but we have one single citation: T. S. V. 2. 10. 1.

३ om. H.

४ With ब my copies: T. with व।

५ विकर्णी is, according to the Mahāgnisarvasva, विशाखकर्णी स्त्री।

६ Thus B U, ०तीतानेवे० M, H is incompl. T reads as M, inserting, moreover, एव after ०गनान्।

७ Thus H, लक्ष्मामु० M U; लक्ष्माणमु० T.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

नाकसदां पञ्चचोडानां च। यच्छोषपाकाभ्यां प्रतिह्रसेत्[1] पुरीषेण तत्संपूरयेत्पुरीषस्यानियतपरिमाणत्वाद्व्यायामसमाची भवतीति गार्हपत्यचितेर्विज्ञायते। चतुरश्रेत्येकेषां। परिमण्डलेत्येकेषां। चतुरश्रꣳ सप्तधा विभज्य तिरश्चीं त्रेधा विभजेदपरस्मिन्प्रस्तार उदीचीरुपदधाति। समचतुरश्राश्चेदुपदध्याद्व्यायामषष्ठेनेष्टकाः कारयेच्चतुर्थेन तृतीयेनेति। तासां नव प्रथमा द्वादश द्वितीया इति पूर्वस्मिन्प्रस्तार उपदधाति। पञ्च तृतीयाः षोडश प्रथमा इत्यपरस्मिन्परिमण्डलायां यावत्संभवेत्तावत्समचतुरश्रं कृत्वा तन्नवधा विभजेत्प्रधीꣳस्त्रिधात्रिधेत्यपरं[2] प्रस्तारं[2] तथोपदध्याद्यथा प्रध्यनीकेषु सक्तयो भवन्ति। धिष्ण्या एकचितीकाश्चतुरश्राः परिमण्डला वा। तेषामाग्नीध्रीयं नवधा विभज्यैकस्या स्थाने ऽश्मानमुपदध्यादथ होतुर्धिष्ण्यं[3] नवधा विभज्य पूर्वाꣳस्त्रिभागानेकैकं द्वेधा विभजेदथेतरान्नवधानवधा विभज्य मध्यमपूर्वौ द्वौ[4] भागौ समस्येदथ मार्जालीयं त्रेधा विभज्य पूर्वापरौ भागौ पञ्चधा विभजेदुख्यभस्मना सꣳसृज्येष्टकाः कारयेदिति। संवत्सरभृत[5] एवैतदुपपद्यते न रात्रिभृत[5]। एवमस्य मन्त्रवती चितिक्लृप्तिश्छ-

---

१ Thus U and T; °सेत् H M B.

२ °परस्मिन्प्रस्तारे M B.

३ धिष्णियं H M.

४ द्वौद्वौ M.

५ See X. 12 : 11. 13.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

न्दश्चितं[१] त्रिषाहस्रस्य परस्ताच्चिन्वीत कामविवेकात्तस्य रूपꣳ श्येनाकृतिर्भवतीति।[२] ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

अथ वै भवति[३] श्येनचितं चिन्वीत सुवर्गकाम इत्याकृतिर्द्वैविध्यं। चतुरश्रात्मा श्येनाकृतिश्च। विज्ञायत उभयं[४] ब्राह्मणं[४]। पञ्च दक्षिणायाꣳ श्रोण्यामुपदधाति पञ्चोत्तरस्यां। बस्तो वय इति दक्षिणे ऽꣳस उपदधाति। वृष्णिर्वय इत्युत्तरे। व्याघ्रो वय इति दक्षिणे पक्ष उपदधाति। सिꣳहो वय इत्युत्तरे[५]। पुरुषो वय इति मध्य इति चाथापरं। वयसां वा एष प्रतिमया चीयते यदग्निरित्युत्पततां छाययेत्यर्थः। समचतुरश्राभिरग्निं चिनुते[६] दैव्यस्य च मानुषस्य च व्यावृत्त्या इति मैत्रायणीयब्राह्मणं[७] भवति। तस्येष्टकाः कारयेत्पुरुषस्य चतुर्थेन पञ्चमेन षष्ठेन दशमेनेत्यथाग्निं विमिमीते। यावान्पुरुष ऊर्ध्वबाहुस्तावदन्तराले वेणोश्छिद्रे[८] करोति मध्ये तृतीयं।

---

१ See XVII. 28 : 306. 8. and XXVI. 28 : 311. 5.

२ H adds प्रकृतित्वात् and thus also T, but see the comm.: इतिकरणः परिभाषासमाप्त्यर्थः।

३ See T. S. V. 4. 11. 1.

४ The first brāhmaṇa is found T. S. V. 3. 1. 5. (cp. Baudh. X. 38: 36. sqq.) the second T. S. V. 5. 3. 2.

५ U and Mahāgnisarv. ins. पक्षयोरेव वीर्यं दधाति।

६ Thus my copies ; चिन्वीत T.

७ I have not been able to trace this passage in the agniciti-brāhmaṇa of our Maitrāyaṇī Saṃhitā.

८ Thus M ; वेणोः छिद्रे H U, वेणोश्छिद्रे B and Thibaut.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यदमुत्र स्रुन्व्यया करोति तदिह वेणुना करोति। तस्यात्मा समचतुरश्रस्त्वारः पुरुषाः। पक्षः समचतुरश्रः पुरुषः। स तु दक्षिणतो ऽरत्निना द्राघीयानेतेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः। पुच्छः समचतुरश्रः पुरुषस्तमवस्तात्प्रादेशेन[1] वर्धयेदेवꣳ सारत्निप्रादेशा सप्तविधः संपद्यत। उपधाने पक्षाग्राद्दुत्तरतः पुरुषतृतीयवेलायां चतस्रः पञ्चम्यस्तासामभितो द्वे द्वे पादेष्टके। ततो ऽष्टौ चतुर्थ्यः। पक्षशेषꣳ षड्भागीयाभिः प्रच्छादयेदेतेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः। पूर्वापरयोः पुच्छपार्श्वयोश्चतुर्भागीया उपदध्याद्दक्षिणोत्तरयोः पादेष्टकाः। शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष द्विशतः प्रस्तारो। ऽपरस्मिन्प्रस्तारे पक्षाग्राद्दुत्तरतो ऽर्धव्यायामवेलायां तिस्रस्तिस्रः षष्ठ्यो द्वे द्वे द्विपदे इति विपर्यासमुपदध्यात्तथोत्तरे[2]। दक्षिणस्याꣳ श्रोण्यां नव षष्ठ्यश्चतुरश्रकृतास्तथोत्तरस्यां। नवनव षष्ठ्यो द्वे द्वे द्विपदे इति दक्षिणादꣳसादोत्तरादꣳसाद्विपर्यासमुपदध्याच्छेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष द्विशतः प्रस्तारो व्यत्यासं चिनुयाद्यावतः प्रस्ताराꣳश्चिकीर्षेत्। ॥ ८ ॥

अथापरः। पुरुषस्य पञ्चम्यस्ता एवैकतो ऽध्यर्धास्तासामर्ध्याः पाद्यास्तोपधाने पूर्वापरयोः पक्षपार्श्वयोरर्धेष्टका उदीचीरुपध्यात्तथोत्तरे। दक्षिणोत्तरयोः पुच्छपार्श्वयोस्तिस्रस्तिस्रो[3] ऽध्यर्धा उदीचीः। पुच्छस्यावस्ताच्चतस्रो ऽर्धेष्टका उदीचीस्ता-

---

१ अधस्तात् instead of अवस्तात् M.

२ ०दध्यादेवमुत्तरे B.

३ पुच्छपक्षयो० B.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सामभितो द्वे पादेष्टके । जघनेन पुच्छाप्यययोरेकैकामर्धेष्टकां[१] प्राचीꣳ । शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष द्विशतः प्रस्तारो । ऽपरस्मिन्प्रस्तार आत्मस्रक्तिषु चतस्रः[२] पादेष्टका उपदध्यात्तासामभितो द्वेद्वे अर्धेष्टके । पूर्वस्मिन्ननीके पञ्च । पक्षाप्ययोस्तिस्रस्तिस्रो ऽध्यर्धा उदीचीस्तासामन्तरालेष्वेकैकामर्धेष्टकां प्राचीꣳ । शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष द्विशतः प्रस्तारो । व्यत्यासं चिनुयाद्यावतः प्रस्ताराꣳश्चिकीर्षेत् । ॥ ९ ॥[३]

अथ वक्रपक्षो व्यस्तपुच्छस्तस्येष्टकाः कारयेत्पुरुषस्य चतुर्थ्यस्तासामर्ध्याः पाद्याश्च[४] । नित्यमक्ष्णयापच्छेदनमनादेशे । पादेष्टकाश्चतुर्भिः[५] परिगृह्णीयादर्धपदेन पदेनाध्यर्धपदेन पदसविशेषेणेति । ते द्वे यथा दीर्घसꣳश्लिष्टे स्यातां तथार्धेष्टकां कारयेदथाग्निं विमिमीत । आत्मा द्विपुरुषायामो दशपदव्यासस्तस्य दक्षिणादꣳसादुत्तरतो ऽध्यर्धप्रक्रमे लक्षणं करोत्येवमपरतस्तयोरुपरिष्टात्स्पन्द्यां नियम्याꣳसमपच्छिन्द्यादेतेनेतरासाꣳ[६] स्रक्तीनामपच्छेदा व्याख्याताः । स आत्मा । शिरो

१ पुच्छस्या॰ U, पुच्छपार्श्वयो॰ M.

२ पादेषु M; T om.

३ Here ends probably the third adhyāya; no indication of it is found in my copies.

४ ॰श्चेति B U H.

५ ॰ष्टकांचतुर्भिः my copies.

६ Between नियम्य and अꣳसम् M ins. अनुसन्दि ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऽर्धषष्ठपदायाममर्धपुरुषव्यासं । तस्याꣳसौ प्रक्रमेणप्रक्रमेणापच्छिन्द्यात्पुच्छस्य षट्पदा प्राची द्विपुरुषोदीची । तस्य पूर्वे स्रक्ती त्रिभिस्त्रिभिः प्रक्रमैरपच्छिन्द्यात्प्राचो द्वादशपदायामो दशपदव्यासस्तस्य मध्यात्प्राञ्चि[१] षट् पदानि प्रक्रम्य शङ्कुं निहन्याच्छ्रोण्योरेकैकमथैनꣳ स्पन्द्यया परिचिनुयादन्तस्पन्द्यमपच्छिद्य तत्पुरस्तात्प्राञ्चं दध्यात्स निर्णाम । एतेनोत्तरस्य पक्षस्य निर्णामो व्याख्यातः । पक्षाग्रयोः प्रक्रमप्रमाणानि पञ्चपञ्च चतुरश्राण्यनूचीनानि कृत्वा सर्वाण्यवाञ्चमक्ष्णयापच्छिन्द्यादर्धान्युद्धरेदेवꣳ सारत्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यत । उपधाने शिरसो ऽप्यये चतुर्थीमुपदध्याद्धꣳसमुखीं पुरस्तात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्तादभितस्तिस्रस्तिस्रश्चतुरश्रपाद्याः । शेषे पादेष्टका । अपि वा शिरसो ऽग्रे हꣳसमुखीमुपदध्यात्तस्य अवस्ताच्चतुर्थीमुपदध्यात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्तादभितस्तिस्रस्तिस्रश्चतुरश्रपाद्याः । शेषे पादेष्टकाः । शिरसो ऽवस्तात्पञ्च पादेष्टका व्यतिषक्ता उपदध्यात्तथा पुच्छस्य पुरस्ताद्यद्यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टकाः पादेष्टकाश्चोपदध्याच्छेषमग्निं चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेत्पाद्याभिः सार्धाभिः संख्यां पूरयेदेष[२] द्विशतः[२] प्रस्तारो[२] । ऽपरस्मिन्प्रस्तारे हꣳसमुखीश्चतस्रश्चतसृभिः पादेष्टकाभिः संयोजयेद्यथा दीर्घचतुरश्रꣳ संपद्यते । तत्तिर्यक्

---

१ प्रांचं M.

२ These three words not in B; T omits them.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्वयमातृण्णावकाश उपदध्याद्द्वे स्रुग्मुख्यौ प्रतीच्यौ पुच्छाप्यये[1] ऽर्धपदेनात्मनि विशये । तयोरवस्तादभितस्तिस्रः पादेष्टकाः प्राङ्मुखीरुपदध्यात्पुच्छस्यावस्तात्पञ्चदश पादेष्टका व्यतिषक्ता उपदध्यात्पादेष्टके अर्धेष्टकेति पक्षपक्षाणां प्राचीर्व्यत्यासं चिनुयाद्विशये यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टकाः पादेष्टकाश्चोपदध्याच्छेषमग्निं चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेत्पाद्याभिः सार्ध्याभिः संख्यां पूरयेत् । ॥ १० ॥

अथापरः[2] । पुरुषस्य पञ्चमीभिः शतमशीतिः सप्तार्धं च सारत्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते । तासां पञ्चाशद्द्वे चात्मन्यर्धचतुर्थ्यः[3] शिरसि । पञ्चदश पुच्छे । ऽष्टपञ्चाशत्सार्ध्या दक्षिणे पक्ष उपदध्यात्तथोत्तरे । ऽर्धव्यायामेन स्रक्तीनामपच्छेदः । संनतं पुच्छं । पक्षयोस्त्रिभिस्त्रिभिररत्निभिरपनामो । ऽध्यर्ध्याभिः[4] षट्षट् पक्षाणि कुर्यादाकृतिः शिरसो नित्यायिष्टकानां विकाराः । पुरुषस्य पञ्चम्यस्ता एवैकतो ऽध्यर्धास्ता एवैकतः सपादाः । पञ्चमभागीयायाः पाद्याः सार्ध्यास्तथाध्यर्धायास्तयोश्चाष्टमभागौ[5] तथा श्लेषयेद्यथा तिस्रः स्रक्तयो भवन्ति । पञ्चमभागीयायाश्चाष्टम्यस्तानि दशात्मनि पञ्चमभागीयाः सार्ध्या उपदध्यात्तथा पुच्छे । पक्षयोश्चाध्यर्धाः सार्ध्याः । शिरसि याः संभवन्त्यपरस्मिन्प्रस्तारे पूर्वयोः

१ पुच्छस्याप्यये U.

२ ०परं M.

३ ०तुर्थाः B.

४ Thus B, ध्यर्धाभिः M U, ०ध्यर्धाध्याभिः T.

५ ०स्तथाध्यर्ध्याया० M U.

पक्षाप्यययोरेकैकामुभयीमुपदध्यादेकैकामपरयोर्द्विदे शिरसः पार्श्वयोः । पुच्छस्यावस्तादध्यर्धाः प्राचीर्यथावकाशं । पार्श्वयोः पाद्याः साष्टमभागाः[1] । पक्षयोश्चाध्यर्धाः सावयवाः । शेषं यथायोगं यथासंख्यं यथाधर्मं[2] चोपदध्यात् । ॥ ११ ॥

कङ्कचित[3] एतेनात्मा पुच्छं च व्याख्यातꣳ । शिरसि पञ्चोपदध्यात्तस्याकृतिर्व्याख्याता । सप्तपञ्चाशद्दक्षिणे पक्ष उपदध्यात्तथोत्तरे । व्यायामेन सप्रादेशेन पक्षयोरपनामः । पञ्चमभागीयार्ध्याभिः षट्षट् पक्षाणि कुर्यादध्यर्धावशिष्यते । तथा पुच्छस्यावस्तात्पादावरत्निमात्रावरत्न्यन्तरालौ प्रादेशव्यासौ भवतस्तयोरवस्तादभितो द्वौद्वावष्टमभागौ प्रागभेदावुपदध्यादेवꣳ सारत्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते[4] । ऽथेष्टकानां विकाराः । पञ्चमभागीयाः सावयवाः । पादेष्टकां[5] चतुर्भिः[5] परिगृह्णीयादर्धप्रादेशेनाध्यर्धप्रादेशेन प्रादेशेन प्रादेशसविशेषेणेत्यध्यर्धेष्टकां[5] चतुर्भिः[5] परिगृह्णीयादर्धव्यायामेन द्वाभ्यामरत्निभ्यामरत्निसविशेषेणेति । ताः षट् । तासां चतुरश्रपाद्याः साष्टमभागाः पादयोरुपधायं शेषं यथायोगं यथासंख्यं यथाधर्मं[2] चोपदध्यात् । ॥ १२ ॥

---

१ ०भागीयाः M.

२ यथाध्यर्धं my copies throughout.

३ See XVII. 28 : 307. 1.

४ शिरसो नित्या ins. M.

५ पादेष्टकाश्चतुर्भिः M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अलजचित[1] एतेनात्मा शिरः पुच्छं च व्याख्यातं पदापोद्धृत्य । त्रिषष्टिर्दक्षिणे पक्ष उपदध्यात्तथोत्तरे । पुरुषेण पक्षयोरपनामो । ऽपरस्मादपनामात्प्राञ्चमरत्निं मित्वा तस्मिन्स्रक्त्यां नियम्यापरं पक्षपक्षापच्छेदमन्वायच्छेदेवं[2] पञ्च पञ्चभ्यः सार्धा उद्धृता भवन्ति । पादेष्टकामपनामे[3] उपधाय तासां चतुरश्रपाद्याः साष्टमभागा अपोद्धृत्य शेषं[4] यथायोगं यथासंख्यं यथाधर्म चोपदध्यात् । ॥ १३ ॥

प्रउगचितं चिन्वीतेति[5] । यावानग्निः सारत्निप्रादेशस्तावत्प्रउगं कृत्वा तस्यापरस्याः करण्या द्वादशेनेष्टकास्तदर्धव्यासाः कारयेत्तासामर्धाः पाद्याश्च । तासां द्वे अर्धेष्टके बाह्यसविशेषे[6] चुबुक उपदध्यादर्धास्त्वान्तयोः । शेषमग्निं बृहतीभिः[7] प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे ऽपरस्मिन्ननीके सप्तचत्वारिंशत्पादेष्टका व्यतिषक्ता उपदध्याच्चुबुक एकां शूलपाद्यां[8] । दीर्घे चेतरे चतस्रः स्वयमातृण्णावकाश उपदध्यादर्धास्त्वान्तयोः । शेषमग्निं बृहतीभिः प्राचीभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत् । ॥ १४ ॥

---

१ See XVII. 28 : 307. 4.

२ पक्षपक्षमपक्षे॰ M, पक्षयंनापक्षे॰ B.

३ पादेष्टकानामवनाम B.

४ Thus (not शेषा as T) my copies

५ See XVII. 28 : 307. 7.

६ Thus my copies ; बाह्यविशेषे T.

७ M ins. प्राचीभिः, rightly ?

८ Not given by T in the text.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उभयतःप्रउगं चिन्वीतेति[1] । यावानग्निः सारत्निप्रादेशस्तावदुभयतःप्रउगं कृत्वा । नवमेन तिर्यङ्मान्याः प्रउगचितोक्ता विकारास्तथोपधानमपरस्मिन्प्रस्तारे चुबुकयोर्द्वे पादेष्टके उपदध्यात्संध्यन्तयोश्च दीर्घपाद्ये । दीर्घे चेतरे च[2] चतस्रः स्वयमातृण्णावकाश उपदध्यादर्ध्याश्चान्तयोः । शेषमग्निं बृहतीभिः प्राचीभिः[2] प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत् । ॥ १५ ॥

चतुर्थः ॥

रथचक्रचितं चिन्वीतेति विज्ञायते । द्वयानि तु[2] खलु रथचक्राणि भवन्ति साराणि च प्रधियुक्तानि चाविशेषात्ते मन्यामहे । ऽन्यतरस्याकृतिरित्यथाग्निं विमिमीते । यावानग्निः सारत्निप्रादेशस्तावतीं भूमिं परिमण्डलां कृत्वा तस्मिन्यावत्संभवेत्तावत्समचतुरश्रं[3] कृत्वा तस्य करण्या द्वादशेनेष्टकाः कारयेत्तासां षट् प्रधावुपधाय शेषमष्टधा विभजेदपरं[4] प्रस्तारं तथोपदध्याद्यथा प्रध्यनीकेषु स्रक्तयो भवन्त्यथापरः[5] । पुरुषार्धात्पञ्चदशेनेष्टकाः समचतुरश्राः कारयेन्मानार्थास्तासां द्वे शते पञ्चविंशतिश्च सारत्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते । तास्वन्याश्चतुःषष्टिमावपेत्ताभिः समचतुरश्रं करोति । तस्य

---

१ See XVII. 28 : 307. 9.

२ Not in the text as given by T.

३ तावत् not in the text of T.

४ After विभजेत् U ins. (probably taken from the bhāṣya): अस्मिन्प्रस्तारे चतुरश्रस्रक्तीरवान्तरदेशात्प्रतिसंपादयेद० ।

५ After भवन्ति U ins. इति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

षोडशेष्टका[१] पार्श्वमानी भवति । त्रयस्त्रिंꣳशदतिशिष्यन्ते । ताभिरन्तान्सर्वशः परिचिनुयान्नाभिः षोडश मध्यमाश्चतुःषष्टि-रराश्चतुःषष्टिर्वेदिर्नेमिः शेषा । नाभिमन्ततः परिलिखेन्नेमि-मन्ततश्चान्तरतश्च[२] परिलिख्य नेमिनाभ्योरन्तरालं द्वात्रिंꣳशद्धा विभज्य विपर्यासं भागानुद्धरेदेवमवाप उद्धृतो भवति । नेमिं चतुःषष्टिं कृत्वा व्यवलिख्य मध्ये परिकृषेत्त्वा अष्टाविंꣳशतिशतं[३] भवन्त्यराꣳश्चतुर्धाचतुर्धा[४] नाभिमष्टधा विभजेदेष प्रथमः प्रस्तारो । ऽपरस्मिन्प्रस्तारे नाभिमन्ततश्चतुर्थवेलायां परि-कृषेन्नेमिमन्तरतो । नेमिमन्तरतश्चतुःषष्टिं[५] कृत्वा व्यवलिखेदराणां पञ्चधा विभाग आ परिकर्षणयोर्नेम्यामन्तरालेषु द्वे द्वे नाभ्या-मन्तरालेष्वेकैकां । यच्छेषं नाभेस्तदष्टधा विभजेत्स एष षोड-शकरणः सारो रथचक्रचित्[६] । ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥

द्रोणचितं चिन्वीतेति विज्ञायते[७] । द्वयानि तु[८] खलु द्रोणानि भवन्ति[९] चतुरश्राणि च[१०] परिमण्डलानि चावि-

---

१ ०ष्टकाः my copies.

२ ०मिमंततः पर्यस्य तस्य परिलिखेन्नेमि० M, B om. परिलिख्य, U has तत्र after परिलिख्य ; cp. XVII. 29 : 307. 16.

३ Thus T and U ; अष्टाविंशच्छतं B, अष्टाचत्वारिꣳशच्छतं M.

४ Thus U M ; विभजेत् instead of the second चतुर्धा B T.

५ नेम्यंतरत० U, नेम्यंत० M, नेमिमंतत० B.

६ ०चक्रः B M.

७ See XVII. 29 : 308. 3.

८ Only in U B.

९ Only in U.

१० om. B .

शेषात्ते मन्यामहे । ऽन्यतरस्याकृतिरित्यथाग्निं विमिमीते । चतुरस्र आत्मा भवति । तस्य त्रयः पुरुषास्त्रिभागोनाः पार्श्वमानी । पश्चात्त्सरुर्भवति । तस्यार्धपुरुषो दशाङ्गुलानि च[1] प्राची । त्रिभागोनः पुरुष उदीचीत्येवꣳ[2] सारत्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते । ऽथेष्टकानां विकाराः । पुरुषस्य षष्ठ्यस्ता एवैकतो ऽध्यर्धास्तासामर्धास्तिर्यग्भेदाः पुरुषस्य चतुर्थ्य इति । तासां त्सरुश्रोण्यन्तरालयोः षट् षष्ठीरुपधाय शेषमग्निं बृहतीभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे दक्षिणे ऽꣳसे ऽध्यर्धामुदीचीमुपदध्यात्तथोत्तरे । पूर्वस्मिन्ननीके षड्भागीया उपदध्याद्दक्षिणोत्तरयोश्चतुर्भागीयास्त्सरोः पुरस्तात्पार्श्वयोर्द्वे चतुर्भागीये उपदध्यात्तयोरवस्तादभितो द्वे द्वे अध्यर्धे विषूची । तयोरवस्तान्मध्यदेशे[3] द्वे[4] षष्ठ्यौ प्राच्यौ । शेषमग्निं बृहतीभिः प्राचीभिः[5] प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत् । ॥ १७ ॥[6]

अथापरः । पुरुषस्य षोडशीभिर्विꣳशशतꣳ[7] सारत्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते । तासामेकामपोद्धृत्य शेषाः परिमण्डलं करोति । तत्पूर्वेण रथचक्रचिता व्याख्यातꣳ । षोडशीं पुरस्ता-

---

१ Only in U.
२ इति om. U.
३ मध्येदेशे B.
४ om. B.
५ om. U.
६ End of sixth adhyāya ?
७ ॰विंशंशतं B. विंशतिशतं M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

द्विशय उपधाय तया सह मण्डलं[1] परिलिखेद्यदवस्तादपच्छिन्नं तत्पुरस्तादुपदध्यात्प्रधीनाꣳ सप्तधा विभागः। प्रधिमध्यमाः प्रक्रमव्यासा भवन्ति। चतुरश्राणामर्धाभिः संख्यां पूरयेद्-परस्मिन्प्रस्तारे प्रधिमध्यमामोष्ठ उपधाय यदवस्तात्तद्द्वेधा विभजेत्स एष नवकरणो द्रोणचित्परिमण्डलः। समूह्य-परिचाय्यौ[2] पूर्वेण रथचक्रचिता व्याख्यातौ। समूह्यस्य दिक्षु चात्वालान्खानयित्वा तेभ्यः पुरीषꣳ समूह्योपदध्यात्परिचाय्य इष्टकानां देशभेदस्तꣳ सर्वाभिः प्रदक्षिणं परिचिनुयात्।
॥ १८ ॥ सप्तमः ॥

श्मशानचितं चिन्वीतेति विज्ञायते[3]। सर्वमग्निं चतुरश्रा-न्यष्टदश भागान्कृत्वा तेषामाख्यातमुपधानं। त्रिभिर्भागैर्भा-गार्धव्यासं[4] दीर्घचतुरश्रं विहृत्य पूर्वस्याः करण्या मध्याच्छ्रोणी[5] प्रत्यालिख्यान्तावुद्धरेत्तस्य दशधा विभागस्तानि विꣳशतिः सर्वो ऽग्निः संपद्यते। ऽपरस्मिन्प्रस्तारे प्रउगमध्ये[6] ऽनूचीनं विभजे-त्तस्य षड्धा विभागस्ते द्वे पार्श्वयोरुपदध्याद्भागतृतीयायामास्-तुर्यव्यासाः कारयेत्तासामर्धास्तिर्यग्भेदास्ता अन्तयोरुपधाय

---

१ परिमंडलं M.

२ See XVII. 29 : 309. 6, 8.

३ See XVII. 30 : 309. 1.

४ भागार्ध om. B.

५ Thus my copies (cp. the bhāṣya) ; अर्धाच्छ्रोणी Thibaut.

६ प्रधिमध्ये B.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शेषमग्निं बृहतीभिः प्राचीभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदूर्ध्वप्रमाणमग्नेः पञ्चमेन वर्धयेत्तत्सर्वं त्रेधा विभज्य द्वयोर्भागयोश्चतुर्थेन वा नवमेन[1] वा चतुर्दशेन वेष्टकाः कारयेत्ताभिश्चतस्रो वा नव वा चतुर्दश[2] वा[2] चितीरुपधाय[2] शेषमवाञ्चमक्ष्णयापच्छिन्द्यादर्धमुद्धरेत्तस्य नित्यो विभागो । यथायोगमिष्टकानाꣳ ह्रासवृद्धी । ॥ १९ ॥ **अष्टमः** ॥

कूर्मचितं चिन्वीत यः कामयेत ब्रह्मलोकमभिजयेयमिति विज्ञायते[3] । द्वयाः खलु कूर्मा भवन्ति वक्राङ्गाश्च परिमण्डलाश्चाविशेषात्ते[4] मन्यामहे । ऽन्यतरस्याकृतिरित्यथाग्निं विमिमीते । चतुरश्र आत्मा भवति । तस्य दश प्रक्रमाः पार्श्वमानी भवति । तस्य द्वाभ्यांद्वाभ्यां प्रक्रमाभ्याꣳ स्रक्तीनामपच्छेदः । पूर्वस्मिन्ननीके प्रक्रमप्रमाणानि चत्वारि चतुरश्राणि कृत्वा तेषां ये अन्त्ये ते अक्ष्णयापच्छिन्द्यादेवं दक्षिणत एवं पश्चादेवमुत्तरतः । स आत्मा । शिरः पञ्चपदायाममर्धपुरुषव्यासं । तस्याꣳसौ प्रक्रमेणप्रक्रमेणापच्छिन्द्यात्स्रक्त्यपच्छेदे[5] पादानुन्नयेत्तस्य द्विपदाक्ष्णया तिरश्ची तद्द्विगुणायाममनूची । तस्य द्विपदाक्ष्णया पूर्वमꣳसमपच्छिन्द्यादेतेनेतरेषां पादाना-

१ पंचमेन M.

२ वधीरुपधाय M.

३ See XVII. 30 : 309. 6.

४ परिमंडलांगा॰ U.

५ प्रक्रमेण once M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मपच्छेदा व्याख्याता । अपरयोः पादयोरपरावꣳसावपच्छिन्द्यादेवꣳ[1] सारत्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते । तस्येष्टकाः कारयेत्पुरुषस्य चतुर्थ्यस्तासामर्ध्याः[2] पाद्यास्त्वध्यर्धपाद्याश्चतुर्भिः[3] परिगृह्णीयात्प्रक्रमेण द्वाभ्यां पदाभ्यां पदसविशेषेणेति । ते द्वे[4] यथा दीर्घसꣳश्लिष्टे स्यातां तथैकां कारयेद्द्विपदाच्यणार्धेन समचतुरश्रामेकामुपधाने शिरसो ऽग्रे चतुरश्रामुपदध्याद्धꣳसमुख्यावावस्तात्पञ्चपञ्च चतुरश्रा द्वेद्वे पादेष्टके इति पादेषूपदध्याद्यद्यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टका[4] उपदध्याच्छेषमग्निं[5] चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे शिरसो ऽग्रे हꣳसमुखीमुपदध्यात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्तादभितो द्वेद्वे अध्यर्धपाद्ये[6] विषूची । तयोरवस्तादभितश्छेदसꣳहिते द्वे पादेष्टके । द्वेद्वे द्विपदे तिस्रस्तिस्रो ऽर्धेष्टका इति पादेषूपदध्याद्यद्यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टकाः पदेष्टकाश्चोपदध्याच्छेषमग्निं चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत् ।

॥ २० ॥ **नवमः** ॥

---

१ ०रपरांऽसावप० M.

२ चतुर्थीस्ता० B, but cp, XXX. 10 : 403. 9.

३ ०ध्यर्धपाद्यां चतुर्भिः Thibaut, but cp. XXX : 10 : 403. 10.

४ om. T, but cp. l.c.

५ Thus M ; तस्मिन्नर्धेष्टकाश्चोप० B, and Thibaut ; तस्मिन्नर्धेष्टकाः पदेष्टकाश्चोप० U (rightly ? cp. XXX. 10 : 404. 16).

६ अध्यर्धा० T.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथापरः । पुरुषस्य षोडशीभिर्विंशशतं[1] सारत्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते । तासां पञ्च षोडशीरपोद्धृत्य शेषाः परिमण्डलं करोति । तदुत्तरेण द्रोणचिता व्याख्यातमथ ताः पञ्च षोडश्यस्ताभिरवान्तरदिक्षु पादानुन्नयेच्छिरः[2] पुरस्तात्तासां परिकर्षणं व्याख्यातं । प्रधीनां सप्तधा विभागः । प्रधिमध्यमाः[3] प्रक्रमव्यामा भवन्ति । यदतिरिक्तं संपद्यते तच्चतुरश्राणामध्यर्धाभिर्योयुज्येतापरस्मिन्प्रस्तारे पादानां शिरोवद्विभागः शिरसः पादवद्व्यत्यासं चिनुयाद्यावतः प्रस्ताराञ्शिकीर्षेत्कूर्मस्यान्ते तनुपुरीषमुपदध्यान्मध्ये बहुलमेतदेव[4] द्रोणे विपरीतमथ हैक एकविधप्रभृतीन्प्रउगादीन्ब्रुवते । समचतुरश्रानेक आचार्यास्तस्य करण्या द्वादशेनेष्टकाः कारयेत्तासामर्धाः पाद्यास्ताया-श्चमेधिकस्याग्नेः पुरुषाभ्यासो नारत्निप्रादेशानां । प्राकृतो[5] वा त्रिगुणस्त्रिंस्तावो ऽग्निर्भवतीत्येकविंशो ऽग्निर्भवतीत्युभयं ब्राह्मणमुभयं ब्राह्मणम्[6] । ॥ २१ ॥ दशमः ॥

॥ इति शुल्बसूत्रं समाप्तम् ॥

---

१ ०विंशंशतं B U, विंशतंशतं M.

२ Thus my copies; before शिरः Thibaut reads पञ्चम्यां० but the locat. cannot be correct and पञ्चम्यां would be superfluous.

३ Thus my copies; प्रधिमध्याः Thibaut, but cp. XXX. 18 : 411. 2.

४ एव only in U and in one of Thibaut's MSS.

५ Thus H U, प्रकृतो B, ता M.

६ See XXVI. 10 : 285. 4, where, however, only the first brāhmaṇa is found.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अथातः प्रवरान्व्याख्यास्यामः । सप्तानामृषीणामगस्त्याष्टमानां[1] पक्षा भवन्ति । त्रयः पक्षा भृगूणां पञ्चार्षेया वत्सा विदा आर्ष्टिषेणास्त्वार एवाङ्गिरसः कौमण्डा दीर्घतमा रौक्षायणा[2] गर्गाश्च । गर्गाणां त्र्यार्षेयो विकल्पो । विश्वामित्रपक्षे[3] पूरणा द्व्यार्षेयाः । शुनकवसिष्ठा[4] एकार्षेया । अतोऽन्ये त्रिप्रवरा भवन्त्येतेषु भृग्वङ्गिरसो भिन्नविवाहं[5] कुर्वते न चेत्समानार्षेया बहवः स्युरिति मतं बौधायनस्येति[6] । ॥ १ ॥

अथात[7] ऊर्ध्वानध्वर्युर्वृणीते[8] ऽमुतो ऽर्वाचो होतैत्येष एवोभयोः सर्वत्रोद्देशो । द्व्यार्षेयसंनिपाते ऽविवाहस्त्र्यार्षेयाणां । त्र्यार्षेयसंनिपाते ऽविवाहः पञ्चार्षेयाणामसमानप्रवरैर्विवाह[9] ।

---

१ ०णामागस्त्याष्ट० Be U.

२ रौक्ष्या० G M T.

३ ०वंशे Be U.

४ शुनकावसिष्ठा BU.

५ According to the Pravaramañjarī the reading ऽभिन्न० is also admissible.

६ Here ends the first k. according to Be U; according to the other MSS. it ends after ०त्रोद्देशः (line 9); but the Pravaramañjarī remarks इतिकरणमध्यायपरिसमाप्तिबोधनार्थम् ।

७ Thus all the MSS. and Āp. XXIV. 5. 8; r. अथैत and cp. Āp. II. 16. 9.

८ एवोर्ध्वान० Be U.

९ Thus T M; ०णांसमानप्र० Bu G; Be U and Pm om. the two words असमा० विवाहः; cp. Āśv. śrs. pariśiṣṭa (p. 891 of the Calcutta edition).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

एक एव ऋषिर्यावत्प्रवरेष्वनुवर्तते। तावत्समानगोत्रत्वमन्यत्र[१] भृग्वङ्गिरसां[२] गणादिति[२] पञ्चानां त्रिषु सामान्याद्विवाहस्त्रिषु द्वयोः। भृग्वङ्गिरोगणेष्वेव ग्रेषेष्वेको[३] ऽपि[४] वारयेदिति[४]। ॥ २ ॥

भृगूणामेवादितो[५] व्याख्यास्यामो। मार्कण्डेया माण्डूका[६] ५
माण्डव्याः काᳲसय[७] आलेखना दार्भायणाः[८] शार्कराक्षा[९]

---

१ Instead of अन्यत्र Be U ऋते।

२ ०ङ्गिरोगणा० Be U, ०ङ्गिरसां गणाच्च T M G, omitting the following passage; गणैरिति Bu, equally omitting the following passage.

३ एके instead of एको Be U.

४ This śloka is found only in Be U of the MSS.; it is not treated by the author of the Mañjarī, but we find it cited in the Gotrapravaranirṇaya of Raghunātha, in the Saṃskāraratnamālā p. 418, the Prayogaratna fol. 64. C. 1, the Nirṇayasindhu, III, fol. 30. a. 5. Instead of एव we find I sometimes cited with एवं (rightly ?). Instead of पिवारयेदिति Be U have विवाहयेदिति and the metric bhāṣya on the Pravarapariśiṣṭa of Kāty. (Verz. der Berl. HSS. I. p. 62, 25) has निवारयेत; Gopīnāthadīkṣita (Ratnamālā l.c.) remarks : ग्रेषेष्वेको ऽपि प्रवरः समानश्चेत्तद्विवाहं वारयेदित्यर्थः।

५ भृगूनेवादितो Be U; एव om. Bu T Pm Pn.

६ Thus M G Bu, मांडका T; मांडूकेया Be U Pm Pn Rm.

७ Thus G T Pn: कासय Pm, कांसव M, कांस्य Bu; कांसेया Be U Rm.

८ दर्भा० M Bu.

९ Thus G Pn; शा (or श)र्कराच्चा the other sources.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दैवतायनाः[१] शौनकायना माण्डूकेयाः[२] पार्षिकाः[३] साङ्काः[४] प्रान्तायनाः[४] पैलाः पैङ्गलायना दाभ्रेषयो[५] बाभ्रुकयो[६] वैश्वानरयो वैहीनरयो[७] विरोहिता[८] वार्ष्ण[९] गौष्ठायणा[१०] ऐष्टेषयः[११] काशकृत्स्ना वाग्भूतया[१२] ऋतभागा[१३] ऐतिशायना जानायनाः[१४]

---

१ Thus Bu U Rm Pn, देवंता॰ or दैवंता॰ the other sources.

२ Thus M G Rm; मंडूकेया Bu; T om.; माधूकेया the others.

३ Thus M G Bu Pn Pm; T om.; वार्षिकाः the others.

४ ? सांकव्रान्तायनाः Bu (grantha), सांकप्रान्ता॰ M G, सांकाप्नांता॰ Be U, शांकाः प्रजायनाः Pm, साकांप्राप्ता॰ Sk, साका॰ प्राप्ता॰ Rm, सांकाः प्राप्ता॰ Pn (cp. gaṇa *aśvādi*).

५ ? Thus M G T Pn, दाभ्रेषयः Bu, दाभ्रेषकयो U, दाभ्रेषकाकयो Be, दाभ्रेयकाः Sk, राभ्रेद्यकयो Pn.

६ वा॰ M Pn Be U.

७ Thus M T Rm Pn; वैहीनराः Bu, वैभीनरयो G, वैहीतरयो Be U, वैह्नित॰ Sk (cp. PW. s. v. विहीनर)।

८ Thus Be U Pm Pn; विलोहिता M G T Bu, वैरोचिता Sk Rm.

९ ? Thus M Pm, बर्ष्णा G T, बभ्राः Bu, बाभ्रा the others.

१० ? Thus M G T Bu, गोष्टायणा Pm, गोष्ठायना Rm, कौकायना Be U.

११ Conjecturally. यष्टेषय M G T, यष्टेषयः Bu, ष्टै (or ष्ठै)केया Be U Pm, ष्टीकयः Rm, टीकपाः Sk, ष्टैकयः Pn.

१२ ? Thus G T; वात्भू॰ M, वार्कभू॰ Bu, वाङ्कतका Be U, वाङ्कूतका Rm Pm, वाङ्भ्टतका Sk, वाङ्तका Pn.

१३ च्रत॰ Be U, क्रत॰ Rm Sk Pn.

१४ Thus (and cp. gaṇa *aśvādi*) T Bu Pm Pn, जाणा॰ M, जाम्ना॰ G, जातायनाः Be U Sk, ज्ञानायनाः Rm.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पाणिनिर्वाल्मीकि स्थौलपिण्डयः शैखावता[1] जिह्वीतयः[2] सावर्णिर्वाकायना[3] बालायना सौक्तयो मण्डवित्सौविष्टयो[4] हस्त्याग्नयः[5] ग्रौद्धकयो[6] वैकर्णा[7] श्रौपजिङ्घय[8] श्रौरग्नयः[9] काम्बलोदरयः[10] काठोरकृद्दैहलिर्विरूपाचा[11] वृकाश्वा उच्चैर्मन्यवो दैवमत्या[12] श्राकायणा[13] माकायणाः काङ्कायना[14] ५

---

१ ? Thus M G ; शैखामिताः Bu, शौखावता T, सौषावता Be U, सौपातवाः Sk Pn, सैपातवा Pm, सैवातवा Rm.

२ Thus Be U Pm Pn Rm ; जिह्वि॰ T Sk, जिक्तयः G, जिक्तीयः M, जिगीतयः Bu.

३ Thus Be U Pm Pn Rm Sk ; बाकायना T, बाकायणा G, बाकायणा M, ग्राकायनाः Bu ; वाकायनि Mān. sū., वागायना Laugākṣi.

४ सौविष्टपयो M G T, सौविष्टकपयाः Bu.

५ ? Thus Be U Pm Sk ; हस्त्यग्नयः G T, गस्त्यग्नयः M, ग्रगस्त्यग्नयः Bu, हस्त्याग्रयो Pn, हस्ताग्रहः Rm, हस्ताग्नयः Sk.

६ Thus M G T Sk Rm Pn ; सौ॰ Pm, सैद्यकयः Bu, रौद्रकायो Be U.

७ Thus Bu Rm ; the others have वैकर्णा, वैकर्णेया, वैकर्णया or वैकरार्या (cp. Pān. IV. 1. 117).

८ Thus G only ; द्रौ॰ M T ; द्रो॰ Be U Pm, मौ॰ Bu ; द्रोणकजि॰ Rm Sk, द्रोकजि॰ Pn.

९ Thus M G T Bu, श्रौरसयः all the others.

१० कांबरोदरयः M G T, कांबनो॰ Bu, कांबोदयः Be U, कांबलोदरयः Sk Rm, कांवलोदयः Pm.

११ ? Thus M G T ; काठकृत् Bu, कांबोदकृत् Be U Pn, वाकारकृत् Rm Sk, कचोरष्ट Pm (cp. कौठार ? gaṇa *śivādi*).— वैरूपाचा U, वैरूपाच्या Be.

१२ Thus M Bu T ; दैवमर्त्या G, देवमत्या Pm, द्वमत्या the others.

१३ Thus (as Laugākṣi) M G T Bu, श्रार्यायणा the others.

१४ Thus M Bu Be U Sk Pn ; काखायना G, कांबायना T.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वायवायनिनो[१] शांकरवाः[२] कारबवश्चान्द्रमसा[३] गाङ्गेया अनुपेया[४] याज्ञिका[५] जाबालिर्बाङ्कमित्रायणा[६] आपिशलयो[७] वैष्टपुरेया लोहितायना[८] उद्गाचा नाडायनाः[९] शारदतायना[१०] राजितवाहा[११] वत्सा वात्स्यायना[१२] इत्येते वत्सास्तेषां पञ्चार्षेयः प्रवरो भवति । भार्गव च्यावनाप्नवानौर्व जामदग्न्येति होता । जमदग्निवदूर्ववदप्नवानवच्च्यवनवद्भृगुवदित्यध्वर्युः । ॥ ३ ॥

---

१ ? Thus M G Bu, वायवोश्वधनिनः T, वायव (or वा)वम्यायनाः Be U, याथवायनिनः Pn, वायनस्वायनिनः Rm, वापनयः वायनिनः Sk, वायकावावाया-यिनः Pm (cp. वायव्यायन Mān. sū).

२ Thus (with Mān. sū.) Pm, शांकरवः M G T, शांकवः Bu, शांक-राश्वाः Be U, शार्ङ्गरवाः Rm, शार्णरवाः Sk.

३ कारवव० G, कारवह्न० T, कारस्वबः Bu, कारवर्द्दः M, कारवचः Pm. Not found in any of the other MSS. or nibandhas; cp. perhaps कालबव of Āp. XXIV. 9. 1, although there as Viśvāmitra.—०मसा Be U T Sk Rm, ०मसो M Bu G Pm Pn.

४ ? Thus M G T Bu, नौपेया Be U Pn, नौषेया Pm, नौखेया Rm, लौयेय Sk.

५ Thus M G T Bu Rm; याद्रिया Be U, याज्ञिया the other nibandhas.

६ Instead of जाबालिः (cp. Āp. XXIV. 5. 14.) M G T Bu have पारिमण्डलिः, cp. पारिमंडनि of Laugākṣi.

७ Thus Be U Pm Pn Sk Rm; आपिशालेयो or आविशालेयो M G T Bu.

८ रो० Be U, लौ० Pn (perhaps better).

९ See Pāṇ IV. 1. 99; नाळायनाः M G T Bu; मालायनाः the others.

१० Thus all exc. T and M, which have शाठद्व० ।

११ Thus M G Bu T; राद्दजितवाह्वा Be U Pm, राजतवाह्वा Pm Sk.

१२ Thus Be U Pm Rm Pn Sk; वानावाद्या G, वानावाच्या M T, नवाच्याः Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

विदाः शैला अवटाः शैलाः[१] प्राचीनयोग्या[२]अभयजाताः[३] काण्डरथयो वैदभृताः[४] पुलस्तय[५] आर्काथणा[६]मार्कायणा[६] नाष्टायणाः कौञ्चायना भुञ्चायना[७] जामलायना[८] इत्येते विदास्तेषां पञ्चार्षेयः प्रवरो भवति । भार्गव च्यावनाप्नवानौर्व वैदेति होता विदवदूर्ववदप्नवानवच्च्यवनवद्भृगुवदित्यध्वर्युः । ॥ ४ ॥

आर्ष्टिषेणा नैरथयो[९] ग्राम्यायणाः[१०] काण्वयश्चान्द्रायणाः[११] प्रौढकलायनाः[१२] स्विद्धाः सुमनायना गौराग्भिराग्भिरित्येत[१३]

---

१ Found only in M G T and Be U.

२ ॰योगा M G T Bu.

३ Thus also (and cp. gaṇa *gargādi*) Laugākṣi and Mānava; अभयदानाः Be U and the nibandhas.

४ Thus (and cp gaṇa *gargādi*) corrected in acc. with the Mānava text; वैत॰ M G T Bu, वैन॰ Be U and the nibandhas.

५ Thus M G T Bu; पुलस्सय Pm, पुलस्त्य the others.

६ Perhaps these two (cp. p. 418. 5), the last of which is missing in Bu, ought to be cancelled.

७ Thus M G T Bu; मुंजा॰ Be U; fails in all the nibandhas.

८ ? Thus Be U; जामला G, जालो M, जमला T, बोधाः भार्गवः Bu; नालामला Pm.

९ Thus the MSS. and Pm Pn; नैक्टथयो Rm Sk.

१० ग्राम्यायणयः Rm perhaps rightly, cp. gaṇa *tikādi* and ग्राम्यायणि of Laugākṣi.

११ ? काण्वय॰ M T, काण्वया॰ G, कण्वकः Bu; काम्यायना॰ Be U, कार्णायनाः Rm Pn, कारणायुनाः Pm, काणायनाः Sk.

१२ Thus M G T, पाण्ड्कायनाः Bu, पौटकलायनाः Be U Pn Pm Rm, पौठकलायनाः Sk.

१३ Thus M T Pm; गौराभिरांभि॰ G, गौरांभि॰ (omitting आभिः) Be U, गौरा Bu, गौराभिः Sk Rm, गौरांभिःरांभिः Pn.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

आर्ष्टिषेणास्तेषां पञ्चार्षेयः प्रवरो भवति । भार्गव च्यावनाप्नवानार्ष्टिषेणानूपेति[१] होतानूपवदृष्टिषेणवदप्नवानवच्च्यवनवद्भृगुवदित्यध्वर्युर्वत्सा विदा[१] आर्ष्टिषेणा इत्येतेषामविवाह । एते पञ्चावत्तिनः[२] । ॥ ५ ॥

६ यस्का मौनो[३] मूको[४] वाधूलो वर्षपुष्पो बालेयो[५] राजिततायिनो[६] दुर्दिनो[७] भास्करो दैवन्तायनो[८] बाष्कलेयो[९] माध्यसेया वाग्नयः[१०] कौशाम्बेयाः कौटिल्याः[११] सत्यकस्त्रिचसेना[१२]

---

१ Thus the pravara in Be U and all the nibandhas (cp. Āp. XXIV. 5. 15); the four other MSS. are more or less confused.

२ The words after अध्वर्युः given only by Be U T Bu Pm, but in Be U : ०विवाहस्तेषां पंचावत्तिन इति ।

३ Thus Be U and the nibandhas; मौना G, मूनो T M, अमुनः Bu.

४ मुको Be मूका G, मौको Rm.

५ ? Thus T Bu M, बाळायो G; मातावाक्रोयो Be U, मातलयो Pm, भागलेयो Rm Sk, नागलेयो Pn.

६ Thus all (०तापिनो Be U, रातित० Pm), the other nibandhas substitute a name from the Laugākṣi pravarasūtra (भागविज्ञेयो) ।

७ दुर्दितो Be U.

८ ? (cp. p. 417. 1) Thus M G Be U Pn, देवंतायना T, दैवतायना Pm, दैवजायनो Sk.

९ ? Thus Be U, बाष्कलयो T G, वाकळेयः Bu, बाकलयो M, वाकलया Pm, वार्कलेयो Pn Rm Sk.

१० Thus M Bu पाग्नयः G T वासयः Be U and the nibandhas.

११ Thus Be U, कौठिल्याः M, काठिल्याः Bu, क्रौंठिल्याः T, कौण्डल्याः G; after this name Be U have सप्तकेयाः क्रौविल्याः, the last name (instead of कौटिल्याः) also Rm Sk Pn, कौविल्याः Pm.

१२ Instead of सत्यक० (thus Be U M T Pm) सम्यकि० G, ससकः Bu, सत्कयः Pm, सत्यकयाः Rm, सत्यकपयः Sk.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

भागन्तयो वार्काश्वकय[१] औक्ष्या[२] औग्रचितयो[३] भागुरित्यथ इत्येते यस्कास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । भार्गव वैतहव्य सावेतसेति[४] होता । सवेतोवद्वीतहव्यवद्भृगुवदित्यध्वर्युः[५] । ॥ ६ ॥

मित्रयुवो[६] रौक्ष्यायनाः[७] ग्राथण्डिनाः[८] सापिण्डनाः[९] सुराम्भिना[१०] माल्या[११] वाल्या[१२] महावाल्यास्ताच्छ्रायणा

---

१ Thus emended (cp. हकाश्वकि of the Laugākṣisūtra); वार्काश्व-क्रय M G T, वातार्काश्वकेय Be U.

२ ? ? औत्या M, औक्या T, औच्चा G, औत्स्याः Bu; Be U and the nibandhas omit this name.

३ ? और्गचित्रयो G, औगंचितयो Be U, औक्ष्यितयाः T, औकचितया M, और्गाः चितयाः Bu.

४ The MSS. exc. Bu (which has साचेतसेति) and Pm Sk, have all सावेद्सेति ।

५ Instead of सवेतोवत् MSS, exc. Bu (which has सचेतसवत्) and Be U (which have सवेदोवत्), all सवेद्सवत् ।

६ Thus Be U and the nibandhas; मित्रयूणा M G T, मित्रायणाः Bu.

७ Thus (and cp. Census p. 120) Be U (after ग्रायण्डिनाः, after मित्रायुवो they have रौक्यायणाः), रैष्ट्रायनाः Rm, रैाच्चायणाः Pm, रैष्णायनाः Sk, रैाष्ट्रायणाः G, रौगंयायणाः M T, रौग्यायणाः Bu.

८ ? Thus T, ग्रायण्डीनाः M, ग्रण्डीनराः Bu, ग्रारंडिना Be U. All the other MSS. and the nibandhas om. this name. Be U ins. after it (cp. foregoing note) रौष्ट्रायनाः ।

९ ? Found only in Be U (सापिंडायनाः) G (सापिण्डीनाः), Sk and Rm (सापिंडिनाः), Pn (सापिंडिनाः) Pm (सापिंडिताः). The Census l.c. has *sāpindana*.

१० Thus T Bu, सुरांभीना G, सुरांभिनग्राना M, सुरभिनेया the others.

११ ? Thus Be U and all the nibandhas; बाल्या M G, बल्या T, बलाः Bu.

१२ Thus Be U, यबाल्या M, यबल्या G, याबल्या T, याबलाः Bu; all the nibandhas om. this name.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

औरुच्छ्यायणा[१] वाजायना[२] मादाघय:[३] कैतवायना इत्येते मित्रयुवस्तेषां[४] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । भार्गव वाध्र्यश्व दैवोदासेति होता । दिवोदासवद्वध्र्यश्ववद्भृगुवदित्यध्वर्युः । ॥ ७ ॥

वैन्याः पार्था बाष्कलास्तेषां[५] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । भार्गव वैन्य पार्थेति होता । पृथुवद्वेनवद्भृगुवदित्यध्वर्युः[६] । ॥ ८ ॥

शुनका गार्त्समदा यज्ञपय:[७] सौगन्धय:[८] खार्दमायना[९] गाङ्गायना[१०] मत्स्यगन्धाश्चौचा:[११] औचियास्तैत्तिरीया:[१२]

---

१ ? Thus Be U ; उरुच्छ्यायणा M G, उच्चायणा Pn, उरुच्चमायणाः Bu ; T and the other nibandhas om.

२ ? Thus Be U Pm ; वाञ्जायना M G T, वार्जायनाः Bu ; not in the nibandhas.

३ Thus (and cp. मदाघ) M G, मादापयः T, मदार्पयः Bu, माजायनाः Be U, माजाद्यया Pm.

४ मित्रयव॰ M T, मित्रायणा॰ Bu.

५ Instead of बाष्कला॰; Bu पात्कलाः, T पात्कल्का॰, Pm वात्कला॰ । After this name Be U add शाकलाः, Bu adds श्वेताः, Sk, श्येनाः, Rm and Pn श्येताः (cp. Āśv. XII. 10 11). In M the *vainyāḥ pārthāḥ* are left out. The Census report has as fourth name *shveta*.

६ वैन॰ instead of वेन॰ MSS. exc Be U.

७ ? Thus all (perhaps better with the Laugākṣisūtra याज्ञयपः) the MSS. and Pm Pn, यज्ञपतयः G and Sk only.

८ Thus Be U Sk Pm ; सौभंकयः Bu, सपयः M T, सौपयः G.

९ कार्द॰ G only (कर्दमायनाः Lau., Mān.).

१० गाद्दायनाः Bu.

११ Before चौचाः Be U have गार्भायणाम् and after it चैत्रियाः ।

१२ Thus Be U Pm Sk ; ॰स्तित्तिर्याः M G T, ॰स्तित्तरीयः Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पत्पूला[१] इत्येते शुनकास्तेषामेकार्षेयः प्रवरो भवति । शौनकेति होता । शुनकवदित्यध्वर्युर्गार्त्समदेति होता गृत्समदवदित्यध्वर्युर्वा[२] । ॥ ९ ॥ प्रथमः ॥

अङ्गिरसो व्याख्यास्याम । आयास्या आणीवेयाः[३] काचाचयो[४] मूढाः[५] सात्यकयस्तैदेह्याः[६,७] कौमारवत्यास्तौण्डिर्दार्भिर्दैवकिः[८] सात्यमुग्रिः[९] कौवाह्या[१०] वौध्या[११] नैकरिः[१२] स्वस्तैषकिः[१३]

---

१ ? Thus T G, पत्पूला M, आपत्पूलाः Bu, पित्पला Be, विप्पला U :— प्रत्यूषाः Sk, प्रत्युषाः Pn, both probably after the Laugākṣi—(प्रत्यूषाः) and the Mānavasūtra (प्रत्युराः) ।

२ After the first अध्वर्यु Bu ins., omitting वा at the end, गार्त्समदानामेकार्षेयः ।

३ Conjecturally (cp. gaṇa *śubhrādi* on Pāṇ. IV. 1. 123); आनिचेयाः M T, अनिचेयाः Bu, श्रोणीवेधाः G, श्रोणिचेयाः Be U Pm, श्रोणिवेयाः Pn, श्रोणिवेधाः Sk Rm.

४ कौचा० Bu; all the nibandhas om. this name.

५ ? Thus M G T Bu, मूढसंरथाः Be U, मूढरथाः the nibandhas.

६ सात्य० M G T Bu, सत्य० Be U and the nibandhas.

७ तैदेह्याः Bu, तैदेयाः T, तैन्देह्याः G M; खेदेह्याः Be U, खैदेह्याः Sk, खैदेह्याः Pm Pn Rm, r. perhaps तौदेयाः ?

८ Instead of तौण्डिर्दार्भिः (thus Be U) तौण्डिर्भिः M T, तौण्डिकिः G Bu; instead of देषकि, दैवकिः Rm Sk.

९ ०मुग्रि T, ०मुग्र M G, ०मद्किः Bu; सत्य० Be U Pm.

१० Thus (or कौवा०) Be U and the nibandhas; कोबाह्यो or कोबाह्या M G T Bu.

११ वौभ्या or बौभ्या Be U Pm Pn Rm, वैभ्याः Sk; बौध्या M G T Bu (cp. Pāṇ. IV. 1. 107).

१२ Thus (नैकरि०) MSS. exc. Bu (करि०), Rm (नौकरि०), Sk (तौकरिः) ।

१३ I have adopted the reading, however doubtful, of Be U, which is supported by Sk Rm Pn; the four other MSS. have (in connection with the foregoing name) नैकरिष्टोष्टिपौकिः (G), नैकरिष्टिकिः (M), नैकरिष्टिष्टिणिकः (T), कैरिष्टः ष्टैत्तकिः (Bu).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कौलालय:[1] कारुणि:[2] काठोरि: काणीवाजा:[3] पार्थिवा इत्येत आयास्या गौतमास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसायास्य गौतमेति होता । गोतमवद्यास्यवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः[4] । ॥ १० ॥

५ शारद्वता[5] आभिजिता[6] रौहिण्याः चीरकरक्षाः सौमुचयः[7] सौयमुना[8] औपबिन्दवो[9] राह्गणा[10] राणयो[11] मार्षण्या[12] इत्येते शारद्वता[13] गौतमास्तेषां[14] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गि-

---

१ किला० Bu G Pm Pn.

२ आरुणि: M only; the nibandhas, however, all point to का० ।

३ काशि० M G T Rm Pn; after this name Be U add काचीयाः ।

४ Instead of गोतम० and अयास्य० (thus Be U) गौ० and आ० the other MSS.

५ Corrected; शारद्वन्ता T, शरद्वन्ता M G Bu and the nibandhas; शरद्वन्तो Be U; cp. Pāṇ. IV. 1. 102.

६ Thus Rm only, अभि० all the MSS. and the other nibandhas.

७ ? Thus Be U and the nibandhas; सौमुरयः M G T, सौगुरयः Bu.

८ ? Thus Be U; सौधासुरा G T, सौथासुरा M, सौयासुरा Bu. Perhaps two names: सौधाः, सुराः ?

९ R. औपबिन्दवयः ? cp. gaṇa *bāhvādi*; औपविन्दवो Sk Rm Pn; कोपबिंदवो Be U Pm, रौपभिंदवो M G T Bu.

१० Thus Be U, रह्ग० or रहो० the other MSS. and the nibandhas.

११ Thus (and cp. gaṇa *pailādi*) M G T, राणेयाः Bu, गणयो Be U and the nibandhas.

१२ ? माषण्या Be U Pm Pn, मार्षण्या M G, मर्षण्या T, माषणाः Bu, भाषण्याः Rm.

१३ शरद्वंतस् Be U Bu (omitting गौतमास्), शरद्वता G M, शरद्वंता T.

१४ गौतमास् om. Be U T.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

रष गौतम शारद्वतेति होता। शरद्वद्वद्गौतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः[१]। ॥ ११ ॥

कौमण्डा मामन्थरेषणा[२] मासुराचाः काष्टरेषय[३]ऊर्जायना[४] वानजायना[५] वाग्नय[६] इत्येते कौमण्डा गौतमास्तेषां पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसौचथ्य[७] काक्षीवत गौतम कौमण्डेति होता। कुमण्डवद्गौतमवत्कक्षीवद्वदुचथ्यवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः[८] ॥ १२ ॥

दीर्घतमसां[९] पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसौचथ्य[७]काक्षीवत गौतम दीर्घतमसेति[१०] होता। दीर्घतमोवद्गौतमवत्कक्षीवद्वदुचथ्यवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः[११] ॥ १३ ॥

---

१ Thus Be U only, शरद्वतवद्गौतम॰ the other MSS.

२ Be U add मासरेषयः।

३ Thus M G Bu, कापरेषय T, काष्ठ॰ Be U Pm, कापरेखयः Sk, काष्ठरेखयः Rm.

४ Thus (and cp. Āp. XXIV. 7. 1) M G, ऊर्जया T, औजायनाः Bu, आंजायना Be U Pm Rm Sk.

५ ? Thus MG, वाना T, Bu om.; याजायनाया Be U, वाजायन Pm, वांजायनाः Sk Rm.

६ Thus Be U T G Sk, पाग्नय M Bu.

७ ॰तथ्य Be U and in the adhvaryu formula उतथ्यवत्।

८ Thus Be U only ॰त्कक्षीवतव॰ the other MSS.

९ Corrected (see, however, p. 415. 3); दीर्घतमस्य Be U, दीर्घतमानां the other MSS.

१० Thus Be U (r. दैर्घ॰ ?), दीर्घतमेति the other MSS.

११ Thus Be U, दीर्घतमव॰ the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

औशनसा दिश्याः[1] प्रशस्ताः सुरूपाचा महोदरा विगदकाः[2] सुबुध्या[3] निहिता[4] गुहा[5] इत्येत औशनसा गौतमास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतमौशनसेति होतौशनसवद्गोतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः ॥ १४ ॥

कारेणुपालयो वास्तव्याः[6] श्वेतीयाः पौञ्जिष्ठय[7] औदज्ञायना[8] वाभ्रुक्या[9] आजगन्धय[10] इत्येते कारेणुपालयो गौतमास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतम कारेणुपालेति होता करेणुपालवद्गोतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः[11] ॥ १५ ॥

वामदेवानां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतम वाम-

---

१ Thus Be U G and the nibandhas; दिष्याः M Bu, दिष्टयः T.

२ ? Thus M G T, पिंगरकाः Bu, विकंहताः Be U and the nibandhas.

३ ? सुबुद्धा Be U Pm, सुबुभ्रिया G, सुबुधन्या M, सुबुद्धयः Bu, सुबुभ्रा T, सुबुद्धाः Sk, सुबुध्या Rm.

४ निहता Be U and the nibandhas exc. Rm.

५ Om. Be U Pm.

६ Be U add वामदेव्या ।

७ Thus T, पौञ्जिष्ठ्य MG, पजिष्टाः Bu, पैंजिष्ठ्या Be U Rm, पौजिष्ठाः Sk Pm.

८ ? (cp. औदज्ञायनि gaṇa *tikādi*) औदुञ्ज्ञायना M G, औदुंजायना T, औदुज्यायनाः Bu, औदुरुरुंजायना Be U, औदजा॰ the nibandhas.

९ ? Thus M G T, वन्धान्याः Bu, मधुचारा Be U and the nibandhas exc. Sk (साधु॰)।

१० ? अजगंधा Be U, राजगन्धयः M G T Bu, आजगन्धाः Rm, अंजगंधा Sk.

११ करेणुपालिव॰ Be U, कारेणुपालव॰ the other MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

देवेति होता । वामदेववद्गोतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युर्गौतमानाꣳ सर्वेषामेवाविवाहः[१] । ॥ १६ ॥ द्वितीयः ॥

भरद्वाजाः[२] चाम्यायणा मामण्डा[३] देवाश्वा उद्वहव्याः प्राग्वꣳशयो वाहलया[४] बाह्योगा[५] वासिनायनास्तैदेहा[६] आज्ञा[७] औचा[८] भूरयः पारिणद्धेयाः[९] शैखेयाः[१०] शौद्धकय[११] ऊरूढाः[१२] खारिग्रीवय[१३] औपशयो वयोचिभेदा आग्निवेश्या

---

१ The last three words in M T Be U only, the last two omitting एव and adding इति at the end.

२ भर० (here and infra 432, 1) U only (and Sk Pm), all the others भार० ।

३ ? Thus M G, मामंथा T, मामण्डाः Bu; मंगदा Be, मंगडा U Pm, मेङ्गडा Rm, भेगयाः Sk.

४ ? वाहलगा M G T, वालकाः Bu, वाहलचाः Sk, वहालभा Pm, वाहच्छन्ना Rm, देवहेला Be U.

५ ? Thus Be U and the nibandhas; वन्ध्योगा T G, वन्द्योगा M, वण्ड्यगाः Bu.

६ (cp. वासिनायनि P W) बाशिनायना० G, वाशिना० T M, वशिना० Bu; वासनायना० Be U, वसीनायना Pm, वासीतायना Rm, वशीतायनाः Sk.

७ ? ? Thus M G T Bu, आस्ना Be U, Sk Rm, अत्तास्ना Pm.

८ ? Thus Be U Bu Sk Rm Pm, औया M, औक्ष्या G, औधा T.

९ Thus Rm only, पारी० G, पारिणद्धेयाः Sk, परिणद्धेयाः Be U M, परिधेयाः T, परिनद्धेयाः Pm, वारिणेकेयाः Bu.

१० Thus M G T Bu, केशखेयाः Be U and the nibandhas.

११ Thus M G, शौद्धिकय T, शौकय Bu, शौद्दय Be U Sk, शौदय Rm Pm.

१२ Thus G T Be U Rm, जरुढाः M, औरूढाः Bu, उरूढाः Sk, उरुग Pm.

१३ खार० Be U Rm.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वेधाः[1] शठा[2] गौरिवायनाश्वेलका[3,4] स्तनकर्णा ऊरूचा[5] माण-भिन्द्व्याः[6] काङ्कोदङ्कास्तौज्वलयो[7,8] वैलाः[9] वारणादयो[10] भारुण्डेया माद्रपथयः[11] सौरोभङ्गाः[12] शुङ्गा[13] दैवमतय[14]

---

१ वेशाः Be U (the nibandhas om. this name).

२ Thus M Bu Pm, शग Be U, श्वला T, शां G शयः Sk, शवा Rm.

३ Thus (with न) Bu G Rm; भौरिवायनाः M, गोरिवायनाः Pm, गौरिवावनाः Sk, गौखालारेखायनाः Be U.

४ ? Thus Be U T, ०श्वेळका M G, खेलकाः Rm Sk, वेलकाः Pm, चौरूकाः Bu.

५ ? Thus M G, औरूचाः Bu, उरूचा T, रुच Be U, रूचाः Sk Pm Rm.

६ Thus M T; माणभिन्द्याः G, माणंभन्द्याः Bu, माणभिंद्याः Be U Rm, माणिभिंद्याः Sk (to be taken together with the foregoing name ?).

७ ? Thus M G, काण्खोदंका० T, कासोदकाः Bu, कद्वोदकाः Be U (which add : कांजोवकाः), कद्वौदकाः Rm, कद्वादकाः Sk.

८ ? Thus M T Bu; ०स्तौजलयो G, खोज्वलयो Be U, खोज्वलयो Pm, सौज्वलायाः Sk Rm.

९ ? Thus Bu Sk Rm, वेलाः Be U Pm, वेणाः M G T.

१० Thus emended, cp. gaṇa *bāhvādi* ; खारुणादयो M G, ०द्वयो T, खारुणाःदेयाः Bu, खारुडादेवेया Be U, खारूडादयो Pm.

११ Thus M G T, मात्र० Bu, भद्ररया Be U, भद्रायय: Pm, भद्रादयः Rm Sk.

१२ ? Thus M G T, सौरर्भगाः Bu, सौरभराः Be U Sk Pm, सौरंभराः Rm.

१३ Thus Bu Pm Sk Rm, शृंगा Be U, सुभाङ्गा M G, सुभंगा T.

१४ Thus, and cp. gaṇa *taulvalyādi*, M G T, देवमत Bu Be U and the nibandhas.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दृबुमता[१] औद्मेघयः[२] प्रवाहणेयाः कल्माषा राजस्तम्भिः[३] सुधूपक्वदाराह्वयो[४,५] वलभिकय[६] उग्रांगता[७] शालाहलयो देववेला[८] महावेला[९] निविङ्यायना[१०] धन्यायनाः[११] शालालयः शार्दूलयः कात्कला[१२] वाङ्कला[१३] सैद्यकेलाः[१४] क्रौडायणाः[१५]

---

१ R. ऐपुमता ?

२ Thus, and cp. gaṇa *pailādi*, Be U Rm; चौद्यमे० Sk; बौदो-मेघयः M G, वैदादोद्मे० T, दोदःमेघयः Bu.

३ Thus M G Bu T Pm, ०स्तंवाः Be U, ०स्तवयः Rm Sk.

४ Thus M G T Bu, साध्युपक्वतयो Be U, संधोपक्वतयः Sk Rm, संयोधोपक्वत Pm.

५ Thus (and cp. वाराह्व P W) M G T, पराह्वया Bu, राह्वयो Be U, पराह्वरयो Pm Rm Sk.

६ Thus M G T, वलभीकयो Pm, वलभोकयो Rm Sk; उपलंभिकयाः Bu, वलभयो Be U.

७ ? ? Thus M G T, इन्दोह्वताः Bu, रुद्रांगयथाः Be U Sk, रुद्रांगपथाः Pm Rm.

८ Thus M G T Bu, वेदवेल Be U, वेलाः Sk, वेदचेला Rm, वेदवेलायना Pm.

९ Only in M G T Bu.

१० ? Thus M G, निपिंचायना T, रज्यायनाः Bu.; न्यत्यायना Be U Pm Rm Sk.

११ Thus (and cp. धान्यायन gaṇa *aśvādi*) M G T Bu; Be U and the nibandhas omit this name.

१२ ? Thus G Bu, कार्कलाः T (cp. perhaps Pāṇ. IV. 2. 145), कात्ककला M, कालाचला Be U, काचला Rm Pm, काचलयः Sk.

१३ ? Thus M G, वात्कलाः Bu, फात्कलाः T, वा (or वा)ष्कलाः Be U and the nibandhas.

१४ ? Thus G; ०कलाः M, सैद्याः कैन्दाः Bu, सद्यकेलाः T, सात्यकेताः Be U, सत्यकेयाः Sk, सैद्यकेयाः Rm, सैद्यकेधाः Pm.

१५ क्रौठा० T, क्रोडा० M G Bu, कौंडा० Be U, क्रांदा० Pm, कौंदा० Sk, कौडा० Rm (क्रौडायन Kāty.).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

क्रौडिल्या[1] ब्रह्मस्तम्भा राजस्तम्भा अग्निस्तम्भा वायुस्तम्भाः सूर्यस्तम्भाः[2] सोमस्तम्भा[2] यमस्तम्भा इन्द्रस्तम्भा विष्णुस्तम्भा यज्ञस्तम्भा[3] आपस्तम्भा ये चान्ये स्तम्भशब्दाः[4] श्लिष्टा[5] आरुणसिन्धुः[6] कौक्षुद्गन्धिः[7] शक्तिः[8] कौशिवायना[8] आत्रेयायणाः[9] भामण्या[10] धूमगन्धाः[11] कुक्काः[12] कौकाक्षयो नैतुन्दयो दार्भ्यः श्यामेया मत्स्यक्राथाः[13] कौक्वायनाः[14] कारुपथयः

---

१ ? Thus M G Pm, क्रौडि॰ T, काण्डिल्याः Bu, कौडिल्या Be U कौण्डिन्याः Rm Sk.

२ Thus Be U and the nibandhas; सोम॰ सूर्य॰ M G; Bu om. सोम॰; in the following names the order is somewhat different in the MSS.

३ Only in M G T Bu.

४ स्तंभस्तंबशब्दा Be U (cp. Āp. XXIV. 7. 1).

५ Om. Be U and the nibandhas.

६ Thus M G T; आरुणाकिसिंधु Pm, अभ (or अम)णसिंधव Be U, आरुण्याः (or आरुणाः) सिन्धवः Sk Rm.

७ गन्धयः Be U and the nibandhas.

८ Instead of these two names Be U and the nibandhas have one name : शिखायना ।

९ Thus (and cp. gaṇa *aśvādi*) Be U Pm, मात्रेयायणा Rm Sk, आत्रेयणा M G T, आग्रणाः Bu.

१० ? Thus Be U; भामाण्याः the nibandhas; मामण्या M G T, यत-मासत Bu.

११ Om. Be U and the nibandhas.

१२ ? Thus M G T, कोकाः Bu, कुच्चाः Be U Pm Rm Sk.

१३ ? Thus Be U Pm Rm, ॰क्रापाः Sk, मत्स्यक्रोडाः Bu, ॰कायाः M G T.

१४ ? Thus (and cp. Āp. XXIV. 7. 1.) T, कैको॰ M G, काच्छायणाः Bu, काबणायनाः Be U and the nibandhas.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कारीषायणाः[1] काम्बल्या[2] इत्येते भरद्वाजा एषां[3] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस बार्हस्पत्य भारद्वाजेति होता । भरद्वाजवद्बृहस्पतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः । ॥ १७ ॥

रौचायणानां[4] पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस बार्हस्पत्य भारद्वाज वान्दन मातवचसेति होता । मतवचोवद्वन्दनवद्भरद्वाजवद्बृहस्पतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः । ॥ १८ ॥

गर्गाः सांभरायणाः सखौनयो[5] गन्धरायणा[6] वाङ्कलकयो[7] भ्रष्टका[8] भाष्ट्रबिन्दवः[9] क्रौष्टुकयः[10] सौयामुनिर्भ्राजि-

१ कारी॰ Be U G Pm, कारि॰ the other MSS. and Sk Rm.

२ ? कांबल्या Be U, कावल्या G T Bu, काबाल्या M, कावल्या Pm Sk Rm.

३ भार॰ M G T Bu Be, भर॰ U Pm.

४ रौचा॰ (and cp. p. 415. 4) G Be U Sk Rm; रौच्या॰ M G Bu — In Be and U of the MSS. only and in Sk Rm Pn of the nibandhas (*not* in Pm), a list of nine names is given finishing : इति रौचाः, taken, as it seems, from the Kātyāyana pravarasūtra, cp. Verz. der Berl. HSS. vol. I, p. 56, l. 30 sqq. Theraukṣāyaṇas correspond with the ṛkṣas of Āp and Āśv. and the rukṣa-bharadvājas of the Mānavasūtra (cp. also Verz. l.c. p. 60, l. 23).

५ Thus Be U G Pn; सखीन (or त)यो the nibandhas; सांखिनयो T M, सांखनाःयो Bu.— After this name Be U add ऽयसांख्यायना ।

६ माध्ररायणाः Sk Rm.

७ Thus Be U M G Pm Pn, वङ्क॰ T, वाङ्कलका Bu, वाङ्कलयो Sk Rm.

८ Thus (and cp. gaṇa *upakādi*) M G T Bu Pm; भाष्ट्रका Be U, भाष्ट्रकतो Sk Rm Pn.

९ भाष्ट॰ M T, भ्रष्ट॰ Bu.

१० क्रौष्टकयः Be U Pm, क्रोष्ट॰ Rm Sk, कौष्टुकयः G T, कौष्ट॰ M, कौष्टकाः Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

नात्त्रेया[1,2] होत्रापचयः सत्यापचयः काणायना[3] औपमत्कटायना[4] जाणवत्पलाग्रशाखावन्तयः[5] संग्रहतुल्या[6] वैडुहा[7] निस्रोहताः[8] कारिरौतिः कैवल्या[9] राजयः[10] पौलय इत्येते गर्गास्तेषां पञ्चार्षेयस्त्र्यार्षेयो वा प्रवरो भवत्याङ्गिरस बार्हस्पत्य भारद्वाज शैन्य गार्ग्येति होताङ्गिरस शैन्य गार्ग्येति वा । गर्गवच्छिनिवद्भरद्वाजवद्बृहस्पतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युर्गर्गवच्छिनिवदङ्गिरोवदिति वा । भरद्वाजानाꣳ सर्वेषामेवाविवाहः[11] । ॥ १९ ॥ तृतीयः ॥

---

१ सौश्रा॰ G T, सौजा॰ Bu.

२ ? श्राजिनात्त्रेया T, श्राज॰ M G, श्राजिनाःत्रधाः Bu ; भागीनात्र्यो Be U, भागिनात्रयो Pm, श्राजिनात्रयो Pn Rm Sk.

३ Be U om. this and the following name. In the nibandhas none of the following gargas is found.

४ Thus (and cp. Kāty. Verz. d. Berl. HSS. p. 55, l. 40) T only ; औपत्कटायना M G, औपउत्कटाः धना Bu ; r. perhaps औपमर्कटायना, cp. उपमर्कट of the Mānava— and Laugākṣi-sūtra.

५ Thus M G T, श्रोणव॰ Bu, जनवानव॰ Be U.—॰पचयः instead of ॰वन्तयः Be U.

६ Thus T G, ॰तुल्यो Be U, संग्रव॰ M, संभव॰ Bu.

७ ? वैळुहा M G, वैळुहका T, वैदुहाः Bu ; वेणुभरिः Be U.

८ ? निस्रोहताः M G, निस्रोतसाः T, रिस्रोहताः Bu ; स्रौग्रह (but cp. the last syllable of the foregoing name in these two MSS). Perhaps the first name ends on ॰रिः ।

९ Thus M G T Bu, क्रौचाल्यो Be U.

१० ? Thus M G T Bu, रां (or श्रं)कुवत् Be U.

११ The four last words only in M T (here भा॰) but they are quoted in Pm Pn.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

[1]विष्णुवृद्धाः शठमर्षणा[2] भद्रणा[3] मद्रणाः[4] शाम्बुरायणा[5] बादरायणा वात्सप्रायणाः[6] सात्यकिः सात्यकायना नैतुन्द्या स्तुत्या[7] भारुण्या[8] वैह्योढा[9] दैवस्थानय[10] इत्येते विष्णुवृद्धास्तेषां

---

१ Be U begin no new adhyāya, but take adhy. 3 and 4 together as the third. Moreover, in these two MSS., the sequence of the Kaṇḍikās is somewhat different: here, after the gargāḥ, follow the kapayaḥ, the haritāḥ, kāṇvāḥ, rathītarāḥ, viṣṇuvṛddhāḥ, mudgalāḥ, saṃkṛtayaḥ and finally *again* the kapayaḥ. Pm agrees on the whole, giving, however the kapayaḥ only once, at the end.

२ शटामरणा Be U Pm.

३ भद्रिणा MSS. and Pn, मद्रणा Sk, मंद्रणा Rm, भद्राण Pm.

४ मद्रिणाः M T, मद्रीणाः Bu, मन्त्रिणाः G, भद्रणा Sk Rm, मद्राणं Pm.

५ ? Thus M G, स्यांबु॰ T, शांब॰ Bu; शालु (or लू)लायना Be U, not given in any of the nibandhas as belonging to the Baudh. pravara; Pn Sk mention further on शांबरायणाः।— After this name Be U Sk have वत्सरायणा।

६ मात्स्य॰ Be U.

७ Thus Be U T and the nibandhas; सुन्चा G Bu, सुन्त्या M.

८ Thus Be U Bu and the nibandhas; द्वारण्या M, द्वारण्ड्या G, द्वा-ण्या T.

९ Thus T and the nibandhas; वैद्योडा M G, वैद्योची Be U.

१० Thus M G (and cp. gaṇa *pailādi*), दैवस्था॰ T, तैस्था॰ Bu, दैव॰ Be U and the nibandhas.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस पौरुकुत्स त्रासदस्येति[1] होता । त्रसदस्युवत्पुरुकुत्सवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः[2] । ॥ २० ॥

कण्वा औपमर्कटायना[3] वाष्कला:[4] शैलाहलिनो[5] मौञ्जिमौञ्जयो[6] मौञ्जिगन्धा[7] वाजिर्वाजयो[8] वाजश्रवसा इत्येते कण्वास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसाजमीढ काण्वेति होता । कण्ववदजमीढवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः । ॥ २१ ॥

हरिताः कौत्साः[9] शाङ्ख्या[10] दार्भ्या[11] शैभङ्गो[12] भैमगवो[13]

---

१ Thus MSS. r. ०दस्यवेति ।

२ MSS. exc. Be U त्रसदस्यव० ।

३ Thus G Rm Sk, ०माकंरायन्ना Pm, ०पमार्काण्डायना Be U.

४ वात्कलाः M, वत्कलाः Bu, यत्कला T, cp. Census report, p. 121.

५ ? Thus M, शैलाद्दरितो T, शैलाहलयो G, हलनाः Bu ; पौलहालिनो Be U, पौलहलिनो Sk, पौलाहलिनो Rm, पौलहालिनो Pm, पौलहलिनो Pn.

६ ? Thus M, मांजिमाजयो Be U, मांजिमांजयो Pm, मौजिमाजयो Pn, मौञ्जिभाजयो Rm Sk, मौञ्जीमौञ्जयो G, सौर्जीसौजयो T, माजायाः Bu.

७ Thus G Sk Pn, मौजि० Bu M, मांजि० T Be U, मौधि०. Pm, मौनि० Rm.

८ ? Thus M G, वाजिः वाजयः Bu, वाजिवाजयो T, विजया Be U, विजिवाजयो the nibandhas.

९ Thus Bu, कौत्या T, कौत्स्याः M G, कुत्सभैम्याः Be U.

१० Emended (cp. Āśv. XII. 12. 3), सांख्यो M G T Bu Pm, शंखः Rm Pn Sk, साखेया Be U.

११ Thus Be U, दर्भ्यः M G T, दर्भः Bu, दर्भयः Rm Pn Sk.

१२ Thus M G, शैवभंगो T, हैंगवः Bu ; सौभगा Be U, सौभाग्याः Sk, सौभागा Rm Pm Pn.

१३ Thus Be U Pn, हैमगवो M G T ; cp. Āśv. l. c.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मनायुर्लम्बोदरो[1,2]महोदरो नैमिश्रयो[3] मिश्रोदनाः[4] कौठपाः[5] कारीषयः[6] कौलयः पौलयः[7] पौण्डलो[8] माण्डूपो[9] मान्धातुर्मांद्रकारय[10,11] इत्येते हरितास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसाम्बरीष यौवनाश्वेति होता । युवनाश्ववदम्बरीषवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः । ॥ २२ ॥

---

१ ? मतायु० Be U, मलायु० Pm, मतायवो Pn, मतायवाः Sk Rm, गवमनायु० M G T.

२ ? Thus T, लाबोदरो G, लबोंदरो M; बालोदरो Be U, बालोदराः Sk Rm, वल्लोदरा Pn.

३ Thus (and cp. gaṇa *taulvalyādi*) Bu and the nibandhas, नैमिश्रेयो M G T, वैमिश्रयो Be U.

४ Thus Pm, विमिश्रोदनाः Be U, चित्रोनः Bu, मिश्रोदराः M G T, मिश्रोदकाः Sk Rm.

५ ? Thus M, कौतपाः Be U and the nibandhas; क्रौटपाः T, काङ्कपाः Bu, कूपोदरः G.

६ कारी० G Pn, कारि० M T Pm, करी० U Bu Sk Rm, करि० Be.

७ cp. p. 433. 3.

८ ? Thus M G, पौडलो Be U Pm, पौण्डुरः Bu, पैंदेयो T, पौटला Sk, पोटला Pn, पटोलयः Rm.

९ Thus G Be U, माधुयो Pm, मांदुको T, माण्डूपो M, मण्डूपः Bu.

१० ? Thus M G T, मन्धातुः Bu, माधातु Pm, मांधात्व Be U. Why the genitive ? मान्धातारो Pn points to मान्धाता, मंधातवो Sk Rm as from a nom. sing. मान्धातुः ।

११ Thus G T, मद्रकारय M, मांदकार Be U, मांडकारयः Sk Pm Rm.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

संकृतयो लमका:[१] पौत्यस्तण्डि:[२] शम्बु:[३] शैवगव:[४] परिभवस्तारकाद्या[५,६] हारिग्रीवा[७] वैतलेया:[८] श्रौतायनास्सारायणा[९] आग्रायणा[१०] आर्षयस्सान्द्रायणा[११,१२] आपघ्नापय:[१३] प्रतिमाषा[१४] इत्येते संकृतयस्तेषां त्र्यार्षेय: प्रवरो भवत्याङ्गिरस सांकृत्य गौरिवीतेति होता। गौरिवीतवत्संकृतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्यु:[१५] ॥ २३ ॥

---

१ ? लममका: Bu, लमगा: M G, लमवा: T, मलका: Be U Pm.

२ Thus M G T, पौत्यक: Bu, पौल॰ Be U Pm.

३ शंभू: Bu (शम्बु Āśv. XII. 12. 5).

४ Thus (cp. Āśv. l. c.) Be U Pn, शैभव: M G T Bu Pm.

५ ॰भवा॰ Be U Pm.

६ Thus M G T Pm, ॰स्तारका Be U Bu.

७ ? Thus Be U Pm, हारिद्रा M G T, हारिन्द्र: Bu.

८ ? Thus M G T Bu ; शैपण: Be U, शेषया: Pm.

९ श्रौता॰ Be U T, श्रोता॰ M G, श्रोत्रा॰ Bu, श्चौता॰ Pm.

१० Thus Be U ; आस्रायणा M G Bu (T om.), राग्रा॰ Pm.

११ Thus M G T, आर्षभय: Bu ; Be U Pm om. ; आर्षि occurs also in the Mānavasūtra.

१२ In M G T Bu only.

१३ ? आपघ्नापय: G, आपघ्नपय: M, आपग्रपय: T, अवग्रपय: Bu ; अघ्नापय: Be U, आघ्रापय: Pm.

१४ Thus Be U Pm, ॰माष्या M G T Bu.

१५ Corrected (cp. the var. lect. on Āp. XXIV. 10. 8) ; गुरवीत॰ Be U M Pm, गुर्वींत॰ G, गुरवीत॰ Bu, गुर्वित॰ T.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

रथीतरा हास्तिदासिः[१] काण्वायना[२] नैतिरक्षयः[३] शैलालयो[४] भैलिभिल्लिभायनाः[५] सावहवा[६] भैक्षवाहा[७] हैमगवा[८] इत्येते रथीतरास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस वैरूप राथीतरेति होताङ्गिरस वैरूप पार्षदश्वेति[९] वा। रथीतरवद्विरूपवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः पृषदश्ववद्विरूपवदङ्गिरोवदिति[९] वा। ॥ २४ ॥

मुद्गला हिरण्याक्षा ऋषभा[१०] मिताक्षा[११] ऋष्या[११] ऋष्यायणा[१२] दीर्घजङ्घाः प्रलम्बजङ्घास्तरुणा[१३] भिन्दवा[१४] इत्येते

---

१ हास्तिदाशि T, हस्तिदासिः M G, हस्तिदासि Be U Pm Pn, हस्तिदाः Bu, हस्तिदाःसि Rm Sk.

२ ? Thus M G T Bu; Be U have two names: कांभायनाः काकना; काक्रायनाः the nibandhas.

३ ? Thus (and cp. Census report p. 121) Be U and the nibandhas; नैतिक्टक्षयः M T, नैतिक्टक्षाया G, नैक्टतिक्षयः Bu.

४ ? Thus Be U; सैलालयो Pm Pn, ऐशलेयो M G T, वैशालेयाः Bu.

५ ? भैलिभिलीभायनाः Be U (भैलयोभिलौभायना Rm Sk Pn); लेभिल्लिवायनाः M G, लेभिर्लिवाह्वना T, लोह्ल्ववाह्वनाः Bu.

६ ? Thus Be U and all the nibandhas; सावाह्ववाक्षा G, संवाह्ववाहा M, सावाह्ववाह्ववाह्व T, स्वाहावाहाः Bu.

७ भैक्षावहा Be U.

८ हैं० M G T Bu, हे० Be U and the nibandhas.

९ Thus, on the whole, M T (G is defective); instead of पार्षदश्वेति and पृषदश्ववत् Be U: पार्थेति (पार्षतेति Pm) and पार्थवत्; Bu पार्थिवेति and पार्थिवत्; cp. Āp. XXIV. 9. 5.

१० ? रूपभा U, रुपाक्षा Be.

११ मिना ञा (or ञ)यास्या Be U.

१२ तूपायणा Be U.

१३ प्रलम्ब in Be U only; ०तारणा M G T, ०तारुणा Bu.

१४ Thus M G, बिंदवः T, भंदका Be U.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मुद्गलास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस भार्म्यश्व मौद्गल्येति होता । मुद्गलवद्भृम्यश्ववदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः[१] ॥ २५ ॥

कपयो [२]वैतलानामैतिशायनाना पतञ्जलानां तरस्विनां ताण्डिनां भोजसिनाऽ शाङ्करवाणां[३] करशिखण्डानां[४] मौषीतकिश्कागलयः[५] पौष्पय[६] इत्येते कपयस्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसामहय्यवौरुक्षयेति[७] होतोरुक्षयवदमहय्यवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः[७] । ॥ २६ ॥ चतुर्थः ॥

अथातोऽन्व्याख्यास्यामो । ऽत्रयो भूरयश्कान्दिश्कान्दोगिः[८]

---

१ भर्म्यश्व० MSS.

२ The following names are all given in the genitive plural in M G T *and* in Pm, although this nibandha otherwise uses to agree with Be U. The last mentioned two MSS. and Bu have the nomin. plur.

३ Thus G T, शाकरवाः Bu, शांकरवाणानां M, काशखणां Pm ; Be U the first time (the Kapayaḥ are given twice in these MS). सारंगवायनाः ।

४ Thus M G T, करसिखंडाना० Pm, काशिखण्डाः Bu, सरसिखंड (or डि)ना Be U the first time, कासखरणारसिखंडा आमौ० the second time.

५ ? Thus (cp. Pāṇ. IV. 1. 117) T only, ०काागसयः M Bu, कागवीयो G, सागरस Be U (first time), संशयः (sec. time), सागसइ Pm.

६ Before पौष्पय (Be U : पौषय and पौष्या) G ins. माषशरावः ।

७ Thus (not आमहीय, अमहीयवत्) MSS. ; after अध्वर्युः Be U add (the first time) भरद्वाजानां सर्वेषामविवाह इति, cp. the end of k. 19.

८ भूरयश्कंदिकांदोगि Be U, भूययच्छान्दिश्कान्दोभिः M, भूयश्कान्दिश्कान्दोभिः G, भूयःयच्छादिः कन्दोभिः Bu, भूपयः कांदोगिः T ; कान्दोगि also the Laugākṣi-, and कन्दोगि the Mānavasūtra ; cp. Census rep. p. 120 *bhuri chāndi*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पौष्टिका[१] माङ्गलयः[२] ग्रैवाश्छागलास्तृणबिन्दवो[३,४,५] भागन्तयो मालकुजो[६] व्याडलः[७] ग्राम्बव्यायनाः[८] कार्मर्यायणयो[९] दाचिस्तैदेहा गाणिस्पतय[१०] औद्दालकिर्द्रोणभावा[११] गौरिग्रीवयो गाविष्ठिराः शिशुपालाः कृष्णात्रेया गौरात्रेया[१२] अरुणात्रेया नीलात्रेयाः श्वेतात्रेयाः श्यामात्रेया महात्रेया आत्रेया[१३] हालेया[१४] ५

---

१ Thus Bu Pm, पौठिका Be U, पौष्पिका G Rm Pn, पौष्यका T M, पौपिका Sk.

२ ? Thus M G T Bu, मौद्गलयः Be U Pn, माङ्लयः Pm, मौद्दलयः Sk, मौद्दलयः Rm.

३ Thus M G Bu (T om.); शैपा० Be U, सैपा० Pm, सौवा० Sk, सौपा० Rm, सौषा० Pn.

४ Thus (and cp. Pāṇ. IV. 1. 17) Sk Pm Pn, छागवः Bu, छगल० M G T Be U. Before this name Be U Pn have छरागाश् and Sk Rm लगलाश् ।

५ ०बिन्दुर् G M T Bu.

६ ? Thus M G T, मळःकूजाः Bu; मालरुचो Be U and the nibandhas.

७ With ळ instead of ड M G T Bu, with ल the others.

८ Thus T and (with सां० instead of शां०) Rm Sk; शांबव्यानयः G, शांबर्यायनाः Bu, शांबव्यायनयः M; सावच्याः Be U.

९ Thus (and cp. Schol. on Pāṇ. IV. 1. 155) T only; कार्मर्यायनयो M, कार्मर्यानयो G, कर्मर्याःयणः Bu; कामर्यानयो Be U, कामा (or म)र्या- (or र्य)नयो Sk Rm.

१० ? Thus M T, गाणपतय G, गणपतय Be U, गाणिः स्वतयः Bu.

११ Thus M G Bu and the nibandhas; द्रोणभावनः T, द्रोणिभवो Be U.

१२ This and the following names, up to महात्रेया are given by M G T Bu in the singular, the nibandhas also have the plural. .

१३ In M G T Bu only.

१४ Thus (and cp. Kāty. śrs. X. 2. 21) M G Bu, हलात्रेयः T, गालेया Be U and the nibandhas

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वालेयाः[१] शौभ्रेया[२] वामरथीनां[३] वैतभावयः[४] शौद्रेयाः कौद्रेया गोपवनाः[५] कालपवय[६] आनौषायणा[७] आनङ्गिर्मानङ्गिर्दौरङ्गिः[८,९] सौरङ्गिः पुष्पयः[१०] शैखयः[११] साकेतायना भारद्वाजायना[१२] इन्द्रातिथिरित्येते ऽत्रयस्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्या।त्रेयार्चनानस श्यावाश्वेति होता। श्यावाश्ववदर्चनानसवदत्रिवदित्यध्वर्युः[१३]। ॥ २७ ॥

---

१ Thus G Bu Sk Rm Pn; द्रलेयाः T; M. om: बौलेयाः Be U, वौलेयाः Pm.

२ Thus (cp. Kāty. l.c.) T M G, शौत्रेयाः Bu, त्यौगेय Pm, सौगेया Be U, शौभ्येया Pn.

३ Thus Pm only, वामरथीना G, वामरथिना M T, वामः रथीतर Bu, वासरथिनो Be U, वामरथ्या Pn.

४ ? Thus M G Bu, वैतभावः T, वैतभाव Be U, वैतभावा Pm, श्वेतभावाः Sk Rm, श्वैतभावाः Pn.

५ गोपवमानः M G T Bu.

६ ? कालावय M G T, कालाश्रयाः Bu, कालापचय Be U, काला (or ल) पचय(or या) the nibandhas, कालयवयो Pn.

७ ? Thus M G T Bu; आनौलायना Be U Pm, नौलायना Pm.

८ मारङ्गि instead of आनङ्गि Bu G.

९ गौरङ्गि instead of दौ० G, शौरङ्गिः Bu M, दोरंगिः T.

१० ? पुष्पायनः Be U (? पौष्पायनाः), सौपुष्पयः Pn (cp Kāty. in Verz. d. Berl. HSS. p. 59. 2).

११ Thus M, शेखयः G Bu, शाखयः T, सैव्ययः Pm; this name not found in Be U and the other nibandhas.

१२ Thus Be U Bu and the nibandhas; भारद्वाजायनय M G T.

१३ Thus MSS, we expect अर्चनानावत् instead of ०नानसवत् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वाङ्गुतकानां[१] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्यात्रेयार्चनानस वाङ्गुतकेति[१] होता। वङ्गुतकवदर्चनानसवदत्रिवदित्यध्वर्युः[१]। ॥२८॥

गविष्ठिराणां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्यात्रेयार्चनानस गाविष्ठिरेति होता। गविष्ठिरवदर्चनानसवदत्रिवदित्यध्वर्युः। ॥२९॥

मुद्गलाः[२] शालिसंधय[३] श्रौर्णनाभयो[४] दाक्षिर्वैतवाहाः[५,६] श्विरौषयः[७] शालिमतो ब्रौह्मिमतो[८] गौरीषितो[९] गौरिकयो[१०]

---

१ बङ्गु॰ and वाङ्गु॰ the MSS promiscue.

२ Bu, in reading मङ्गला, stands alone; nevertheless this might be a better reading (cp. Āp. XXIV. 8. 14: सुमङ्गल), as the mudgalas, it is true as a gotra of the Bharadvājas, have been treated already; whichever may be the right reading, this branch answers to the atithis of Āpastamba, the pūrvātithis of Vāikhanasa.

३ ? Thus G, व्याळसन्धिश् M T, व्यालिसंधयः Pn, व्याळसन्धाः Bu, लिसंधयो Be U, शालिसंधयः Sk Rm, व्यासिसंयि Pm.

४ Thus Pn Sk, अर्णवाबौ Be U, आरणाच्चवौ Pm, चौर्णवाबो M T, चौर्णपाःबो Bu, चार्णवाबो G.

५ Conjecture; धाचा Be U, and the nibandhas, धवाक्षिकि॰ T, धवाक्षौकि॰ M G, धवाचिकिः Bu; दाक्षि is mentioned amongst the pūrvātithis in the Mānavasūtra.

६ Thus Be U and the nibandhas; वैतभावयः the other MSS.

७ Thus (also the Mānavas) Be U and the nibandhas; शैषयः Bu, शेषयः M G, शोषयः T.

८ Only in M G Bu.

९ ? गौरिवीतो Be U, गौरिताः Rm Pn Sk, गौरितयो Pm, om. by T Bu.

१० गौरकयो Rm Pm Pn.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वायवना[1] वायुपूटा[2] इत्येते मुद्गलास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्या।त्रेयार्चनानसपौर्वातिथेति होता। पूर्वातिथिवदर्चनानसवदत्रिवदित्यध्वर्युः। ॥ ३० ॥ पञ्चमः ॥

[3]विश्वामित्रान्व्याख्यास्यामः। कुशिकाः पार्णजङ्घा वारक्या[4] औदरिर्माणिर्बृहदग्निरालविराघट्टिरापद्यपा[5-9] अन्तकाः[10]

---

१ Thus Be U Pm; वावायना M G, वापायना T, वाजवतः Rm Pn Sk, वाक्रायनाः Bu.

२ Only in M G T Bu (the last: वायुचूड़ाः)।

३ The arrangement of the text differs for the following adhyāyas in the MSS. Be U treat firstly of the Viśvāmitras, then of the Kaśyapas, then of the Vasiṣṭhas; in the other MSS. (M G T Bu) we have first the Kaśyapas, then the Vasiṣṭhas, then the Viśvāmitras. I have adopted the sequence proffered by Be U for two reasons; the first is that the text of Baudhāyana seems to point to it, as treating in its paribhāṣā (p. 415, 4) of the Viśvāmitras *before* the Vasiṣṭhas; the second reason is, that Āpastamba Hiraṇyakeśin and Āśvalāyana observe the same order.

४ Thus Be U and the nibandhas; (amongst the Viśvāmitras a वारकि is mentioned by Hiraṇyakeśin), पारक्याः Bu, पारलुक्या M G T.

५ Thus M G T Bu (and cp. औदरि of Kāty.), औदलि Be U, औदलयो the nibandhas.

६ इद्दर्चि instead of ०दग्नि० M G T (Bu as Be U).

७ Thus (आलवि, read perhaps आलम्बि) Be U; ०रलविं० Pm; आलवयः, आलपयः or आलुवयः the nibandhas; ०राननर्चि G, आल्पचराः Bu; M T om. this name.

८ Thus (आघट्टिः) G T, घट्टतिः Bu, ०राघतति० M, ०राद्यद्दि० Be U Pm; आद्यद्दयः or आघद्दयः the nibandhas.

९ ? Thus M G, ०रापद्दया T, आपद्यवः Bu, आपयव्या Be U, आपद्य (or घ)प्याः the nibandhas.

१० Found in M G T only (perhaps dittogr. from the following name ?).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कामन्तका[१] वाभ्यकयस्त्रिकिता[२] लामकायना.[३] शालङ्कायना:[४] शाङ्कायना[५] लौका[६] गौरा: सौगन्तयो[७] यमदूता अनभिम्लाता-स्तारकायणाश्चैवला[८,९] जाबालयो[१०] यज्ञवल्का[११] विदण्डा[१२]

१ Thus Be U Bu and the nibandhas, कामन्तयो M G T.

२ ? Thus M G Bu, पाभ्यय॰ T ; बहकथा॰ Be U and the nibandhas.

३ Thus Be U, कामकायना Rm Sk, लामकोयना: Pn, लामकरायना: Pm ; ला:कायना: Bu, लमद्दायना: M G, लमगायना: T.

४ Thus (cp. Āp. XXIV. 9. 1) the nibandhas only ; साल्लंकायना: Bu, साल्लंकवायना: Be U, not found in M G T.

५ Thus Be U Pm ; Pn om ; कास्यायना Sk Rm ; साद्दायना: Bu, सांकि (or को)तायना M G T.

६ ? Thus the nibandhas, लौक Be U, लोका M G T Bu.

७ ? सागन्तयो M G Bu, स्यांगतयो T, सौगंतायना Be U, सौगन्तव्या: the nibandhas.

८ Thus (and cp. gaṇa *śivādi*) Be U, अनभिम्राता॰ M, अनभिस्तता अभिनिम्रुता॰ G, अभिनंसांता॰ T, अयनद्रिता: जनभिद्रिता: Bu ; the nibandhas are still more corrupt.

९ Thus (तारकायणा:) Be U G and the nibandhas (also amongst the Viśvāmitras acc. to Hir.) ॰तारायणा॰ M— ? ॰चैलका Be U and the nibandhas, चौळका॰ M G T, चौळकायना: Bu.

१० Thus Be U and the nibandhas ; जालालयो M G, जलालय: Bu, लयो T. Before this name M G T ins. चौदुंबला, Bu वेमवला: ।

११ Thus (cp. Āp. l.c.) M G T ; याज्ञवल्क्या Be U and the nibandhas. After this name M G T have a few names more : पद्जाला: (वाद्जाला:), जद्दचलोका:, द्दालयो याज्ञवल्क्या ।

१२ ? Thus Be U, विडंडा Pm, वितण्डा Sk Pn Rm, श्चब्टण्डा M G, श्चंबहंडा T.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

भौवलयः[१] सौबभ्रवय[२] औपदहनय औदुम्बरिर्भारिष्टिकय[३,४] श्यालेयाश्चैत्रेयाः शालावता[५] मयूराः सौमत्याश्चित्रतन्तवो[६] मनुतन्तवो[७] मान्तवो[८] ये चान्ये तन्तुशब्दा[९] बाभ्रव्याः[१०] कलापा[११] उत्सरय[१२] इत्येते कुशिकास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति ।

---

१ Thus M T, भौवनः G, नुवलयः Be U and the nibandhas.

२ ? Thus M G, सौबर्भवय T (Bu wholly corrupt), सौश्रुतय Be U, सौश्रुतयाः Sk, सौश्रुतयः Rm, सौश्रुतयः Pn.

३ Thus (cp. Pāṇ. IV. 1. 173) M G T Bu, उदंपरि॰ Be U Pm, उदंपरयो Sk Rm Pn.

४ ? Thus M G T, भाष्टयः Bu, भाष्टयोग्याः Be U, भाष्टग्याः Rm, भाष्टग्याः Sk Pn Pm.

५ Thus (and Hir. also mentions them amongst the Viśvāmitras) M G T Bu, तालवंतो Be U, तालोवता Pm Pn, तालोचतरा Rm Sk.

६ Thus conjecturally; चित्रतवयः Be U and the nibandhas; चितत च्चयः Bu, चित्रन्तयो M G, श्चिचंतयो T, to which answers more or less श्वेतन्तयो which now follows in G only; Be U add सतंतायना (साततायना, स्याततायना, सयंततायना the nibandhas).

७ Conjecturally; cp. the plural मनवस्तन्तवः of the nibandhas; मनुतपाः Bu, मनुतयो T, मनुतपो M G; अभूततंतवो Be U.

८ Thus Be U, and the nibandhas; मान्तपो M G T.

९ Conjecturally; येचान्येन्दुशब्दा M, येचान्येन्तशब्दा G, यचान्येदुशब्दा T, येचान्येदन्द्रशब्दाः Bu, यत्रान्यत्वशब्दा Be U. All the nibandhas corrupt.

१० See Pāṇ IV. 1. 106 : बाभ्रव्यः कौशिकश्चेत् (Schol.).

११ Thus Rm, कालाया Be U Pn Sk, कालावा M G, खालावा T, ककालाः Bu.

१२ ? Thus Be U and the nibandhas, उन्मरग्रकय G, उन्मरग्रतय M, उन्मरत्रमय T, वागुमरयः Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वैश्वामित्र दैवरातौदलेति होतौदलवद्देवरातवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः । ॥ ३१ ॥

लोहिता दाण्डकयश्चाक्रवर्मायणा[1,2] झर्झायना[3] वाञ्जायना[4] मादाघयः[5] कैतवायनयो[6] वाग्रय[7] इत्येते लोहितास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । वैश्वामित्राष्टक लौहितेति होता । लोहितवदष्टकवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः । ॥ ३२ ॥

विश्वामित्रदेवश्रवसदेवतरसः श्रौमतकामकायनाः[8] कामकायनिनस्तेषां[9] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति वैश्वामित्र दैवश्रवस दैवतरसेति होता । देवतरसवद्देवश्रवसवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः ।[10] ॥ ३३ ॥

---

१ दंडकय॰ Be U M Pn, ताण्डकयः Bu, दंडाकया॰ T, कुडक्या॰ M.

२ Thus M; चाक्रवर्णायना G and the nibandhas, चार्कवर्मायणा T, चाक्रायणा Be U.

३ ? missing in Be U and the nibandhas, badly corrupted in the other copies. M. reads as given above and probably also Bu; भर्भान्तर्धायना G, रधरधायना T.

४ Thus Be U Pm; वाजायनाः Bu, ह्ज्जायना M G T.

५ Only in M G T (the last : मादायव्याः)।

६ (cp. gaṇa *tikādi*). Only in M (कैतवानायो) G (कैतवानयो) and T (केतवायनायो)।

७ Thus M G T, वंशयः Bu, वासय Be U.

८ Thus T; श्रौमति॰ the other MSS.; ॰कामकायनाः T M, कामकायः Bu, G om.; जामकायनाः Be U, ज्यामका॰ the nibandhas.

९ Thus M G T Bu and Pm; कामकायना॰ Be U and the other nibandhas.

१० Thus all.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

रौचकाश्चौडूहला[१,२] रैणवाश्च[३] तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । वैश्वामित्र रौचक[४] रेणवेति[५] होता । रेणुवद्रुचकवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः[६] । ॥ ३४ ॥

[७]कताः सैरिन्ध्राः करभा[८] वाजायनाः सांहितेयाः कौक्षत्याः शैशिरेया औदुम्बरायणाः पिण्डग्रीवा नारायणा नाराध्या[९] इत्येते कतास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । वैश्वामित्र कात्यात्कीलेति होतात्कीलवत्कतवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः । ॥ ३५ ॥

धनंजयाः कारीषय आश्ववतास्तुलभ्याः[१०,११] सैन्धवायना

---

१ Thus G and the nibandhas (also the Census report, p. 120 : *raukṣak*), रौक्ष्यका० T M Be U, रौत्साः का Bu.

२ Hopelessly corrupt : ०स्त्रोद्वहका Be U, ०स्त्रोद्वहला Rm Pm Pn, ०चौदोहळा M, ०चौडूहला G.

३ Thus G Be U, रैवण० T Bu M and the nibandhas.

४ Thus G, रौक्ष्यक० the other MSS.

५ रैवणेति MSS. exc. G Be U.

६ Thus (रेणुवत्) Be U only, रैणववत् or रैवणवत् the other MSS.; instead of रुचक० (thus my emendation) the MSS. have रौचकवत् or रौक्ष्यकवत् (उक्थियवत् M only).

७ The Katas and Dhanaṃjayas are missing in Be U, the nibandhas differ wholly from the other MSS.

८ कारभा Bu.

९ नाराध्या M Bu (T corrupt).

१० आश्वा० M Bu.

११ ? तुलभ्याः M, त–लभ्यः Bu, ०ताः तालभ्याः T, ०सा (स्वा)गव्यालभ्याः G.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उद्दाला महाला इत्येते धनंजयास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति। वैश्वामित्र माधुच्छन्दस धानंजयेति होता। धनंजयवन्मधुच्छन्दोवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः। ॥ ३६ ॥

अजानां[१] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति। वैश्वामित्र माधुच्छन्दसाजेति होताजवन्मधुच्छन्दोवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः। ॥ ३७ ॥

अघमर्षणाः[२] कुशिकास्तेषां[२] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति। वैश्वामित्राघमर्षण कौशिकेति होता। कुशिकवदघमर्षणवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः। ॥ ३८ ॥

इन्द्रकौशिकास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति। वैश्वामित्रैन्द्र कौशिकेति होता। कुशिकवदिन्द्रवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः। ॥ ३९ ॥

पूरणा वारिधापयन्तास्तेषां[३] द्व्यार्षेयः प्रवरो भवति। वैश्वामित्र पौरणेति होता। पूरणवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः[४]। ॥ ४० ॥ षष्ठः ॥

कश्यपान्व्याख्यास्यामः[५]। कश्यपाश्चागरयो[६] मठरा ऐति-

---

१ Thus Be U only, आजानजानां T G, आजानजनां M, आजायनाः Bu.

२ Thus Be U, ०र्षणाः कौशि० T Bu, ०र्षणकौशि० M G.

३ Thus all the nibandhas; पूरणा पारिधापयंत्य० Be U, ०णाः पारिधापयन्तव० G, ०णाः पारिधावन्त० M, ०णाः परिधावन्त० T.

४ Only T adds विश्वामित्राणां सर्वेषां विवाहः (*sic*).

५ MSS. exc. Be U G, काश्य०।

६ Thus M G T Bu, ०पाष्टंगिरयो Be U, कश्याष्टांगिरयो Pm, ०पाश्वष्टांगिरयो the other nibandhas.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ग्रायना आभूत्या[१] वैग्निप्रा धूम्रा[२] धूम्रायणा धौम्या[३] धार्म्या-यणा[४] औद्व्रजिराग्रायणा[५] वैम्बकयः[६] प्रावाहार्या[७] हृद्रोगाः[८] काश्यातपा[९] आपाम्बानिका[१०] मौषीतकिस्छागसयो[११,१२] माष-

---

१ ? Thus Be U Pm, आमूत्या Pn, आशून्या Sk Rm, आह्नत्या M G T, अस्त्याः Bu.

२ Thus Be U and the nibandhas, धूमा M G Bu, धूद्रा T.

३ Thus (in accordance with Hir. : एवमविक्तो धौम्याभिषेण्यमाठराणाम्.) corrected ; सौम्या Be U and the nibandhas, धौमा M Bu, धौमज्या T, यौम्यायौमा G.

४ Corrected ; घाम्यायणा Be, धर्म्यायणा Pm Pn, धार्यायणा U, धौम्र्यायणा M, धौम्यायसा T, धौम्यायणाः Bu, यौम्यायणा G. (cp. gaṇa *aśvādi*).

५ Corrected (cp. gaṇa *pailādi*), औधप्रजुराग्रायणा M G T, औधप्रकराः आग्रायणाः Bu. औदट्टचा अराग्रा० Be U, औटट्टचाऐग्रा० Pm, सौवट्टचारायाग्रा० Rm, सवद्दचारााग्रा० Sk. (ओडव्रजी Kāty., ओदवज्री Mānavasūtra).

६ Thus corrected acc. to Pat. on Pāṇ. IV. 1. 97 ; वैवकयः Pn, चवकयः Rm, पैंबकयः M G T, वैमरूकयः Bu, पैधक Be U, पैदकयः Pm.

७ Thus M T, प्रवाह्य्याः Bu, प्रवाह्या G, प्रचर्या Be U Pn, प्रार्चयो Rm, व्रचर्या Pm.

८ Thus Be U and the nibandhas ; हृद्रोगयः G Bu, हृद्रोंगयः M, ह्रद्रोंगयः T.

९ ? (viz. काशी-त्रातापाः ?) काश्यातया M G, काश्यतया T, काश्यातयः Bu ;—त्रातपा (without काशी) Be U and the nibandhas.

१० ? Thus M G, आपावानिका T, अपांबानिः Bu (but cp. the following), याचमनिः का U, याचनिः का Be, पाञ्चायनिका Rm Pn, पांचयतिका Pm.

११ ? Thus M G, काठमौष्टिः Bu ; T, om. ; मेयानकिः Be U, मेपांतकयो Rm Pn, नेषातकिः Pm (मौषिकिटि Kāty., मौषिकिये Mān., सौषकरिति Laug.). After this name Be U add : साघसयो and M T छाग।

१२ ? Thus T, छागस्सयो M, छागन्धयो G, छाद्दसयः Bu ; माघसयो Be U, सागमयो Rm Pn, सामासयो Pm.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ग्रावयः[१] सौधत्रयः[२] सायस्या[३] आसुरायणाम्क्षागव्याः[४] सौनद्या[५] स्थौलकेग्रयो वार्षकय[६] औपव्या[७] लाक्ष्मणयः[८] क्रोष्टा[९] जौवतयः खार्द्मायणा[१०] लोहितायना[११] मितकुम्भा[१२] पिङ्गाक्षय औडलयो[१३] मारायणा – – –[१४] वैकर्णेयाः[१५] कौषीतकेयाः[१५]

१ Thus M G T, मापरावरयः Bu; माघसरावयः Be U Rm Pn.

२ ? Thus Be U; सौवचयः Pm, सैन्धवयः Rm, सौवभ्रवयः G, but these have been enumerated already amongst the Viśvāmitras, p. 445. 1, if our constitution of the text there is correct.

३ Thus Be U M G and the nibandhas; साधस्या T, सयसः Bu.

४ Thus Be U Pm Sk, ०क्षागव्याः Rm, ०स्यागव्याः M T Bu, ०स्यगव्याः G.

५ Thus M G T; सौनद्यः Pn, सौनभ्यः Bu, सोनयः Pn, सौनयः Rm Sk, सोमपाः Be U.

६ Thus Be U and the nibandhas; to this reading also points Bu (वार्धकयः); वोद्कय M G T.

७ Thus M G Pm Sk Pn; औपाव्या Rm, औपव्य। Be U, औपग्रा T, औश्वपर्याः Bu.

८ Thus in accordance with the texts of the Mān. and of Kāty.; लाचायणाः Be U and the nibandhas, लक्ष्मणा the other MSS.

९ ? Thus M G T Bu; क्रोष्टवो Rm Pn, क्रौष्ट Be U, क्रौष्टा Pm, क्रौष्टका Sk.

१० Thus M Bu T, खार्द्० G; खाद्रायणा Be U Pm, खाद्रायिणो Pn, साद्रायणा Rm, स्वाद्रायणाः Sk.

११ ? रोहि० Be U and the nibandhas.

१२ मित्र० M G.

१३ ? Thus Be U Sk औडुलयः Pm, औदुलयो Rm Pn, औज्वलयो T G (M only औ—यो), औज्वलयनः Bu.

१४ Utterly doubtful; यवच Be U, पचव Pm, पौलयो Rm Pn, पैलयो Sk, एव च M G; Bu is useless and T has a blank of three akṣaras.

१५ cp. Pāṇ IV. 1. 124 (काश्यपे)।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

धूमलक्ष्मणय:[1] सुरा गौरिवायणा[2] विमत्स्या[3] आग्निशर्मायणा[4] औक्ष्यायना:[5] काम्बरोदरयो देवयाता वैदो[6]ऽम्बा वेलया[6] महाचक्रेया: पैठीनसा[7] पानस्या[8] विषगणा दाचायणयो[9] भालन्दना: शाङ्खमित्रेया[10] हरित्या:[11] पाञ्चाला[12] जारमाण्यो[13] वार्षगाणि:[14] सौविश्रवसो[15] वैशंपायना: खैरकि: कालशय[16]

---

१ Thus M G T; ०लक्ष्मणः Bu, धूमलयायनय Be U, धूमलहाणयः Pm Pn Sk, धूमलहायणाः Rm.

२ Thus T only, गौरिवायना M G and all the nibandhas; गौरिवापायन Be U.

३ This and the next seven (?) names in M G T Bu only.

४ Also in the Kātyāyana Laugākṣi texts.

५ औक्ष्यायना M.

६ Thus M G only; T om. this and the following names up to भालन्दनाः, Bu: बोदरवाः लेलाः।

७ ०स्याः Be U and the nibandhas.

८ ? Thus Be U and the nibandhas; पानद्वा M G, पातसाः Bu.

९ Thus Sk only; दाचायणायो Be U, दाचयाणयो Pm, दाचमाणयो M G Bu Pn Rm.

१० Thus Be U Pn Rm Pm; शंख० Sk; सांख्यमित्रेयो M G T, सांख्याः मित्रेयाः Bu.

११ Thus Be U and the nibandhas; हरित्राः M T Bu, हरिण्याः G.

१२ In M G T Bu only.

१३ Conjecturally (cp. gaṇa *gargādi*); जारमाह्यो T, जारमात्स्यो Be U Pm, जारमत्स्या Pn, जाः मात्स्याः Sk, जामात्स्याः Rm, जामराण्यो M, राजमाण्यो, बारकाणाः Bu.

१४ ? Thus M G T, रमाणि Be U Pm, रमाणयो Pn, रमणयः Sk Rm.

१५ Thus M G T, सौरि० Bu; साविश्र० Be U and the nibandhas.

१६ ? Thus M G T, जालशयः Bu; कासलाय Be U, Pn Sk Rm काशलाय Pm.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

औक्षायणिर्मार्जायनाः[१,२] कांसायना[३] दैवो होता[४] शुचयः खरेभा आयस्थूणा भागुरयः पाथिकार्या[५] गौमायना[६] हिरण्यपापा[७] आग्निदेविस्तथासूर्या[८,९] मुसला[१०] आविश्रेण्या उत्तरतोगच्छमाना[११] मन्त्रिता[१२] वैकर्णय[१३] स्थूलविन्दव[१४] इत्येते

---

१ ? Thus M G, औक्षायनि॰ T, औक्रायणिः Bu ; उत्कायनि॰ Be U, उक्षायनि Pn, उल्कायनयो the other nibandhas.

२ ? Thus M G T, Bu ; मार्जालायनाः Be U. मार्जला॰ the nibandhas.

३ ? Thus M G T, कांसलायना Be U Pm, कासकायना Rm Pn Sk.

४ ? Thus Pm ; दैवो होतुः M G T, दैवहोतुः Bu, देवोहोता Be U, देवा होतारः the other nibandhas.

५ Thus (and cp. gaṇa *kurvādi*) M G T, पथिकय Pm, पाथिकयो Be U, पाथिकया Rm Sk Pn.

६ Thus corrected (cp. gaṇa *aśvādi*) ; गोमायना Be U and the nibandhas (some गोमयना) ; गोमयाला G, गोमयता M, गोमयाः T, होमयाताः Bu.

७ ? Thus M G Bu (T om. this and the following) ; हिरण्यवाचाः Sk Rm Pm, हिरणपवः Pn, हिरणपा Be U.

८ Conjecturally ; अग्निदेवि॰ or ॰वी॰ the MSS. and Pm, आग्नयो देवयो the other nibandhas.

९ ? ॰थासूर्या M G Bu, ॰थासौर्वा Be U, ॰थासौया Pm ; सौर्या (without तथा) the other nibandhas.

१० cp. gaṇa *gargādi*.

११ Doubtful. I have accepted the reading of M G ; उत्तरतोगर्भमानाः Bu, उत्तरतोगंधेपूदला Be U, उत्तरतोगंधेसुग्रहूतदला Pm, उत्तरतोगंधेपव Pn, उदलो Rm Sk.

१२ Thus (cp. gaṇa *kaṇvādi*) the nibandhas ; आमंत्रिता Be U, मंत्रवंतः Bu, मन्त्रवतः G M.

१३ Thus Be U and the nibandhas ; वैकर्णेयाः the other MSS (cp. p. 450. 4).

१४ Thus Be U and the nibandhas ; प्रूल॰ M G Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

निध्रुवा:[१] कश्यपास्तेषां[२] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । काश्यपावत्सार नैध्रुवेति होता । निध्रुववद्वत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युः । ॥ ४१ ॥

रैभाणां[३] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । काश्यपावत्सार रैभेति[३] होता । रैभवदवत्सार-त्कश्यपवदित्यध्वर्युः[३] । ॥ ४२ ॥

शण्डिलाः कौहडाः[४] पावकाः[५] पार्यका[६] श्रौदमेघाः सौदानवः सावचसः कारेयाः[७] कौकुण्डेया[८] ऐषिकयो[९] महो-दकयः[१०] कौश्रयो[११] कामभयो[१२] मौञ्जायना[१३] जाणवत्साः[१४]

---

१ Thus Be U, निध्रुव० the other MSS.

२ काश्य० all but Pm.

३ Thus Be U Pm only; with फ instead of भ the others.

४ कौह्ळाः M, कौहलाः Be U, कोह्ळाः (or लाः) the others.

५ Thus G M T Rm; पाचकाः Pm, पायकाः Be U Pn, पापकाः Sk.

६ Thus M T Bu, पर्यका G, पाथिका Be U, वाथिका Pm, वापिका Pn Rm, तपिका Sk.

७ Thus Be U and the nibandhas; कारेयुः M G T; Bu om.

८ Thus T G Bu, कौण्डेयाः M, कौकंटकयः Pm, कौकंटयः Be U Rm Pn Sk.

९ ? Thus M G, हैपिकय T, दैपीकय Bu, तैचिमाह्वकयो Pm Pn, तैचिमाह्वयो Sk, तैचिमाह्वयः Rm, तैचिमाह्वसकयो Be U.

१० Thus Be U M and the nibandhas; मह्रोकयः T मह्रोदयाः Bu, मह्रोदकाः G, but M G Bu ins. before this name one more: मह्रोकयो or महाकायो ।

११ Thus M T, कौरेयो G, कौखेयः Bu; कौषयो or कौशयो Be U and the nibandhas.

१२ In M G T only.

१३ मौजा० Be U Sk Pm, माजयनाः Rm.

१४ ? Thus M G T, राण० Bu; जाणवंश्याः Be U, जाणवंशाः Pm, भाणवेशाः Sk Pn, भागावंशः Rm.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

खार्वमायना[१] गाङ्गायना वात्सभालयो[२] गोभिला[३] वैदायना[४] वात्स्यायना[५] वाह्यायनयो[६] बह्वद्रयो[७] भागुरिः[८] गार्दभीमुखा[९] हिरण्यबाहुस्तैदेहा[१०] गोमूत्रा वार्कखण्डा[११] जानन्तरिर्जालन्धरिर्धन्वन्तरित्येते[१२,१३] शाण्डिलास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । काश्यपावत्सार शाण्डिलेति होता काश्यपावत्सार दैवलेति ५

---

१ ? खर्वमानश्रा Be U, खार्वभायना Rm Pn, खार्वयानय Pm, खावंशायना Sk, खार्दमायना M G T, खाद० Bu.

२ ? वात्सतालयो Be U, ०भालयो the nibandhas, वत्सलभालयो M G, वात्सगालयो Bu, वत्सलाभालेयो T.

३ Thus (as Kāty., Mān.) Be U and the nibandhas; गोवि (or बि)दा the others.

४ वेदा० Be U and the nibandhas; वेला० M G Bu, बैला० T (वेदायनाः Kāty., Mān, वैदानव Laug).

५ Thus Be U and the nibandhas; वाच्चायना G, वाचानयाः Bu; T M om.

६ Found in M T G only (बा० G).

७ ? Thus Be U and the nibandhas; मद्दोदकयो the other four MSS.

८ Plural Be U, singul. the other four and Pm

९ Emended hesitatingly in accordance with Mān. Laug. and Kāty (Verz. d. Berl. HSS. I. p. 58, l. 12 from bottom); खार्दभिमुखा M T, खार्दमाभिमुखा G, खाद्दाभिमुखाः Bu, खादंतोमुखा Be U and the nibandhas.

१० Instead of तैदेहा Be U and the nibandhas तेदेहा or नैदेहा ।

११ ? Hesitatingly emended (cp. Gobh. gṛhs. III. 10. 8 and वृकखण्ड of Laug.); वाक्यषण्डा M G T, वाच्यषण्डाः Bu, वाक्यशठा Be U and the nibandhas.

१२ ? Thus M G T; जातरि Bu, जानंधरि Pm, जानंधरयो Pn Rm Sk, जलंधरि Be U.

१३ Thus Be U Pm Pn, जालन्तरि the other four.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वा काश्यपावत्सारासितेति वा शाण्डिलासित देवलेति वा शाण्डिलवद्वत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युर्देवलवद्वत्सारवत्कश्यपवदिति वासितवद्वत्सारवत्कश्यपवदिति वा देवलवद्वत्सारवच्छण्डिलवदिति वा ॥ ४३ ॥

लौकाचयो[१] दार्भायणा मैत्रवादिर्वैदेहाः[२,३] कालेयाः[४] कापुटिस्तथा कलयः[५] कांसपात्रयश्च[६] भालकायनिर्नित्यरसौविरोदकिः[७,८] कौनामिः[९] सौतयः[१०] सैतकिः[११] सांभरिरा-

---

१ Thus (cp. gaṇa *kārtakaujapādi*) M G T Bu, लौगाच्चयो Be U and the nibandhas.

२ ? Thus Be U and the nibandhas; मैत्रवाङ्० the other MSS.

३ ? Thus M G T, वैभवः Bu, वेह्ला Be U; all the nib. are corrupt. After this name M adds: वाह्निष्ठैः, G, वासिष्ठः T, वाह्निचैष्ठः ।

४ Thus (क़ाळेयाः) G Rm Sk Pn; कालेयुः M T, काळयः Bu, कलेपि Be U.

५ Wholly doubtful; तथाकलयः Be U Pm. without तथा the other nibandhas; तथात्रयश्च M G T, तयात्रयः Bu.

६ ? Thus M G T, कांसपायः Bu, कासयः पात्रश्च Be U, कसपात्रश्च Pm, कंसपात्रा Rm Sk, कासपात्रा Pn.

७ ? Thus Be U and Pm; फाल्गुका० M G, फाल्वका० T, भालुकाः Bu.

८ Utterly doubtful. Be U read as given in the text; ०यनिः समस्ताविद्रोलकिः M T, ०द्रालकिः G; ०यनित्यरसविरोधकि Pm, नित्यारातादयः श्चोदकयः Sk, नित्यरासा च श्चोदकयः Pn. Probably the last name is क्षौदकिः (cp. gaṇa *bāhvādi*).

९ Thus (cp. gaṇa *bāhvādi*) M Pm, कौनामिकः G, कौनाभिः Be U, कौनामयः Sk Bm Pn.

१० Thus Be U Pn Rm, सौलय Pm, सौनमयः Sk, सैतयः M, सेतयः T; G om.

११ Partially emended with hesitation; सैतकिः सांभरिरानिष्टिष्टैषिकिः M T G (the last only ०ष्टैर्विकिः), सौतकिष्टिरभोनिष्टिष्टैषिकः Be U, सौतिकिष्टिभेरोनिष्टिष्टैविकि Pm, सौतिकपोष्ठिमेराः निष्ठयः ऐषिकयः Sk.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

निष्ठिरैषिकिः[१] मौसुकिस्त्रैरन्द्रिः[२,३] पशुभिस्त्रोलपला[४] यौथकालकिलोकाचयो[४,५] यौथपालाजपाला[६] इत्येते लोकाचयो। ऽह्वर्वसिष्ठा नक्तं कश्यपास्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति। काश्यपावत्सार वासिष्ठेति होता काश्यपावत्साराऽसितेति वा[७]। वसिष्ठवद्वत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युरसितवद्वत्सारवत्कश्यपवदिति[७] वै तेषामेवाविवाहः। ॥ ४४ ॥ सप्तमः ॥ ५

---

१ Partially emended with hesitation ; सैतकिः सांभरिरानिष्ठिरैषिकिः M T G (the last only ०ष्टैर्विकिः), सौत्किष्ठिरभोनिष्ठिरैषिकः Be, U सौतिकिष्ठिभेरोनिष्ठिरैषिकि Pm, सौतिकपौष्ठिमेराः निष्ठयः रेपिकयः Sk.

२ Thus Be U Pm, सौसुखियः Rm, सौसुषिकयः Sk, सौमुकिन० Pm, सौसरि० M, सौभरि० G T.

३ ? Thus Be U, सैरंभयः Sk Rm, सैरिप्रय० Pn, चैरिद्रः M, चैरिचः G, चैरिद्यः T, चरंडि Pm.

४ I have accepted the reading of G, which is, however, highly doubtful ; पशुभिस्त्रोलर्पलाथयौथकालकिको M, and thus also T (only चोपलास्र instead of चोलर्पलाय); चौप्पणायोव्यकालकपिलो Be U, चौपणायोकालकयो Sk, वोपणयः कालकयः Rm, चौप्पणायौधकालकेकलो Pm.

५ लोकाचयो M G T and with क here also Be U (लौकाचयो), लौगाचयो Pm.

६ Thus again G M, यौधापाया T, वाजपालयः Bu, वाचयाजया Be U Pm.

७ Instead of असित and असितवत् Be U : काश्यप and कश्यपवत्, rightly ?

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वसिष्ठानेकार्षेयान्व्याख्यास्यामो[1] वैकलिर्वाराटकिः[2,3] साखला[4] गौरिश्रवसा[5] आश्वलायनाः कापिष्ठाः[6] गौचिवृचा वैयाघ्रपद्या[7] वाह्यकायनिर्वाटव्या[8,9] जातूकर्ण्या[10] औडुलोमिः[11] कौभोजिः कौलायनाः सुन्दरहरिताः[12] काण्ठेविद्धिः[13] सौयव-

---

१ वासिष्ठा॰ MSS. exc. Be U.

२ ? Thus M T Bu, वैतरकि॰ Be U, वैतलकि॰ Pm, वैतालकवयो (cp. वैतालकि of the Viṣṇupurāṇa*?) G Rm Pn Sk.

३ Thus (cp. gaṇa *gahādi*) M T, वाटालकिः Bu, वाटारकिः Be U, वाहरकि Pm, रकयः G Rm Pn, करकवयः Sk.

४ ? Thus Be U Pn, साखल्याः Sk, सरवला Rm, साश्वला M G, साश्ववाः Bu, साबला T.

५ Thus the nibandhas, ॰वस the MSS.

६ Thus the MSS. and Pm, कपिष्ठ(or ष्ट)लाः the other nibandhas.

७ Thus emended; व्याघ्रपदा Be U, ॰पादो Pm, ॰पादाः Pn Rm Sk, व्याघ्रपाद्यो M G T Bu.

८ बा॰ all (cp. gaṇa *tikādi*).

९ ? Thus M G T. Instead of this single name all the other sources present two: औपवना औपवगा Be U (and precisely so Laugākṣi), गायनेर्नापत्या Pm, गायनयो नवाय्याः Sk Rm, गायनयोनायाव्या Pn.

१० Thus Pn, ॰तुकर्णा M T G Bu, ॰तुकर्ण्या Be U and the nibandhas.

११ Thus (cp. Pāṇ. IV. 1. 85, Vārtt. 8, Schol.) G T Bu (only ॰मः), औलोमिः M; the other MSS. and all the nibandhas corrupt.

१२ Thus Be U, सुंदहरितः Pm, सुदहरितः M G T Bu, सुंदाहारितः Pn, सुवाहरिताः Sk, सुवाहाहरीताः Rm.

१३ Thus (as also Mān., Kāty.) corrected; कांडेश्विद्धिः Be U Pm, काण्ठेविद्धिः T G M.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सायना[१] आलम्बायना लौमायन्या:[२] खल्वा: कार्षिता:[३] पार्णकायनास्त्रौडकायना:[४,५] पार्णवल्का[६] देवना[७] गौरव्या:[८] आविष्टायना[९] वाह्कयय[१०] आविच्चितयो[११]ऽश्वयाजया:[१२] पूतिमाषा: सप्तवेला[१३] वासिष्ठा[१४] इत्येते वसिष्ठास्तेषामेकार्षेय: प्रवरो भवति वासिष्ठेति होता। वसिष्ठवदित्यध्वर्यु:। ॥४५॥ ५

१ Thus G, सौपवसायना Pm, सौपवत्सायना: Rm Sk, सोयवत्सायना Pn, सौध० T, (०द्दि)रुपवत्सायना Be U.

२ Hesitatingly emended (cp. gaṇa *kuñjādi*), लमन्या: Be U Pm Bu, लोमहन्या: M T G, लोमायत्या: Sk, Pn, लोमायना: Rm.

३ ? Thus (or कर्षिता:) Be U and the nibandhas; पारिरचिता: G, कारिरिप्ययचिता: M, कारीषय: चिता: T, कारुपतय: Bu.

४ पर्ण० Be U Pm, पार्ष्णिका० the other nibandhas.

५ In M G T Bu only.

६ Thus the nibandhas; पारीणवल्को M G Bu, परिणवल्को T, पर्णवल्को Be U, पार्णवल्को Pm.

७, ८ ? Thus the nibandhas; देवरगौरव्या: Be U, दैवाकोदिव्या M G, दैवाकोदीप्या: T, देवतकातव्या: Bu.

९ Thus (as also Kāty.) M G T Bu; श्वविश्वावना Pm, अश्वविश्वायना Be U, विश्वायना: Sk Pn. After this name M G T Bu have again मुद्द्दरित।

१० Only in Be U G and the nibandhas (वाह्काया G).

११ Thus M T G, आधि० Bu, अवकितयो the others.

१२ ? श्वयाजया: Be U, श्वपादय: M G T, आखपादय: Bu, वखया (or पा)-जया the nibandhas.

१३ Thus M G T, सप्तवेळक: Bu, सप्तेवेलो Pm, सप्तवलो Pn, सत्यवेला: Be U, समवेषा: Sk, समवेला: Rm.

१४ Thus M G T Bu (the last वसि०) and Pn, missing in the other nibandhas; प्रश्रिखा Be U, दतिखादा Pm.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कुण्डिना लोहायना[1] गुग्गुलिरौपवस्तिर्वैकर्णयो[2-4]ऽश्मरथा[5] बाह्वः[6] क्रौञ्चोक्याः[7] सामङ्गलिनः[8] कापटवः[9] पैठका[10] नवग्रामा[11] हिरण्याचायणाः[12] पैप्पलादयो भाचिर्माध्यंदिनाः[13,14] ग्रान्तिः सौपतिथिरित्येते[15] कुण्डिनास्तेषां त्र्यार्षेयः

---

१ लोहितायना G only.

२ Thus T, गुग्गुलुः Bu, गुग्गुला G, गुग्गुलयो Be U and the nibandhas exc. Pm, which, reading युगलि, points to the sing.

३ Thus hesitatingly emended after the Mānava text; औपस्विथि० M G, ०रौपस्विधि० T, ०स्वत्य० Be U Rm, अश्वय्य० Pm, स्वप्ना Pn.

४ Thus (and cp. Schol. on Pāṇ. IV. 1. 124 : वैकर्णेयः काश्यपश्चेत् । वैकर्णिरन्यः) Be U Pn, नैकर्णय Rm ; Sk Pm om. The names following after this name I am unable to restore; in Be U we read one only : आविखा (or ख)द्य (अविखलदशे Pm), in M G : भिन्दव आवला (or ल्ला)बदरो, in T : ह्रदभिंदव आवल्लबदरो, in Bu : भिन्दवः विल्वबदरः, in Rm : औपवस्या, in Pn ; औयस्यंस्था ।

५ ०रथा Be U and the nibandhas, ०रथ the other MSS.

६ Thus M G T Bu and all the nibandhas, बाह्वयः Be U.

७ ? Thus Be U, कौक्रोक्य Pm, क्रौंकोल्याः the other nibandhas, कौञ्जोकाः M G, कौक्योकाः T, कौचोढाः Bu.

८ ? Thus M G T Bu, सालिंगनाः Be U, सांगलिनः Pm, सांगतिनः the other nibandhas.

९ Thus Be U M and the nibandhas; कापटः Bu, कार्पटवः G T.

१० Thus (cp. gaṇa *śivādi*) G Be U, पै० the nibandhas, पठसो T, पैठया M, पैठः Bu.

११ ०ग्राम्या M T G.

१२ Thus (r. हैः ०?) Be U and all the nibandhas, हिरण्याचिः M G, हिरण्याचाः T, ०चः Bu.

१३ ? Thus M G T Bu, भाज्यचि० Be U Pm.

१४ ०निः M G T, ०नः Bu, ०न Be U Pm, ०नाः the other nibandhas.

१५ ? Thus M G T, सौपयियः Bu, सौमपच्चि० Be U, सोपति० pm, सौमप(or य)चयः the other nibandhas.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रवरो भवति । वासिष्ठ मैत्रावरुण कौण्डिन्येति होता । कुण्डिनवन्मित्रावरुणवद्वसिष्ठवदित्यध्वर्युः । ॥ ४६ ॥

उपमन्यव औपगवा[१] माण्डलेखयः[२] कापिञ्जला[३] जालागतास्तपोलोकास्त्रैवर्णास्त्रैव[४,५] पार्णागारिः[६] सुराचराः[७] शैलालयो[८] महाकर्णायना[९] वालशिखा[१०] औद्वाहमानयो[११] वालायना[१२] भागुरित्थायना[१३] कुण्डोदरायणा[१४] लाक्ष्मणेयाः[१५]

---

१ Thus Be U T Bu (औगवाः) Pm, औदलयो G and the other nibandhas; in M the Upamanyus are omitted.

२ Thus Be U G and the nibandhas; ०रेखयः T, ०नेखयः Bu.

३ Thus (cp. gaṇa *śivādi*) MSS. and nibandhas (कपि० Be U).

४ ? Thus Be U and the nibandhas; जालाग्रहा G, जालाजाः Bu, ग्राहा-T.

५ Thus Be U and the nibandhas exc. Pm (जयो०), जलौका० G (instead of तपोलोका०), तलहका० T, गटहपतिः लाकाः Bu.

६ ? पर्णागारिः T, पाह्यागारिः Bu, पर्णगानि G, यास्तगिरयः Be U, ०पायास्तागिरि Pm, पार्णगिरयः Rm Pn, पर्णगिरयः Sk.

७ Thus T G Bu; साराचरा Be U Pm, साराचा Pn, सादाचराः Sk Rm.

८ Thus Bu, मौलालयो Be U Rm Pn, मो० Pm, सौला० Sk, जालालयो T G.

९ Thus the MSS. and Pm, ०काखायना the other nibandhas.

१० वाल० Be U Pm, वाल० the other MSS. and nibandhas.

११ Thus (cp. gaṇa *pailādi*) T, औद्वाहमाना Pn, औद्वहनायनाः Sk, औद्दा० or औद्दा० the others.

१२ Thus T G Bu, वला० or बला० the others.

१३ Thus G T (with ०त्था०), Be U (with ०क्था०), Pm (with ०स्था०) भागवित्तायना Sk Pn Rm.

१४ कुंडिनो० Be U.

१५ cp. gaṇa *śubhrādi* (लक्ष्मणश्यामयोर्वासिष्ठे)।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

काचान्तयो[१] वार्काश्वकय[२] आनूचरायणा[३] आलबवाः[४] कपिकेशाः[५] इत्येत उपमन्यवस्तेषां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति। वासिष्ठैन्द्रप्रमदाभरद्वस्वेति[६] होताभरद्वसुवदिन्द्रप्रमदवद्वसिष्ठवदित्यध्वर्युः। ॥ ४७ ॥

पराशराः। काण्डूशया[७] वाजयो[८] वाजन्तयो[९] वैमतायनाः[१०]।
गोपालिरेषां पञ्चम एते कृष्णाः पराशराः ॥
प्रारोहयो[११] वैकलयः[१२] स्नाचयः[१३] कौमुदादयः[१४]।
हार्यश्विरेषां[१५] पञ्चम एते गौराः पराशराः ॥

---

१ ? ? Thus G; काचान्तकयः Bu, काचारधो T, कचधय Be U, कावाधयो Pm, वाह्यकेया (or ०यो) the other nibandhas.

२ Thus G; वाक० T, वक्राः चक्रयः Bu, वार्काश्वय Be U.

३ ? Thus Be U, अन्टचरभः Bu, अन्वचरा G, अन्टक्राभा T.

४ ? आरबवाः G, आरबचाः T, आरश्वभाः Bu, आलवचाः Be U Rm Pn.

५ कापि० T.

६ Thus Bu, ०भरद्वसव्येति Be U T G.

७ Thus G Rm (also Laugākṣi); कंडुशया Be U Pn, कद्वंशयो M, कद्वशयो T, कद्ववंशयः Bu, कांडशया Sk, कदुशयो Pm.

८ Thus M G T Bu, वाजिसंतयो Be U and the nibandhas.

९ Thus (cp. gaṇa *arīhaṇādi*) Pm; वैमतायनिर् M T, वैमन्तायनिर् G, वैमनायना Be U, भैमतायनाः Sk Rm.

१० गोवा० Be U and the nibandhas, cp. also Matsyapurāṇa 201. 33 sqq. To obtain a śloka we should read: कण्डूशया वाजन्तयो वाजयो वैमतायनाः।

११ प्ररो० Be U Pm.

१२ Thus the nibandhas; वैकलयाः Be U, वैतलेयः M G T Bu.

१३ स्नचयः Be U.

१४ Thus also the Mānava text; कौमुडा० Be U.

१५ Thus Pm and, in the plural, the other nibandhas; ०स्वि० Be U, ०श्वी० M G T Bu.

59

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

खल्वायनयो:[१] गोपय:[२] काल्कय:[३] श्यातयातय:[४]।
वारुणिरेषां पञ्चम एते ऽरुणाः पराशराः॥
भालुक्या बादरिश्चैव[५] काङ्कायनाः[६] कौकुशालय:[७]।
चैमितिरेषां[८] पञ्चम एते नीलाः पराशराः॥
कृष्णाजिनाः कापिशुभ्राः[९] श्यामायनय:[१०] श्वेतयूपय:[११]। ५
पौष्करसादिरेषां[१२] पञ्चम एते श्वेताः पराशराः॥

---

१ Thus (r. खाल्या॰ ?) T M G, खल्यायनः Bu, कल्पायनयो Be U Pm; खाल्लायन the Mānava text.

२ Thus T Pn Rm, गोप्रायः Pm, गोपेयाः Sk, गोपवयः G M Bu, गोपनयः Be U.

३ ? Thus Bu; काल्कधः G, कल्कपः M, काल्लयः T; Be U and the nibandhas omit this name; कार्कयः the Mānava text.

४ ? Thus M Bu, श्यामया॰ G, स्यातया॰ T; शातयो Be U, स्वात (or न) यो Sk Rm Pm, स्यातयो Pn.

५ वाजरि॰ Be U and the nibandhas.

६ Doubtful; thus Be U M G, कान्हायना Pm, काङ्क्षायनाः Rm, काखयनाः T, काखायाः Bu.

७ Equally doubtful; thus reads G, कौकुशलयः Bu, केकौकुशालयः T, केकौककुशालयः M; क्रौंकुलयः Be U, क्रौकुलयः Pm क्रौकुलेय Rm, (Kāty : कोकुवाद्या, Laug. : कौकचाद्यः)।

८ Thus M G, सैमिति॰ T, चौमिति॰ Bu, कौमिति Be U, क्रैमथे॰ Pm, क्रौमतय Pn, क्रैमतयः Sk, कौमतयः Rm.

९ ? Thus M G, कार्पाः शुभ्राः Bu, कापिसभ्रुः T; पपिमुखाः Be U, का- (or क)पिसुखाः the nibandhas.

१० ? Thus Bu; स्वास्यापनयः Be U Pm, श्यामानतय M, शामाताया T, श्यामाः G, स्वाप्यायनयः Rm Sk.

११ श्वेतपूरयः Be U only.

१२ पौष्कल॰ M T.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वाश्यायनयो[१] वार्ष्णेया[२] श्यामेयाः[३] श्रौतिभिः[४] सह ।
चौलिरेषां पञ्चम एते श्यामाः पराशराः ॥

कृष्णा[५] गौरा अरुणा नीलाः श्वेताः श्यामा ये पराशरास्तेषां[५] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति वासिष्ठ शाक्त्य पाराशर्येति होता पराशरवच्छक्तिवद्वसिष्ठवदित्यध्वर्युः ॥ ४८ ॥ अष्टमः ॥

अगस्तीन्व्याख्यास्यामो ऽगस्तयो[६] विशालाद्या[६] स्फाला-यना[७] औपदहनयः[८] कल्माषदण्डिर्धावर्णिर्लावर्णिर्लव्याबुंदो[९-१२]

---

१ Uncertain ; वाश्यानयो M G, पाश्यायनयो T, मा (भा)र्गायनयो Be U गार्ग्यायनवो Pm. गार्ग्यादयः the other nibandhas.

२ Thus M G T, तार्ष्णेयाः Rm, नार्णेयाः Sk, वार्णयः Be U Pm.

३ Thus (cp. note 15 on p. 460) Be U Pn, श्यातम्येयाः M G शतमेया T.

४ ? स्रौतुद्धि Be U, स्रौबिभिः M, शौबिभिः G, पौथिभिः T श्रौतुद्दयः (or ०ह्वः) Pn Sk Rm (Pm om.).

५ Thus Be U and Bu (the last, however, omits, as do also M G T, ये); in M G T this enumeration (कृष्णाः . . पराशराः) is given at the end of the adhyāya, after the kaṇḍikā and adhyāya number

६ Thus Be U and the nibandhas; गस्त्यबोधिः शालाद्याः M G T, अधिशालाः टां Bu.

७ ? Thus Be U Pm Pn. (r. perhaps स्कान्दायना), स्फांला० Rm, फाला० Sk, कालायना M G, कालयना T, किलायनाः Bu.

८ Thus Be U M G and the nibandhas; औपदनयः Bu, औपनयाः T.

९ Thus MSS. and cp. the Laugākṣi text : कल्मापदण्डिना ।

१०–१२ धावर्णि० found in MG T Bu only; for the following I have adopted the reading of G ; the last name only is uncertain ; ०लाचणिलव्याद्वधयो Be U, लावणयो (लापर्णा Pm) लव्यावरण्डयो the nibandhas ; लावर्णिस्यात्बुदो M, लावर्णिशात्प्रदो T, लाध्याः बंबुदः Bu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वैरिणयो[१] बुद्बुदोदरयः[२] ग्रैवपथयः[३] ग्रालावता[४] मौञ्जकयः[५] पाण्डुह्वदा[६] हारिग्रीवयो[७] रौहिण्या[८] मौसलय[९] इत्येते ऽगस्त्य-स्तेषां त्र्यर्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढच्युतैध्मवाहेति होतैध्म-वाहवद्दृढच्युतिवदगस्तिवदित्यध्वर्युः ॥ ४९ ॥

सोमवाहानां[१०] त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढच्युत ५

---

१ Thus (and cp. वैरिणि of Kāty.) G m, वैरणयो the other sources.

२ ? Thus M G, बुद्बोदरयः Bu, बुद्बुदोरदरयः T; बुधोदरयो Be U, बुधो॰ Pm, बुदो॰ Pn, मुडो॰ Rm, मुदो॰ Sk.

३ Thus (cp. ग्रैवपथा of Kāty.) all exc. Be U (नैकप॰) and Sk (ग्रैवथयः)।

४ ? Thus M G T Bu; शाल्मातपा Be U Rm, शाल्यातपाः Pm, शाल्यातयाः Sk, शाल्याता Pn.

५ Thus M Bu; माञ्ज॰ G, माज॰ T, मैांजनकयः Be M, मौजिलताः Sk, Rm, औपमैांजिकयः Pn, मैांजीकरा Pm.

६ ? Thus M G, ॰ह्रदाः T, पन्याः ह्रदाः Bu, पांडोह्रता Be U, पाथोह्नना Pm, पाथोह्रता Pn, पादोह्रताः Rm.

७ Thus M G T, ॰ग्रीवाः Bu Sk, ॰ग्रीवा Be U Pm, ॰ग्रीवी Rm Pn.

८ ? Thus M G Pn, रौहि—T, रोहिण्या Rm, रौहिक्याः Bu, रौहिण्या Be U Pm.

९ Thus (and cp. gaṇa *gargādi*) Be U M G, मौललयः Bu.

१० Between k. 49 and 50 M G T Bu have one more : सांभ-वाहानां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दा॰ सांभवेति होता सं (or सां)भवाह्नव॰ etc. Moreover in M G T the sequence is: *Sāṃbhavāha*, *Yajñavāha*, *Somavāha*. It is highly probable that these Sāṃbhavāhas, who are neither mentioned in Pm, have originated ditto

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सौमवाहेति[१] होता । सोमवाहवद्दृढच्युतिवदगस्तिवदित्यध्वर्युः । ॥ ५० ॥

यज्ञवाहानां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढच्युत याज्ञवाहेति[२] होता । यज्ञवाहवद्दृढच्युतिवदगस्तिवदित्यध्वर्युः । ॥ ५१ ॥ नवमः ॥

क्षत्रियाणां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । मानवैड[३] पौरूरवसेति होता । पुरूरवोवदिडावन्मनुवदित्यध्वर्युः[४] । ॥ ५२ ॥

वैश्यानां त्र्यार्षेयः प्रवरो भवति । भालन्दन[५] वात्सप्र[६] माङ्किलेति होता । मङ्किलवद्वत्सप्रवद्भलन्दनवदित्यध्वर्युः[५,६] । ॥ ५३ ॥

नाराशंसान्व्याख्यास्याम[७] । आत्रेयवाध्र्यश्ववाधूलवसिष्ठकण्वशुनकसंकृतियस्कराजन्यवैश्या[८] इत्येते नाराशंसाः प्रकी-

---

graphically in the Somavāhas, as there must be 49 gotras, the last of which is that of the Yajñavāhas, cp. Pm. fol. 59. *a* : वत्सादीनां यज्ञवाहान्तानामेकोनपञ्चाशदध्याय॰ etc.

१ Thus Pn only, सोम॰ all the MSS.

२ Thus T Pn only, यज्ञ॰ the other MSS.

३ ॰वैल Be U with ळ the others.

४ इला॰ Be U, इळा the others.

५ Thus Be U, फालन्दन and फलन्दनवत् M G T.

६ Thus Be U, वात्सप्रमद and वत्सप्रमदवत् M G T.

७ See Baudh. X. 11 : 10. 11 (T S. IV. 1. 8).

८ Instead of ॰संकृतियस्क॰ Be U read शुंडस्क॰ and Pm वंधुल॰

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

र्तितास्तांनूनपादितरेषां[१]। क्षत्रियवैश्यानां[२] पुरोहितप्रवरो[३] भवतीति विज्ञायते। मनुवदिति वा सर्वेषां गोत्राणां[४]। मानव्यो हि प्रजा इति विज्ञायते[४]। सगोत्रां गत्वा चान्द्रायणं चरेद्व्रते[५] परिनिष्ठिते ब्राह्मणीं न त्यजेन्मातृवद्भगिनीवद्गर्भो[६] न दुष्यति[७] कश्यप[७] इति विज्ञायते। ऽथ[८] संनिपाते[९] विवाह

---

१ Thus Be U Pm; ०तास्तानूनापातीनन्येषां गोत्राणाम् M G T. probably after Baudh. X. 11, but an accus. would here be unaccountable.

२ Thus Be U Pm, उभयेषाम् M G T.

३ M G T ins. (probably after Āśv. XII. 15. 4) राज्ञो।

४..४ Om. M G T, found in Be U and Pm (fol. 57. *b*), cp. T S. V. 1. 5. 6.

५ उपदिशेत् (instead of चरेत्) M G T; कुर्यात् Pm (thus also Govindasvāmin on Baudh. dhś. II. 1. 38.

६ त्यजन्ते (instead of त्यजेत्) M G T.—मातृवद्भगिनीवत्। बिभृयादिति शेषः Govindasvāmin l.c.

७ Uncertain; thus read Be U Pm and Govindasvāmin l.c.; दुष्यत इति काश्यप M G T; perhaps, though, काश्यप in the better reading, cp. Schol. on Kāty. śrs. IV. 1. 2 and Pm fol. 59. *a* : स गर्भः सगोत्रायामुत्पन्नो ऽपि तदन्यगोत्रो ऽपि सन् कश्यपो भवतीति विज्ञायते।

८ This sentence (up to विज्ञायते p. 467. 2.) is not given by Be U, neither is it found in the quotation of the last kaṇḍikā given by Pm, but nevertheless in the discussion of this k., it is mentioned and commented upon by the author of the Pm; the text given above is that of Pm.

९ Thus Pm, माग्नि० the three MSS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्तदध्यायं[1] वर्जयेद्बौधायनस्य तत्प्रमाणꣳ हि कर्तव्यं । मानव्यो हि प्रजा इति च विज्ञायते ।

गोत्राणां तु सहस्राणि प्रयुतान्यर्बुदानि च ।
ऊनपञ्चाशदेवैषां प्रवरा ऋषिदर्शनात् ॥
विश्वामित्रो जमदग्निर्भरद्वाजोऽथ गौतमः ।
अत्रिर्वसिष्ठः कश्यप इत्येते सप्त ऋषयः ॥

तेषाꣳ[2] सप्तर्षीणामगस्त्याष्टमानां[2] यदपत्यं तद्गोत्रमित्युच्यते । न[3] भवत्ययाजनीयो यः प्रवरान्स्वान्पराꣳश्च[3] विजानाति[4] । मन्त्रो ब्राह्मणं वेद इत्याचक्षते । तस्मात्प्रवरज्ञाने यत्नो[5] महान्द्विजैः कार्यः । श्राद्धविवाह ऋत्विजो[6] देवा[7] स्तोत्रं[8] गोत्रमूलानि च[9] महाप्रवरे[10] संतिष्ठते[11] । नित्यं पर्वणि-

---

१ विवाहंतदध्यायैः Pm ; M reads : सान्निपाताय वा वैवाह्याय वर्जये॰ ; the whole passage is obscure to me.

२ Thus Be U ; instead of तेषां सप्तर्षीणां T and Pm : सप्तानां सप्तर्षीणां, M G om. these two words.

३ Thus M G T Pm. In Be U this passage runs : भवत्ययाजनीयो यः प्रवरान्स्वान्न ।

४ विजा॰ Be U Pm, जानाति M G T.

५ यत्नस्तु M G T ; read ॰विज्ञाने, to obtain a śloka ?

६ Thus M T G, इद्धयो Pm, श्राद्धविवाहादिष्टिविधयो Be U.

७ Thus Be U Pm, न दैवात् M G, दैवाद T.

८ स्तोत्र Be U.

९ Not found in Be U Pm.

१० Thus Be U Pm, महाप्रवरेयाः M G T.

११ Thus all, r. ॰ष्ठन्ते ? But the whole passage is not clear to me. After संतिष्ठते Be U ins. य इदं विजानाति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पर्वणि स्वाध्यायी[१] ब्रह्मलोके महीयते ब्रह्मलोके महीयत इति[२]। ॥ ५४ ॥ दशमः ॥

॥ इति प्रवरप्रश्नः ॥

१ ? Thus M G T, स्वाध्याय Pm, स्वाध्याये निविष्टो Be U.

२ Be U om. इति। After इति M G T ins. इत्याह भगवान्बौधायनः। but the repetition marks the end of the praśna.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

INDEXES.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

I. INDEX OF PROPER NAMES.

(*a*) Names of Sāmans.

अग्नेर्हृदयम् X. 49 : 50. 16.

अरण्ये गेयानि सामानि XVI. 4 : 250. 3.

इष्टाहोत्रीयम् IX. 16 : 289. 6.

उद्वꣳशीयम् XVIII. 15 : 360. 6.

ऋतुस्थायज्ञायज्ञियम् X. 49 : 50. 18.

काण्वरथंतरम् XVIII. 7 : 349. 13.

कालेयम् XVIII. 15 : 359. 15.

गायत्रम् XIV. 25 : 196. 19.

गौरिवीतम् XIV. 25 : 196. 18.

जराबोधीयम् XVIII. 15 : 360. 4.

नौधसम् XVIII. 15 : 359. 14.

प्रजापतेर्हृदयम् X. 49 : 51. 1.

बृहत् II. 17 : 63. 4; X. 49 : 51. 1 and elsewhere.

भद्रम् XVI. 22 : 268. 4.

भासम् XVI. 13 : 261. 17.

यज्ञायज्ञियम् X. 59 : 61. 10, 11; XVI. 3 : 247. 13.

यामम् XV. 28 : 232. 9.

रथंतरम् X. 49 : 50. 17; XIV. 4 : 157. 17. and elsewhere.

रैवतम् XVIII. 15 : 359. 15.

वाजिनाꣳ साम XI. 8 : 77. 1, 5.

वामदेव्यम् II. 17 : 62. 4; X. 49 : 51. 1; XIV. 12 : 174. 8; XVIII. 15 : 359. 12.

वारवन्तीयम् X. 49 : 50. 17; XII. 18 : 114. 11.

वार्षाहारम् IX. 16 : 289. 5.

विकर्णम् XVI. 13 : 261. 17.

वैखानसम् XVI. 24 : 270. 1.

वैराजम् XVIII. 15 : 359. 11.

वैरूपम् XVIII. 15 : 359. 14.

शाक्वरम् XVIII. 15 : 359. 12.

श्यैतम् II. 17 : 63. 5; IX. 16 : 289. 18; X. 49 : 50. 18.

श्रायन्तीयम् XII. 18 : 114. 11.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सौहविषम् XVIII. 15 : 360. 5.
हविष्कृन्निधनम् XVI. 24 : 270. 3.
हविष्मन्निधनम् XVI. 24 : 270. 2.

(b) NAMES OF PEOPLES AND LOCALITIES.

आरट्ट XVIII. 13 : 357. 6. (अरट्ट XVIII. 44 : 397. 11, but here the reading is not wholly certain), also dhś. I. 2. 14.
करस्कर XVIII. 13: 357. 6, cp. dhś. l.c. (where the MS. Haug has also कर॰ not कार॰) and Āp. XXII. 6. 18. (a var. with कर॰)
कलिङ्ग II. 3 : 40. 9; XVIII. 13 : 357. 7.
काशिविदेह XVIII. 44 : 397. 10.
कुरुपञ्चाल XVIII. 44 : 397. 10
कुरुब्रह्मन् XVIII. 25 : 374. 8.
गान्धार XVIII. 13 : 357. 6; XVIII. 44 : 397. 11 (?).
पञ्चाल XVIII. 25 : 374. 9; XVIII. 38 : 389. 3.
महावर्ष II. 3 : 40. 7, cp. महावृष AV. V. 22. 4, 5 and Śat. Br. Kāṇva text IV. 2. 3. 10 (कुरुमहावृषाः).
मूजवन्त् II. 3 : 40. 8; VI. 14 : 172. 2.
विदेह II. 3 : 40. 7.
शफाल XVIII. 13 : 357. 9.
सौवीर XVIII. 13 : 357. 5.
स्नावन्य (?) II. 3 : 40. 7.
स्पर्गु (?) XVIII. 44 : 397. 11.
कुरुक्षेत्र XVIII. 45 : 399. 11; XVIII. 47 : 403. 12.
खाण्डव प्रस्थ XVII. 18 : 298. 6.
प्राच्य प्रस्रवण XVI. 29 : 276. 5; XVI. 30 : 276. 14.
विसवती (plur.) XVIII. 45 : 399. 11.
वर्षिष्ठीयप्रस्थ XVIII. 49 : 407. 14.
सुवर्णसवनी XVIII. 45 : 399. 11.

(c) RITUALISTIC AUTHORITIES

आग्निगवि VII. 4 : 205. 4; XI. 2 : 66. 5; XIV. 15 : 180. 8; XX. 2 : 7. 2, etc.
आत्रेय XXI. 21 : 108. 11. 12.
आर्तभागीपुत्र XXI. 16 : 99. 9.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

औपमन्यव XIII. 1 : 119. 12 and passim in Dvaidha and Karmānta.
औपमन्यवीपुत्र passim in praśna XX.
कात्य II. 15 : 57. 15; VII. 4 : 205. 4; XI. 2 : 66. 6; XX. 4 : 12. 12; XX. 5 : 15. 13; XX. 16 : 35. 13; 36. 10.
कौणपतन्त्रि XX. 13 : 30. 1.
गौतम XXI. 3 : 74. 15; XXIII. 19 : 184. 2.
ज्यायान् कात्यायनः XXIII. 7 : 158. 5.
दक्षिणाकारो राथीतरः XX. 11 : 26. 1.
दीर्घवात्स्य XX. 10 : 23. 5; XXI. 20 : 107. 2; XXI. 22 : 109. 10; XXIII. 19 : 182. 8.
बौधायन VII. 4 : 205. 3; XI. 2 : 66. 4; XIV. 15 : 180. 7. and passim in Dvaidha and Karmānta.
माङ्गल XXIV. 2 : 186. 3 name of an ācārya according to Veṅk. and according to एके in the Viv.; see माङ्गल in the Index of words.
मैत्रेय XX. 1 : 4. 3; XX. 24 : 53. 8.
मौद्गल्य XVI. 13 : 261. 16; XVIII. 2 : 344. 2; XX. 1 : 3. 13; XX. 13 : 29. 14, etc.
राथीतर VII. 4 : 205. 5; XX. 1 : 4. 5; XX. 5 : 14. 8, etc.
राथीतर plur. XX. 16 : 33. 8; XX. 18 : 38. 12.
वाधूलक XXIX. 1 : 368. 3.
शालीकि passim in Dvaidha and Karmānta.

(*d*) PROPER NAMES OF MYTHICAL, LEGENDARY AND HISTORICAL PERSONS OUTSIDE THE PRAVARA-PRAŚNA.[1]

अङ्गिरस् (plur.) II. 16 : 60. 6.
अत्रि XVI. 28 : 274. 3.
अमावसु XVIII. 44 : 397. 8, 11, son of Purūravas.
आज्य (आज, आद्य ?) III. 29 : 103. 7.
आत्रेय VIII. 6 : 241. 7, 10, 11; XV. 37 : 242. 3.
आयु XVIII. 44 : 397. 8, 9, son of Purūravas.
आरुणि XVI. 27 : 273. 8.
उर्वशी XVIII. 44 : 396. 2.
उशना: काव्यः XVIII. 46 : 402. 1 sqq.

1 The names of the serpents XVII. 18 have been omitted.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऋतुपर्णः भाङ्गाश्विनः XVIII. 13 : 357. 8.
औपोदितिः गौपालायनः वैयाघ्रपद्यः XVIII. 26 : 374. 8, 17 ; 375. 4.
कानान्ध वाध्र्यश्वः XVIII. 41 : 392. 6 ; 393. 5.
केशिन् XVII. 54 : 334. 3.
केशी दाल्भ्यः XVIII. 26 : 374. 12 ; XVIII. 38 : 389. 1.
कौत्स VI. 14 : 171. 19 ; VI. 15 : 172. 12 sqq.
कौलाश्वः यास्कः XVI. 27 : 273. 7.
खाण्डिक XVII. 54 : 334. 3.
गान्धर्वायणः वालेयः आग्निवेश्यः XVIII. 26 : 374. 15.
गोबाल XXIII. 13 : 170. 4.
जनक XXIII. 13 : 169. 13.
जयन्ती XVIII. 46 : 403. 2, a daughter of Indra (r. जयन्त्या च).
नैध्रुवः कश्यपः XVIII. 45 : 401. 6.
पार्थिन् XVIII. 49 : 408. 5.
पुरूरवः ऐडः XVIII. 44 : 396. 1.
पूर्वचित्ति XVIII. 45 : 397. 13, an apsaras.
प्रयोयुग XXVIII. 12 : 364. 12. (proper name ?)
बुधः सौम्यः XVIII. 26 : 374. 7.
भरत XII. 9 : 99. 15 ; XVI. 32 : 278. 8 ; XXVI. 20 : 300. 10, 11.
भार्गव XII. 18 : 114. 11.
भृगु (plur.) II. 16 : 60. 6.
मनुः वैवस्वतः XVIII. 47 : 405. 1.
मशकः गर्ग्यः XVI. 27 : 273. 8.
रौहिणेयः क्रौथुनिः XVI. 27 : 273. 6.
वसिष्ठ (plur.) X. 11 : 11. 11 ; (sing.) XIV. 20 : 187. 4 sqq. ; XVII. 54 : 334. 2.
वालेय II. 3 : 36. 8, acc. to the Viv. (see Index of words) no proper name.
शिबिः औशीनरः XVIII. 49 : 407. 9 sqq.
शुनस्कर्णः शैब्यः XVIII. 48 : 405. 18.
सार्वसेनि XVII. 54 : 334. 4.
सुदेवला XVIII. 13 : 358. 2.
सुरथः शैब्यः XVIII. 19 : 365. 19.
सूर्यवर्चस् XVIII. 46 : 402. 4, a gandharva
सौदास XVII. 54 : 334. 2.
हालेय II. 3 : 36. 8, acc. to the Viv. (see Index of words) no proper name.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

(e) PROPER NAMES IN THE PRAVARA-PRAŚNA.[1]

अगस्ति page 463. line 6, 464. 4.
अग्निस्तम्भ 431. 1, a bharadvāja.
अघमर्षण 448. 6, a viśvāmitra.
अङ्गिरस् 424. 4 sqq.
अज 448. 4, 5, a viśvāmitra.
अजमीढ 435. 5, 6. son of aṅgiras.
अत्किल 447. 4, son of kata.
अत्रि 439. 8, etc. ; 467. 6.
अनभिम्लात 444. 2, a kuśika viśvāmitra
अनूप 421. 2, son of ṛṣṭiṣeṇa.
अप्नवान 419. 6, son of cyavana.
अभयजात 420. 1, a vida bhṛgu.
अमहय्य 439. 6, son of aṅgiras.
अम्बरीष 436. 4, son of aṅgiras.
अयास्य 425. 3, son of aṅgiras.
अरुणात्रेय 440. 4, an atri.
अर्चनानस 441. 5, son of atri.
अवट 420. 1, a vida bhṛgu.
अवत्सार 453. 2 ; 456. 5, son of kaśyapa.
अश्मरथ 459. 2, a kuṇḍina vasiṣṭha.
अष्टक 446. 4, son of viśvāmitra.
असित 455. 3 ; 456. 5, son of avatsāra.
आग्निदेवि 452. 3, a nidhruva kaśyapa.
आग्निवेश्य 428. 6, a bharadvāja.
आग्निशर्मायण 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
आग्रायण 437. 3, a saṃkṛti bharadvāja; 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
आर्णौवेय 424. 4, an ayāsya gotama
आत्रेय 440. 5 ; 465. 11 an atri.

---

[1] Those names only have been given, which are more or less certain ; some of them, being wholly doubtful, have been omitted. To each name have been added the names of the gotra and sub-gotra, designed, for convenience's sake by the unchanged proper names; strictly spoken, I ought to have written e.g. not 'a garga,' 'a bhṛgu' but 'a gargya,' 'a bhārgava.'

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

आत्रेयायण 431. 4, a bharadvāja, cp. gaṇa aśvādi (आत्रेय भरद्वाजे) on Pāṇ. IV. 1. 110.

आनङ्गि 441. 2, an atri.

आनीषायण ? 441. 2, an atri.

आपस्तम्भ 431. 3, a bharadvāja.

आपिशलि (०शालेय) 419. 2, a vatsa bhṛgu.

आभरद्वसु 461. 3, son of indrapramada.

आभिजित 425. 5, a śāradvata gotama.

आर्ष्टि 420. 8, an ṛṣṭiṣeṇa bhṛgu.

आयस्थूण 452. 2, a śaṇḍila kaśyapa.

आयास्य 424. 4, 425. 2, an ayāsya gotama.

आरुणासिन्धु 431. 4, a bharadvāja.

आर्कायण 418. 5, a vatsa bhṛgu ; 420. 2 (?), a vida bhṛgu.

आर्षि 437. 3, a saṃkṛti bharadvāja.

आर्ष्टिषेण 415. 1 ; 420. 7, 421. 3 a bhṛgu.

आलम्भायन 458. 1, a vasiṣṭha.

आलवि (r. आलम्बि ?, cp. gaṇa gaurādi) 443. 5, a kuśika viśvāmitra.

आलेखन 416. 6, a vatsa bhṛgu.

आविच्चिति 458. 3, a vasiṣṭha.

आविश्रेण्य 452. 3, a nidhruva kaśyapa.

आश्वलायन 457. 2, a vasiṣṭha.

आश्ववत 447. 9, a dhanaṃjaya viśvāmitra.

आसुरायण 450. 1, a nidhruva kaśyapa.

इडा 465. 7, daughter of manu.

इध्मवाह 464. 3, son of dṛḍhacyuta.

इन्द्रकौशिक 448. 9, a kuśika.

इन्द्रप्रसद् 461. 3, son of vasiṣṭha.

इन्द्रस्तम्भ 431. 2, a bharadvāja.

इन्द्रातिथि 441. 4, an atri.

इषमत 430. 1, a bharadvāja.

उचथ्य 426. 6, son of aṅgiras.

उर्वेमन्यु 418. 4, a vatsa bhṛgu.

उदल 446. 1, son of devarāta.

उद्दहव्य 428. 3, a bharadvāja.

उपमन्यु 460. 3, 461. 2 a vasiṣṭha.

उरुक्षय 439. 6, son of amahayya.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उशनस (*sic*) 427. 4, son of gotama.
उङ्गाच्च 419. 3, a vatsa bhṛgu; 448. 1, a dhanaṃjaya viśvāmitra.
ऊरूढ 428. 6 : a bharadvāja gotama.
ऊर्जायन 426. 3, a kumaṇḍa.
ऊर्व 419. 6, son of apnavāna.
ऋतभाग 417. 4, a vatsa bhṛgu.
ऋश्य 438. 7, a mudgala bharadvāja.
ऋश्यायण 438. 7, id.
ऋषभ 438. 7, a mudgala bharadvāja.
ऋष्टिषेण 421. 2, son of apnavāna.
ऐतिशायन 417. 4, a bhṛgu; 439. 3, a kapi bharadvāja; 448. 15, a nidhruva kaśyapa.
ऐषिकि (?) 456. 1, a lokākṣi kaśyapa.
औक्थ्यायन 451. 2, a nidhruva kaśyapa.
औडलि 450. 4, id.
औडुलोमि 457. 3, a vasiṣṭha.
औद्ज्ञायन 427. 5, a kāreṇupāli gotama.
औद्मेघ 453. 5, a śaṇḍila kaśyapa.
औद्मेघि 430. 1, a bharadvāja.
औद्रि 443. 5, a kuśika viśvāmitra.
औद्व्रजि 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
औदुम्बरायण 447. 5, id.
औदुम्बरि 445. 1, a kuśika viśvāmitra.
औद्गाहमानि 460. 5, an upamanyu vasiṣṭha.
औद्दालकि 440. 3, an atri.
औपगव (?) 460. 3, an upamanyu vasiṣṭha.
औपजिङ्घि 418. 3, a vatsa bhṛgu.
औपदहनि 445. 1, a kuśika viśvāmitra; 463. 7, an agasti.
औपबिन्दु 425. 6, a śāradvata gotama.
औपमत्कटायन 433. 1, a garga bharadvāja.
औपमर्कटायन 435. 3, a kaṇva bharadvāja.
औपव्य 450. 2, a nidhruva kaśyapa.
औपशि 428. 6, a bharadvāja.
औरशि (॰सि) 418. 3, a vatsa bhṛgu.
और्णनाभि (?) 442. 5, a mudgala atri.
औशनस 427. 1, 2, a gotama.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कक्षीवन्त् 426. 6, son of ucathya.
कण्व 435. 3, 5 ; 465. 12, son of ajamīḍha.
कत 447. 4, 6, son of viśvāmitra.
कपि 439. 3, 5, a bharadvāja.
कपिक्रेश 461. 2, an upamanyu vasiṣṭha.
करभ 447. 4, a kata viśvāmitra.
करशिखण्ड 439. 4, a bharadvāja.
करेणुपाल 427. 8, son of gotama.
कल्माष 430. 1, a bharadvāja.
कल्माषदण्डि 463. 7, an agasti.
कश्यप 448. 15, sqq.; 466. 5.
काचाक्षि 424. 4, an ayāsya gotama.
काठोरि 425. 1, id.
काणायन 433. 1, a garga bharadvāja.
काष्ठेविद्धि 457. 4, a vasiṣṭha.
काण्डरथि 420. 2, a vida bhṛgu.
कापटु 459. 2, a kuṇḍina vasiṣṭha.
कापिश्वल 460. 3, an upamanyu vasiṣṭha.
कापिष्ठ 457. 2, a vasiṣṭha.
कापुटि 455. 6, a lokākṣi kaśyapa.
कामकायन 446. 7, a viśvāmitra.
कामकायनिन् 446. 7, id.
कामन्तक 444. 1, id.
काम्बरोदरि 451. 2, a nidhruva kaśyapa.
काम्बलोदरि (?) 418. 4, a vatsa bhṛgu.
कां(का)बल्य 432. 1, a bharadvāja.
कारिरीति 433. 3, a garga bharadvāja.
कारी(रि)षायण 432. 1, a bharadvāja.
कारीशि (कारिषि) 436. 2, a harita bharadvāja ; 447. 9 a dhanaṃjaya viśvāmitra.
कारुणि 425. 1, an ayāsya gotama.
कारुपथि 431. 6, a bharadvāja.
कारेणुपालि 427. 5, 6, a kareṇupāla gotama.
कारेय 453. 6, a śaṇḍila kaśyapa.
कासर्यायणि 440. 2, an atri.
काल्पवि (?) 441. 2, id.
कालाप (?) 445. 3, a kuśika viśvāmitra.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कालेय 455. 5, a lokākṣi kaśyapa.
काल्कि (?) 462. 1, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
काशकृत्स्न 417. 4, a vatsa bhṛgu.
काशीवाज 425. 1, an ayāsya gotama.
काष्टेरपि 426. 3, a kumaṇḍa gotama.
काक्कायन 418. 5, a vatsa bhṛgu; 462. 3, a nīla-parāśara vasiṣṭha.
कीलालि 425. 1, an ayāsya gotama.
कुक 431. 5, a bharadvāja.
कुण्डिन 459. 1, a vasiṣṭha; 460. 2, a son of mitrā-varuṇa (?).
कुण्डोदरायण 460. 6, an upamanyu vasiṣṭha.
कुमण्ड 426. 6, son of gotama.
कुशिक 443. 4; 445, 4, a viśvāmitra; 448. 6, son of aghamarṣaṇa.
कृष्णाजिन 462. 5, a nīla-parāśara vasiṣṭha.
कृष्णात्रेय 440. 4, an atri.
कैतवायन 423. 1, a mitrayu bhṛgu.
कैतवायनि 446. 4, a lohita viśvāmitra.
कौकाक्षि 431. 5, a bharadvāja.
कौशल्य 447. 5, a kata viśvāmitra.
कौटिल्य 421. 7, a yaska bhṛgu.
कौत्स 435. 7, a harita bharadvāja.
कौद्रेय 441. 2, an atri.
कौनामि 455. 7, a lokākṣi kaśyapa.
कौबाह्य 424. 6, an ayāsya gotama.
कौभोजि 457. 4, a vasiṣṭha.
कौमण्ड 415. 3; 426. 3, 4, a gotama.
कौमारवत्य 424. 5, an ayāsya gotama.
कौमुद्गन्धि 431. 4, a bharadvāja.
कौमुदादि 461. 7, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
कौलायन 457. 4, a vasiṣṭha.
कौशाम्बेय 421. 7, a yaska bhṛgu.
कौशिवायन 431. 4, a bharadvāja.
कौषीतकेय 450. 4, a nidhruva kaśyapa.
कौ(क्रौ)ष्टुकि 432. 8, a garga bharadvāja.
कौहड 453. 5, a śaṇḍila kaśyapa.
क्रौञ्चायन 430. 3, a vida bhṛgu.
क्रौडायन (?) 431. 4, a bharadvāja.
चाम्यायण 428. 3, id.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

क्रौरकरम्भ 425. 5, a śāradvanta gotama.
क्रैमिति 462. 4, a nīla-parāśara vasiṣṭha.
खरेभ 452. 2, a nidhruva kaśyapa.
खल्वायनि 462. 1, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
खारणादि 429. 2, a bharadvāja.
खारि(खार)ग्रीवि 428. 6, a bharadvāja.
खार्दमायन 423. 7, a śunaka bhṛgu; 450. 3 (?), a nidhruva kaśyapa.
गम्भरायण 432. 7, a garga bharadvāja.
गर्ग 415. 4, a bharadvāja ; 432. 7, sqq. son of śini.
गविष्ठिर 442. 3, an atri ; 442. 4, son of arcanānas.
गाङ्गायन 423. 8, a śunaka bhṛgu ; 454. 1, a śaṇḍila kaśyapa.
गाङ्गेय 419. 1, a vatsa bhṛgu.
गार्त्समद 423. 7, a śunaka bhṛgu.
गार्दभीमुख 454. 2, a śaṇḍila kaśyapa.
गाविष्ठिर 440. 4, an atri.
गुग्गुलि 459. 1, a kuṇḍina vasiṣṭha.
गुह्य 427. 2, an uśanas gotama.
गृत्समद 424. 2, son of śunaka.
गोतम 425. 3, son of ayāsya.
गोपवन 441. 2, an atri.
गोपालि 461. 6, a kṛṣṇa-parāśara vasiṣṭha.
गोपि 462. 1, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
गोभिल 454. 1, a śaṇḍila kaśyapa.
गोमूत्र 454. 3, id.
गौतम 425. 2, 467. 5.
गौमायन 452. 2, a nidhruva kaśyapa.
गौर 444. 2, a kuśika viśvāmitra.
गौरात्रेय 440. 4, an atri.
गौराभ्रि 420. 8, an ṛṣṭiṣeṇa bhṛgu.
गौरिकि 442. 6, a mudgala atri.
गौरिग्रीवि 440. 3, an atri.
गौरिवायण 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
गौरिवीत 437. 5, son of saṃkṛti.
गौरिश्रवस 457. 2, a vasiṣṭha.
ग्राम्यायण 420. 7, an ṛṣṭiṣeṇa bhṛgu.
चाक्रवर्मायण 446. 3, a lohita viśvāmitra.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

चान्द्रमस 419. 1, a vatsa bhṛgu.

चान्द्रायण 420. 7, an ṛṣṭiṣeṇa bhṛgu ; 437. 3, a saṃkṛti bharadvāja.

चारायण 437. 2, a saṃkṛti bharadvāja.

चिकित 444. 1, a kuśika viśvāmitra.

चित्रतन्तु (?) 445. 2, id.

चित्रसेन 421 7, a yaska bhṛgu.

चेलक 429. 1, a bharadvāja.

चैत्रेय 445. 2, a kuśika viśvāmitra.

चौच 423. 8, a śunaka bhṛgu.

चौडकायन 458. 2, a vasiṣṭha.

चौलि 463. 2, a śyāma-parāśara vasiṣṭha.

च्यवन 419. 6, son of bhṛgu.

छागरि (?) 448. 15, a nidhruva kaśyapa.

छागल 440. 1, an atri.

छागलि 439. 5, a kapi bharadvāja.

छागव्य 450. 1, a nidhruva kaśyapa

छान्दोगि 439. 8, an atri.

जमदग्नि 419. 6 ; 467. 5, son of ūrva.

जातूकर्ण 457. 3, a vasiṣṭha.

जानायन 417. 4, a vatsa bhṛgu.

जाबालि 444. 3, a kuśika viśvāmitra ; 419. 2, a vatsa bhṛgu.

जामालायन (?) 420. 3, a vida bhṛgu.

जारमाण्ड (?) 451. 4 a nidhruva kaśyapa.

जिह्वीति (?) 418. 1, a vatsa bhṛgu.

जीवन्ति 450. 3, a nidhruva kaśyapa.

तण्डि 437. 1, a saṃkṛti bharadvāja.

तरक्षिन् 439. 3, a kapi bharadvāja.

तरुण (?) 438. 8, a mudgala bharadvāja.

ताण्डिन् 439. 4, a kapi bharadvāja.

तारकाद्य 437. 2, a saṃkṛti bharadvāja.

तारकायण 444. 3, a kuśika viśvāmitra

ताच्र्यायण 422. 5, a mitrayu bhṛgu.

तृणबिन्दु 440. 1, an atri.

तैत्तिरीय 423. 8, a śunaka bhṛgu.

तैदेह 428. 4, an ayāsya gotama ; 440. 3, an atri ; 454. 3, a śaṇḍila kaśyapa.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्रसदस्यु 435. 2, son of purukutsa.
त्रैवर्ण 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
दाक्षायणि 451. 3, a nidhruva kaśyapa.
दाक्षि 440. 2, an atri; 442. 5, a mudgala bharadvāja.
दाण्डकि 446. 3, a lohita viśvāmitra.
दाभ्रेपि 417. 3, a vatsa bhṛgu.
दार्षायण 416. 6, a vatsa bhṛgu; 455. 5, a lokākṣi kaśyapa.
दार्षि 424. 5, an ayāsya gotama; 421. 6, a bharadvāja.
दार्भ्य 435. 7, a harita bharadvāja.
दिवोदास 423. 3, son of vadhryāśva.
दिश्य 427. 1, an uśanas gotama.
दीर्घजङ्घ 438. 8, a mudgala bharadvāja.
दीर्घतस (॰तमस्) 415. 3; 426. 9, son of gotama.
दुर्दिन 421. 6, a yaska bhṛgu.
दृढच्युत 465. 1, son of agasti.
देवकि 424. 6, an ayāsya gotama.
देवतरस 446. 7, 9, son of devaśravasa.
देवयात 451. 2, a nidhruva kaśyapa.
देवरात 446. 1, son of viśvāmitra.
देवल 455. 2, son of avatsāra.
देवश्रवस 446. 7, 9, son of viśvāmitra.
देवाश्व 428. 3, a bharadvāja.
दैवन्तायन 421 6. a yaska bhṛgu (? perhaps जैव॰, cp. Pāṇ IV. 1. 103.)
दैवमति 429. 4, a bharadvāja.
दैवसत्य 418. 5, a vatsa bhṛgu.
दैवस्थानि 434. 3, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
दौरङ्गि 441. 3, an atri.
द्रोणभाव 440. 3, id.
धनंजय 447. 9, a viśvāmitra; 448. 2, son of madhucchandas.
धन्वन्तरि 454. 4, a śaṇḍila kaśyapa.
धान्यायन 430. 3, a bharadvāja.
धार्म्यायण 449. 1, a nidhruva kaśyapa.
धूम्रगन्ध 431. 5, a bharadvāja.
धूम्र 449. 1, a nidhruva kaśyapa.
धूम्रायण 449. 1, id.
धौम्य 449. 1, id.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

नवग्राम 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
नाडायन (?) 419. 3, a vatsa bhṛgu.
नारायण 447. 5, a kata viśvāmitra.
नाष्ट्रायण 420. 3, a vida bhṛgu.
निध्रुव 453. 1, a kaśyapa; 453. 2, son of avatsāra.
निह्वित (?) 427. 2, an uśanas gotama.
नीलात्रेय 440. 5, an atri.
नैकरि 424. 6, an ayāsya gotama.
नैतिरच्चि (?) 438. 1, a rathītara bharadvāja.
नैतुन्दि 431. 5, a bharadvāja.
नैतुन्द्य 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
नैमिश्रि 436. 1, a harita bharadvāja.
नैरथि 420. 7, an ṛṣṭiṣeṇa bhṛgu.
पतञ्जल 439. 3, a kapi bharadvāja.
पराशर 461. 5, a vasiṣṭha; 463. 5, son of śakti.
परिभु 437. 1, a saṃkṛti bharadvāja.
पलाशशाखवन्ति 433. 2, a garga bharadvāja.
पाञ्चाल 451. 4, a nidhruva kaśyapa.
पाणिनि 418. 1, a vatsa bhṛgu.
पार्थिकार्य 452. 2, a nidhruva kaśyapa.
पारिणाद्धेय 428. 5, a bharadvāja.
पारिमण्डलि (var.) 419. 2, a vatsa bhṛgu.
पार्णकायन 458. 2, a vasiṣṭha.
पार्णजङ्घ 443. 4, a kuśika viśvāmitra.
पार्णवल्क 458. 2, a vasiṣṭha.
पार्थ 423. 4, a vena bhṛgu.
पार्थिव 425. 1, an ayāsya gotama.
पावक 453. 5, a śaṇḍila kaśyapa.
पिङ्गाच्चि 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
पिण्डग्रीव 447. 5, a kata viśvāmitra.
पुरुकुत्स 435. 2, son of aṅgiras.
पुरूरवस् 465. 7, son of iḍā.
पुलस्ति 420. 2, a vida bhṛgu.
पूतिमाष 437. 3, a saṁkṛti bharadvāja; 458. 3, a vasiṣṭha.
पूरण 415. 5; 448. 12, a viśvāmitra; 448. 13, son of viśvāmitra.
पूर्वातिथि 443. 2, son of arcanānas.
पृथु 423. 5, son of vena.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पृषदश्व 438. 5, son of virūpa.
पैङ्गलायन 417. 2, a vatsa bhṛgu.
पैठक 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
पैठीनस 451. 3, a nidhruva kaśyapa.
पैप्पलादि 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
पैल 417. 2, a vatsa bhṛgu.
पौञ्जिष्ठि (?) 427. 5, a kāreṇupāli gotama.
पौण्डल (?) 436. 2, a harita bharadvāja.
पौलि 433. 3, a garga bharadvāja; 436. 2, a harita bharadvāja.
पौष्करसादि 462. 6, a śveta-parāśara vasiṣṭha.
पौष्पि 439. 5, a kapi bharadvāja.
प्रवाहणेय 430. 1, a bharadvāja.
प्रशस्त 427. 1, an uśanas gotama.
प्राग्वंशि 428. 4, a bharadvāja.
प्राचीनयोग्य 420. 1, a vida bhṛgu.
प्रान्तायन (?) 417. 2, a vatsa bhṛgu.
प्रारोहि 461. 7, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
प्लाचि 461. 7, id.
बादरायण 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
बादरि 462. 3, a nīla-parāśara vasiṣṭha.
बाभ्रव्य 445. 3, a kuśika viśvāmitra.
बालायन 418. 2, a vatsa bhṛgu; 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
बाष्कल 423. 4, a vena bhṛgu; 435. 3, (?), a kaṇva bharadvāja.
बाष्कलेय 421. 6, a yaska bhṛgu.
बाड 459. 2, a kuṇḍina vasiṣṭha.
बाडमित्रायण 419. 2, a vatsa bhṛgu.
बाडलकि 432. 7, a garga bharadvāja.
बाह्यकि 417. 2, a vatsa bhṛgu.
बाह्योग (?) 428. 4, a bharadvāja.
बृहदग्नि 443. 5, a kuśika viśvāmitra.
बैम्बकि 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
बौधायन 415. 7; 467. 1.
बौध्य 424. 6, an ayāsya gotama.
ब्रह्मस्तम्ब 431. 1, a bharadvāja.
भद्रण 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
भरद्वाज 428. 3, 432. 1, 2; 467. 5, son of bṛhaspati.
भल्लन्दन 465. 9.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

भाच्छि 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
भागन्ति 422. 1, a yaska bhṛgu ; 440. 1, an atri.
भागुरि 452. 2, a nidhruva kaśyapa ; 454. 2, a śaṇḍila kaśyapa.
भागुरित्यायन 460. 6, an upamanyu vasiṣṭha.
भागुरित्यि 422. 1, a yaska bhṛgu.
भारद्वाजायन 441. 4, an atri, cp. gaṇa aśvādi : भरद्वाज आत्रेय, on Pāṇ. IV. 1. 110.
भारुण्डेय 429. 3, a bharadvāja.
भारुण्य 434. 3, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
भालन्दन 451. 4, a nidhruva kaśyapa.
भालुक्य 462. 3, a nīla-parāśara vasiṣṭha.
भास्कर 421. 6, a yaska bhṛgu.
भ्रू (मू) ञ्जायन 420. 3, id.
भूरि 439. 8, an atri.
भृगु 416. 5.
भ्रम्यश्व 439. 2, son of aṅgiras.
भैसगव 435. 7. a harita bharadvāja.
भोजसिन् 439. 4, a kapi bharadvāja.
भ्रग्नक 432. 8, a garga bharadvāja.
भ्राष्ट्रबिन्दु 432. 8, id.
मङ्गिल्ल 465. 9, son of vatsapra.
मठर 448. 15, a nidhruva kaśyapa.
मण्डवित् 418. 2, a vatsa bhṛgu.
मतवचस् 432. 5, son of bharadvāja.
मत्स्यक्राथ (?) 431. 6, a bharadvāja.
मत्स्यगन्ध 423. 8, a śunaka bhṛgu.
मद्रण 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
मधुच्छन्दस् 448. 3, son of viśvāmitra.
मनु 465. 9.
मनुतन्तु 445. 3, a kuśika viśvāmitra.
मन्त्रित 452. 4, a nidhruva kaśyapa.
मयूर 445. 2, a kuśika viśvāmitra.
महाकर्णायन 460. 5, an upamanyu vasiṣṭha.
महाच्च 448. 1, a dhanaṃjaya viśvāmitra.
महाचक्रेय 451. 3, id.
महाचेय 440. 5, an atri.
महाबाल्य 422. 5, a mitrayu bhṛgu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

महोदकि 453. 6, a śaṇḍila kaśyapa.
महोदर 427 1, an uśanas gotama; 436. 1, a harita bharadvāja.
माणभिन्द्व्य (?) 429. 1, a bharadvāja.
माणि 443. 5, a kuśika viśvāmitra.
माण्डलेखि 460. 3, an upamanyu vasiṣṭha.
माण्डव्य 416. 6, a vatsa bhṛgu.
माण्डूक 416. 5, id.
माण्डूकेय 417. 1, id.
माद्राघि 423. 1, a mitrayu bhṛgu; 446. 4 (?), a lohita viśvāmitra.
माद्रकारि (?) 436. 3, a harita bharadvāja.
माध्यंदिन 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
माध्यमेय 421. 7, a yaska bhṛgu.
मानङ्गि 441. 3, an atri.
मान्तु 445. 3, a kuśika viśvāmitra.
मान्धातुः (?) 436. 2, a harita bharadvāja.
मान्धूप 436. 2, id.
मामन्थरेषण 426. 3, a kumaṇḍa gotama.
मार्कण्डेय 416. 5, a vatsa bhṛgu.
मार्कायण 418. 5, a vatsa bhṛgu; 420. 2 (?), a vida bhṛgu.
मार्षण्य (?) 425. 6, a śāradvata gotama.
माषशरावि 449. 3, a nidhruva kaśyapa.
मासुराक्ष 426. 3, a śāradvata gotama.
मितकुम्भ 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
मिताक्ष 438. 7, a mudgala bharadvāja.
मित्रयु 422. 3; 423. 2, a bharadvāja.
मुद्गल 438. 7; 439. 1, son of bhṛṁyaśva; 442. 5; 443. 1, (?), an atri.
मुसल 452. 3, a nidhruva kaśyapa.
मूक 421. 5, a yaska bhṛgu.
मूढ 424. 5, an ayāsya gotama.
मेत्रवादि 4‾5. 5, a lokākṣi kaśyapa.
मौञ्जकि 464. 1, an agasti.
मौञ्जायन 453. 7, a śaṇḍila kaśyapa.
मौञ्जि (?) 435. 3, a kaṇva bharadvāja.
मौञ्जिगन्ध 435. 4, id.
मौन 421. 5, a yaska bhṛgu.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सौषीतकि 439. 5, a kapi bharadvāja; 449. 3 (?), a nidhruva kaśyapa.
मौसल्लि 464. 2, an agasti.
यज्ञपि 423. 7, a śunaka bhṛgu.
यज्ञवल्क 444. 3, a kuśika viśvāmitra.
यज्ञबाह 465. 3, son of dṛḍhacyuti.
यज्ञस्तम्भ 431. 3, a bharadvāja.
यमदूत 444. 2, a kuśika viśvāmitra.
यमस्तम्भ 431. 2, a bharadvāja.
यस्क 421. 5, 422. 2; 465. 12, a bhṛgu.
युवनाश्व 436. 4, son of ambarīṣa.
रथीतर 438. 1, a bharadvāja; 438. 4, son of virūpa.
राणि 425. 6, a śāradvata gotama.
राजस्तम्भ 431. 1, a bharadvāja.
राजस्तम्भि 430. 1, id.
राजितताथिन् 421. 6, a yaska bhṛgu.
राजितवाह 419. 4, a vatsa bhṛgu.
राह्लगण 425. 6, a śāradvata gotama.
रुक्षक 447. 2, son of viśvāmitra.
रेणु 447. 2, son of rukṣaka.
रेभ 453. 3, 4, son of avatsāra
रेणव 447. 1, a viśvāmitra.
रौक्षक 447. 1, id.
रौक्षायण 415. 4; 432. 4, a bharadvāja,
रौष्ट्रायन (?) 422. 4, a mitrayu bhṛgu.
रौहिण्य 425. 5, a śāradvata gotama.
लाक्षणि 450. 2, a nidhruva kaśyapa.
लाक्ष्मणेय 460. 6, an upamanyu vasiṣṭha.
लामकायन 444. 1, a kuśika viśvāmitra.
लोकाक्षि 455. 5; 456. 2, a kaśyapa.
लोहायन 459. 1, a kuṇḍina vasiṣṭha.
लोहित 446. 3, a viśvāmitra; 446. 6, son of aṣṭaka.
लोहितायन 419. 3, a vatsa bhṛgu; 450. 3, a nidhruva kaśyapa.
लौक 444. 2, a kuśika viśvāmitra.
लौमायन्य 458 1, a vasiṣṭha.
वत्स 415. 2; 419. 4, 421. 3, a bhṛgu.
वत्सप्र (sic) 465. 9, son of bhalandana.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वङ्गतक 442. 2, son of arcanānas.
वध्र्यश्व 423. 3, son of bhṛgu.
वन्दन 432. 5, son of bharadvāja.
वयोच्छिभेद् 428. 6, a bharadvāja.
वर्षपुष्प 421. 5, a yaska bhṛgu.
वल्लभिकि 430. 2, a bharadvāja.
वसिष्ठ 457. 1, sqq. ; 467. 7.
वाजन्ति 461. 5, a kṛṣṇa-parāśara vasiṣṭha.
वाजश्रवस 435. 4, a kaṇva bharadvāja.
वाजायन 447. 4, a kata viśvāmitra.
वाजि 435. 4, a kaṇva bharadvāja.
वाञ्चायन (?) 446. 3, a lohita viśvāmitra.
वात्सप्रायण 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
वात्स्यायन 454. 2, a śaṇḍila kaśyapa.
वाङ्गतक 442. 1.
वाधूल 421. 5, 465. 11, a yaska bhṛgu.
वाध्र्यश्व 465. 11.
वानाजायन 426. 4, a kumaṇḍa gotama.
वामदेव 427. 9, a gotama ; 428, 1, son of gotama.
वामरथि 441. 1, an atri.
वायुपूट 443. 1, a mudgala atri.
वायुस्तम्भ 431. 1, a bharadvāja.
वारक्य 443. 4, a kuśika viśvāmitra.
वाराटकि 457. 1, a vasiṣṭha.
वाराह्वि (?) 430. 2, a bharadvāja.
वारिधापयन्त 448. 12, a pūraṇa viśvāmitra.
वारुणि 462. 2, an aruṇa-parāśara vasiṣṭha.
वार्कखण्ड (?) 454. 3, a śaṇḍila kaśyapa.
वार्काश्वकि 422. 1, a yaska bhṛgu ; 461. 1, an upamanyu vasiṣṭha.
वार्षकि 450. 2, a nidhruva kaśyapa.
वार्ष्णेय 463. 1, a śyāma-parāśara vasiṣṭha.
वालशिख 460. 5, an upamanyu vasiṣṭha.
वालेय 441. 1, an atri.
वाल्मीकि 418. 1, a vatsa bhṛgu.
वाशि 421. 7, a yaska bhṛgu ; 426. 4, a kumaṇḍa gotama ; 446. 4, a lohita viśvāmitra.
वासिनायन 428 4, a bharadvāja.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वास्तव्य 427. 5, a kāreṇupāli gotama.
वाह्वकथि 458. 3, a vasiṣṭha.
वाह्यकायनि 457. 3, id.
वाह्यायनि 454. 2, a śaṇḍila kaśyapa.
विद् 420. 1; 420. 5; 421. 4, a bhṛgu.
विमत्स्य 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
विरूप 438. 5, son of aṅgiras.
वि(वै)रूपाक्ष 418. 4, a vatsa bhṛgu
विश्वामित्र 443. 4, sqq.; 467. 5.
विषगण 451. 3, a nidhruva kaśyapa.
विष्णुवृद्ध 434. 1, 3, a bharadvāja.
विष्णुस्तम्भ 431. 2, id.
वीतहव्य 422. 3, son of bhṛgu.
वृकाश्व 418. 4, a vatsa bhṛgu.
वेध (?) 429. 1, a bharadvāja.
वेन 423. 5, son of bhṛgu.
वैकर्ण 418. 3, a vatsa bhṛgu.
वैकर्णि 452. 4, a nidhruva kaśyapa; 459. 1, a kuṇḍina vasiṣṭha.
वैकर्णेय 450. 4, a nidhruva kaśyapa.
वैकलि (०लेय) 461. 7, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
वैतभावि 441. 1, an atri.
वैतल 439. 3, a kapi bharadvāja.
वैतवाह 442. 5, a mudgala atri.
वैदभृत 420. 2, a vida bhṛgu.
वैन्य 423. 4, a bhṛgu.
वैसतायन 461. 5, a kṛṣṇa-parāśara vasiṣṭha.
वैयाघ्रपद्य 457. 3, a vasiṣṭha.
वैशंपायन 451. 5, a nidhruva kaśyapa.
वैशिप्र 449. 1, id.
वैश्वानरि 417. 2, a vatsa bhṛgu.
वैष्टपुरेय 419. 3, id.
वैहलि 418. 4, a vatsa bhṛgu.
वैहीनरि 417. 3, id.
व्याडि 440. 2, an atri.
व्रीहिमत 442. 6, a mudgala atri.
शक्ति 431. 4, a bharadvāja; 463. 5, son of vasiṣṭha.
शठ 429. 1, a bharadvāja.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शठमर्षण 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
शण्डिल 453. 5, a kaśyapa; 455. 2, son of avatsāra.
शम्भु 437. 1, a saṃkṛti bharadvāja.
शरद्वन्त् 426. 1, son of gotama.
शाङ्करव 419. 1, a vatsa bhṛgu; 439. 4, a kapi bharadvāja.
शाङ्कायन 444. 2, a kuśika viśvāmitra.
शाङ्कमित्रेय 451. 4, a nidhruva kaśyapa.
शाङ्ग 435. 7, a harita bharadvāja.
शान्ति 459. 4, a kuṇḍina vasiṣṭha.
शाम्बव्यायन 440. 2, an atri.
शाम्बुरायण 434. 1, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
शारद्वत 425. 5, 7, a gotama.
शारद्वतायन 419. 3, a vatsa bhṛgu; cp. Pāṇ. IV. 1. 102.
शार्कराच 416. 6, id.
शार्दूलि 430. 4, a bharadvāja.
शालङ्कायन 444. 1, a kuśika viśvāmitra.
शालालि 436. 3 a bharadvāja.
शालावत 445. 2, a kuśika viśvāmitra; 464. 1, an agasti.
शालाहलि 430. 2, a bharadvāja.
शालिसत 442. 6, a mudgala atri.
शिनि 433. 6, 7, son of bharadvāja.
शिरीषि 442. 6, a mudgala atri.
शिशुपाल 440. 4, an atri.
शुङ्ग 429. 35, a bharadvāja.
शुचि 452. 1, a nidhruva kaśyapa.
शुनक 423. 7; 424. 1; 465. 12, a bhṛgu.
शुनकवसिष्ठ 415. 5.
शैल 420. 1, a vida bhṛgu.
शैलालि (?) 438. 1, a rathītara bharadvāja; 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
शैव (?) 440. 1, an atri.
शैवगव (?) 437. 1, a saṃkṛti bharadvāja.
शैवपथि 464. 1, an agasti.
शैशिरेय 447. 5, a kata viśvamitra.
शौचिवृक्ष 457. 2, a vasiṣṭha.
शौद्रेय 441. 1, an atri.
शौदकि (?) 428. 5, a bharadvāja.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शौनकायन 417. 1, a vatsa bhṛgu; cp. Pāṇ. IV. 1. 102.
शौभ्रेय 441. 1, an atri.
श्यामात्रेय 440. 5, id.
श्यामेय 431. 6, a bharadvāja; 445. 2, a kuśika viśvāmitra; 463. 1, a śyāma-parāśara vasiṣṭha.
श्यावाश्व 441. 5, son of arcanānas.
श्राविष्ठायन 458. 3, a vasiṣṭha.
श्रोत्रिय 423. 8, a śunaka bhṛgu.
श्रौतायन 437. 2, a saṃkṛti bharadvāja.
श्रौमत 446. 7, a viśvāmitra.
श्वेतयूपि 462. 5, a śveta-parāśara vasiṣṭha.
श्वेतात्रेय 440, 5, an atri.
श्वेतीय 427. 5, a kāreṇupāli gotama.
संकृति 437. 1, 4; 465. 12, a bharadvāja; 437. 5, son of aṅgiras.
संग्रहतुल्य 433. 2, a garga bharadvāja
सत्यक 421. 7, a yaska bhṛgu.
सत्यापत्ति 433. 1, a garga bharadvāja.
सप्तवैल 458. 4, a vasiṣṭha.
सवेतस् 422. 3, son of vītahavya.
सा[illegible]हितेय 447. 4, a kata viśvāmitra.
साक्रीतायन 441. 3, an atri.
सात्यकायन 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
सात्यकि 424. 5, an ayāsya gotama; 434. 2, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
सात्यमुग्रि 424. 6, an ayāsya gotama.
सापिण्डन (?) 422. 4, a mitrayu bhṛgu.
साम्भरायण 432. 7, a garga bharadvāja.
सायस्य 450. 1, a nidhruva kaśyapa.
सावचस 453. 6, a śaṇḍila kaśyapa.
सावर्णि 418. 2, a vatsa bhṛgu.
सिद्ध 420. 8, an ṛṣṭiṣeṇa bhṛgu.
सुबुध्य (?) 427. 2, an uśanas gotama.
सुमनायन 420. 8, an ṛṣṭiṣeṇa bhṛgu.
सुर 451. 1, a nidhruva kaśyapa.
सुराचर 460. 4, an upamanyu vasiṣṭha.
सुरूपाक्ष 427. 1, an uśanas gotama.
सूर्यस्तम्भ 431. 2, a bharadvāja.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सैतकि 455. 7, a lokākṣi kaśyapa.
सैन्धवायन 447. 9, a dhanamjaya viśvāmitra.
सैरिन्ध्र 447. 4, a kata viśvāmitra.
सोमवाह 464. 5, son of dṛḍhacyuti.
सोमस्तम्भ 431. 2, a bharadvāja.
सौक्कति 418. 2, a vatsa bhṛgu.
सौति 455. 7, a lokākṣi kaśyapa.
सौदानव 453. 6, a śaṇḍila kaśyapa.
सौवभ्रवि 445. 1, a kuśika viśvāmitra (cp. var. on 450. 1).
सौमत्य 445. 2, a kuśika viśvāmitra.
सौसुचि (०रि) 425. 5, a śāradvata gotama.
सौयसुन 425. 6, id.
सौयासुनि 432. 8, a garga bharadvāja.
सौरङ्गि 441. 3, an atri.
सौविश्रवस (?) 451. 5, a nidhruva kaśyapa.
स्तनकर्ण 429. 1, a bharadvāja.
स्तुत्य 434. 3, a viṣṇuvṛddha bharadvāja.
स्थूलविन्दु 452. 4, a nidhruva kaśyapa.
स्थौलकेशि 450. 2, id.
स्थौलपिण्डि 418. 1, a vatsa bhṛgu.
स्वस्त्य 458. 1, a vasiṣṭha.
स्विष्ट 431. 3, a bharadvāja.
स्वैरकि 451. 5, a nidhruva kaśyapa.
हरित 435. 7; 436. 3, a bharadvāja.
हस्त्य (स्त्या) ग्नि 418. 3, a vatsa bhṛgu.
हारिग्नौवि 464. 2, an agasti.
हार्यश्वि 461. 8, a gaura-parāśara vasiṣṭha.
हालेय 440. 5, an atri.
हास्तिदासि 438. 1, a rathītara bharadvāja.
हिरण्यबाहु 454. 3, a śaṇḍila kaśyapa.
हिरण्याच 438. 7, a mudgala bharadvāja.
हिरण्याचायण 459. 3, a kuṇḍina vasiṣṭha.
हृद्रोग 449. 2, a nidhruva kaśyapa.
हैमगव 438. 2, a rathītara bharadvāja.
होचापचि 433. 1, a garga bharadvāja.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

II. INDEX OF WORDS.

This index of words, which, to a certain degree at least, replaces the commentary, for an edition of which no sufficient manuscript materials were available, comprises in the first place those words, that are new in Baudhāyana or known hitherto from later texts or from the grammarians only. It contains also those words, which, it is true, are known well enough, but for which the bhāṣyas give an explanation that I thought it worth while to mention. All the references in the aupānuvākya praśna (praśna XIV) to previous parts of the Sūtra are to be found also in this index. Many words have, moreover, been registered in order to facilitate the finding of the passages referred to in other praśnas. Wherever no source is indicated, the explanation of a word or of an expression is taken from the vivaraṇa of Bhavasvāmin, which is known to me only for praśnas I—XIV (incl.), the atirātra, the ekādaśinī, the sautrāmaṇī, the aptoryāma and the dvaidha and karmānta praśnas. For the prāyaścitta praśnas the vivaraṇa of Gopāla has been consulted. *Keś.* means the prayogasāra of Keśavasvāmin; *Sāy.* the bhāṣya of Sāyaṇa on praśna I and on the corresponding dvaidha and karmānta passages; *MS.* the mahāgnisarvasva, an excellent bhāṣya on the agnipraśna (X) and on the ekādaśinī-sūtra; *Veṅk.* designs the bhāṣya of Veṅkateśvara (I.O. 776. *a*) extant only for the first 21 kaṇḍikās of the first karmānta-praśna.

अ ।

अꣳशशः II. 11 : 52. 4. खण्डशः ।
अꣳशुग्रहण VI. 10 : 166. 12. सोममानार्थम् ।
अꣳसीय VI. 22 : 182. 11 ; VI. 23 : 182. 21 ; VI. 27 : 190. 7 ; X 23 : 21. 11 ; X. 26 : 25. 10.
अकराल II. 3 : 36. 13. उन्नतदन्तरहितः Veṅk.
अकाꣳस्यकवच (?) XII. 2 : 87. 6.
अकामनियत (?) XXI. 26 : 116. 3. (see the crit. note).
अकिलासिन् II. 3 : 36. 13.
अकुशल XXIV. 12 : 195. 8. (see the crit. note); XXV. 4 : 231. 13.
अक्ष्ण XXIII. 7 : 158. 9.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अक्ष् c. निस् (निरष्ट) XV. 1 : 205. 1; XV. 7 : 212. 10; XVIII. 11 : 354. 12, cp. Śat. Br. XIII. 4. 2. 5.

अक्ष XXX. 1 : 389. 5, a measure, cp. रथाक्ष।

अक्षधुर् XXI. 14 : 95. 8, 9.

अक्षपालि I. 5 : 7. 7; XX. 5 : 15. 10. अक्षाग्रम्।

अक्षिकट XVIII. 9 : 353. 1.

अक्ष्णयामान (probably one word) VI. 22 : 182. 1, 7; VI. 25 : 185. 13; X. 19 : 17. 15, 19; XXVI. 10 : 285. 5.

अखण्ड II. 3 : 36. 13. अभिन्नदन्तमखण्डितोष्ठं च Veṅk.

अग्निचय II. 1 : 34. 15; XXIII. 19 : 180. 7; XXV. 3 : 231. 11; XXV. 27 : 259. 5; XXX. 1 : 389. 1. A manner of building the 'agni.'

अग्निदीक्षणीय X. 12 : 12. 6; XV. 13 : 217. 11; XXIV. 33 : 220. 5.

अग्निदीक्षाहुति X. 12 : 12. 11.

अग्निपद XX. 17 : 37. 5.

अग्निपरिचर XXVI. 5 : 276. 11. अग्निपरिकर्मौ ॥

अग्निप्रथम X. 27 : 26. 12. ०प्रथमाः संभृतद्रव्याण्यग्रतः कृत्वा।

अग्नियोजन XX. 23 : 51. 21.

अग्निष्टुत् XVI. 35 : 280. 14; XVIII. 12 : 358. 3; XXIII. 18 : 178. 15; XXVI. 31 : 316. 4.

अग्निष्टोमायन XXVI. 12 : 289. 6.

अग्निसंयोजन fem. ०नी XXIII. 9 : 162. 13.

अग्निस्पर्श XXVI. 31 : 316. 5.

अग्निहोत्रोच्छेषणव्रत II. 20 : 67. 4; XII. 20 : 116. 11.

अग्न्यगारिक XX. 25 : 55. 10.

अग्न्यभिहार XXIV. 9 : 192. 13. अग्निप्रचुर Veṅk.; cp. यदभिहार।

अग्रतःपुष्कर XX. 16 : 33. 13.

अङ्गिरसामयन XVI. 13 : 262. 15; XXVI. 17 : 296. 11.

अच् c. वि-उत् X. 25 : 24. 8. यथागवं व्युदचन्ति and the following: यथागवं यथालाङ्गलं यस्य ते बलीवर्दास्तस्यैवोत्सृजन्ति। अनडुहां या गतिः सैव युगलाङ्गलवरत्राणाम्। यद्यध्वर्योस्तस्यैव यदि कस्य चित्तेषां मध्ये तस्यैव युगलाङ्गलं साधारणमेव। (cp. also Pi. Sū. I. 15 : 22. 15); XV. 8 : 212. 15, 17; XVIII. 29 : 377. 10.

c. नि VI. 31 : 196. 17. दक्षिणा न्यचति। नीचैर्गतमञ्जलिं करोति।

c. सम् XV. 16 : 220. 12.

अचमस XXV. 19 : 250. 10.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अचायस् XV. 14 : 218. 6; XV. 19 : 223. 19 (meaning ?).

अच्युत XXIII. 1 : 147. 16.

अजवशा XIV. 15 : 179. 6. अजा चासौ भवति वशा च। XX. 25 : 55. 7. (cp. T.S. III. 4. 3. 2); XXIII. 7 : 158. 4.

अजिह्म XXIV. 8 : 192. 7.

अज्यानि III. 12 : 82. 8, 19 (T.S. V. 7. 2. *d—h*); XVI. 29 : 276. 3; XVI. 30 : 276. 12; XX. 22 : 48. 16; XXIV. 33. 219. 6, 11.

अञ्जसव XXVI. 3 : 274. 7 (r. अञ्जःसव ?), a var. of the rājasūya.

अञ्जःसवकारीर XIII. 40 : 148. 6; XXIII. 4 : 154. 11, a var. of the kārīriṣṭi.

अतिक्राम VIII. 6 : 242. 2; XIV. 20 : 187. 15 (T.S. III. 5. 3. *a—c*):

अतिक्री XVIII. 23 : 371. 1; XXIII. 18 : 179. 8; XXVI. 32 318. 4, 7, a var. of the sadyaskrī.

अतिगुरु XXVI. 12 : 290. 2. 'too difficult.'

अतिथिगवी XXV. 4 : 232. 7.

अतिदृश्य XII. 8 : 97. 10. भूमिर्दृश्यते यासु ताभ्यो गृहीताः।

अतिप्रणयन (sc. अग्नेः) XXV. 1 : 228. 8.

अतिप्रथन XXVII. 3 : 325. 7.

अतिप्रदान (nom. act. to अतिप्रयच्छति) XXIV. 14 : 198. 14, cp. II. 16 : 61. 4.

अतिप्रवण XXV. 5 : 233. 1

अतिप्रोक्ष XV. 7 : 211. 18; XV. 26 : 230. 9. 'an extra sprinkling.'

अतिप्रैष XVI. 3 : 248. 1.

अतिरिक्तसोम XXVI. 9 : 284. 4.

अतिरिक्तस्तोत्र XVIII. 15 : 360. 4.

अतिवरण XXIV. 12 : 195. 13, 196. 2. अतीत्य वरणम्।

अतिवित्मन XXI. 11 : 89. 9. अतीत्य नयनम्; cp. वित्म्।

अतिव्याध XVIII. 48 : 405. 15, name of an ekāha.

अतीकाश IX. 11 : 281. 10. अतीकाशेन अवकाशेन।

अतीमोक्ष II. 11 : 52. 13; VIII. 6 : 242. 2; XIV. 20 : 188. 10; XXIII. 8 : 160. 5 (T.S. III. 5. 4. *a—f*).

अत्यग्निष्टोम XIV. 20 : 187. 11; XXIV, 4 : 180. 3. प्रागुक्ताग्निष्टोम एव षोडशिना अधिकत्वादत्यग्निष्टोमः Venk.

अत्यन्तप्रदेश XXVIII. 3 : 349. 1.

अत्याकरण XXI. 21 : 108. 3.

अत्याक्रमण XX. 12 : 27. 10; XX. 30 : 65. 12.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अत्यायमन XXII. 1 : 117. 19. नयनम् MS.

अत्याश्रावण XX. 28 : 62. 4.

अत्रिकिणिन् II. 3 : 36. 7. त्रयः किणास्त्रिकिणाः। त्रिकिणा येषां ते त्रिकिणिनः। यथा। ज्याघातकिणः मल्लयुधनिमित्त आस्फोटकिणः। द्यूतासननिमित्तो गुल्फकिणः। हस्तिदमननिमित्तो ग्रैवेयकिणः।

अत्सरुक XXV. 13 : 243. 5.

अथर्वशिरस् XXII. 7 : 126. 13 sqq.

अदितिदेवत XXIV. 11 : 194. 7. अदितिर्देवता एषां ते अदितिदेवताः। The eighteen carus here mentioned are : 1. अग्न्याधेये, see Baudh. II. 19 : 66. 9; 2. चातुर्मास्येषु, see Baudh. V. 17 : 153. 6; 3. प्रायणीयायाम्, see Baudh. VI. 10 : 167. 4; 4. उदयनीयायाम्, see Baudh. VIII. 21 : 262. 12; 5. अग्निदीक्षायाम्, see Baudh. X. 12 : 12. 7; 6. राजसूये रत्निनीषु (thus to be read ?), see Baudh. XII. 5 : 91. 16; 7. राजसूये प्रयुजेषु, see Baudh. XII. 19 : 116. 7, 8; 8. Baudh. XII. 19 : 115. 11; 9. एक इष्टिकल्पे, see Baudh. XIII. 8 : 125. 8; 10. एको व्रात्यस्तोमे, see Baudh. XVIII. 25 : 373. 16; 11. अश्वमेधे, see Baudh. XV. 37 : 243. 7 (cp. T.S. VII. 5. 14); 12. ib. (cp. T.S. V. 5. 20); 13. ib. (cp. T.S. VI. 6. 18); 14. ib. (cp. T.S. VI. 6. 19); 15, 16. द्वौ सौत्रामण्यां कौकिल्याम्, this kind of sautrāmaṇī is not found in our texts of Baudh.; cp. Āp. XIX. 5. 5 and XIX. 10. 10; 17. आदित्यानामयने गवामयने, see T.Br. I. 2. 5. 2; 18. तत्रैव ग्रहचादित्य श्वो गटह्यत इति (sic). ? ?.

अधस्पदम् adv. VI. 28 : 191. 7; X. 2 : 2. 17; XV. 6 : 210. 4; XXI. 15 : 96. 12.

अधःसंवेशिन् III. 13 : 83. 16; XVIII. 24 : 371. 7; XXIV. 33 : 219. 17; XXV. 29 : 263. 2.

अधिकच्य adj. XI. 6 : 73. 5; XII. 7 : 95. 15.

अधिकरण adj. fem. ॰णी IX. 1 : 265. 5, 18; X. 1 : 1. 5, 16. सूनामधिकरणीम्। उपरिष्टादुखाक्रियायोग्याम् MS.; subst. neutr. XX. 2 : 8. 4; XXV. 3 : 230. 11; XXVI. 32 : 316. 12; XXIV. 12 : 196. 8 : त्रीण्यधिकरणान्ययाज्ययाजनस्थानानि भवन्ति Veṅk.; XXIV. 2 : 186. 2 : अधिकरणानि अधिक्रियन्ते उत्पाद्यन्ते यैस्तान्यधिकरणानि साधनद्रव्याणि Viv. and Veṅk.

अधिज्य XXII. 5 : 123. 17.

अधिदेवन XIV. 17 : 182. 11, 14; XXIV. 8 : 191. 7.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अधिद्रवण XIV. 20 : 188. 9 : उक्तः शुक्रामन्थिनोरधिद्रवणम् (T.S. III. 5. 3. *d*, *e*) see Baudh. VII. 13 : 221. 13.—XXII. 4 : 121. 18; XXIII. 15 : 174. 2.

अधिश्रयन XXVI. 6 : 279. 9. अधिश्रयणम्; cp. श्रज्।

अधिमन्थन nomen act. XXIII. 1 : 149. 2;— (sc. मन्त्रः) XXVII. 11 : 336. 5.

अधिवर्तन in अङ्गाराधिवर्तनो मन्त्र XX. 8 : 19. 11.

अधीवाक्या XVIII. 24 : 372. 8.

अधीवास XII. 14 : 107. 10 : अधीवासम् विस्तारिकाम्। XV. 28 : 232. 8 : कृत्तिं चाधीवासं च, in T.Br. III. 9. 20. 1 one word कच्चधीवासे (loc.).

अध्यवदानीय X. 59 : 62. 1 : सहावदानीया। XVII. 56 : 336. 9; XVII. 62 : 342. 6; XXII. 12 : 135. 1, 2.

अध्यवसान XIV. 1 : 153. 4 : उक्तमध्यवसानस्य see Baudh. VI. 9 : 166. 5.—XXI. 7 : 70. 5; XXI. 11 : 88. 17; XXII. 3 : 121. 11.

अध्यात्मम् adv. XV. 19 : 224. 2 : 'in the 'body' of the agni'. (?).

अध्यूहन XX. 6 : 17. 4; XXV. 16 : 247. 9; XXV. 31 : 264. 14.

अध्वगत XXIV. 22 : 207. 1; XXIV. 23 : 207. 7.

अध्वरकल्पा XIII. 16 : 128. 18; XXIII. 2 : 150. 8; XXIV. 193. 8; XXVI. 5 : 278. 1; name of an iṣṭi.

अध्वरदीक्षा XXV. 6 : 234. 3.

अध्वरदीक्षाहुति XV. 13 : 217. 17.

अध्वराहुति X. 52 : 54. 17.

अध्वर्युतः XIV. 4 : 157. 15 : इतीन्न्वा अध्वर्युतः। एतावद्देवाध्वर्यवे संसवे विशेषः।—XVI. 10 : 257. 6.

अध्वर्युपथ XVI. 9 : 256. 6, 7.

अध्वाजि X. 12 : 11. 14 : दीर्घोऽध्वाजिः कालावधिः।

अन् c. अप III. 27 : 99. 6; X. 46 : 46. 12; XIV. 10 : 170. 9 : उच्छ्वसिति।

c. अनु-अप VII. 6 : 209. 5.

c. अनु-प्र X. 31 : 29. 5 : अनुप्राणिति। वायुं नासिकाभ्यां निष्क्रामयति।

c. वि X. 39 : 37. 19 : व्यन्यात्। प्राणापानिति स एव व्यानः see the text.

c. अभि-वि XIV. 12 : 174. 9 : अभिव्यनिति। प्राणापानिति।

अनक्षसङ्ग IV. 1 : 108. 2. अनक्षसङ्गं छिन्द्यात्। अक्षो यावति स्थाणौ न सज्यते तावति छिन्द्यात्। शकटस्य गच्छतोऽधोऽक्षं यथा स्थाणुर्भवतीत्यर्थः।

अनवच्छिन्न I. 4 : 6. 12; XXIV. 25 : 210. 7.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अनग्निचय XXVI. 12 : 290. 3 : चित्यभावे ।
अनडुच्छ्रत XVIII. 38 : 388. 9 ; XXIII. 18 : 179. 17.
अनतिदृश्न I. 13 : 20. 7 : बर्हिरतीत्य यथा वेदिर्न दृश्यते तथा स्तृणाति ।
अनतिपातयेत् XX. 11 : 25. 17 : अनतिक्रम्य पातयेत् Sāy.
अनतुष्टुभ XVI. 6 : 252. 10.
अनन्तरायम् absol. XXVI. 11 : 287. 2 : अव्यवधानेन ।
अनन्तर्गर्भ XX. 11 : 26. 3.
अनपोध्य XIII. 42 : 149. 15 : अनपोध्यो जायेत । शत्रुभिरप्रधृष्य उत्पद्येत ।
अनभिहित XII. 2 : 87. 6, see अभिहित ।
अनर्थ्य XII. 8 : 97. 10 : अनर्थ्याः निष्प्रयोजनाः वह्नन्त्यादयः ।
अनवदानीय XI. 5 : 71. 5; XI. 11 : 79. 9; XI. 13 : 83. 12 (cp. T.Br. I. 8. 8. 4) : अनवदानीयम् अवदानेभ्यो यदन्यत् मांसं पृथक् पक्वम् ।
अनवसर्पण VI. 28 : 192. 12 : अनवसर्पणाय असंचलनार्थम् ।
अनवानम् absol. XIV. 12 : 174. 8
अनादिष्ट XXIV. 8 : 191. 6 : अनादिष्टो ऽग्निरिति । आदिष्टं विशेषविधिः । तद्रहितो ऽनादिष्टः । यत्र विशिष्यहोमाधिकरणं न विहितं तत्राग्निरिति जानीयादिति Veṅk.
अनादिष्टदक्षिण XIII. 1 : 120. 5; XXIV. 29 : 214. 13.
अनादिष्टस्थान XIII. 1 : 119. 4.
अनायुक्त XXVI. 5 : 276. 11 : अविद्वान् ।
अनार्त XXIV. 22 : 206. 11 : अनार्ता..देवता । आर्ता (r. आर्ति)–विनाशिनी ।
अनार्तेष्टि XIII. 1 : 119. 5 : अनार्तेष्टयः काम्येष्टयः ।
अनित्य XXX. 2 : 392. 14 : स्थूल ('gross,' Thibaut).
अनिधावम् absol. to निधावति VI. 2 : 158. 5; XXI. 8 : 82. 9 : अपरिवर्तयन् ; cp. T.S. VI. 1. 1. 6.
अनिरुप्त XXIV. 32 : 218. 17; 33 : 219. 8 : यथोपपन्नमेव ।
अनिष्कीर्ण part. to निष्कृणाति IX. 5 : 271. 1 : असुषिरः ।
अनिष्टस्विष्टकृत् adj. XI. 7 : 74. 3; XII. 10 : 100. 12.
अनुक्री a variation of the सद्यस्क्री XVIII. 23 : 370. 9; XXIII. 18 : 179. 8; XXVI. 32 : 318. 4.
अनुख्या name of the ṛk T.S. IV. 1 2. k, II. 13 : 55. 4 —'vedic authority,' equivalent to ब्राह्मणम्, XX. 16 : 33. 10; XXI. 22 : 109. 3, cp. also pi. sū. I. 10 : 15. 15 ; cp. एतदनुख्य, किमनुख्य ।
अनुग्रह XXVIII. 12 : 363. 4.
अनुच्छिन्दन् part. II. 14 : 56. 11; XV. 3 : 207. 9 : अनुच्छिन्दन्निवानुक्रमेण विभजन्निव साधारणेनेत्यर्थः ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अनुच्छिष्टीक्ष VI. 12 : 168. 18.
अनुत्सर्गम् absol. XVI. 16 : 262. 11.
अनुदेश्यप्रतिगृहीता (viz. गौः) XXIV. 31 : 217. 2 : मृतायद्यज्ञ (var. मृताद्यज्ञ॰, मताद्यज॰) करणादि लब्धायै नवश्राद्धभोजनदक्षिणायै वा ।
अनुनिक्रमण XXI. 11 : 89. 11. (cp. VI. 12 : 169. 15, where with T.S. VI. 1. 8. 1, we ought to read ॰नुनिक्रामति).
अनुनिक्रान्ततर XXIV. 24 : 209. 10 : 'more easy to be followed (to be stepped in).'
अनुनिधायम् absol. XIV. 15 : 180. 8.
अनुनिर्वपण XXIII. 16 : 176. 1.
अनुपदासिन् XV. 1 : 204. 6 ; XXIV. 14 : 198. 9.
अनुपयाम XXVI. 15 : 294. 12, 'without the formula उपयाम-गृहीतोऽसि.'
अनुपरिहरण XXI. 25 : 114. 11.
अनुपसारिणम् adv. IV. 6 : 117. 6 : परिसरणं प्रति परिगमनं यथासंभवम् ।
अनुपहित XXV. 5 : 232. 11.
अनुपोप्त VII. 2 : 202. 8 ; VII. 7 : 211. 16 : अनुपोप्ते भूम्यामेव ।
अनुप्रकम्पन XXI. 20 : 107. 3 ; XXI. 22 : 109. 11 ; XXI. 23 : 111. 8.
अनुप्रकारम् absol. to अनुप्रकिरति, XVII. 24 : 303. 8 and probably XVII. 31 : 311. 1.
अनुप्रवपण XXIII. 11 : 167. 12.
अनुमताच (?) XII. 15 : 109. 15 ; the viv. in wanting.
अनुमति XXIV. 20 : 204. 14 ; XXIV. 29 : 214. 17 : पूर्वा पौर्णमासी ।
अनुरूपत्व XVIII. 29 : 378. 1.
अनुवर्तिन् XXIV. 33 : 220. 4.
अनुवाचनतः XXIII. 3 : 151. 16.
अनुवेष XV. 14 : 218. 10.
अनुव्याहार XXVI. 7 : 281. 4.
अनुशंसन XXV. 30 : 264. 9.
अनुशर्करम् adv. XVII. 29 : 307. 15 ; 308. 10.
अनुषङ्गिन् XXI. 10 : 87. 3.
अनुसंव्रज्या subst. XXI. 14 : 94. 12 ; XXIII. 11 : 166. 8.
अनुसंहरण XXI. 2 : 71. 4.
अनुसरस्वति adv. XXVI. 21 : 301. 8.
अनुसवनभक्ष VII. 17 : 229. 2 and often : अनुगतः सवनभक्षमन्त्रः ।
अनुसवनम् adv. XXIII. 18 : 277. 18 ; XXIII. 19 : 183. 3 ; XXV. 16 ; 247. 5, 8.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अनुसामिधेनि adv. XX. 3 : 9. 6 : 'in accordance with the (number of the) sāmidhenī verses.'

अनुसन्धम् adv. VI. 22 : 182. 2; VI. 24 : 183. 18; VI. 25 : 187 1; X. 19 : 18. 1.

अनुस्तरणीप्रतिगृहीता (viz. गौः) XXIV. 31 : 217. 2.

अनूच VI. 10 : 166. 14; X. 12 : 11. 16 : अरत्निमात्राणि शीर्षाण्यनूच्यानि (r. probably शीर्षण्य°, cp. Śāṅkh. śrs. XVII. 2. 8)। अरत्निमात्राणि गात्राणि। शीर्षाणि गात्राणि। अनूच्यानि उपर्यधोभावेन स्थापितानि।

अनूदेश्य XXIV. 13 : 197. 6, see crit. note.

अनेड XVIII. 48 : 406. 5 : 'without (at the end, the word) iḍā,' cp. ऐड।

अन्तग II. 3 : 36. 8 : अन्तगाः प्रसिद्धदेशगताः। वृषलीपतय इत्यन्ये। XXIV. 13 : 197. 8 : अन्तगमन्तदेशं प्रत्यन्तदेशे म्लेच्छदेशमिति यावत् or अन्तवर्णं गच्छति शूद्रस्त्रियं गच्छति Veṅk; प्रत्यन्तं गतवान् Viv.

अन्तःपक्षसम् adv. XI. 7 : 76. 6 : अन्तःपक्षसमेनां (sc. काष्ठां) कृत्वा। चक्रयोर्मध्ये एनामधोऽक्षां कृत्वा।

अन्तपरिक्रमिन् XXV. 6 : 234. 12; 235. 1 : अन्तगमनधर्माणी।

अन्तरवस्राविन् X. 33 : 30. 15 : तस्यान्तरवस्राविणी द्वे स्रुवाहुती जुहोति। सिकतापूर्णायामुखायां दक्षिणोत्तरपार्श्वसमीपे यथा घृतं प्रविशत्येकां दक्षिणे पार्श्वे एकाम् Viv.; अन्तरेव यथा आहुतिसाधनभूतघृते स्रवतः न तु उखाया बहिः तथा जुहोति MS.—X. 48 : 48 10 : अन्तः अवस्रावः छिद्रमस्यासौत्यन्तरवस्रावी MS. (= अन्तश्छिद्रः).—XIX. 4 : 422. 1.

अन्तराञ्जनम् adv. IX. 11 : 280. 16 (आञ्जनम् has apparently the same function as the absol. अञ्जम्, cp. Āp. XV. 11, 6): अथैनमन्तराञ्जनं मध्यमे परिधौ स९ँस्पृष्ट९ँ सादयति। अथैनमक्तमार्द्रप्रदेशं मध्यमस्य परिधेर्यथान्तर्भवति तथा संस्पृष्टं सादयति॥ cp. अवाञ्जनम्, ऊर्ध्वाञ्जनम्, बहिराञ्जनम्।

अन्तरुक्थ्य XXV. 24 : 255. 10 : अग्निष्टोमे आग्रयणानन्तरमुक्थ्यो गृह्यते सो ऽन्तरुक्थ्यः।

अन्तउपसत्क XXV. 28 : 262. 2, 4 : दीक्षाणामन्ते उपसदो यस्य सो ऽन्तउपसत्कः।

अन्तर्बहिरुपसत्क XXV. 28 : 262. 3, 7 : दीक्षान्ते ऽर्धमुपसदो बहिर्यस्य सो ऽन्तर्बहिरुपसत्कः।

अन्तर्बहिर्विराज XXIV. 33 : 219. 14, 16, see under अन्तर्विराज।

अन्तर्मिथुन XXI. 1 : 69. 3; XXV. 1 : 227. 8.

अन्तर्वर्त VI. 27 : 189. 16 : अन्तरालेषु तृणपूलान्न्यस्यति ते ऽन्तर्वर्ता इत्युच्यन्ते।

अन्तर्वास XVIII. 44 : 397. 2, 3; XVIII. 45 : 398. 7, 399. 8.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अन्तर्विराज (viz. अग्न्युपस्थानम्) XXIV. 33 : 219. 13 : नर्य प्रजामित्याद्यो (T.Br. I. 2. 1. 25 sq., Baudh. III. 14 : 84. 16) विराजः। त्रेधा भेदाः। ते मध्ये वा बहिर्वोभयतो वा। स्वयमेव विशेषयति (in the following passage)। नित्यो मम नामेति (T.S. I. 5. 10. 1, Baudh. III. 13: 83. 13). The antarvirājam upasthānam thus consists of the upasthāna with the विराजक्रम enclosed by the नित्यः। cp. अन्तर्बहिर्विराज, बहिर्विराज।

अन्तर्हसन् part. XX. 1 : 5. 11; XX. 5 : 15. 2, not explained by Bhavasvāmin or Sāyaṇa.

अन्तर्हित IX. 8 : 276. 18 : अन्तर्हिते परिश्रिते, cp. IX. 13 : 284. 11.

अन्तर्हिरण्य XI. 2 : 64. 9; XXV. 33 : 268. 12, 13.

अन्तःशर्करम् adv. X. 20 : 18. 13; X. 23 : 22. 7; XVII. 29 : 307. 15, etc.

अन्तःशालम् adv. VI. 30 : 194. 11; XIV. 9 : 167. 15 : अन्तःशालम् प्राग्वंशे।

अन्तःशालीक XXVI. 28 : 312. 3.

अन्तश्रित XXIII. 7 : 158. 9 : पार्श्वाश्रित (sic).

अन्तस्पन्द्य XXX. 10 : 404. 5 '(a square) enclosed by the cord' (Thibaut).

अन्तस्पाद VI. 26 : 187. 15, 188. 1 : प्रादेशान्तस्पादान् प्रादेशान्तरालान्।

अन्तःसदसम् adv. VI. 29 : 193. 12.

अन्तःस्वाहाकार (or अन्तस्वा॰, thus probably better) XX. 5 : 15. 5; XXIII. 15 : 173. 9.

अन्त्यज (var. अन्तज) II. 3 : 36. 8 : प्रत्यन्ते जाताः। शबरपुलिन्दादिषु।—XXIV. 13 : 198. 1 : प्रत्यन्तजातः or शूद्रां गतवान्। तस्यां (शूद्रायां) प्रसूत इत्यन्ये।

अन्नपतीया (viz. समित्) X 16 : 15. 14, 17; XXII. 3 : 120. 9 : a piece of wood put on the fire with the mantra अन्नपतेऽन्नस्य नो देहि (T.S. IV. 2. 3. *a*).

अन्यतरतोऽतिरात्र XXVI. 12 : 289. 4.

अन्यतो-मद VIII. 13 : 252. 5; XXI. 23 : 111. 6 : एकतो-मदमुपरिष्टात्। ओथा मोद इवेति अस्य स्थाने मदा मोद इवेति।

अन्यसाधारण XVII 27 : 306. 5.

अन्वाधेय adj. fem. XV. 1 : 205. 2; XV. 5 : 208. 18; XXVI. 10 : 285. 12, 14.

अन्वारम्भ II. 21 : 67. 18 : अन्वारभ्यते अनेन दर्शपूर्णमासावित्यन्वारम्भः। अन्वारम्भणीयेत्यर्थः।—XIV. 20 : 187. 3 : उक्तो ऽन्वारम्भः। याग आरभ्यते

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऽनेनेत्यन्वारम्भो ऽन्वारम्भणीयेत्यर्थः । प्रथमो ऽनुवाक इत्यर्थः । (T.S. III. 5. 1) see Baudh. II. 21 : 67. 18 sqq.
अन्वारम्भेष्टि XX. 18 : 39. 9 ; 40. 13.
अन्वारोह X. 31 : 29. 8 ; X. 39 : 38. 1 ; X. 46 : 46. 15, designation of the different mantras indicated in each passage ;—XIV. 6 : 161. 12, 19 : पवमानानामन्वारोहाः viz. T.S. III. 2. 1. sqq.
अन्विष्टकम् adv. IX. 17 : 292. 8 ; X. 19 : 18. 9.
अपचिति XVIII. 38 : 389. 2, name of an ekāha.
अपच्छेद subst. masc. XXVI. 21 : 301. 13 ; XXX. 11 : 405. 11.
अपच्छेदम् absol. XX. 12 : 26. 12 ; XX. 30 : 66. 8 ; XXII. 15 : 139. 8 ; XXIII. 13 : 171. 15.
अपदाति XV. 1 : 205. 6.
अपन्नदन् XXIV. 38 : 225. 1.
अपनाम XXX. 11 : 405. 12 ; XXX. 12 : 406. 7 ; XXX. 13 : 407. 3, 5, = निर्णाम ।
अपराग्नि XXIV. 26 : 211. 5.
अपर्याण VI. 9 : 165. 15 : परिहृत्य गन्तुमशक्याः । XXI. 10 : 88. 6 ; XXII. 3 : 121. 6; XXVI. 21 : 301. 10 : मध्ये मार्गं वर्जयित्वा गन्तुमशक्याः MS. ; stands for अपरियाण, cp. पर्याञ्च, पर्याण ।
अपर्याणयजुस् XXII. 8 : 129. 3.
अपशव्य XXIV. 23 : 208. 3.
अपशुक XXVI. 17 : 296. 8.
अपसर्या II. 5 : 39. 4 (meaning ?).
अपस्य X. 19 : 17. 12 ; 18. 2, 10 ; X. 35 : 32. 9 ; XVII. 28 : 306. 12 ; XIX. 1 : 416. 2 : not iṣṭakās proper but शर्कराः ।
अपहताग्नि XXIV. 19 : 204. 4.
अपाघा XIX. 8 : 429. 12, see crit. note.
अपाघावन्त् XXVIII. 4 : 352. 6, see crit. note
अपांपतीय XII. 8 : 97. 7 ; XXVI. 2 : 272 8.
अपालम्ब VII. 15 : 223. 19 ; VII. 17 : 229. 9 and often ; अपालम्बः पश्चादक्षसीषायां बद्धा रज्जुर्यष्टिर्वा धारणार्था ॥ अवालम्ब Āp.
अपाव्य XIV. 3 : 156. 5 : उक्तमपाव्यानां चरणम् । प्रजानन्त इत्यादि (T.S. III. 1. 4. *c*—*g*) see Baudh. IV. 6 : 117. 6—9 ;—XIV. 5 : 160 11 ; XXVI. 7 : 281. 1.
अपिश्रित XXIV. 21 : 205. 11 : अमांसम् Veṅk.
अप्र VI. 30 : 195. 3 ; VII. 3 : 203. 14 ; VIII. 9 : 246. 11 ; XIV

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

7 : 163. 7, 17 ; 164. 8 sqq. ; XVIII. 15 : 260. 2 ; XXI. 17 : 100. 7 : बिन्दुः or स्तोकः।

अग्नीर्याम (*a*-stem) XIV. 20 : 187. 13, 14 ; XVIII. 25 : 359. 7 ; XXIV. 4 : 188. 4 sqq.

अप्यय XXX. 9 : 403. 1 ; XXX. 10 : 404. 10 ; 404. 1 ; XXX. 11 : 406. 1 : 'joining point.'

अप्रज्ञातबन्धु XXIV. 28 : 213. 9.

अप्रताप V. 1 : 129. 10 : अप्रतापे उष्णरहितदेशे Keś.

अप्रतिच्छिन्नाग्र I. 4 : 6. 12.

अप्रत्त XII. 11 : 102. 9 ; XVIII. 17 : 362. 20.

अप्रत्यवरोहिन् XVIII. 2 : 344. 10.

अप्रयत XXVII. 9 : 333. 8 (see crit. note) ; XXVIII. 11 : 362. 5.

अप्रसूत XI. 7 : 76. 7 : अननुज्ञाताः।

अप्रस्तुत X. 59 : 61. 11 : एकयाप्रस्तुतं भवति। अन्त्याया स्तोत्रीकायाः प्राक् प्रस्तावात्।

अप्रासङ्ग्य XVIII. 35 : 385. 4, cp. प्रासङ्ग्य।

अप्सुदीक्षा XXV. 6 : 233. 15.

अप्सुषोम (thus probably to be read with the Viv.) VIII. 17 : 258. 12.

अप्सुषोमान्त XXII. 21 : 145. 15 ; XXIII 13 : 169. 12.

अबीष्टका (i.e. अविष्टका) XIX. 10 : 431. 1, 6.

अब्राह्मण XVI. 33 : 279. 1, 6 ; XVI. 34 : 279. 13 ; XVI. 35 : 281. 3 ; XVI. 36 : 281. 6 ; XVII. 30 : 309. 6, 9 : 'for which there is no brāhmaṇa,' 'not treated in the brāhmaṇa.'

अभङ्गुर XXV. 5 : 232. 11 (also pi. sū. I. 4 : 7. 14) : न भज्यते। स्फुटितकपालं न भवति।

अभिगर II. 3 : 37. 1 : प्रतिगरस्य स्मारयिता।

अभिग्रहण XXVI. 9 : 284. 1.

अभिचरणीयशिल्प XIV. 20 : 187. 15 : ०ल्पानि लोहितोष्णीषादि।

अभिज्वलन XX. 20 : 43. 6.

अभितोऽवसर्पण X. 33 : 30. 8.

अभिदद्दि VIII. 14 : 253. 15 (cp. T.S. VI. 6. 7. 2) : उपरिदानम्।

अभिदृश्य XII. 8 : 97. 10 ; XXVI. 2 : 272. 10.

अभिनिमुक्ता (viz. दृष्टिः) XIII. 1 : 119. 7, see XIV. 24 : 193. 17.

अभिप्रव्रजन XXV. 31 : 264. 13.

अभिप्रोक्षणतः XVIII. 11 : 354. 14 sqq.

अभिभूत in हिरण्याभिभूतरश्मन XVIII. 23 : 370. 3—5.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अभिभूति XIV. 4 : 157. 3, 158. 3 : an āhuti offered with the formulas संवेशाय त्वा, etc. (T.S. III. 1. 7. 1).

अभिमर्शन masc. I. 17 : 25. 12, see under उपस्थान ।

अभिवाह्य adj. XV. 1 : 204. 7.

अभिवृद्धि XXVI. 6 : 279. 13.

अभिषेक XII. 10 : 101. 10; XII. 11 : 102. 3. पात्रान् अभिषेकार्थान् ।

अभिसमारम्भ XXVI. 9 : 283. 8 : आभिमुख्येनाविशेषणाम्नानादप्रकरणाधीतत्वादित्यर्थः ।

अभिहार्य adj. XV. 1 : 204. 8.

अभिहिङ्कार (thus, in one word, to be read) III. 27 : 99. 4.

अभिहित XII. 2 : 87. 3 : अभिहितो रथः वस्त्रोभिरस्कन्नः किञ्जल्कादिना वा ।

अभिहोम XXI. 1 : 71. 1; XXI. 15 : 96. 1; XXII. 6 : 125. 19; 126. 1.

अभीनामम् absol. XX. 18 : 39. 11 (see crit. note); XXIII. 19 : 181. 9.

अभीषु XX. 12 : 27. 6, see crit. note.

अभ्यग्र ? III. 28 : 101. 10 : यद्य वा अभ्यग्रा वषट्काराः स्युः । येयजामहवषट्कारप्रणवमन्त्रा उपर्युपरि वषट्काराः स्युः प्रयाजादिषु ।

अभ्यञ्जन XVIII. 48 : 406. 9, 407. 1, name of an ekāha.

अभ्यर्धात् XI. 5 : 71. 5; XIV. 14 : 178. 9; XVIII. 40 : 391. 7 (thus is probably to be read instead of ०र्धान्); XX. 2 : 7. 19; 8. 2; XXII. 11 : 133. 10 : पृथक् ।

अभ्याकारम् absol. XX. 10 : 22. 8 : अभ्याकारमिति ब्राह्मणे श्रवणात्पुनः पुनस्तैरेव संमार्जनमिति Sāy.

अभ्युदिता (viz. इष्टिः) XIII. 1 : 119. 7, see XIV. 24 : 194. 9.

अभ्युदितेष्टि XX. 1 : 5. 1.

अभ्युद्दृता (viz. इष्टिः) XIII. 1 : 119. 6, see XIII. 7 : 123. 21.

अभ्युपाकारम् absol. XIV. 26 : 198. 2; XV. 6 : 211 2; XV. 21 : 225. 8; 11; XV. 24 : 228. 12.

अभ्यूह्य XV. 1 : 205. 2; XV. 6 : 210. 7, 11 corresponding with उद्गूह्य of T. Br. III. 8. 4. 3 and Āp. XX. 3. 16.—XX. 6 : 17. 7; XX. 8 : 19. 16.

अमाऽऽसाशिन् III. 13 : 83. 16; XVIII. 24 : 371. 16; XXIV. 33 : 219. 17; XXV. 29 : 263. 2.

अमागध XVIII. 25 : 373. 3, 5.

अमात्यहोम II. 11 : 52. 6, 12; II. 13 : 55. 2; XXIX. 13 : 388. 8 : यद्देवा देवहेडनमित्यादयः ।

अमन्त्रयपाथिन् II. 20 : 66. 19; XXVIII. 8 : 356. 11.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अमेघसंपन्न XIV. 15 : 179. 6 : मेघरहितान्यहानि । न भविष्यन्ति मेघा इति ।— XXVI. 9 : 283. 6 : मेघवर्जितम् ।

अयोदर्वी X. 18 : 16. 19 ; 17. 2.

अरण्ये ऽनुवाक्यो गणः X. 53 : 56. 1 : शुक्रेण मन्त्रेण उग्रस्य धुनिश्चेत्यादि (Taitt. Ār. IV. 25).—XII. 10 : 100. 9 : धुनिश्चेत्यादिना (Taitt. Ār. IV. 24).

अरण्ये ऽनुवाक्येन मन्त्रेण XXI. 21 : 108. 2 : भूर्भुवः सुवर्म इत्यादिना (probably Taitt. Ār. IV. 21).

अरुणपिशङ्ग XVII. 1 : 283. 1 ; XVII. 3 : 285. 15 ; XVII. 5 : 286. 14 : सन्ध्यावर्णं गोरोचनवर्णं वा ताम्रवर्णं वा ।

अर्घ्य XII. 8 : 97. 9 : अर्घ्याः सप्रयोजनाः उपयोगार्हाः पयोदध्याज्यमिश्रमिति ।

अर्धवेला VI. 14 : 171. 14 ; VI. 21 : 180. 2 ; VII. 5 : 205. 17 ; VII. 19 : 231. 17 ; VIII. 9 : 248. 6 : अर्धमात्रम् ।

अर्धशीर्ष IV. 5 : 115. 17 : दक्षिणमध्यर्धशीर्षम् is equivalent to दक्षिणे ऽर्धशिरसि of Āp. VII. 13. 8.

अर्मकपाल IX. 1 : 265. 4, 16 ; IX. 3 : 268. 4 ; X. 1 : 1. 4, 15 ; X. 5 : 5. 1 : शून्यग्रामकपालानि Viv. ; नदीपुलिनेषु विशुष्कपङ्कस्य कपालानि दृश्यन्ते तानि । विनष्टग्राममध्यगतानि बहुशो ऽभिवर्षणेन शुद्धानि कपालानि वा Keś.

अर्श masc. II. 5 : 39. 3.

अर्हु XIV. 4 : 156. 15 (cp. T.S. III. 1. 7. 1) : अर्हु अन्नपक्तुः ।

अर्हन्त् XXIV. 1 : 185. 14 : अर्हतां मन्वादीनाम् Viv. and Veṅk.

अलंकर्मीण XX. 2 : 6. 12 ; XX. 20 : 44. 6 ; cp. also pi. sū. I. 1 : 3. 11 (thus to be read instead of अलं कर्मणे), II. 5 : 9. 1 (ed. Raabe). The word is hitherto known only from the grammarians (Pāṇ. V. 4. 7).

अलजचित् XVII. 28 : 307. 4 ; XXX. 13 : 407. 1.

अवकाश VII. 8 : 213. 17 ; VIII. 2 : 236. 16 ; VIII. 11 : 248. 11 ; XIV. 8 : 165. 11 ; XXV. 18 : 249. 11 : अवकाशैश्चरति । अवेक्षणोपलक्षितैर्मन्त्रैश्चरणमुपस्थानम्, T.S. III. 2. 3. *b—r*.—IX. 8 : 276. 14 : Taitt. Ār. IV. 7. १–१७.

अवगध XVII. 48 : 328. 14, 15 ; 329. 9 ; XVII. 51 : 332. 5 ; XVII. 52 : 333. 1 ; XVII. 53 : 333. 16 ; subst. from the verbal root गध् मिश्रीकरणे ?

अवग्राहशः XX, 6 : 16. 9 ; XXI. 8 : 82. 16 : अवगृह्यावगृह्य ।

अवघ्र VIII. 17 : 258. 12, cp. निघ्र ।

अवघ्रभक्षण XXI. 2 : 71. 9 ; XXI. 21 : 108. 1.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अवघ्रापण XXII. 12 : 134. 13; XXIII. 12 : 168. 6; XXV. 31 : 265. 8.

अवद्रवण XXII. 4 : 121. 19; XXIII. 15 : 174. 2, 6.

अवधवन XX. 6 : 16. 16; 17. 4; XXIII. 4 : 154. 9; XXV. 9 : 237. 14; XXV. 31 : 264. 14 : nom. act. to अवधूनोति।

अवनेक्तृ XVII. 43 : 324. 11 (also gṛhyasūtra I. 2).

अवभृथ VIII. 19 : 259. 11; VIII. 20 : 261. 6 : अवभृथमवभृथार्थानि वक्ष्यमाणानि।

अवभृथाहुति XXV. 24 : 257. 5.

अवरण XXIV. 12 : 195. 13; 196. 2 : वरणाभावः Veṅk.

अवशीर्णगव XXIV. 18 : 203. 2 : शीर्णः जीर्णः वृद्धः Veṅk.

अवषट्कृत VII. 11 : 216. 18.

अवहन्त्री nom. ag. fem. I. 6 : 9. 20 : अवहननकर्त्री। पत्नी दासी वा। दासी पिनष्टि पत्न्यवहन्ति। विपरीतमित्येके Sāy.

अवाञ्जनपिष्ट V. 5 : 133. 8; IX. 1 : 265. 5, 17; IX. 3 : 268. 4; X. 1 : 1. 4, 15; X. 5 : 5. 2 : अवाञ्जनपिष्टाः श्लक्ष्णपिष्टाः Viv.; चूर्णपिष्टाः Keś.; अञ्जनादपि सूक्ष्मं पिष्टाः Ms.

अवाञ्जनम् IX. 4 : 270. 15; IX. 17 : 290. 16; X. 8 : 7. 20; X. 13 : 13. 6 (also pi. sū. I. 13 : 18. 4) अवाञ्जनं पिष्ट्वा श्लक्ष्णपेषणं पिष्ट्वा।

अवान्तरकोश XXVI. 8 : 283. 1.

अवान्तरदिशा fem. XV. 19 : 224. 5 (also Maitr. S. III. 14. 7 : 173. 12).

अवान्तरदीक्षा VI. 19 : 178. 12 : अवान्तरदीक्षामुपनयति। पूर्वदीक्षाया उपरि ग्राहयति अध्वर्युरुपदिशतीति।—VI. 31 : 196. 19; IX. 19 : 294. 4.

अवान्तरशफ X. 3 : 3. 1, 3 : दक्षिणेऽवान्तरशफे। पदान्तःखुरस्थाने Viv.; पदस्थाने शफस्थानस्य द्वेधा विभक्तस्य दक्षिणार्धे इति तावत् Ms.

अवान्तरेडा III. 18 : 90. 19; III. 28 : 102. 1; XIII. 23 : 134. 5 : होतुर्हस्ते ऽवत्तामिडाम्।

अविवाह्य Subst. pravarapraśna 415. 9 and passim.

अविशोष्य XIX. 10 : 431. 4.

अविहृन्दारि or °न्दार्य XXV. 5 : 232. 11 (cp. pi. sū. I. 3 : 7. 13), विप्रकृष्टदरणं न भवति, see also the crit. note.

अवीडित II. 13 : 56. 3 : दुर्बला सवन्तीति।

अवेष्टि in दिशामवेष्टि XII. 19 : 115. 6; XIII. 1 : 120. 2; XVIII. 5; 347. 10; XVIII. 6 : 348. 14.

अव्यातिपज्जन् XXI. 21 : 108. 12 : अव्यवहित प्रतिवचन (sic, r. वचनेन).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अव्यवेत XXIV. 30 : 215. 13.

अव्यापन्न XX. 1 : 5. 3, 4, 8; XX. 25 : 56. 15.

अव्यापन्नाङ्ग II. 3 : 36. 12; XXIV. 12 : 196. 3 : अविकलाङ्गः।

अव्रत्यप्रायश्चित्त IX. 20 : 297. 7.

अशनया XVII. 18 : 299. 3 'hunger,' also Ait. Br. VII. 15. 6.

अशूद्रोच्छिष्टिन् II. 20 : 66. 19; XXVIII. 8 : 356. 11.

अश्वतेजनी XV. 15 : 219. 13; XV. 31 : 237. 15; XV. 34 : 239. 14; XV. 35 : 240. 8, 10.

अश्वपदिक II. 7 : 44. 10 = आहवनीयः।

अश्वव्रज XV. 1 : 204. 13.

अष्टापस्राव XII. 14 : 107. 7, cp. चतुरपस्राव।

अष्टापिलक (?) XXVI. 8 : 282. 13, cp. पिलकावन्त् and अष्टाप्रूष्।

अष्टाष्ठ XVII. 15 : 359. 16.

अष्टाप्रूष् XIV. 14 : 177. 18 : अष्टाप्रूड्भिरण्यम् अष्टापुलकं हिरण्यम्, cp. अष्टापिलक and पिलकावन्त्; the corresponding expression of the Kāṭhaka is अष्टाष्डऽ हिरण्यम् (XIII. 10 : 192. 7, 8).

अष्टम Subst. neutr. XV. 16 : 220. 6; XV. 19 : 224. 7, seems to be a kind of receptacle for food.

अस् (अस्यति) c. अनु VIII. 16 : 257. 15 : अन्वस्यन्ते प्रक्षिपन्ति मुखे; XV. 2 : 206. 12.

c. परि-उप X. 57 : 60. 10; XI. 7 : 74. 10; XII. 10 : 101. 6; XVIII. 1 : 343. 13, etc.

c. परि-नि IV. 4 : 114. 15 : यावदुपरं तावत्पुरीषेण प्रच्छादयति; VI. 27 : 189. 7 : अन्यूनमनतिरिक्तं कृत्वा भूमिसमं न्यस्यति।

c. प्र XV. 29 : 233. 17 प्रास्य केशान् seems to be equivalent to विग्रथ्य के०।

c. प्रति-सम् XXVI. 33 : 319. 7.

असंवत्सर XXII. 3 : 119. 22 : संवत्सरमनभिव्याप्य Ms.

असंस्रव XXIII. 5 : 155. 13, 14.

असंस्थापन XXIII. 7 : 158. 12, see crit. note.

असकाश III. 13 : 83. 16 : असकाशो ऽसंनिधिः। यावति न दृश्यन्ते ऽग्नयस्तत्र।

असंघ्नन् II. 14 : 56. 7; XV. 3 : 207. 6; XVIII. 8 : 350. 12 : अचलयन्।

असंचर VI. 28 : 191. 9; XX. 10 : 22. 12; XX. 28 : 63. 4 : मनुष्या यत्र न संचरन्ति तत्र। VII. 15 : 225. 13 : असंचरे अनिष्क्रमणमार्गे।

असनीय II. 10 : 51. 6, 16 : उत्सर्गयोग्यम्।

असमित्क XXIV. 8 : 192. 6.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

असमुदित XV. 6 : 210. 8; XV. 9 : 214. 8; XVIII. 5 : 347. 1; XVIII. 6 : 348. 6; XIX. 5 : 424. 18; XXIV. 28 : 214. 2; XXV. 3 : 231. 8; XXVI. 1 : 271. 9; for the meaning see the last citation; usually the Saṃvāda is the colloquy between the adhvaryu and the āgnīdhra : I. 19 : 29. 6.

असंभिन्दन् VI. 26 : 188. 1.

असंभिन्न V. 5 : 133. 14 : विश्लिष्ट।

असितज्ञु XVIII. 29 : 377. 14.

असिपथ XV. 30 : 235. 9 (T.Br. III. 9. 6. 4).

अस्तोत्र XXV. 21 : 253. 11.

अस्त्युपायिन् III. 13 : 83. 16; XVIII. 24 : 371. 8; XXIV. 33 : 219. 17; XXV. 29 : 263. 2.

अस्फ्य I. 19 : 28. 1; XX. 25 : 55. 10.

अस्थिगर्भ XXVI. 8 : 283. 1.

अस्रवणार्थे XXV. 30 : 264. 2 : स्रवति वै सा ताꣳ स्रवन्तीमिति (T.S. v. 4. 10. 3) दोषनिवृत्त्यर्था पुनश्चितिः।

अहरहश्चिति XXIII. 15 : 174. 4.

अहीनविधि XVIII. 51 : 411. 15.

अहीनसंतति XV. 18 : 223. 7; XV. 32 : 238. 6; XV. 36 : 241. 8; XVI. 3 : 247. 11; XXVI. 12 : 290. 4; XXVI. 13 : 290. 13; XXVI. 18 : 298. 8; XXVI. 25 : 307. 1; XXVI. 27 : 310. 8.

आ।

आकुष्ट XXVI. 32 : 318. 1 : आहतस्थानं निम्नकृतम्।

आक्राच्च XVIII. 48 : 406. 10.

आच्चीय XIV. 13 : 175. 1; XXIII. 11 : 166. 15, see crit. notes.

आच्चीयन्त् XVI. 16 : 262. 12—14; XVII. 18 : 298. 7; XXIII. 11 : 167. 1, 5; XXVI. 17 : 296. 11—14; equivalent to आच्यन्त् of the other texts.

आगन्तु XXI. 10 : 87. 9 : भिन्नजातीयम्।

आग्निपावमान III. 8 : 76. 18; 77. 13, 14; III. 21 : 93. 18; XX. 20 : 45. 5 sqq.

आग्नीध्रीयश्रयन XIV. 27 : 199. 1.

आघाटी (or °टि) XVI. 20 : 266. 9; XVI. 21 : 267. 9; 268. 2; XXVI. 17 : 297. 1.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

आघारपथ XX. 13 : 29. 12.

आच्छायन XX. 1 : 5. 9 : आभिमुख्येन गमनम्, cp. इ c. आच्छ ।

आच्छेदन I. 2 : 2. 15; XX. 2 : 7. 16; 'the stubbles' equivalent to आलवाः of Āp.—nom. act. to आच्छिनत्ति XX. 1 : 5. 13.

आज्यप्रोक्ष X. 27 : 26. 1, 10; X. 50 : 51. 15; X. 51 : 53. 18; 54. 4; XXII. 9 : 131. 8, see पयःप्रोक्ष ।

आज्यव्रत XVIII. 32 : 382. 6; XVIII. 33 : 382. 15.

आज्यावकाश XXIV. 36 : 222. 11 : आज्यावेक्षणम् ।

आञ्जन XVIII. 48 : 406. 9; 407. 1, name of an ekāha.

आञ्जनस् IX. 11 : 280. 18; 281. 2, r. तथान्तराञ्जनम् and तथैवान्तराञ्जनम् ।

आणिवन्त् XI. 6 : 73. 5; XII. 7 : 95. 15 : सर्वमाणिवद्युज्यते। आणिवत् । अक्षान्ते चक्रधारणार्थं शङ्कराणिः। तद्वद्रथं शकटं युज्यते। तथा त्रिभिस्त्रिभिः शकटानि बलीवर्दैः ।

आदित्यानामयन XVI. 16 : 262. 13.

आधवन XXIII. 6 : 157. 6.

आधाव XXII. 19 : 143. 11.

आधाव plur. XIV. 12 : 173. 12 : designation of the formulas T.S. III. 3. 3. *d—p*; sing. XVI. 3 : 248. 11, cp. Drāhy. IX. 1. 3.

आधि XXII. 7 : 127. 6 : आधिमाधीयते स्मर्यत इत्याधिः स्मृतमिष्टकागणमुपदध्यात् । यदा स्मर्यते तदा उपदध्यादिति यावत् । cp. perhaps उपधि ।

आनन्दिन् XVIII. 29 : 378. 9; 379. 2.

आपरद्वारिक XXI. 9 : 86. 7; XXI. 19 : 103. 6.

आभिरूप्य XXIV. 6 : 189. 17; 190. 2 : आभिरूप्येण वा। अभिरूपः समर्थः। तस्य भाव आभिरूप्यं सामर्थ्यं लिङ्गमिति यावत् Veṅk.; मन्त्रलिङ्गाभिरूप्यम् Viv.

आभ्राशिन् VI. 26 : 188. 4; VI. 29 : 193. 7; IX. 1 : 265. 14; IX. 5 : 271. 14 sqq.; X. 1 : 1. 13 : उज्ज्वलं शोभायुक्तम् Viv.; प्रकाशवन्तम् Ms.

आमध्यंदिनम् adv. XVII. 39 : 319. 3.

आमपक्व XIII. 37 : 145. 13.

आमात्य II. 8 : 46. 9; II. 12 : 52. 6; XXIV. 22 : 207. 2, 4 : लौकिकाग्निः ।

आमावसव XVIII. 44 : 397. 12 : 'from Amāvasu.'

आमुकुष्मिक (?) XV. 18 : 222. 11, cp. Āp. XX. 7. 8.

आम्भृणी (viz. वाक्) XVIII. 42. 394. 13.

आयतिगव II. 14 : 56. 5 : आयन्ति गावो यस्मिन्काले तदायतिगवम् । तिष्ठद्गुप्रभृतित्वात् (cp. gaṇa तिष्ठद्गु) अव्ययीभावत्वान्न पुंसकम् ॥

आयव XVIII. 44 : 397. 10 : 'from Āyu.'

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

आयातन nom. act. to आयातयति XX. 11 : 25. 7 : XXI. 19 : 105. 3 ; XXI. 24 : 112. 10 ; XXII. 8 : 128. 1 ; XXII. 10 : 132. 3 ; XXII. 15 : 138. 6 : स्थापनम् ।

आरुणकेतुक XIX. 10 : 431. 1 ; 435. 4.

आर्तिज XXIV. 16 : 200. 11 : आर्तः संभवति आर्तिप्रयुक्तानि व्याधिपीडितपुरुष-कर्तव्यानि Veṅk.

आर्तेष्टि XIII. 1 : 119. 6 : आर्तेष्टयः प्रायश्चित्तार्थाः ।

आवभृथिक XXVI. 10 : 285. 12 : अवभृथार्थः ।

आवाजशः XXII. 5 : 124. 14 : प्राचीं सीतां नीत्वा पुनः प्रत्यानीय प्राचीं पुनस्तथैव आवाजशो वर्जेर्गत्यर्थस्य ।

आवापज XXIV. 3 : 187. 2 : आवापजानि भेदेन कृतानि Viv. ; आवापजान्यावृत्तिजन्यानि आवर्तनीयाङ्गानि। कानि चिदिति शेषः Veṅk.

आविद् XII. 9 : 99. 13, name of the formulas T.S. I. 8. 12. *g*.

आवेष्ट्र XII. 2 : 87. 4, seems to be the counterpart of स्नक्षणक ।

आव्य XIV. 10 : 170. 1 : आव्यम् अवर्णे देहे रक्षणीयं व्याधिः, cp. T.S. III. 2. 9. 4 and II. 2. 6. 3.

आव्रश्चन IV. 1 : 108. 4 ; XXIV. 8 : 191. 8.

आव्रश्चनज XXVI. 23 : 304. 1 : an offering with the formula वनस्पते शतवल्शः (T.S. I. 3. 5. *h*) on the आव्रश्चनम्, cp. IV. 1 : 108. 3.

आशय V. 13 : 147. 4 ; V. 14 : 149. 1 ; X. 7 : 7. 11 ; X. 10 : 9. 13 ; XX. 12 : 27. 1 ; XXI. 2 : 71. 4.

आशातिक XXVII. 9 : 333. 4 (cp. Taitt. Ār. I. 8. 7) : a kind of vermin.

आशाप्रतिगरिन् XIV. 10 : 107. 7 : आशाप्रतिगरी न स्यादिति। पूर्वव्याख्यातः तत्कृतप्रतिगरः आङ् पूर्वस्य पश्यते व्रजन्तः तत्राकाले करणम् (sic).

आशिरोऽवनयनम् XIV. 9 : 169. 3 (T.S. III. 7. 8. *i–m*), see Baudh. VIII. 10 : 247. 11.

आशिस् XXIV. 1 : 185. 17 ; as an example the Viv. cites : बर्हिषोऽहं देवयज्यया प्रजावान्भूयासम् (T.S. I. 6. 4. 1).

आशीर्पद VI. 25 : 185. 15.

आशीःसंयोजन XXV. 6 : 234. 5.

आशुक XXVI. 11 : 288. 1.

आशुपिष्ट XV. 30 : 235. 6 ; XXVI. 11 : 288. 1.

आश्वासिक (?) XXI. 7 : 80. 3.

आश्विन XXVI. 10 : 285. 3, a measure of distance.

आसङ्ग्य, see उत्तरासङ्ग्य ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

आसन्य VII. 1 : 201. 8; XIV. 4 : 156. 17; XXVI. 7 : 281. 5, an offering with the formula आसन्यान्मा (T.S. III. 1. 7. 1).

आसपुट XI. 1 : 63. 6, equivalent, to उपपुट।

आहरणप्रीति V. 15 : 150. 8 : आहरणादेव प्रीतिर्यस्य तदाहरणप्रीति।

आहर्ट XXI. 7 : 80. 4.

आहार्य XXV. 27 : 260. 4. sqq. : द्वितीयाहारनिमित्ताम्।

आहित XXIV. 31 : 217. 1 : आहिता (गौः)। आधिगृहीता (thus both copies of the Viv.); गर्भिणीत्यन्ये।

आहुत XXIV. 4 : 187. 14; a kind of pākayajña : यद्धुत्वा दत्त्वा चादीयते स आहुत उपनयनादि Viv.; आहुतः। हूयते दीयते आदीयते यत्र स आहुतः। उपसर्गेणादानादिरूपार्थलाभः। होमदानात्मकः कर्मविशेष आहुत इत्यर्थः Veṅk.

आहुतिषाह् IV. 3 : 111. 14; X. 52 : 54. 17 : आहुतियोग्यं कृत्वा। ज्वलयित्वा।

इ।

इ c. आच्छ (sic) I. 1 : 1. 7; XXIV. 23 : 207. 8 : पर्णशाखामाच्छेति। आभिमुख्येन पर्णशाखां गच्छति आप्तुं वा। आकारः प्रमादपाठ इति केचित्। आभिमुख्यार्थत्वादाच्छेत्याप्त्यर्थत्वादाभिमुख्येनाप्तुं गच्छतीत्यर्थः। बर्हिरच्छेत्यादिषु नोभयं विवक्षितं मर्यादार्थो वा। आ शाखाया गन्तव्यमित्यर्थप्राप्तमिति छेदनदूरत्वे ऽपि न प्रतिनिधिरिति।

c. उप-अति I. 20 : 30. 14; III. 13 : 83. 17; III. 21 : 93. 6 and *often*.

c. अपि XIV. 14 : 177. 5 : अपियन्तम्। गां गच्छन्तम् 'to cover.'

c. अति-परि IX. 17 : 290. 18.

c. वि VIII. 4 : 238. 16 : आश्रावण एव व्येति। भिद्यत इत्यर्थः 'there is a difference.'

इडासून IV. 1 : 107. 6; IV. 8 : 122. 2, 15; XI. 5 : 70. 12; XV. 31 : 236. 15; XVI. 20 : 267. 6; XVI. 21 : 268. 4; XX. 29 : 64. 7; XXV. 23 : 254. 12; XXV. 32 : 265. 12 : इडा कुटिका वेदली। सूना फलका; cp. इडासून of the Śatap. Brāhmaṇa.

इडादध XVII. 52 : 332. 6; XXIII. 17. 177. 15 : a kāmya darśa-pūrṇamāsa.

इडाधान IV. 8 : 122. 12 : इडापात्रम्।

इडोपह्वन adj. I. 18 : 26. 20 : इडोपहूयते ऽस्मिन्निति इडोपह्वनं पात्रम् Sāy.; equivalent to इडापात्रम्।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

इडोपहूत XII. 16 : 110. 8.
इण्डु XVII. 31 : 309. 15; XVII. 32 : 311. 5 : इण्डुं घटाधारकं तृणैर्मण्डलाकारम्।
इत्यंगोत्र VI. 5 : 161. 14.
इदानीन्तन XXVI. 24 : 306. 8.
इध् c. उप I. 8 : 12. 5; V. 1 : 129. 4.
इन्द्रघोषवन्त् IV. 2 : 110. 11, 15; XXIV. 36 : 222 : 14, cp. IV. 3 : 110. 17.
इन्द्रतुरीय XII. 4 : 89. 14; XXVI. 3 : 274. 80.
इन्द्रवज्र XVIII. 36 : 386. 8; XVIII. 48. 405. 17 (twice mentioned!): name of an ekāha.
इन्द्रस्तुत् XVIII. 14 : 348. 9; XXIII. 18 : 178. 15; XXVI. 31 : 316. 5 : name of an ekāha.
इन्द्रसोम XVI. 35 : 280. 15.
इन्द्रस्पर्श XXVI. 31 : 316. 4.
इन्द्राग्न्योः कुलाय XXVI. 32 : 318. 9.
इन्द्रानस XV. 14 : 218. 11; XV. 19 : 224. 4; XV. 22 : 225. 18; 226. 1, 4.
इन्द्राभिहार XXIV. 9 : 192. 14, see यदभिहार।
इषु XVIII. 36 : 386. 5 : name of an ekāha.
इषुजित (?) XV. 37 : 242. 6.
इष्टकावत् adv. XXII. 8 : 129. 4.
इष्टकोक्त XXII. 2 : 119. 7. इष्टकोक्तमिष्टकासु शब्दितम् मृन्मयममृन्मयं वा MS.
इध्मर्ग XIV. 4 : 146. 14, 15; XXVI. 7 : 281. 2 (cp. T.S. III. 1. 7. 1) : इध्मर्गो वा इति। दर्वीरिति केचित्। अङ्गारकर्षणार्थं काष्ठमित्यन्ये। उल्मुकमित्यन्ये।
इष्टिपथ XXIII. 1 : 247. 5.

ई।

ईक्ष् c. परा caus. IV. 4 : 113. 11.
c. सम् with instrum. VIII. 13 : 251. 17 : होत्रा समीक्ष्य संवादं कृत्वा आगतो ऽस्मीति।
ईम VI. 12 : 169. 15; XXI. 9 : 84. 12.
ईषा XXX. 1 : 389. 4, name of a measure.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उ ।

उक्तसंप्रैष XXV. 18 : 249. 10.

उक्थ्यविग्रह XXI. 19 : 103. 8 sqq.; XXV. 23 : 254. 15.

उच् c. प्रति I. 13 : 19. 18.

उच्चवेदत् XVIII. 40 : 391. 2, 7 (also in the Śatap. Br.).

उख्यासन्दी X. 12 : 11. 15.

उग्र XV. 5 : 209. 11 and elsewhere; XXI. 10 : 86. 15, sq.; XXVI. 10 : 286. 2.

उच्चार (in प्राङ्ञ्चार) II. 20 : 67. 1.

उच्छ्रेषणीय XXIV. 15 : 199. 10 : उच्छ्रेषणार्हः Viv.; ब्रह्मौदनोच्छ्रेषणे समिध अभ्यज्याग्नावाधीयन्त इत्युच्छ्रेषणीयशब्देन समिदाधानान्त उच्यते। समिदाधानान्त एको ब्रह्मौदनप्रकार इत्यर्थः Veṅk.

उच्छ्रायी VIII. 19 : 259. 11; X. 27 : 25. 18; XV. 17 : 222. 5: उच्छ्राय्यां कटे Viv.; उच्छ्रीयते ऽनयेत्युच्छ्रायी खार्यादिः MS.

उत्काश VII. 4 : 203. 20 : उत्काशमेति सकाशं गच्छति।

उत्कृषी X. 9 : 9. 1, see crit. note.

उत्खेदन XXI. 5 : 78. 1.

उत्तपनीय (viz. अग्निः) II. 7 : 44. 2; II. 13 : 54. 16; XVIII. 8 : 350. 7; XVIII. 16 : 361. 8; XVIII. 40 : 391. 5; XXIV. 8 : 191. 12 : कपालादिसंतापजः Viv.; कपालाग्नौ दर्भमुष्टिमादीप्य तस्मिन्नग्नौ मुष्ट्यन्तरमादीप्य तृतीयमुष्टिगताग्नावुत्तपनीयाख्ये ऽर्ध्वदेहिकं जुहुयादिति Veṅk.; cp. pi. sū. I. 2 : 5. 10.

उत्तरतःसेविन् XXV. 21 : 253. 2.

उत्तरदण्ड XXII. 1 : 117. 14. Ms, after the words of X. 3 : 3. 10 : तदुपरिष्टात्कृष्णाजिने निधाय, continues : उत्तरदण्डमिति शेषः। इयं वै कृष्णाजिनमसौ पुष्करपर्णमाभ्यामेवैनमुभयतः परिगृह्णातीति दर्शनात् (T.S. V. 1. 4. 3)। द्वैधं सूत्रपक्षोपन्यासे उत्तरदण्डत्वानुसादनाच्च। तथा च पुष्कर-पर्णेनोत्तरदण्डेन संस्तृणातीति सूत्रं बोधायनस्य यथोत्पन्नेनैव संस्तृणीयादिति शालीकिः। यथोत्पन्नेन उत्पत्तिसमये यथा स्थितं तथा संस्तृणीयात्। अधर-दण्डेनेति यावत्।

उत्तरयुग XX. 25 : 57. 1; XXX. 1 : 389. 4, designation of a measure.

उत्तरर्च XX. 7 : 18. 7 : ऋचं विशसनप्रदेशः Sāy.; equivalent to अधरलोम।

उत्तरलक्ष्मन् IX. 17 : 292. 3; X. 32 : 30. 1; X. 33 : 30. 4 : उत्तर-लक्ष्माणम् उपरिलेखाम्।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उत्तरवर्ग्य XII. 12 : 104. 2; XIII. 38 : 146. 9; XXIII. 3 : 152. 1 : उत्तरासङ्ग।
उत्तरा नतिः XXV. 13 : 243. 5; XXV. 19 : 250. 15.
उत्तरासङ्ग्य XVII. 41 : 321. 5.
उत्तुष I. 6 : 9. 14 उद्गततुष Sāy.
उत्थितकाल XXIV. 12 : 195. 9; XXV. 4 : 231. 14 : प्राप्तकाल Veṅk.
उत्पृष्ठ XVII. 30 : 309. 7, 9.
उत्सर्गिणामयन XVII. 22 : 301. 7.
उत्सेक XVII. 31 : 310. 10 : अवस्रावणे।
उदकराजि III. 29 : 103. 7 : उदकधारा।
उदक्प्रस् VI. 26 : 187. 12, see प्राक्प्रस्।
उदक्सꣳस्थता VI. 29 : 193. 14 (read here also ०सꣳस्थताया instead of ०सꣳस्थाताया); VII. 8 : 214. 3; VII. 10 : 216. 4; VII. 11 : 216. 10, 17; 217. 6.
उदचन VI. 34 : 198. 19; 299. 4; VII. 6 : 208. 3; VII. 7 : 212. 4; VIII. 9 : 245. 14; VIII. 10 : 247. 7; XXV. 18 : 248. 18, 249. 2 : उदचनान् उदञ्चनान्।
उदन्वन्त् I. 3 : 5. 11.
उदवुभ्र XXV. 18 : 249. 4.
उदयच्छ्रवन्त् XXIII. 5 : 155. 11, see crit. note.
उदयनीय XIV. 21 : 190. 8 : उक्तोदयनीयस्य (viz. आहुतिः) T.S. III. 5. 5. *g*) see Baudh. VIII. 21 : 262. 14.
उदवसानीय XIV. 21 : 189. 19 : उक्तोदवसानीयेष्टिः (T.S. III. 5. 4. 3–4) see Baudh. VIII. 22 : 263. 3.—XXIII. 12 : 169. 7.
उदश्वित्क्षारमिश्र XXIII. 7 : 159. 11.
उदानयन XX. 28 : 63. 5; XXI 8 : 83. 9; XXI. 23 : 112. 4.
उदाहनन XXI. 22 : 110. 4.
उदीक्षण XXI. 11 : 89. 7.
उदीचीनसꣳस्थता XXI. 15 : 97. 3, 5; XXI. 18 : 102. 13, 15.
उदूहन XX. 11 : 25. 1.
उद्गीथ XXI. 7 : 80. 4, see crit. note.
उद्ग्राह XXVII. 2 : 324. 8.
उद्धृतफलक VI. 10 : 166. 10; 167. 11; VI. 24 : 184. 2 : अक्षप्रोतस्य फलकस्योद्धरणम् Keś.
उद्धनन XIV. 21 : 190. 8 : उक्तमादित्यग्रहस्योद्धननम् (T.S. III. 5. 5. *c, d*) see Baudh. VIII. 10 : 246. 14.
उद्भिद् XXIII. 19 : 183. 1; XXVI. 8 : 282. 6 : name of an ekāha.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उद्यत्स्तोम XVI. 28 : 274. 1 ; XXIII. 12 : 168. 10 ; XXVI. 20 : 300. 11.

उन्नीयमानसूक्त XXV. 22 : 254. 2.

उपकाश XV. 18 : 223. 14, cp. Āp. XV. 18. 13.

उपघात XXVI. 32 : 316. 13 : औत्तरस्मादुपघातात्। अत्रास्मा एतद्भविरुच्छिष्टमित्यादि (XVIII. 20 : 367. 5) एतस्मादेव। तावदपवादः। उपहन्यते प्रकृतः क्रमो येन वैकृतेन स उपघातः।

उपचारतः XI. 4 : 69. 5 : आग्नेय उपचारतः। आदावुपचारणीयः स उपचारो विशिष्यते आग्नेयमेवाध्वर्युरित्यादि ; XV. 28 : 232. 4 ; XVII. 14 : 295. 13 : स्वार्थीकस्तसिल् (cp. Pāṇ. V. 3. 7) विहारसमीपचारी भवति दक्षिणो भवतीति यावत् Ms.

उपदोह XXIV. 29 : 214. 5 : अग्निहोत्रार्थं स्थाल्यां दुग्ध्वा पुनरित्यत्र दुग्धम्।

उपधान in सुवर्णोपधान XVII. 39 : 317. 4.

उपधानरज्जु XXVI. 5 : 278. 10 ; XXVI. 10 : 285. 15 : उपधानरज्जुरारम्भे वितानस्य।

उपधि I. 8 : 11. 18 : उपधिः कोणक्षेत्रं मध्यमद्वयपूर्वार्ध्ये क्रमणे संबन्धिक्षेत्रमित्यर्थः Sāy.

उपनिग्रहण XXI. 12 : 90. 13.

उपनिग्राहम् absol. XXI. 20 : 206. 1 : उपनिग्राह्योपनिग्राह्य।

उपनिनयन XXI. 6 : 78. 10 ; XX. 26 : 60. 5 ; XXI. 12 : 89. 17 ; XXII. 4 : 123. 5 ; XXII. 5 : 124. 3 ; XXII. 16 : 140. 3.

उपनिषद् XVII. 21 : 301. 2.

उपन्युप्तसंभार XVII. 17 : 297. 6.

उपपक्ष XVII. 40 : 319. 15 ; XVII. 41 : 321. 5, equivalent to गोदान ?

उपपातक XXVIII. 1 : 344. 13.

उपमोचन XXII. 5 : 123. 14.

उपयमन adj. ; fem. °नी II. 17 : 62. 2 ; IV. 2 : 109. 11 ; X. 51 : 53. 2, 14 : उपयम्यते ऽग्निर्याभिः (मृद्भिः) व्यावहित इति। पुरीषं प्रणयनेध्मधारणार्थम्।

उपयमनीहार XXV. 2 : 229. 1.

उपयाम subst. masc. XI. 1 : 63. 7 ; XI. 3 : 67. 4, 8 : उपयामानकृतकालान् (?).

उपरिष्टात्स्वाहाकृति XXIV. 36 : 223. 3.

उपरिष्टाल्लक्ष्म XXVI. 4 : 276. 5.

उपर्यर्ध III. 10 : 79. 18 ; VII. 6 : 208. 3 ; VII. 7 : 211. 18 ; VII. 13 : 220. 9, 10 ; VIII. 2 : 235. 14 ; XXV. 17 : 247. 13.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उपलब्धि XXX. 1 : 391. 3.

उपवसथगवि॰ XXIV. 15 : 199. 9 : गोपितृयज्ञः Veṅk., cp. II. 8

उपव्याहरण II. 1 : 34. 1 : प्रारिप्सितस्य कर्मण आरम्भसमीपे वचनम् ।

उपव्युषम् XIV. 30 : 203. 11 ; XX. 1 : 3. 2 : उषःसमीपे ।

उपप्लव XXX. 6 : 398. 12 sqq., cp. पश्चोपप्लव ।

उपशत XXIII. 3 : 152. 4 see crit. note.

उपशय adj. ('subsidiary, supplementary') IX. 5 : 272. 4 ; IX. 15 : 286. 15 ; XV. 14 : 218. 8 ; XV. 15 : 219. 16 ; XV. 23 : 226. 14 ; 227. 9 ; XVII. 11 : 292. 2 ; XVII. 13 : 294. 16 ; XVII. 14 : 295. 8 : एकादशयूपानां समीपे यः शेते स उपशयः Ms. ; XXIII. 14 : 172. 3, 6 ; XXVI. 24 : 305. 7.

उपसंग्राहम् absol. VI. 13 : 170. 3.

उपसमाधान XXIV. 31 : 216. 14 : ज्वलनम् ।

उपसमासम् absol. IX. 8 : 276. 7 : उपसमासमुल्मुकानि । पतितान्युल्मुकानि पुनःपुनः प्रक्षिपन्तः ।

उपसमिन्धन (viz. मन्त्रः) XXVII. 11 : 336. 5.

उपस्था subst. fem. VI. 6 : 163. 3 : अतिथीनामुपस्थामेति । अतिथीनामागतानां ब्राह्मणानामुपस्थामुपस्थानमेति । तैः सह संगच्छत इत्यर्थः ।

उपस्थान masc. I. 17 : 25. 22 : पुल्लिङ्गनिर्देशाच्छान्दसः । केषांचित्पाठः समानोपस्थानः समानाभिमर्शन इति । अस्मिन् पाठे समान उपस्थानो मन्त्रो यस्य पुरोडाशस्येति । एवं समानाभिमर्शन इति समानप्रत्यञ्जन इति च Sāy.

उपस्थावन् XV. 14 : 218. 7 ; XV. 22 : 226. 10 ; XVII. 12 : 293. 9 ; XXVI. 23 : 304. 6 ; XXVI. 24 : 305. 9, 10 : उपस्थावानौ अग्निष्ठयूपसमीपवर्तिनौ दक्षिणोत्तरौ यूपौ MS.

उपह्वव VI. 18 : 177. 18 and often : तेषूपह्ववमिष्ट्वा । सर्वेषामध्वर्य्वादीनामध्वर्यवुपह्वयस्वेत्यादि कर्मनामधेयेनोपह्ववमिष्ट्वा ।

उपह्वव्य XVIII. 28 : 376. 3, name of an ekāha ; also XVI. 3 : 277. 19 ? the reading of XXI. 20 : 106. 7 is uncertain.

उपहास्य (?) XVIII. 46 : 402. 5 ; instead of उपहास्य आस r. perhaps : उपहास्यास ; in this case the word is उपहासिन् ; the meaning is जार ।

उपांशुशशंसम् absol. to उपांशु शंसति VII. 17 : 228. 12.

उपांश्वन्तर्यामयोरनुमन्त्रणम् XIV. 10 : 171. 5 (T.S. III. 2. 10: *l*, *m*), see Baudh. VII. 5 : 207. 8 and VII. 6 : 209. 6.

उपाकरण VII. 8 : 213. 1 ; VIII. 2 : 236. 9 ; VIII. 11 : 284. 4 ; XIV. 11 : 172. 17 : designation of the formulas T.S. III. 3. 2. *a* ; XIV. 3 : 156. 4 : प्रज्ञातमुपाकरणस्य (क्रिया) प्रजापते-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

जायमाना इत्यादि (T.S. III. 1. 4. *a*, *b*) see Baudh. IV. 5 : 115. 5.

उपाकरणीय XIV. 14 : 177. 9; XIV. 15 : 179. 9; XXIII. 6 : 157. 17 : the two ṛks are again T.S. III. 1. 4. *a*, *b*.

उपाञ्जन masc. VI. 24 : 185. 5.

उपाधाय्यपूर्वय XIII. 20 : 131. 5, 9; XXVI. 5 : 278. 8 : पार्श्वयो-रुत्तरयोर्वा रक्तानि वा नीलानि वा सूत्राणि वस्त्रस्य तद्दस्तम् ।

उपाधिगमनकाल XIII. 1 : 119. 6 : ॰कालाः । उत्पत्तिसमीपकालाः ।

उपोत्तरेद्युः adv. XXVI. 21 : 301. 12.

उपोहन nom. act. to उप-ऊहति XX. 6 : 17. 6; XX. 7 : 17. 14; XX. 16 : 35. 10; XXV. 31 : 264. 15.

उपासन nom. act to उपास्यति XIV. 15 : 179. 18 : उपासने बर्हिरुपास्यति पृथिव्याः संपृचः पाहीति, see Baudh. IV. 6 : 117. 16;—XXIV. 14 : 198. 14 : उत्तरतो हिरण्यशल्कमुपास्यतीति, see Baudh. II. 16 : 61. 3.

उपासनवन्त् VIII. 12 : 251. 1 : उपासनवन्तः । उपास्यत इत्युपासनं पुरोडाश-खण्डा वक्ष्यमाणाः सामान्येनोच्यन्ते । ते तद्वन्तः ।

उब्ज् c. प्रति IX. 5 : 272. 13 : प्रत्युब्जति कपालम् । कपालं कर्करमपि (r. बर्क॰ ?) कटेन घटयति Viv.; वेणुकटेनाच्छादयति । कटादिना छागाग्निपूर्णं छाद-यति Keś.

उभयतःप्रउग XVII. 28 : 307. 9; XXX. 15 : 408. 1.

उभयतःशुक्र VII. 13 : 220. 14, 17; VIII. 15 : 225. 5,7; XXI. 15 : 96. 6; XXV. 17 : 247. 11.

उभयतोऽतिरात्र XXVI. 12 : 289. 3, 4.

उभयतोऽभिपतन (?) XVIII. 40 : 391. 4, 7.

उभयतो-मद (-मोद) VIII. 13 : 252. 7; VIII. 15 : 255. 14; XVII. 4 : 285. 20; XXI. 23 : 112. 6.

उभयनीत XXIII. 16 : 174. 12 : सोमवामी विरक्तश्च (r. ऽतिरिक्तश्च ?); नीत is apparently part. from न्येति ।

उभयपृष्ठ XXV. 22 : 174. 12.

उभाकाऽऽस्यकवच (?) XII. 2 : 87. 3, see crit. note.

उर्वस्थि in उर्वस्थिमात्र XXIV. 25 : 210. 2 (with उ॰, not ऊ॰ as Āp. XVI. 13. 6), see crit. note.

उबल (or ऊ॰ ?) II. 5 : 39. 9; 40. 5, meaning ?

उलूकी IX. 18 : 293. 6.

उलखलबुध्न XXIII. 12 : 269. 1.

उल्मुकप्रथम IV. 6 : 117. 10 : उल्मुकहस्तमाग्नीध्रमग्रतः कृत्वा

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

उष् c. अभि-उप XIV. 26 : 198. 8.
c. परि-उप XX. 31 : 67. 18.
उषसा XXI. 12 : 90. 1, name of the Soma-plant, cp. उशना Śat. Br.
उषपुट XI. 1 : 63. 6.
उष्णाग्र XXVI. 7 : 281. 3 : दर्वी वा उल्मकं वा ।
उस्रण nom. act. to उस्रयति XXI. 26 : 115. 8.
उस्रय् XXI. 26 : 115. 8 : उस्रयेत् । उस्रशब्देनाभिदध्यात् ।

ऊ ।

ऊतीकस्तम्ब IX. 1 : 265. 4, 10 ; IX. 2 : 267. 6 : पूतीकस्तम्बं शुक्लदूर्वां वा ।
ऊर्ध्वचित् X. 20 : 18. 20 ; X. 26 : 25. 13 : उच्छ्रिताः शर्करा मन्त्रमुच्चार्य सर्वान्स्पृशति ।
ऊर्ध्वाञ्जनम् IX. 11 : 281. 5, cp. अन्तराञ्जनम् ।
ऊर्मिकारम् VIII. 9 : 246. 13 : उद्घन्त्यूर्मिकारमविषिञ्चन् । ऊर्मिर्यथा संभवति न सिच्यते च सोमो बहिस्तथाहन्ति ।
ऊह् c. अभि-निः XV. 19 : 224. 2.
c. अनु-वि X. 20 : 19. 2, 4 ; X. 26 : 25. 15 ; XIX. 2 : 417. 2, 4 : अनुव्यूहति । संभारान् शर्करस्थानेषु प्रकीर्य समं करोति ।
c. प्रति-वि XXVI. 15 : 293. 3 : प्रतिव्यूहामः । प्रतिव्यूहं प्रत्यहं विभागं करिष्यामः ।

ऋ ।

ऋजीष VII. 6 : 208. 10 : ऋजीषं किट्टिलम् ।
ऋतपेय XVIII. 32 : 381. 14.
ऋतायु III. 14 : 84. 14 : ऋतायुवः अविनष्टं यज्ञमिच्छन्तः ।
ऋतुदीक्षा XV. 13 : 217. 17, 19, 20 ; XV. 20 : 224. 16.
ऋतुदैवत XXV. 21 : 253. 5.
ऋतुपर्यायम् adv XV. 38 : 244. 2.
ऋतुपशु XV. 38 : 244. 2 ; XXVI. 11 : 288. 12.
ऋतुव्यतिक्रम XXVIII. 1 : 344. 12 ; XXVIII. 2 : 347. 13.
ऋतुस्तव XVIII. 4 : 346. 13.
ऋतेयज्ञ XXIII. 15 : 173. 9.
ऋतेस्वाहाकार XX. 5 : 15. 4 ; XXIII. 15 : 173. 8.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऋद्धिपुनराधेय (thus to be read) III. 3 : 71. 11 : ऋद्ध्यर्थम् । ऋध्नोतीति वाक्यशेषात् ।

ऋषभ X. 5 : 6. 2; X. 6 : 6. 8 sqq. and often in praśna X; XXII. 2 : 119. 5; XXII. 7 : 127. 3; XXX. 6 : 399. 4, a kind of iṣṭakā : ऋषभेष्टकाः उक्तप्रकारा उपरि ऋषभाकारं कृत्वा ।

ऋषिनामधेय (?) XXIV. 38 : 224. 16.

ए ।

एकगण XXVI. 32 : 317. 10.
एकचर XIV. 3 : 156. 4 : एकचरं निरूढे ।
एकचरु XX. 8 : 18. 13.
एकचितीक XXII. 4 : 122. 4; XXX. 7 : 400. 11.
एकत्रिक XVIII. 34 : 384. 10, 12, name of an ekāha.
एकनाराशꣳस XXV. 22 : 254. 1.
एकयाजिन् XIV. 4 : 158. 2 : इति न्वेकाहयाजिनः (thus or इतीन्न्वा एकाहयाजिन is to be read, cp. XIV. 26 : 198. 11)। एतदेकाहसंस्थे ।
एकरात्रीण XVIII. 1 : 343. 7.
एकवद्भूत XVI. 1 : 245. 8.
एकविꣳशतिगर्भ XXVI. 16 : 295. 10.
एकवेदस् adj. XVIII. 33 : 383. 6, cp. त्रिवेदस् ।
एकसर VI. 10 : 166. 15; X. 12 : 12. 1 : एकगुण ।
एकसृक IX. 18 : 292. 15 : एकसृकः एकचरः सृगालः ।
एकस्फ्य adj. IV. 2 : 110. 13; X. 51 : 58. 15 (एकस्फ्या लेखा)।
एकादशिनी XVII. 11 : 292. 1; XXX. 4 : 395. 16.
एकापस्राव XV. 2 : 206. 4.
एकाष्टका XIV. 13 : 176. 5, 7; XVI. 13 : 260. 6, 8 : माघकृष्णाष्टमी।
एकाहयाजिन् XIV. 26 : 198. 11, see also एकयाजिन् ।
एतत्समृद्धि adj. XXIV. 38 : 224. 15.
एतदग्नि adj. XXIII. 7 : 159. 6.
एतदनुख्य adj. XXIV. 10 : 193. 16 : एतद्ब्राह्मण, cp. अनुख्या ।
एतदनुदिष्ट VI. 18 : 165. 5 : आदौ यां प्रत्यनुदिष्टा एतदेवानुदिष्टमस्याः सा एतदनुदिष्टा । स एवानुदेशः । न भूयोऽनुदेष्टव्येत्यर्थः ।
एतदवभृथ adj. XIV. 27 : 199. 16.
एतन्नामधेय adj. XXIV. 27 : 212. 5.
एरकोपबर्हणे dvandva dual, II. 8 : 45. 9; III. 10 : 79. 12, 14.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ऐ ।

ऐकादशिनपशु adj. XXIII. 11 : 167. 6.
ऐकाह्निक XXII. 3 : 120. 2 : ऐकाह्निकस्त्वेवाग्निः नाहीनसत्त्रेषु Ms.
ऐन्द्राग्नपशु adj. XXIII. 11 : 166. 10.

ओ ।

ओंकारान्त XXV. 9 : 237. 6.
ओदनसव XVIII. 8 : 349. 15.
ओष्ठ XXX. 18 : 411. 4, a certain kind of iṣṭakā in the droṇacit.

औ ।

औदुम्बर XII, 13. 104. 8; XII. 14 : 106. 7 : ताम्रं ताम्रेण प्रच्छन्नं वा ।
औद्ग्रहण VI. 4 : 160. 3; X. 13 : 12. 15; XXI. 8 : 84. 9; XXIV. 33 : 220. 7, the offering with the formula T.S. I. 2. 2. c.
औपमन्यवीय XXVI. 21 : 301. 7.
औपयजिक IV. 11 : 126. 14 : उपयट्प्रयाजनो ऽग्निः ।
औपशद XVIII. 45 : 400. 10 sqq., name of an ekāha.
औपशय VII. 12 : 219. 8, 21; VII. 18 : 230. 13; VII. 19 : 231. 17; VII. 20 : 233. 1; VIII. 4 : 238. 13; VIII. 8 : 245. 3; VIII. 9 : 246. 1; XXV. 13 : 243. 1.
औपासन XXI. 22 : 110. 15 sqq., XXIV. 8 : 191. 12, cp. Journ. of the German Or. Soc. LVIII, 508.
औरभ्राजिन XXVI. 32 : 319. 2.
और्म्य XII. 8 : 97. 8 : ऊर्मिभ्यो गृहीताः ।
औशनस XVIII. 47 : 403. 12; XVIII. 47 : 405. 3.

क ।

कङ्कचित् XVII. 28 : 307. 1; XXX. 12 : 406. 5.
कट् XXIII. 7 : 159. 12, replaces the vaṣaṭ at certain abhicāra offerings.
कठिन XVII. 31 : 310. 9 : कटिके (sic) समानापन्नानाम् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कण्डूकृत XVI. 24 : 270. 6 ; XXVI. 18 : 298. 2, equivalent, apparently, to उपध्वस्ता of Āp. XXII. 15. 8.

कदध्वर्यु XVII. 45 : 326. 8.

कद्रु XXIV. 38 : 225. 2, cp. T.S. II. 1. 4. 2.

कनीयस्यासुक्थ्य XVIII. 26 : 374. 4.

कपाल XXIV. 13 : 198. 2 : यः कपालान्युपदहन्ति । यः कपालान्युपहत्य संपदं ददाति Veṅk. ; दारिद्यं छिन्द्यात् Viv.

कमण्डलुगत XX. 4 : 11. 10.

कयाशुभीय XIV. 4 : 158. 2, cp. T.S. VII. 5. 5. 2.

करण I. 11 : 15. 7 ; VI. 23 : 182. 15 and often : करणं जपतीमां नराः शृणुतेति करणमन्त्रो ऽदृष्टार्थी जपतीति वचनात् ।

करणीय IX. 1 : 265. 3 ; X. 1 : 1. 2 : मृदं करणीयाम् करणयोग्याम् ।

कर्करीका XVI. 20 : 266. 10 ; XVI. 21 : 267. 9 ; 268. 3 ; XXVI. 17 : 297. 1, 3

कर्कश subst. masc. II. 5 : 40. 3, meaning ?

कर्ण in प्राचीनकर्ण VI. 25 : 186. 6 ; VI. 27 : 189. 3, 11 : प्राक्पश्चिमविशाखाः ।

कर्माभ्यावर्तिन् XXIV. 6 : 189. 12, 13 : कर्म प्रत्याभिमुख्येनावर्तनशीलम् Viv., कर्माभिमुख्येनावर्तनशीलम् । कर्मभेदनिबन्धनाद्वृत्तिमदिति यावत् Veṅk.

कल्प XI. 11 : 80. 5 : कल्पैः । कल्पशब्दवद्भिर्मन्त्रैः (T.S. I. 7. 9. d.).

कशिपु V. 11 : 143. 19., etc. : शयनस्योपरि विस्तारिका Keś.

कस् c. परि caus. XIV. 21 : 190. 4. see crit. note.

काकपिञ्जक IX. 18 : 293. 4 : मद्गुः ।

काजव II. 11 : 52. 12, see crit. note.

कानान्धयज्ञ XXIV. 11 : 194. 6 ; XXVI. 33 : 320. 1.

कार subst. masc. XXIII. 12 : 169. 1 : क्रियन्त इति काराः कर्तव्याः संस्काराः प्रक्षालनादयः ।

कारुविश XV. 3 : 206. 15 ; XVIII. 18 : 364. 10 ; कारुविशः are probably 'the manufacturers and the vaiśyas,' or 'the vaiśyas, who are manufacturers.'

काल II. 13 : 55. 15 ; IV. 1 : 108. 10, and often. This word, equivalent to स्थानम्, occurs at least 34 times in our text.

कालायसकृत् XV. 15 : 219. 6.

काल्य XX. 1 : 5. 2, 4, 8.

काष्ठागमन XXII. 14 : 137. 20.

किंकरावतान XVIII. 24 : 372. 3. If Whitney is right in render-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ing AV. VIII. 8. 22 किंकरा by 'the attendants,' the reading किंकरायतना might, after all, be better.

किंकर्मन् XXVI. 14 : 292. 1.

किंगत XXIV. 12 : 195. 13 : किंगते किंप्रकारे Viv.; किंप्राप्ते कीदृग्धर्मसहिते ब्राह्मणे Veṅk.

किंदक्षिण XXIV. 29 : 214. 4; XXVI. 20 : 300. 4.

किंदर्शपूर्णमास XXV. 16 : 246. 17.

किंदेवत्य XXIV. 36 : 222. 12 and often in the Dvaidha and Karmānta.

किमग्निहोत्र XXV. 16 : 246. 14.

किमनुख्य XXIV. 10 : 293. 13 : किंब्राह्मण, cp. अनुख्या।

किमभिघारित XXIV. 27 : 212. 7.

किमुपक्रममाण XXV. 6 : 234. 5, 13; 235. 2 : किमारभमाणः।

किमुपज्ञ XXIV. 2 : 186. 3 : किमुपज्ञः। उपज्ञा आज्ञानम्। प्रथमोपक्रम इति पर्यवसितो ऽर्थः। का उपज्ञा यस्य किमुयज्ञः। किमुपक्रमः किमारम्भ इति यावत्। किं प्राथमिकमङ्गमिति प्राश्नार्थः Veṅk.: किमुपज्ञः किमारम्भो यज्ञः Viv.; cp. यज्ञोपज्ञ।

किमौपसद XXV. 16 : 246. 14.

किंपूत XXIV. 25 : 210. 6.

किंप्रसुत XXV. 16 : 246. 14.

किंप्रोक्षित XXIV. 25 : 210. 10.

कीट XXVI. 7 : 281. 16 (कीटावपन्न XIV. 9 : 167. 8), probably 'ant.'

कुण्डपायिनामयन XVIII. 20 : 299. 10; XXVI. 25 : 306. 10.

कुमारय् XVIII. 46 : 402. 8 : कुमारयां चक्रे, known hitherto only from Dhātupāṭha X. 331 (ed. Böhtl.) : क्रीडायाम्।

कुम्ब VI. 1 : 156. 6; VI. 4 : 160. 8; VI. 5 : 161. 2; XXV. 4 : 232. 1 (and see the next word) : वंशविदलं जालस्य नेमिभूतम्।

कुम्बकुरीर VI. 5 : 161. 2; XV. 15 : 219. 17, cp. Āp. X. 9. 5, 7. and infra कुरीर।

कुम्बतः IV. 9 : 123. 13; XX. 30 : 65. 8; XXV. 32 : 266. 8; 267. 3, 9 : मांसतः मांसवत्प्रदेशेन Viv.; स्थूलप्रदेशेन Keś.

कुम्बा (?) XVIII. 24 : 372. 7.

कुम्भमित्र XXI. 24 : 113. 12.

कुम्भी X. 28 : 27. 6 : अस्तनाः कुम्भाः मस्तनाः कुम्भ्यः Ms.

कुम्भेष्टका X. 27 : 26. 3; XXII. 6 : 125. 11.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कुरीर VI. 1 : 156. 6 ; VI. 4 : 160. 9 ; XXV. 4 : 232. 1 : जालम् ।
see also कुम्बकुरीर ।

कुरुविन्द XXIV. 5 : 189. 6.

कुलत्थ XXIV. 5 : 189. 4.

कुलायिनी IX. 17 : 292. 4, 5, name of a certain iṣṭakā.

कुलीरसुषिर XXIV. 14 : 198. 10.

कुष् c. उत् X. 10 : 9. 13 : उत्कुष्य प्रताप्य रोमाणि दग्ध्वा ।
c. अभि-उत् (?) X. 10 : 10. 1.

कुहू XXIV. 20 : 205. 2 ; XXIV. 29 : 214. 17 : उत्तरामावास्या ।

कूबर XII. 12 : 103. 8 ; XII. 13 : 105. 16 ; XVIII. 24 : 372. 2.

कूर्मचित् XVII. 30 : 309. 6 ; XXX. 20 : 412. 7.

कूर्मशृपन्त् X. 50 : 52. 13, 14 : कूर्मशृपन्तम् । शुक्लबिन्दुचितं कूर्मसदृशवर्णम् (viz. वक्ष्यमाणप्रोक्षणेन).

कूश्माण्ड II. 11 : 52. 12.

कृ (करोति) c. प्रति-वि XXIII. 18 : 178. 16 : प्रतिविदध्युः ।

कृतानुकर XXV. 2 : 229. 9.

कृत्तिकाः XXV. 5 : 233. 3 ; XXV. 30 : 264. 1.

कृष् c. नि XXIV. 23 : 208. 3 see crit. note.

कृष्णतूष XII. 1 : 85. 12 ; 86. 3 ; XIII. 37 : 145. 12 ; XXVI. 1 : 271. 5 : कृष्णदशम् ।

कृष्णवलक्ष VI. 10 : 166. 9 ; VI. 14 : 170. 13 ; XVIII. 24 : 371. 9 : कृष्णा च वलक्षी च कृष्णवलक्ष्यौ ।

कृष्णमधु XXVI. 6 : 280. 4.

कृष्णल XI. 1 : 63. 3 ; XI. 9 : 79. 9, 18 ; XIII. 23 and 24 passim : कृष्णलानि गुञ्जप्रमाणानि Viv. ; कृष्णलप्रमाणानि Keś. and elsewhere the same author : कृष्णलम् कृष्णलपरिमाणं सुवर्णशकलम् ।

कॄ c. अनु-प्र IV. 2 : 109. 22., cp. also अनुप्रकारम् ।
c. सम्-प्र XV. 19 : 224. 1 ; XXV. 2 : 230. 2.

केशवपनीय XII. 20 : 117. 1, 12 ; XXVI. 2 : 273. 4, 8 ; XXVI. 3 : 274. 15 ; 275. 5.

कोलोष्ठ (?) XXVI. 17 : 297. 2.

कोशमिश्र XIV. 14 : 179. 4 : कोशादिकम् । हिरण्योर्णोषवासांसि ।

कोष्ठ XX. 6 : 15. 17 : कुशूलः Viv. ; व्रीह्याश्रयः शकटः Sāy.

कौण्डपायिनो (plur.) XXIV. 4 : 188. 2 : कुण्डपायिनामयनम् ।

कौण्डपायिनीय XXIII. 14 : 173. 3.

कौण्डपायिन्य neutr. XXI. 1 : 69. 11.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

क्रतुकरण XXI. 17 : 100. 9; XXII. 11 : 134. 7; XXII. 13 : 136. 10; XXIV. 4 : 188. 5 : अग्निष्टोमस्य क्रतुकरणं यत्तदत्यग्निष्टोमस्य यमग्न इति (T.S. I. 3. 13. 2.) जुहोति। — XXVI. 22 : 302. 7, 11.

क्रतुयोग XXVI. 33 : 321 4.

क्रम् c. अभि-अव X. 28 : 26. 14 : दक्षिणमंसमभ्यवक्रामन्तम्। दक्षिणमंसं दक्षिणपूर्वकोणादवतरन्तम्।

c. सम्-उत् IV. 7 : 120. 13; XV. 31 : 236. 11.

c. वि-परि (' to change places ') V. 13 : 147. 3 and elsewhere.

c. वि VIII. 16 : 257. 11 : विक्रम्य विगतौ पादौ कृत्वाग्रतः पृष्ठतश्च।

क्रीड् c. निस् caus. VIII. 1 : 234. 14 : निष्क्रीडयन्ति। पाषाणानुत्क्षिप्य नीचैः पततो गृहीत्वा क्रीडयन्त इवाभिषुण्वन्ति।

क्रूर XIV. 18 : 184. 3 : यद्वाचः क्रूरं तेन वषट्करोति। स्वाहाकारस्थाने खट् फट् इत्यादीनि तिसृष्वेकैकमन्त्रासु (sic.) चतसृषु क्रमेण जुहोति वा सर्वासु कडिति वा।

क्रूरापहनन XX. 2 : 7. 7.

क्लदथु II. 5 : 39. 11, meaning ?

क्वथनेष्टका XXIX. 6 : 377. 10.

क्षा c. अव XIII. 7 : 124. 5; XIV. 28 : 200. 15, 16; XIV. 19 : 186. 10 : अवक्षाणानि उल्मुकानि।

क्षामकाष II. 14 : 56. 14; V. 10 : 142. 5, 9; XXI. 25 : 114. 7.

क्षिप् c. सम्-अव XXII. 14 : 137. 19, with obj. अश्वान्, ' to lay the whip upon.'

क्षिप्रसंस्कार XVII. 9 : 173. 17; XXIV. 9 : 192. 11.

क्षुद् c. परि V. 11 : 144. 11; XIII. 25 : 136. 2;—c. सम्-अव caus. समवक्षुदां चकार XVIII. 41 : 393. 1.

क्षुद्रपद VI. 22 : 182. 5, 6; XXX. 1 : 389. 3, name of a measure.

क्षुल्लकवैश्वदेव XXV. 21 : 253. 13 (cp. Pāṇ. VI. 2. 39).

ख।

खन् c. अति XXIV. 24 : 209. 11.

खनि XXII. 1 : 117. 10 : यस्मिन् लोके स्पदं गृह्णाति, cp. Āp. II. 2. 5.

खलेवाली XXVI. 32 : 317. 11; 318. 1.

खारी IX. 4 : 269. 14; 270 17; X. 7 : 7. 5; X. 8 : 8. 3 : खारीम् वेत्रविशेषकृतां विगोल्लिकां वा।

खारीविवध XVI. 30 : 276. 13.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

खारीविवधिन् XVI. 30 : 276. 7.

खारीहोम XV. 20 : 225. 4.

खुर adj., fem. खुरी XVIII. 24 : 371. 13, cp. perhaps खुर in gaṇa bahvādi.

ख्या c. सम्-वि-आ XIV. 11 : 173. 2.

ग ।

गधा XIII. 37 : 146. 17.

गन्धर्वयजुस् IX. 16 : 289. 18.

गन्धर्वाहुति X. 50 : 52. 5.

गम् c. उप-अधि II. 16 : 59. 4, 16, 22 ; VI. 6 : 163. 4 ; VI. 9 : 165. 13, 15 ; IX. 18 : 293. 10.

c. वि-अप II. 9 : 48. 11 : पृथक् कुर्वन्ति । व्यपगमनं व्यवच्छेदः ।

c. अभि caus. XIII. 28 : 138. 12 (T.S. II. 3. 6. 2) ; XIII. 42 : 149. 13 (T.S. II. 4. 11. 5) : सर्वेषामभिगमयन्नवद्यति । एकैकमवदानं युगपद्यथा त्रयाणां गृहीतं भवति तथावद्यति ।

c. सम्-आ desid. XVIII. 40 : 390. 16.

c. परि desid. XVI. 29 : 275. 5.

गम्भिष्ठ X. 56 : 59. 4 : अपां..गम्भिष्ठम् । गम्भीरे ह्रदे ।

गर्गत्रिरात्र XVI. 27 : 273. 11 ; XXVI. 18 : 298. 5.

गव्यूति XVIII. 20 : 367. 7 : the half of a yojana : two krośas.

गामुक XVIII. 15 : 360. 8 : अन्तं..गामुकः । विनाशगमनशीलः ।

गार्हपत्यचिति XXX. 7 : 400. 3.

गुप् c. नि XXI. 13 : 93. 1 : निगुप्तम् सुरक्षितम् ।

गुल्मकृत XI. 2 : 66. 5 ; XI. 3 : 67. 1 : गुल्मकृतान् संहितान् ।

गृ c. अभि-प्रति XIV. 10 : 170. 6, 8 (TS. III. 2. 9. 5) : यदभिप्रतिगृणीयात् अनागत एवासंप्राप्तोपरिप्रतिगृणीयात् ।

गैरेय XV. 16 : 220. 13, 'living on the mountains.'

गोदक्षिण XIII. 1 : 120. 5 ; XXIV. 29 : 214. 13.

गोदोहन adj. IX. 5 : 270. 21 ; 271. 12 ; 272. 9 : IX. 13 : 284. 4 : स्थूणा गोदोहनी । गौर्दुह्यते यस्यां बद्धा सा गोदोहनी ।

गोधूमकलापी XI. 1 : 63. 5 ; XI. 2 : 65. 5 : °पीम् । उभयतःश्रोकां समाग्रनालाम् ।

गोन्यास XXII. 17 : 141. 12, see crit. note.

गोबलदशरात्र XXIII. 13 : 170. 4.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

गोभाजश्स् II. 11 : 52. 5 : गोभाजश्र इति गां भजन्त इति गोभाजाः। प्रत्यकमिति वीप्सार्थे स्वार्थे वा। ग्रस ग्रस्य यजमानस्य गोदातार इत्येके। Many other attempts to explain this expression follow.

गोव्यच्छ XII. 15 : 108. 16 : गोध्यच्छः।

गोसव XVIII. 7 : 349. 1.

ग्रह् X. 20 : 18. 11 and often : ग्रात्मन्यग्निं गृह्णीते। ग्रात्मीयमग्निमात्मन्येव शरीरे गृह्णीते धारयति। धारयामीत्यवधार्य मन्त्रम् (viz. T.S. v. 7. 9. *a*, *b*) उच्चारयति।

c. ग्रव XI. 7 : 76. 6 : सव्यानवगृह्य दक्षिणैरनुपरिवर्तयाध्वै। सव्यान्द्वौद्वौ युक्तान्वारयित्वा दक्षिणैः पर्यावर्तते (sic) एकं चक्रमन्ततः (var. चक्रमन्तः) कृत्वा ग्रपरेण बहिः पर्यावर्तध्वम्। But to सव्यान् (and दक्षिणैः) we must rather supply ग्रभीशून्, cp. Lāṭy. II. 8. 12, Drāhy. IV. 5. 12, 13.

c. वि-ग्रव XXIII. 3 : 152. 8, 10 : विभज्य गृहीतानि।

c. नि VI. 18 : 177. 12 : विच्छिद्य मन्त्रेण ध्रुवाया गृह्णाति।

c. उप-नि VI. 25 : 186. 11 ; VI. 27 : 190. 3 : द्वार्बाहौ कुशहस्त-मुपनिगृह्य। तस्या मूलतः कुशमुष्टिं सह स्थूणया गृह्णाति। X. 5 : 5. 6 : उपनिगृह्णाति। चिक्कयतीत्यर्थः Ms.; II. 15 : 57. 20 : उरसि स्नेषयति।

c. ग्रति-प्र XV. 8 : 213. 1 ; XV. 9 : 214. 4.

c. उप-प्र VII. 15 : 224. 6.

ग्रामणीसव XVIII. 4 : 346. 13.

ग्रामन्याय XXIV. 1 : 185. 14 : ग्रामन्यायम् स्मार्तन्यायमिति यावत् स्मार्तप्रमाण-विनियोज्यं चुत ग्राचामेदित्यादि Veṅk.

ग्रामयोनि XX. 1 : 3. 9 ; XXIII. 4 : 154. 15 ; XXIII. 19 : 181. 13.

ग्रामाग्नि XX. 17 : 37. 13 ; XXI. 3 : 74. 13 ; XXI. 5 : 77. 16 ; XXII. 2 : 119. 7 ; XXII. 16 : 139. 18 : लौकिकाग्निः Ms.

ग्राम्यवादिन् XIII. 21 : 132. 8 : ग्रन्ते ग्रास्य (sic) वचनंस्थायी (sic) भवति प्रधान इत्यर्थः।

ग्राह्यलोक XXI. 21 : 107. 9.

ग्रावोवायव्य dvandva neutr. VI. 30 : 195. 14 ; XXI. 24 : 113. 14 ; XXV. 12 : 241. 5, 6 ; XXV. 14 : 244. 6 ; XXV. 15 : 245. 11 ; XXVI. 13 : 290. 13 ; XXVI. 18 : 298. 8 ; XXVI. 19 : 299. 8 ; XXVI. 25 : 307. 2 ; XXVI. 27 : 310. 9.

ग्रीवातः XX. 7 : 18. 4.

ग्रुमुष्टि IX. 13 : 283. 16 ; IX. 16 : 289. 2 ; X. 50 : 51. 15 : ग्रुमुष्टिः समग्रा दर्भमुष्टिः Viv.; मूलाग्रो दर्भमुष्टिः। मूलापसमो मुष्टिर्वा। समग्रो मूलतः छिन्नः Keś.; स्थूला दर्भमुष्टिः। उकारलोपश्छान्दसः Ms.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

घ ।

घर्मदुघा IX. 5 : 271. 5 (घर्मदुघे dual) ; IX. 5 : 272. 11 ; IX. 8 : 277. 7 (घर्मदुघः gen.) ; IX. 9 : 277. 4 and elsewhere (घर्मदुघम् accus.).

घर्मेष्टका IX. 17 : 292. 4.

घर्मोच्छिष्ट XVI. 2 : 246. 14.

घातय् c. परि XVIII. 2 : 366. 9.

घास XXII. 8 : 127. 13.

घासोक्त XXI. 2 : 72. 13.

घृतपिण्ड XXII. 8 : 128. 16.

घृतेष्टका X. 45 : 43. 21 ; XXII. 8 : 128. 14.

घ्रा c. अव inf. अवघ्रातोः XV. 27 : 231. 1.

च ।

चच् c. आ with instr. XVIII. 42 : 393. 10, ‘ to call after.’

चतुरुत्तर XXIV. 5 : 189. 3, 10 : चत्वार्यच्चराण्युत्तराण्यधिकानि येषां तानि चतुरुत्तराणि ।

चतुरुत्तरीय XXVI. 10 : 286. 13 ; XXVI. 33 : 319. 11.

चतुरुद्य XXVI. 16 : 295. 9.

चतुरपस्राव XII. 14 : 107. 7 : चतुरपस्रावम् । चतुष्प्रनाडीकमुभयतो द्वे । चतु-स्तम्भमण्डपमित्यन्ये ।

चतुरवत्तिन् XX. 5 : 15. 12.

चतुर्धाकरण XXIV. 28 : 213. 13 ; XXIV. 29 : 214. 9.

चतुस्चक्र XVII. 53 : 333. 3 ; 54 : 333. 17 ; XXIII. 17 : 177. 15 : a kāmya darśapūrṇamāsa.

चतुष्टय XXIV. 1 : 185. 16 : चतुष्टयेन । चतुरवयवेन समुदायेन । चतुर्धा मन्त्रा वर्तन्त इत्यर्थः Viv. ; चतुर्भिः प्रकारैर्मन्त्रा वर्तन्तो कर्मस्वप्रयुज्यन्त इत्यर्थः Veṅk.

चतुष्पथ V. 16 : 151. 12 ; XXIV. 8 : 191. 8.

चतुष्पात् XII. 7 : 96. 5 ; XII. 16 : 110. 3 : चतुष्पात्स्वेवम् पदानि चत्वारि निवर्तनानि (cp. BR. s.v. निवर्तन i.) चत्वारि ।

चर् c. वि-चरति absol. XXV. 1 : 228. 5.

c. प्रति XVII. 15 : 296. 9 ; XVII. 16 : 296. 12, 15. 18 : वपायाः प्रतिचरति । वपाप्रचारस्थाने आज्येन प्रचरतीत्यर्थः Ms.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

चरव्य adj. I. 7 : 11. 2.

चरुमुख XX. 8 : 19. 4 ; XX. 22 : 48. 7 : चरुप्रथमः ।

चल् c. अनु–प्र caus. IX. 28 : 293. 14.

चषालहोमीय X. 50 : 51. 18 : चषालहोमीयम् । लोहवद्वलान्मुखं चषालवद्भवतीति चषालमुच्यते । मुखहोमार्थमित्यर्थः Viv. ; चषालहोमीयं रथमुखहोमार्थं रथचषालवल्लोहबद्धं रथाग्रं चषालशब्देनोच्यते । तत्र क्रियमाणा होमाश्चषालहोमाः । तदर्थो रथश्चषालहोमीयः Ms. (cp. X. 54 : 57. 2).

चातुष्प्राश्य XX. 6 : 15. 16 : चातुष्प्राश्याच्चतुष्प्राशनार्थं गृह्यत इति इडाया आरभ्य ।

चात्वालसारिन् XXV. 5 : 233. 1.

चार्मपत्त्र adj., fem. ०त्त्री XII. 16 : 111. 6, 7 ; XVIII. 16 : 361. 4 ; XVIII. 19 : 365. 7 ; the Viv. (corrupt !) : चार्मपत्त्र्यैवाश्वदमैश्वर्मी ।

चि c. वि VI. 2 : 157. 20 : विचितम् । अध्वर्युणा खण्डशो विभक्तम् ।

चितिक्लृप्ति X. 36 : 34. 10 ; X. 38 : 36. 18 ; X. 40 : 39. 7 ; XVII. 17 : 297. 11 ; XIX. 4 : 421. 4, 5 ; XXX. 7 : 400. 17.

चितिप्रणयनीय XXIV. 18 : 203. 5 : चित्यां चयननिष्पन्नस्थण्डिलविशेषे ऽग्निः प्रणीयते ऽनेनेति व्युत्पत्त्या चितिप्रणयनीयशब्देनाप्रतिरथमुच्यते Veṅk. ; प्रणयनीयचितौ प्रणीयते ऽग्निर्येनाप्रतिरथः Viv.

चित्रिय II. 12 : 53. 7 ; II. 6 : 42. 11 ; XXIV. 14 : 198. 11 : चित्रियस्य ग्रामादेश्चिह्नभूतस्य अश्वत्थस्य ।

चुबुक VI. 25 : 185. 13 ; 186. 2 ; VII. 8 : 214. 4 ; VIII. 2 : 236. 19 ; VIII. 11 : 248. 14 : चुबुके तुण्डे ।

चूर्णकृत XVII. 31 : 309. 13, cp. 311. 1. माषचूर्णम् ।

च्यु c. प्र caus. IV. 8 : 121. 10.

छ ।

छद् c. सम्-प्र II. 7 : 44. 1 ; II. 13 : 54. 15 and often.

छन्दश्चित् XVII. 28 : 306. 8, 9 ; XXVI. 28 : 311. 5 ; XXX. 7 : 400. 17.

छन्दोग XVI. 28 : 274. 2, 7 ; 275. 4 ; XVIII. 15 : 359. 16.

छन्दोगतः XIV. 4 : 157. 15 ; 158. 1 : अथ छन्दोगतः । उद्गातृसकाशाद्विशेषः ।

चन्दोगबह्वृच XIV. 26 : 197. 11 ; XXIII. 8 : 161. 6, 8 ; XXIII 11 : 165. 15 ; XXIII. 18 : 178. 16.

छन्दोगबह्वृचतः XVI. 10 : 257. 7.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

छन्दोगब्राह्मण II. 2 : 35. 20, cp. Ṣaḍviṃśabrāhmaṇa II. 10. 22–24 ed. Eelsingh; XXIII. 5 : 156. 20, see crit. note.
छिद् c. प्र II. 9 : 48. 6 : प्रच्छिनत्ति पृथक् करोति ।

ज ।

जघन्यवाप्य (?) XVIII. 20 : 366. 8.
जघन्याहर् XVIII. 20 : 366. 11.
जघन्योदक XVI. 29 : 275. 11; XVI. 30 : 276. 8; Āp. XXII. 12. 5 has उपमज्जने ।
जनकसप्तरात्र XXIII. 13 : 169. 13.
जन्य XII. 9 : 99. 8 : शूद्रः ।
जरत्कद्रथ XVIII. 25 : 373. 4, 7, cp. कद्रथ Kauṣ. br. I. 5.
जरत्कोशबिल V. 16 : 151. 7 : जीर्णसमुद्गे ।
जरत्पूर्वा XV. 1 : 205. 2; XV. 5 : 208. 19; XXVI. 10 : 285. 14: 'an old pūrvā,' with pūrvā corresponds पेशस् of Āp. XX. 3. 9.
जरत्प्रयोग्य XVIII. 25 : 373. 5, 7.
जल्प्या subst. fem. II. 5 : 40. 11.
जिघ्र see निघ्र ।
ज्ञा c. अनु caus. XXIV. 12 : 195. 10 with obj. ऋणानि सान्त्वनादिना उत्तमर्णानुज्ञां लभेतेत्यर्थः Veṅk.
c. अप XXIII. 14 : 173. 1 : अपजानीयात् चौणः (sic.); the meaning probably is: 'to have a bad meaning about something.'
c. प्र desid. XXIV. 6 : 189. 16.
c. वि desid. med. XIV. 13 : 176. 6; XVI. 13 : 260. 4, 8.
c. सम् desid. med. XIII. 20 : 131. 14.
ज्येष्ठबन्धु XIV. 18 : 184. 13; XVIII. 14 : 359. 5 : ज्येष्ठो बन्धुषु ज्येष्ठबन्धुः । समासो मयूरव्यंसकादिषु (Pāṇ II. 1. 72 and the corresponding gaṇa) द्रष्टव्यः ।
ज्येष्ठानामग्निष्टोम XVIII. 26 : 374. 3.
ज्योतिरतिरात्र XVII. 61 : 340. 17.
ज्योतिरयन XVII. 59 : 339. 3.
ज्योतिषामयन XXVIII. 4 : 352. 8.
ज्योतिष्मती (viz. इष्टिः) XXVII. 11 : 336. 5.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त ।

तच् c. अव XXIV. 35 : 221. 16.

तच् c. सम्-आ XII. 5 : 91. 7. 15 ; 92. 10. ; XXIII. 9 : 163. 12.

तज्जातीय XVIII. 11 : 355. 16 ; XXIV. 35 : 222. 1 ; XXVIII. 6 : 354. 13, 15.

तत्प्रत्याच्छेद्य adj. XIV. 19 : 186. 4 : तत्प्रत्याच्छेद्यां पर्णमय्याꣳ स्रुचि। तन्मात्रप्रयोजनायाम् (तमात्र॰ or तर्मात्र॰ my two copies of Viv.). The same expression occurs Pi. Sū. I. 8 : 13. 1 : तत्प्रत्याच्छेद्येन पर्णमयेन स्रुवेण (so I now read with the best MSS.). Perhaps we ought to divide : तत्प्रति ('expressly for this purpose') आच्छेद्येन ('to be manufactured'), but then in the aupānuvākya-passage we expect ॰च्छेदायाम् instead of ॰च्छेद्याम् ।

तदभिहार see यदभिहार ।

तदश्मन adj. XVIII. 44 : 397. 1.

तदहस्नात XVII. 39 : 318. 9, see crit. note.

तनुपुरीष X. 21 : 19. 14 ; X. 37 : 35.1 ; X. 46 : 45. 15 ; XIX. 4 : 421. 9 ; XXX. 21 : 414. 9 : मृदु पुरीषम् । यथा इष्टकासन्धिर्न दृश्यते । 'loose soil.'

तनू II. 18 : 62. 2 ; तन्वः the formulas designated by the following ; घोरास्तन्वः ib. : 64. 9 ; synonymous to तनूहवींꣳषि XX. 19 : 41. 12.

तनूहविस् II. 7 : 44. 13.

तन्त्रहर XXI. 1 : 70. 12 ; XXII. 12 : 135. 3.

तन्वन्त I. 9 : 13. 1 : तनुरन्तो यस्य स तन्वन्तः ।

तन्त्रस्थान XXIV. 3 : 187. 2 : तन्त्रस्थानं भजन्ते । तन्त्रत्वं यौगपद्यं प्रतिपद्यन्ते Viv. ; तन्त्रपदं भजन्ते । तन्त्रत्वं गच्छन्तीति यावत् Veṅk.

॰तपन fem. ॰नी (सान्नाय्यतपन्यौ स्थाल्यौ) I. 3 : 4. 4, 8.

तपश्चितामयन XVII. 23 : 302. 8.

तयादेवत subst. neutr. III. 6 : 74. 14, 19 ; X. 21 : 19. 11. and often : the murmuring of the formula : तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवः सीद ।

तर्री subst., plur. तर्यः XVII. 31 : 310. 7, 10 : सक्तुतण्डुलाः : the word seems to be a byform to स्तरी 'dryed out' (sterilis),

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

cp. धेनुष्टरी Maitr. S. II. 5. 4 : 52. 11. Kāṭh. XIII. 6 : 187. 17 ; तर्यमेवैषां वाचं करोति Maitr. S. l. c. 13, स्तरीकरोति Kāṭh. l. c. 20.

तल्परूप XXVI. 33 : 319. 5 : खट्वासदृशम्।

ताण्डिनामयन XXIII. 19 : 183. 1.

तानूनपाती (sc. ऋक्) X. 11 : 10. 11 ; 11. 1, viz. T.S. IV. 1. . *b*.

तापश्चित (sc. अग्निः) IX. 12 : 283. 11.

ताम्र XXVI. 5 : 278. 9.

तार्प्य XI. 11 : 79. 11, 14 ; XII. 9 : 98. 13 ; 99. 10, 11 ; XIII. 41 : 148. 15 ; XIII. 42 ; 149. 14 ; XV. 28 : 232. 9; XV. 29 : 234. 8 ; XXII. 15 : 138. 4 ; XXV. 34 : 270. 4 : तार्प्यम्। आज्येन तृप्तं वासः कौशेयं च।

तिलकवन्त् XV. 37 : 242. 3 ; XVIII. 1 : 343. 6.

तिसृधन्विन् XVI. 20 : 267. 4 ; XVI. 22 : 268. 5.

तीव्रता XVIII. 30 : 379. 10, 14.

तीव्रसुत् XVIII. 41 : 393. 6.

तीव्रसोम XVI. 31 : 277. 18 ; XVIII. 29 : 379. 2.

तूपर XI. 1 : 63. 5 : यूपं तूपरम्। समच्छेदाग्रम् Viv. ; चषालस्थानरहितम् Keś.

तूष्णींस्तोम XVI. 7 : 254. 2 ; XVI. 8 : 255. 6 ; XXVI. 14 : 292. 5, 10.

तूष्णीमग्निहोत्र XXIV. 17 : 201. 5.

तृणवर्त VI. 27 : 189. 17, see अन्तर्वर्त।

तृणोदक dvandva VI. 9 : 165. 14 : तृणोदकाय। तृणार्थमनडुहोः। उदकार्थं वा सर्वेषाम्।

तृतीयमाधानम् III. 3 : 71. 12 (thus to be read), 17.

तृतीयवेला VII. 18 : 230. 14 ; VIII. 9 : 246. 1 : वेलाशब्दः प्रमाणवचनः।

तृतीयाधेय XXIV. 19 : 204. 2.

तृप् c. सु-सम् caus. I. 14 : 21. 15 (सुसंतर्पयति) ; I. 18 : 27. 4 (सुसंतृप्तम्).

तृप XXV. 34 : 270. 5.

त्रिकिणिन् XXIV. 13 : 197. 8 : त्रयः किणा यस्य स त्रिकिणी। किणा आघातादिका देहगतानि चिह्नानि। अत्रत्यत्रिकिणशब्दस्य मल्लयुधसन्नाहार्थ-स्फोटनज्याघातभारादिवहनैरुत्पन्नाः किणाः विवक्षिताः। एतादृशकिणत्रयमध्ये एकेनापि किणेन युक्तं न याजयेदित्यर्थः Veṅk. ; ज्याकिण आस्फोटनकिणः ग्रैवेयकिणः काष्ठपृष्ठमल्लहस्तिपका श्वित्रिण (श्वित्रेय var.) इत्यन्ये Viv.

त्रिगध XIII. 37 : 145. 13 ; XXVI. 6 : 280. 5 : चक्रस्थानयोरक्षे काष्ठमच्छ्रित्य तिर्यक्काष्ठ एवं तथा प्रउगे पृष्ठतश्च तत्त्रिगधम्। त्रिच्छदिर्वा द्वयोः पक्षयोर्द्वे उपर्येकम्।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्रिच्छदिष्क XXVI. 6 : 280. 6.

त्रिवलि XXI. 7 : 91. 9.

त्रिवलीक XXVI. 6 : 280. 5.

त्रिवेदस् XVII. 20 : 300. 11 ; XVIII. 32 : 382. 11 ; XVIII. 33 : 382. 15 : 'knowing the three vedas ; being at the same time hotṛ, adhvaryu and chandoga.'

त्रिशुक्र XVIII. 1 : 343. 4, 6.

त्रिश्रेणि XI. 3 : 67. 13, 15 ; XXII. 14 : 137. 1.

त्रिषंयुक्त XII. 4 ; 90. 4 ; XXVI. 3 : 274. 10.

त्रिस्राव XXVI. 10 : 285. 9 ; XXX. 21 : 414. 13, cp. द्विस्राव।

त्रैत XXIV. 39 : 225. 8 (cp. T.S. II. 1. 1. 6) ; BR : 'dreizahl,' but cp. the expl. of the Karmānta itself.

त्रैधातवीय (॰या, viz. इष्टिः, ॰यम् sc. हविः) XII. 20 : 118. 6 ; XIII. 41 : 148. 12 ; XV. 38 : 244. 6 ; XVIII. 5 : 347. 13 ; XVIII. 6 : 348. 18 ; XXVI. 2 · 274. 4 ; XXVI. 3 : 275. 9.

त्रैविध्यगत XXI. 11 : 88. 18 ; XXV. 5 : 233. 8 : त्रिविधभावस्त्रैविध्यं विहृतेष्वित्यर्थः i.e. probably विहृतेष्वग्निषु ।

त्र्यनीक XXVI. 16 : 296. 4.

त्र्यवरार्ध्य XXVIII. 3 : 349. 3.

त्र्यालिखित IX. 17 : 292. 3 ; X. 32 : 30. 1 ; XXX. 6 : 398. 8 : an iṣṭakā : तिस्रो रेखा उपरिकृत्वा ।

त्र्युद्य XXVI. 16 : 295. 9.

त्र्युद्धि X. 5 : 5. 14, 15 : तिस्र उद्धयो यस्या उखायाः सा त्र्युद्धिः उत् पूर्वाद्धातोः । उपसर्गे घोः किरिति (Pāṇ. III. 3. 92)। कि (or कं) प्रत्ययः । द्यङ्ग-देशश्छान्दसः Ms. and partly Viv.

त्र्युपसत्क XXV. 27 : 254. 5, 6 ; 260. 1 ; 261. 4.

त्वक्त्वासेचन XX. 16 : 33. 12, 14.

त्विषिमन्त् XXVI. 8 : 282. 6 (cp. XVIII. 39 : 389. 11 sqq.) ; name of an ekāha.

द ।

दण्ड्यवीर्य XVII. 18 : 298. 8, r. probably दण्डवीर्य ।

दक्ष adj. XXI. 24 : 112. 13, see crit. note.

दक्षिणापथ XXI. 21 : 108. 4.

दक्षिणावन्त् X. 25 : 24. 8 ; XVI. 1 : 245. 2 ; XVII. 27 : 306. 6, 7 : दक्षिणावता एकाहेन अहीनेन वा (in oppos. to सत्त्र).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दक्षिणोत्तरिन् III. 28 : 100. 13; III. 31 : 106. 5 : दक्षिणं पादं सव्यस्योपरि कृत्वा । VI. 19 : 178. 8; VI. 21 : 180. 15 : सव्यं पाणिमुत्तानं कृत्वा तस्योपरि दक्षिणं बाह्वं न्यञ्चं च प्रागायतमञ्जलिं कुर्वन्ति Keś.

दण्डोपानहम् dvandva XXVI. 32 : 318. 11.

दधिग्रह XIV. 22 : 190. 11 : उक्तो दधिग्रहः (T.S. III. 5. 8) see Baudh. VII. 4 : 204. 9 sqq.

दधिघर्म XIV. 9 : 166. 11 : उक्तो दधिघर्मः (T.S. III. 2. 6. *b*) see Baudh. VIII. 3 : 237. 5.

दन्तधावन XVII. 39 : 317. 1 : 'a piece of wood used for cleaning the teeth' (?).

दभ्रमिश्र XXVI. 32 : 319. 1 : श्यामुलकानामु ह दभ्रमिश्राः कम्बला भवन्ति । श्यामुलकानामूर्णाभिरीषन्मिश्राः सीताः (r. प्रोताः) कम्बला भवन्ति । श्यामवर्णा दभ्रकाणामूर्णाभिः कृताः कम्बला इत्यन्ये । श्यामुलशब्दार्थ एषो ऽजिनशब्दार्थः ।

दर्भण subst. VI. 25 : 186. 11; VI. 27 : 190. 3 : दर्भणम् सूचिम् ।

दर्भनाडी VI. 12 : 169. 3, 4; XII. 9 : 97. 12, 15 : दर्भमूलम् ।

दर्व XV. 19 : 224. 11.

दर्विहोमाकारम् adv. X. 53 : 55. 16 : सर्वान्दर्विहोमधर्मान्कृत्वा ।

दशपेय XII. 18 : 115. 4; XXVI. 3 : 274. 14; 275. 4.

दशमास्य XVI. 16 : 262. 12.

दशहविस् (sc. इष्टिः) XV. 17 : 221. 10; XXVIII. 1 : 343. 14.

दशात्मक XXVII. 10 : 335. 7 sqq.; XXIX. 13 : 388. 9.

दा c. उत्-प्र VI. 30 : 194. 12, absol. to उत्प्रयच्छति ।

दाक्षायणयज्ञ XVII. 51 : 331. 7; XXI. 1 : 69. 11; XXIII. 17 : 177. 7; XXIV. 4 : 188. 1; XXVI. 22 : 303. 11, a kāmya darśapūrṇamāsa.

दारव्यतिक्रम XXVIII. 1 : 344. 12; XXVIII. 2 : 347. 13.

दारुणसंयुत IX. 6 : 273. 14 : दारुणसंयुतानि पिष्टानि संयुत्य । खरसंवर्तितानि पिष्टानि संयुत्य the Vivaraṇa; it is more probable that दारुणसं॰ is equivalent to सुसंयुतानि, cp. gaṇa kāṣṭhādi on Pāṇ. VIII. 1. 67.

दार्ढ्यवृक्ष XXII. 5 : 124. 10; XXII. 6 : 126. 6; XXII. 13 : 135. 11 : दार्ढ्येन युक्तो वृक्षस्तस्य विकारो दार्ढ्यवृक्षः खादिरादिः; we expect rather दार्ढवृक्ष or दार्ढवृक्ष्य ।

दार्वाचित XV. 14 : 218. 5; XV. 19 : 223. 18; XVIII. 40 : 391. 2, 6.

दाशतय XXIV. 13 : 198. 2, see ṚS. IV. 18. 13; XXV. 4 : 232. 8, see ṚS. X. 47. 6.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दिच्चतीकाश VI. 1 : 156. 11 ; XV. 1 : 204. 11 ; XXV. 5 : 233. 6 : दिच्चु क्षतातीकाशा द्वार एवातीकाशा यस्याः सा दिच्चतीकाशा ।
दिव् X. 9 : 8. 8 : दीव्यन्त ऋषभम् । अचक्रीडनेन पराजितादृषभं गच्छन्ति Ms. ; देविला जिला गच्छन्ति Viv.
दिश् c. उप-अति XVIII. 34 : 383. 10.
दिशांप्रतीच्या XXIV. 37 : 223. 16.
दीक्षितव्रतिन् XXVI. 3 : 274. 14.
दीक्षितावकीर्ण XVIII. 24 : 372. 11.
दीर्घभक्ष VII. 15 : 224. 13 ; VIII. 4 : 239. 17 ; VIII. 12 : 250. 13 ; XXI. 20 : 106. 2 ; XXV. 20 : 252. 7 ; XXV. 22 : 254. 3.
दीर्घसोम VI. 28 : 192. 9 : दीर्घसोमे द्विरात्रादौ उक्थ्यादौ वा ।
दुरवगत XVIII. 12. 357. 1.
दुराश XVIII 37 : 386. 10 ; XVIII. 38 : 388. 7, name of an ekāha.
दुर्गा (sc. आकृतिः) XXVIII. 10 : 360. 9.
दुर्णाश XVIII. 38 : 388. 8 ; 389. 1, name of an ekāha.
दुर्भग XXVI. 1 : 271. 13, as expl. of परिवृक्ति ।
दूर्वाग्रन्थि XXI. 24 : 112. 12.
दूर्वेष्टका X. 32 : 29. 19 ; XXII. 5 : 124. 7.
दृह् c. वि XVIII. 13 : 357. 14.
देवताभ्यावर्तिन् XXIV. 6 : 189. 12, 13 : देवतार्थमावर्तते देवताभ्यावर्ति Viv., see also Veṅk. as cited s.v. सर्वपृष्ठ ।
देवपुर् XV. 19 : 224. 2 : a kind of shed (?).
दैक्ष XXV. 7 : 235. 9, 11.
दोह (sc. स्तुतस्य, शस्तस्य) XIV. 9 : 168. 7 sqq., 169. 1.
द्युतिरानन्त्य XXVIII. 4 : 352. 8.
द्रप्सानुमन्त्रणीय XIV. 4 : 158. 17, viz. T.S. III. 1. 8. *d*: XIV. 5 : 160. 12, viz. T.S. III. 1. 8. *d* and III. 1. 10. *c–e* ; XXV. 18 : 249. 7.
द्रु c. अनु II. 21 : 68. 1, 3, 4 ; XXI. 8 : 84. 7.
c. सम्-अनु XIV. 16 : 181. 1, 17 ; XX. 6 : 16. 10.
द्रोणचित् XVII. 29 : 308. 3, 5 ; XVII. 30 : 309. 7, 10 ; XXX. 17 : 409. 13 ; XXX. 18 : 411. 5 ; XXX. 21 : 414. 3.
द्वादशप्रूप् XXVI. 8 : 282. 14, cp. अष्टाप्रूप् ।
द्वादशोद्याम adj. X. 12 : 12. 1.
द्वार्वाङ्क VI. 25 : 186. 11, 14 ; VI. 27 : 190. 3, 6 and often : द्वारस्थूणा ।
द्विखुर XXIV. 5 : 189. 8.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

द्विदेवत्यानां चर्या XIV. 10 : 171. 6 (T.S. III. 2. 10. *n–p*), see Baudh. VII. 12 : 218. 18 ; 219. 13 ; 220. 4.
द्विनाराशंसम XXV. 22 : 254. 1.
द्विपशु XXVI. 1 : 271. 3 and elsewhere.
द्विप्रवर II. 3 : 36. 9 : एकस्मिन् गोत्र उत्पन्नो ऽपरस्मिन् गोत्रे दत्तः Veṅk.
द्विव्रीह्योदन XXIV. 15 : 199. 10.
द्वियोग XV. 24 : 228. 13 ; XVIII. 20 : 366. 10 ; 367. 7.
द्विरायास II. 9 : 48. 8, 9 : 'taking twice.'
द्विश्रेणि XI. 3 : 67. 12, 15 ; XXII. 14 : 137. 1.
द्विस्राव XXVI. 10 : 285. 4, cp. त्रिस्राव ।
द्विःस्वाहाकारम् absol. XXIII. 7 : 159. 3.
द्व्यश्रि VII. 8 : 213. 12 : द्विकोणम् ।

ध ।

धनुर्धि XVIII. 24 : 372. 1.
धनुर्वेष्टि XI. 2 : 65. 4 (see crit. note) ; XXII. 13 : 136. 5.
धर्म XXIV. 2 : 185. 19 : तेषां पञ्चानां पृथग् धर्माः । ओषधस्यावहननादयः । पयसो दोहनादयः । पशोरुपाकरणादयः । सोमस्य क्रयाभिषवादयः । आज्यस्य विलापनोत्पवनादयः ।
धा c. अनु-नि XXIII. 17 : 177. 11 ; caus. XXII. 3 : 121. 10.
c. वि-उप-नि XXV. 6 : 234. 1 : समीपे स्थापयित्वा ।
c. सम्-नि pass. X. 31 : 29. 2 : संनिधीयेरन् लग्ना भवेयुः ।
c. प्रति pass. X. 12 : 11. 12 : अपरपक्षः प्रतिधीयते । दधातीर्धारणार्थस्य धार्यते दीक्षणीया । अपरपक्षमुदस्यतीत्यर्थः । This is probably *not* the meaning.
c. अभि-वि XIV. 15 : 179. 7 : ब्राह्मणाभिविहिताः ब्राह्मणोक्ताः ; XXIV. 16 : 200. 14 : तमभिविदधीत । तमवकाशम् । अवकाशमभिलक्ष्य अवकाशं प्रतीक्ष्य, etc. Veṅk. ; XXIV. 21 : 205. 5 (but see the crit. note) ; XXIV. 38 : 225. 2 ; XXVI. 2 : 274. 3 ; XXVI. 22 : 302. 5 ; XXVI. 33 : 321. 3.
c. सम् IX. 9 : 277. 13 : संधाय । पादौ समस्य बद्ध्वा ।
c. अनु-सम् IV. 2 : 110. 14 : एकस्फ्यया लेखयानुसंधेहि । अविच्छिन्नां कुरु होटस्थानादारभ्य तस्यानु लेखामविच्छिन्नाग्रां कुरु यावदसौ तिष्ठतीति ।
धातुशः XX. 11 : 25. 10.
धामन् X. 59 : 61. 7 ; XI. 13 : 82. 8 ; XII. 16 : 111. 2 ; XII. 18 :

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

114. 15; XV. 18 : 223. 10; XV. 36 : 241. 11; XVII. 2 : 284. 13; XVIII. 22 : 369. 8 : स्वे धामन्। स्वस्थाने।

धाव् c. अभि caus. XV. 5 : 209. 6; XV. 6 : 210. 2; XV. 24 : 228.8.
c. अति-आ XVI. 3 : 248. 7.
c. सम्-प्र VI. 2 : 157. 16; VI. 3 : 159. 1 : संप्रधाव्य शोधयित्वा।

धू c. उत् IX. 18 : 293. 16, see crit. note.

धूनन XX. 3 : 10. 7.

धेनुकरण XXV. 30 : 264. 6.

धौरेयशम्या XX. 26 : 57. 11.

ध्रुवगोप II. 3 : 37. 2; XVII. 18 : 298. 4; XVII. 19 : 299. 2 : ध्रुवस्य रक्षिता।

ध्रुववन्त् XVII. 2 : 284. 17 and elsewhere : ध्रुववद्भिरस्विरित्वा। ध्रुववत्संसृष्टे-स्विरित्वा।

ध्रुवस्य चर्या XIV. 9 : 169. 3 : उक्ता ध्रुवस्य चर्या (T.S. III. 7. 8. *n–s*) see Baudh. VIII. 14 : 254. 18; VIII. 15 : 255. 16. sqq.

ध्वंस् c. प्र caus. med. (obj. हस्तौ) IV. 11 : 126. 18; 127. 1, 5; XIV. 13 : 176. 1.

ध्वाङ्क्षावमृष्ट XIV. 9 : 167. 8.

ध्वान XX. 15 : 32. 12.

न।

नक्षत्रपथ X. 46 : 45. 8.

नक्षत्रप्रयोग V. 1 : 128. 2.

नक्षत्रसत्त्र XXVIII. 4 : 352. 7.

नक्षत्रेष्टि XXVIII. 3 : 348. 6.

नखकृत् XV. 13 : 218. 4; XV. 16 : 220. 6.

नखनिभिन्न XXVI. 6 : 279. 5.

नभ्यस्थ VI. 25 : 185. 13 : नभ्यस्थयोः। नभ्येन स्थितयोः। नभ्यम् अक्षो यस्मिन् फलके प्रोतः। मध्यमम्।

नम् c. अव caus. IX. 3 : 267. 18 : अवनाम्य मुखानि। अन्यतो मुखानि कृत्वा।

नलद XXIV. 14 : 199. 2 : नलदस्रजः अवकास्रज इत्यर्थः। नलदो मालेत्यन्य। स्मृतानामेव तदुच्यते।

नष्टारणीक III. 3 : 72. 1; XX. 19 : 42. 7; XXIV. 19 : 204. 4.

नाकसद् X. 45 : 43. 3; XXX. 5 : 398. 1; XXX. 7 : 400. 1.

नागदन्त XXII. 19 : 143. 16.

नानांशिन् XII. 15 : 109. 3, 9.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

नानाप्रयन XXVII. 3 : 325. 7.

नानाबर्हिस् XII. 2 : 86. 16 ; XIII. 1 : 119. 13.

नानावृच्च्य (Var. ०वृच्चीय) II. 7 : 44. 7 ; II. 18 : 63 : 16 ; X. 12 : 12. 4 ; X. 14 : 14. 4 ; X. 50 : 51. 14 ; X. 52 : 55. 2, 3 ; XII. 9 : 98. 13 ; XVII. 31 : 309. 13 ; XVII. 8 : 350. 4.

नानाग्रास XI. 4 : 69. 2, 3 : नानाग्रासाः । नानास्वधितयः ।

नानास्वरु XI. 4 : 69. 2.

नाराशंस pravare : 465. 11.

नाराशंसी (sc. ऋक्) X. 11 : 10, 11 ; 11. 1 : T.S. IV. 1. 8. *c*.

नारिष्ठ (sc. होम dual) XXIV. 29 : 214. 17, cp. Āp. II. 20. 6.

०निकोत in स्वयमातृण्णानिकोत X. 27 : 26. 5 ; XXV. 30 : 263. 12 ; हिरण्येष्टकामण्डलेष्टका रेतःसिगिति (cp. X. 31 : 29. 9.14) Viv.; स्वयमातृण्णाद्धिरण्मयपुरुषार्थचक्षुःश्रोत्रप्राणमुखाख्यसप्तच्छिद्रस्य सदृशस्वयंसंपन्नसप्तच्छिद्रवति Ms.

निच् c. उप II. 9 : 49. 1 (also gṛhs. I. 1 : अथ यच्छूलेषूपनिच्य गव्यानि अपयन्ति स शूलगवः). The author of the Vivaraṇa, who seems to read उपनीच्य (as do also some of the MSS. of the gṛhs.) explains : उपनिच्य निवेश्य । निवेशनार्थ ईचतिर्द्रष्टव्यः । अनेकार्था धातव इति ; Āp. VII. 22. 9 has प्रणीच्य ।

निग्राभ VII. 6 : 208. 4 sqq.

निग्राभ्य VII. 5 : 205. 7 : निग्राभ्यास्तु (अप्सु) निग्राभवतीषु ।

निग्राभ्यास्तु वाचनम् XIV. 4 : 158. 5 : उक्तं निग्राभ्यास्तु वाचनम् (T.S. III. 1. 8. *a*) see Baudh. VII. 5 : 205. 7.

निघ्र I. 18 : 27. 6 ; I. 20 : 30. 15 ; V. 15 : 149. 4 ; cp. अवघ्र ।

नित्यवत्स V. 10 : 142. 8 : नित्यवत्सायै जीववत्सायाः । अन्ये आत्मार्थ एव वत्सो यस्याः सा नित्यवत्सेति ।

निदान XVIII. 30 : 379. 8 ; XVIII. 45 : 400. 2 ; XVIII. 47 : 405. 1, 3 ; XIX. 6 : 425. 5 ; XXVI. 29 : 312. 5.

निपत् subst. VI. 8 : 163. 9 : निपतः काले । निपतनं निपत् संपदादिपाठात् भावे क्विपि (Pāṇ. III. 2. 61) शयनस्य काल इत्यर्थः ।

नियतपान XX. 16 : 35. 13 see crit. note.

निरमण XV. 1 : 205. 1 ; XV. 7 : 212. 4, cp. Śatap. Brāhm. XIII. 4. 2. 5.

निरयवन्त् XIX. 10 : 432. 7, designation of the iṣṭakās laid down with Taitt. Ār. I. 8. 5–6 (१४–१७).

निर्णाम XXX. 10 : 464. 6, 7 : 'the bending (of a wing).'

निर्जय adj. XII. 12 : 103. 12 ; XII. 16 : 110. 6 : निर्जयेन जेतव्येन ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

निर्दश fem. XXIII. 1 : 149. 5 : 'a woman, for which the ten days of aśauca are passed' : अशौचदिवसेषु अतिक्रान्तेषु ।

निर्देश XXIV. 1 : 185. 17 ; as an example the Vivaraṇa cites : अग्नये त्वाग्नीषोमाभ्याम् (T.S. I. 1. 8. *f*) ; शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्यायै (T.S. I. 1. 3. *a*).

निर्बाध (एकविꣳशतिनिर्बाध) X. 12 : 12. 4 : एकविꣳशतिपुलकम् ।

निर्मन्थ्य adj. XX. 17 : 37. 13 and elsewhere.

निर्ह्रार (var. निर्ह्रास) XXX. 2 : 392. 1.

निवेष्य XII. 8 : 97. 10 ; XXVI. 2 : 272. 9 : निवेष्याः स्थावराः ।

निष्क XI. 1 : 63. 7 ; XII. 2 : 87. 5, 7 ; XV. 2 : 205. 8 ; XV. 4 : 208. 4, XV. 15 : 219. 14 ; XV. 38 : 243. 14 ; XVIII. 38 : 388. 9 ; XXIII. 18 : 180. 1 : निष्कान् । अर्धचन्द्राकृतीनाभरणविशेषान् ।

निष्करज्जु XI. 6 : 72. 5 ; 73. 7 ; XII. 7 : 95. 4, 16 : निष्कसहिता रज्जुः ।

निष्कास V. 9. 9 : 140. 10 ; VIII. 21 : 262. 7 ; XXV. 2 : 230. 1.

निष्पुरीष XXVI. 5 : 276. 8 : निर्गतपुरीषः । शुद्ध्युपलक्षणार्थमेतत् ।

निष्यन्दनवन्त् IX. 5 : 271. 18 : निष्यन्दनवन्तम् । उदकनिर्गमनमार्गवन्तम् । XIV. 26 : 198. 12 : परिष्यन्दं निष्यन्दनवन्तं कृत्वा तदेनं निनयन्ति । परिखाकारं कृत्वा मध्ये खनितां परि[तः] सर्वतः प्रणव(r. प्रवण ?)मार्गवन्तं कृत्वा मध्ये निनयति (thus, singular, the Viv.) ।

निहनन XX. 28 : 62. 17 ; XXI. 14 : 95. 11, nom. act. to निहन्ति ।

नी c. उप-अति XVII. 14 : 295. 11.

c. वि-अव XI. 12 : 81. 10 ; XI. 13 : 83. 11 ; XXV. 20 : 252. 1 ; XXVI. 14 : 291. 14.

c. अति-आ XXVI. 24 : 306. 2.

c. उत्-आ IV. 6 : 118. 7 ; XXII. 8 : 127. 14 ; XXII. 20 : 144. 10 ; XXIII. 9 : 163. 3, 4 ; XXVI. 32 : 316. 12.

c. वि-उत् XII. 20 : 92. 14 (obj. दिशः).

c. अनु-नि XXIII. 3 : 152. 2.

c. उप-नि II. 9 : 48. 2.

c. वि VIII. 1 : 234. 13 : तदेव सद्विनयन्ति । पूर्वमेव मन्त्रं विहृत्य नयन्ति । desid. act. XVIII. 45 : 401. 2.

नीत part. to नयति XVIII. 30 : 379. 13 ; XVIII. 41 : 393. 7 ; see also उभयनीत and the next word.

नीतदक्षिण XXIV. 13 : 197. 7 : न नीतदक्षिणं याजयेत् । दक्षिणानयनानन्तरं यस्य कस्य चिदृत्विजो ऽनुपपत्तौ सत्यां तस्यार्त्विज्यं न कुर्यादित्यर्थः Veṅk. ;

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दक्षिणादानोत्तरकालम् Viv.; but नीत probably is part. not to नयति but to न्येति; cp. the foregoing word.

नीतमिश्र XIV. 29 : 202. 6; the word is explained by the Sūtrakāra himself, see the following passage.

नु c. प्र XIV. 10 : 170. 9 : प्रणौति । यदा होता प्रणवं करोति ।

नुद् c. उप-आ XII. 18 : 114. 2 : वारयन्ति ।

नेदीयस् II. 19 : 66. 10 : प्लुते नेदीयसि वा । उदक एव प्लुतप्राये ।

नेष्टाविद्ध XVII. 44 : 325. 7, here and equally in gṛhs. I. 3, corrupt; the mantra was originally : निष्ट आविद्धं कृन्तामि, cp. Drāhy. XII. 1. 19 with the comm. of Dhanvin.

नैमार्जन XVIII. 2 : 344. 4.

नैष्ट्रायन XVII. 45 : 326. 8 sqq; XXV. 24 : 256. 18.

नैष्ट्र XVIII. 49 : 407. 11, 13.

नौमण्ड XVIII. 46 : 402. 9. 'ship-board' (?)

न्यञ्चन XXX. 1 : 390. 1, 2, 11, 12.

न्यूह्वन XXIII. 10 : 165. 3.

प ।

पक्षस् XI. 7 : 75. 8; XVIII. 10 : 554. 5; XVIII. 17 : 363. 3; XVIII. 24 : 372. 2; XXV. 34 : 270. 1 : रथस्य पक्षसी । रथचक्रे ।—XXVI. 16 : 296. 4; XXVI. 17 : 296. 7 'half.'

पक्षोपप्लष X. 24 : 22. 11, 13, 15 : पक्षोपप्लवे : पक्षान्ते; probably the correct reading is पक्षोपह्वय, cp. उपह्वय supra and प्रह्वय, असंह्वय in PW.

पचन IX. 3 : 268. 22; 269. 5, 7; X. 6 : 6. 5, 11, 15; XXII. 2 : 119. 5 : पचनं करीषादि Viv.; पच्यते ऽनेनेति पचनं करीषकाष्ठादि Ms.; 'fuel.'

पञ्चचितीक XXII. 4 : 122. 1, 3.

पञ्चचोड X. 45 : 43. 5; XXX. 5 : 398. 1; XXX. 7 : 400. 1 : a kind of iṣṭakā.

पञ्चतय XXIV. 1 : 185. 1 : पञ्चतयेन पञ्चावयवा अस्य वक्ष्यमाणस्य समुदायस्य पञ्चतयः Viv.; पञ्चावयवा यस्य स पञ्चतयस्तेन पञ्चतयेन पञ्चावयवयुक्तेन समुदायेन पञ्चभिः साधनैरिति यावत् Venk.

पञ्चदशसामिधेनीक XX. 18 : 39. 4; XX. 22 : 49. 3; XXIII. 1 : 147. 2; XXVI. 4 : 275. 11.

पञ्चबिल (viz. चरुः) XXIV. 27 : 213. 1, 3.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पञ्चवल्लि XXI. 7 : 81. 10.

पञ्चशारदीय XVIII. 11 : 354. 11 ; XXIV. 10 : 193. 13, name of an ekāha.

पञ्चहविस् (viz. इष्टिः) XXVI. 26 : 308. 6.

पञ्चावत्तिन् XX. 5 : 15. 13 ; XX. 7 : 17. 11 ; XX. 13 : 29. 8 ; XX. 29 : 65. 2, 3.

पञ्चिक XXVI. 22 : 303. 6.

पञ्चेध्मीय XII. 4 : 88. 17 ; XXII. 16 : 140. 16.

पट् c. उत् caus. XXVIII. 7 : 355. 12.

पड्वीश XV. 15 : 220. 5 ; XV. 38 : 244. 1.

पत् c. अभि caus. VI. 2 : 158. 11 ; XXI. 8 : 83. 5 : अथैनꣳ सव्ये पाणावभिपात्य । एनं यजमानमात्मनः सव्ये पाणावभिपात्य सव्यं पाणिं ग्राहयित्वा Viv. ; आधारत्वेन ग्राहयित्वेत्यर्थः Keś. ; cp. Śatap. Brāhm. V. 3. 3. 11 : अथैनं दक्षिणे बाहावभिपाद्य ।

पतंग XXVI. 11 : 288. 9 : वृषत उ पतंगः । वृषतः शुक्लपक्षयोः पतंग आसीनस्य न शुक्लत्वम् । उशब्दो निपातः । एक इत्यर्थः ।

पतन्तक XXVI. 3 : 275. 7 : a modification of the rājasūya.

पत्त्रनाडी X. 47 : 47. 11 ; XIX. 2 : 417. 12 : पक्षिपक्षबुध्नसुषिरेषु ।

पत्नीयजुस् XIV. 22 : 190. 10 : उक्तानि पत्नीयजूꣳषि (TS. III. 5. 6), see Baudh VI. 5 : 160. 19 ; VI. 3 : 159. 5 sqq. ; I. 20 : 31. 10 ; VII. 3 : 203. 1 ; VII. 3 : 203. 10 ; VIII. 14 : 255. 5.

पत्नीशाल VI. 1 : 156. 13 etc., always as a neuter ; once fem. : XXIX. 11 : 385. 8.

पत्नीसंयोजक adj. XX. 10 : 23. 9.

पद् c. सम् caus. XVII. 31 : 311. 1 : संपादयति । स्तृङ्करोति शय्यादीन्यपि प्रक्षिप्य ।

पदाक्षण्या XIX. 1 : 415. 5. 7.

पदाशय VI. 13 : 170. 10 ; X. 2. 20 : पदस्थानम् ।

पद्धरण adj. VI. 10 : 166. 12 ; VI. 12 : 169. 9 ; VI. 13 : 170. 4 : स्थाली पद्धरणी । पदपांसुधारणी ।

पद्व XVIII. 43 : 395. 9 ; XXV. 33 : 320. 3 : a certain very high number, r. perhaps वद्व ?

पयःप्रोक्ष X. 27 : 26. 1. 8 ; XXII. 6 : 125. 8 : पयःप्रोक्षं चाज्यप्रोक्षं च । पयश्चाज्यं च प्रोक्षणार्थे ।

पयोहोत्र XXIV. 30 : 216. 3.

परक्षेत्र II. 3 : 36. 9 : जारजातः Viv. ; परक्षेत्रे जारेणोत्पन्नः Veṅk. ; probably the reading of Tr. पा॰ is preferable.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

परिक्षय्य XVII. 29 : 308. 3, 5, 9, 13.

परिकेश्य XVIII. 1 : 343. 5.

परिक्री XVIII. 23 : 370. 13; XXIII. 18 : 179. 8; XXVI. 32 : 318. 4, 7 : a var. of the sadyaskrī.

परिखातिक्रान्त II. 3 : 36. 7; XXIV. 13 : 197. 8 : परिखा मर्यादा। अतिक्रान्तमर्यादाः। अन्ये समुद्रयायिन इति Viv.; समुद्रयायी Veṅk.

परिगृह्यवन्त् X. 51 : 54. 1 : परिगृह्याशब्दवती (TS. IV. 6. 3. *f*, *g*).

परिघर्म्य IX. 5 : 271. 11; IX. 12 : 282. 9; IX. 13 : 284. 3; XVIII. 24 : 371. 10 : घर्मस्य परितो वर्तमानं महावीरादि घर्मार्थम्।

परिचाय्य XVII. 29 : 308. 9, 12; XXX. 18 : 411. 6, 7 : a manner of building the 'agni.'

परिधान XIV. 4 : 156. 13 : उक्तमौदुम्बराणां महापरिधीनां परिधानम्। युनज्मि ते इत्यादि (TS. III. 1. 6. *c*, *b*) see Baudh. VII. 1 : 200. 17.

परिनक्षत्रम् adv. XX. 1 : 3. 2 : परिगतनक्षत्रमतिरोहितनक्षत्रावस्थायाम्।

परिप्लव adj. VI. 6 : 163. 8 : तस्यैते यजुषी परिप्लवे आवर्तेते निमित्तसंनिधाने (॰संनिपाते Keś.) : 'returning.'

परिप्लु VII. 7 : 211. 18; VII. 8 : 212. 12; VII. 16 : 228. 4; VIII. 2 : 235. 14; VIII. 7 : 242. 15; XVIII. 36 : 385. 15 : द्रोणकलशे परिप्लु पात्रं प्रास्य परिप्लवमानं तस्मिंस्तिष्ठतीति सोमग्रहणार्थं दारुमयं पात्रं; Āp. : परिप्लवा।

परिभोजनीय I. 2 : 3. 10 : सर्वत्रोपभोगार्हाणि Sāy.

परियष्टृ XXVII. 5 : 329. 6.

परिलेपन XX. 16 : 36. 13.

परिवहण XXI. 12 : 91. 7.

परिवाद XVIII. 34 : 384. 11.

परिवित्त, परिविन्न, परिविविदान XXVII. 5 : 329. 4, 5.

परिशायन XX. 6 : 16. 13; XXI. 13 : 93. 14; nom. act. to परिशाययति; the meaning here and dhś. I. 14. 7 is not 'vollständiges Untertauchen' (thus the Petersb. Dict.) but 'keeping, preserving.'

परिश्रयण V. 11 : 143. 19; V. 12 : 146. 5; V. 15 : 150. 12; VIII. 9 : 245. 9; VIII. 20 : 262. 4; XV. 22 : 226. 4; XV. 30 : 235. 5 : परिश्रीयते ऽनेनेति परिश्रयणं वस्त्रकटकिलिञ्जादि।

परिषवण XX. 2 : 7. 12, nom. act. to परिषौति : क्षशादि (r. कुशादि ?)-स्तम्बस्याश्वपश्वादिना परिग्रहः।

परिषेवण XVIII. 24 : 371. 15.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

परिष्कन्दम् absol. XVIII. 24 : 372. 6.

परिष्यन्दम् absol. XIV. 26 : 198. 12 : see under निष्यन्दनवन्त् ।

परिष्वङ्गपरम IV. 1 : 108. 9 : पराकाष्ठापरिष्वङ्गः Viv.; एकहस्तः परिष्वङ्गः Keś.

परिस्वजिन् XVIII. 1 : 343. 3, 4.

परिहारसू XXIV. 38 : 225. 5 : परिहारसूरित्यस्या अर्धसंवत्सरं (॰त्यस्यार्थं सं॰ another copy) सूत्वापरस्मिन् प्रसूयते । अन्य आहुरेकस्मिन् पुमानेकस्मिन् स्त्रीवत्सो यस्याः सेति ।

परिहोम XX. 19 : 42. 1; XXI. 15 : 98. 8; XXI. 25 : 115. 4; XXII. 12 : 134. 12 : the offering on both sides (i.e. before and after).

परीज्या XXI. 23 : 111. 13; XXV. 22 : 254. 5.

परीन्ध II. 14 : 56. 4; V. 1 : 129. 10 : परीन्धेन सर्वतो ऽग्निना ।

परोच्चोपस्थान XXIV. 30 : 216. 6.

पर्जन्य XXIV. 25 : 210. 14.

पर्णसेव V. 11 : 143. 19; V. 15 : 149. 7; 150. 12; XIV. 13 : 176. 9, 12 : पलाशवृन्तः ।

पर्यवलोपम् absol. VI. 20 : 179. 1 : एकदेशमेकदेशं गृहीत्वा ।

पर्यवेतरात्रि adj. XVIII. 44 : 397. 7.

पर्याज्य XXI. 13 : 93. 7 : परिगतं याज्यं यागं वा प्रधानं यागसंबन्धम् । stands for परियाज्य, cp. the next word.

पर्याण subst. neuter XXI. 10 : 87. 3, stands for परियाण, cp. अपर्याण ।

पर्यारिन् XV. 7 : 211. 14 : 'going round' (according to the course of the sun, in opposition to अनृणया).

पर्यारिन् XXIV. 38 : 225. 5, cp. TS. II. 1. 4. 7.

पर्युपस्तारम् absol. X. 53 : 55. 16.

पर्युपोषण XIV. 13 : 175. 12 : उक्तं पर्युपोषणम् (TS. III. 7. 8. *b*) see Baudh. IV. 11 : 126. 14.—XX. 31 : 87. 18.

पल्व XVIII. 43 : 395. 9; XXVI. 33 : 320. 3 : a certain very high number.

पल्व XX. 6 : 15. 17 : पलालवलितरूपर्युपरि वेष्टितः Viv.; पल्वं निरुप्तहविराश्रयं शूर्पम् Sāy.; also pi. sū. I. 14 : 20. 14.

पवमान VII. 8 : 212. 16; VIII. 2 : 236. 6; VIII. 11 : 248. 1; XV. 17 : 222. 4 : उदञ्चो ऽभि पवमानꣳ सर्पन्ति । उदङ्मुखाः पवमानमभि पवमानलक्षितं देशम् आस्तावं गच्छन्ति ।

पवित्र XXVI. 3 : 275. 1, name of an ekāha (in the rājasūya).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पवित्रेष्टि XXVIII. 2 : 345. 2; 348. 3.

पशुबन्धयाजिन् XXIV. 11 : 195. 5.

पशुश्रपण VI. 29 : 193. 17.

पष्ठौही VII. 4 : 205. 4 and elsewhere : गर्भयोग्या अगृहीतगर्भा ।

पाजक XVII. 31 : 310. 9 : पाजके चतुरश्रचक्रे । काञ्जिकायां वा ।

पात्नीवत XIV. 21 : 190. 7 : उक्तं पात्नीवतस्य श्रयणम् (TS. III. 5. 5. *b*) see Baudh. VIII. 14 : 254. 6.

पादकिख XXVI. 22 : 303. 6.

पापाय् XVIII. 26 : 375. 4.

पार्थ XVIII. 49 : 408. 5, name of an ekāha.

पाशुबन्धिक fem. ०की IV. 1 : 108. 13; XXI. 6 : 79. 4; fem. ०का XXX. 3 : 394. 7.

पिङ्ग्र XXIV. 21 : 205. 9, see crit. note.

पिञ्जोला XVI. 20 : 266. 9; XVI. 21 : 267. 9; 268. 2; XXVI. 17 : 297. 1, 2.

पिण्डी subst. XIII. 38 : 146. 15; XIII. 39 : 147. 5; XIII. 40 : 148. 9.

पितापुत्रीव XXV. 13 : 242. 8.

पितामहा (viz. आहुतिः) XXVIII. 10 : 361. 7.

पिन्व् caus. IX. 9 : 277. 15; 278. 1 : पिन्वयति दोग्धि ।

पिलकावन्त् VII. 6 : 209. 18 : पिलकावत् पुलकवदित्यर्थः, cp. अष्टापिलक and सपिलक ।

पिष् c. उत् XV. 30 : 235. 18.

पिष्टोद्वपनी I. 4 : 6. 5.

पुण्डरिस्रजिन् XII. 17 : 112. 11; XXII. 20 : 144. 10.

पुत्रिकापुत्र II. 3 : 36. 8, here probably a subdivision of the Ātreyas is meant, cp. the Laugākṣipravara : पुत्रिकापुत्राण्या-ख्यास्यामो हालेयवालेयकौद्रेयवामरथ्य०, and thus also the Mānavapravara. The word has the usual meaning XXIV. 32 : 218. 5.

पुनरभ्यास XXVI. 12 : 290. 7.

पुनरालम्भ XXVI. 12 : 290. 7; XIV. 9 : 168. 12 : यज्ञस्य पुनरालम्भः TS. III. 2. 7. *m*.

पुनराहारम् absol. I. 12 : 18. 13 : अनुद्यच्छन्नेव पुनराहृत्याहृत्योद्यच्छन्निति ।

पुनरुत्सृष्ट III. 1 : 69. 5; III. 3 : 70. 17 : अव (var. वि) शीर्ण दौर्बल्यात् ।

पुनरुत्स्यूत III. 1 : 69. 4; III. 3 : 70. 16; XXIV. 18 : 202. 10 : तन्तुभिः पुनर्निष्कृतम् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पुनर्निष्कृत III. 1 : 69. 4; III. 3 : 70. 16; XXIV. 18 : 202. 9 : शीर्णं पुनः संस्कृतम् Viv.; पुनः संस्कृतः शिथिलीभूतो रथः Veṅk.

पुनश्चिति XVII. 17 : 297. 4; XVIII. 14 : 89. 29.

पुरश्चरण II. 6 : 41. 8.

पुरस्तात्स्वाहाकृति adj. XXIV. 36 : 223. 2.

पुरस्ताद्भाग VI. 14 : 171. 1 : पुरस्ताद्भागशब्दवान् मन्त्रो यास्विष्टिषु ताः पुरस्ताद्भागाः।

पुरस्ताल्लक्ष्म XXVI. 4 : 276. 4.

पुरुषमेध XXIV. 11 : 194. 5.

पुरुषास्थ XVIII. 36 : 385. 11; XXIII. 18 : 179. 11, cp. AV. v. 31. 9.

पुरोदक II. 2 : 26. 3 : प्रागुदकम्।

पुरोहितप्रवर XXIV. 28 : 213. 8.

पू; The optat. पुनुयात् is remarkable XX. 6 : 16. 8; XX. 10 : 23. 15, 17 and often in the Dvaidha and Karmānta.

पू c. सम् caus. XVII. 33 : 312. 4 : संपवय्य गालयित्वा।

पूगशः XI. 6 : 73. 7; XII. 7 : 95. 16 : संघशः।

पूतितृण X. 13 : 13. 1; XIV. 13 : 176. 9, 12 : पूतितृणानि जीर्णतृणानि Ms.; पूतीकतृणानि Viv.

पूर्णदर्व्य or पूर्णदर्व V. 10 : 142. 5; XV. 10 : 215. 14; XVII. 57 : 337. 7; XXI. 3 : 74. 14; XXI. 6 : 79. 8; XXIV. 17 : 201. 3; after all पूर्णदर्व seems to be the best attested form, see the various readings.

पूर्ववाह् II. 12 : 53. 9; XXIV. 14 : 198. 12 : युवा।

पूर्वसंस्थ XXIV. 10 : 193. 16 : पूर्वास्थ ताः संस्थास्य पूर्वसंस्थाः Veṅk.; and elsewhere : प्रधानयागात्पूर्वं क्रियमाणाः प्रयाजाः ते पूर्वसंस्थाः।

पूर्वा subst. see जरत्पूर्वा।

पूर्वाग्नि XVIII. 8 : 350. 7; XVIII. 16 : 361. 8; XVIII. 40 : 391. 5.

पूर्वाह्णिक IX. 6 : 273. 21; IX. 12 : 283. 4; read with B : पौ॰ ?

पूर्वेद्युःकाल adj. XX. 1 : 4. 11.

श्रज् c. अधि I. 9 : 12. 20; I. 10 : 13. 6; V. I : 129. 5; V. 11 : 144. 14; XIII. 25 : 136. 4; XIII. 33 : 143. 7; XXVI. 5 : 277. 2; अधिश्रणक्ति is equivalent to अधिश्रयति; Sāyaṇa gives as equivalent स्थापयति; as the Śatapatha Brāhmaṇa uses in this sense always अधिश्रयन्ति, we are tempted to regard the form अधिश्रणक्ति of Baudhāyana as a corruption; but अधिश्रञ्जन

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

and अधिपृज्यात् (XXVI. 5), and cp. Āp. XII. 28. 1 पृणज्मि, prove that the root is पृज्; cp. P.W. vol. IV, col. 570.

c. अनु XV. 5 : 208. 18, here probably equivalent to अनुपृणक्ति।

पृथ V. 5 : 133. 14; XXX. 1 : 389. 4 : name of a measure: XXI. 9 : 85. 1 : 'the palm of the hand.'

पृथिसव XVIII. 6 : 347. 16; XXIV. 11 : 194. 6, name of an ekāha.

पृथुबुध्न XI. 1 : 63. 7 : पृथुबुध्नान् विस्तीर्णमूलान्।

पृदाखु II. 5 : 39. 11, Tr. reads correctly पृदाकुनि।

पृश्नि X. 50 : 51. 15; X. 51 : 53. 18; 54. 2 : पृश्निमश्मानम्; शुक्लबिन्दुभिश्चित(r. च)मश्मानम्।

पृषदाज्य XIV. 9 : 166. 11 : उक्तं पृषदाज्यस्य...ग्रहणम् (TS. III. 2. 6. *a*) see Baudh. IV. 3 : 112. 13 sqq.

पृषित in पृषितमात्र XX. 26 : 59. 9, partic. to पृष्?

पृष्ठशमनीय XVI. 9 : 257. 1; XVI. 23 : 269. 9.

पृ (पृणाति) XXIV. 32 : 218. 1 : निपृणुयात्, as Lāṭy. III. 2. 11 and Drāhy. VII. 2. 11.

पेय plur. XVIII. 51 : 410. 15, 16; 411. 1, 14.

पैङ्गलायनिब्राह्मण II. 7 : 45. 1.

पौण्डरीक XVI. 32 : 278. 4 name of an ahīna; also Āp. XXII. 24. 8.

पौत्तिक XXVI. 6 : 280. 4.

प्यै c. अभि IX. 9 : 279. 22; 280. 5 : अभिपीपयतः। अग्नेरुपरि पीपयतः स्रावयतः।—अनुदिश्यम् आत्मानमभि आत्मनोऽभिमुख महावीरं कृत्वा अनुदिश्यमग्नावेव पीपयति स्रावयति।

प्रउगचित् XVII. 28 : 307. 7; XXX. 14 : 407. 8; XXX. 15 : 408. 2.

प्रक्रमवेला X. 30 : 28. 12; X. 31 : 29. 11; X. 33 : 30. 12, 17 : प्रक्रमवेलायां प्रक्रममात्रदेशे Ms.

प्रच्यावन XX. 29 : 63. 17; XXI. 23 : 112. 8, nom. act. to प्रच्यावयति cp. IV. 8 : 121. 10.

प्रच्छाद XXV. 30 : 264. 4; XXVI. 27 : 309. 6 : प्रस्तारः।

प्रजनन II. 6 : 43. 3 : a part of the firedrill : the hole, the योनि in the अधरारणि; this meaning also in Lāṭy. II. 5. 5 (Drāhy. IX. 1. 5), Mān. śrs. I. 7. 1. 39; cp. प्रतीचीनप्रजनन।

प्रजाति IV. 5 : 115. 10, designation of the following mantras.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रजापतेरयन XVI. 16 : 262. 14 sqq.; XXVI. 17 : 296. 14.

प्रज्ञात X. 54 : 56. 19 and often : प्रज्ञातं निधाय। परिकर्म्मिणो ऽन्यो वा यथा जानन्ति तथा निदधातीति। गुप्तम् the Viv. elsewhere.

प्रज्य XXIV. 12 : 195. 7; XXV. 4 : 231. 13 : प्रज्यमात्मानं कुर्वीत। प्रज्यं प्रगतज्यं धनुः स्वकार्यक्षमम्। तथा स्वप्रज्यमात्मानं कुर्वीत। कार्ययोग्यमिति प्रवीणादिशब्दवत् परित्यक्तरूढित्वद्योग्यत्वे वर्तते नियमद्रव्यादिभिर्योग्यम् Viv.; प्रज्यं सज्यं संनद्धमिति यावत्। तादृशमात्मानं कुर्वीत कार्यानुष्ठानसमर्थात्मा भवेदित्यर्थः Veṅk.

प्रज्योति ? XVIII. 40 : 391. 7.

प्रणवम् absol. to प्रणौति VII. 17 : 228. 12.

प्रणोद XVIII. 48 : 405. 9, name of an ekāha.

प्रतितारकम् adv. XXII. 8 : 129. 10.

प्रतिदुह् XVIII. 7 : 349. 1, 6 (neuter); the last passage presents the var. r. प्रतिधुषम्, cp. T.S. II. 5. 3. 3.

प्रतिनिर्ग्राह्य VII. 12 : 217. 8; 219. 7, 11, 20; 220. 2; XXI. 19 : 104. 9; XXV. 20 : 251. 11, 252. 1 : तस्य प्रतिरूपं तद्देवत्यं निष्कृष्य (var. निष्क्रम्य) गृह्णातीति, see also the etymology given by Rudradatta on Āp. XII. 20. 19 : प्रति निरूढा गृह्यन्त इति।—XIV. 10 : 171. 5 उक्तं प्रतिनिर्ग्राह्याणां ग्रहणम् (TS. III. 2. 10. *a*—*f*), see Baudh. VII. 12 : 218. 9, etc., VII. 12 : 219. 8, 21.

प्रतिनोद XVIII. 48 : 405. 13, name of an ekāha.

प्रतिपत्क in आज्यभागप्रति॰ VIII. 21 : 263. 6; XXIII. 14 : 173. 3, 4; XXV. 2 : 230. 3; XXV. 26 : 259. 1.

प्रतिपरिहरण XX. 30 : 65. 10.

प्रतिपद्य adv. XXVI. 11 : 287. 12.

प्रतिभक्षण XXI. 20 : 106. 11.

प्रतिलेपम् absol. X. 6 : 6. 3 : प्रतिलिप्यप्रतिलिप्य Ms.

प्रतिवसनीय V. 9 : 140. 10; VIII. 19 : 259. 13; VIII. 20 : 261. 15; XII. 4 : 89. 6 : प्रतिवसनीये वाससी स्नात्वा परिधानार्थम्। दीक्षाकालात्पूर्वंच धृते वाससी प्रतिवसनीये वाससी Keś.

प्रतिवेश adj. XXVI. 5 : 277. 9 : भूम्यनन्तराः। XXVI. 12 : 289. 12 : परस्परं संनिकृष्टाः; XXI. 3 : 74. 12; V. 10 : 142. 5 : प्रतिवेशऽ स्त्रीकुमारेभ्यः पचन्ति। चरोः प्रतिवेशं विशतीति वेशः मनुष्य स्त्री च प्रतिवेशः। प्रतिवेशः स्त्रीकुमारेभ्यो ऽपि भवति। यावानोदनस्तावन्तं पचतीत्यर्थः।—प्रतिवेशम् seems to be adverb XXIV. 32 : 218. 2 : समीपे।

प्रतिव्यूह XXVI 15 : 293. 5 : विभागः।

प्रतिषेवण XVII. 39 : 319. 1 : 'seam.'

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रतिसमेधनीय X. 21 : 19. 19 : दक्षिणतो ज्वाल्यमानं निहितमाहवनीयस् Viv.; प्रतिः सादृश्ये सादृश्यं च आहवनीयत्वेन उख्याग्नेः प्रातिभव्येन समेधनीमम् Ms.—प्रतिसमेधनीया XXII. 3 : 120. 10, sc. समित् : a piece of wood put on the fire with the mantra ये देवा ज्योतिषो० ।

प्रतिस्तोमम् adv. VII. 13 : 203. 15 : स्तोमं प्रति । यावन्तः स्तोमास्तावत्कृत्वः । चतुष्टोमो ज्योतिष्टोम इति दर्शनाच्चतुष्कृत्वः ।

प्रतिहित XII. 11 : 102. 4 sqq.; XII. 12 : 103. 7 sqq.; XII. 13 : 105. 14 sqq.; XV. 24 : 228. 16; XV. 25 : 229. 4; XV. 29 : 234. 1; XV. 30 : 235. 10; XXVI. 10 : 286. 1, also pi. sū. I. 5 : 9. 12 : प्रतिहितस्य युवराजस्य महिषीपुत्रस्य राज्ञो ऽनन्तरस्य. The meaning seems to be : he who is nearest to someone, qualified to take his place : substitute, remplaçant. In this meaning also Āp. and Kāṇva recension of the Śat. Br. (VII. 3. 2. 8.)

प्रतीचीनप्रजनन II. 16 : 60. 4 : प्रत्यग्गर्तास्, cp. प्रजनन supra.

प्रतीचीनस्तोम XII. 20 : 117. 1, 12; XXVI. 2 : 273. 3, 7; XXVI. 3 : 274. 15, 275. 4.

प्रतीज्या XX. 30 : 65. 14.

प्रत्यक्षवत् adv. XXI. 12 : 90. 6.

प्रत्यगाशीः XX. 2 : 7. 16, cp. Āp. IV. 1. 3.

प्रत्यञ्जन masc. I. 17 : 25. 13, see under उपस्थान ।

प्रत्यनीक XX. 26 : 58. 11.

प्रत्यभिमर्शन XXI. 20 : 106. 13.

प्रत्यय XXII. 2 : 118. 10 : पुनरुत्पत्तिप्रकारज्ञानम् Ms.; XXIII. 12 : 169. 7 : प्रत्ययः प्रतीयते उत्थानं येन निमित्तेन स प्रत्ययः; XXIV. 1 : 185. 1, 12 : प्रतीयते ज्ञायते विशेषो ऽनेन स प्रत्ययः प्रमाणम् ।

प्रत्ययमन्त्र XXIII. 10 : 165. 8, meaning ? The Viv. is useless.

प्रत्यवरोहणतः XI. 12 : 81. 2 (see crit. note); XVIII. 17 : 36. 11; XXII. 15 : 138. 10.

प्रत्यवसान XXI. 26 : 116. 9; XXII. 17 : 141. 7 : 'returning to one's home.'

प्रत्यवहृतशिरस् XXII. 7 : 127. 4.

प्रत्यसन XXI. 3 : 73. 5; XXIII. 16 : 175. 17.

प्रत्यानहन XXI. 12 : 91. 3.

प्रत्युपस्थान XXI. 12 : 91. 9.

प्रत्यूढपुरीष X. 48 : 48. 10 : ०रीषया अपनीतपुरीषया ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रदक्षिणीकृ X. 2 : 2. 10 ; X. 4 : 4. 13 : प्रदक्षिणी वैश्यं कुर्वते । प्रदक्षिणीकुर्वते वैश्यम् । छान्दसप्रयोगानुक्रमणत्वात् व्यवधाने ऽपि न दोषः ।

प्रदाव्य IV. 11 : 126. 16 : प्रदाव्ये तस्मिन्प्रदीप्ते ऽग्नौ । XIV. 13 : 175. 14 15 ; XIV. 26 : 198. 9 ; XX. 31 : 68. 2.

प्रद्राव XV. 6 : 210. 8 ; XV. 9 : 214. 9 : designation of the mantras contained in TS. VII. 1. 13 ; उद्द्राव Āpastamba.

प्रधि XXX. 7 : 400. 9 ; XXX. 21 : 414. 5 ; XXX. 18 : 411. 2 : 'segment' ; XXX. 16 : 408. 9, 14 : चक्रस्यान्तः ।

प्रधी (or अप्रधी ?) II. 5 : 39. 9.

प्रपथ III. 13 : 83. 18 ; III. 14 : 85. 2 ; IV. 11 : 126. 10 ; V. 9 : 140. 14 ; VIII. 20 : 261. 19 ; XVII. 28 : 316. 10 : प्रपथे संनिकृष्टे देशे or अर्धपथे ।

प्रप्लावन XXI. 24 : 113. 14 ; XXI. 25 : 113. 18.

प्रबाह्नक् I. 16 : 24. 17 ; VII. 2 : 202. 4 ; XX. 13 : 29. 1, 2 : समानस्थाने Veṅk. ; समम् Viv.

प्रमाथम् XVIII. 24 : 372. 4 ; XVIII. 45 : 398. 3.

प्ररेक X. 54 : 56. 8 ; XI. 7 : 74. 6 ; XII. 8 : 98. 9 ; 99. 9 ; XII. 11 : 102. 8 ; XVIII. 18 : 364. 12 : equivalent to संपात, cp. Āp. XVII. 19. 4.

प्रललाट X. 30 : 28. 15 : दक्षिणे प्रललाटे । दक्षिणांसस्योत्तरतो ऽन्तःशर्करम् ।

प्रवकल्ल probably adj. XV. 14 : 218. 5, of unknown meaning.

प्रवर्ग्य IX. 1 : 265. 1 ; IX. 6 : 273. 2, 9 : प्रवर्ग्यद्रव्यम् ।

प्रवर्त XIII. 31 : 140. 18 sqq. ; XVII. 39 : 317. 4 ; XVII. 41 : 321. 12 ; 322. 3 ; XVIII. 8 : 349. 16 ; 351. 1, 3 ; XVIII. 9 : 352. 15 : कुण्डलं कर्णालंकारम् ।

प्रवसथाहुति XX. 23 : 50. 1, 7.

प्रवात IX. 3 : 268. 20 ; X. 6 : 6. 3 : प्रवाते निवाते ।

प्रविदानकल्प XXIV. 32 : 218. 8, 11 not explained in the Viv.

प्रवृश्चण XXIII. 5 : 157. 4.

प्रवृञ्जन XXII. 2 : 119. 1 : अवटे स्थापनम् Ms.

प्रवृताहुति VII. 9 : 214. 19 ; XIV. 5 : 160. 15 (TS. III. 1. 10. *a*, *b*) ; XIV. 21 : 189. 20 (TS. III. 5. 5. *a*), cp. Baudh. VII. 9 : 214. 19.

प्रवेण XXVI. 5 : 278. 8.

प्रव्राज neuter subst. XVIII. 44 : 397. 10.

प्रष्टि XX. 13 : 29. 11 : प्रष्टीरेव द्वेद्वे समस्थाने Viv. ; प्रष्टीः प्रधानभूताहुतीर्जुहुत्

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यथा प्रधानमानुपूर्व्येणाहुतीर्हुत्वा सर्वासामाहुतीनां पूर्वार्धे स्विष्टकृतं जुहुया-दिति Sāy. ; XX. 20 : 44. 9 ; XXV. 33 : 268. 6.

प्रष्ठिवाहिन् XXII. 17 : 140. 19.

प्रस्तुत subst. masc. XI. 1 : 64. 13 ; XII. 1 : 83. 3 and very often elsewhere.

प्रसूमय V. 1 : 128. 7 ; XXI. 1 : 70. 1.

प्रसेक X. 50 : 51. 12 ; X. 54 : 56. 8, 12 ; XV. 35 : 239. 17 ; 240. 7 ; XXII. 10 : 132. 3, 7 : प्रसिच्यते वसोर्धारानेनेति प्रसेकः।

प्रस्कन्दन XXI. 17 : 100. 7 ; XXIV. 33 : 219. 7 ; XXV. 8 : 236. 6 ; XXV. 9 : 237. 12 ; XXV. 25 : 257. 15 ; XXV. 31 : 165. 1.

प्रस्तरपरिधि dvandva neuter IV. 10 : 125. 9 ; V. 4 : 132. 1 ; V. 9 : 140. 3 ; V. 15 : 150. 17 ; VIII. 16 : 257. 3.

प्रस्थ masc. XXIII. 5 : 155. 13 : प्रस्थयोरेव सीमान्तरितयोः (?) ; XXVI. 24 : 306. 3.

प्रस्थान XX. 14 : 32. 3, see crit. note.

प्रहुत XXIV. 4 : 187. 14 : प्रहुतः। यद्धुत्वा दीयते जातकर्मादि स प्रहुतः Viv. ; हूयते दीयते यत्र स प्रहुतः। प्रकर्षार्थकोपसर्गेण दानरूपार्थविशेष-लाभः। होमदानमात्रात्मकः कर्मविशेषः प्रहुत इत्यर्थः Veṅk.

प्राक्शस् VI. 26 : 187. 11 : अयमुष्यवत् षत्वं को ऽसावनुमान इति यथालिङ्गं समः स देश इति ; cp. उदक्शस्।

प्राचीनपुष्कर XX. 14 : 31. 10 ; XX. 16 : 33. 13, 15.

प्राच्येकादशिनी XXX. 4 . 396. 5.

प्राणग्रह XXV. 17 : 248. 12.

प्राणाहुति XIV. 4 : 157. 6 ; 158. 4, offerings with the formulas (T.S. III. 1. 7. 1) प्राणापानौ etc.

प्रायणीय XIV. 21 : 190. 8 : उक्ता प्रायणीयस्य स्रुवाहुतिः (T.S. III. 5. 5. *f*) see Baudh. VI. 10 : 167. 6.

प्रावर्गिक (sc. पयः) XX. 2 : 6. 6.

प्रासङ्ग XVIII. 35 : 385. 3 ; XXVI. 11 : 287. 13 : द्वितीयाग्रेषु युगेषु च युक्तौ।

प्रास्तकवच XV. 7 : 212. 11, equivalent to पर्यस्तक०।

प्रुष् c. वि XIV. 13 : 176. 8, see crit. note and cp. also the reading of T. at IX. 20 : 298. 1.

प्रैषवन्त् X. 55 : 58. 3 ; X. 59 : 61. 9 ; XI. 13 : 82. 10 ; XII. 16 : 111. 4, etc. : निगदवानित्यर्थः।

प्रोन्न XV. 26 : 230. 8.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रोच्चणतस् X. 10 : 10. 2, see crit. note.
प्रोच्चणीधान IV. 5 : 116. 3 ; XI. 3 : 63. 8.
प्रोदक XVII. 31 : 310. 8 : बह्रुदकम् ।
प्रौह XXIV. 6 : 189. 17, 190. 4 : प्रौहः कर्मसाधनः करणसाधनो वा प्रकार-
मुपमानं तेन बुध्यते संबन्धो ऽस्येति Viv. ; प्रौहेण वा प्राचुर्येण वा Venk.
प्लु c. परि-आ VI. 10 : 166. 7 ; X. 19 : 17. 11 : 'to come round.'
c. अनु-परि caus. I. 9 : 12. 15 ; XVII. 41 : 321. 9 ; 322. 10.

फ ।

फाल्गुन XXIV. 1 : 185. 16, name of a plant.
फाल्गुनपाच adj., fem. ०ची, XVIII. 8 : 350. 4 ; XVIII. 9 : 352. 6, 'made from. . . . . (a kind of wood).'

ब ।

बद्ध XIV. 30 : 203. 11 : बद्धवींत कयेत् ।
बन्ध् c. उप-नि VI. 25 : 185. 16 ; 186. 1 ; VI. 29 : 193. 2.
बभ्रुकर्ण XX. 25 : 55. 7, cp. T.S. II. 1. 8. 2.
बर्हिर्लवन XXIV. 7 : 190. 10 : लूयते ऽनेनेति लवनो बर्हिर्लवनार्थो मन्त्रः Venk.
बर्हिर्लाव II. 19 : 66. 1. ; XX. 3 : 9. 16 ; 10. 3, nom. agentis to बर्हिर्लुनाति ।
बल्कश XVII. 36 : 314. 9 : बल्कशस्य सुकिट्टस्य ।
बहिराञ्जनम् IX. 11 : 281. 7, cp. अन्तराञ्जनम् ।
बहिरुपसत्क XXV. 28 : 262. 3, 5 : दीक्षासंवत्सरादुपसदो यस्य स दीक्षाभ्यो बहिरुपसत्कः ।
बहिर्विराज (sc. अग्न्युपस्थानम्) XXIV. 33 : 219. 13, 16, see under अन्तर्विराज ।
बहिःशर्कर X. 25 : 24. 15 sqq. : बहिःशर्करात् बहिरग्रेः ।
बहिस्पन्द्य XXX. 2 : 392. 5, 9 : '(a square) lying outside the cords.'
बहिःसदसम् adv. VII. 10 : 215. 19 ; VII. 11 : 216. 8, 15 ; 217. 3.
बहुलौषधि XXV. 5 : 232. 12.
बाणवन्त् X. 23 : 21. 20 ; 22. 5 : धनुर्बाणवत् धनुर्बाणसहितम् ।
बाहु XXX. 1 : 389. 6 : designation of a measure.
बाह्यसविशेष XXX. 14 : 407. 10.
बृहत्पृष्ठ XXV. 254. 8.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

बृहस्पतिसव XVIII. 1 : 343. 1; XXIII. 18 : 177. 18; XXVI. 8 : 282. 6 : name of an ekāha.

ब्रह्मचर्यवन्त् XXI. 1 : 69. 4.

ब्रह्मज्यता XV. 4 : 207. 12, 13; 208. 1.

ब्राह्मणज XX. 1 : 5. 3 (a compos. of the same kind as कल्पज).

ब्राह्मणवन्त् IV. 1 : 108. 9, plur. 'those who follow the authority of the brāhmaṇa'; XVI. 19 : 265. 12, 14 : 'mentioned in the brāhmaṇa.'

ब्राह्मणसंपन्न XIV. 8 : 165. 10; 166. 4 : ब्राह्मण उक्ताः ।

ब्राह्मौदनिक X. 50 : 51. 17.

भ ।

भक्षंकृत XX. 21 : 47. 15.

भक्षानुवाक XIV. 8 : 166. 10 : उक्तो भक्षानुवाकः (T.S. III. 2. 5) see Baudh. VII. 15 : 224. 13 and passim.

भङ्ग XVIII. 36 : 385. 14, 15, equivalent to भङ्ग्य of Āp. XII. 11. 10; is Ṛ.V. IX. 61. 13 to be compared ?

भज् c. प्रति-वि XXVII. 11 : 335. 16; XXIX. 3 : 371. 6.

भयेडक IX. 18 : 293. 4 ; रक्तहृष्टरोमा मेषः । उड्रेर इति प्रसिद्धः ।

भरतद्वादशाह XVI. 32 : 278. 8; XXVI. 20 : 300. 10, 11.

भस्मर XXIV. 14 : 198. 7 : भस्मवत्संहताः Viv.; भस्मराशिसदृशत्वेनाददत इति भस्मराः । भस्मसदृशा इत्यर्थः । भस्मवज्जले मिश्रीकरणे ऽपि पिण्डीकरणयोग्या ये जषविशेषाः Veṅk.

भागदुह् (nom. भागधुक्) XII. 15 : 108. 12, equivalent to भागदुघः, which occurs XXVI. 1 : 272. 1.

भागलाभिन् XXVI. 1 : 272. 2.

०भाजन in व्रतभाजन XII. 17 : 112. 13, 15; XVIII. 20 : 368. 4, 6; XXII. 20 : 144. 14, 15; XXIII. 18 : 179. 5, 6; in चषालभाजन XVIII. 21 : 368. 14.

भाल्लविस्तोम XVIII. 27 : 357. 7.

भावित IX. 1 : 265. 3; X. 1 : 1. 2, 7 : मृदं भावितां कुलालगृहे घटाद्यर्थत्वेन सज्जिताम् Ms.

भुज् c. सम् IV. 4 : 113. 16 : त्रिः संभुज्य त्रिगुणं कृत्वा ।

भू c. अप XIV. 17 : 183. 1; XIV. 18 : 184. 13; XVIII. 14 : 359. 5 : अपभूतो निरस्तः and elsewhere प्राधान्यादवरोपितः ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

भूमिकपाल XXIV 10 : 193. 15; XXVII. 14 : 342. 4; XXVIII 4 : 351. 6.

०भूय in प्रस्तरभूयम् XX. 24 : 54. 6; in आवापभूयम् XXIV. 3 : 187. 4 : आवापत्वम् Veṅk.

भृ c. सम् X. 5 : 5. 4 : संभरति गृह्णाति Viv. and Ms.

c. अभि-सम् I. 2 : 3. 4.

भ्रूमक XXV. 8 : 236. 16 : अन्तरेण भ्रूमके भ्रुवोर्मध्ये; cp. gṛhs. I. 1. end : अथैनामन्तरेण भ्रूमके दर्भेण संमार्ष्टि ।

म ।

मꣳस्तः XXV. 32 : 266. 8; 267. 3, 9 : कुम्भत इत्यस्यार्थो मꣳस्तः ।

मꣳस्या (or अमꣳस्या ?) subst. II. 5 : 39. 9.

मञ्च XIX. 10 : 434. 6.

मण्डूचरवत् VI. 5 : 161. 4 : लाङ्गलपाशवत् ।

मण्डलाकारम् XX. 13 : 29. 13.

मण्डलीकृत XXVI. 24 : 306. 3.

मण्डलेष्टका X. 5 : 6. 2; X. 6 : 6. 9, sqq.; X. 31 : 29. 11; X. 39 : 38. 4; X. 46 : 46. 17; XXII. 2 : 119. 5 : उपरिकृतमण्डला, cp. XXX. 6 : 399. 4.

मतस्नौ dual : IV. 8 : 121. 6 (var. ०स्नु); XXV. 32 : 266. 5; मतस्नू II. 9 : 49. 1; मतस्नु sing. II. 10 : 50. 2; II. 11 : 52. 3.

मथ् c. वि XIV. 29 : 202. 6 : विमथितम् सानुकर्षार्धमथितम् ।

मध्य XVIII. 42 : 395. 2; XVIII. 43 : 395. 9, a certain very high number, cp. Āp. XVI. 31. 1.

मनाक्समन्त XII. 15 : 109. 7 : ईषत् संस्पृष्टान्तान् ।

मनागपनत XVII. 28 : 307. 6.

मनागुपतप्त V. 5 : 133. 8 : ईषत् भ्रष्टाः ।

मनाग्वर्षीयस् VI. 10 : 166. 15 : ईषदुच्चतराम् ।

मन्द् c. प्र caus., with obj. शिरः XVIII. 19 : 365. 10; XII. 20 : 116. 11 : न प्रमन्दयते । न खट्वायां शेते न केशान्विलिखते ।

मदन्ती sing. I. 4 : 6. 8 : 'the vessel for hot water.'

मनस्वन्त् (मनस्वती आहुतिः) XVIII. 10 : 187. 11; XXVIII. 11 : 362. 8.

मन्त्रगणाम्नात XXVII. 1 : 322. 1; XXVII. 2 : 325. 2 : तानि (प्रायश्चित्तानि) द्विविधानि मन्त्राम्नातानि गणाम्नातानि च । मन्त्रलिङ्गेनाम्नातानि

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मन्त्राम्नातानि। आभिर्गीर्भिरित्यादीनि। गणेनाम्नातानि मिन्दादिगणादीनि Prayogacandrikā.

मन्त्रघृत XXII. 8 : 128. 15.

मन्त्रानुदिश्यम् adv. XX. 26 : 58. 7; XXII. 9 : 131. 9.

मन्त्रानुपूर्व्यम् adv. II. 6 : 42. 3; मन्त्रक्रमेणेत्यर्थः। तृतीयार्थे ऽव्ययीभावः।

मन्त्रानुलोकम् adv. XX. 26 : 58. 7; XXII. 9 : 131. 9.

मयस्कृत् XV. 13 : 218. 3; XV. 14 : 219. 1 : 'leather-worker.' (?)

मराय XVIII. 48 : 406. 7, 9, name of an ekāha.

मरायव्रत XVIII. 48 : 406. 9; XXIII. 18 : 180. 2; XXVI. 33 : 320. 7.

मष्टन in उत्तरमष्टनम् XII. 14 : 107. 9, cp. crit. note.

मह् c. उत् I. 6 : 8. 16; I. 13 : 19. 10 : उन्महयन्निति। उच्छब्द ऊर्ध्वभावे महयतिश्च पूजार्थे। स्रुच एवोद्यमनं यथा देवताभ्यो यूपादौ न हस्तेनापासुत्क्षेपणम्। एना इति सर्वासां कर्मत्वेन श्रवणाद्धस्तेनोत्क्षेपणे तदभावादुच्चालनमिति। अन्ये मन्त्रमेव केवलं जपतीत्येषा पूजेति Viv.; उच्चालयन् Keś.; it is equivalent to उदिङ्गयति of the White Yajurveda (Śat. Br. I. 1. 3. 7, Kāty. II. 3. 35).

महाकोश XXVI. 8 : 283. 1.

महाग्रह XXV. 13 : 243. 10.

महाचिति X. 27 : 25. 18 : महाचित्यर्थद्रव्याणि।

महानस XV. 14 : 218. 12.

महानसिक XXVI. 1 : 272. 1, equivalent to भागदुघ।

महापरिधि VI. 34 : 199. 2; VII. 1 : 200. 17; XIV. 4 : 156. 13; XXI. 16 : 99. 1.

महापवित्रेष्टि XXVIII. 1 : 344. 14.

महापाश XXVI. 12 : 289. 13.

महायज्ञ XIV. 8 : 164. 15, 20; 165. 1; XVII. 61 : 340. 17.

महाहन XVII. 10 : 291. 1, see crit. note.

महीय् XI. 11 : 79. 9 : महीयमाना आसते। पूजयन्तो ऽन्योऽन्यम्। अन्येन वा पूज्यमाना आसते Viv.; यजमानं वाग्भिः पूजयन्ति Keś.

महेन्द्रेज्या XXIII. 17 : 176. 12, 13.

मागधवाक्य XVIII. 25 : 373. 4, 6.

माङ्गल XXIV. 2 : 186. 3. According to Veṅk. and एके mentioned in the Viv., name of an ācārya : इति माङ्गल आचार्यो मन्यते स्मेति केचित्। अन्ये मां गच्छतीति मांगफलं तत्र (instead of these two words मागतत् another copy) प्रयुक्तो यज्ञ उच्यत इति। सर्वं च मङ्गलसंबन्धि

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

अद्धाप्रयुक्तम् । अतो यज्ञो होति; if the name of an ācārya was meant, we could hardly miss an इति after अद्धोपज्ञः ।

मान XVII. 31 : 310. 11 : कुडवादिना (sic.) मानस् ।

मानुष XXIV. 12 : 195. 12 subst. neuter : मानुषेण मनुष्यसाधारणेनाहिंसादिशौचादिना धर्मेण Veṅk.

मान्धुक XIV. 18 : 183. 10, 11; this passage is not commented upon.

मारुत XI. 10 : 79. 2; XXV. 34 : 270. 3 : मारुताः । मरुतां मन्त्रयन्तो (means ?) यथा विश्वस्तथाभूताः सूतग्रामण्य उच्यन्ते; according to Keś., whose text, however, has here some gapings, the आजिहृतः of line 1 are सूतग्रामण्यः, the मारुताः are the अक्ष-संग्रहीतारः ।

मार्त्तिक XXIII. 18 : 178. 9.

मासर XVII. 31 : 310. 11; XXIII. 16 : 175. 16 : तत्र यत् चुद्रतण्डुलान् (r. ०लानां ?) शकलतण्डुलान् (r. ०लानां ?) स्रावणं तं मासर इत्याचक्षते ।

माससत्र XVIII. 3 : 345. 18.

माषिश्ष्ठ XVI. 15 : 262. 9.

माहानस fem. सी० XV. 25 : 229. 9.

माहाव्रतिक XXIII. 11 : 167. 10.

मिन्दाहुति XXI. 24 : 113. 1 sq.; XXV. 24 : 256. 16; and passim in the prāyaścitta-praśnas.

मिर्मिर XVIII. 1 : 343. 4, 5, see the text itself.

मित्र XIV. 13 : 175. 13 : मित्रमिव । बुद्धिपूर्वकं पापसंसृष्टम् ।

मीव् c. उप VIII. 14 : 255. 9; XV. 5 : 209. 19; 210. 1 : उपमीवति संज्ञां करोति ।

मुञ्जकुलाय II. 6 : 42. 15; II. 12 : 53. 7; II. 16 : 60. 4; X. 12 : 12. 2; X. 13 : 13. 12 : कुटितो मुञ्जतूलः । इषीकतूलानीत्यन्ये । मुञ्जाः कुलाया यस्येति मुञ्जकुलायः the Viv., and elsewhere : मुञ्जकुलायं शीर्णान्मुञ्जान् । मुञ्जैर्ग्रन्थनं यस्येति वा; मुञ्जतृणैः पक्षिविशेषनिर्मितं नीडम् Ms.

मूतकार्य I. 2 : 3. 14. : धान्यनिधानार्थः तृणपुञ्जसंनिवेशविशेषो मूतः । तद्वत्कार्यो मूतकार्यः Sāy.

मूतकृत XXVI. 33 : 320. 8.

मूलतःपुष्कर XX. 16 : 33. 15.

मृगाखर XV. 8 : 213. 6; XXIV. 10 : 193. 15.

मृगारेष्टि XXVIII. 1 : 344. 15.

मृतवत्स XXIV. 31 : 217. 1.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मृत्पिण्ड XXVI. 27 : 310. 4, 5.

मृत्युदेवत्य XXIV. 36 : 222. 13.

मृत्युसव XVIII. 16 : 361. 3; XXIII. 18 : 179. 3; XXIV. 11 : 179. 3.

मृद् c. प्र (प्रमृदित) XXII. 17 : 141. 12, see crit. note; XXVI. 32 : 316. 10 : प्रपक्वेषु।

मृश् c. प्रति-अभि IV. 1 : 108. 6; III. 21 : 93. 13; and often.

c. वि-अभि XX. 5 : 15. 10; XX. 8 : 20. 9, 12; XXII. 11 : 133. 1; XXV. 16 : 247. 6.

मैत्रायणीयब्राह्मण XXX. 8 : 401. 11.

मौस्त XV. 25 : 229. 1 : 'a fragrant substance extracted from the *musta*,' मौस्तक Āp.

म्ला c. सम्-प्र VI. 2 : 157. 20 : संप्रम्लाय मृदित्वा।

य ।

यजुर्युज् XI. 7 : 75. 4; XI. 9 : 79. 11, 16 equivalent to यजुर्युक्त।

यज्ञपरिभोजन XII. 5 : 90. 14 : यज्ञोपकरणं इध्मप्रयोग्यं दर्भेध्माज्यत्रीह्यादि।

यज्ञपुच्छ XXV. 26 : 259. 3; XXVI. 12 : 289. 12; XXVI. 32 : 318. 5; XXVI. 33 : 320. 1.

यज्ञवास्तु XXVI. 7 : 281. 6.

यज्ञसमृद्धि I. 21 : 32. 10.

यत् c. अभि-आ caus. XI. 11 : 80. 2 : संश्लेषयति।

c. परि-आ caus. XIV. 32 : 191. 10, 17.

यतउच्चार X. 30 : 28. 17 : अपि वा यतो जनपदस्य जन्यं जननिमित्तं भयं यत उत्पद्यत इति मन्यते तस्यां दिश्युपदधातीति।

यथाकर्म XXIV. 12 : 196. 7 : ब्रह्मादिषु यस्मिन्यस्मिन्वृते तत्तत्काले कर्म चलति तंतं कर्मानुगुणतया पूर्वमुत्तरं वा वृणीतेत्यर्थः Venk.; कर्मानुरूप्येण वरणपक्षे आदावन्ते वा स इति Viv.

यथाक्रतु XIV. 4 : 158. 4 : यथाक्रत्वेव यन्ति। यद्यग्निष्टोमः सोम इत्यादि, cp. T.S. III. 1. 7. 3—XXI. 17 : 100. 9; XXII. 11 : 134. 7.

यथाज्येष्ठम् XXIV. 12 : 196. 5 : ज्येष्ठमनतिक्रम्य। यो ज्येष्ठस्तं प्रथमं वृणीतेत्यर्थः Venk.

यथाधविन्त्रम् XXIII. 6 : 157. 7.

यथाधिकरणम् XXIV. 2 : 185. 19 : यथाधिकरणं मन्त्रा दृष्टाः। यथाधिकरणं प्रत्यधिकरणं मन्त्रा दृष्टाः। तादर्थ्यव्यवस्थया मन्त्रा उपदिष्टाः Venk.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

यथानिर्भेदम् XXII. 18 : 142. 11 : यथापठितं पार्श्वे सुषिराणि यथा वा जायन्ते भेदेन तथा Veṅk.

यथान्युप्त adj. VII. 8 : 214. 1 ; ०प्तम् adv. *ib.*; XXV. 19 : 250. 2.

यथाप्रकृतिस् (०कृतम् the Viv.) XXIII. 18 : 178 15.

यथाप्रयोगम् XXI. 1 : 69. 5.

यथाम्नायप्रणिधि XXIV. 1 : 185. 2 : आम्नायस्य प्रणिधिः अभिधानं तदनभिक्रम्य वेदोक्ताक्रममनतिक्रम्येति यावत् Veṅk.; यथाम्नायस्य प्रणिधेः प्रणिधानं क्रमः यदा यदर्था स्थितास्तत्रैव श्रुत्यादिभिरविनियुक्तान्मन्त्रान्विनियोजयेत् Viv.

यथावकाशम् XX. 13 : 29. 10; XX. 18 : 39. 12; XXI. 21 : 108. 5, etc.

यथावेदम् VII. 9 : 215. 1; VIII. 2 : 236. 5; VIII. 11 : 247. 20.

यथाशर्करम् X. 20 : 19. 3; X. 26 : 25. 17; XIX. 2 : 417. 4.

यथाशृतम् XXI. 5 : 76. 15.

यथाश्रद्धदक्षिण XXVI. 20 : 300. 6.

यथासमुदितम् VIII. 6 : 241. 18 : समुदितानुरूपं विद्या(var. विशा०)-दीनाम् ।

यथासुखु X. 17 : 16. 10; X. 20 : 19. 3; X. 26 : 25. 16; XIX. 2 : 417. 4; XX. 3 : 8. 18, also pi. sū. I. 15 : 23. 8.

यथासूत्रम् XXIV. 22 : 206. 13; XXVII. 11 : 336. 4.

यथोत्पन्नेन XXII. 1 : 117. 15, see under उत्तरदण्ड ।

यथोपपन्नेन (instr.) XXI. 4 : 76. 9.

यदभिहार XXIV. 9 : 192. 13 : यदभिहारं तन्त्रं स्यात्तदभिहारं कुर्यात् । तन्त्रं प्रयोगः । यदभिहारं यत्प्रचुरं स्यात्तदभिहारं तत्प्रचुरं तन्त्रं कुर्यात् Veṅk.; यदभिहारं यद्भूयस्त्वेन बिभर्ति तन्त्रे बहुलं यस्य तदभिहारं तद्बहुलं तत्प्रधानं कुर्यात् Viv.

यदशन adj. VII. 15 : 225. 18; VIII. 4 : 240. 4; VIII. 12 : 251. 4 : यदशना । यदुपवसथीये ऽहनि भुङ्क्ते तद्भुङ्क्ते । हविष्यम् ।

यम् c. अप VII. 5 : 207. 4; VII. 6 : 209. 15.

c. आ XIV. 10 : 170. 5, 6 (T.S. III. 2. 9. 5) : यथा वा आयतां प्रतीक्षते । आयताम् आभिमुख्येन गच्छन्तीमिषुं कश्चिदप्रमत्तो योधः प्रतीक्षते; this explication is different from, and, doubtless partly better than the one given by Sāyaṇa.

c. अति-आ XXII. 1 : 117. 20 : अत्यायच्छेत् । आनयेत् ।

c. अनु-आ XXIV. 11 : 194. 13 : अन्वायतानि । अनुसृतानि अनुगतानीति यावत् Veṅk.; अनुगतानि Viv.

c. अनु-उत् VII. 17 : 228. 19; VII. 18 : 231. 4, and passim in VII and VIII; XI. 8 : 77. 3.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

c. उप-उत् V. 11 : 144. 9; VII. 2 : 201. 18; XIII. 25 : 135. 18; XIII. 41 : 149. 1, all with obj. यवान् : उपोद्यच्छन्ते यवान्। पुरोडाशीयावपनकाले यवान्समीप उद्यम्य तिष्ठन्ति।—VII. 14 : 222. 11 with obj. चमसान्।—IV. 9 : 124. 12; VII. 14 : 224. 5; VIII. 4 : 239. 14; VIII. 12 : 250. 10; all with obj. इडाम् : समीपे उद्यच्छन्ते।—IX 8 : 276. 11 with obj. पवित्राणि: समीपे ऊर्ध्वं धारयन्ति।

c. उप XXIV. 32 : 217. 12; 218. 1 : with obj. दायम्।

c. उप-नि II. 8 : 45. 12 : उपनियत्य समीपे लग्नानि उद्यम्य।

c. अति-प्र II. 17 : 62. 4, etc.

c. उत्-प्र I. 12 : 16. 14 sqq.; VI. 11 : 168. 12; VI. 24 : 185. 6; VI. 30 : 194. 12; VII. 6 : 208. 8, 10; VIII. 1 : 234. 15; 235. 3; VIII. 9 : 245. 15, 17; IX. 8 : 276. 1, 4; XXV. 12 : 241. 3.

c. वि-उत्-प्र VI. 16 : 152. 2; XI. 8 : 78. 18 : विभज्यविभज्योत्प्रयच्छति।

यवपुरीष adj. XVIII. 21 : 368. 5.

यवबर्हिस् adj. XVIII. 21 : 368. 7.

याजुष XXII. 1 : 118. 7 : एतस्यै याजुष्यै (viz. मृदः)। एतस्याः यजुःसंभृताया मृदः सकाशात् Ms.

यायावर XXIV. 31 : 216. 11.

यायावरधर्म XXIV. 31 : 216. 10, 12.

यावंत्सिद्ध XIII. 1 : 119. 8.

यु (यौति) c. सम्-उत्-आ VI. 8 : 164. 21; XVII. 40 : 320. 16; XVII. 44 : 325. 8; XVIII. 41 : 393. 4; XXVI. 8 : 283. 2 : समुदायुत्य। मिश्रयित्वा or सह कृत्वा।—X. 25 : 24. 10; X. 54 : 56. 16; XI. 7 : 74. 4 : समुदायुतं भवति। एकीकृत्य मिश्रितं भवति।

c. सम्-प्र II. 16 : 59. 7, 18; II. 16 : 60. 1; IV. 2 : 109. 19; V. 15 : 149. 6; VII. 5 : 206. 2; VIII. 1 : 234. 11; X. 20 : 18. 17; XV. 19 : 223. 18; XIX. 2 : 415 5 : मिश्रयति, आलोडयति।

c. प्रति VIII. 20 : 261. 17 : अपामन्तं प्रतियौति। उत्तरब्रग्रपादेन प्रतीपमपः प्रेरयति।

युग XXX. 1 : 389. 5, 7, designation of a measure.

युगलाङ्गलम् dvandva X. 24 : 23. 13; XXII. 5 : 124. 10, 13 : युगं च लाङ्गलं च।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

युज् c. नि IX. 9 : 277. 12 : नियुज्य। वत्सं गोः पादे नियुज्य बद्धा Keś.
c. उप-नि act. XI. 6 : 73. 4 ; XII. 7 : 95. 13 ; XV. 24 : 227. 15.

यूपविरोहणीय XXIV. 18 : 203. 5 : यूपविरोहणे यूपे पल्लवो द्रुमे (sic) निमित्ते नैमित्तिकत्वाच्चः पशुर्विहितः। सो ऽप्युपांशु कर्तव्यः Keś.

यूपस्योपस्थानम् XIV. 21 : 190. 9 : उक्तं यूपस्योपस्थानम् (T.S. III. 5. 5. h.) see Baudh. IV. 11 : 127. 8.

यूपावटीय VI. 22 : 181. 16, 18 ; 182. 2, 6 ; X. 19 : 17. 16 ; X. 23 : 22. 6 ; XIX. 1 : 415. 12 ; XXII. 5 : 123. 17.

यूस् IV. 8 : 121. 9 ; 122. 15 ; IV. 9 : 123. 7 ; instr. यूष्णा IV. 9 : 123. 2 ; loc. यूषन् IV. 9 : 123. 2 ; XXV. 32 : 266. 13 sqq.

योग्यक्रत VI. 15 : 173. 4 ; VI. 24 : 184. 1 : वहनसमर्थम्।

योयुपन XX. 9 : 22. 1, nom. act. to योयुप्यते।

र।

रक्षोऽपहनन XX. 2 : 7. 5.

रज्जुदाम dvandva IX. 5 : 271. 7 : रज्जुश्च दाम च।

रज्जुद्रव्य IX. 15 : 287. 13.

रथकार II. 16 : 61. 2 ; II. 12 : 53. 17 ; XXIV. 16 : 200. 5.

रथचक्रचित् XVII. 29 : 307. 13 ; 308. 3 ; XXX. 16 : 408. 8 ; 409. 12 ; XXX. 18 : 410. 17 ; 411. 6.

रथचक्रचिति XXIII. 15 : 174. 7.

रथनाली (or. ०नाडी) XIV. 17 : 183. 5 ; XXIII. 7 : 159. 5 ; XXIV. 8 : 191. 8.

रथंतरपृष्ठ XXV. 22 : 254. 7.

रथभ्रेष XI. 8 : 78. 5 : रथवैकल्यम्।

रथमुख XIV. 17 : 182. 16 ; XVIII. 24 : 371. 15 ; XXIV. 8 : 191. 7 : रथतुण्डे।

रथयुग XX. 25 : 57. 1, a measure, cp. युग।

रथवर्त्ममात्र XXIV. 24 : 209. 9 : चक्रमार्गस्य विस्तारप्रमाणम्।

रथवाहन XI. 2 : 64. 14 ; XI. 6 : 71. 9 ; 72. 9 ; XII. 7 : 95. 8 ; XII. 14 : 107. 3, 4 ; XII. 19 : 116. 5, 8 ; XXV. 33 : 269. 1, 3 : रथ आरूढो याभ्यां शकटाभ्यामिति रथवाहने। तदर्थत्वाद्धविर्धानं रथवाहनं हविर्धानविशेषणम्। सदोविशेषणासंभवात् समाननिर्देशो ऽपि।— रथवाहने रथशकटे elsewhere.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

रथवाहनवाह XII. 19 : 116. 5, 8 : रथवाहनशकटस्य दक्षिणधुरि नियुक्तः ।

रथविमोचनीय XI. 8 : 78. 6 ; XII. 14 : 107. 1.

रथाक्ष XVII. 11 : 292. 4, 6 ; XX. 25 : 56. 18 ; XXVI. 10 : 285. 7 ; XXVI. 23 : 304. 4, 7 ; XXX. 4 : 395. 16, a measure, cp. अक्ष ।

रथेषा XX. 25 : 56. 18, a measure, cp. ईषा ।

रन्ध्र XXV. 7 : 235. 8 : प्रति रन्ध्रं कटिप्रदेशं प्रति ।

रराटी VI. 25 : 186. 7 : रराटीम् । विदलीं तोरणस्थानीयां वन्दनमालाम् । दर्भमयीमित्यन्ये ।

रहस्येष्टि XXVIII. 1 : 344. 15.

राका XXIV. 20 : 205. 1 ; XXIV. 29 : 214. 16 : उत्तरा पौर्णमासी ।

राजगृह plur. XV. 3 : 206. 15 ; XVIII. 18 : 364. 9 ; 365. 3, probably 'the king's wives.'

राजयज्ञ XXIV. 11 : 194. 5 : राजकर्तृयज्ञाः Veṅk.

राजवृक्ष XXVIII. 13 : 366. 12.

राजसूयगण XII. 10 : 100. 10, dual, the formulas T.S. I. 8. 13 *f* and *g*.

राजासन्दी VI. 10 : 166. 13 ; VIII. 19 : 259. 13.

राज्जुदाल XV. 14 : 218. 7 ; XXVI. 10 : 286. 8, 9 and elsewhere.

रात्रिकर्मिन् XV. 19 : 224. 6 ; XV. 22 : 225. 15 ; 226. 3.

रात्रिभृत् X. 12 : 11. 13 ; XXX. 7 : 400. 17.

रात्रिसत्त्र XIV. 22 : 192. 1 : द्वादशाहादारभ्य यावत्सहस्ररात्रम् ।

राम IX. 12 : 283. 12 ; X. 59 : 62. 9 ; XXV. 32 : 268. 2 : न रामामुपेयात् । रामा रमणायैव गृहीता न धर्माय । शूद्रामेतदेव ज्ञापयति ।

राशि XVIII. 48 : 406. 7, 8, name of an ekāha.

राशिकृत XVIII. 48 : 406. 8 ; XXIII. 18 : 180. 2 ; XXVI. 33 : 320. 7.

रास्नावत्परिग्रीविन् VII. 6 : 209. 12 : रास्नावत् मेखलयेव परिगता ग्रीवा या (var. ग्रीवायां परिगतग्रीवा या) सा परिग्रीवा । स यस्यास्ति तत्परिग्रीवि ; cp. रास्नाव Śat. Br. IV. 1. 5. 19.

रिच् c. उप-अति XVIII. 15 : 360. 11.

रुच् X. 54 : 57. 3 ; रुचः designation of the offerings poured into the fire with the three formulas T.S. V. 7. 6. 3–4 (*d*).

रुह् c. वि-सम्-आ caus. XXVI. 12 : 289. 8, 10 : पृथक् समारोप्य ।

रूपीय XV. 1 : 204. 14.

रेतःसिच् X. 31 : 29. 12 ; X. 39 : 38. 5 ; X. 46 : 46. 18.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ल ।

लक्ष्मण adj. XXX. 7 : 399. 13 (Thibaut reads लक्ष्मणम् but cp. Āp. XVI. 13. 9) 'marked.'

लम्ब् c. प्रति-उप med. VII. 3 : 202. 21 ; VII. 13 : 220. 16 ; VIII. 4 : 238. 15 ; XIV. 12 : 174. 5 : प्रत्युपलम्बस्व । प्रतिपालय or उदीक्षस्व ।

लाङ्गल्य XVIII. 20 : 366. 5 ; XVIII. 21 : 368. 13, 14. 'destined for a lāṅgala.'

लिख् c. अभि-परि XXIII. 14 : 172. 9.

c. सम् caus. XXIV. 18 : 202. 9 : यज्ञपात्राणि संलेखयेत् । तक्षणादिना नवीकुर्यात् Veṅk.

लिप् c. अव caus. IX. 1 : 265. 9 ; X. 1 : 1. 8.

c. अनु-प्र XXVI. 31 : 315. 5.

लिह् c. प्र caus. XXIII. 1 : 149. 6, 7.

लुप् c. सम्-अव IV. 7 : 120. 3 ; XV. 5 : 70. 10 ; XV. 31 : 236. 13 : समवलुम्पन् । एकीकृत्य गृह्णानः ।

c सम्-उत VI. 19 : 178. 6 ; VI. 21 : 180. 14 : समुल्लुप्य । आकृष्य Viv. ; गृहीत्वा Keś.

c. सम्-प्र I. 21 : 33. 6 ; XX. 15 : 33. 4 : 'to take away.'

लोक VI. 25 : 186. 3, 4 equivalent to लोग (= लोष्ट), also Taitt. Ār. VI. 7. 1.

लोकबाधिन् XXX. 6 : 399. 3.

लोकाग्नि XX. 26 : 57. 7 sqq. ; XXI. 14 : 94. 4 ; XXII. 5 : 123. 12 ; XXIII. 19 : 182. 7 ; XXIV. 35 : 222. 7 : लोकाग्निरिति विदेरग्निर्नभ इति (T.S. I. 2. 12. *b*, cp. VI. 2. 7. 3 : य एवैषु लोकेष्वग्नयः) ; XXIV. 7 : 190. 15 ; on this passage : लोकाग्नीꣳश्च तेषामुपश्रुत्य Veṅkateśvara remarks : तेषां निरूढपशुबन्धे विदेरग्निर्नभो नामाग्ने अङ्गिर इत्यादि (see Baudh. IV. 2 : 109. 8 sqq.) मन्त्रेणोत्तरवेद्यां चात्वालगतपुरीषनिवपनानां लोकाग्न्याख्यानां त्रयाणामुपश्रुत्य समीपे श्रुतिं कृत्वा त्रयार्थमपि विदेरग्निरिति मन्त्रं सकृदुक्त्वा लोकाग्निं नावर्तयेत् किंतु प्रतिलोकाग्निमावर्तयेदित्यर्थः ।

लोमश्क XXIV. 23 . 208. 2.

लोहितवासस् XXIII. 1 : 148. 8.

लोहितोष्णीष XXIII. 1 : 148 : 8.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

व ।

वक्रपच्च XXX. 10 : 403. 9 : कुटिलौ पक्षौ यस्य ।

वक्राङ्ग XXX. 20 : 412. 8 : कुटिलाङ्गानि यस्य ।

वच् c. अति caus. VI. 2 : 158. 10; VI. 18 : 177. 16; VI. 19 : 178. 3; VI. 21 : 180. 11; IX. 10 : 279. 13; XXI. 8 : 83. 4 : अध्वर्युर्यजमानमतिवाचयति is equivalent to यजमानो ऽनुयजति; अतिवाचयति अतिरिक्तामितरेभ्यः 'to cause to recite extra (*ati*).'

वडब XXIV. 39 : 225. 9 (cp. T.S. II. 1. 8. 3, 4).

वण्डचिति XVII. 24 : 303. 9, 10; XVII. 25 : 304. 8, 10; XVII. 26 : 305. 4, 7, cp. सवण्ड ।

वत्सज्ञु I. 2 : 3. 4 : शयितवत्सजानुसदृशम् Viv. and Sāy.

वद् c. अधि med. I. 7 : 10. 5 (see crit. note); VII. 7 : 211. 1, 14 : अधिवदनम् अपिविच्छिद्योपरि मन्त्रवचनम् ।

वध्र XI. 1 : 63. 12; XXII. 13 : 135. 12; with वध्रैर्व्यूत cp. वर्ध्रव्युत Śat. Br. V. 4. 4. 1.

वनर्न्टप (?) XVIII. 28 : 376. 15.

वनिष्ठुसव XVIII. 40 : 390. 16; 391. 1.

वप् c. वि-आ VIII. 16 : 257. 14 : पृथक्पृथक् ददाति ।

c. अभि-नि XXIV. 3 : 186. 14.

वप् (shave) c. प्र VI. 2 : 157. 11, 'to begin shaving.'

वयस् VI. 14 : 172. 4 : मूल्यद्रव्याणि यैस्त्वां गच्छति सोमस्तानि वयांसि ।—XI. 1 : 63. 10 : वयसोवयसो वा । सप्तदश षाण्मासिकादारभ्य षण्मासवृद्ध्या अर्धपष्ठान् षाण्मासिकैकहायनत्र्यविदित्यवाट्पञ्चाविन्त्रिवत्सतुर्यवाट्पष्ठवाडृषभानडुद्वाण: वयांसि, cp. Āp. XVIII. 3. 9.

वर्मसंनहनीय XV. 24 : 228. 2 (viz. T.S. IV. 6. 6. *a–o*).

वल् c. अति caus. III. 6 : 75. 4, 8; VI. 11 : 168. 12, 15; VI. 19 : 178. 11; VI. 21 : 181. 1 : अतिवाल्य उपरि नीत्वा ।

वलभिद् XXIII. 19 : 183. 1, name of an ekāha.

वश IV. 2 : 110. 14; VI. 30 : 195. 5 : होतुर्वशं यन्ति । शनैर्गच्छन्ति ।

वषट्कारपथ XVI. 9 : 256. 3, 4 (thus also to be read l. 5).

वस् c. प्रति-सम् XXIV. 12 : 196. 7 : सृष्टेन धनेनर्त्विजः प्रतिसंवसीत । सृष्टेन विसृष्टेन त्यक्तेन दत्तेनेति यावत् । ऋत्विजः प्रतिसंवसीत वासयेत् । अत्रैव प्रवणाः सन्तो यथा तिष्ठन्ति तथा कुर्यादित्यर्थः Veṅk.; सृष्टेन धनेन यज्ञार्थेनर्त्विजः प्रतिसंवसीत सह वसेत । अथ सृष्टेन धनेन नार्त्विज प्रातसर्वकालं (sic) तया यत्तज्जीवनांद्वासयेदित्यर्थः Viv. (partly corrupt).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वसतीवरीकलश XVI. 3 : 247. 8; XXIX. 6 : 377. 9.

वसिष्ठयज्ञ XVII. 54 : 334. 1.

वहल XXIV. 31 : 217. 1 : (गौः) या क्षति ।

वहस् subst. neuter II. 13 : 55. 15; XV. 25 : 229. 3, 5 : वहसः काले । इष्टे ग्रीवायां वा; occurs repeatedly also in the Kāṇva Śat. Br. e.g. I. 2. 3. 23.

वा c. अभि XV. 8 : 213. 8 : यद्यभिवाति, the subject must be रुद्रः; it follows from our Baudhāyana-passage that अभिवात Lāṭy. VIII. 5. 3 must be derived also from वाति, not from वयति as the Petersburgh dict. has it.

वाग्देवत्य XXV. 8 : 236. 15.

वाचोयम XXI. 9 : 86. 3.

वाचोयम्य XXVI. 12 : 290. 6.

वाज् c. उप caus. I. 5 : 22. 16; 23. 4;. I. 19 : 28. 3; IV. 6 : 116. 5; V. 30 : 130. 18; V. 7 : 136. 12; V. 13 : 146. 11; VI. 20 : 179. 18; XI. 4 : 68. 11 : उपवाजयतीति वीजनमेव वाजनम् Śāy.

वाज XVIII. 51 : 410. 15, 16; 411. 1, 14; 412. 7, name of an ekāha.

वाजपेयिक XXII. 13 : 136. 3; XXII. 14 : 137. 8.

वाजप्रसवीय X. 54 : 56. 17.

वाजयाजिन् XVIII. 51 : 410. 14, 15.

वातय् c. उप IX. 3 : 268. 21; X. 6 : 6. 3, 4 : उपवातयति शोषयति Viv. and Ms.; उपवातिषु शुष्केषु ।

वात्सबन्ध XXV. 7 : 235. 4 (cp. T.S. VI. 1. 2. 6).

वान्या XXIV. 31 : 217. 2 : वान्या (गौः)। अपरवत्सेन दुह्यते। वने चरतीत्यन्ये ।

वान्यवत्सा XXIV. 31 : 217. 2 : वान्यवत्सा (गौः)। वने चरति वत्सा यस्या वान्याया वत्सो यस्याः (thus the two copies of the Viv.).

वायसपुच्छ XX. 16 : 34. 4.

वाल XI. 1 : 63. 7; XI. 3 : 67. 2 : गोवालं पवित्रं सदशम्। आविकमित्यन्ये ।

वालेय II. 3 : 36. 8 : ऊर्णादिवालविक्रयिणः; probably it is a proper name, cp. Kāty. X. 2. 21.

वासतीवर adj. XXI. 17 : 100. 8.

वासिष्ठीय XXIII. 7 : 160. 2. (cp. T.S. III. 5. 2).

वासोदक्षिण XIII. 1 : 120. 4; XXIV. 29 : 214. 12.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वास्तोष्पतीय (viz. होमः) XXIV. 17 : 201. 3, with the two stanzas T.S. III. 4. 10 *a*, *b*.

वास्त्व XXIV. 5 : 189. 6 : वास्तुकम्, a wild herb.

वाह्निन् XXIV. 31 : 217. 1 : वाह्निनी (गौः)। वहाष्ठेन वहति (sic).

विकट XV. 37 : 242. 4, perhaps equivalent to दन्तुर।

विकर्णि XVII. 24 : 303. 13; XVII. 25 : 304. 14; XVII. 26 : 305. 11.

विकर्णी X. 46 : 47. 2; XXX. 6 : 399. 4, name of a peculiar iṣṭakā, cp. the crit. note on the last passage.

विगर्भ XXII. 3 : 221. 8 : तामुखां विगर्भां भस्मशृङ्गं (r. ॰शून्यां ?) न कुर्यात्। गर्भशब्देन उख्यो ऽग्निरुच्यते। गर्भो वा एष यदुख्य इति।

विग्राहम् absol. VII. 17 : 228. 13, 18; opp. संततम्।

विच्छिएषन्ति ? VIII. 21 : 262. 16 : समापयन्ति।

विजाता (viz. इष्टिः) XIII. 1 : 119. 7, see XIII. 8 : 124. 7.

विततवरूथ XV. 7 : 212. 11, cp. Śāṅkh. śrs. XVII. 5. 1.

वितराम् adv. V. 12 : 145. 16 : विप्रकृष्टतराम्।

वितष्टि X. 50 : 51. 12 : परिमण्डलबिला अग्रहीना स्रुक्।

विटष्णी XI. 1 : 63. 12; XXII. 13 : 135. 12 : हृढपादा आसन्दी, cp. Śat. Br. V. 4. 4. 1.

विटतीय adj. XXVI. 25 : 308. 4.

वित्स् c. अति caus. VI. 12 : 169. 13; XXI. 11 : 89. 9 : अतिवित्सयन्ति। अतीत्य गमयन्ति or अतिनयन्ति, cp. अतिवित्सन; probably equivalent to विष्क्, which occurs in the Kāṅva Śat. Br. and Āp. and Hir.

विधवन XV. 15 : 220. 2; XV. 29 : 233. 17 : 'fan.'

विधानी adj. fem. XIV. 13 : 176. 5, 7 (cp. T.S. III. 3. 8. 4) : अक्रां विधान्याम्। अक्रां सुभिच्चदुर्भिच्चबोधनिमित्तत्वात् विधानी।

विधु IX. 4 : 270. 11; IX. 17 : 290. 13; X. 8 : 7. 18 : विधुः छिद्रः or छिद्रम्।

विनाड XXII. 17 : 141. 9, 14 : वंशनाडी, cp. विनाट of the Śat. Br.

विनाल XVIII. 20 : 366. 11; 367. 10 probably the same as the foregoing word.

विनिधि masc. II. 8 : 46. 5; the पाप्मनो विनिधयः are the formulas mentioned in II. 5 : विनिधीन्। विभज्य निधीयन्ते पाप्मानि यैर्वा येषु वा तान् सिएहादिसंबन्धान्मन्त्रानित्यर्थः Keś.

विपच्च XXIV. 16 : 200. 12 sqq. : विपच्च अप्राप्तकाले अपर्वणि प्राक् पौर्णमास्याः

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शुक्लपक्षे । तथैवापक्षीयमाणपक्षे प्रागमावास्यायाः Viv.; विपक्षे अपर्वकाले Veṅk.

विपथ XII. 16 : 110. 3 sqq.; XV. 37 : 242. 5; XV. 38 : 244. 2 : भिन्नमार्गशकटमित्यर्थः ।

विपरीतनामधेय XXIV. 33 : 219. 17 : व्यस्तनामधेयत्वात् प्रयत्नवता भवितव्यमिति ।

विबाध XVIII. 48 : 405. 11, name of an ekāha.

विभक्ति III. 2 : 70. 4; III. 3 : 70. 17, designation of the immediately following mantras;—X. 23 : 21. 21; X. 24 : 23. 6 and often in prasna X : विभक्तिमन्त्रत्वादिष्टका विभक्तिः । अग्न आयाहि वीतय इति प्रथमा विभक्त्यन्ताग्नि° Ms.

विमते ? XVIII. 24 : 372. 7.

विमथीकृ XI. 11 : 79. 10 : तत्समुत्क्रुश्य विमथीकुर्वते । तदुभये (viz. वाजिस्तः and मारुताः) समुत्क्रुश्य वल्गन्तो नदन्तो विमथीकुर्वते असमञ्जसेनाच्छिन्दन्ति Viv.; असमंजसभीषणेन आच्छिन्दन्ति Keś.; cp. T.Br. I. 3. 8. 4 and Sāyaṇa on this passage in Taitt. S. (ed. Calc.) Vol. I, p. 1050, l. 2 from bottom; cp. also Āp. XVIII. 7. 8.

वियूस् IV. 8 : 122. 11 : पृथग्यूषस् ।

विराजक्रम II. 18 : 64. 11; XXIV. 33 : 219. 14, the mantras beginning with नर्यं प्रजाम् T.Br. I. 2. 1. 25 sqq. : विराज उत्क्रान्ता य एतैर्मन्त्रैः प्रजापतिना क्रमेण परिगृहीतत्वात् cp. see T.Br. I. 1. 10. 1.—विराट्क्रम Āpastamba.

विलेख्य adj. XXIV. 10 : 193. 14 : विविधं लेखितव्यानि विना कपालैः Viv.; विखननीयानि भूम्यां लेखनेनैव संजातात्मलाभानि । ते तानि । सौत्रत्वान्निर्वाह्विलेख्यानि Veṅk.

विवाजिन V. 1 : 129. 10 : विगतवाजिनाम् ।

विवृत्त IV. 6 : 119. 3 : विवृत्तमनु लक्षणे वा अनु Viv.; आवर्त्तलक्षिते प्रदेशे उपाहृतयोरन्यतरन्निहितमादाय तस्मिन्देशे Keś.; note the reading of Tr. : विवृक्तमनु ।

विश् c. वि-प्र XXIV. 21 : 205. 5.

विशय V. 2 : 130. 15; V. 6 : 136. 9 : वेदिं च गार्हपत्यं चान्तरा विशयः—XXX. 6 : 398. 8; XXX. 10 : 405. 2, 5; XXX. 18 : 411. 1 : 'the middle.'

विशसन adj. (viz. मन्त्रः) XXIV. 7 : 190. 12 : विशस्यते हिंस्यते ऽनेन मन्त्रेणेति विशसनः Veṅk.

विशारुक XXIV. 25 : 209. 14, see crit. note.

विशालयूप XV. 14 : 218. 9; XV. 37 : 243. 3.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

विशासन XXVI. 12 : 290. 6, nom. act. to विशास्ति : 'the giving of the different directions.'

विश्वरूप (viz. ऋचः) XXV. 21 : 252. 13.

विश्वलोप X. 4 : 3. 15; XXI. 2 : 72. 14 : विश्वलोपेन । तृणैः कुशादिना Viv. : तृणैर्भूमिविशोधनपांसुभिश्च Keś. ; अवटपूरणसमर्थेन तृणादिना Ms.

विश्वसृजामयन XXVI. 12 : 289. 6 ; XXVI. 24 : 306. 7.

विषम XXIV. 39 : 225. 10, 11, cp. T.S. II. 1. 3. 1.

विषूचीनशाल XVIII. 48 : 407. 2, name of an ekāha.

विष्वग्वात XXIV. 27 : 212. 10.

विसꣳस्थितसंचर VII. 11 : 217. 6; XXV. 19 : 250. 7 : असमाप्ते निर्गमनप्रवेशनमार्गः ।

विस्रंसिक III. 1 : 69. 5, 14 : कलापाः ।

विसृष्टवाच् I. 3 : 5. 5; XXIII. 11 : 166. 4; XXIV. 23 : 208. 8, opp. to वाचंयम ।

विस्रꣳसिका XXII. 16 : 139. 19; XXIV. 8 : 192. 3, also pi. sū. I. 4 : 8. 4, name of a kind of plant.

विहव्य XIV. 4 : 158. 1 (विहव्यꣳ शस्यम् cp. T.S. III. 1. 7. 3; VII. 5. 5. 2); plur. XX. 1 : 3. 5 the ṛcas in T.S. IV. 7. 14.

वी (5 वी of the P.W.) c. आ XIV. 10 : 170. 2 : आवीवेरन्निति (cp. T.S. III. 2. 9. 5), व्याधिताः स्युर्मृत्युरपि संभवति प्रैति ।

वीडित II. 13 : 56. 2; VI. 32 : 197. 8: XXV. 13 : 242. 11 : दृढा ।

वृ (वृणीते) c. अति XXIV. 12 : 195. 11; XXIV. 13 : 197. 6 : तानेव नातिवृणीत ताननतिक्रम्यान्यान्न वृणीत । तानेव वृणीतेत्यर्थः Veṅk.

वृकल subst. masc. XVII. 39 : 317. 1; XVII. 40 : 320. 10, probably equivalent to वृगल or वृगल, 'a thin piece of wood, a splinter,' cp. वृकले dual neuter Kāṇva Śat. Br. III. 1. 12. 3, पुरोडाशवृकलम् *ib*. V. 3. 2. 1.

वृत् c. सम्-आ VI. 21 : 180. 17; IX. 6 : 274. 2 : समावृत्य निधाय ।
c. प्रति-नि caus. XIV. 14 : 178. 3.
c. अनु-परि caus. XI. 7 : 76. 6, see under ग्रह् c. अव; XVII. 41 : 322. 1.
c. प्र XIV. 7 : 162. 19 sqq. : प्रवृत्ते लुठिते ।

वृत्तिप्रेच्छ XXIV. 13 : 198. 2 : वृत्तिप्रेच्छे वर्तमाने । वृत्तिं जीवनोपायं प्रेच्छते इति प्रेच्छः । तस्मिन्वर्तमाने याजके तथाभूते अयाज्यमपि दारिद्र्यपरिहारार्थं याजयेदित्यर्थः Veṅk. ; यस्य वृत्त्यर्थमवर्तमाने कर्मसङ्गे कडचपीडायां च Viv.

वृथाग्नि XIII. 43 : 151. 2; XIV. 16 : 180. 14; 181. 12 and often : लौकिकाग्निः ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वृथाश्रम XXVI. 9 : 285. 1 : वृथाश्रममग्निहोत्रादि ।
वृद्धि VII. 5 : 206. 6 ; VIII. 1 : 234. 12 : वृद्धिलिङ्गो मन्त्रः (T.S. III. 1. 8. 2).
वृद्धिज XXV. 30 : 264. 3.
वृध् c. अति-प्र XX. 1 : 5. 8 ; XXVI. 2 : 272. 13.
वृध्र XXX. 2 : 391. 4, 5, 7.
वृषण dual. वृषणौ IV. 5 : 115. 8 ; XVIII. 36 : 385. 11 ; XXIII. 18 : 179. 11 : मन्त्रलिङ्गात् वृषणावित्युक्तम् । यूपशकलौ (cp. T.S. I. 3. 7. *i*) : 'the two blades of grass (or pieces of wood) used at the agnimanthana', cp. Āp. VII. 12. 12 and Kāty. VIII. 7. 5.
वृषारव I. 6 : 9. 12 ; XX. 7 : 17. 12 ; XXIV. 25 : 210. 15, also pi. sū. I. 6 : 10. 19 : पाषाणः Viv., Sāy. ; Āpastamba I. 20. 2 uses अश्मा ।
वृष्णिवासस XVIII. 16 : 361. 5 ; XVIII. 19 : 365. 8.
वेला II. 8 : 46. 10 : भाविस्थानम् ।
वेष्ट् c. आ caus. XI. 8 : 77. 5 : आवेष्टयति भ्रमयति चक्रम्, equivalent to or corrupt for आचेष्टयति ।
c. प्रति-निस् caus. med. XXV. 2 : 228. 11.
वेष्टत् XVI. 24 : 270. 5 ; XVI. 25 : 270. 19 ; XXIII. 12 : 168. 3 ; XXIV. 38 : 225. 6.
वैमृध XXVI. 8 : 282. 6.
वैराज III. 14 : 84. 15. वैराजमुपस्थानम्, the upasthāna with the virājakrama formulas ;—XXII. 3 : 119. 22, the वैराजीर्दीर्घाः here mentioned refer to T.S. V. 6. 7.
वैश्यसव XVIII. 3 : 345. 18.
वैश्वकर्मण XIV. 9 : 169. 2 : उक्तानि वैश्वकर्मणानि (T.S. III. 2. 8. *c–g*) see Baudh. VIII. 6 : 242. 1 ; XIV. 20 : 188. 10.
वैश्वानरमारुत X. 51 : 53. 1, cp. 4 and X. 52 : 55. 10, 11.
वैसर्जन XXI. 15 : 98. 4.
व्यतिचारम् absol. XXI. 2 : 72. 1 ; XXIII. 6 : 157. 6.
व्यतिषङ्गम् absol. XI. 3 : 67. 11.
व्यध् c. अव IX. 3 : 268. 14.
व्यभिमर्श XX. 8 : 20. 9, 11.
व्यस्तपुच्छ XXX. 10 : 403. 9 : विस्तीर्णं पुच्छं यस्य ।
व्युदवसानीय XXVI. 12 : 289. 11.
व्रतति XXIV. 23 : 208. 2 : वल्लिपलाशः ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

व्रतदुह् plur. व्रतदुहः XXIII. 9 : 163. 12; acc. sing. °दुघम् XVI. 2 : 246. 13; loc. dual. °दुघयोः VI. 1 : 157. 4; VI. 9 : 165. 10.

व्रतन VI. 7 : 164. 12 nom. act. to व्रतयति, also in व्रतनवेला VI. 9 : 165. 13; in VI. 19 : 178. 16 it designs according to the Viv. (करणसाधने व्रतनं मन्त्रमुत्सृज) the vratanamantra.

व्रतश्रपण masc. VI. 6 : 162. 18; XVI. 1 : 245. 5, 8, 10 : अन्वाहार्यपचने।

व्रतोपायनीय II. 12 : 54. 11 : भोजनार्थमुपेतव्यं भोज्यमित्यर्थः; VI. 1 : 157. 4; XV. 2; 206. 10; XXIV. 21 : 205. 10; XXIV. 34 : 220. 14; XXV. 6 : 234 : 3, 6.

व्रतोपेत I. 1 : 1. 7; XXIV. 23 : 207. 8; XXIX. 13 : 387. 14.

व्रात्यधन XVIII. 25 . 373. 8.

व्रात्यस्तोम XVIII. 24 : 371. 5; XXVI. 32 : 318. 14; XXIX. 5 : 375. 3.

श।

शकलान्त XVIII. 21 : 368. 14, here in opposition to स्वर्वन्त।

शक्तिपिण्ड XXIV. 22 : 206. 9.

शत् c. वि-अव caus. XII. 1 : 85. 8 : व्यवशातयन्तौ विविधं पतयन्तौ, cp. Āp. XVIII. 8 : 11.

शत (?) XVIII. 8 : 350. 6; XVIII. 10 : 354. 3, 7; XVIII. 16 : 361. 7; XVIII. 17 : 362. 1; 363. 10; XVIII. 18 : 364. 5.

शतकृष्णला (viz. इष्टिः) XXVI. 6 : 279. 6.

शतपल XV. 15 ; 219. 14; XV. 17 : 221. 19; 222. 1; XV. 18 : 222. 11; XV. 28 : 232. 8; XV. 38 ; 243. 13 : 'weighing hundred palas.'

शद् c. अनु-वि caus. IX. 14 : 286. 7; IX. 16 : 288. 17 : अनुविशाद्य विकीर्य Viv.; अवकीर्य Keś.

शद XVIII. 45 : 399. 2 sqq., name of an ekāha.

शफ IX. 5 : 271. 1; 272. 1; IX. 6 : 274. 1; IX. 9 : 278. 14; IX. 14 : 286. 8; IX. 15 : 287. 4, 11 : शफौ दीर्घकाष्ठे परस्परं संश्लेषिते। तयोर्मध्ये यथा सुषिरं भवति तथाभूते।

शफोपयमनस् dvandva IX. 5 : 271. 1 : शफौ च उपयमनं च; cp. शफोपयमान् IX. 9 : 278. 3.

शम् c. सम्-अव caus. act. and med. IX. 12 : 282. 10 : समवशमयन्। निदधत्; IX. 15 : 287. 14 : समवशमयति। निक्षिपति; XIV. 19 :

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

185. 15 : समवशमयन्ते। येन प्रयोजनं तदग्निष्ठे निदधाति; XV. 31 : 237. 13 : समवशमयतात्; XVI. 29 : 276. 1; XVIII. 25 : 373. 8 : समवशान्तम्; cp. Śat. Br. VII. 3. 2. 1, 2.

शमरथ XVI. 13 : 260. 5; XVII. 43 : 324. 6. The same word occurs Kāṭhaka XXXII. 3 : 21. 16 Drāhy. V. 4. 11, Baudh. gṛhs. IV. 4 (अथ यदि बलवता शमरथः स्यात्), in the Bhāradvāja gṛhyasūtra II. 29, and cp. अशमरथंभावुक T.Br. I. 3. 5. 4, see on this word Sāyaṇa in the Calc. ed. of the Taitt. S. vol. I. p. 1008. The meaning seems to be 'a quiet chariot,' the counterpart of अश्वरथ।

शम्या XXX. 1 : 389. 5, 7; XXX. 3 : 394. 8; XXX 4 : 395. 10, name of a measure.

शम्यान्यास XII. 17 : 112. 1 sqq.; XVI. 29 : 276. 2; XVI. 30 : 276. 12.

शम्यापरिधि adj. XIV. 17 : 182. 2 sqq.; XXIII. 7 : 159. 1 : शम्या एव परिधयः। शम्याः परिधयो; स्मिन्निति।

शम्याप्रव्याध XI. 7 : 76 4; XII. 12 : 103. 12; XII. 17 : 111. 14 : शम्याप्रक्षेपे।

शराव XXIV. 29 : 214. 5 : शरावप्रमाणं तण्डुलादि पुरुषपूतंरुपलक्षणमेतत्।

शरीरवन्त् XVII. 28 : 306. 10 : शरीरवद्यजुः, cp. शरीरवद्गायत्रम् Jaim. śrs. 4 : 5. 17 ed. Gaastra, and its counterpart अशरीर in Jaim. up. brāhm. III. 30. 2, III. 38. 10.

शरीरसंस्पर्शिन् XXIV. 19 : 203. 12.

शल्मलिशर्च XV. 30 : 235. 6; XXVI. 11 : 287. 13.

शवानस् XVIII. 36 : 385. 10; XXIII. 18 : 179. 11, 12.

शस्त्रभक्ति XXV. 21 : 252. 12-14.

शस्त्रिन् XVI. 21 : 267. 6; XXVI. 17 : 297. 3.

शासुलक XXVI. 32 : 318. 11.

शासुलाजिन XXVI. 32 : 318. 11 but शासूला॰ XVIII. 25 : 373. 8.

शालीन XVIII. 8 : 350. 7; XVIII. 16 : 361. 8; XVIII. 40. 391. 6.

शास् c. वि IV. 8 : 121. 4, 5; VI. 17 : 175. 18 : तामध्वर्युर्विशास्ति। विविधं शास्ति कुरुतोत्सृजतेति वा; XI. 2 : 66. 6 : and often : पयांसि विशिष्य refers to VI. 34 init.; XXVI. 13 : 291. 4 etc. : 'to give different directions about something.'

शास XXVI. 11 : 287. 11.

शिपिविष्ट II. 3 : 36. 14 : दुश्चर्मा Viv.; केशरहितशिराः Veṅk

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

शिपिविष्टवन्त् XXV. 34 : 270. 7.

शिल्प XVI. 3 : 248. 8 etc.; XVIII. 36 : 386. 5 etc.; XXIII. 11 : 167. 10 etc.

शिल्पवन्त् VI. 18 : 175. 20; 176. 1 : शिल्पवत् विशेषवत् प्राक्ततात् कार्श्मर्यसयादिना विशेषेण विशेषवत्; XVII. 9 : 290. 6 : शिल्पवन्त इव। शिथिल प्रयत्ना इव अत्वरमाणा इव; XXV. 13 : 242. 3.

शी (शेते) c. परि XXIII. 2 : 151. 11; caus. IX. 2 : 267. 16; XII. 8 : 98. 11; XVIII. 22 : 369. 5; XX. 4 : 13. 5; XXIII. 2 : 150. 10; XXV. 16 : 247. 6; cp. परिशायन।

शी (शीयते) c. उप XVIII. 45 : 401. 1, counterpart to अवशी°।

शीतीकृ I. 3 : 5. 7; VI. 6 : 162. 16, 19; XIV. 27 : 199. 5; XXVI. 9 : 284. 10.

शीतीभू XXVI. 9 : 284. 7.

शीपथ II. 5 : 40. 7; meaning?

शुग्वन्त् X. 22 : 20. 3 : शुग्वती परितापवती।

शुण्ठि XXVIII. 13 : 366. 9.

शुनस्कर्णयज्ञ XXIV. 11 : 194. 6; XXVI. 33 : 320. 5.

शुष्काभिषव XXV. 22 : 254. 6.

शूद्रगवी XXIV. 31 : 216. 14.

शूलपाद्या XXX. 14 : 407. 14, name of a particular iṣṭakā.

शूलीभूत XVII. 11 : 293. 3 : स्थाणुभूताः।

शृतातङ्क्य VI. 34 : 198. 17; VIII. 9 : 245. 10; 246. 4; XXI. 22 : 100. 2 : आतच्यत इत्यातङ्क्यं शृतं च तदातङ्क्यं च। श्रपयित्वा तत्वा आतञ्चम्।

श्मशानचित् XVII. 30 : 309. 1, 6; XXX. 19 : 411. 10.

श्मश्रुमन्त् XXI. 12 : 91. 13 : कूर्चवान्।

श्येन XVIII. 36 : 386. 4, name of an ekāha.

श्येनचित् XVII. 28 : 306. 14; 307. 1; XXIV. 5 : 188. 14; XXX. 5 : 397. 6; XXX. 8 : 401. 3.

श्रद्धोपज्ञ XXIV. 2 : 186. 3 : श्रद्धारब्धः Viv., Veṅk.; cp. कमुपज्ञ।

श्रपण subst. neuter. I. 8 : 12. 6 : श्रप्यन्ते हवींष्येभिरिति श्रपणानि काष्ठानि Sāy.

श्रमण XVI. 30 : 276. 7.

श्रि c. अनु-उत् VI. 2 : 157. 10 : अनूच्छ्रयति ऊर्ध्वाग्रं निदधाति Keś.
c. अभि-नि XI. 10 : 79. 2; XII. 12 : 103. 9; XII. 13 : 105. 16 : अभिनिश्रयध्वम्। अनियमेन श्रयध्वम्।
c. उप-नि active. XXIV. 19 : 204. 3.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

श्रिति XI. 1 : 63. 4; XI. 11 : 80. 1; XXII. 15 : 138. 6 : श्रितिम् निश्रेणीम् (var. ०णिम्).
श्रु c. अति-आ caus. IV. 6 : 116. 13; XX. 28 : 62. 4.
श्रेणिगर्त VI. 26 : 187. 13, see crit. note.
श्रेष्ठिन् X. 56 : 58. 16; XII. 9 : 99. 15 : श्रेष्ठी प्रधानः।
श्लक्ष्णक XII. 2 : 87. 7.
श्लिष् c. सम्-आ caus. XIII. 26 : 136. 10, 11 : आग्नेयस्य च सौम्यस्य चैन्द्रे समाश्लेषयेदिति। व्यूह्याभिमृष्टेषु अवयवयोगात् षष्ठीति आग्नेयस्य खण्डं सौम्यस्य कतिपयांस्तण्डूलानैन्द्रे प्रक्षिपति।
c. अनु-उप I. 15 : 24. 1.
श्लोष (?) XV. 1 : 204. 12.
श्वभ्यश्र II. 5 : 39. 8; meaning?
श्वल्कश्र II. 5 : 40. 10, cp. perhaps श्वल्क् of the Dhātupāṭha.
श्वस् c. उप caus. (obj. दुन्दुभीन्) XV. 24 : 228. 5.
श्वावघ्रात XIV. 9 : 167. 8.
श्वेतक XIV. 29 : 202. 1 : श्वेतकानाम्। पलाशपुष्पमध्ये वक्रधनुर्वद्यच्छेदकं पलाशपत्त्रदण्डान्वा।

ष।

षडुद्याम X. 12 : 12. 1 : षडुद्यामा यस्य तत् षडुद्यामम्।
षडुपसत्क XXV. 27 : 259. 5, 12; 260. 8.
षोडशतय XII. 8 : 96. 10 (शोडशतय्य आपो)।
षोढा XXX. 3 : 393. 6 against षड्धा XXX. 19 : 411. 15.

स।

संयवन XX. 8 : 20. 6, nom. act. to संयौति : उदकपिष्टयोः संयोजनम् Sāy.
संयवनीय I. 8 : 12. 6 : पिष्टसंयवनीया आपः। मदन्तीरित्यर्थः।
संयान XIV. 1 : 153. 14 : प्रज्ञातमपाꣳ संयानस्य विधिः। अथ यद्यपर्याणा इत्यादि see VI. 9 : 165. 14.
संयोजन in यूप० and पशु० XX. 26 : 59. 14.
संवत्सरगर्भ XXVI. 20 : 300. 9 : यथैतदृतवो वै प्रजाकामा (T.S. VII. 2. 6) इत्येष संवत्सरगर्भ एकादशरात्रपञ्चात्रसंवत्सरगर्भ इत्यन्ये।
संवत्सरतम XXVI. 26 : 308. 9; XXVI. 27 : 311. 1.
संवत्सरभृत् X. 12 : 11. 13; XXX. 7 : 400. 16.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

संवदन XX. 29 : 64. 9.

संवेशनीय XXVI. 13 : 291. 3.

सꣳस्राव II. 3 : 37. 2 : प्रातःसवने वषट्कारादिबोधयिता कालादिना Viv.; Veṅk. reads सꣳस्राव and comments : संस्रावयति पात्रगतं सोमादि वषट्कारादिकालबोधनेन अग्नौ चारयतीति संस्रावः । अध्वर्योर्वषट्कारादिसमयबोधिता संस्रावः ।

सꣳस्रव XIV. 27 : 198. 14 : उक्तः सꣳस्रवः (T.Br. I. 4. 6. 1–5) see Baudh. XIV. 4 : 157. 1. sqq.

सꣳस्तुत XXIV. 12 : 169. 4 : सꣳस्तुततमः चिततमः Veṅk.; विद्यादिना पूज्यमानः Viv.

सꣳस्थता cp. उदक्सꣳस्थता and उदीचीनसꣳस्थता ।

सꣳस्था XII. 1 : 86. 6; XII. 4 : 89. 14; XV. 37 : 242. 11 : सꣳस्थां करोति । संस्थापयति ।

सꣳस्थावश XXIV. 1 : 185. 2, 15 : सꣳस्थावशेन । संस्था समाप्तिः । यथा प्रारब्धं समाप्यते तथा कर्तव्यम् Viv.; समाप्त्यनुरोधेन समाप्त्यर्थम् Veṅk.

सꣳस्पर्शक XXVI. 23 : 304. 2 : सꣳस्पर्शि (thus MS, text and bhāṣya) यूपसंबन्ध्यात्र्यश्वने क्रियमाणः सन्यूपसꣳस्कारार्थः ।

सꣳश्रान XX. 9 : 21. 6 (and 7 ?), nom. act. to सꣳश्यति ।

सꣳसदामयन XXVI. 21 : 302. 1.

सꣳस्रावस्यापिधानम् XIV. 10 : 171. 5 : उक्तꣳ सꣳस्रा॰ (T.S. III. 3. 8. c–f), see Baudh. IV. 11 : 126. 16 sqq.

सत्त्रामकाष VI. 12 : 168. 19; VIII. 21 : 262. 8; XXI. 25 : 114. 7.

सख्यवैसर्जन VIII. 18 : 259. 1 : तानूनप्त्रसमयविमोचनम् ।

संख्याभ्यावर्तिन् XXIV. 6 : 189. 12, 14 : संख्याभिमुख्येनावर्तनशीलम् । संख्यासंपत्तिनिबन्धनाद्दत्तिमदिति यावत् Veṅk.

संगवकाल XX. 1 : 4. 9, 13.

सच् med. with accus. IV. 6 : 119. 6; VII. 5 : 206. 9, 14, 18; 207. 1; VIII. 1 : 234. 12, VIII. 17 : 257. 19 : अङ्गुल्या आसञ्जयति or अङ्गुल्यन्तरालेषु लग्नयति or हस्त एव स्थापयति (this refers to VIII. 17).

सजनीय XIV. 4 : 158. 1, cp. T.S. VII. 5. 5. 2.

सजुष्ट XXI. 18 : 101. 12; XXI. 23 : 111. 4: XXII. 14 : 136. 15, accompanied by the formula अमुष्मै त्वा जुष्टम् etc.

संचरी (subst. fem.) XXV. 20 : 151. 4 (see crit. note); XXVI. 24 : 305. 9; see also संचारी ।

संचारिन् XXVI. 23 : 304. 2 : प्रतियूपमावर्तते Ms.; प्रत्येकमावर्तते Viv.

संचारी XVIII. 50 : 408. 16, read probably संचरी with L.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

संचिताङ्गति X. 37 : 35. 11 and passim in praśna X; XXV. 27 : 259. 7. sqq.

सञ्ज् c. वि XVII. 31 : 310. 9 : विषजन्ति शोषयन्ति ।

संज्ञप्ताङ्गति XI. 4 : 69. 12; XV. 29 : 233. 7.

संज्ञानी (viz. इष्टिः) XIII. 20 : 131. 13; XVIII. 25 : 373. 11.

संज्ञानेष्टि XXIV. 3 : 187. 7; XXVI. 5 : 278. 10; XXVI. 6 : 280. 1.

सत II. 13 : 55. 17; II. 17 : 61. 10 and passim : सते । कुण्डे वा शरावे वा or सतं दद्द्वाण्डम् Keś., or सतम् कुम्भम् ।

सतानूनप्त्रिन् XX. 16 : 35. 15.

सद् c. अति XVIII. 15 : 360. 1, see crit. note.

c. उत् caus. (obj. उत्तरनाभिम्) V. 5 : 134. 12; V. 10 : 143. 7; VI. 23 : 183. 3 and often : उद्वैसरां कृत्वा ; (obj. राजानम्, चर्म, कृष्णाजिनम्) VII. 5 : 205. 19; VI. 28 : 190. 15; VIII. 9 : 245. 19 : स्थापयति or सादयति ।

c. उत् XVIII. 20 : 367. 11 : नवनीतमुत्सीदति 'is being secreted'; XV. 36 : 241. 7 : उत्सन्न 'falling forth, excluded,' not 'antiquated', as compared with XV. 18 : 223. 7, XV. 32 : 238. 6.

c. सम्-उप caus. VI. 30 : 195. 14 : समुपसाद्य । एकत्र समीपे स्थापयित्वा ।

सदस्य XV. 1 : 204. 14; XV. 8 : 213. 11.

सदस्य (the 17th. ṛtvij) II. 2 : 35. 9; II. 3 : 36. 11, 14; 37. 2, 9; II. 4 : 38. 7; VII. 1 : 200. 3; VII. 11 : 216. 18; 217. 4; VII. 14 : 222. 18; VIII. 12 : 249. 20; XVI. 1 : 246. 1; XVI. 2 : 246. 8; XVII. 18 : 298. 2, 7; XVII. 19 : 298. 13; XXI. 22 : 109. 3; XXV. 13 : 243. 3.

सद्यस्कार्य XVIII. 20 : 367. 1.

सद्यस्काल XXIV. 16 : 200. 10.

सद्यस्क्री XVIII. 20 : 366. 4, XXIII. 18 : 179. 8; XXV. 13 : 242. 5, 6; XXVI. 32 : 318. 4, 7, name of an ekāha.

सद्यस्सा XVIII. 20 : 367. 11.

सद्योयज्ञ XX. 25 : 55. 5.

सनीद्वार VI. 7 : 164. 12; XXI. 10 : 86. 15.

संतनि or संतनी III. 14 : 84. 9; III. 15 : 86. 2, 8; XII. 3 : 87. 9, 10; XIV. 5 : 160. 12 : अग्निः प्रातःसवन इत्यादि (T.S. III. 1. 9. *b-d*); and passim in Dvaidha and Karmānta.

संतराम् V. 12 : 145. 16 : संनिकृष्टतराम् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

संतर्पण XIV. 9 : 169. 2 : उक्तं होत्रकाणां संतर्पणम् (T.S. III. 2. 8. *a–b*), see Baudh. VIII. 12 : 249. 16 sqq.

संदंश XVIII. 26 : 386. 6, name of an ekāha.

संद्राव IX. 4 : 269. 13 ; X. 7 : 7. 4 : अश्मसंद्रावम् । अश्मचूर्णम् ।

सदिग्धपुरोडाश XXIII. 4 : 154. 6 : उपचितपुरोडाशः ।

संदीक्षित XXVI. 12 : 289. 12 : सह दीक्षीताः ।

संधिनीक्षीर XXV. 2 : 230. 5 : सायंदुग्धायाः क्षीरम् ।

संनखमात्र XXIV. 25 : 209. 14 : नखयोर्मुष्टी परस्परमसंस्पर्शी यावत्तावत् ।

संनिवाप XV. 17 : 220. 15 ; XXII. 4 : 122. 12 ; XXIII. 9 : 162. 11.

सपिल्लक XIV. 29 : 202. 6 : सपिल्लकम् सबुद्बुदम्, cp. पिल्लकावन्त्, अष्टापिल्लक ।

सपूर्णपात्रविष्णुक्रम II. 19 : 66. 8, 16 ; II. 20 : 67. 10, 16 ; III. 3 : 71. 4, 9 ; III. 12 : 82. 14 ; 83. 5, 10 ; XXIII. 2 : 150. 12 ; XXIII. 14 : 173. 5 ; XXVIII. 1 : 344. 11 ; XXVIII. 2 : 347. 11.

सप्तगु XXV. 4 : 232. 7.

सप्तदशसामिधेनीक XX. 18 : 39. 6 ; XX. 22 : 49. 5 ; XXIII. 1 : 147. 3 ; XXVI. 4 : 275. 11.

सप्ररेक XI. 11 : 79. 7 : सप्ररेकान् अशेषान् ; XVII. 35 : 313. 5 ; XVII. 36 : 314. 12.

सप्रारोह II. 6 : 42. 10, 12 ; II. 12 : 53. 8.

समग्राङ्गुलि XXV. 10 : 239. 3, see crit. note.

समन्वानयन XX. 31 : 68. 7 ; XXI. 15 : 97. 13.

समपक्षपुच्छ X. 19 : 17. 17.

समभिवासन III. 24 : 96. 17 ; XXV. 16 : 247. 4.

समयाविषित XVII. 3 : 285. 13 ; XXVI. 22 : 302. 7 : समयाशब्दो ऽर्धपर्यायः समयार्धेन व्यूहतीति । विषितः विबद्धः । अर्धविष्टितो ऽर्धविबद्धः । अर्धास्तमित इत्यर्थः ।

समवक्षेपण XXII. 14 : 137. 18.

समस्तहोम XXIV. 31 : 216. 10.

समानबर्हिस् XIII. 1 : 120. 1.

समानयोनि XXVI. 11 : 288. 11.

समानसंख्यान XXV. 7 : 235. 6 : एकसंख्यानः ।

समानस्वरु XI. 4 : 69. 2.

समानांशिन् XII. 15 : 109. 4, 8.

समारम्भ XXIV. 1 : 185. 14 : स्मरणम् Viv. and Veṅk.

समावच्छस् XI. 13 : 83. 13 : समं विभज्य ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

समिद्वार XVI. 7 : 253. 10; XXVI. 13 : 291. 1; XXVI. 18 : 298. 9; XXVI. 19 : 299. 9; XXVI. 25 : 307. 3; XXVI. 27 : 310. 10.

समूह्य XVII. 29 : 308. 6, 9; XXX. 18 : 411. 5, 6, a manner of building the 'agni.'

समृद्धि XXII. 1 : 117. 4, designation of the mantra ऋचा स्तोमꣳ समर्धय (T.S. III. 1. 10. *b*).

समोदक II. 13 : 56. 3 : समोदको युक्तोदकः समलवण इति ।

संप्रत्याहारम् absol. XXII. 5 : 124. 14.

संप्रसर्पण XIV. 8 : 166. 9 : उक्तꣳ संप्रसर्पणस्य (T.S. III. 2. 4. *c.* sqq.) see Baudh. VII. 10 : 215. 10 sqq.

संभरणी VII. 6 : 208. 8; VIII. 1 : 234. 15; VIII. 9 : 245. 14 : संभरण्याम् कलशे ।

संभरणीय VIII. 1 : 234. 14 : संभरणीये तृतीये वर्गे ।

संभार VI. 18 : 176. 18 : संभारान् अग्निर्यजुर्भिरित्यनुवाकम् Taitt. Ār. III. 8.

सम्राडासन्दी VI. 10 : 166. 15; IX. 5 : 270. 20 and passim in pr. IX.

सम्राड्दुह् VI. 34 : 198. 15.

सयज्ञपुच्छ XXVI. 19 : 300. 1.

सर्पाणामयन XXVI. 24 : 306. 7.

सर्पिरासेचन II. 14 : 56. 7; V. 10 : 141. 21; XV. 3 : 207. 7; XV. 4 : 208. 2; XVIII. 8 : 350. 12.

सर्वतःप्रस्रवण XV. 1 : 204. 5.

सर्वतोमुख XXIII. 19 : 180. 5 sqq.; XXVI. 33 : 320. 10, name of an ekāha.

सर्वतोमुख adj. X. 35 : 33. 12; X. 38 : 36. 15; X. 40 : 39. 4, etc.

सर्वपृष्ठ (viz. इष्टिः) XIII. 29 : 138. 20; XXIV. 6 : 189. 14 : अत्र सर्वपृष्ठाशब्देन सर्वपृष्ठाख्यकाम्येष्टिद्रव्यं पुरोडाशो ऽभिधीयते (Baudh. XIII. 29, 30) । तथानेकदेवताकमेव द्रव्यं राथंतरेन्द्रादिदेवताभेदेनावर्तत इति देवताभ्यावर्ति Veṅk.

सर्वभक्ष adj. VIII. 8 : 244. 15; VIII. 15 : 256. 13; XI. 12 : 81. 12; XI. 13 : 83. 15; XII. 16 : 110. 12; XVII. 5 : 287. 3, etc.

सर्वमेध XXIV. 11 : 194. 5.

सर्वसꣳस्था VIII. 21 : 263. 4; X. 11 : 11. 8 : सर्वसꣳस्थां पशोः कुर्वन्ति । पूर्णाङ्गत्यन्तं समापयन्ति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सर्वसुरभिपिष्ट XVII. 39 : 317. 2; XVII. 40 : 320. 16.

सर्वाभिप्रायिक XXIV. 11 : 194. 17 : सर्वाभिप्रायिकाणि सर्वाभिप्रायप्रयोजनानि सर्वफलानीत्यर्थः Viv.; सर्वकामफलानीति यावत् Veṅk.

सर्वायुष XV. 21 : 225. 12.

सवण्ड XXVI. 28 : 312. 2, cp. वण्डचिति।

सवनीय XXIV. 22 : 206. 8; meaning?

सवनेष्टि XXI. 6 : 79. 14.

सवात्नी (dual सवात्यौ, gen. dual सवात्योः; the nom. सवात्य given by the P.W. is false, cp. also T.Br. III. 1. 6. 2) V. 10 : 142. 7; XII. 5 : 92. 7 : एकेन वत्सेन मृतवत्सा जीववत्सा च ये दुह्येते ते सवात्यौ, and elsewhere : एकेनैव वत्सेन मृतवत्सा च स्वमाता च दुह्येते सवात्यौ।

सविंशृङ्ग XV. 18 : 222. 14; XVIII. 34 : 384. 1.

सविशेष subst. XXX. 2 : 392. 15; XXX. 10 : 403. 11; XXX. 12 : 406. 13, 15; XXX. 20 : 413. 4.

सव्योत्तरिन् VI. 21 : 181. 5 : सव्यहस्तमुपरि कृत्वा।

सशस्त्र XI. 3 : 66. 11 : सशस्त्राम्। सोपकरणां सतवालपवित्रोपयमादि; XVII. 33 : 312. 4 : सशस्त्राम्। सतवालश्येनपत्त्रशताष्टणादिसहिताम्।

ससावित्र XXII. 2 : 118. 11 : सह सावित्रैः। सावित्रहोममारभ्य।

सस्विष्टकृत्क XX. 19 : 42. 2; XXVI. 6 : 279. 11.

सहंस X. 16 : 15. 13; X. 17 : 16. 10 : with the stanza हंसः शुचिषत् T.S. IV. 2. 1. *n.*

सहकारिप्रत्यय II. 2 : 35. 16; XXIV. 18 : 203. 6. The Vivaraṇa of the first passage (35. 14-17) runs thus : आदितः कर्मारम्भकाले स्नात्वोदेत्य शुच्यादयो धर्मा आ कर्मसमाप्तेः। सहकारिप्रत्यय इतरैर्कर्त्विग्भिः सह संवादं कृत्वात्मीयं पदार्थमा चतुर्थाच्चतुर्थेन सह क्रियमाणादारभ्य ब्रह्मो व्यवस्थाप्य पाणिसंमर्शनकाले परिस्तरणं पात्रसादनकाले ब्रह्मण उपवेशनमेव- मान्ताद्दर्विकानि कर्माणि सर्वाणि प्रयोजयेत्; for आ चतुर्थात्कर्मणः cp. also Āp. I. 2. 11, for which passage perhaps Āp. IV. 1. 2 is to be compared. The Vivaraṇa of the second passage runs according to Veṅkateśvara : सह कुर्वन्तीति सहकारिणो होत्रादयस्तेषां प्रत्ययात् तत्प्रमाणानुसारादाश्वलायनादिसूत्रानुसारादिति यावद्भवन्ति। उपांशुधर्मकर्माणि भवन्ति; acc. to Bhavasvāmin : सहकारिणो होत्रादयस्तेषां यथा तथा भवन्ति।

सहजानि XVIII. 46 : 402. 8.

सहयाजमान XX. 2 : 6. 9.

सहसदक्षिण XXIV. 13 : 198. 5.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सहस्रशाल XXVI. 33 : 320. 10, name of an ekāha.

सा c. अधि-अव VI. 10 : 167. 2; XII. 5 : 91. 1, 13; XXII. 3 : 121. 12; XXV. 5 : 233. 13; XXVI. 2 : 273. 14; XXIV. 17 : 201. 11, 15.

c. वि-उत्-अव XXVI. 12 : 289. 11 : व्युदवसाय। पृथगुदवसाय॥

c. परि-अव XII. 5 : 90. 12.

c. प्रति-अव XXI. 26 : 116. 9; XXII. 17 : 141. 7.

साकंप्रस्थायीय XVII. 48 : 328. 15; XXIII. 17 : 176. 7.

साग्निचय XXVI. 12 : 290. 4.

सांकाशिन VII. 8 : 214. 4; VIII. 2 : 237. 1; VIII. 11 : 248. 15 : सांकाशिनेन पथा। दर्शनमार्गेण ऋजुना पृष्ठ्यामार्गेण (because it is possible to *look* from the sadas or the havirdhāna-shed in easterly and westerly directions *all over* the vihāra, doors being made justly above the pṛṣṭhya-line.

सांग्रहणी (viz. इष्टिः) XIII. 30 : 140. 8; XV. 3 : 207. 2.

सातिशेष XXI. 4 : 74. 17.

सात्त्रायणिक XXIII. 5 : 156. 3.

सात्यदूत XII. 19 : 115. 15; XXII. 21 : 146. 7.

सादन XIV. 4 : 156. 13 : उक्थ्यं स्रुचाॅ सादनम्। युनज्मि तिस्र इति (T.S. III. 1. 6. *b*) see Baudh. VII. 1 : 200. 20.

सादस्य II. 3 : 37. 9, the function of the sadasya.

सादित XXIV. 12 : 196. 1, see crit. note.

साद्यस्कालम् adv. XXIV. 16 : 200. 14 sqq.

साध् desid. from caus. XVIII. 45 : 400. 13 : सिसाधयिषत् viz. वित्तम्।

c. सम् caus. III. 11 : 81. 14 : संसाधनं स्वस्थाननयनम् उत्थापनम्।

साधस्पाद्य VI. 17 : 175. 17 : अधः पादयोर्निहितमधस्पाद्यम्। सह अधस्पाद्येन साधस्पाद्यः Viv.; सोपनत्कः Keś.

साधीवास XVII. 39 : 319. 1; XVIII. 16 : 361. 5.

साधुकृत XXIV. 26 : 211. 12.

सान्त्वकरण XXIV. 15 : 199. 10.

सांनाय्यदुह् XXIV. 23 : 208. 5; XXVII. 13 : 339. 9.

॰साम (*a*-stem) in ब्रह्मसामम्, अग्निष्टोमसामम् XII. 18 : 114. 11, 12; XVI. 13 : 261. 17; XXVI. 14 : 292. 7.

सामपथ VII. 15 : 166. 5; XXVI. 33 : 320. 6 : सामपथे। उद्गातुर्दर्शनपथे and औदुम्बरीसकाशे।

सामयिक XXVI. 33 : 321. 4 : समये भवम्। सिद्धान्तम्।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मायक XV. 15 : 219. 6; XV. 30 : 235. 15; XV. 32 : 238. 13.
सार adj. XXX. 16 : 408. 9; 409. 12 : सद्वारैर्वर्तन्त इति साराणि (viz. रथचक्राणि).
सारस्वतमयन XXVI. 12 : 289. 6.
सार्वत्रैष्टुभ XXIV. 37 : 224. 1, 3, 8.
सालाहकी IX. 18 : 293. 5 : शिवालुः शिवायुः the Ms.
सिच् c. वि-अति X. 22 : 20. 17; XII. 1 : 86. 3; XII. 4 : 89. 13 : अपो व्यतिषिच्य। उदकधाराव्यवधानं कृत्वा।
c. अधि-अभि XVIII. 2 : 345. 2.
c. प्रति-अभि XXIII. 18 : 178. 5.
सिक्तिसंकल्पोदक (?) XV. 15 : 219. 6.
सिध् c. अभि XX. 27 : 60. 17 : अभिसेधेत्।
सिनीवाली XXIV. 20 : 205. 1; XXIV. 29 : 214. 16.
सुजन्तु VII. 5 : 205. 10 : सुजन्तुरिव शोभनक्रिमिसदृश आयत एकतोऽणिमत्। कोशकारक्रिमिसदृश इत्यन्ये।
सुधूपित IX. 3 : 269. 3; X. 6 : 6. 7.
सुफलीकृत XX. 21 : 46. 15.
सुभिक्ष II. 15 : 57. 12; तप्तं (var. दृप्तं) सर्वजनम्। लेट् द्रष्टव्यो विधौ भोजनं देयं प्रभूतमित्यर्थः Viv.; ब्राह्मणभोजनं विना दुर्भिक्षं भवति तस्मात्प्रभूतमाज्यं देयम् Keś.; XXV. 6 : 234. 6 : दृप्तः।
सुराप XX. 24 : 54. 3, 7.
सुरासोम XVII. 31 : 310. 2, 4; XVII. 33 : 312. 3 : सुराख्यः सोमो यस्य स सुरासोमः शष्पादि।
सुविचित VI. 14 : 171. 1.
सू (सौति) c. प्र X. 36 : 34. 8, cp. X. 38 : 36. 16; X. 40 : 39. 5; X. 46 : 46. 2; XIX. 4 : 421. 2 : प्राच्यात्र लोकंपृणया प्रसौत्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छादयन्ति। अस्यां चितौ प्रागपवर्गाभिर्लोकंपृणाभिः संप्रच्छादयन्ति यथैवाध्वर्युणा प्रसूतं तथाध्वर्युयजमानप्रतिप्रस्थातारः; elsewhere प्रसौति is explained by अनुजानाति।
सूतराजन्य XXV. 34 : 270. 2.
सूतवशा XVIII. 5 : 346. 16; 347. 1.
सूतसव XVIII. 4 : 346. 1.
सूददोहस X. 21 : 19. 12 and often.
सूपपादय adj. XX. 1 : 1. 3 : सम्यगुपपादनं सूपपादः। सूपपादं यातीति मूलविभुजादित्वात्कप्रत्ययः।
सूपवन्त् XX. 16 : 35. 5 : सूपवन्तं व्यञ्जनवन्तम्।
सूर्यस्थ (viz. अग्निः) XXV. 34 : 269. 12.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्तृ c. उप XIV. 22 : 192. 2 ; XVIII. 48 : 406. 6 : उपस्तृतः । भूतोपस्तृतः (the Viv., however, reads : ०स्पृष्टः). The same meaning, as it seems, in Kauṣ. Br. VI. 12.

सृज् c. उप-अव (obj. वत्सम्) XXIV. 24 : 208. 12.

सृप् c. अधि-उत् XVIII. 9 : 352. 11.

c. उप-निस् VII. 7 : 212. 9; VIII. 2 : 236. 1 ; VIII. 10 : 247. 17 ; XXVII. 3 : 326. 6.

c. सम्-प्र XI. 6 : 71. 8 and often.

सोख्य X. 18 : 17. 1 : सोख्याः । उख्यसहिताः ।

सोद्वचन VI. 34 : 199. 5.

सोन्नेटक VII. 7 : 211. 12.

सोपनाम XIII. 1 : 119. 9 : सह उपनाम्ना । समीपे ऽन्यः अत्यन्तनाम तदुपनाम । तेन सह सोपनामा । ननु सोपनाम्न इति भवितव्यं डाबुभाभ्यामन्यतरस्यामिति (Pāṇ. IV. 1. 13), the remaining is too corrupt to be cited.

सोपयाम XXII. 14 : 136. 14; XXV. 34 : 269. 13 : accomp. by the formula उपयामगृहीतो ऽसि ।

सोपवसथ XX. 25 : 55. 4; XXIV. 34 : 220. 12.

सोपशय VII. 2 : 202. 6, 7 ; VIII. 10 : 247. 8 : उपशयमूर्ध्वपात्रम् ।

सोमक्रयण masc. VI. 15 : 172. 19 : क्रीयते सोमो यैस्ते ।

सोमसव XVIII. 5 : 346. 15.

सोमातिपवित XIII. 25 : 135. 8, 9; XVII. 34 : 312. 9; XVII. 35 : 313. 12 ; XVII. 36 : 314. 15.

स्कन्ध्या X. 27 : 26. 5 : स्कन्ध्याः संघातरूपा सहवर्तिन्यः ; X. 32 : 29. 15 (the ten skandhyās are here enumerated) : passim in praśna X ; XVII. 24 : 303. 11 ; XVII. 25 : 304. 12 ; XVII. 26 : 305. 9.

स्तरण nom. act. to स्तृणुते XVII. 48 : 328. 14.

स्तु c. परि XVIII. 15 : 359. 11 sqq.

स्तुति XXIV. 1 : 185. 16. As an example the commentators cite : निवेशनः संगमनो वसूनाम् (T.S. IV. 2. 5. *m*) Veṅk ; त्वमग्ने द्युभिः (T.S. IV. 1. 2. *w*) Viv.

स्तृ c. परि-उप XX. 24 : 54. 5 ; XXIV. 33 : 220. 8, cp. पर्युपस्तारम् ।

स्तोकीय IV. 7 : 119. 20 against स्तोक्य XXIV. 37 : 223. 16.

स्तोत्रभक्ति XXV. 21 : 252. 12, 13 ; 253. 10.

स्थपतिसव XVIII. 3 : 345. 6, name of an ekāha.

स्थविमतः VIII. 9 : 246. 8 : स्थूलप्रदेशेन ।

स्था c. वि-आ caus. IX. 7 : 274. 15 : अथास्य प्रादेशेन दिशो व्यास्थापयति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

महावीरस्य प्रादेशेन दिशो व्यास्थापयति दिक्षु प्रादेशं करोतीत्यर्थः but अस्य refers rather to the yajamāna, or it is altogether superfluous, cp. Āp. XV. 7. 6.

c. परि-निस् caus. 'to finish' XX. 4 : 12. 5; XX. 8 : 21. 1; XX. 10 : 23. 2 and often in Dvaidha and Karmānta.

स्थाल्यमत्रम् dvandva XXV. 4 : 232. 1 : स्थाल्यस्थामत्राणि च ।

स्थिति XVI. 6 : 252. 10; 253. 8; XVI. 16 : 263. 7 in the expression नैतदाद्रियेतेति स्थितिः ।

स्नूहन् XXVIII. 9 : 359. 4.

स्फ्यप्रकार XX. 25 : 55. 9.

स्फ्यविघन VII. 9 : 215. 6; XXI. 14 : 94. 5, 7; XXV. 19 : 250. 6 : स्फ्यविघनान् । बहुवचननिर्देशात्परशुपश्वोरपि ग्रहणम् cp. T.S. III. 2. 4;—XIV. 8 : 166. 9 : उक्ताꣳ स्फ्यविघनानामुपस्थानम् (T.S. III. 2. 4. *a*, *b*) see Baudh. VIII. 9-10 : 215. 5–10.

स्मयश II. 5 : 40. 1.

स्यन्द् c. अभि-वि caus. IX. 4 : 270. 9 : उपरि सिञ्चति; X. 8 : 7. 16; XIV. 27 ; 197. 14 sqq.

स्राव subst. ? XV. 8 : 213. 9.

स्रुगादापन III. 28 : 101. 6 : स्रुगादापनेन घृतवतीमित्यनेन ।

स्रुचोपधान XXI. 25 : 114. 1, see crit. note.

स्वधा XIV. 7 : 163. 3, 12; 164. 3, 12 : स्वधाम् । अवशिष्टम्; XIV. 9 : 167. 2 : स्वधाम् । स्कन्नशेषम् ।

स्वप्रधान II. 3 : 37. 2. Veṅkateśvara, who reads प्रधाना instead of स्वप्रधाना and सप्रधाना instead of अस्वप्रधाना, comments: तेषां दक्षिणाकाले परिगणनाभावादुक्तदक्षिणातो ऽन्यद्दद्यात् । तत्र कियद्देयमित्यतु आह । प्रधानाः । प्रधानशब्दस्य नपुंसकत्वात् लिङ्गव्यत्ययः छान्दसः । सर्वे अभिगराद्यः प्रधानभूताः । तथा च प्रधानस्य सदस्यस्य या दक्षिणा सा दक्षिणा देयेत्यर्थः । सप्रधाना इत्येके । प्रधानेन सह वर्तन्त इति । सप्रधानाः सदस्यः प्रधानभूतः । अभिगराद्यस्तदपेक्षया उपसर्जनीभूताः । तथा च द्वितीयतृतीयचतुर्थपर्यायिणेतरगणवद्देयमित्यर्थः ।

स्वयमातृण्णा X. 28 : 27. 7 and passim in praśna X : स्वयंछिद्रां शर्कराम्; XXX. 7 : 399. 13.

स्वयमातृण्णीय X. 24 : 23. 8 : स्वयमातृण्णीयꣳ शङ्कुमुद्दृह्य मानकाले मध्ये निहितं शङ्कुमपनीय ।

स्वयमृतुयाज adj. XVI. 5 : 250. 9; XXVI. 13 : 291. 11 : 'where the ṛtuyājas are offered by the participants themselves.'

स्वयंचिति X. 20 : 18. 12; X. 37 : 34. 18, etc. : T.S. V. 7. 8. 1.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्वयम् in स्वयंमूर्त, स्वयंमथित, स्वयमवपन्न, स्वयंकृत, स्वयंदिन XII. 6 : 92. 12—15, according to the Viv. does not mean : 'by itself' but 'by himself' : यजमानेन आत्मनैव ।

स्वयंपाप XIII. 13 : 127. 16; XXVI. 5 : 277. 10 : स्वयमकार्यकारी ।

स्वरथ XI. 6 : 73. 12; XII. 16 : 110. 5; XIV. 17 : 183. 4; XV. 14 : 219. 1; XV. 24 : 227. 13; 218. 13.

स्वरुरशनम् dvandva IV. 4 : 113. 6, 7; XX. 26 : 59. 12; XX. 27 : 62. 1; XXI. 18 : 103. 3.

स्वरुग्रास dvandva plur. XI. 4 : 69. 1.

स्वर्वन्त IV. 4 : 113. 21 and passim through the whole text : स्वर्वन्तं यूपमुत्सृजति। स्वर्वन्तमिति यावत्कृत्वा यूपं विसृजति। एतस्मादेव गम्यते ऽञ्जनप्रभृत्येतस्मान्न मुञ्चतीति and elsewhere : स्वर्वन्तम्। स्वरोरवगूहनान्तम् ।

स्वाच्छृस IX. 4 : 270. 9; X. 8 : 7. 16.

स्वित् particle XXIV. 33 : 220. 1.

स्विद् c. उत् VIII. 21 : 262. 8 : उत्स्विद्य सोदकं कृत्वा तापयित्वा ।

स्विष्टकृच्चतुर्थ adj., fem. °र्थी XXIV. 33 : 219. 10; XXVIII. 5 : 353. 4.

स्विष्टवन्त् XIII. 43 : 150. 12, containing the word स्विष्ट ।

ह ।

हंससमुखप्रसेचन XX. 16 : 34. 4.

हंससमुखी XXX. 10 : 404. 10, 12; XXX. 20 : 413. 6, 10, a particular iṣṭakā.

हतमनस् XXVI. 5 : 277. 10 : निरुत्साहः ।

हन् c. उत्-आ XXI. 22 : 110. 4.

c. अभि-वि XI. 10 : 79. 4; XVI. 20 : 266. 14; XVII. 39 : 318. 10; XVIII. 18 : 365. 5; the Viv. of the first passage, विमिताभ्यां मण्डपाभ्यामभिविघ्नन्ति। परस्पराभिमुखौ (viz. आजिसृतः and मारुतान्) द्वाभ्यां परिश्रयन्ति ।

हरिशूक XVIII. 46 : 402. 13.

हविरुक्त XXII. 2 : 119. 7 : हविः शब्दोक्तम् Ms.

हविष्पथ XXV. 20 : 251. 1.

हविःपेषी I. 7 : 11. 1; XII. 1 : 85. 7.

हविःसंस्कारी XXIV. 25 : 210. 15, see crit. note

हस्तेडा I. 20 : 30. 15 : हस्तशब्दात्प्राचीमपाकरोति Sāy

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

हस्त्योष्ठ XX. 16 : 34. 3.
हालेय II. 3 : 36. 8 : हालिकाः; probably it is a proper name, cp. Kāty. X. 21. 2 and वालेय।
हिरण्यमुख VIII. 6 : 241. 13; XI. 6 : 73. 10; XII. 7 : 96. 2 : हिरण्यमुखं...ददाति। हिरण्यं पूर्वं दत्त्वा।
हु c. परि XXI. 15 : 98. 8; XXI. 25 : 115. 4; XXII. 12 : 134. 12; XXII. 14 : 137. 13.
c. प्रति XXIV. 31 : 217. 6.
हुत XXIV. 4 : 187. 14, a kind of pākayajña : हुतः। यद्धूयते विवाहादि Viv.; केवलं हूयते यस्मिन्स हुतः। होममात्रात्मकः कर्मविशेष इत्यर्थः Veṅk.
हृ c. उप-अति IV. 7 : 119. 17; IV. 8 : 122. 14; VII. 4 : 204. 4; VII. 5 : 205. 19; VIII. 9 : 245. 18; XXVI. 7 : 280. 13.
c. वि-अव (obj. ऋणानि) XXIV. 12 : 195. 10 : दद्यात्।
c. उत्-आ desid. XXIV. 36 : 223. 1.
c. अनु-वि-आ IX. 18 : 293. 12, 13.
c. उप-वि-आ II. 6 : 41. 10; cp. उपव्याहरण।
c. अनु-परि XXI. 25 : 114. 11.
c. प्रति-परि XX. 30 : 65. 10, 11.
c. वि XV. 37 : 242. 3 : विहृतः, denoting a quality of the ātreya.
c. सम् (not caus.) XXIV. 21 : 206. 4, with obj. लोमानि।
हैमवत XIV. 29 : 202. 1.
होत्टतः XIV. 4 : 158. 1 : होत्टतः। भस्त्रेषु।
होत्राः XXI. 22 : 110. 12, equivalent to होत्रकाः।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

I. 18 : 27. 2 read द्वितीयमवदानानि ।

I. 18 : 27. 6 and I. 20 : 30. 15 r. निघ्रेण instead of जिघ्रेण ।

II. 3 : 36. 9 r. probably with Tr. ॰पारच्चेत्र॰ instead of ॰परच्चेत्र॰ ।

II. 5 : 39. 11 r. with Tr. ष्टदाकुनि instead of ॰खुनि ।

II. 6 : 42. 15 r. या ते अग्न instead of या त अग्न ।

II. 7 : 43. 12 r. प्रत्यागच्छ्त्ते instead of प्रत्यग॰ ।

II. 7 : 44. 3 r. सर्वं instead of सर्वः ।

II. 7 : 44. 7 r. here and everywhere in Vol. I. नानाष्टच्च्य instead of ॰ष्टच्चीय ।

II. 7 : 45. 4 better perhaps with Tr. कामदुघा अवरुन्द्धे ।

II. 10 : 49. 10 Tr. reads : ष्टङ्ताम्माभुरन्योवपद्यतां ।

II. 10 : 50. 13 r. इत्य'त्र instead of इत्य'थ ।

II. 14 : 57. 5 r. त्रिष्टुग्भी instead of त्रिष्ठुग्भी ।

III. 1 : 69. 11 r. ब्रह्मौदनं instead of ब्र॰ ।

III. 3 : 71. 10 r. संतिष्ठते पुनराधेयमिति न्वृद्धिपुन॰ ।

III. 3 : 71. 12 r. with Y and Tr. तृतीयमादधान instead of तृतीय, आधान ।

III. 3 : 71. 17 r. वियन्तु instead of बि॰ ।

III. 12 : 83. 4 r. विम्रस्व instead of विश्वस्य ।

III. 24 : 96. 7 r. with Tr. ॰स्तम्बयजुषि ह्रियमाण instead of ॰यजुष्याह्रिय॰ ।

III. 27 : 99. 9–10. I now prefer to read this passage, with Tr. and C[1] in the following manner : स आहवनीयं प्रेचमाण आस्ते प्रणीता वोभयं।वान्तरेण' नेति वेति वा वीचते, cp. the Vienna Oriental Journal XXIII. 67.

III. 30 : 104. 6, 10 r. करणमसि instead of करणामसि ।

III. 30 : 105. 1 r. प्राङ्गाष्टत्त instead of ॰ष्टत ।

III. 30 : 105. 13; instead of इत्येतयैव Tr. reads इत्येत एवेन्वा जपा ; r. perhaps इत्येते न्वेव जपा ।

IV. 1 : 107. 13 here and each time आद्देहि is to be corrected into आदेहि (i.e. आद एहि)); the MSS. read either thus or आद्देहि ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

IV. 1 : 108. 12 r. क्लावाद्द्यत्या वा द्दारयंत्योह्य ।

IV. 4 : 112. 19 r. प्रोच्च्यो॰ instead of प्रच्च्यो॰ ।

IV. 5 : 115. 18, correct the interpunction : संदधाति । धर्षां मानुषानिति नि॰ ।

IV. 6 : 118. 7 ; instead of उदकमण्डलुमुत्थाप्य Tr. reads उदकमण्डलु-मुद्धाप्य, which perhaps is preferable. The Viv. : ग्राहयित्वा ।

IV. 9 : 123. 7 r. वनिष्ठुमिति पाय्याऽ instead of वनिष्ठुमितीडपाय्याऽ ।

V. 1 : 129. 5 r. पिष्टानि instead of इष्टानि ।

V. 2 : 129. 18 r. ॰बिर्द्दि॰ instead of ॰वर्द्दि॰ ।

V. 2 : 130. 12 r. मारुताद्दय instead of मारताद्दय ।

V. 5 : 133. 12 r. ॰मिध्म॰ instead of ॰मिध्य॰ ।

V. 12 : 145. 10 r. प्रदच्चिण॰ instead of प्रदच्चिण॰ ।

VI. 6 : 163. 4 ; instead of स यद्य् हामेध्य॰ Tr. and some of the other MSS. read स यद्यहामेध्य॰, which reading is preferable. The same correction is to be made VII. 8 : 214. 1 ; VII. 13 : 220. 9 ; cp. XIV. 3 : 155. 11 ; XIV. 7 : 163. 5, 15 ; 164. 6 ; XIV. 27 : 199. 3 ; XIX. 4 : 421. 17 and my remark in the Vienna Oriental Journal XXIII, 68.

VI. 11 : 168. 5 r. वषट्कृत॰ instead of वष्ट॰ ।

VI. 12 : 169. 16 r. निक्रामति instead of निष्क्रामति ।

VII. 18 : 176. 18 r. चतुर्होत्रा॰ instead of च तुर्होत्रा॰ ।

VI. 20 : 178. 20 r. ॰धिश्रयेद्यु॰ instead of ॰धिश्रयैद्यु॰ ।

VI. 20 : 179. 2 r. पूर्वं instead of पूर्वं ।

VI. 21 : 181. 4 r. आपरा॰ instead of अपरा॰ ।

VI. 26 : 187. 11 r. प्राक्शो instead of प्रक्शो ।

VI. 27 : 190. 11 r. ॰तस्योदीचीं instead of ॰तस्योदीं ।

VI. 29 : 193. 14 r. उदक्स्ऽस्नताया instead of ॰स्नाताया ।

VII. 8 : 212. 16. Tr. also instead of धुन्वानः reads धुवानः, which might be better, cp. XIV. 5 : 161. 2 ; XV. 29 : 233. 17.

VII. 12 : 218. note १ r. 'without *r*' instead of 'without *y*.'

VII. 14 : 223. 8 r. द्विर्जुहोति instead of द्विजु॰ ।

VIII. 17 : 258. 12 r. probably ॰याम्युषोमान्, instead of ॰याम्यु सोमान्, cp. Index of words *in voce*.

VIII. 22 : 264. 4 r. धात्र एव instead of धात्रे ।

IX. 5 : 271. 18 r. निवपति instead of निपवति ।

IX. 5 : 272. 17 r. परि॰ instead of पर॰ ।

IX. 11 : 280. 18 r. probably तथान्तराञ्जनं instead of तथैवाञ्जनं ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

IX. 11 : 281. 2 r. probably तथैवान्तराञ्जनं instead of तथैवाञ्जनं ।

IX. 20 : 298. 1 probably विप्रुषिते is preferable to विप्रोषिते, see Index of words *in voce* प्रुष् ।

X. 22 : 20. 8 r. तन्नः instead of तन्न ।

X. 32 : 30. 2–3 r. देवानामग्नेर्या० ।

XI. 5 : 70. 12 r. द्विरभिघार्य० instead of द्विरभिधार्य० ।

XII. 8 : 96. 10 r. षोडशतय्य instead of षोडशतर्य ।

XII. 12 : 103 11 r. षट्त्रि० instead of षटत्रि० ।

XII. 13 : 104. 4 r. ०न्वारब्धे instead of ०ब्ध ।

XIII. 1 : 120. 6. As all the MSS. have इष्टीर्व्याख्याताः I now believe this to be the correct reading; the acc. on *-īs* occurs elsewhere also as nomin. : दर्भमयीः III. 1 : 69. 14; पराचीः X. 11 : 10. 7; ०सारिणीः XV. 5 : 120. 2; तावतीः XXIV. 10 : 194. 4; ०माचीः XXIV. 25 : 210. 4.

XIII. 1 : 120. 6. As the plurality of the MSS. reads इतीन्वा इमा (or इतीन्विमा) it is possible that we ought to read इतीन्वा इमा *i.e.* इति । इत् । नु । वै । इमाः ।; the same is to be observed XIV. 4 : 157. 15; 158. 2; XVII. 9 : 290. 5, cp. also XXIII. 4 : 154. 17; XXIV. 37 : 224. 8; XXIV. 39 : 226. 2; XXVIII. 9 : 360. 2; but X. 21 : 19. 15 all the MSS. have इतिन्वा, without इत् ।

XIV. 4 : 158. 2 r. एकाहयाजिनो instead of एकयाजिनो ।

XIV. 12 : 173. 9 r. रुद्रास्त्वा instead of रुदास्त्वा ।

XIV. 13 : 176. note ४, r. 'exc.' instead of 'etc.'

XIV. 15 : 180. 11 r. ०नयैको instead of ०नयैका ।

XIV. 18 : 184. 1. I propose to read ऋर्वाचो instead of अर्वाचो, this word belonging syntactically to राष्ट्रभृतो ।

XIV. 20 : 187. 4 r. ऽब्रवी० instead of ऽब्री० ।

XIV. 20 : 187. 15 r. ऽतिक्रामाणा० instead of ऽतिक्रमाणा० ।

XIV. 27 : 200. 1 r. एतदवभृथ उवेवैष१ भवति (instead of उ१ वैवैष१), *i.e.* उ । एव । एष ।; we have here the same sandhi, which sporadically occurs in the Taitt. Saṃhitā and the Taitt. Brāhmaṇa, cp. Taitt. prātiśākhya IX. 16; to the examples cited by Whitney (स उवेक० IV. 3. 3. 2; अदन्त्युवेवा० II. 3. 7. 4; न वा उवेतन्म्रियसे IV. 6. 9. 4) may be added स उवेवेन्द्रः T.Br. I. 2. 2. 5. The same sandhi is found in Baudhāyana in the following passages : XVI. 20 : 266. 6, 11; XVI. 33 :

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

279. 1, 6; XVI. 34. 279. 13; XVI. 35 : 281. 3; XVI. 36 : 281. 6; XVII. 23 : 303. 3; XVII. 60 : 340. 16. This sandhi is not uncommon in the Kāṇva-recension of the Śatapathabrāhmaṇa.

XV. 15 : 220. 5 r. पड्॰ instead of षड्॰ ।

XV. 22 : 226. 5 r. सुवर्णमयै॰ ।

XV. 30 : 236. 1 r. विश्रासते॰ instead of विश्रसते॰; *ib.* note २ ॰वृत्तं instead of ॰वत्तं ।

XVI. 6 : 256. 5 r. यद्वषट्कारपथो instead of ॰पन्थो ।

XVII. 1 : 283. 3 r. एकधनान्दीक्षते ।

XVII. 18 : 298. 8 r. probably दशंश्रवीर्या॰ instead of दशंशावीर्या॰ ।

XVII. 19 : 299 note ४ r. तदिषु॰ instead of तदिपु॰ ।

XVII. 24 : 303. 8 r. मुष्टिनो ऽनुप्रकारं instead of मुष्ठिनो ऽनु प्रकारं ।

XVII. 40 : 320. 6 r. इमं instead of इमां ।

XVII. 42 : 323. 17 r. रधाम instead of राधाम ।

XVII. 45 : 326. 14 r. नाभिर्गोर्भिर्य॰ instead of नाभिर्गो॰ ।

XVII. 61 : 341. 1 r. पौर्णमास्यै instead of पौर्णयास्यै ।

XVIII. 12 : 356. 11 r. विश्वेषां ।

XVIII. 15 : 360. 1 r. ऽतिश्रेदुः instead of ऽतिसेदुः ।

XVIII. 20 : 366 note ६ r. सूरि॰ instead of स्वरि॰ ।

XVIII. 24 : 372. 3; on किंकरावतताना cp. Index of words *in voce.*

XVIII. 25 : 372. 11 r. दीक्षितावकीर्णा instead of ॰क्रीर्णा ।

XVIII. 29 : 378. 1 r. प्रजापतेरनुरूपत्वाय instead of ॰त्याय ।

XVIII. 33 : 382. 14 r. तदंश instead of तदंय ।

XVIII. 38 : 389. 2 r. तन्नो नामनी instead of न नो नामानि ।

XVIII. 46 : 402. 8 r. probably हिरण्मय्या instead of हिरण्या ।

XVIII. 46 : 403. 2 r. जयन्त्या च instead of जयन्त्याश्च ।

XVIII. 48 : 406. 8 correct the interpunction : ॰चक्षते चतुष्टोमे रात्रि॰ ।

XVIII. 50 : 408. 16 r. probably with L ॰संचरी instead of ॰संचारी, cp. Index of words *in voce.*

XVIII. 50 : 409. 18 r. ॰वभ्रयेन instead of ॰वभ्रतेन ।

XVIII. 52 : 413. 1 r. सर्वासामेव ।

XIX. 5 : 424. 6, the nomin. एकविंशतिर्दक्षिणा ददाति is found in the Brāhmaṇa also : T.Br. III. 12. 5. 7.

XIX. 9 : 430. 8 r. चेदद्दीने instead of चेद्यद्दीने ।

XIX. 10 : 434. 4 r. लोकंपृणयैव instead of लोकं पृणा॰ ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

XX. 6 : 16. 13 r. परिश्रयौ॰ instead of परिश्रयो॰।

XX. 18 : 39. 9 r. ॰न्वारम्भेय्यामिति।

XXIII. 7 : 158. 9 r. सꣳस्थापयेद्वाथ।

XXVI. 10 : 286. 13 r. चतुरुत्तरीय।

प्रवरे ४१ : 450. 3 r. जीवनयः।

प्रवरे ४२ : 453. 1 r. निध्रुवाः।

प्रवरे ४८ : 462. 6 r. पौष्कर॰।

प्रवरे ५४ : 466 note ७, r. "is the better reading."

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

BIBLIOGRAPHICAL APPENDIX.

Now that this edition of the Baudhāyana-śrautasūtra is complete, it may be of some use to students of Vaidic literature, to add, at the suggestion of Mr. J. van Manen, General Secretary to the Asiatic Society of Bengal, a complete bibliography of the texts belonging to the Black Yajurveda, of which our Sūtra forms a part, as far as these texts are extant, either in print or in manuscript.

It would be logic to commence with the *oldest* texts. But, as no conclusive investigations have yet been made regarding the chronological sequence of the majority of these texts, it will, for the present, be advisable to treat of them in alphabetic order.

1. The *Kaṭha* texts. Of this group two Saṃhitās are known, that of the Kapiṣṭhalakaṭhas and that of the Cārāyaṇīya- or Caraka-kaṭhas.

(*a*) The *Kapiṣṭhalakaṭhas*. We know only of their Saṃhitā, of which a large fragment is preserved at the Benares Government Library. This Saṃhitā is very nearly related to the Kāṭhaka as printed by L. von Schroeder (see under *b*). The two Saṃhitās, differ, first, in many minor points, and secondly in their division, the Kapiṣṭhalasaṃhitā being divided into Aṣṭakas, each Aṣṭaka containing eight Adhyāyas. It is a task for the future to examine the relation of this Saṃhitā to the Kāṭhaka.

(*b*) The *Caraka*- or *Cārāyaṇīya-kaṭhas*. Their Saṃhitā is the one which has been published by L. von Schroeder in three volumes: Kāṭhakam, die Saṃhitā der Kaṭha-çākhā (Leipsic, Brockhaus, 1900, 1909, 1910). To this text R. Simon composed a very useful Index Verborum (Leipsic, Brockhaus, 1912). But the Kāṭhaka must once have contained much more than is handed down to us; there must have existed a Brāhmaṇa and an Āraṇyaka. Of this Brāhmaṇa only some fragments are known at present Cp. my paper: "Brāhmaṇa- en Sūtra-aanwinsten" in Versl. en Meded. der Kon. Akad. v. Wet., Afd. Lett., Ve R., IVe deel, page 467 ff. Of the Āraṇyaka, von Schroeder himself has published many fragments in his paper: "Die Tübinger Kaṭha Hss." in Sitz. Ber. der Kais. Ak. der Wiss., Wien, Phil. hist. Kl., Band CXXXVII (1898). From the Sūtras of the Kaṭhas the Yajñasūtra (or Vaitānika- or Śrauta-sūtra) seems to have perished (perhaps somewhere in Kaśmīr copies still

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

may be extant); only an extensive fragment of the Paribhāṣā and of the Śulba-sūtra are known to me; the Gṛhya-sūtra, however, is preserved and is actually being printed at Lahore with extracts from three commentaries. This Gṛhya-sūtra presupposes a special collection of Mantras, a kind of Mantrasaṃhitā, in which the Mantras were handed down with their accents, cp. the above-mentioned paper "Brāhmaṇa-en Sūtra-aanwinsten," page 465 ff.; as a whole this text seems to have perished.

2. The *Maitrāyaṇīyas or Mānavamaitrāyaṇīyas*. Their Saṃhitā has been published by L. von Schroeder in four parts: Maitrāyaṇī Saṃhitā, Brockhaus, Leipsic, 1881, 1883, 1885, 1886. But this śākhā must equally have possessed an Āraṇyaka, which has been lost. The Sūtra has partly been edited by F. Knauer: "Das Mānavaśrautasūtra," St. Petersburg, 1900, 1901, 1903, giving Books I—V. After the lamented death of Knauer the task undertaken by him has been taken up by Miss Dr. J. van Gelder, who published the Cayanapraśna ("Opbouw van het hoogaltaar naar de overlevering der Mānavas," printed by Kreysing, Leipsic, 1921). The Gṛhyasūtra of the Mānavas has equally been published by Knauer (St. Petersburg, 1897). Whether the Vārāhagṛhyasūtra (edited by R. Sama Sastry as No. XVIII of the Gaekwad's Oriental Series, Central Library, Baroda, 1921) presupposes *our* Maitrāyaṇī-saṃhitā (the Vārāhas constituting in this case a caraṇa), or another Saṃhitā slightly differing from the one published by von Schroeder (the Vārāhas constituting in this case a śākhā), is for the moment undecided. According to the introduction to this text the Śrautasūtra of these Vārāhas has also been found. It is to be hoped that it may also be made publici juris.

3. The *Taittirīyas*. Their Saṃhitā appeared in the Bibliotheca Indica under the title: The Saṃhitā of the Black Yajurveda with the commentary of Mādhavācārya (ed. Roër and Cowell, Calcutta, 1860-1899) in five volumes. Their Brāhmaṇa is contained in the same collection of edita (the Taittirīyabrāhmaṇa of the Black Yajurveda, Calcutta, 1859 etc.) in three volumes, as also their Āraṇyaka (Calcutta, 1872). Saṃhitā and Brāhmaṇa were also published at Poona and Mysore with the commentary of Bhaṭṭa Bhāskaramiśra. The best critical edition of the Saṃhitā is that of A. Weber (published as Volumes XI and XII of the Indische Studien, Brockhaus, Leipsic, 1871, 1872). Since 1914 we possess a translation with ample introduction by A. B. Keith: "The Veda of the Black Yajus school entitled Taittirīyasaṃhitā" (Cambridge Mass., 1914) in two volumes.

According to Mahādeva in his introduction to the Vaijay-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

antī (i.e. an edition of the text of Hiraṇyakeśi-śrautasūtra with commentary) the Taittirīyas are divided into six schools (caraṇas), that of (*a*) the Baudhāyanīyas, (*b*) the Bhāradvājins, (*c*) the Āpastambins, (*d*) the Hairaṇyakeśas, (*e*) the Vādhūlas and (*f*) the Vaikhānasas.

(*a*) Of *Baudhāyana* the Śrautasūtra is known, now printed; the Gṛhyasūtra lies before us in two editions both uncritical and calling for better work: (1) Baudhāyana-smārtasūtra (containing the Gṛhya-, the Pitṛmedha-, the Pravara- and the Dharma-sūtra), Madras, 1905, in Grantha, (2) Baudhāyana-gṛhyasūtra, Mysore, 1904 (no. 32 of the Government Oriental Library Series). The Pitṛmedha-sūtra of Baudhāyana has appeared separately in a work: The Pitṛmedhasūtras of Baudhāyana, Hiraṇyakeśin, Gautama, by W. Caland (Abh. f. d. Kunde des Morgenl. X. Band, Leipsic, Brockhaus, 1896), whilst under the title: "Bijdrage tot de Kennis van het hindoesche doodenritueel" Miss Dr. Raabe published the second and third praśna of this text (Leiden, Brill, 1911). From the Gṛhyasūtra selections were published and translated by Dr. P. Harting, Valkhoff, Amersfoort, 1922. The Dharmasūtra was published twice by A. Hultzsch: Abh. f. d. Kunde des Morgenl. VIII. Band, Leipsic, 1884 and ib. XVI. Band, Leipsic, 1922 (Brockhaus). It is contained also in the Government Oriental Library Series of Mysore with the commentary of Govindasvāmin, Mysore, 1907. An excellent translation was given by G. Bühler in Sacred Books of the East, Volume XIV, Oxford, Clarendon Press, 1882. Of the minor texts which help us to understand Baudhāyana there may be mentioned here the Śrautapadārthanirvacanam, Benares, Samvat 1944, and Veṅkaṭeśa's Sanirṇayaprayogamālā in three parts, Bombay, Śāka 1808.

(*b*) *Bhāradvāja's* Śrautasūtra is extant in Europe (a large fragment only) in a Munich and a Berlin ms.; whether complete mss. are extant in India is unknown to me.. The Bhāradvāja-gṛhyasūtra has been published by Miss Dr. H. Salomons: Het hindoesche huisritueel volgens de School van Bhāradvāja, Leiden, Brill, 1913.

(*c*) The *Āpastamba*-śrautasūtra is known from the excellent edition by R. Garbe in the Bibliotheca Indica, 1882-1902, with the commentary of Rudradatta for the first two volumes. The first seven books have been translated into German by me and are printed at Göttingen, Vandenhoeck and Ruprecht, 1921. The second volume, comprising the translation of Books VIII—XV, is in the press, to appear at Amsterdam; the last volume is nearly ready for printing.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

M. Winternitz published in 1887 the Āpastambīya Gṛhyasūtra with extracts from the commentaries of Haradatta and Sudarśanārya (Vienna, Holder) ; it was translated by Oldenberg in Sacred Books of the East, Volume XXX. This Sūtra presupposes a collection of Mantras, the Mantrapāṭha, which was edited by M. Winternitz : The Mantrapāṭha or the Prayer Book of the Āpastambins, Oxford, Clarendon Press, 1897. The Dharmasūtra has been published by G. Bühler : "Aphorisms on the Sacred Law of the Hindus by Āpastamba," Benares, Government Central Book Depot, 1892, and translated by the same scholar in Volume II of the Sacred Books of the East (1879).

(*d*) As to the texts of *Hiraṇyakeśin*, the complete corpus of the ritus according to this school is accessible, partly in ms., partly in print. The Śrautasūtra is known from an excellent ms. at Munich, whilst the first ten praśnas are printed, together with the commentary of Mahādeva, called Vaijayantī, in the Ānandāśrama Series, no. 53, 1907. For the Pitṛmedhasūtra, cp. under Baudhāyana. The Gṛhyasūtra has been edited by J. Kirste with extracts from the commentary of Mātṛdatta, Vienna, 1889, Holder. It was translated by Oldenberg in Volume XXX of the Sacred Book of the East. For the Dharmasūtra, which differs but little from that of Āpastamba, Bühler's edition of the Āpastamba-dharmasūtra is to be compared. In the Saṃskāraratnamālā (Ānandāśrama Series, no. 39, 1899) the whole Gṛhya-ritual is incorporated.

(*e*) About the *Vādhūlas*, which according to Mahādeva now follow, two or three years ago nothing was known besides the name and a few quotations in the Vaijayantī. At present a very extensive portion of their Śrautasūtra is known to us as also a Vyākhyā, not only of the Śrauta-, but also of the non-extant Gṛhya-sūtra. See on these texts my two papers in "Acta Orientalia" edid. Societates Orientales Batava Danica Norwegica, Vol. I, page 3 and Vol. II, page 142. In Madras, where these texts were unearthed by the Paṇḍits, a copy of the Smṛti of the Vādhūlas has been discovered.

(*f*) The last place in the list of the Taittirīya-sūtrakāras is occupied by the *Vaikhānasas*. Their Śrautasūtra was at first known to Europeans from a bad copy at Munich, but we now possess a much better ms. from Madras, which, however, is probably not complete, as the description of the Rājasūya, the Aśvamedha, the Ekāhas Ahīnas and Sattras is wanting. A Vyākhyā of the first ten praśnas of the Śrautasūtra by Śrīnivāsadīkṣita is in my possession. The remarkable Gṛhyasūtra together with the Dharmasūtra of the

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Vaikhānasīyas has been printed in India at Kumbhakoṇam in 1914. There exists an excellent commentary on this text, composed by Nṛsiṃhāgnicit. To this Gṛhyasūtra the Vaikhānasīyā-saṃhitā, of which the first four praśnas, with accents, are published likewise at Kumbhakoṇam in Grantha, stands in the same relation as the Gṛhyasūtra of Āpastamba to the Mantrapāṭha. A complete or nearly complete text of this remarkable Saṃhitā is preserved in the Government Oriental Library at Mysore.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

PROGRESS AND COLLATION STATEMENT FOR LIBRARIANS.

Vol. I.

Fasc. I. (New Series, No. 1067), 1904.
Title, dedication, index, preface, corrigenda, pp. xvi; text, pp. 1–96. [Title page dated 1904.]

Fasc. II. (New Series, No. 1072), 1904
Text, pp. 97–192.

Fasc. III. (New Series, No. 1113), 1905.
Text, pp. 193–298. One page of errata, unnumbered, verso blank.

Vol. II.

Fasc. I. (New Series, No. 1163), 1907.
Title, preface, pp. ii, vi, text, pp. 1–96.
[No heading to text; title page dated 1907.]

Fasc. II. (New Series, No. 1196), 1908.
Index, pp. ii; text, pp. 97–192.
[Index to be bound after preface and before text, p. 1.]

Fasc. III. (New Series, No. 1223), 1910.
Text, pp 193–288.

Fasc. IV. (New Series, No. 1282), 1911.
Text, pp. 289–384.

Fasc. V. (New Series, No. 1322), 1912.
Text, pp. 385–435; corrigenda on p. 436.

Vol. III.

Fasc. I. (New Series, No. 1379), 1914.
Title, index, preface, pp. xii; text, pp. 1–84.
[Section-heading to text; title page dated 1913.]

Fasc. II. (New Series, No. 1415), 1917.
Text, pp. 85–180.

Fasc. III. (New Series, No. 1428), 1919.
Text, pp. 181–276.

Fasc. IV. (New Series, No. 1445), 1921.
Text, pp. 277–372.

Fasc. V. (New Series, No. 1453, mistakenly printed as 1553), 1923.
Text, pp. 373–468.
[End of text.]

Fasc. VI. (double number). (New Series, No. 1460), 1923.
Indexes, pp. 1–114; Corrections and Additions, pp. 115–120; Bibliographical Appendix, pp. 121-126; Progress and Collation Statement, pp. 127–128.
[End of the work.]

The publication is complete and constitutes work No. 163 issued in the Bibliotheca Indica.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Size.	Contents.	Per unit of 96 or 100 pages.
Demy octavo ..	Oriental text only	Rs. 0-12-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only	,, 1-0-0
Royal octavo ..	Oriental text only	,, 1-0-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only	,, 1-4-0
Quarto ..	Oriental text only	,, 2-0-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only	,, 2-8-0

There are some exceptions to this scale, which in each case will be indicated in the price lists. For the calculation of prices each part of a unit in excess of the 96 or 100 pages counts again as a full unit.

Single issues may be bought separately, but three years after the completion of a work no complete sets are broken for the sale of loose component parts.

Each issue bears, besides its issue number, a fascicle number indicating its place in the work and volume to which it belongs.

With the issue of this Notice all previous prices and price lists are cancelled.

CALCUTTA,
December, 1923.

The publications or information about them are obtainable from the Asiatic Society of Bengal, No. 1, Park Street, Calcutta, or from the Society's Agents:—

MESSRS. LUZAC & Co., 46, Great Russell Street, London, W.C.

M. PAUL GEUTHNER, 13, Rue Jacob, Paris, VIe.

BUCHHANDLUNG OTTO HARRASSOWITZ, 14, Querstrasse, Leipzig.

Residents of Europe should order from the Agents.

When ordering direct from the Society the following rules should be observed:—

Orders should be addressed to the Asiatic Society of Bengal and not to any Official by name or title.

All Cheques, Money Orders, etc., should be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society of Bengal."

Orders for books should be accompanied by a full name and address, legibly written, and should be sent on a separate sheet of paper containing no other communication.

In India books are supplied by V.-P.P.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

LIST OF WORKS ON VEDIC RITUAL

PUBLISHED IN

THE BIBLIOTHECA INDICA.

Work No. 92.

1. ĀPASTAMBĪYA-ŚRAUTA-SŪTRA, with Rudradatta's Commentary. Ed. Richard Garbe. 2 vols. 1881–1903. Complete. 17 fascicles. Fascs. I–IV and VI–XII sold out; fascs. V and XIII–XVII available. Fasc. XVII @ Re. 1-8-0, the rest @ Re. 0-12-0 each.

Work No. 49.

2. ĀŚVALĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA, with Gārgya-Nārāyaṇa's Commentary. Ed. Rāma Nārāyaṇa Vidyāratna. 1864–1874. Complete. 11 fascicles. Fascs. I, VI and IX sold out; the rest available @ Re. 0-12-0 each.

Work No. 163.

3. BAUDHĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA. Ed. W. Caland. 1904–1923. Complete. 14 fascicles. Fascs. I–XIII available @ Re. 0-12-0 per fasc. Fasc. XIV @ Rs. 1-8-0. Rs. 11-4-0.

Work No. 63.

4. LĀṬYĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA, with Agnisvāmin's Commentary. Ed. Ānandacandra Vedāntavāgīśa. 1870–1872. Complete. 9 fascicles. Fascs. II–IX available; the rest sold out. Fascs. II–VIII @ Re. 0-12-0 each, and fasc. IX @ Re. 1-8-0.

Work No. 99.

5. ŚĀṄKHĀYANA-ŚRAUTA-SŪTRA, with Commentaries of Varadatta-suta Ānartīya and Govinda. Ed. A. Hillebrandt. 4 vols. 1885–1899. Complete. 16 fascicles. All available. Fascs. I–XIV and XVI @ Re. 0-12-0 each, and fasc. XV @ Re. 1-8-0. Rs. 12-12-0.

Work No. 140.

6. TRIKĀṆḌA-MAṆḌANAM, by Bhāskara Miśra Soma-yājī. With a Commentary. Ed. M.M. Candrakānta Tarkālaṅkāra. 1898–1903. Complete. 3 fascicles. All available @ Re. 0-12-0 per fasc. Rs. 2-4-0.

(December, 1923.)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

p. 300 Ref to सहस्र दक्षिणा, द्वादश शतदक्षिणा॥ (1200 Karsha panas)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh